

8.6.11

ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה,

הכמה

ראשית

ספר

הוצק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תש"ע

יסוד העבודה

הוא אבן פינת יקרת יסוד העבודה עבודה הקודש הרצוי אליו יתברך בתורתו הקדושה אשר הנחילנו למורשה, והוא הדרך הישרה שיברר לו האדם אשר משם יעלה במסילה העולה בית אל.

כל אלה נובעים ויוצאים מתורתו של רבינו הגאון מאור הגולה מרנו הרב אברהם וציקלה"ה ז"ע אשר אור תורתו היתה זורחת בק"ק סלאנים בליסא.

אשר כבר יצא לאור בדפוס ספר חכר לאברהם על עשרה מאמרים המאיד לארץ ולדרים.

19067

ווארשא

בדפוס ר מאיר יחיאל האלמער ג"י ברחוב נאלעווקי 23

שנת תרנ"ב לפ"ק

אחרי ה' אלהיכם הלכו ואותו הראו, ובעבור חתי' יראתו על פניכם ליראת את ה' אלהינו לפני כל הימים.

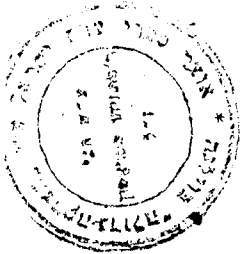
אשר איש ירא את ה', עבד את ה' ליראה, סוף דבר הכל נשמע את האלים ירא, ואת מצותיו שמר

מגז. נאמט, ו נאמט ' אגמט לא סאמט סא ' אגמט, ו נאמט

תקוני המעיות מיסוד העבודה היא

דף פז עמוד 3 שורה 1 ו מלמטה כתוב מה להלן דבר דבר כתוב דבר מה להלן דבר

דף	עמוד	שורה	מעיות	תקון
פז	3	1	מלמטה	כתוב מה להלן דבר דבר
	2	2		והקוטב שם
		3		בלוחו
		4		מליה
		5		הדברים
		6		יפגמו
פח	4	7	מלמטה	הוא כחמאו
	5	8		כלל הים
	6	9		פרך
	7	10		והגם
פס	2	11		הא להרמב"ם
	3	12	מלמטה	להסיו
	4	13	מלמטה	וכי
	5	14		קדשני
	6	15		ושאל
פז	4	16		לשמה ומש"ם
	5	17		אלל
	6	18		לרחק
	7	19		בזמנא
	8	20		דרמטין
	9	21		ומזה
	10	22		כמה כסמ"א
	11	23		מיוסר
	12	24	מלמטה	בזכירו חמאו
	13	25	מלמטה	חזר
	14	26	באלמטה	הוא רחוק
	15	27		שם
	16	28		שכח
	17	29	מלמטה	וכתיבו בקשם
	18	30	מלמטה	פלו
	19	31		שוכב
	20	32		שניה
	21	33		שאלמה
	22	34		בכל מה
	23	35	מלמטה	במדוכ כנגד
	24	36	מלמטה	א דנ
	25	37		בשכרד
	26	38		ומ"מחכס

תקוני הטעיות מיסוד העבודה ח"א

תקון	שעות	שורה	צמוד	דף
אז חספון	חספון	ה	3	קכז
כל	בו	ח	א	קכד
שחטיב לבך	שייט בלבך	האחרונה	ג	קכה
ועפ"י	ועל פי	מלמטה	ד	
דחב	דחב	יב מלמטה	ד	קכח
בקלה	ב לה	האחרונה	א	קכט
שאיננה	שאיננה	ג מלמטה	ב	
מחויקים	מחויקים	ג מלמטה	ג	
יבואו	יבואו	יא מלמטה	א	קלא
ויילג	ויילגו	ט מלמטה	ב	
אוהך	אוהם	האחרונה	ג	
שש"ר	שש"ש	ז	ב	קלג
כבני	כפני	י	ד	
חמסה:	חמסה	ג מלמטה	ג	
ריח בגד'	ריח בגי':	ב מלמטה	ב	
משית'	משית,	א מלמטה	א	
אבל	אכל	י מלמטה	ב	קלד
(ישע' מה)	ישע' מה	יא	א	קלה
להס	עליהם	ד	ב	
וכשאי	כשאי	ב מלמטה	ב	קלו
אאבוד	אאבד	כב	ד	
בצדו	כעזרו	בהנה"ה	א	קלח
סיבה לשון סיוסר	לשון	י	ד	
כמו	כשו	א	א	קמ
כחחס	כחחס	ה	ג	
יהי	יהי	יא		
כברואים	כפרואים	האחרונה		
בה	ובה	ה מלמטה	ד	
מרעה	מערפו	ב	ג	קמא
ואליה	ואלי	יד		
האלהים	האלהי	ב	ג	
אל העולם	א להעולם	ה	א	קמב
ויקרא לו	ויקרא בשם	יא		
<p>גרה האחרונה בהנה אחר חובה כפרש"י</p>				
וע' ב"ר ספ"ט דמבאר שם דיעקב בעלמו				
קרא לו אל עי"ש יפ"ט				
חשל	ח ל	יג מהפרק	ד	
ביכולם	ביכולה	יח	א	קמג
כעמ"י	כעמין	ט	ב	קמד
אוטומין	אוטומין	כא	א	קמה

התורה והמצוות
פרשת ויקרא

הקדמה

יסוד העבודה. וקיום התורה. אחת היא. והכוללת. היראה. אשר לחכמת התורה יראה בקדמת אמתות דרכי געם יאירו על ידה. במאה"כ החכם עניו בראשו. בראשית חכמה יראת ה'. יראה אותיות ראייה שמשים עניו על דרכיו שלא יהיה ח"ו כסיל כחשך ילך, שכל מה שחכמתו מרובה מוסיף והולך חשכים (כמה ימנא). ואין נונה לו. המאור שנה המחזיר למוטב. כשאנינו מהירא ה' השימע בקול עבדי ה' המצויים להקדים יראת חמאו לחכמתו. והרוח. שקר המפתת וכו' נא ועוקרתו. משרש העיקר נקודת היראה. והופכתו, כמ"ש האומרים לרע טוב שמים אור לחשך וחשך לאור. על פניו. שמראה פנים בתורה שעתידי להמחר ולכוא לשמה. והוא שלא כהלכה. כמ"ש ויחר אף אלקים כי הולך הוא. כי לאן אתה הולך. הלא ירש הדרך לנגד רצון השי"ת. הגם שקם בחכמה כמרע"ה רק העיקר חסר לו השלשה מדות טובות של אברהם אבינו ותלמידיו. ובווה"ק בראשית רצ"ג מה יתרון לאדם בכל עמלו ד"ח אמר אף עמלה דאורייתא דאיהו עמל בנין דב"ג או יקרא דיליה ע"כ. וזהו ענין הנאמר במתן תורה. ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחמאו כי זה עיקר לקבלת התורה שישים פניו לפחות ליראה פשוטה ונמוכה להיות ירא חמא. למוד טרע. ועשה טוב אין טוב אלא תורה. ואז יבטח בשם ה'. שמתוך שלא לשמה בא לשמה. כי הבא למהר מסייעין אותו. ובוה יובן המשך הפסוק דפתח אל תיראו. ואמר לבעבור תהיה יראתו על פניכם. כי בראותם הקולות והאש הגדולה ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר כי פי ה' דבר. והגיעה היראה לכל היצור עד מריגת הדומם. ההרים רקדו כאלים. ונגבעות כבני צאן והתר עש"ן. וכן עד הדומם ע"קב"ר בחי' כל העם. ומהברתם שצריך להקדים יראת ה' מהורה לתורתו הקדושה שכולה שמתיו ושעשועיו ית"ש חיי עולם אשר נמט בתוכנו. וכמאתו"ל כמו שנחנה באש וברתת וזיע סני. שוהו סתת אלהים לפי שעה, והכירו ערכם כי זה חרש שלישי שיצאו מס"מ שע"מ. ועוד הם דלים ורקים מאוצר היראה לקבל ע"י חמרה נגוזה בנגוי סרומים. נושו ועמדו מרחוק. ולואת לחוק ידם הרפת ולבבם הנשפל. אמר אל תיראו. אפילו אין לכם לתת קרימה רק יראה פשוטה. לבלתי תחמאו. תוכלו לעמוק כדברי תורה. כי לבעבור נסוח אתכם. לשון נסיון ולשון הרסה. כשתשפרו מעשיכם לעמוד באיזה נסיון קטון וגדול שם הוא ממדבר מתנה ונחלואל. בא האלהים. שיבא לשמה. וזהו מאהו"ל אם אין יראה פשוטה. אין חכמה. ואם אין חכמה אין יראה עילאה שבבית גנוזו ית"ש. וכמבואר בספה"ק מסוגי דברי האמת האלה. ומאמר סרן אאומ"ר וז"ע בראתי לו יצה"ר בראתי לו תורה הבלין. כי מעט מן האור דוחה חושך הרכה. וכמבואר ביו"ד מלהא דלטעמא עבירא כחכלין לא כסיל. לכן הוא תרב פימיות בידם בשסחוקן אותה לנגד השונא הוא היצה"ר ושיהיה כנגד הלב דוקא ולא באופן

הקדמה

באופן אחר ח"ו. וזה רומז בדרו"ל הסייף והספר ידרו כרוכז מן השמים. הדרן עלך
החכם עיניו כראשו והדרך עלן כו' לא תתנשי מנן בעלמא הדין ובעלמא דאתי. עין ה'
אל יראיו. ונר אלהים מרם יכבה השאיר לנו ברכה ושארית בארץ החיים לפליטה גדולה.
[הכתב זאת לדור אחרון בעקבתא דמשיחא לילך בעקבות הצאן בדרא דיהמי בחי' עקב
ורגל. ברא כרעא דאכזה. (וכסאה"כ צא אתה וכל העם אשר כרגלך). והחכמה נעדרת
וראש העמרה שהיה לנו לעינים להאיר מתוך חשכה למצוא אור התורה המונחת בקרן
זוית בעוה"ר. ואשה יראת ה' אין לה לא קרן ולא בלאות. וכסאמר ריב"ז (ב"ב פ"ט)
איי לי אם אומר ואיי לי אם לא אומר ומסיק דאטרה ומהאי קרא אמרה כי ישירים דרכי
ה' וצדיקים ילכו בם] ועשה אונים לתורה אשרי אדם שומע לו לשקוד על דלתותיו יום
יום. מאשר אסף ולקט במלא אומר בעינו הברולח ומעמו כצפיהית ברבש בדבר השוה
לכל נפש. כלול מכל המעמים כרצון איש ואיש יין המשומר לזקנים. לחם אבירים לנערים
וגם זבת חלב ודבש לתשב"ר. שרי שקיך ועייל נהמא. לנו לחמו בלחמו ושהו יין
מסכתו. מימיו הנאמנים. אבנים שחקו מים. אם אבן הוא נמוח. ומהם ישקו הצאן
הצמאים לדבר ה' זו הלכה ופרפראות לחכמה. כגודל נאון צדקתו ופרשת גדולתו. חבו
מסתקים וכלו מחמדים. והגני נותן הוראה על חלקי. אשרינו מה טוב חלקנו בחיים
להחיותנו כיום הזה כמחוקק דבה"ק ולאדפוסו אדרא לחברים המקשיבים ולאשר קרבת
אלהים יחפצון להניח ברכה אל תוך בתיהם. אורך ימים ועושר וכבוד תעטריהם. ולאור
תורתו נלך ערי עד. ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר. זה היום ד' שבט.
נהר והבא עלינו ברכת לפ"ק. עשה ה' עמנו אות לטובה נגילה ונשמחה בו.

שמואל ברמיא נכד הרה"ק סהר"א מסלאנימא יע"א זי"ע ועכ"א

תקוני המעיות מיסוד העבודה היא

דף	עמוד	שורה	מעות	תקון
לו	7	יג מלמטה	במקדשו עבדו בחורט שלוהו כבר תחלה בחורטו כלומר וכו' עוד	במקדשו שלוהו תחילה עבדו בחורטו כלומר כו' עבדו
לו	2	3 מלמטה	היו כולו	תהיה כל
לח	3	1	ללוס	ללמט
	2	טו	הארומה	אולי ל"ל המדמה
לט	7	יג	הפשי	הנפשי
			רקמתי מצטן מרחס	רוקמתי בתחטיות ארך תסוכני צצטן אחי
מא	3	י	ובמ"ס בחוקתי וס"ס	בפ' בחוקתי ובמ"ס ושאריו תוכמתי
מא	3	7 מלמטה	בחשוקה	בחשיקה
	3	3 מלמטה	בחשוקה	בחשיקה
	2	1	בחשוקה	בחשיקה
מב	3	ט	אליו	אלינו
	7	3	כצב	כבעל
		7	טי'	טי"ז
		ח	יד	ידי
		ט	מפג	מפני
		כ	פשוות	פשיית
מד	א	י מהתחלת הפרק	והיה	והיו
		7 מלמטה	הפן מי	הפן ה"ב מי
מס	7	2	כאהבכ	כאהבכ
	א	ח	זכיר	זכיר
	3	ח מלמטה	הוא	הוא
	7	כב	ור"ל וכו' אשר לא ישא פנים רשבי'	אשר לא ישא פנים וכו' ור"ל: אולי ר"ל רשבי' . והכוונה על דרך שדרש רשבי' ב"ק כ' מ"ד ארך אפים ולא כתיב ארך אף ארך אפים לגדיקים ולרשעים . כמו כן יפורש פנים ב' פנים ודו"ק
מו	2	ט	זיכה	זיך
מז	א	יג מלמטה	האיר	האור
מח	א	האחרונה	תיב טאיש	טיבת טיש
	2	כט	מכו חס	מסוחס
		לא	שטוא טו	שבו טוא
			לי	אלי
מס	7	1	לנפש חי' טרנומא לרוח ממללא	כל זה מיוסר
	א	כו	כבר	כברא
	3	ה מלמטה	לפי כאלו המושפת לי	לפי טרך אלו המדות טלי

תקוני הטעיות מיסוד העבודה ח"א

תקן	טעות	שורה	עמוד	דף
ידעתיו	דעתיו	האחרונה	ג	טז
דכתיב	דכתי	יא	ב	ג
האילן	האיל	האחרונה	ד	
לאחיה	לאחיה	יח	ד	כב
בהמדה	בהמדה	יט	ב	גד
ולטעות בזריוס	ולטעותו ריוס	ח	א	
היו לו י'	היו י'	ו	א	נט
לי	לי	כב	ב	
עבורה	עבירה	כו	ד	ס
בזמנו ואפילו	בזמנו זאפילו	ז	א	סא
במלוה זו	במלוה זו	י		
לא כו' שלא לשם	לא כו' שנה נשם	א	ג	
וכ"ל ברור	וכ"ל ב'			
והנה	יהנה	ד	מלמטה	
אוחן	אוחו	ד	מלמטה	סב
לביה ה'	לביה ה'	י	מלמטה	סג
למחרה	למחרה	ב	מלמטה	סד
קרע לנו	קר ננו	האחרונה	ב	סו
האמן שיש בהם	שיש בהם האמן	ס	מלמטה	
קורין	קורי	האחרונה	ב	סח
בחדשו	בחדות	יא	מלמטה	סט
שדמותיו	שדעתיו	יא	ג	
הנפשים	חנפשים	כט		
ולמד סורה	לימד וסורה	כב	ב	פג
תח'	תח'	פז	ד	פה
מתן סורה	תלמוד סורה	ד	מלמטה	פז
דבריו אל	דבריו ואל	ג	א	פח
ר"י תמה	ר"י תה	ו	ב	
פיניך	פיניך	כט	ב	פ
שאין	שאם	טו	ג	פג
פסם שנים	שנים פסם	ב	א	פד
דף קו	ק"ז	ח	ג	
(ר"ה ט"ו)	(ד"ה טו)	ט		
יו"ט שני	שני יו"ט	ז	ב	פד
הנחנקין	הנחנקין	כו		
תירול'	תירולט	האחרונה	ב	פו
			ד	
	ר' שורות הראשונות נדפסו כאן בטעות ושייכים תמה לסוף הספר הזה :			
	בלא	ב' מלמטה		
	דכאן	ז' מלמטה	ב	פז

יסוד העבודה

ח ר ק א

פ ר ק א

מענין תורה לשמה

בהם לשמם אל תעשם עטרה להחגלה בהם
 ואל תעשם קרדום להיות עורר בו וק"ו ומה
 בלשגל שלא השתמש אלא בכלי קודש שנעשו
 חול נעקר מן העולם השתמש בכתרה של
 תורה עאלכו"כ . והכרייתא זאת קבעה דבריה
 על מאמר הכתוב שבסוף פ' גלבים . ונראה
 הטעם בזה משום דבפסוק זה מבואר הוא
 שהכתוב מדבר מענין לימוד התורה משום דכתיב
 לשמוע בקולו שזו מה שלמד את תורת דברי
 ה' משא"כ בפ' עקב שהכתוב מדבר במלות
 שראש הפסוק אומר כ"א שמור תשמרון את כל
 המלות הזאת , והספרי לטעמי' שדרש שם על
 הלמוד ושומר ועושה הר"ז נקרא את כל המלות
 שמלות לימודו קיים בשלימות המלות . ומכאן
 ראינו לדברינו הקודמים שראש"ל אינו יליף הק"ו
 שלו כ"א על המכוון להנחתו בלבד שהרי בכלן
 לא הזכיר בשביל שאקבל שכר עוה"ב :

ד) אבנמ הלומד בשביל שיקבל שכר לעוה"ב
 אינו עושה המלות בשלימות והנס
 שקיים את המלות אבל חיסר בה מלות לאהבה
 את ה' א' . וכן איתא במסכת ע"ז (יט) במלותיו
 חפץ מאוד אר"א במלותיו ולא בשכר מלותיו .
 זחינו דתני הוא היה אומר אל תהיו כעבדים
 המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס אלא הוו
 כעבדים המשמשין את הרב שלא ע"מ לקבל
 פרס . ורש"י ז"ל גרס אלא הוו כעבדים
 המשמשין את הרב ע"מ שלא לקבל פרס . ופי'
 רש"י ולא בשכר מלותיו שצוה את יולדו
 מאהבת שמו ומאהבת מלות פיו ולא לשם קיבול
 שכר . ע"מ שלא לקבל פרס , יהי לך עמו
 לאמר אפילו אין סופי לקבל שכר אוהב אני
 את בוראי ומפן במלותיו :

ו) מציינו לומר שהלומד ועושה ומכוין בשביל
 יראת

א) תניא בספרי פ' עקב פסקא מ"ח לאהבה
 את ה' אלהיכם שמה תאמר הריני
 אלמוד תורה בשביל שאקרא חכם בשביל שאשב
 בישיבה בשביל שאחריך ימים לעוה"ב ת"ל
 לאהבה את ה' א' למוד מ"מ וסוף הכבוד לבוא,
 ר' אלעזר בר' לרזק אומר עשה דברים לשם
 פעולתם ודבר בהן לשמן וכן היה הוא אומר
 ומה בלשגל שנשתמש בכלי בית המקדש וכלי
 חול היו נעקרו חייו מן העוה"ז ומן העוה"ב
 השתמש בכלי שבו נברא העוה"ז והעוה"ב .
 עאלכו"כ שנעקרו חייו מן העוה"ז ומן העוה"ב :
ובן תניא שם בפסקא מ"א בפ' והיה אם
 שמוע לאהבה את ה' א' שמה תאמר הריני
 לומד תורה בשביל שאהי' עשיר ובשביל שאקרא
 רבי ובשביל שאקבל שכר ת"ל לאהבה את ה'
 אלהיכם כל מה שאחס עושים לא תעשו אלא
 מאהבה :

ב) ונראה דר' אלעזר ב"ל מה שלומד ק"ו על
 השתמש בתורה הוא זה בהלומד
 בשביל הנאת עוה"ז שהם חול בזה היו בזיון
 והוא דוגמת מעשה בלשגל שהשתמש בכלי קודש
 דברי חול אבל הלומד בשביל עוה"ב שזכו עולם
 קדוש ושם נהנין מזיו השכינה אין בו זה הק"ו
 ואם דעדיין חיסר המלות של לאהבה את ה'
 א' אבל בכל זה אין בו משום איסור של
 השתמש בתורה :

ג) והברייתא זו הובא בגדר"א (ס"ב) ושם
 הוא בשינוי קלת וז"ל תניא
 לאהבה את ה' אלהיך לשמוע בקולו ולדבקה
 בו . שלא יאמר אדם אקרא שיקראוני חכם
 אשנה שיקראוני רבי אשנה שאהיה זקן ויושב
 בישיבה אלא למוד מאהבה וסוף הכבוד לבוא
 ר"א בר"ל אומר עשה דברים לשם פעלם ודבר

יראת עונש והאבת שכר עוה"ב ולא בשביל
 להבת ה' עלמו שהוא חיסר ועבר כמה מלות
 עשה משום שיש כאן ג' פסוקים המלוים על
 לשמה בשביל אהבת המקום. א' בפ' והיה א"ש
 לאהבה את ה' ופירשו בו בספרי עד"ז. ב'
 מה שבסוף פ' עקב לאהבה את ה' א' וללכת
 בדרכיו ובספרי פירש גם ללכת בדרכיו מה
 הקב"ה חסיד אף אתה חסיד. חסיד. ומניח
 איזהו חסיד המתחסד עם קונו. והרי בפסוק

זה יש בו שני מלות עשה וכן בפסוק של סוף
 פ' נלבים לאהבה את ה' א' לשמוע בקולו ושם
 בקודם כתיב אשר אנכי מלוך היום לאהבה
 את ה' א' ללכת בדרכיו. והרי לפי זה חמש
 מלות עשה המלוים על קיום המלות ולימוד
 התורה לשם המקום והעובר על זה עובר
 בחמשה מלות אלו. ובכל עשייתו תורה או
 מלוא שלא לשמה הרי זה חיסר בו אלו החמשה
 מלות :

פרק ב'

בו יבואר שכוונת צווי לשמה הוא על ההשגדלות עובר השגת מדה זו.

א) וביין דק"ל שאין הקב"ה בא בטרוניא
 עם בריוותו, ולא חייב את האדם
 ע"ד שהוא אינו ברשותו וזה הענין של אהבת
 ה' היא מעלה גדולה התלויה בהכנת הלב חכם
 ומשכיל ואינו נקני' לאד' במהרה כ"א אחר כמה
 הכנות וההשגדלות רב וסקידה רב' וטהרת התאוה
 ופרישו' מעיני עוה"ז וטהרת המידות והסתודדו'
 ועור ה' אשר יחוננו את הדעת הזאת להכיר
 את בוראו ואשר זה שנאמר ב"כ יאר ה'
 פניו אליך ויחונך ואחז"ל בצמ"ר ויחונך בדעת
 ומהו הדעת איתא בשהש"ר בפ' עמודיו עשה
 כסף וכו' דעת זהו הכרת הבורא שנאמר אין
 דעת אלהים בדרך ואומר השכל יודע אותי
 וגם בספרי פ' ואחחנן פסקא ל"ב ר"מ אומר
 ואהבת בכל לבבך אוהבתו בכל לבבך כאברהם
 אבינו. ובפסקא ל"ג ואהבת את ה' א' בכל
 לבבך אינו יודע באיזה לך אוהבים את הקב"ה
 ה"ל והיו הדברים האלה אשר אנכי מלוך היום
 על לבבך הן הדברים האלה על לבבך שמחוך
 כך אתה מכיר את הקב"ה ומדבק בדרכיו.
 ובפסקא מ"ט ביאר יותר דורשי רשומות
 אומרים רעונך שתכיר מי שאמר והיה העולם
 למוד אגדה שמחוך כך אתה מכיר את הקב"ה
 ומדבק בדרכיו והרי שמעלה זו קשה מאד
 להשיג' וא"כ איך שייך עד"ו' הלווי והחיוב על
 האדם שהוא עדיין רחוק מאוד ממנו ואפילו
 מן הסיבות המסבבים אלו את האהבה הנכבדה

הזאת והלא בפ' נלבי' כתי' כי המלוא הזאת אשר
 אנכי מלוך היום לא נפלתה היא ממך ולא
 רחוקה היא וכו' כי קרוב אליך הדבר מאוד
 בפך ובלבבך לעשותו :

ב) ע"ב מזה נבין שהלווי של אהבת המקום
 שבשביל גדולתו וכבודו אינו כ"א
 ע"ד השגדלות מה שהאדם מחוייב להשתדל
 בהסיבות הנ"ל ואלו הם שהזכרנו ואשר אחר
 כל אלו ההכנות יזכה למעלה זו לפי ערכו
 ומעשיו הטובים ועד שיחוננו ה' ברחמי
 וכתיב במשלי (יב) לפי שכלו יהולל איש (כה)
 הגו סיגים מכסף ויאל ללרף כלי. כז מלרף לכסף
 וכו' לזהב ואיש לפי מהללו פי' לפי מה שישתדל
 בהכרת גדולת הבורא ית"ש מה שברא הכל
 בחכמה נפלאה והוא סדרם בחכמה ובתבונה
 ובדעת ומחיה אותם ואת טבעם וחוקם ומשגיח
 על כל יושבי תבל והתכלית הכל הוא בשביל
 ב"ו ואם עושים רעונו משנה את כל הטבעיות
 שבבילם ומצין בגודל טוב טעמי המלות ומעלת
 הלדיקים ומסוד מעשי בראשית ולמעלה ואת
 כל הנ"ל מוזך את האוהיו ומדותיו ככדי
 להרכיב את הנפש על הגוף ע"ז יוכל לזכות
 ליהנות באור ה' ולהדבקה בו באהבה וזהו
 מלרף לכסף שמביאים אותו באש ומתקיים
 אותו ומבררים אותו מהסיגים וכן יותר מזכירים
 את הזהב ועד"ו' יזכך האדם א"ע ואת שכלו
 כי השכל מורכב בתוך הנפש התלויה בהנחות
 ית"ש :

זאת שיפרוש את עלמו מכל מותרות ותאות
 עוה"ז הגוררי' ומעבים את הסכל עי"ז יחולל לפי
 ערך היסוד וההשתדלו' שלו וזהו ואיש לפי מהלבו
 (ג) **ובן** יחיה צברות (דף לב) דיראת שמים
 הוא דבר גדול וקשה לקנותה דאמר
 שם ר' חנינא הכל בידי שמים חוץ מיראת
 שמים שנאמר ועתה ישראל מה ה' א' שאל
 מעמך כ"א ליראה את ה' אלהיך ופריך אטו
 יראת שמים מלתא זוטרתא היא והא אמר ר'
 חנינא משום רשב"י אין להקב"ה בבית גזיו
 אלא אולר של יראת שמים בלבד שנאמר יראת
 ה' היא אולרו ומשני אין לגבי משה מלתא
 זוטרתא היא דאמר רבי חנינא משל לאדם
 שמבקשים ממנו כלי גדול ויש לו דומה עליו
 ככלי קטן כלי קטן ואין לו דומה עליו ככלי
 גדול. ומאמר זה לריך ביאור דקשה מדוע
 המקשה המתין על מאמר ר"ח ולמה לא הקשה
 קושייתו על הפסוק בעלמו ובמה נתעורר
 יותר בזה מן דברי ר"ח מה דיש לפרש בדברי
 ר"ח דאין ה"ג חוץ מיראת שמים וזהו ג"כ
 מלתא רבתי היא. ב' דמוכות מרשב"י דאיננה
 זוטרתא ומה לריך בזה כעוד להקרא בעלמו
 דיראת ה' היא אולרו כתיב והרי מבוחר
 בפסוק זה בעלמו דאיננה זוטרתא. ג' דמתרין
 אין לגבי משה מלתא זוטרתא היא ומה הועיל
 לנו בזה הא מה' לישראל אמר ואלהיה' הלא אינני'
 זוטרתא היא. ונראה משום דאיתא בנדה (דף
 סג) שאילו לריב"ח מה יעשה אדם ויתעשר
 והשיב להם ירבה צמחורה ויתעשר א"ל והלא
 הרבה עשו כן ולא הועילו אלא יבקש רחמים
 ממי שהכסף וזהב שלו, מה יעשה אדם ויתכנס
 א"ל ירבה בישיבה ויתכנס א"ל והלא הרבה
 עש"כ ולא הועילו אלא יבקש רחמים ממי
 שהחכמה ותבונה שלו. והרי לפ"ז כל הדברים
 שאומר שם בידי שמים כמו חכמה ועושר
 היינו שהאדם לריך בעלמו להשתדל באלו
 הסיבות המושבות ומקרבות אליו אלו המעלות
 אלא דר"ח אמר דבכ"ז עדיין הוא בידי שמים
 וכדמסיק התם אלא יבקש רחמים וכו'. וא"כ
 מדברי ר"ח זה מוכח מה שסיים דבריו חוץ
 מיראת שמים היינו שלריך בזה רוב השתדלות

קל

זוטרתי היא וכן אמר רשב"י שהוא קנין קשה למאוד עד שאין גנוז באור שלפני ה' כ"א יראה שמים בלבד. ואין במעלה זו קלות כ"א דבר הבטחה שהעמל בה ברוב השתדלות וגישה רבה בכל נפשו או ישיגנה. והר"ז ראייה לדבריו לעיל שהנווי לאהבה את ה' מה שהוא יותר קשה מיראה וכאשר נבאר לקמן בודאי הנווי עליו אינו שיעשה מיד כ"א על השתדלות הפעולות המסבבות אותה לאדם הרואה ומשתדל בה בכל מאמניו כמו ודדיר. וכן אומר בספרי שהכוונה והאבהת היא על השתדלות, שהרי הוא אומר שם ואינו יודע האין ובח"ז לא אוהבים וכו' יעו"ש לעיל :

קל, ואם גם כשישתדל בכל מאמניו כוחו עדיין אין תכלית תועלתו תלוי בידו כלל ח"כ הר"ז דבר קשה מאוד לפני החכם נחשב וזהו מאה"כ החכם עיניו בראשו ר"ל שרואה את הראשית של דבר חפץ שהוא התכלית אם בידו להשיגו. והכסיל איננו מביט את הסוף והגם שאפשר שלא ישיג אותה כי איננה בידו בכ"ז כיון שפעולתה בקלות בוחר בזה כמו האדם הכסיל ולפניו שני דרכים אחת בה אור גדול ורק שהיא דרך ארוכה וסובבת ועולת בהרים. והדרך השני היא קלרה וישרה אכן בה חושך עבה והרבה מכשולים בדרך. וכיון שהכסיל אינו מביט להתכלית המקווה ע"כ בוחר בדרך החשך ובחשך הולך, וגמלא לפי ההבחנה השנית שהיא העיקר בטבע החכם המכיל נחפזו הדברים, שכל עניני המעלות האנושיות כמו חכמה עשירות גבורה כיון שאינם ביד האדם הם נקראים דברים קשים. אבל המעלה של יראה שמים כיון שהיא מסורה ונחונה ביד האדם החפץ להשיגה היא נקראת דבר קל לפניו. וזהו תשובת המהר"ן אין לגבי משה שהוא השתדל בה למאוד ועד שהשיגה נקראת אללו מלתא זוטרתי, ומפני שהוא שיער בעלמו כי דב"ז הוא ביד האדם ובחזירתו תלוייה הדבר ע"כ אמר לבג"י שכן גם אחס אם השתדלו בזה הרבה בודאי תשיגו אותה לפי כח השגתכם ורוב אומץ כחכם וכמו שאני השגתי בהשתדלות עלמי כמו כן זאת בידכם, ודב"ז בעלמו כיון אליו ר"ח באמרו הכל בידי שמים וא"כ הכל שנחשב לכלי קטן ואין לו ר"ל שאינה תלוייה ברצון עלמו הר"ז דומה עליו ככלי גדול חוץ מיראת שמים והגם שכלי גדול הוא כיון שבידו הוא ע"כ נחשב עליו לכלי קטן. וראה כי אלו שני המאמרים אמרם אדם אחד ר"ח זה מאמר שני שלו ביאור למאמר ראשון שלו, ועוד יתכן לפרש אין לגבי משה שהוא החכם האמתי שמביט להבחינה ב' מלתא זוטרתי היא :

ה) ועדיין יש בזה לבאר ולהביע אומר ברור כי גם ענין יראה שמים אי אפשר להשיגו בלתי עזר מן השמים. כראי' פ' החליל (ג) א"ר יחזק יאה"ר של אדם מתחדש עליו בכל יום שנאמר רק רע כל היום אר"ל ילרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו ואלמלא הקב"ה עוזרו לא היה יכול לו שנאמר לופה רשע לזדיק ומבקש להמיתו ה' לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו בהשפטו, וקרוב לזה תנינא נמי במכילתא (פ' יתרו) ועשה אם שמוע השמענו בקולי שמוע שכל התחלות קשות, השמענו מכאן אמרו שמע אדם מלוה אחת משמיעין לו מלות הרבה. והרי דאפילו ביראה שמים ג"כ לריך עזר וסיוע. וכן נראה להדיא בהקומץ רבה (כט) אמר ריש לקיש מאי דכתיב אם ללזים הוא יליך ולענוים יתן חן בא לטרה מסייעין אותו בא לטמא פותחין לו. ומלזינו שגם הבקשה מה שאדם מבקש ומתפלל להשי"ת שיעזרהו ויזילהו מילה"ר היא לו לתועלת גדול ג"כ כדאי' בברכות (יז) דהו כמה רבנן מתפללים לעזר וסיוע של השי"ת ע"ד עבודת ה' להיות בהם יראה שמים ושיכללו מן הילה"ר וכן תקנו בסדר התפלה כמה בקשות על ענין זה והרי גם ביראה שמים לריך ג"כ עזר השי"ת. אלא דזהו החילוק דהכל חוץ מיראת שמים אין זה ביד האדם, ואם אין השי"ת רולה למננו בהמעלה

ד) ודרי מבוחר זה שענין השגת יראה שמים הוא ענין הקשה ביותר במאמר בש"ס המתמה עד"ז אלו יראה שמים מלתא

בהמעלה שהארס מחפשו יתכן שאפילו אם יתפלל לפני השי"ת לא יענה לו, מפני שרעון וגזירת השי"ת עליו בלא יושלם בהמעלה שמבקש, משא"כ ביראת שמים שאם האדם מחפשו יעטב ואלו ברית כרותה לו ששיג בודאי.

ואכן נלמד האדם למען תועלתו בטח שיבקש ע"ז ג"כ עזר מהשי"ת ולמען שלא יכשל מחמת היצר המליק ומהגבר ואלו ה' לא יעזבוו בידו. וככל קוטבי הדברים אלו הנ"ל תראה בשובע עין בלשון המועתק מהרמב"ם ז"ל:

פרק ג

אביא לפניך קוטבי דברי הרמב"ם ז"ל מה שכתב בהל' תשובה והל' ת"ת ובסנהדרין. הלכות תשובה פרק עשירי.

לעולם יעסוק אדם בתורה ואפילו שלא לשמה שמחוק שלא לשמה בא לשמה. לפיכך כשמלמדו את הקטנים ואת הנשים וכל עמי הארץ אין מלמדו אופן אלא לעבוד ביראה וכדי לקבל שכר עד שתרבה דעתו ויחכמו חכמה יתירה מגלים להם רז זה מעט מעט ומרגילים להם לענין זה בנחת עד ששיגוהו וידעוהו ויעבדוהו מאהבה ע"כ. והר"ז הקוטב דבריו שיעקר עבודה היא לשמה. אכן מפני שהיא מדרגה גדולה ע"כ ערס שישיגה האדם מותר לאדם ללמוד מפני יראת העונש והאבת השכר וכאשר יתרבה דעתו יגלו לו רזי וסודי חכמה מעט מעט עד ששיג לעבוד את ה' מאהבת המקום וככל דברינו הנ"ל:

ג) עוד כתב שם ו' דבר ידוע וזכור שאין אהבת הקב"ה נקשרת בלבו של אדם עד שישיגה בה תמיד כראוי ועצוב כל מה שבטולם חוץ ממנו כמה שזוה ואמר בכל לבבך ובכל נפשך אינו אוהב הקב"ה אלא בדעת שידעוהו וע"פ הדעת תהיה האהבה אם מעט מעט ואם הרבה הרבה לפיכך לריך האדם לייחד עלמו להבין ולהשכיל בחכמות ותבונות המודיעים לו את קונו כפי כח שיש באדם להבין ולהשיג וכו' עד שישיגוהו כנ"ל. וכתב הראב"ד עד שישיגה השניין הזה הוא לשון שיר כמו שנין לרוד ופי' בכס"מ דהיינו לומר שיבטח באהבת ה' כמו שאדם שמת בשיר, וענין אחר בעבור אהבתה השגה בענייך שלא השיג עליהם לב. עוד כתב בהלכות ת"ת (פרק ג' משנה ז) אמרו חכמים כל הנהגה מדבריי תורה

א' יאמר אדם הרני עוש' מלות התור' ועוסק בחכמה כדי שאקבל כל הברכות הכתובות בה, או כדי שאזכה לחיי עוה"ב, ואפרוש מן העבירות שהזירה התורה מהן כדי שלא אהרס מן הקללות הכתובות בתורה או כדי שלא אהרס מחיי עוה"ב. אין ראוי לעבוד את ה' על דרך הזה שהעובד ער"ז הוא עובד מיראה. ואינה מעלת הנביאים ולא מעלת החכמים ואין עובדים את ה' על דרך זה אלא עמי הארץ והנשים והקטנים שמחנכין אותן לעבוד מיראה עד שתרבה דעתו ויעבדו מאהבה. ב' העובד מאהבה עוסק בתורה ובמלות והולך בנתיבות החכמה לא מפני דבר בעולם ולא מפני יראה רעה ולא כדי לירש טובה אלא עושה האמת מפני שהוא אמת וסוף הטובה לבוא בכללה ומעלה זו היא מעלה גדולה מאוד ואין כל חכם וזכה לה והיא מעלת א"א שקראו הקב"ה אוהבו לפי שלא עבד אלא מאהבה והיא המעלה שזוה בה הקב"ה ע"י משה שנאמר והאבת את ה' אליך ומיד שיאהוב את ה' אהבה הראויה מיד יעשה כל המלות מאהבה. ד' אמרו חכמים הראשונים שמא האמר אלמוד בשביל שאהיה עשיר בשביל שאקרא רבי בשביל שאקבל שכר בעוה"ב ת"ל לאהבה את ה' כל מה שאחס עושים לא תעשו אלא מאהב'. ה' כל העוסק בתור' כדי לקבל שכר או כדי שלא תגיע לו פורעניות הר"ז העוסק שלא לשמה. וכל העוסק בה לא ליראה ולא לקבל שכר אלא מפני אהבת ארון כל הארץ שזוה בה הר"ז עוסק בה לשמה. ואמרו חכמים

תורה נוטל חייו מן העולם. ועוד לוו ואמרו אל תעש עטרה להתגדל בהן ולא קרדום לחפור בהן ע"כ. ונראה מדברי הרמב"ם שאינו מותר לאדם ללמוד בשביל כבוד שיכבדוהו בני אדם עבור זה כי זה נהנה מדברי תורה ועושה עטרה להתגדל בהם. ולא כתב בהל' השוכה אמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה ואפילו שלא לשמה כ"א על מה שביאר שם בפירוט דהיינו מפני יראת העונש וקבלת שכר מהשם. ואמר שם מיד לפיכך כשנלמדוין את הקטנים וכו' אין מלמדוין אותן אלא לעבוד מיראה וכדי לקבל שכר, ומשמע להדיא אבל לא בשביל כבוד עלמן דזהו אסור ומפני שזה רחוק מאוד מלון הכבוד ית"ש וגם שזה נהנה מדברי תורה שנוטל חייו מן העולם. ולפ"ז מה שכתב הרמב"ם שם במשנה ה' לפיכך אמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה בין לשמה ובין שלא לשמה היינו שלומד מפני יראת העונש אבל לא מפני הכבוד מב"א מפני שזה אסור, ומה שכתב סתם מפני שסמך על דבריו אלו מש"כ שהנהנה מד"ת נוטל חייו מן העולם וגם על מה שכתב בהלכות תשובה הנ"ל ופשוט הוא ודלא כהלח"מ שפירש שם דאפילו בשביל כבוד תורה מותר להרמב"ם דזה אינו כמו שהוכחנו דעתו ולקמן כאריך בזה (בפ"ו וו'), ולמען הדע בצירור גמור שכן דעת הרמב"ם שאסור בשביל הכבוד וחלק זה גינו אותו חכמים ובינו אותו ואסרוהו ואמרו עד"ז לא זכה וכו' העתיק בכאן לשון לדיק רבינו הרמב"ם ז"ל מה שכתב בפ"ה המשניות בסנהדרין (פ"ט ג) וז"ל בקיזור ודילוג. הבן זה המשל ושים בדעתך נער קטן הביאורו אלא מלמד שילמדוהו חכמות שהוא אליו טוב האמת המביאהו למעלת השלימות. אלא שהנער למיעוט שני וחילוש שכלו אינו מבין מעלת אותו לימוד ומה שיביאהו לתכלית השלימות ולפיכך מלמדו שהוא שכלו יותר חזק וטוב מן הנער בהכרחו למען יזרו את הנער שילמוד ומה שאינו מבין תועלתו לכך נחשב הלימוד אללו ליגיעה רבה, ע"כ המלמד יזרוו בדברים האהובים להנער באגוים לומר קרא ואתן לך אגוים או תאנים ואתן

לך מעט דבש ובה הוא קורא ומשתדל לא לעש הקריאה לפי שאינו יודע מעלתה אלא כדי שיחננו לו אותו המאכל. ואותן המגדים אללו יקר בעיניו מן הקריאה וטוב הרבה בלי ספק, ולפיכך הלימוד שבעיניו הוא עמל ויגיעה בכ"ז לומדו ועמל בו כדי שיעני לו באותו עמל את התכלית האהוב אללו והוא אגו אחד או תאיכה דבש. וכשיגדיל ויחזק שכלו יותר ויקל בעיניו אותן הדברים מה שאהבם מקודם כי עתה מבין שתועלת המגדים אינם כדאי לפניו נגד העמל בלימודו ילטרך המלמד לזרוו קרא ואתן לך ב' זהובים והנער משתדל בלימוד בעבור שני זהובים שהם לו לתכלית נגד הלימוד, וכשיהי' דעתו יותר גדול ונקלה בעיניו זה השיעור. ויתאווה למה שהוא נכבד מזה אז יאמר לו רבו למוד כדי שיהיה ראש ודיין ויכבדוך בני אדם ויקומו מפניך כמו פלוני ופלוני והוא קורא ומשתדל כדי להשיג מעלה זו ויהי' התכלית אללו הכבוד שיכבדוהו בני אדם וינשאורו ויבחנו אותו וכל זה מגונה ואמנם ילטרך למיעוט השכל אדם שישים תכלית החכמה לרבר אחר זולת החכמה ויאמר לאיזה תכלית לומד אלא כדי שישיג את הכבוד בו וזה ענין הוללות על האמת ועל לימוד כזה אומרים חכמים שלא לשמה. כלומר שיעשה המורה וילמוד וישתדל בתורה לא לאותו דבר בעלמו אלא בשביל דבר אחר, וזהו אסור חכמים ע"ז ואמרו אל תעש עטרה להתגדל בהם ולא קרדום לחפור בהם ולא יתעסק בתורת הש"ת להתפרנס בה ולא תהיה אללו התכלית אלא לרעת אותה בלבד ואין תכלית האמת אלא שידע שהוא אמת ותורתו אמת ותכלית ידיעתה לעשותה ואסור לאדם השלם לאמר מהו הגמול שאקבל על לימודי וקיומי לפי שזה ג"כ כמשל הנער הזה שאינו מכיר התכלית העש ומבקש תכלית זולתו, וכבר הזהירו גם ע"ז וכמאמר החכם הגטיגוס אל תהיו וכו' וזהו הענין שקורין אותו עובד מאהבה, הנה התבאר לך הענין ואין מעלים עיניו מזה אלא האויל משמע שקלקלוהו ושבויה המחשבות הסכלות והרעיונות הגרושים וזו היא מעלת אברהם

אברהם אבינו שהוא היה עובד מאהבה וכו' ומ"מ אין ההמון העם מפסידים מכל וכל בעשותם את המלות מיראת העונש ואהבת השכר אלא שהם בלתי שלמים ואולם טוב להם זה עד שיהי' להם כח והרגל והסתדלות בעשיות התורה וזוהי יתעוררו לדעת האמת ויזמרו עובדים מאהבה וזהו מה שאמרו ז"ל לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות ואפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה יבוא לשמה ע"כ:

ד) ורמזנו בדבריו אלו שהלימוד זה שהוא מכוי'ן בשביל הכלית הנגה עוה"ז היא הוללות ואסור והוא כמו המשחמש בתורה וזולת להקטינים שאין בהם דעת מותר ללמד אותם ולתכנס עד שירבה דעתם ואז לריך להודיעם את הנכון ואת האמת אשר מטתה יראה להסיר ממנו את המחשבות הסכלות והאסור שהוא כונת הכבוד וכה"ג. ויראה לפניו התכלית המעולה מהאלו הקודמים והוא זה שלמוד בשביל מה שהש"ת גומל טוב ושכר לעושי רצונו ומשלים עונש לעובדי רצונו. וזהו הכלית נלחי הטוב לפני המון העם. ואמנם אינה ראויה לפני הש"ת כחפץ דעתו. וכי זה רצונו השלם שהאדם יעשה מצותיו וילמוד תורה למען שמו הטוב צאהבה. ויאמין כי התורה היא האמת והמשלמת את האדם ושיהי' עי"ז האדם השלם והמקיים אותה צאהבה. ועי"ז נחקרב אל הש"ת ונעשה דבוק בו כמאה"כ לאהבה את ה' אלהיך ולדבקה בו, וזהו כוונת ה' הרצויה. והלומדים מפני היראה שהוא העונש והשכר הם בלתי שלמים ומ"מ אינם מפסידים את שכרם בעוה"ז מכל וכל. ואולם טוב להם זה הדרך והגם שאינו שלמות העבודה מ"מ ע"י זה הדרך יורגלו וישתדלו בקיום כל מצות התורה וזוהי יביאם כח התורה והמלות מה שמקיימים ומורגלים בה שיבאו לדעת האמת ויזמרו אחר שיבינו וידעו את האמת להיות עובדי ה' מאהבה וזהו כוונת מאמר חז"ל לעולם יעסוק וכו' ע"כ קוטב דבריו הרלוים ונאמנים:

מאמרם וזה הענין מש"כ בלוי' הלשמה ושיהי' איננה כ"א העושה בשביל רצון הש"י צאהבה כבר ביארנו זה בפ"א לעיל. ומש"כ כי המקיים בשביל גמול פונש ושכר עוה"ז איננה לשמה ומ"מ מותר היינו צפ' היה נוטל (דף כב). ת"ר שבעה פרושין הן פרוש שכמי זה העושה מעשה שכס ופירש"י שאלו שלא לש"ס אף זה מעשיו להנאתו שיכבדוהו בני אדם ולא לשם שמים. פרוש נקפי זה המגניקף את רגליו פי' רש"י מהלך בשפלות עקב צלר גדול ואינו מרים רגליו מן הארץ ומתוך כך מגניקף אלצעותיו באבנים. פרוש קוואי זה המקיף דם לכהלים פי' רש"י עושה עלמנו כעולם עיניו שלא יסתכל בנשים ומתוך כך מכה ראשו בכתלים ויהדס יולא. פרוש מדוכיח דמשפיע כמדוכיח פי' רש"י בזכנא עשוי' כמקצת וראשו כפוף. פרוש מה חובתי ואענה. הא מעליותא היא. אלא דאמר מה חובתי תו ואענה פי' רש"י מה לעשות עוד ולא עשיתי ומראה עלמנו כאילו קיים את הכל. פרוש מאהבה פרוש מיראה. ופי' רש"י פרוש מאהבה מאהבת שכר מלות ולא לאהבת מלות הבורא. מיראה של עונשין. אלא מה על האדם לפקות מאהבת הש"ת כאשר לוטו ה' אלהינו וכוף השכר לבוא. אמרו לו אביי ורבא לתנא לא תיתני פרוש מאהבה פרוש מיראה דאמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה ע"כ. והרי זה מבואר כל חלוקי דיני הרמב"ם צוה המאמר דהלומד ומקיים בשביל שיכבדוהו צ"א הרי זה מגונה שנינו אותם חכמים ואסור דהיינו זה פרוש שכמי וכה"ג מה שחושבס התנא והלומד מפני אהבת השכר ויראת העונש היינו הך דאביי ורבא שאמרו כי זה הוא מותר הצל איננה בה רצון רצויה מהש"ת ורק אעפ"כ ילמוד מפני שג"ז טוב להם שמתוך שלא לשמה יבוא לשמה. והרי זה מבואר. ונאמר בו כל קוטב דבריו הרמב"ם ז"ל:

ו) ודנה פרט אחד הנשמע מדבריו עוד נוסף ולדבר חידוש מה ששמע מדבריו דאפילו המקיים את כל התורה כולה זה לא נמנה

ה) ודאיתי לבאר דבריו מן הס"ס ומאמרי חז"ל כי דבריו מיוסדים על

כנה זכה בה לחיי עוה"ב וע"ז אמר ר"ח כי המלות בהיותם הרבה אי אפשר שלא יעשה אדם בחייו אחת מהן על מחכונתה ושלימותה ובעשותו אותה מלוה תחיה נפשו באותו מעשה, וממה שורה על עיקר זה מה ששאל ר' חנני' בן תרדיון מה אני לחיי עוה"ב והשיבו המשיב כלום מעשה בא לידך כלומר נודמן לך לעשות מלוה כהוגן, השיבו כי נודמה לו מלות לזקה ע"ד שלמות בכל מה דאפשר וזכה לחיי עוה"ב, ופירש הפסוק ה' חפץ למען לזקו לזקו את ישראל למען כי יגדיל תורה ויאלדי. ומה שמע דאין לו שום שכר על השאר מלות שעשהם שלא לשמה ואפילו שהיו הענינים ע"ד השתתפות מה מן הנאת עלמו. כי כתב זכה בה לחיי עוה"ב וכו' ובעשותו אותה מלוה תחי' נפשו באותו מעשה וכתב מקודם ולא יסתף עמה כוונה מכונת העולם בשום פנים:

ז) ונראה דהרמב"ם מפרש את דברי הספרי שהבאנו אותו בפ"א והוא הביאו בהלכות תשובה ובפ"י בסנהדרין כפשוטו ממש שאין המלוה כתיקונה כ"א שעושה אותה בלא שום פניות עלמו כ"א לאהבה את ה' אלהיו. וכיון שהמלוה אינה כתיקונה מה שהש"ת לוח ומייב אותה בזה האופן דוקא הר"ז כמו שמישר בגוף המלוה עלמה ע"ד משל ג' טוטפות או חמש טוטפות בתפילין דאינו כלום. והגם שיואל באותה מלוה אבל אינו מקבל שכר עלי'. והגם דאיהו מפרש דברי הספרי כד"מ נראה דאיהו מודה לדבריו מש"כ לעיל בפ"א דמלווה האדם על השתדלות לבוא באלו העלות המקרבי' דעתו ומרביס אותה להשגת מעלת מדה זו של אהבת המקום משום מה דאחר שם בספרי בפ' ק"ש והיו הדברים וכו' אינו יודע באיזה לך אוהבים את הקב"ה ה"ל והיו הדברים וכו' וכהא"ג כתב הרמב"ם בפ"י מה' תשובה ומגלין להם רז זה מעט וכו' ואם כה לאחרים כמש"כ לעלמו :

כמלא בידו מלוה אחת מה שבאותה מלוה לא כיון בשביל שכר עוה"ב ועונשו כ"א מפני אהבת כבוד ה' בלבד אז אין לו חלק לעוה"ב. ואינו מועיל לו כל יגיעתו כ"א ע"י המלוה אחת הנקיה שהיא מפני אהבת ה'. דכ"כ שם מ"מ אין המון העם מפסידים מכל וכל ואולם טוב זה להם עד וכו' ויחזרו להיות עובדים מאהבה וזהו מה שאמרו לעולם וכו' שמהוך שלא לשמה בא לשמה. דמשמע מה שחינם מפסידים היינו שהטוב להם מזה יגיעם אחר שיזכו שיהיה עבודתם מאהבה ואז כשיזכו יקבלו שכר עוה"ב עבור אלו המלות שעשו מאהבה אבל עבור אלו שעשו בשביל הנאתם לעוה"ב אין להם כלום. והיינו שהרמב"ם יאל לו זאת מדברי רב ורבה מה שהם אמרו לעולם יעסוק אדם בתו"מ ואפילו שלא לשמה דהיינו בשביל עוה"ב ומסיים הטעם שמהוך שלא לשמה בא לשמה וכו' ואם איתא דגם על שלא לשמה הג"ל יש לו עוה"ב ג"כ א"כ מה לריך הטעם שזה הוא להבא ואינה בודאי כ"א ע"ד המקווה. הלא פשוט יאמר משום דבזה ג"כ נוהל עוה"ב אלא ש"מ דעדיין אינו זוכה עד שישיג מעלת לשמה ולפיכך ז"ל שמהוך זה שלא לשמה בא א"כ לשמה. ואפשר דהכי קאמר ויחזרו לעובדים מאהבה ואז יקבלו שכר עוה"ב אפילו על מלות שעשו מקודם ג"כ מפני שכ"ז היה סיבה המקרבת אותם להיות חוזרים עובדים מאהבה. ומ"מ תלוי ענינם בזה דוקא אם יזכו למעלת אלו שיהיה אח"כ עבודתם מאהבה. אך מדבריו שנביא חומ"י משמע להדיא כפירוש הראשון. ומה שאכתנו מפרשים דבריו ודעתו של הרמב"ם ז"ל דס"ל בן כמש"כ מבואר להדיא יותר בפירות בסוף מסכת מכות במשנה ר' חנני' בן עקשיא וז"ל מעיקרי האמונה בתורה כי כשיקיים אדם מלוה מתר"ג מלות כראוי וכהוגן ולא יסתף עמה כונה מכונת העולם בשום פנים אלא שיעשה אותה לשמה מאהבה כמו שביארתי לך

פרק ד

נתבאר שיש לפקק הרבה ברעה זו ושיש גדולים החולקים עליו בזה והנראה שיש קיצור בבריו .

והנה יש לתמוה עליו דהא חנן בריש פרק חלק כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב שנאמר ועמך כולם לדיקים לעולם ירשו ארץ. ובוודאי בכלל זה נכללו הרבה עמי הארץ וגוים וקטנים ולהם כולם חנן דיש להם עוה"ב ואילו כדבריו הלא אין זה כ"א למי שלמדו והשתדלו עד שהשיגו למעלת אהבת המקום בלא שום השתתפות הגאח עצמם וזוהו מעלת הנביאים והחכמים כמש"כ הוא בעלמו. ואין לתרץ דהכ"ק התנא כל ישראל יש להם היינו דראויים לבוא על ידי הזדמנות חיזה מלזה לשמה ובשלמות האהבה דאכתי קטנים דהם אינם ראויים בודאי לתדה זו ואיחא שם (דף קי) דתניא קטני בני רשעי ישראל אינן באין לעוה"ב, ופירש"י רשעי ישראל עלמון פשיטא דאין להם חלק לעוה"ב כדליתא בכחוצות (ק"א) אבל בנים שלהם קטנים ולא חטאו פליגי שנאמר אשר לא יעווב להם שורש וענף שורש בעוה"ז וענף לעוה"ב דברי ר"ג, ר"ע אומר באין הם לעוה"ב שנא' שומר פתאים ה' שכן קורין ליעוקא פתאי. אהמר קטנים מאימיהו באין לעוה"ב ר' חייא ור"ש ברבי חר אהר משעה שגולד וחד אהר משעה שסיפר רבינא אהר משעה שזרע ר"ג בר ינחק אהר משעה שנימול תנא מאוס ר' מאיר משעה שיאמר אמן, והרי זה מצוה דאפילו קטנים יש להם חלק לעוה"ב וכן מלינו נבי עמי הארץ בכחוצות (ק"א) אהר ר' אלעזר עמי הארצות אינם חיים שנאמר מתים כל יחיו תניא נמי הכי רפאים כל יקומו במרפא עלמו מדברי תורה הכתוב מדבר. א"ל ר' יוחנן לא ינחא למארייהו דאהר הכי א"ל מקרא אני דורש דכתיב כי טל אורות טליך וארץ רפאים ספיל כל שאינו משתמש באור תורה אין אור תורה מחייהו כיון דחזייה דמלטער א"ל רבי מלאתי להם תקנה מן התורה ואתם הדבקים ביה' אלסיכם חיים כולכם היום וכי אפשר לדבוק

בשכינה והכתיב כי ה' א' אש אוכלה הוא אלא כל המשיא בתו לת"ח והעושה פרגמטיא לת"ח והמסנה לת"ח מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו דבק בשכינה, כיוצא בדבר לאהבה את ה' ולדבקה בו וכי אלא כל המשיא בתו לת"ח וכי. והרי דנס ע"ה יש להם ג"כ עוה"ב, דחייית המתים ועוה"ב הכל שטר חלקו בעוה"ב הוא. וכדמוכח ג"כ מפ' רש"י שהבאנו לעיל וכפה"ג בעלמא (עיין פרק ה' ה') חייית המתים יש בו יותר דקדוק הדין מן ענין עוה"ב. וכן ג"כ מלינו נבי נשים (בברכות ז') א"ל רב לר' חייא בני נשים במאי זכיון. באקרוי בנייהו לבי כנישתא ובאתמיהו גובריהו לבי רבנן ונטרן לגובריהו עד דאתו מבי רבנן. ועוד איחא (בפסחים ח') וכהא"ג לאו מלזה היא והתניא האומר סלע זו לדקה בשביל שיחיה בני או שאזכה לעוה"ב הרי זה לדיק גמור ופי' רש"י לדיק גמור בדבר הזה ולא אמרין שלא לשמה עושה אלא קיים מלות בוראו שלוהו לעשות דקה ומחכוין אף להגאח עלמו שיזכה בה לעוה"ב או שיחיו בניו והרי כאן דשיתף בפירוש הגאח עלמו ואילו היה בנו בריא לא היה עותן כלל. ואף שאינו תוהא במעשיו דאפילו אם בנו מת אינו מתחרט מהלדקה שעשה כמש"כ שם בחוספות הר"ז לדיק גמור והרי לדיק נקרא ושייך עליו מאה"כ שהביא התנא ועמך כולם לדיקים לעולם ירשו ארץ. ועוד קשה בב"ר תולדות פ' ס"ה יקום איש לרורות היה בן אחותו של יוסי בן יעוצר איש לרידא והוי רכיב סוסיא בשבתא אייל קומי שריתא למלטבא א"ל חמי סוסי דארכבי מרי וחמי סוסך דארכבך מרך א"ל א"כ למכעיסו ק"ו לעושי ראונו וא"כ לעושי ראונו ק"ו למכעיסו נכנס בו הדבר כארס של עכנא. הלך וקיים בעלמו ד' מיתות ב"ד. נתגמנס יוסי בן יעוצר וראה מטתו פורתת באויר אהר בשעה קלה קדמני זה לנן ערן. והרי יקום זה היה רשע יגמור

גמור ותשובתו ג"כ לא היה כ"א מפני דברי יוסי שהודיעו גודל העונש לרשעים ואת גודל השכר לנדיקים ומפני זה עשה בעלמו ד' מיתות צ"ד והרי שזכה ע"י לעוה"ב. והנה זאת אלו הקוסיות הרי נראים דבריו עלמו בפירושו בטהורין כסותרים א"ע שכתב שם עוד (בר"ה וטת) והתכלית הוא העוה"ב ולעומתן הוא השתדלות ולפיכך זה המצד המוחזק בדיעת האמת עיין בתכלית האחרון והגית מה שזולתו. ואמר כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב ואם היותו הוא התכלית המבוקש אינו ראוי למי שהוא רולה שיהיה עובד מאהבה שיהיה עובד להשיג עוה"ב כמו שביארנו במה שקדם, אבל יש לעבוד ע"ד שאומר. והרי מלשנו זה והתכלית הוא העוה"ב ולעומתן הוא השתדלות וכו', ואם היותו הוא התכלית המבוקש אינו ראוי למי שהוא רולה שיהי' עובד מאהב' וכו". משמע בודאי מי שתכלית מבוקשו הוא עוה"ב יש לו עוה"ב. אלא שאינו ראוי להיות במחשבה ודרך זו לכון לזה התכלית של עוה"ב האיש הרולה להיות עובד ה' מאהבה. וגם הרמב"ן צ"י צפ' אחרי חלק ג"כ ע"ז. וכמו שביאר דבריו צ"פ:

צ"ב נראה לי שהרמב"ם קיגר בלשונו ומודה שאפילו המכוין להגלל מעונש ולהיות קונה עוה"ב יש לו חלק לעוה"ב. אלא שדבר זה מה שקונה בזה עוה"ב אינו קנין שלם מה שעלם חיי עולם הבא יהיה שייך אליו לנפשו. ואינה ניתנת אליו כ"א ע"י איזה סיבות מה שהוא עשה מה שהסיבות מעותדים לסבב אליו העוה"ב. משא"כ מי שעבודתו מאהבת המקום עלמו ובלי שום שיתוף הגאח עלמו שלו כי אז החיי עוה"ב שייך אל נפשו כמו בטבע עצמיות. והחילוק שבין ע"י סיבה ובין בעלם הטבע. נקל להבין המרחק הגדול

שבין זה לזה כמו משמים לארץ. וכדמליט במחז"ל (שבת קכ"ג א' וב"מ פ"ג ב') * הכל אחד ואחד נכוה מחושהו של חבירו. וארשב"ר ראינו בני עלייה והם מועטים (סוכה מה ב') ** ודבר זה מרומם שם בדברי הרמב"ם שכתב שם כשיאמין שהתורה היא המצוה לאדם לשלמות המדות טובות שהם המלות, ומרחיקו ממדות הרעות שהם העבירות, וע"י יושלם מעלת האדם בעלם שהוא יחי' אדם אנושי וגדל מן הבהמה וכשיהיה אדם שלם מטבע האדם השלם הוא שאין מוגע אליו קטחיה נפשו והתקיים בקיום הידוע לה, וזהו העוה"ב כמו שאמרנו, ומשא"כ מי שאין עבודתו כי אם מפני תקום השכר ושמירת עלמו מעונש אינו נבדל מהבהמה, וזהו מאה"ב (תהלים לב) אל תהיו ככוס כפוד אין הבין במתה ורסן עדיו לבלום, ר"ל שהמוגע את הבהמה מהשתלחות הוא דבר מבחוץ כמו המתג ורסן ואינו ראוי לאדם שיהיה כן. אבל ראוי שיהיה הוא המוגעו מאתו ומעלמו. ר"ל לורת האנושי כשהיה שלמה היא תמנעו אותו הדברים שמוגעים ממנו השלמות ותורו ותביאו אל מדת השלמות. ע"כ הוכן דבריו. והר"ז החילוק כמו הנדל בין עלם אדם שגורתו אדם ובין אדם שגורת נפשו כבהמה, מפני שזה מהקן שלמות נפשו מלד עלמו המחוייב לו לאדם וזה מהקן מלד החוץ למתן תקות הגאח. ולפיכך מהקן נפשו מעלמו נעשה אדם השלם ונמשך מטבע שלמות נפשו אליו חיי עוה"ב משא"כ מהקן מלד החוץ שאין שייך לו חיי עוה"ב בעלם, כי אם מלד חנינת הנותן צ"ה. שהוא ע"י איזה סיבה הראוי לו למזוז מן והתקרבות אליו אשר יחוננהו כנלע"ד לבאר דבריו ז"ל. וקרוז לדבריו אלו זהו שמלינו (סוטה לא) רשב"א אומר גדול העושה מאהבה יותר מהעושה מיראה שזה מלוי לאלף דור וזה לאלפים דור. ופי'

(* שם איתא שכל לדיק ונדיק נותנין לו מדור לפי כבודו. והמאמר המובא בפנים שכא"א נכוה וכו' הוא צ"ב (דף עט).
 (** הכוונה למאי דמביק הגמ' הא דמסהכלי באספקלריא המאירה הא דמסתכלי באספקלריא שאינה מאירה וכו' הא דשיילי בכר הא דשיילי בלא בר.

ופי' רש"י ואין אלו דומין לפרוש מאהבה ומיראת
לעיל (דף כב), דהנהו מאהבת סכר ומיראת
העונשין, והכא מיידי מאהבת המקום ומיראתו.
שמוראו גדול ומוטל על הכריות:

ג) ועורה נבאר דבריו מש"כ ומ"ת אין
המון העם מפסידים שכרם מכל

וכל, הוא פשוט שיש להם עוה"ב. ואך ששכרם
נמוך בשל המדרגות של עוה"ב מפני שאין
עוה"ב להם קנין עלם אלא דרך סיבה ומתנה.
ואולם טוב להם זה ר"ל החלק הזה שהוא מועט
לפי ערך הזוכה ההגון. מ"מ הרי ג"ז היא טובה
ומנוחה לנפש, אשר קורת רוח בעוה"ב טובה
יותר מכל חיי עוה"ז. ומה שראוי להם לנפות
על טובה העלמיות בעוה"ב. זה ענה אי אפשר.

ויש להם לחכות עד"ז בקיומם את התורה עד
שיהיה להם כח והרגל והשתלבות, ומזה יתעוררו
לדעת האמת ויוחזרו להיות עובדים מאהבה.
ואז יזכו לעלם חיי עוה"ב, וזהו שאמרו לעולם
יעטוק אדם בתורה ובמצוות ואפילו שלא לשמה.
כי אין מפסידים שכרם מכל וכל. ועוד יחבו
שיזכו לבסוף עם השתלבותם מה שיתעוררו את
עלמם לדעת האמת אשר מתוך השלא לשמה
יבואו לשמה. וכן מה שכתב בסוף מכות יתפרש

ג"כ עד"ז, שכוונתו שם שיזכה לעלם חיי עוה"ב
הוא דוקא ע"י מזהו לשמה מאהבה בלי שום
השתתפות הנאת עלמו. ועד"ז שאל ר' חנינא
בן חרדיון מה אני לחיי עוה"ב, ר"ל אם יזכה
בעלם כעצב נפש השלם. או רק ע"ד מנוחה
הנפש כסיבה מהחוק, ולכך שאלו אם נודמן
כלום מעשה שעשה על דל השלמות וכו' כמו
שפירשו הרמב"ם, ובאות ז' יתורן יותר:

ד) העורה מזה בדעת הרמב"ם שאם
יראה אדם לעסוק בתורה

ובמצוות משום שיגיע לו כבוד או עשירות הר"ז
אסור, ואם זה הוא בענין לימוד הר"ז איסורו
ממור מפני שמתמש בתורה, ואם בשביל
שיזכה לחיי עוה"ב, הר"ז מותר, ואינו מפסיד
שכרו בעוה"ב מכל וכל, כי בכ"ז יש לו
מנוחה ונפשו בטוב תלוי, ועוד באם שיזכה
אח"כ למנוחה אחת שעשה בתכלית של לשמה
מאהבה ובלא השתתפות הנאת עלמו. אז זוכה

לעלם חיי עוה"ב. והעיקר מכל שיסתכל האדם
להשיג ולרבות דעתו עד שישיג דעת האמת
ויכיר את בוראו ואז יזכה לעשות את כל התורה
מאהבת המקום. ואפילו בעושה מאהבה יש
בו כמה מדרגות כמש"כ הרמב"ם (פ"ט מהל'
תשובה) וכל העושה כל הכתוב בה ויודעו
ידיעה נמוכה ונכונה זוכה בה לחיי עוה"ב,
ולפי גדול מעשיו ורוב תכמתו הוא זוכה,
ובפרק י' כתב דבר ידוע ובכור שאין אהבת
הקב"ה נקשרת בלבו של אדם עד שישיג בה
חמיד כראוי וישווב כל מה שבטובם חוץ ממנה,
כמו שז"ה ואמר בכל לבבך ובכל נפשך אינו
אוהב הקב"ה אלא בדעת שידעו, וע"פ הדעת.
תהיה האהבה אם מעט מעט ואם הרבה
הרבה. ולפיכך לריך האדם ליחד עלמו להבין
ולהשכיל בחכמות ותבונות המודיעים לו את
קונו כפי כח שיש באדם להבין ולהשיג כמו
שביארנו בה יסודי התורה:

ה) וביין שקובץ דברי הרמב"ם בכל אלו
המקומות שהבאנו אשר קורא

לבעובד לשמ' אדם הוא זה שהוא בעל דע'. ואלה
שעבודתם מפני העונש והשכר קוראים בהמה
ושלולים מהדעת, וכמש"כ עוד שאינו אוהב
להקב"ה אלא בדעת, וכתב בסנהדרין שאין
מעלים עיניו מזה כ"א האויל המשתגע וכו',
שמשיין מדבריו דליתיה מפרש מה שאמרו חז"ל
(ויק"ר פ"א) כל ה"ח שאין בו דעת נבלה
טובה הימנו היינו ת"ח הזה שאין עבודתו כ"א
מפני השכר ושלא לשמה הכי אין בו דעת
והיינו ע"ד שהבאנו לעיל (פ"ב) דדעת הוא
השכל וידוע אותו, שהוא ענין הכרת בוראו
שראשית דעת יראת ה' כתיב ושיעשה עבודתו
בשביל יראת גדולתו, וכן מה שאחז"ל ברכות

ו) העורה מזה בדעת הרמב"ם שאם
יראה אדם לעסוק בתורה

ובמצוות משום שיגיע לו כבוד או עשירות הר"ז
אסור, ואם זה הוא בענין לימוד הר"ז איסורו
ממור מפני שמתמש בתורה, ואם בשביל
שיזכה לחיי עוה"ב, הר"ז מותר, ואינו מפסיד
שכרו בעוה"ב מכל וכל, כי בכ"ז יש לו
מנוחה ונפשו בטוב תלוי, ועוד באם שיזכה
אח"כ למנוחה אחת שעשה בתכלית של לשמה
מאהבה ובלא השתתפות הנאת עלמו. אז זוכה
לעלם חיי עוה"ב. והעיקר מכל שיסתכל האדם
להשיג ולרבות דעתו עד שישיג דעת האמת
ויכיר את בוראו ואז יזכה לעשות את כל התורה
מאהבת המקום. ואפילו בעושה מאהבה יש
בו כמה מדרגות כמש"כ הרמב"ם (פ"ט מהל'
תשובה) וכל העושה כל הכתוב בה ויודעו
ידיעה נמוכה ונכונה זוכה בה לחיי עוה"ב,
ולפי גדול מעשיו ורוב תכמתו הוא זוכה,
ובפרק י' כתב דבר ידוע ובכור שאין אהבת
הקב"ה נקשרת בלבו של אדם עד שישיג בה
חמיד כראוי וישווב כל מה שבטובם חוץ ממנה,
כמו שז"ה ואמר בכל לבבך ובכל נפשך אינו
אוהב הקב"ה אלא בדעת שידעו, וע"פ הדעת.
תהיה האהבה אם מעט מעט ואם הרבה
הרבה. ולפיכך לריך האדם ליחד עלמו להבין
ולהשכיל בחכמות ותבונות המודיעים לו את
קונו כפי כח שיש באדם להבין ולהשיג כמו
שביארנו בה יסודי התורה:

המורה על שכן כיון שעבודתו לפניו ואינו
מכוון לשכר כ"א רגון שם הוי' שהוא המורה
על כי הוא נלחי ומהוה את כל, ולכן כתיב
דעת אחר שם אל ולפני שם הוי'. ואיתא שם
עוד אר"א כל שאינו מהנה ת"ח מנכסיו אינו
רואה סימן ברכה לעולם שנאמר אין שריד
לאכלו ע"כ לא יחיל טובו ואין שריד אלא
ת"ח שנאמר ובשרידיה אשר ה' קורא היינו
דווקא אותם ת"ח שהם עובדים לשמה כדמוכח
מהכתוב שהביא. וראשית כהוב זה כתיב כך
(יואל ג) והיה כל אשר יקרא בשם ה' ימלט
ובשרידיה אשר ה' קורא, משמע האלו אשר
הם מחבבים לשם ה' וכן השי"ת מחבבן דהיינו
אלו ת"ח שהם עובדים לה' מאהבה המקום.
ובספרא פ' ויקרא אין קריאה אלא לשון חבה
לשון שמלאכי השרת משהמשין בו שנאמר וקרא
זה אל זה:

(ו) ונראה להוכיח בראיה נשמעת עוד
דעיקר ענין מעלת המורה זו
להיות מהנה ת"ח מנכסיו היינו ת"ח שלומד
לשמה הוא. דהא בכחכות (קיא) אר"א עמי
הארלות אינם חיים שנאמר חיים כל ימיו א"ל
רבי מלאחי להם תקנה מן התורה ואחם
הדבקים ובי אפשר לדבוקי בשכינה והכתיב כי
ה' אלהיך אם אוכלה הוא אלא כל המשיא
בחו וכו' והמהנה ת"ח מעלה עליו כאלו מדבק
בשכינה כיוצא בדבר לאהבה את ה' ולדבקה
בו וכי אפשר וכו'. והנה דבריהם אלו מושק
בנפלאות ממנו דקשה מאי מקשה וכי אפשר
לדבוקי הלא כן אפשר שפיר משום דהפסוק
אינו מיירי עם הגוף כ"א עם הנפש המשכלה
אשר בה שייך שפיר דבקות והשוקה והילוך
שפיר שהם על הלווי המהשבות ומדות, וכדא"י
בספרי פ' עקב ללכת בדרכיו, וכי אפשר, אלא
מה הוא רחום מה הוא לדיק וחסיד אף אהה כן,
וה"נ שייך דבקות על דבקות האהבה ומחשבתו
דבוקה בשמו חמיד וכן פירש הרמב"ן בחומש
צפ' אחרי. ב' למה דלא חירץ כן א"כ מה הוסיף
מה דחירץ שכל המהנה לת"ח כיון דעל ת"ח נ"כ
קשה וכי אפשר לדבוקי, ואם דנאמר בזה שהת"ח
ע"י דבוקי. בתורה נקרא דבוק ה', א"כ אלו

העמי הארלות בודאי לאו ברשיעי עסקינן
דהא איתא בתענית פרק ראשון דתחית המתיס
אינם אלא ללדיקים. והאמת כן. וגם מה ישר
בו ר"י יותר מן ענין עוה"ב שאינו אלא
ללדיקים ולא לו שיש להם זכות ומעש"ט דוקא.
אלא שר"א עמי הארלות דקאמר אפילו בלדיקים
קאי ואלא שלא למדו תורה ע"כ נלטיע. וא"כ
מאי דעמיה דר"א הלא כמו שהת"ח נקראים
דבוקים ע"פ תורה כמו כן יסכן העמה"א
להיות דבוקים ע"י מעש"ט שלהם. ועוד עמה"א
אינם צורים ויודעים מקרא וקורים ק"ש,
ואיתא צפ' התכלת הקורא ק"ש שמרית וערבית
קיים והגית בו יומם ולילה, ג' דר"א מביא
ראיה לדבריו כיוצא בדבר וכו' דמאי אולמיה
דקך מהך. ונראה משום דכפי דתניא בספרי
ובגדרים (סב) שהבאתו צפ"ר מצואר שתכלית
העבודה הוא בשביל אהבת המקום והדבקות
הוא ראיה מצרפת על תיבת לאהבה. משום
ד"ל שכן העובד את ה' מפני הטובות והשכר
גדול מה שמקוה שה' יתן לו ע"כ אוהבו בשביל
זה משא"כ ולדבקה בו משמע שאין כאן טיבה
המתחבבת ואין אהבתו הלויה בדבר משום דא"כ
אין כאן דבקות ממש. כי דבקות היינו בעלם
האהבה כמאה"כ ונפשו קשורה בנפשו. ואי
אפשר לחרם שזכה למדה זו כ"א ע"פ למוד
תורה שהיא נקראת דעת ובשלומדה לשמה ע"י
התורה נתרבה דעתו ומכיר האמת ואוהב
לבוראו, וכמאמר חז"ל באבות אש אין חכמה
אין יראה שהיא על יראת ואהבת הרוממות
מיירי בדפירשו המפרשים, ולכך הת"ח שהם
זוכים למדת האהבה וכתבתו לעיל בשם הרמב"ם
שהם זוכים לעלם ת"י עוה"ב שהיא כטבע
הנפש המשכלת ודבוקה ליוצרה שהטוב לחיק
ובית אבי', ואשר ע"כ לעתיד מן אולרה
למעלה אשר הם חיים טובע חמיה גם לגופו,
ומשא"כ העמה"א אש שיש להם עוה"ב אינה
כ"א ע"ד שכן שילום פעלו ואינה הטובה
דבוקה בעלם אליה. ורק שהוא נהנה מרחוק
באיוה בחינה קטנה, ואשר ע"כ לעתיד אמר
ר"א שאינן קמים בתמיה והיינו מפני דכתיב
גבי תחי' דדרשינן ביה מן תיבת חיים שהוא

חיים הנלתי וכתיב בו הדבקים והם אינם דבקים, כי אלל הנוף אי אפשר, ואם להנפש הלא אין בו שורש הדבקות כיון שאין בו תורה ודעה. ועד"ו הנשענר ר"י והק"ב לו ר"א דבכ"ז יש להם תקנה ר"ל הגם דעלם התמי' אינו שייך להם מ"מ ע"י סיבה המתווכת שייך להם תמיה דהיינו שהם ידבקו א"ע באלו הת"ח במה שהם יהנו אותם ועי"ז יש להם דבקות בהת"ח בגופו מה שבעוה"ז לריך הת"ח להשלמת גפשו לענין חייו והגאחו, והת"ח שהוא דבוק בעלם המעיין גנים בחר מים חיים שהוא עוה"ב אשר משם יורד טל של התמי' ע"י הת"ח הזה יומשך גם על העמה"א שגם הוא יקום לתמי', והביא רמיה ע"ז שכן אפילו בענין עוה"ב. עיקר קבלת עונג של עולם הבא לעמה"א אי אפשר כ"א ע"י שמהנה לת"ח, ואפשר שכן העמה"א אם אינו משמש להת"ח זה ואינו מהנהו אין לו חלק לעוה"ב [בהעונג הטובע מהעלם כנ"ל] כלום משום דחיסר בעבודתו להשי"ת את התכלית העבודה שהוא לאהבה את ה' ולדבקה בו. וזו היא הסיבה המתווכת אליו שגיגע לו חלק שלו בעוה"ב [בהעונג כנ"ל] והגם שקיים את כל התורה כולה. וא"כ אפי' הת"ח מה שהם לומדים שלא לשמה הנ"ל הם ג"כ בכלל עמה"א אלו אלא שלהם יש ענה אחרת שיחכן אולי יוכו בעלמם למנוה אחת שיעשו אותה מאהבה וכלי שום שיתוף פניה כלל. והיינו אחר שישתדלו במדה זו תמיד כמס"כ הרמב"ם דאי אפשר להשיג אותה מדה כ"א באהבתה תשגה תמיד. וכדברי ספרי למוד דברי הגדה המושכים לבך ימודיעים אותך תהלות ה'. ובזה גיחא הא דר"י רבא שמתוך שלל"ש. משום דאכתי כעמה"א נחשב וא"כ מה יועיל לו יותר לימודו. ועד"ז אומר שמתוך שלל"ש בא לשמה :

ז ועפ"ז יומתק ענין ר"ח ב"ת ע"פ פירוש הרמב"ם דלכאורה קשה מפני מה שאל רחב"ת שאלה זו מה אני לחיי עוה"ב יותר מכל שארי התנאים וצפרט שהוא הלך לקדש את השי"ת במס"ג לשפרה, והיינו משום דרחב"ת לא עסק כ"א בתורה לבד ולא בדקקה

כדאמר שם לעיל, ולזה חשב ביותר משום דלמא כל מטעיו אינם מנוקים משיחוף הנאחו וא"כ במה יזכה לחיי עוה"ב, ואי משום דמהנה לת"ח הלא זה לא היה בו. וע"כ כשהשיב שמדמן לו מלוא לשמה בשלימות, וצפרט בענין דקקה ותמכי דאורייתא שרחב"ת צודאי היה מדייק לאנשים הגונים, עד"ז השיב לו א"כ מחלקך יהא חלקי ומגורלך יהא גורלי. ובכ"ב (דף ע) ויהיו מוכשלים לפניך בעת אפק עשה בהם דרש רבה כשרולים לעשות דקקה הכשלים בבני אדם שאינם מהגונים כדי שלא יקבלו עליהם שכר. יש לפרש ג"כ עד"ז. מדוע בחר ירמיה לקללם בזה, דהנה אנשי ענתות היו ביניהם בגמלא ת"ת שכן משמע מדבריהם שם שאמרו ונחשוב על ירמיהו מחשבות כי לא תאבד תורה מכהן ועלמ מחכם, ר"ל שכן ביטוי גמלאים ג"כ בעלי תורה ועלמ. ואך הת"ח אלו היו תורתם שלא לשמה. ולכך היו מלטיבים במלאך ה' בירמיהו. ולכך חשב ירמיה לעונשם מעוה"ב משום דאפשר שיזכו על ידי שיהנו לת"ח מנכסיהם, לכן אמר בבקשה ויהיו מוכשלים לפניך שלא יעלו בג"ע לפניך, ואם מפני הדקקה אלא בעת אפק עשה בהם שיוכשלו עם אנשים ת"ח שאינם מהגונים וא"כ לא יהי להם שום תקנה :

ח ומ"מ בעיקר הדבר מה שחידש הרמב"ם בענין דרחב"ת ומילא לו עיקר דלריך אדם מלוא אחת שעשה בשלימות בלא שום שיתוף הגאח עלמנו. יש לערער על הדבר דלפ"ז עיקר הדבר חסר מן הספר. דר' יוסי בן קסמא שאלו כלום מעשה בא לידך הי"ל לפרש מעשה שעשית אותה בשלימות אהבה בלי שיתוף עלמך ואם גאמר דר' יוסי לא חשב לפרש משום דמתך על רחב"ת שהוא יבין מעלמו כונת ריב"ק. והיינו משום דסוד זה היה מפורסם ביניהם דלריך מלוא אחת כנ"ל. וכיון דרחב"ת הוא ידע שכבר הגיע מעשה כזה לידו. א"כ למה שאלו מה אני לעוה"ב, אלא דנ"ל ללא ידע מסוד זה. וא"כ הי"ל לפרושי, ועוד מה השיבו רחב"ת מטות של פורים נחלקף לי ונחתיו לעניים הל"ל דעשיתי זאת

זאת בלא פניה כ"א מאהבה וחסד עיקר
התשובה. עוד מה היה לריך לספר באריכות
הל"ל בנתיבי פ"א לדקה לעניים. וראיתי שבספר
י"ב דרשות להר"ן יש בזה פירוש אחר ואין
זה הספר בידו. ויש לפרש ע"פ דאיתא בירושלמי
קדושין פ"א על המשנה כל העושה מצוה אחת
מטיבין לו ונותל את הארץ. א"ר יוסי בר
בון ביחד לו מצוה אחת ולא עבר מיומו עליו,
ד"ל דאיתו מפרש כונת ההנח כל העושה
מצוה אחת היינו שייחד לעצמו איזה מצוה
שיעסוק וישמור אותה תמיד, ופריך שם מה
אית לך. פי' איזה מצוה, ומשני כגון כיבוד
אב ואם. ע"כ. ולריך להבין שהרי בקודם
פירש את המשנה העושה מצוה אחת שהיא
יתירה עם כל המצוות שעשה על תשבון עבירות
שלו מטיבין לו. ואם להפוך מרעין לו וכו'.
וא"כ לפי פי' ר"י בזה מיירי. דאם דעוונותיו
מרובין בודאי לא מהני זאת כיון שהאדם נידון
אחר רובו, אלא דמיירי אפילו בשזכותו
מרובין מעוונותיו. אע"פ לריך שיהי' לו מלו' אחת
מיוחדת שהוא שומר וזוכר בה תמיד ואז זוכה
עיי' לעוה"ב, והרי אע"פ שזכותו מרובין
לריך לו שיהי' לו מצוה אחת מיוחדת אליו אשר
לא יפגום בה לעולם וישמרנה תמיד, ומה
שפירש בירושלמי כגון כיבוד אב ואם אינה
בדוקא דמה יעשה אדם שמתו אביו ואמו
בקטנותו, אלא משום דבמשנה אמר מטיבין
לו בעוה"ז. ובגמרא שלנו פריך וכי בכל מצוה
יש לו פירותיהן בעוה"ז. והא תנן אלו דברים
שארם אוכל פירותיהן בעוה"ז וכו' אלו דוקא
אבל בשאר מצוה אין לו פירות. ועד"ז אמר
בירושלמי דהכא נמי מיירי באלו כגון כיבוד
אב ואם. אבל לענין עוה"ב ה"ג דבכל מצוה
אחת מיוחדת זוכה בה. והא בירושלמי משמע
נמי בש"ס דילן. א' במסכת אבות לאו וראו
איזה דרך ישרה שיצור לו האדם. ב' כתובות
(יז) רב שמואל בר רב יוחנן מרקד אהלה.
פירש"י ג' דדי של הדם זורק אחת ומקבל
אחת, קמי כלה, כד נח נפשיה אפסיק עמודא
דנורא קמיה אמרו אהניא לסבא שיטתי' ופי'
רש"י מה דנכח כן תמיד, ובשבת (ק"ח) אמר

ר"ג תיתי לי דקיימית ג' סעודות בשבת. ר"י
אמר תיתי לי דקיימית עיון תפלה, ומר אמר
דלא סגינא ד"א בגילוי ראש, ומר אמר
דקיימית מצוות תפילין. ומר אמר דקיימית
מצוות ליצית. אבוך במאי זהיר טפי במצוות
ליצית. ז"ח הוה סליק דרגא ואפסיק לו ליציו ולא
נחית עד דתיקנה שם וכו'. והנה רחב"ת הי"ן
לו אותה מצוה שיחדה לו מרבין תורה ברבים
כדאיתא תהם וכה"י מקהיל קהילות ברבים
ולמדס תורה ברבים בשעת גזרת השמר שלא
ילמדו תורה. בא לו לרבי"ק והוכיחו עד"י.
שאינו עושה בזה כראוי שמביא א"ע בסכנה
מה שאינו מחוייב למסור נפשו כ"א על ג'
עבירות כו'. וא"ל תמה אני אם לא ישרפו
אותך ואת ס"ת שלך. ע"כ חשש רחב"ת ס'
עיי' קלקל אותה מצוה המיוחדת ושאלו מה
אני לעוה"ב. א"ל כלום מעשה בא לידך. משום
דהגם בירושלמי אינו מזכיר כ"א אותו מעלה
דמיחדת תמיד, י"ל דהוא הדיון אם ביה א"ע
על איזה מצוה. או שיתר עליו ועמד בכסיון
עבור איזה מצוה. שהעיקר הטעם בזה משום
דכתיב ואתם הדבקים וכו' חיים שדרש ר"א
על ענין עוה"ב. ודבקות הוא שייך גם בעשיית
המצוה ע"ד הג"ל. דבקה מלך שקידתה
דבקה מלך שנתבזה עלי', דבקה מלך נסיון
וכה"ג דאמר בכחובות גבי רב שמואל אמרו
אהני' ליה שיטתו ואמרי לה שטותיה ופירש"י
דהוי מתבזה עלמו עלי'. ואמרי לה שטותיה'
י"ל משום דלולב והדס איתא במ"ר שמורים
על נלחון הי"ה"ר והאומות שהיא ע"י מסירת
נפש. ועד"ז שאל אליו כלום מעשה בא לידך,
והשיבו מעות של פורים נתחלף לי וחלקתי
לנדקה לעניים. ונראה שהענין שהזמין לו מעות
שיספיק לו על לרכי הסעודה שהיו עושים
בכנותיה עם חברים והלמידים כדכתיב משפתה
ומשפתה. וכיון דחילקס לעניים ממילא הולך
לקמן בסעודה והיה לו בזיון. וגם היה לו נסיון
שמלך הדיון לא היה לריך לחלקס לעניים. כי
א"ל לדייק על אותו המעשעו שנתנו לו
דוקא ומותר להחליף. אלא שממדת חסידות
ויותר ממונו בשביל ענינו של מצוה המיוחדת

זוה. והשיבו מעות של פורים נתחלק לי וכו', והר"ז מלוה שהזמין לו השי"ת מענינו הנ"ל. והגם שהמעות היה שייך גם לכנאח עוה"ז ואני עשיתי מלוה עי"ז בלא שום הנאה. א"ל א"כ מחלקך יהא חלקי ומגורלך יהא גורלי. וזוה מהורץ מה דאיסא שם בחזירתם מלוויית פטירת ריב"ק מלאו לרחב"ת שהיה מרביץ תורה ברבים. ואיך עבר על דברי רבו אלא כדפרישית שאח"כ מה שסיפר לו ממועות פורים הרשה לו ר"י ז"ק :

(י) ונראה ראייה ברורה המכריח לומר דפשט דברי הרמב"ם הם כפי שפירשתי אשר מי שלא זכה לעשות מלוה ע"ד לשמה הנ"ל יש לו ג"ג עוה"ב דהא בה' כנהדרין (פי"ג ה"א) כתב בפירושו דכל חייבי מיתות שנהרגין בז"ד מחודין ויש להם חלק לעוה"ב. ובודאי הרזחין והנואפין ועובדי עבודה זרה לא זכו מסתמא מעולם למדרגה זו. וכן בהל' השובה כתב שהרשע כל ימיו וקודם מיתתו עשה תשובה יש לו חלק לעוה"ב, אלא ודאי כונתו כמו שפירשתי דאינו זוכה למדרגה שלמה בעוה"ב. אבל בודאי יש להם חלק לעוה"ב, וכה"ג בהך שכתבתי בשם הירושלמי ג"כ הכונה ע"ד עוה"ב בשלמות, אבל לענין חלק גם בלא זה כיון שרובו זכיות יש לו חלק לעולם הבא :

לו שהיה גבאי לדקה והר"ז היה לו בכלן אותן ג' דברים שיטתי' ושעויתה וכעין שומטתיה. ע"כ השיב לו מחלקך יהא חלקי :
(ט) עוד י"ל ובקולור. כי מלינו ענין כזה של רחב"ת שמסר נפשו במקום שאינו מחוייב גבי פנחס שמסר נפשו על קנאח שמירת הברית במקום שאינו מחוייב. כי הגם שקנאח פוגעים בו. אבל אינו מחוייב למסור נפשו ע"ז. והר"ז תליא בזהנתא לזיבא. אם אינו מכין בזה שום הנאה עלמנו כי אם לש"ש לבדו או מעשיו רעים. אבל אם יש בו כונת עלמנו בהתפארות וגאווה או אסור לעמוד את עלמנו במקום סכנה. ולכן כששאל ממה רבינו ע"ה. השיב לו קריינא דאגרתא וכו'. ר"ל אתה יודע בעלמך אם ראוי אתה ע"ד הרלוך הנ"ל עשה. והיעיד עליו השי"ת שכן כיון האמת אשר קנא לאלהיו. וכה"ג היה גבי מרדכי לא יכרע שהביא א"ע וכלל ישראל לירי סכנה. אולם מפני שלא כיוון לעלמו כלום כ"א לעשות נחת רוח לילגרו עלתה בירו ונעשה אז קידוש השם על ירו. ועד"ז שאל רחב"ת מה אני למי עוה"ב. כי איני יודע פן המס"נ שלי לכבודי אני עושה. והשיבו כלום מעשה בא לידך. ר"ל שדרך מלוה גוררת מלוה, ואם הזמן לך אחר התנהגותך בלומדך ברבים איזה מלוה הגונה הר"ז סימן שכונתך ראויה

פרק ה

יחבאר שכן נראה דברי הרמב"ן שהעושה בשבול שבר עוה"ב יש לו עוה"ב.

ממשפטי הרשעים ונפסם בטוב תלין. והעוסקי במלות מאהבה כרין וכראוי עם פסקי העוה"ז כענין הנזכר בחורה בפרשת אם בחקותי והשיג לכס דיש את בליר וגו' יזכו בעוה"ז לחיים טובים כמנהגו של עולם ובחיי עוה"ב זכות שלמה שם. והעוה"ב כל עניני עוה"ז ואינם משגיחים עליו כאלו אינם בעלי גוף וכונתם ומתשבתם הם בבוראם בלבד כאשר היה הענין באלוהי בהדבק נפסם בשם המיוחד הנכבד ימיו לעד בגופם ובנפסם כנראה בכחוז באלוהי וכידוע

(א) הרמב"ן בסדר אחרי (סימן יח) על מאמר הכתוב אשר יעש' אותם האדם וחי בהם. כתב, ח"ל. ודע כי חיי האדם במלות כפי הכנתו להם כי העושה מלות שלא לשמן ע"מ לקבל פרס בעולמו יחיה בהן בעוה"ז ימים רבים בעושר ובנכסים ובכבוד ועל זה נאמר ובשמאלה עושר ובכבוד ופירשו למשמאלים בה עושר ובכבוד. וכן אותם אשר הם עוסקים במלוה ע"מ לזכות בהן לעוה"ב ששם העובדים מיראה זוכים בכונתם להגלל

וכידוע ממנו בקבלה וכמו שבא במדרשים בחנוך
 וצני העוה"ב העומדים בחייית המתים ולכך
 יאמרו הכתובים למען יאריכון ימך ולמען
 תחי' והארכת ימים כי הלשון יכלול מיני החיים
 כולם כפי הראוי לכא"א :

ב) ונבאר דבריו בס"ד שהוא קורא ע"מ
 לקבל פרס בין בשביל שכר עוה"ז
 ובין בשביל עוה"ב נקרא כ"ז שלא לשמן, שכן
 כתב בראשית דבריו שלא לשמן ע"מ לקב"פ.
 וגם כתב אח"כ וכן אותם אשר הם עוסקים
 במלות ע"מ לזכות בהן לעוה"ב וגו', ואלו
 אח"ז לא כתב וכן אלא והעושהן במלות מאהבה
 כדין מפני שזהו לשמן ומשפטו משונה מהקודמין,
 ודעתו שכפי הכנה מחשבתו כן מקבל שם שכרו
 אם דעתו בשביל עוה"ז הרי כן שכרו מקבל
 בעוה"ז, ואם דעתו בשביל שיגלל מעונש עוה"ב
 ויקבל שכרו בעוה"ב הרי כן זוכה שיגלל מגיהנם
 וגם נפשו שם בעוה"ב תלין. אבל אין שכרו
 בעוה"ב בשלימות כ"א מנוחה וטוב כענין פרס
 קלוב מעין בחינת עוה"ב. אבל העובד מאהבה
 כדין וכראוי שהיא מאהבת המקום ותהלתו ית'
 וכאשר לוו לאהבה את ה' אלהיך אז זוכה גם
 בעוה"ז וכמהגו של עולם והעיקר בחיי עוה"ב
 שם יש לו זכות שלימה שהוא עולם החיי עוה"ב.
 ואמר עוד שאלו העוזבים כל עניני עוה"ז
 והם ע"ד הנפשטים מכל עניני נופניות מפני
 רוב דבקותם במחשבתם בגדול אהו"ר להשם
 הנכבד הם זוכים שהחיים נכפל להם בגופם
 ובנפשם ויכולים להזדקך עד שגופם יתעלה
 בערך נפש וכה וכמו שמצינו באלהו הנביא
 ובחנון שנעשה מלאך מט"ט וכמו שכן יהיה
 לעתיד האלו שיזכו לקום בחייית המתים שיחיו
 לעד ע"ד הנ"ל :

ג) ודררי דסבר שאפילו אלו העושים מאהו"ר
 של שכר ועונש הנפשות בעוה"ב יש
 להם ג"כ חלק לעוה"ב אלא שהוא בבחי' קטנה
 ואינה על דר השלמות וזהו כדברינו לעיל.
 וגם באלו שמושין מפני אהבת המקום הגם
 שאינם עוזבים את כל עניני עוה"ז לגמרי בכ"ז
 יש להם חלק עוה"ב בשלמות אלא שבדולחי

יש צוה כמה מדרגות וכפי ערך התפשטות שלו
 מעניני הגופניות, כי הכלל צוה לפי ערך הכנתו
 כן לערך זה מטעמין לו מנוטם זיו עליון התענוג
 הרוחני אשר עין לא ראתה וכפי כח נפשו של
 המקבל וראוי אליו :

ד) ואידו סבר גם כן כהרמב"ם שהשכר
 עוה"ב הוא כפי חיוב הטוב
 השייך וראוי בעלם לנפש ישראל, אלא שהא
 מדעתו מוסוף טוב לבני ישראל כי אפי' אלו
 שמדרגתם פחותה ורק שזכו בזכותם בקיימם
 את המצוות ע"פ רוב מעשיהם לטוב ואין בהם
 עון כרת. אז עם טבע נפשם הם זוכים בעולם
 הבא לפי ערך המגיעם וכפי המקום שיזכו
 לעלות לשם לירש טוב העוה"ב כן זוכים צו
 בחלקם בעלם, וכי זה לשונו שם בסוף סדר
 אחרי, ותדע ותשכיל כי הכריתות הנזכרים
 בנפש בטחון גדול בקיום הנפשות אחר המיתה
 ובחמן השכר בעולם הנשמות. כי באמרו ית'
 ונכרתה הנפש ההיא מעמיו ונכרתה הנפש
 ההיא מלפני יורה כי הנפש החוטאת היא הכרת
 בעונה ושאר הנפשות שלא חטאו תהיינה קיימות
 לפניו בזיו העליון, ולכך הוא מפרש הנפש
 ההיא עונה בה כי העון אשר בה הוא יכריתנה.
 וטעם זה הענין כי נשמת אדם נר ה' אשר
 נופחה באפיו מפני עליון ונשמת שדי כמו שנאמר
 ויפת באפיו נשמת חיים. והנה היא בענינה ולא
 תמות ואיננה מורכבת שתפרד מרכבתה ותהי'
 לה סיבת הויה והפסד במורכבים אבל קיומה
 ראוי ועומד הוא לעד כקיום השכלים הנבדלים
 ולכך לא יערך הכתוב לומר כי בזכות המצוות
 יהיה קיומה אבל יאמר כי בעונש העבירות
 תתגאל ותטמא ותכרת מן הקיום הראוי והוא
 הלשון שתפסה התורה בהן כרת כענף הנכרת
 מן האילן שממנו יהי' שרשו, הוא מה שאמרו
 רבותינו מקרב עמה ועמה בשלום כי הכרת
 של נפש החוטאת יורה על קיום שאר הנפשות
 שלא חטאו והם עמה שהם בשלום. וכבר
 פירשנו כי כל היעודים שבחורה בהצטוות או
 בהתראות כולם מופתיים מהנשים הנסתרים
 בדבר מופתיי תבטיח ותזהיר התורה לעולם
 וכן תזהיר בכלן בכרת שהוא ענין נסי' ולא
 תבטיח

הכניית בקיזס שהוא בראוי. ע"כ. ודברי פי חכם חן ושפתים יושק:

ה) ולפי דבריו יש לתת טעם מה דמשמע דענין תהה"מ הוא ביותר דקדוק דין על האדם מענין שכר עוה"ב כדמשמע בכחוצות דאר"א עמי הארץ אינם קמים בתחית המתים ומשמע הגם דיש להם חלק לעוה"ב אעפ"כ אינם חיים משום דבעינן טל תורה. וכן מהא דארז"ל באחר שהי' לו תעא רביית שלא קם בתהה"מ. היינו משום דעוה"ב הוא טבע הנפש של בני"מ שא"כ ענין התמי' להגוף הוא דרך מופתי ונטיי' :

ו) והנה כמה שכתב כי המכוון ע"מ לקבל שכרו בעוה"ז אין לו שכר כ"א בעוה"ז ולא לעוה"ב והוא בשמאלה עושר וכבוד דהיינו רק בעוה"ז, קשה דהא בפסחים (ו') הניח הגותן סלע לזרקה ואמר בשביל שחי' בני הר"ז לדיק גמור וכיון שנקרא לדיק הרי יש לו עוה"ב דתתן בסנהדרין כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב שנאמר ועמך כולם לדיקים וכו', וי"ל דהרמב"ן מייירי במי שאינו מכוון לעוה"ב כלל כ"א בשביל עוה"ז לבד. וממילא אם אינו פועל מתחרט, אבל בפסחים מייירי בסתם בני"מ שהוא אינו מתחרט ואינו מתחרט על השי"ת כשאינו פועל, וכונתו לשמים אלא שרואה בזה גם בשביל שחי' בני דכזה הרי כמו שמכוון למלוה או בשביל עוה"ב, [ונבאר עוד בזה לקמן אות י'.] וכן פירש"י בר"ה ד' רמשיי טס ל"ק כאן בישראל דלבו לשמים ואם מרעיין לו בחייו אינו קורא חגר, משמע משום דחושב אם לא נושעתו בזה בחייו אזכה בהם לעוה"ב. והגם דשכרו מזה בעוה"ב הוא דבר מוטע מפני גודל התערבות כוונתו בעוה"ז כאשר יתבאר לקמן מ"מ אינו יולא בזה מגדר לדיק אם שומר א"ע מעבירות ויש לו חיזה חלק לעוה"ב :

ז) והנה בענין מה שיש חילוק בין הרמב"ם ובין הרמב"ן דלהרמב"ם אינו נוהל עוה"ב בענין טבעיות כ"א כשעבודתו לשמה מאהבת המקום. ולהרמב"ן הוא אפי' כשעבודתו ע"מ שיזכה לעוה"ב נוהל ג"כ חלקו בטבע. וכל שיתכנו דברי שניהם. והכלל בזה שאינו

נוטל בעוה"ב יותר מן כמו המקבלו. והוא ע"ד משל מלך גדול וחכם מאוד בכל עניני חכמות כשגבות מאוד וכוונות נכסרות גנוזות מסודי חכמה אלקות, וזכה להיות לו בן יחיד אהוב וחביב לפניו עד מאוד. ומפני אהבתו אליו ראה להטיב לו בתכלית ההטבה, אולם בעודו בנו קטן התבונן אביו כמה שייטיב לבנו וראה שאין הטבה תכליתית מה שייטיב לו כ"א שילמדו דרכי החכמה כי עריבות ותענוג אחרון מכל הטובות הוא הענוג החכמה וסוד הנפש וסוד השכלים הנבדלים ואחריהם חכמת סודי אלקות ואך שיש בקודם ג"כ חכמות שהם תיקון הרעת ותיקון המדות ותיקון המעשה הנהגות ואי אפשר להחכימו ולהשכלו כ"א בסדר הענינים אלו, מפני שבעת שעדיין בנו אינו מחוקק דעת מדות ומעשיות. לא יבין כלום בצלחה הסודות השכליות הנשגבות, וגם לא ירגיש בהם שום עריבות ואף גם סדר התיקוני נפשו אי אפשר להמשיך לבו שילמדם מפני שהם טובות התכלית. כי בנו עודנו דעתו מוטעת ואינו מבין זאת. וכי הוא לריך לפתוחו ולפייסו צאלו ענינים מה שבו לפי מיעוט שכלו מרגיש בהם עריבות וטעם אשר אליו לפי דעתו הם תכלית הטבה. והנה סודי עריבות אנושי הם לפי ערכי שכלו וזיכור נפשו. כי התענוג בזה לאדם מעניני השלמת רגונו ותשוקתו. והתשוקה בזה לאדם מהשלמת מזגו ועלמותו. וכשהוא עדיין תינוק בן ד' שנים מפני ששכלו מוטעת אינו נמשך כ"א אחרי עריבות חכו וטעמו מפני שעדיין בו גדול ממשלת נפש הבהמיות שהיא קרובה למזגי הגוף והתינוק יש בו רוב מזג של חלב ודם שהם כוחי התינוקות ולכך אינו מרגיש טעם כ"א בדבר המתוק למיד כמו מאכל דבש ותאנים ומפני שיהי' התינוק רואה ללמוד מבטיוו סיתן לו עבור זה מטע דבש או תאנה והתינוק מתרצה בזה וכשהוא נתגדל יותר והוא כבן ז' ושכלו נתגדל מטע יותר מבין שענין עריבות רגע של דבש הוא דבר מוטע מאוד. כי משיג על ענין היותר תכלית הטובה לפניו וזה ענין מועיל שרואה שאביו יתן לו כמה זכוב' ויהיו לו הועלת טובתו אחת שהיא כללית כוללת כמה פעמים וכמה מיני

מתיקה בכל עת מה שיראה. וכאשר נתגדל יותר מבין שהכלל של עריבות החיך הוא דבר מועט בתכלית מפני שעריבותה אינה כ"א לפי רגע מועט. וגם מפני שמתחיל לדעתו להרגיש עריבות נפשו מה שהוא ענין רוחניות. והיא חמדת הכבוד שהיא מלד הנפש, וענין עריבות הנפש כל מה שמתעלה ענין השוקתו לבחינת רלון הנפש יומשך אחריו יותר הרבה. כי היא העיקר באלם הנפש המשכלת. ואולם מפני שהוא עדיין נער כמו בן עשר שנים. הגם שעתה כל השוקתו בבחי' תענוג הנפש שהוא הכבוד כי הכבוד אי"צ שום עריבות לנוף ולנפש הבהמיות ובמאחז"ל אין בשם לבע"ח מ"מ עדיין מעורב בו עם כחי הבהמיות ורולה בכבוד של מלבושים נאים. ומפני זה הולך לאביו שיפתנו לבנו עם הבטחת הגתי' לו מלבושי כבוד וכשבנו נתגדל יותר מבין שיש בענין תענוג של כבוד בחינה שהוא יותר נעלה מכל מלבושי כבוד. והיא זה כשיהי' בן חכם ומשכיל שיחוסף לו מעלה בעלם נפשו אז יכבדוהו כל אדם מפני חכמתו, משא"כ הכבוד של מלבושים איננה כבוד עלמית כ"א ע"ד הסכמה. וגם איננה כבוד כ"א לפני אנשים הדיוטים משא"כ כבוד של חכמתו יתנו לו כבוד גם אנשים חכמים וכולם יכבדוהו הרבה יותר מפני עלם מעלת נפשו החכם. ואז בעיניו נמאם עניני עריבות ואפילו עניני מלבושים ואי"ל לעזר מי שיפעיל בו השוקת הלימוד. כי מפני עריבות הכבוד הזה שהוא רוחני יותר ומועט בזה תענוג יותר באין שיעור מכל פתווי הטעמים הראשונים מעורר ח"ע בזה ושוקד על דלתי החכמה. וכשתתגדל יותר ודעתו מתרבה מבין שיש יותר תענוג מכל הנ"ל כי אחר שאביו מלך גדול וזוהבו ביותר ומבטיחו כשיחכם ויתקן ח"ע בחיקון הדעת והמדות ומעשיו אז יהי' מאוכלי שולתנו ויהי' ישיבתו בין שריו הנכבדים, וגם יהי' מדורו ביהכלי המלך, ויתן לו ג"כ ממשלה ושררות. ואז מניח גם את הכבוד הקודם ועוסק בכל החכמות מפני שימלא חן בעיני אביו המלך. ואז יוכה לתכלית כולל האחרון מגדרי הכבוד אשר אין כמוהו. והנה אחר כך כשתתגדל יותר

ותתרבה דעתו כערך נפש משכילו הבין שגם זה הכל כי בודאי אלו החכמות מעלתם יותר נשגבה באין ערך משלומי הכבוד וראוי לו שיהי' לימודו בשביל מעלת עלם החכמות וכפי אורו רלון של אביו עלמנו, כי אביו רלונו בזה מה שירע אלו החכמות מפני שעי"ז יתקן כל עלמות נפשו המשכלת ויתדבק מאוד לאביו החכם הנעלה מלד אהבת נפשו המשכלת כי כמו שגדר השוקת הנפש יותר גדולה הרבה מהשוקות הגופניות כמו כן השוקת הנפש המשכלת יותר גדולה מהשוקת הנפש הטבעית, ואשר ע"כ בנו אחרי התבוננו את כל זאת עזב כל כוונותיו הקודמים והתחיל ללמוד את כל החכמות בכדי למלאות רלון אביו ומה שאביו רולה בבנו שהוא יהי' דבוק עם אביו מלד אהבה השכלית ואשר עי"כ יהי' לתן בעיני אביו וישים אותו מאנשי סודו. ועתה נבוא להבין בענין אהבת אביו שהלא אביו כשבנו התחכם ועשה ככל אשר לוהו אביו, אולם ראה אשר כל מה שבנו התחכם ועשה, הם הכל בשביל שאביו יכבדוהו וישים כסאו של בנו בין שריו. לא נתיישרו דברים אלו בעיני אביו כל כך, מפני שזה הכוונה מורה שאין לבנו הכרת האהבה לאביו, וגם אינו מבין גדול מעלת אלו החכמות ויתרון עלמות החכמה. ואך מפני שאביו אוהבו אהבה טבעית כי בנו הוא חלק ממנו מילא השוקת בנו וככל אשר הבטיחו ונעשה מאוכלי שלתנו והוא השיבו בשבת התחכמוני בין שריו. אולם לא קירבו ביותר שיהי' בנו ראוי להיות בין שריו היועלים ושיהי' בנו בא בחדרי המלך פנימים מפני שבנו אינו ראוי עדיין לזה ואינו מגלה לבנו אלו הסודות האלקיות מפני שאינו כדאי וגם בנו לא ירגיש עדיין טעם עריבות התענוג בזה, אמנם אח"כ כשבנו קם על דעתו השלם והבין שאין טוב יותר מן מה שימלא רלון אביו אחר שהוא חלק ממנו ואלו החכמות מפני עלמותם האמת רולה אביו שילמוד אותם כי הם אלו החכמות מעוררם אחד עם נפשו המשכלת והפשיט את עלמו מן הגופניות, כל מה שמפשיט ח"ע יותר מהם יותר מתגבר בו נפש המשכלת ולכך מרגיש תענוג גדול יותר יותר ככל שכתבנו. כי השוקת

מומנה העריבות והתשוקה בזה מן התדמות המזג, ואחר שיהיה הוא כל עלמו נפש משכלת יתאחד יותר ויתדמה עם החכמות האלקות ויתקרב ע"י אל טבע אביו המשכיל והחכם, ואז יהי לאביו אליו אהבה שכלית מלד ערך האחרות שניהם צעניו אור השכלתם. ולכך עוז בנו כל מחשבותיו הקודמים ולמד כל החכמות ובתיקון הדעת האלקי עד שמלא חן צעני אביו ואז הכניסו אביו לתדריו הפנימים וגילה לו סודות אלקות אשר התענוג מזה אין לה שיעור וערך גבוה מעל גבוה מן ערך הקודמים ועשהו מאנשי סודו ואהבו מלד אהבה המשכלת. הנה המשל הזה אינו בערך ודמיון להגמשל אלא שאין כח צפי ארס ובקולמוסו לליירו במשל הדומה לו בצנין חיבור ואהבת המקום לישראל ובענין תענוג עין לא ראהה. ועפ"י יובן שהרמב"ם דיבר בצנין אהבת השכליות שאין זה כ"א להעבוד את ה' מאהבתו ואהבת האמת ומשום כן זוכה לזה בטבע, אחר שצוה"י עסק בזה האהבה השכלית נעשה אליו אחר הפשטו מהגוף לטבע אלקות שיעלה לשם, מש"כ העובד ע"מ שיקבל שכר עוה"ב שאינו יכול לעלות לשם ורק שנהנה משם ברחוק ע"י זו וזהר מעט המגיע לו משם. והרמב"ן דיבר בצנין אהבה הטבעית שהיא בחדרי המלך החילוניים אשר הם מגיע לו תענוג מבחינת אהבה הטבעית וכמשל האב המתעשים תענוג גדול לבטו לפי ערכו המקבל מפני שהוא בנו וחלקו:

ח) ובענין גדר עוה"ב השלמה שהוא על דרך משל תענוג הרוחני לגשמה השכלית האלקית שהיא המעלה הנפלאה אשר אמר עלי' רשב"י ראיתי בני עלי' והם מועטים (סוכה ל"ח) קרובים בזה דברי הרמב"ן לרברי הרמב"ם. שהרמב"ם כתב שאי אפשר לזכות אליו כ"א כשיעשה מנוה אחת בלתי לה' לברו למען שמו באהבה ושל א יסתפק בה שום הנאת עלמו הן בעוה"ז והן מועוה"ב, ובזוודאי אי אפשר שיזדמן לאדם מדרגה כזו כ"א למי שהוא עוזב את כל עניני הגופני ואינו משגיח עליהם כמו שאינו בעל גוף וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל אז אפשר שיזדמן לו מנוה כזאת. כמאמר החכם

כמו שלא ירד נפש אדם צטיפת חומרי של הבהמה, כמו כן אי אפשר דבר זה שיחול על האיש המורכב ומתאחה לעניני עוה"ז. אלא שהרמב"ם דיבר בצעניו עולם העליון. והרמב"ן דיבר בצעניו שעי"ז יומשך שפע חיים רוחניים ולעולם גם בעודנו בגוף כאלהו, ומה טוב ונעים שבת אחים רבוה"ק המאורים הגדולים המזהירים לנו על ענין עבודה שהיא בתכלית הרצון לשם השם יתברך:

ט) ונראה עוד דמש"כ הרמב"ם שהמנוח עם אינם מפסידים מכל וכל ר"ל מה שעבודתם ע"מ לקבל פרס לעוה"ב ואולם טוב זה להם וכו' מה שזקוקה לנו דמשמע מלשונו שאינם זוכים עדיין בחלקם לעוה"ב כ"א אח"כ כשיזכו לעבוד את המקום מאהבה. היינו שהרמב"ם קורא עוה"ב הוא משאחז"ל (בשבת קנב) שעל נשמות לדיקים נאמר והיתה נפש אדוני לרורה בלרור החיים את ה' אלהיך ופירשו שנשמתם נגזזת החת כסא הכבוד ועד"ז אמר שאי"ז עדיין להם כי אין שייך לשם כי הם אלו שעבודתם היתה בשביל מלך הכבוד וכמאה"כ (תהלים כד) מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו נקי כפיס ובר לבב, ר"ל שלבבו בר ואקי מלכוון בעבודתו הנאת עלמו. וסיים זה דוב דורשוו מבקשי פניך פניך דייקא יעקב סלה שזוכים כיעקב שדיוקנו חקוקה בכסא הכבוד, אבל אלו שעבודתם בשביל עוה"ב הם נקראים ביטונים. ואיתא שם א"ל רבה לרב נחמן של ביטונים מאי א"ל איכא שכיבנא לא אמרי לנו האי מלתא כך אמר שמואל אלו ואלו נמסרים לרומה הללו יש להם מנוח והללו אין להם מנוח. והכו כוונת הרמב"ם שאינם מפסידים מכל וכל כי יש להם מנוח, ובזוודאי הקורא רות זה ג"כ יקר מאוד מכל חיי עוה"ז אבל אי"ז נקרא עוה"ב השלם. וכה"ג כתב הרמב"ן ונפשו צטוב תלין שהוא ע"ד כוונה זו ג"כ. והעד ע"ז שהעושה ע"מ לקבל פרס עוה"ב ומיראת העונש נקרא ביטוני דאי' ברכות (ס"א) תניא רבי יוסי הגלילי אומר לדיקים ירד טוב שופטן שנאמר ולבי חלל בקרבי ופירש"י ירד הרע הרי הוא כמת נקרבי שיש בידי

בידי לכוּפּוּ. רשעים יזה"ר שופטן שנאמר כאִם פשע לרשע בקרב לבי אין פחד אלהים לנגד עיניו. בינוניו זה וזה שופטן שנאמר כי יעמוד לימין אביו להושיע משופטי נפשו ופירש"י ש"מ שיש לנפשו שני שופטים וכו'. אמר רבא לידע אינש בנפשו אס לדיק גמור הוא אס לאו ופירש"י בעין יעקב אס רואה שיה"ר אינו שולט בו כלל ולריך הוא לקרבו כדי שיעסוק בפו"ר, לא דכשמשכו לביהמ"ד מתפוזן הילך הרע ונימוח הוי לדיק גמור והר"ז לא שייך ענין חלל בקרבי ושינה"ט שופטו כ"א בהעבוד מאהבת המקום וכן הא דיודע בנפשו כפירש"י כ"א באיש הזה ולא בעובדים ע"מ לקבל פרס כיון שעבודו ג"כ בשביל הנחת נפש עלמו והר"ז אוהב את עלמו תמיד וי אפשר שישג אלו המעלות, ועיין במהרש"א בחידושי אגדות שפירש דרבה שאמר על עלמו אנא בינוי אמר משום לידע אינש בנפשי וכו' ע"ש. עוד בע"ז (י"ט) אמר אשרי איש ירא ה' במלותיו חפץ מאוד, ולא בשכר מלותיו, והרי דזה שעבודתו עבור שכר מלותיו אינו נקרא ירא ה' ואס כן אינו לדיק, והגם שמעינו בכמה דוכתי דקרי לרוב זכות לדיק, אינו כ"א לענין דינו שדון כלדיק. אבל לא לענין חשיבות עוה"ב שנקרא יושב לפני ה'. ולפיכך אינו כ"א ללדיקים גמורים, כי נבות שהלך ברשות הקב"ה לפחות את אחאב נדחה ממחילתו מפני שנאמר דובר שקרים לא יכון לנגד עיני כדרז"ל, ולפי דברינו אלו בהלעת ישוב רעות הרמב"ם והרמב"ן על נכון כ"ל דהס מחלקים בלשון הגמרא, כשאומר יש להס חלק לעולם הבא היינו דשייך לשון זה אפילו בקלסת חלק בעלמא כהך דרב נחמן, אבל כשאומר לחיי עוה"ב היינו עוה"ב בשלמות, ועוד ראה מבואר למזין מתענית (דף י') שאמר שס ע"כ מדה בינוניו וכפירש"י שס ועי"ש. ועפ"י יש לבאר בפרשת נצבים העידותי בכס היום החיים והמות נחתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים וכו' לאהבה את ה' אלהיך. בתמלה הזכיר החיים והמות, ואח"כ הברכה והקללה, ולכסוף לא הזכיר הברכה כ"א ובחרת בחיים. י"ל דהחיים נקרא החיי עוה"ב שהוא

השלמות ובה ע"י עבודת ה' מאהבה שלמה. משא"כ הברכה שהיא בחינת טובה אשר הח"י המלאך דומה ובה ע"י עבודה ע"מ לקבלפרס ולכן הזכירם בתחלה לומר שהברירה בכ"ז לפניך, ואולם עלתי ובחרת בחיים השלמים שהוא חיי עוה"ב השלם, והיאך שמראה לבחור בעבודת אהבה לה' ולדבקה בו:

(י) **והנה** בדבדי הרמב"ן שהעושה ע"מ לקבל שכרו בעוה"ז אין לו מזה זכות כ"א בעוה"ז והקשינו לעיל (אותו) ממה דתניא הנותן סלע בשביל שיחיה בני הר"ז לדיק גמור ראינו שוב בזה די"ל דהרמב"ן ס"ל כדרך שהוא קרוב לפירש"י בב"ב הר"ז לדיק גמור על הדבר הזה ומחשבה זו. ור"ל שתמיד עושה הכל לשמה. אלא לפעמים עשה ע"מ שיחיה בנו אינו אוהב בזה את לרקותיו כי גם זה מותר אליו לישראל שאינו תוהא ומתחרט אס לא נעשה בקשתו ותולה בעוונותיו. אולם המתנהג תמיד ע"מ שיקבל שכרו בעוה"ז, האיש הזה אין לו מזה זכות כ"א בעוה"ז וזכ' האמונה והבטחון כתב הא דבכ"ז לדיק הוא דוקא בלדקה שהוא ענין נדבה. אבל לא בתפילין וליניח, והר"ז המכוון קרוב לחירון הנ"ל:

(יא) **העולה** מכל זה שהרמב"ם והרמב"ן ס"ל אשר העושה בשביל שכר העוה"ז ומכש"כ העושה בשביל כבוד עלמו חמור מאד מאד והעושה בשביל שיקבל שכר בעוה"ב ושינלל מעונש שס הר"ז זוכה אשר נפשו בטוב תלין ויש לו חלק בעוה"ב אלא שהוא חלק מועט נגד עיקר עוה"ב. והעושה לשמה מאהבת המקום זוכה לעוה"ב בשלמות, והעוזב כל עניניו והענוגי עוה"ז ואינו חושבו בעיניו לכלום ומסיס את כל מחשבתו ותאוקתו בזהבה יתירה ודבקות מחשבתו להשי"ת תמיד עד שהוא כמו אינו בעל נוף הר"ז זוכה להיות מבטי עלי' כאלוהו וכרשב"י ז"ל:

(יב) **והנה** הלומד ועושה ע"מ שיתכבד בעיני ב"א כבר כתבנו שדעת הרמב"ם דזהו מגונה ואסור בענין לימוד התורה. ואפי' במלוא שהוא ענין השייך להשי"ת וליו"ן, ג"כ מגונה מאד וחולת בענין לדקה וכה"ג מה דשייך מלך

למיימינים בה אורך ימים איכא וכש"כ עושר
 וכבוד ומשמאילים בה עושר וכבוד איכא אורך
 ימים ליכא. ובשבת (פ"ח) אמר רבא עד"ז
 למיימינים בה סמא דחיי ולמשמאילים בה סמא
 דמותא. והרי דש"מ דס"ל להרמב"ן דזהו
 משמאילים בה דאסור. וכן דעת הריטב"א ביומא
 פרק בא לו (דף עב) על הא דאמר רבא מאן
 דזכה הוי לו סמא דחיי ומאן דלא זכה הוי לו
 סמא דמותא. כתב הריטב"א ח"ל פירוש כשהוא
 שונה להתגדל ולהתגדר וכדאמרינן עלה בפ'
 היה קורא נוח לו שנהפכה שליחו על פניו. והא
 דאמרינן לעולם יעסוק אדם בתורה ובמלות
 אפילו שלא לשמה היינו כשעשין מיראה ע"כ:

מלך דרך העולם נראה לי דזה מותר כדאשכחן
 גבי נקדימון דאמר (בכתובות סו) דאיהו לכבודו
 הוא דעביד והיינו דלפי עשירות שלו אינו דרך
 גאווה רק שלא יתבזה (ועיין לקמן פ"ו אות ו')
 וכה"ג אשכחן גבי אפטרופוס של יתומים דמותר
 לו לפרוז עבדום בענין השייך לכבודם. ונ"ל
 שכן דעת הרמב"ן ג"כ כי דב"ז מש"כ דהעושה
 בשביל שכר עוה"ז נקרא בשמאלה עושר וכבוד
 דומו לנו בדבריו זה למא דאיתא בשבת פרק
 במה אשה (סג) אמר רבא בר שילא ואמרי לה
 רב יוסף בר חמא א"ר ששת מאי דכתיב אורך
 ימים צימינה בשמאלה עושר וכבוד אורך ימים
 צימינה איכא עושר וכבוד ליכא. אלא צימינה

פרק ו

יתבאר בו כי יש דעות במכון בשביל שיכבדוהו ב"א .

דהכל אחד דאסור. וכן דעת הריטב"א ביומא
 (ס"ב) דאסור בשביל כבוד כ"א מפני יראת
 שונם והבנת שכר הגם דזהו ג"כ שלא לשמה
 מותר. וכן הוא דעת הר"י בפסחים פ' מקום
 שנהגו (דף כ) בד"ה וכאן בעושים שלא לשמה
 דהיינו שאינו מתכוון בשביל שום רעה אלא
 בשביל עללות. אבל המכוון שלומד להתייאר
 ולקנטר בזה אמר רבא נוח לו שלא נברא כיון
 שמכוון לרעה והרי הרמב"ם והרמב"ן והריטב"א
 והר"י ס"ל דאסור. וכן דעת הר"ן בפסחים סס:
 (ב) **אבר** רש"י בכרכות (דף יז) בד"ה העושה
 שלא לשמה חילק בזה דהלומד
 לקנטר נוח לו שלא נברא. אבל הלומד ומקיים
 בשביל שיכבדוהו מותר. וכן דעת החוס' סס.
 אלא שרש"י דייק לפרש במקיים כדי שיכבדוהו
 דבעינן תרתי שמקיים ועוד שלא לקנטר אלא
 שיכבדוהו. והיינו דמפיק ל' החילוק הוה מדאמר
 סס שלא יהא קורא ושונה וצועט ברבו ובמי
 שגדול ממנו וכו' שכל טוב לכל עושיהם לעושים
 לשמה ולא לעושים שלא לשמה. משמע אפילו
 בעושים ומקיימים כיון שזה לקנטר המביאו
 להיות צועט אסור. משא"כ המקיים ולומד
 להתכבד. והחוס' כתבו חילוק זה שבין לקנטר
 ובין

(א) **הנה** הרמב"ם ז"ל ס"ל דשביל שיכבדוהו
 ב"א מגונה ותמור מאד וכל זה
 בשאר מלות אבל בענין לימוד התורה הר"ן
 אסור ומבזה את התורה ונקרא משתמש בתגא
 ואובד את שאר מלות כל מה שזכה בו לחלק
 עו"כ"ב וכאשר הבאנו דבריו ובארטוהו היטב
 בפרק ג'. והרמב"ן ז"ל ס"ל ג"כ דהמכבד
 את עלמו ומכוון בעסקו בתורה ומלות בשביל
 שיכבדוהו תמור מאד אלא שהוא לא הזכיר
 זאת ובענין הנכבד יותר ממנו כגון שמכוון
 להסס יתברך אלא שעושה על מנת שיקבל
 שכרו בעוה"ז אין לו לעוה"ב, ובארטו דבריו
 דהיינו שכל עשייתו תמיד הם ע"מ כוונה זו.
 אבל אם דב"ז אינה כ"א לפרקים או מסהמא
 לבו מכוון לשמים אלא שרובה ג"כ לקבל מזה
 גם בהנחת עולם הזה. ואם לא יתקיים רצונו
 אינו תוהא במעשיו הרי זה מותר. ובענין
 מי שמכוון בשביל כבוד שמעינן בקל וחומר
 ומדקרי לכו הרמב"ן שהם בשמאלה של
 תורה ורבא אמר בשבת (פ"ח) דלמיימינים
 בה סמא דחיי ולמשמאילים בה סמא דמותא
 ש"מ דסכר דאסור ומקבל עד"ז עונש ומדלא
 חילק בין לימוד תורה לפסיית המלות ש"מ דס"ל

ח"ע מכל עבירה ואפילו שבסתר . אלא שבנומדי
 בפני ב"א מוסיף לעלמו השתדלות עבוד
 שיכבדוהו . ואלמלא הכבוד היה לוקח עלמו
 יותר לפרכסה או אומנות וכן בקיום איזה מלות
 בכה"ג או מותר . וכ"כ התו"ע במסכת אבות
 משום דכתיב ולרשע אמר א' וכו' :

ד) ונראה דאפילו מי שיש לו כבר יראת
 העונש הזה . אלא בעת שלומד
 ומקיים כל כוונתו בזה בשביל שיכבדוהו ולא
 לשם שמים . הגם דזה מותר . אבל אין לו סכר
 עבו"ז כ"א צבוע"ז והוא נקרא בשמאלה עושר
 וכבוד דזה איכא . אבל אריכות ימים שזה עוה"ב
 ליכא . אלא שלידוהו אינו בכלל שמאל לגמרי
 שהרי מותר לו דהא כתב רש"י בכרכות דהלומד
 ומקיים כדי שיכבדוהו ע"ז אמר בפסחים (דף
 כ') רבא רמי כתיב כי גדול עד שמים חסדך
 וכתיב מעל השמים חסדך ל"ק כאן בעו"ש לשמה
 וכו' ובלא לשמה עד שמים חסדך . ונראה פירושו
 דפשוט שאין לו חסד שמים עבו"ז כ"א צבוע"ז
 אבל לא לעוה"ב אלא שראיה זו יש לדחות ולפרש
 כמו שכתב הר"ן עד שמים שאינו משתנה מערכת
 השמים עבדו . וכשעושה לשמה נשתנה מערכת
 השמים עבדו . והגם דהר"ן ס"ל כדעת הר"י
 מ"מ גם לרש"י וחוס' יש לפרש כן :

ה) וי"ל להביא ראיה מהא דאיתא בכחובות
 פרק מליאת האשה (דף סו) מעשה
 בריב"ז וכו' אמר לה בת מי את ח"ל בת
 נקדימון בן גוריון אני וממון של בית אביך להיכן
 הלך ח"ל מלח ממון חסר ושל חמך היכן בא
 זה ואיבד זה וכו' ופרך וכו' נקדימון לא עשה
 לזקה והא כלי מילת היו מועיין תחתיו כשהלך
 מביתו לבית המקדש ועניים באו ולקחו לעלמן
 ומשני לכבודו הוא דעבד . והרי בהדיא דכשעושה
 בשביל כבוד אינה מלוה כלום . וכ"כ שם
 המהרש"א בח"א . וז"ל . וי"ל דהאי שלא לשמה
 דלכבודו גרע טפי כמו שמחלקין החוספות וכו'
 ור"ל דהגם שהחוס' מתירין שם מ"מ סכר מלוה
 בתך ליכא משום דאינה חשובה מלוה והאר"ך
 שם המהרש"א י"ע"ש . ואין לדחות דלעולם חשוב
 מלוה בעלמא אלא דלא מהני הזכות ממנה
 לזרעו . דז"א משום דמוכח דזה אינו חשובה
 מלוה

וצין להחכד כהס . ובוודאי גם תוספות מיירי
 דבמקיים מיירי וכמו שמביא רש"י מירושלמי
 דפרקין והס איתא הלומד ואינו עושה נוח לו
 שלא נברא אלא בודאי מקיים ובסוטה פ' היה
 נוטל (דף כג) האריכו לחלק דאינו מותר כ"א
 מפני יראת העונש והאבה השכר . אבל ההוא
 שלא לשמה דתענית וברכות שאינו עוסק בהורה
 כדי לקיים מאהבה ויראה אלא להוסיף פשע
 שעתה שגגות נעשו לו כוונות שאע"פ שידע
 שאסור ועובר ולא מנע מכל תאות לבו וכו'
 הר"ז נוח לו שלא נברא . והרי דהחוס' מבארים
 להדיא דבאינו מקיים אסור ונוח לו וכו' . וכן
 דעת הסמ"ק דבמקיים ומכוון כדי שיכבדוהו
 בני אדם מותר דמתוך שלא לשמה בא לשמה
 והרי דרש"י ותוספות והסמ"ק ס"ל דמותר
 בשביל שיכבדוהו ובמקיים :

ג) ונראה דאפילו לרש"י ותוס' וסמ"ק אינו
 מותר כ"א כשכבר יש בו יראת
 חסא מפני העונש דאם אין בו אפילו יראת
 העונש א"כ הא"ך שייך לומר שהוא מקיים דאם
 הוא במקום שיש שם ב"א הרואים שם דייקא
 מקיימם אבל בכמה עמות שאין שם ב"א הר"ז
 עלול לכמה עבירות ועובר והר"ז לומד ואינו
 עושה ומוסיף פשע על שגגתו והר"ז בכלל אלו
 הלבועים דאיתא בסוטה שם ח"ר שבעה פרושים
 הם וחשיב פרוש שכמי שהוא עושה מעשה שגם
 ופירש"י שמלו שלא לשם שמים אף זה מעשו
 להנאתו שיכבדוהו בני אדם ולא לשם שמים
 וחשיב לבסוף פרוש מאהבה פרוש מיראה ופי'
 רש"י מאהבת שכר עוה"ב ומיראת גיהנם .
 אמרו אב"י ורבא להנא לא תיטני פרוש מאהו"ר
 דאמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם
 בתו"מ אפילו שלא לשמה דמתוך שלא לשמה
 בא לשמה . אלמא דבפרוש שכמי מודו אב"י
 ורבא דאסור וא"כ קשה מזה על רש"י ותוספות
 אלא דרש"מ דהביריתא קאי על הלבועים שאינם
 מקיימים כ"א במקום ב"א כדי שיכבדוהו אבל
 בסהר עוברים וכדמוכח שם בגמרא דאמר שם
 רנב"י דמתמרא מתמרא וכו' כי דינא רבא
 ליתפרע מיני' . והרי ש"מ דלתוס' ורש"י מיירי
 נמי כשכבר יש לו יראת עונש שמים שמונע

מלוא כלל דהא תניא בתדב"א (פרק ז) כשעושה אדם מלוא זוכה לבניו עד דור רביעי וק"ו ממדת פורעניות דכתיב על שלשים ועל רבעים ק"ו למלוא וקשה מאד דהא כתיב ועושה חסד לאלפים ופריך במשכח בוטא (לה) הא כתיב לאלף דור ומשני כאן מיראה כאן מאהבה, והרי דאפילו מיראה הוא נמשך ג"כ יותר מד' דורות ועד אלף דור. וז"ל דהתד"א מיירי בעושה שלא לשמה דמ"מ מלוא בעלמא איכא והיא נמשכת לארבעה דורות. ואם איחא דלכבוד נחשב למלוא מיהת ה"ל ג"כ לאמשכי ד' דורות אלא ש"מ בדברינו לעיל משום דוד יהיר ע"כ אין בזה שכל כלום לבניו:

ו) ואך

דלפ"ו יוקשה על רש"י דפירש עד שמים חסדך בשלא לשמה בשביל שיכבדוהו הרי דיש לו שכר, ואפילו לפירושו מ"מ בעוה"ז יש לו שכר. וי"ל דהגם שדבר המלוא מה שעשה אם הוא לפי כוונתו הרעה כדבר עבירה נחשבת בכל זה כיון שהמעשה בעלמא הוא טובה ודבר מלוא הוא אלא שהוא עושה וקלקלה במחשבת עבירה אין הקב"ה מקפח שכר כל דבר מכל צריה דהא איחא בסנהדרין (קה) בשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלא זכה שילאת ממנו רות. והגם דקרבנותיו במחשבה רעה עשה כדי שיחול עי"ז קללת בלעם על ב"י. אלא כיון דהמעשה בעלמא מטה היה הגיעו עבו"ז שכר, ואחז"ל ביבמות (עח) קא הבע אל שאול שלא נספד כהלכה וקא טבע על אשר המית את הגבעונים ומשני כדאמר ר"ל מאי דכתיב בקשו את ה' כל עמי ארץ אשר משפטו פעלו באשר משפטו שם פעלו ופי' רש"י במקום שדנין האדם שם מוזכרין פועל דקוטיו. אלמא דיוכל להיות משפט ושכר במקום אחד. וכן הוא המדה אפילו בפעולה אחת. וכדאיחא בתדרש רבה סדר דברים (פרשה א') וז"ל אמר הקב"ה כבר פסקתי דין עוג בימי

אברהם שבא הפליט זה עוג וכיון לשם נוי של שרה כי אמר אברהם יהרג במלחמה ואני אקח את אשתו שרה לי לאשה ח"ל הקב"ה אי רשע חייך שאני נותן לך שכר רגליך ומאריך לך שנים ומה שחשבת להרוג את אברהם ציד בני בניו עתיד אותו איש ליפול. והרי שבמעשה אחת קיבל שכר על המעשה. ונענש על הכונה רעה שחיטב בה, וכה"ג איחא בירושלמי בקדושין פ"ד: (ז) ודק"ר לפ"ו העושה מלוא בשביל כבודו ולהתייר מקבל עונש על מחשבתו של גאון ומקבל שכרו בעוה"ז ג"כ עלי' עלמו אבל אינה מושילה זכותה לבניו אחריו, וכשעושה ע"מ להגלל מעונש גהינם ולקבל שכר בעוה"ב נמשך זכותו עד ארבעה דורות וכדיליף בתדב"א מן יהוא בן נמשי שהוא קיים מלוא ה' ע"י הנביא וניקם באחאב וכל זרעו וכל עובדי הבעל שלו ובעבור זה הנביא ח' שיומשך מלכותו עד ארבעה דורות ונראים הדברים שיהא לא עשה כ"א מפני אהבת השכר ויראת עונש. דאם מפני אהבת המקום היה לו לבעל גם עגלי ירבעם והלא כתיב שהוא הלך בחטאת ירבעם * אלא ש"מ שכל מה שעשה לא היה כ"א מפני השכר והעונש, והעושה ומקיים מפני יראת הרוממות וגדולת המלך הקב"ה זוכה לזרעו אחריו עד אלף דור. והעושה ומקיים מפני אהבת המקום נמשך לשני אלפים דורות. ובספרי איחא לכמה וכמה אלפים דורות. ונראה דהגמ' נמי מודה לזה ולא יפלו על הספרי. אלא דזהו ענין הנכפל לפי ערכו ומדות האיש בעתגברות האהבה שלו. וכי מדה שכלב אין לה גבול וקלבה ואין דומה בזה אדם לאדם. ואולם הפחות שגכנס בה וראוי הוא להיות נקרא אוהב את המקום יש לו שכר שני אלפים דור: (ט) ויע"פ דברים אלו יש לפרש מאמר רבא בפסחים שהעושה שלא לשמה גדול עד שמים לצד היינו שדבר שזכותו לא נמשך

הגמ"ה וזע"ג דפריך הכי בסנהדרין (קב) מאי גרמא ליה ומשני אב"י צריה כרוסה לשפחים ורבא אמר חותמו של אחיה השלוי ראה וטעה מ"מ כיון דמלוא גוררת מלוא ה' נמלץ מן הטעות אלולי שעשה שלא לשמה בדב"ה"ז טעה אח"כ.

שאין היד שולטת שנאמר לרק ומשפט מכן כסאך, ור"ל כיון שנגזו ונחקק בספר הר"ז ענין הקבוע ועומדת, ואני גזזתי דבר שעושה פירות אמרו לדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו. ופירוש לדיק שהוא עושה לשמה הר"ז כבר נכתב בספר והוא זה כמאמר חז"ל שנחשב לו כמו זריעה שנאמר זרעו לכם לזרקה ועושה מזה פירות בעוה"ז, ואני גזזתי לעוה"ב שנא' והלך לפניך לזקן וכבוד ה' יאספך פירוש שזהו עולם הבא השלימות הנקרא כבוד ה' :

נחשך לזמן מרובה אינה נכתבת בספר הזכרון אשר לפני ה' מעל השמים כמו דכתיב אז נדברו יראי ה' וכו' ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו דהיינו יראת הרוממות דוקא. אבל העושה לשמה גדול מעל השמים. מפני שנמשך זכותו לאלף ולאלפים דור ע"כ נכתב בספר מעל שמים לפני ה'. והחילוק בזה הרבה וכמאמר חז"ל בבא בתרא (דף יא) גבי מונבו המלך שבזה אולרותיו לעניים בימי בצורת שהשיב לבית אביו אתי גזזתי במקום

פרק ז

יבאר דמי שלומד את התורה בשביל להחכיר בה או שיהפנים עי"ז יותר גרוע הוא ממי שעושה מצות צדקה וכה"ג ע"ד אופנים אלו .

עודר וחולב בה, ובספרי משמע עוד יותר דהת"ק דברייתא דתני שם כמו בנדרים ת"ר לאהבה שמה תאמר אלמוד בשביל שאקרא חכם בשביל שאשב בישיבה וכו' ת"ל לאהבה למוד מ"מ וכו' עד"ז מביא הת"ק את דברי ר"א בר"ל הנ"ל והראיה עד"ז שהת"ק מביאו מדמסיים על דברי ר' אלעזר בר לזוק וכן הוא היה אומר ומה בלשנר וכו' ואם שונה הברייתא דברי ר"א בר"ל מה שאמר בזה ואינם דברי הת"ק מאי וכן הוא היה אומר הכל דברי ר"א בר"ל הם וה"ל למתני כולם במאמר אחד שלו כמו דתני בנדרים לעדור זו וק"ו וכו' אלא שהת"ק הביא את דברי ר"א בר"ל לראיה שגם הוא סובר כוותי'. ועוד נוסף הודיע לנו ר"א בר"ל ומה בלשנר. והרי דהת"ק הוא המביא את ראב"ד מה שגם הוא אסר כמותו ועוד מה שהיה אומר עוד בזה בענינו והרי הת"ק מייירי בפירוש מה שאומר בהתחלת לימודו שאלמוד בשביל שעי' לימודי אזכה להיות חכם ויושב בישיבה ואקבל שכר. עד"ז אמר ראב"ד שנעקר מן העולם, ובספרי מבאר בפירוש שנעקרו חייו מן העוה"ז ומן העוה"ב שאובד את כל העוה"ב שלו והרי כראה מזה דאפילו הלומד מתחלה ורעתו בשביל שיתכבד ויתעטר בה אח"כ או יתפרנס ממנה נוטל

א) בספרי (פ' עקב) ובנדרים (סב) אי' הכי ר' אלעזר ב"ר לזוק אומר עשה דברים לשם פעלם ודבר בהם לשם אל תעשם עטרה להחגל בהם ואל תעשם קרדוס לעדור זו וק"ו ומה בלשנר שנשתמש בכלי קדש שנעשו חול נעקר מן העולם המשתמש בכתרה של תורה עאכו"כ. ופירש"י ודבר זהו לשם שמה כל כונתך לשם שמים. לעדור זו להשתכר ממנו שיהי' לו מה לאכול :

ב) ונראה מלשונם שבין הלומד מתחלה ע"ד שיתכבד בה או שיגיע למעלת הכבוד או לפרנסה או אחר שכבר למד בא להשתמש בה הן בעניני כבוד שיקראוהו רבי והן בפרנסה שיקח שכר על ידה הכל אסור וכמו שכתב הרמב"ם בפירושו למסכת אבות (בפרק ד' משנה ז). משום דה"ז אומר ודבר בהם לשם הרי דמייירי בעת שלומד ועד"ז אומר אל תעשם עטרה להחגל בהם וגם העושה עטרה בשעה שעדיין עוסק לעשותה איינה ראויה שיהיה מתעטר בה כ"ז שלא נשלמה מלאכתה בשלמות ועד"ז אמר שאל תעשה את תורתך מה שאהה עוסק בלימודה כדרי שאחר שהיה יודע אותה בשלמות שלך תתגדל ותתעטר בה, וכן אל תעשם קרדוס מה שאחר שתגמור מלאכתה בשלימות תהיה

חיי עוה"ב ממנו מכל מה שזכה עד הנה והעטם משום דע"י מחשבתו זאת בלמדו נחשב כמו שהוא משתמש בה על דבר שהוא חולין אלי'. וגם דכיון שמעלה זאת במחשבתו לתכלית לימודו בכל רגע שלומד הר"ז מתהנה ומקבל הנחת עלמו ממנה :

ג) והרמב"ם בפירוט אבות האריך בזה למאוד ואביא מלשונו איזה דברים לראיה שדעתו מפרש בזה כפי הכ"ל ואומר כל מי שיהנה בעוה"ז מן התורה נוטל חייו מן העולם פירוש מהי עוה"ב. והביאו לבני אדם לתשוב וראוי שיפגרו לחכמים ולתלמידים ולכל מי שיעסוק בדברי תורה וזה הכל טעות. וצ"פ בסנהדרין פרק עשירי כתב על הלומד כדי שיהיה ראש ודיין ויכבדוהו בני אדם ויקומו מלפניו כגון שעושין לפני פלוני ופלוני וזה הלולות על האמת ועל לימוד כזה אומרים חכמים שלא לשמה כלומר שיעשה המצות וילמוד וישתדל בתורה בשביל דבר אחר והואירו חכמים ע"ז ואמרו לא תעשם עטרה להתגדל בהם וכו' והרי מוצא דבריו כל מה שפירשנו בדברי הברייטות הכ"ל. וכן פירש"י באבות אל תעשם עטרה שלא תלמוד ע"מ ליטול עטרה. והנה הכ"מ האריך בצ"ג מהל' ת"ת למזל הימר לרבנים ותלמידים מה שמקבלים חוקים מן הציבור ואביא הקילור מש"כ בכונת הברייטות אלו וז"ל ופי' המשניות באבות כך רי"ש אומר הלומד ע"מ ללמד כלומר שאין כונת לימודו לשמה רק להתכבד בהיותו ראש ישיבה כמו שאמרו צ"פ קונס לאהבה שלא תאמר אקרא בשביל שיקראוני חכם או שאהיה זקן ויושב בישיבה או זה שכונתו ע"מ ללמד וליטול שכר כמו שלומד איזה אומנות בא ר' לדוק ואמר אל תכוון לאמת מן כונות הרמאות, ובבחינת כונת הפרנסה אל תעשם קרום. וחדש ששתי הכונות אלו אסורות שכן היה סלל אומר ודאשתמש בתגא חלף וכיון שהלל סתם את דבריו הא למדת שכל הנהגה מדברי תורה איזה מין של הנאה שיהיה כלומר ע"מ השגת הכבוד או השגת פרנסתו נוטל חייו מן

העולם. והני מילי המכוין בתחלת לימודו לכונות האלה או שאפשר לו להסתפרנס בלא שיטול שכר מלימודו. אבל אם למד לשם שמים ואח"כ אי אפשר לו להסתפרנס אם לא יטול שכר מותר וכו', והר"ז שהכ"מ מפרש שהעיקר היא האזהרה רבה על הבא ללמוד ע"מ שישיג מן לימודו אח"כ כבוד או פרנסה :

ד) והרי"ז לפי זה שכל מי שמכוין בלמודו בשביל שיקבל מזה הנחת כבוד או ממון הר"ז נוטל חייו מעוה"ב כמאלא מזה שאיסור זה הנקרא משתמש בתגא הוא חמור ביותר בענין לימוד התורה מן כפי שהוא המכוין להנחתו בשאר מלות התורה. דהא מלינו גבי נקדימון בכתובות (סו) שהוא היה לדיק שנקדה לו חמה בעבורו ואמר שם בתפלתו הודיע גא שיש לך אהובים בעולמך. ואעפ"כ אמר שם דהיו מנישין לו כלי מילת תחתיו ולקחוס עניים צעת שהלך מביטו לביהמ"ק ונקדימון בואת הלדקה לכבודו הוא דעבר והרי שהשתמש להנחת עלמו בכונת מלוה זו. והגם שבחבנו לעיל (פ"ה אות יא) לתרן עליו שלא היה שייך אליו חטא של גאווה בזה מפני דנגד עשירותו וכבודו הגדול אין הכבוד הזה נחשב לפניו כ"א שהוא לא יהיה בזוי על דבר העדר נתינת הלדקה. מכל מקום הרי זה נהנה ממנו ולכבודו הוא דעבר. אלא ש"מ דאין קפידא כ"כ גבי שאר מלות ושאיני הנהגה מדברי תורה מפני שהוא כלי אומנות של הקב"ה אשר בה ברא ה' שני עולמים וקרושתה היא קדושה עלמים ומיוחדת ניתנה ע"מ שיעסוק בה לשמה ע"כ נקרא המשתמש בה כמשתמש בתגא דמלכא וחמור עונשו, משא"כ בענין הלדקה שהוא מדם דרך ארץ ורחמנות ואפילו בין אוה"ע שייכת ע"כ לא נקרא העושה לכבודו משתמש בתגא :

ה) עו"ד ראה מניזר (ג) דאמר שנים שאכלו פסחיהם אחד אכלו לשם שמים ואחד אכלו לשם אכילה גסה הר"ז עליהם נאמר ישרים דרכי ה' ולדיקים ילכו בס ופושעים יכשלו בס כך אמר ר"י ח"ל ר"ל אחאי קרים ליה פושע נהי דמלוה מן המוכתר לא עביד מלוה

מלוא בעלמא קא עבד , והר"ז שעשה מלוא להנחתו והפ"ה אינו נקרא פושע . אלא ש"מ דאין זה סייך אלא בענין של תורה דוקא . והרי דללימוד תורה בשביל הנאת עלמו אסור ועונשו חמור משא"כ בכל שאר מלות התורה והעונש בזה גבי תורה שנוטל חיוו מעוה"ב כמזכר לעיל :

שמע) ואהבה אינו יודע האך ת"ל והיו הדברים האלה שמחוק שאתה נוטח את דברי אלה על לבבך חוכה . ואמר עוד עסוק בהגדה שמחוק כך הנה מכיר את מי שאמר והיה העולם . והרי שעיקר החיוב של לאהבה את ה' הוא על היגיעה ורוב השתדלות שישיג זאת לאהבה , או מי שהוא ג"כ כבר הגיע למדת האהבה עליו הליויי שישמור מלכוון להנחת עלמו וכיון שהרי זה החיוב הוא על כל בני ישראל ללמוד את התורה . וכמו דאמר הלל באבות ודלא יליף קטלא חיוב . ע"כ שפיר אומר רבא שלעולם יעסוק בתו"מ דהיינו בני משתדל להשיג לימודו לשמה ומלטער מזה מה שאי"ז בלבבו לטוף את יצרו כ"א ע"י כוונת היצר שהוא בשביל כבוד ודעתו בזה בשביל שיזכה ע"י לימודו וקיומו שישיג יבוא ללמוד לשמה לאיש הזה מלוא עליו שיעסוק בתורה ובמלות מפני שמחוק שלא לשמה יבוא ע"י עזרת ה' לשמה כי הבא לטבר חסייעין אותו . והגם שכל זמן מה שהוא עוסק בתורה ומלות שלא לשמה אין לו עוה"ב עבור זה וכדפי"ש באבות פ"א במשנה הוא היה אומר נגיד שמא וכו' ודאשתמש בתנא חלק החלוק את שכרו שאינו נוטל בעולם הבא כ"א בעוה"ז הא כל הנהגה מדברי תורה נוטל שכרו בעוה"ז מ"מ אין צו דין של המשתמש בכח שבגדרים אשר אמרו נעקר מן עוה"ב . כי איש זה שכונתו ג"כ לשמים אלא שעתה אי"ז בידו והר"ז כחטום כיון שמחויב הוא לעסוק ולקיים ע"כ אינו נעקר מן עוה"ב שלא יקבל חלקו מה ששבר זכה בו אלא שבאותה התו"מ אין לו שכר עוה"ב . ומיהו כשלומד ניול מעונש קטלא וכשמקיים ניול מעונשי עבירה . ע"כ מוטב לפניו שילמוד ועוד שיזכה אם יתנהג כפי הדברים האלו וכפי דאיתא באבות כל מי שמקדים יראתו לחכמתו חכמתו מתקיימת , וע"י מה שבכל יום ישתדל במוסר ויראת חסא אז ילפה שיבוא אחר כך לשמה ע"כ מחויב הוא והר"ז ג"כ בכלל לאהבה את ה' כדברינו הנ"ל , אבל על האיש שאינו מבקש מוסר ויראת חסא ואינו מלטער במה שכל תורה ומלות שלו הם בשביל כבוד של עלמו

ו) ואין לדחות זה לומר דהמשתמש בכח' של תורה אינה על הלומד להנחתו כ"א על מה שמפרש במגילה (פרק בני העיר) אמר ר"ל כל המשתמש בתנא זה המשמש בני ששונה הלכות . ובאבות דר"ב (סוף פרק י"ג) איתא זה המשתמש בשם המפורש . דוה אינו . ואי אפשר לומר כן כדאיתא בהדיא שם בגדרים מהמעשה דר"ט שאמר ערפון אינו ומפני זה עזבו הבעל הכרם והיה ר"ט מלטער ע"ז כל ימיו והיה אומר אוי לי שנהגתי מכתרה של תורה וש"מ דפירושו פשוט על הנהגה מדברי תורה . אלא דבאבות דר"ג ור"ל הוסיפו לומר ולפרש דג"ו מה שאמרו ג"כ בכלל זה של המשתמש בתנא : **ז) ומערתה** יש להפליא על שיטת רש"י ותוספות שדעתם בפירוש רבא שאמר לעולם יעסוק אדם בתו"מ אפילו שלא לשמה . היינו . בשביל שיתכבד מצ"א דהאך אפשר לפרש כן להחיר דבר שעי"ז עושה עונש חמור על עלמו שהתורה אסרתו ואמרה שאין לו חלק לעוה"ב . ולכא"פ הרי זה מלוא הבהה בעבירה שער"ז אחו"ל (בב"ק ל"ד) בולע בדרך גיאף ה' . וגראה ליישב דעה ש"פ מה שכתבו (בפ"א) כיון דק"ל אין הקב"ה בא בערוטיא על ברוחיו . וגם כחוב צפ' נלבים כל המלוא וכו' לא רחוקה היא וכו' כי קרוב אליך הדבר מאוד ע"כ מזה אמתו מצינים על כוונת הכחוב מה שנה לאהבה את ה' וילפינן מזה שאסור ללמוד התורה כ"א לשמה היינו דוקא בני שאינו מלטער ער"ז במה שרואה את לבבו הקשה שמניח כבוד אביו שבשמים ומכוון לכבוד עלמו , אבל האדם שהוא מלטער ער"ז וחופש עלות נאמנות במעשיו ובלבבו כל יום אשר עי"ז יתקרב אל המלוא והמדה זו ויזכהו שילמוד את התורה לשמה . וכמו שאמר בספרי (בפ'

עלמו. האיש הזה הלא אינו שוהל עלה כי הוא מהאומרים שלום עלי נפשי ובערירות לבי אני הולך והוא אינו לרדך לדברי רבא על איש כזה שעכשו חמור כנז"ל ומתויו בעצירה כל הימים ועובר על כמה מלות עשה כמש"כ לעיל בפ"א ועוד נבאר לקמן בס"ד כמה וכמה מלו"ע מה שהוא עובר בכל יום ומה שאלו המלות הם שורש וכלל של כל התורה והם עיקרי העבודה ואשר בל"ו אינו נקרא עובר ה' וכאשר אבאר בס"ד בפרקים שלקמן (ח"ב פ"ח). על האיש הזה לא אמר רבא שמתוך שלא לשמה בא לשמה. והר"ן דומה ללומד לקנטר שבזה כ"ע מודו שנות לו שלא נבאר ומוטב שנהפכה לו שליחו על פניו כדאר"י במדרש שמות (פ' מ) ועפ"ז יתכן שיחקרבו דעות הרמב"ם והרמב"ן והריטב"א והר"ן לדעת רש"י והוספות אשר אלו האוסרין ועושין בלהתכבד ופוסקין לו עונש חמור כנז"ל היינו בני שאינו מלמעט פ"ו ואינו לומד חכמה ומוסר והגדה מה שעי"ז יומשך לבו לתורה לשמה. ורש"י ותוספות מיירי במלמעט ומצקס מוסר ותוכחה לנפשו ומשתדל לקנות אליו מעלת הו"מ לשמה :

לדבקות הנפש השכלי אשר ממנה נובע האהוי"ר המעולה כ"א בהכניעו ובהשפילו מקודם את כל חפני האותיו הנובעים מן לבבו הערל הממולא עם תשוקת הנפש הבהמיות ולכך יספיקו דעתם עם הפחות ואומרים די לנו בזה אשר לפנינו. והנה מאמר הגמרא המפורשת ביבמות בפ' החולץ (דף מח) מוחה על קדקדס ומוחק ראשם דליתא שם ת"ר חנינא בנו של ר' גמליאל אומר מפני מה גרים בזמן הזה מעוטין ויסורים באים עליהן מפני שלא קיימו שבע מלות ב"ג. ר' יוסי אומר גר שנתנייר קקצן שגולד דמי וכו' אבא חנן משום ר"א אומר לפי שאין עושין מאהבה אלא מיראה ופרש"י מיראת גיהנם והפורעניות האמורה עליהם ובחסו' שם אר"י דמאהבת המקום ומיראת המקום היו תרוייהו לשבח ומאהבת אדם ויראת אדם תרוייהו לגריעותא או כמו שפי' שם בקונטרס מאהבת שגר וכו' ואינו עושה כ"א ע"מ לקבל פרס ומיראה היינו מיראת עונש. ואם המדה זו היא נהגת בגרים מכש"כ בזרע ישראל אשר באו בכמה ברייתות ושבועות ונלשו כ"פ ע"ד ליווי האהוי"ר למקום לאהבה את ה' ולדבקה בו. וכאשר יתבאר בזה בח"ב בכמה פרקים ובפרט יותר בפ"ו. ועוד אמרו שם בפ"ר (דף כ ע"ב) אשר מאה"כ והתקדשתם והייתם קדושים היא מלות עשה ול"ת כוללת על כל התורה כולה וזה יתבאר לקמן בח"ב בכמה פרקים שאי אפשר להתקדש כ"א ע"י אהוי"ר המקום (ועי"ש בפ"ג ופ"ד). ולכן החיוב מוטל על כל אדם בן דעת שישתדל בכל יכולתו ובשקידה ותשוקה רבה ובתמנונים לפני המקום אשר ישג לזה. והמשתדל בזה בכל כוחו וכפי שיבואר העלות בזה לקמן בח"ב בפ"ד. הגם שעודת בתחלה מנחון מעלה עליו הכתוב כאלו כבר זכה בזה כמאמר חז"ל ולחובבי שמו וכו'. ועד"ז יתכן לפרש מאמר הכתוב והריקויה לכם ברכה עד בלי די פירוש שמצטיח השו"ת לישראל להריק עליהם ברכה עליונה שזה התענוג הרוחני עין העליון והתחתון ופירוטיהן והתחיה לעתיד להגחיל לכל לדיק ולדיק לפי הגדול

(ח) ועוד בוא וראה כי אפי' שהם עיבדים את ה' ומקיימים את כה"ת כולה בשמירתה ועשיותה ורק שזהו כל כוונת דעתם כמה שזומרים ומקיימים את כה"ת אינו מפני אהבת המקום ויראת כבודו הרוגמה כ"א מפני יראת העונש ואהבת השגר ואפילו שבשביל עוה"ב. והם אינם משתדלים יותר לבוא אל הקודש למה שיזכו ע"י רוב השתדלות והשגת דעתם להיות עבדותם מפני אהבת ויראת המקום. כי מאניס בזה ודעתם טועים בזה שחשפיקו' לנבצם עם חלק הפחו' מאהוי"ר העונש לבד. והגם אם היו משתדלים בכל לנבצם ובכל נפשם הלא היו משיגים את חלק הטוב התכלית הם אינם חפלים בכח הילך הלפני שנלכס המפתח ומסיתם ע"י כמה טענת כחכות והשורש מפני שא"כ ינטרכו א"ע להרחיק כל האוחזם ולהכניע את נפשם הבהמיות שלהם מפני שאי אפשר לזכות

מאר במדתה ובאנשיה ולכן מפני כך אינם מספיקים ח"ע לאמר די די לפנינו בזהו"ר העונש כ"א עיניהם משתוקקים להמעלה הנ"ל וגם עליהם אריק את הכרעה וחרד עד אלו שאומרים בלי די והבן :

מעטיו וגודל אהו"ר שבביל המקום ולמען כבודו הגדול וירד הכרעה זאת לכל אנשי המעלה הזו עד אנשי ערכה מה שהם אפילו עדיין רחוקים במליחות המעלה ורק זאת שהם משתוקקים ומשתדלים להשיג ממנה וחפלים

חסל פ"ו וח"ד : בעזרת אחרון וראשון . ומכל בעלי לשון . ינצרו באישון .

חלק ב' פרק א'

בו יבואר דמאמר חו"ל שמתוך שלל"ש בא לשמה אינו ודאי
אלא שיהבן בן ואי אפשר בי אם להמצער , ובא למחר

למי' הרי שאם אבן הוא נימות. וזהו בישעי' (כ"ה) דמיירי ג"כ בתורה לשמה דאמר הוי כל למא לכו למים ודאמר שם בסמוך שמעו אלי שמעו ותחי נפשיכם ואכרתה לכם ברית עולם חסדי דוד הנאמנים וכו' למען ה' אלקיך ולקדוש ישראל כי פארך, ובהעניית (דף ז) למה נמשלה התורה למים מה מים אינם הולכים כ"א למקום נמוך. כך ד"ת אינם מתקיימים אלא במי שדעתו שפלה עליו, והגם דאמר שם כתיב לקראת למא התיו מים וכתיב כל למא לכו למים. ל"ק כאן בתלמיד הגון כאן בתלמיד שאינו הגון. היינו כשהתלמיד שאינו הגון רוצה לשוב ולמא לדבר ה' וכן פירש המהרש"א שם. דאל"כ קשה מהא דאמר שם אח"כ כתיב יהיו לך לדרך ואין לזרים אהך היינו בתלמיד שאינו הגון. וכן ק"ל דאסור ללמוד עם תלמיד שאינו הגון אלא דהכא בעושה תשובה ובוחר לילך בדרכי ה' והוא ע"כ למא למים שדעתו שפלה עליו ע"כ ילך לרב וכיון שהוא רוצה לילך בדרכי ה' הרי תורתו מפני יראת חטא ואף יראת העונש די בזה שרבו יקרבו לתורה :

ב) במוכה, (כ"ב) ח"ר חסי יל"ר בתחל' דומי לחוט של בזיכא ולבסוף דומה כעבודתו העגלה שנאמר הוי מושי' ה' בן צנצני

א) בקדושתו (דף ל) ת"ר קשה יל"ר שהקב"ה קראו רע שנאמר כי יצר לב האדם רע מנעוריו. ח"ר ילחק ילרו של אדם מתחדש עליו בכל יום שנאמר רק רע כל היום. ואר"ש בן לוי ילרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש שנאמר לופה רשע ללדיק ומבקש להמיתו והלמלא הקב"ה עוזרו לא יכול לו שנאמר ה' לא יעזבונו צידו. והרי שהיה"ר קשה עד שהקב"ה בעלמו מעיר עליו וקראו רע והיה"ה מתחדש ומתגבר עליו תמיד ובכל יום והלמלא עור הקב"ה לא היה גיזול ממנו. והגם דאיתא שם תנא דבי ר' ישמעאל בני אס פגע בך מגול זה משכחו לביהמ"ד אס אבן הוא נימות ואס ברזל מתפונך שנאמר הלא כה דברי כאש נאום ה' וכפטיש יפוצן סלע, מ"מ אין זה בטחון ודאי כי הבחירה ביד האדם וכאשר נבחר עוד בזה. וגראה דאפילו פלה זו דתנא דברי"ש אינו כ"א במי שטובק בתור' לשמה משום דפסוק זה הוא בירמיה (כ"ג) ואס בפסוק הקודם כתיב הנביא אשר אתו חלוס יספר חלוס ואשר דברי אתו ידבר דברי אמת הלא כה דברי כאש. והרי כשמדבר אמת לדיק אז דווקא כפטיש יפוצן סלע. ועוד שמביא התנא דברי"ש מקרא שני דכתיב הוי כל למא לכו

שוא וכעצו' עגלה חמאה. עוד שם דרש רב עוירא ואיתמא ריב"ל שבעה שמות יש ליה"ר הקב"ה קראו רע. משה קראו ערל שנאמר ומלתם את ערלה לבבכם. דוד קראו טמא שנאמר לב טהור ברא לי א' מכלל דליכא טמא. שלמה קראו שונא. ישע"י קראו מכשול. יחזקאל קראו אבן. יואל קראו לפוני ת"ר ואת הלפוני וגו' זה יזה"ר שלטון ועומד בלבו של אדם וכו' את פניו אל הים הקדמוני וסופו אל הים האחרון שנתן עיני' במקדש ראשון ושני והחריבו והרג ת"ח שבקרב' ועלה באשן ותעל לחנתו שמנית אוה"ע ומתגרה בשואלי ישראל. כי הגדיל לעשות. אמר אביי ובת"ח יותר מכולם וכו' טמא ליה ההוא טמא כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו וכו' . רב הונא רמי וכו' בתחלה התעם פי' היתה"ר ולבסוף בקרבם פירש"י שנעשה נטוע בלבם . אמר רבא יזה"ר בתחלה קראו הלך ולבסוף אורח ולבסוף איש. שנאמר ויבא הלך לאיש וגו' לעשות לאורח אמרי צי רבי ד' הקב"ה מתחרט על שבראם וכו' יזה"ר שנאמר ואשר הרעותי , וי"ל לפרש עפ"ז את מאמר רבא מה דאמר (בברכות ס"ח). לידע אינש בנפשי' אס לדיק גמור הוא ואס לאו. כי היתה"ר הוא בחלל הלב השמאלי והי"ט בחלל ימין וכשנפשו מתאוה לדבר עבירה הרי נמשך אחר הילך הנקרא רע ועד"ז קראו השי"ת רע מפני שמנעוריו עדיין מחגבר ממשלת הילכה"ר כמאה"כ שמח בחור בילדותו והלך אחר מראה עיניו וזהו כי ילך לב אדם רע מנעוריו. ודוד שהוא טמא אחר עבור ימי נעוריו קראו טמא מפני שהיה"ר מתמחו ע"י עבירות קלות כמו הטומאה שגאה ע"י נגיעה וכן דוד ע"י שהרבה בתשמיש כדאיתא בסנהדרין (ק"ז) וע"י הקלות מביאו לחמורות וכדאיתא במדרש מחשבה מביאה להרהור ורהור לרעה ורעה ליד מעשה ע"כ קראו טמא. ומשה קראו ערל מפני שמטמס את הלב ואובד תאוהו להקב"ה דאיתא בב"ר (פרשה מ"א) מה תאוותם של לריקים הקב"ה שמרוב אהבתם אליו הם משתוקקים אליו ברוב תאוה למלאות רעונו בימוד הלב והחשק ובכל נפשם וזהו ומלתם את ערלת לבבכם וכו' שלמה קראו שונא מפני שמטמס את האדם להיות הוא

מוטמס ממנו בעבירה מדמהו למזוה כמו שהטמס לשלמה כדאיתא במדרש שה"ס בתחלתו. ישע"י קראו מכשול זהו השונג הנעלם ע"י הילכה"ר המעלימו ע"י פחו. יחזקאל קראו אבן שעושה לבו קשה אינו ממרכך להיות שב ומתחרט. יואל קראו לפוני שלפון בלבו באיזה מדה רעה ואין האדם משגיח עד"ז להסירו, וכאשר תבא לידו איזה דבר השייך נגד המדה רעה הלפונה אז יולא ומפתחו ומטעמו. והר"ז שבעה בלי זיון בידו. א' מה שמתגבר בו מאור. ב' שמטמס את הלב וטמל ממנו כח התאוה של עבודת השי"ת. ג' שמחטיו ע"י היתרים ברבויים בכדי להכריזו החטו' שלו כסנהדרין שם משביעו רעב ד' שמאנה אותו ומחליפו לומר לרע טוב ולטוב רע. ה' שמצלבל מחשבתו ודעתו עד שאינו משגיח לשמור א"ע מן העבירה. ו' שמקשה את לבו כאבן שלא יתפעל ולא יתרכך מדברי מוסר. ז' שמסתיר א"ע ומולא העת שגזלו ומכריחו להמדה רעה הנפונה בקרבו. ואשר ע"כ לריך האדם השלם לגרש את הילך הרע שהוא יהי' בלבו נכנע וכפוף לפני היל"ט ע"ד ולבי חלל בקרבי שנשאר חלל שמאל שבלב בלא מילוי תאוה הילכה"ר. ומה שאמר בקרבי ע"ד מחז"ל הנ"ל בתחלה התעם ואח"כ בקרבם. ועד"ז אמר דוד שאני גרשתי מקרבי ואיני לריך לשמור ממנו. כ"א שלא יתעה אותו מבחון. ולריך שיחיה לבו גמול ומלא תאוה לאהבה השי"ת כמאה"כ ומל ה' א' את לבך לאהבה את ה' אזי בכל לבך ובכל נפשך. ויהיה נשמר ונקי ע"ד קדש עלמך במוטר לך. בכדי שלא יהיה ליה"ה"ר אחיזה בנפשו. כי הנפש נקראת תאוה כדאיתא ברבינו יונה בספריו. ויהי' ציטוב הרעה עומד תמיד לפני המלך ה' לצאות בכדי שלא יהי' נכשל בשונג והעלם דבר וישגיח מאוד על מסתרי לבבו על כל מדותיו לתקנם שלא ישאר בו מדה אחת רעה הלפונה בקרבו פן עי"ז ימלאהו הילכה"ר להחטיו. ויהיה לבו רך כשונגה כל ימיו בתשובה ויהי' נשמר מהילכה"ר שלא ירמזה ולא יטעמו. ולמי שכל אלה בקרבו אשר כבר תיקן והשלים בדעתו ובלבו את כל המדות האלו

אז ידע שלדיק גנוג הוא . [כמרוז"ל לדיקים
י"ט שופטן]:

ג) ביוםא פ"ו ע"ב אמר רב שמעון בר
נחמני אמר רב יונתן מאי

דכתיב (משלי יז) למה זה מחיר ציד כסיל
לקנות חכמה ולב אין . אוי' להם להלמדי
חכמים שנוסקים בתורה ואין בהם יראת שמים .

מכריו ר' ינאי חבל על מאן דלית ליה דרתא
ותרעא לרתא עביד . ופירש"י שהורה אינה
אלא שער לכנוס בה יראת שמים . לכך לריך
להקדים לה יראת שמים . ח"ל רבא לרבנן

במטותא מנייכו לא תירתו תרתי גהינס .
ופירש"י להיות עמלים בתורה בעוה"ז ולא
תהיימוה ותירשו גהינס במותבם . ובחייכם לא

בהינתם בעולמכם . והרי ר' ינאי ורבא בודאי
שמרו ח"ע מלקבל תלמיד שאינו הגון דהא הוא
חסור ורבא בעלמו אמר בתענית י"ג רבא

רמי כתיב יערוך כמטר וכתיב חז"ל כטל אס ת"ח
הגון הוא כטל ואס לאו עורפהו כמטר . ואעפ"כ
היו מזהירים אותם שלא יהיו מאותם שהם

יורשים גהינס . והיינו מפני שאין זה ברי כלל
אשר יזכה לבוא לשמה ויכול להיות כל ימי חייו
ךך שלא לשמה ובלא יראת שמים . אס לא

שישוב ויתעורר ח"ע כמט"כ לעיל , וראה שר'
ינאי קרא ליראת שמים דירה וביית ולתורה
קרא שער וכפירש"י שהיראה היא העיקר

זכדאיותא בשבת (דף לא) אמר רב יהודה לא
צרא הקב"ה את עולמו אלא בשביל שייראו
מלפניו שנאמר והאלקים עשה שייראו מלפניו :

ד) ודהנה בשב' (ל"א) מאריך שם צענין הירא'
ולריכים ביאור ושייכים לעניינו .

זהו דאמר שם אמר ר"ל מאי דכתיב והיה
אמונת עתיד חוסן וכו' . אמונת זה סדר זרעים .
עתיד ז"ס מועד וכו' יראת ה' היא אולרו דאפ"ה

יראת ה' היא אולרו . אמר רבא בשעה שמכניסין
האדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה
קבעת עתים לתורה עסקת צפוי' לנית לישועה
פלפלת בחכמה הבנת דבר מתוך דבר ואפ"ה

ח"ל לאו ח"ל מוטב אס לא העלית . הנא דב
רבי ישמעאל מערב ארס קב חומטין בכור ש
תבואה ואינו חושש . אמר רבה בר רב הונא

כל ארס שיש בו תורה ואין בו יראת שמים
דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ולא
מסרו לו מפתחות החיצוניות כהי עייל . מכריו

ר' ינאי חבל על דעביד תרעא לרתא' ורתא
לא עביד . אמר ר"י לא צרא וכו' . ר' סימון
ורבי אלעזר הוו יתבי חליף ואזיל רב יעקב

בר אחא ח"ל חד לחבר' יקוס מקמי' דגבר
דחיל חטאין הוא ח"ל חידך יקוס מקמי'
דגבר בר אוריין הוא . ח"ל חמינא אגא דדחיל

חטאין הוא . ואת אמרת דבר אוריין הוא . תסתיי
דרבי אלעזר הוא דאמר דגבר דחיל חטאין
הוא . דאר"י משום רבי אלעזר אין לו להקב"ה

בעולמו אלא יראת שמים בלבד שנאמר ועתה
ישראל מה ה' ח' שאל מעמך כ"א ליראה את
ה' ח' . וכתיב ויאמר לאדם הן יראת ה' היא

חכמה . שכן בלשון יוני קורין לאחת הן .
תסתיים . ולריך להבין מה דקשה טובא
בדברייהם . ח' דאמר רבא מוטב שלא העלית

ופירושו דיותר טוב היה לו שלא ילמוד , והלא
רבא בעלמו אמר לעולם יעסוק ארס בתו"מ
ואפילו שלא לשמה דמתוך שלל"ש צא לשמה .

ולפירש"י ותוספות אפילו בלמוד בשביל שיכבדוהו
מוטב לו שלמוד שמתוך שלל"ש יצוא לשמה .
ואס נאמר דכאן מיירי בלמוד ואינו מקיים

דאינו שומר את המצות פשיטא . ועוד הלא
כבר אמרה רבא בשבת (פ"ח) למשמאיליס צה
סמא דמותא וצתעני' (ז') עורפהו כמטר אס הוא

תלמוד שאינו הגון . ופירש"י . הורגהו . ועוד
דא"כ הל"ל הלומד ואינו מקיימה . אלא דמשמע
דאפילו במקיים מיירי דאפ"ה מוטב לו שלא

העלה , ב' בקודם דמדה לחומטין משמע
דיראת שמים חייגה חשוב כ"א ע"ד שמירת
החטים שהם העיקר המזון מה שא"כ החומטין
הם עפר ורק שעי"ז מתקיים הפירות . וכן
במשל המפתחות . התורה היא מפתח פנימי
והיראה הוא מפתח חיצוני גרוע מתורה ואח"כ
מכריו ר' ינאי חבל על דלא עביד דרתא ח"כ
היראה היא העיקר והתורה חייגה כ"א שער
לביית

לביה היראה. ואח"כ מביא פלוגתא מה גדול
אם יראה או תורה. והלא מנינו בברכות (דף ו)
ובשבת (ל' ע"ב) מאי כי זה כל האדם אמר
רבי אלעזר אמר הקב"ה כל העולם כולו לא
נברא אלא בשביל זה. ר' אבהו בר כהנא אמר
שקול זה כנגד כל העולם כולו. שמעון בן
עזאי אמר ואמרי לה ר' שמעון בן זומא אומר
כל העולם כולו לא נברא אלא לזוה לזה.
ומעשה כל אלו התנאים בן עזאי ורשב"י
בברכות (ל"ג) ור' חנינא שם והאמוראים ר'
אבהו ורבי יהודה ור' ינאי כולו ס"ל דיראה
עיקר הכל והאיך יפלוג ר' סימון בזה אכו"פ.
ועוד קשה דבברכות מקשה ארשב"י אטו יראה
מלתא זוטריה וכאן אינו מקשה כלום. ונראה
משום דאח"כ באבות אס אין יראה אין
חכמה ואס אין חכמה אין יראה. וקשה להבין
דא"כ מביחא יחזיל אס מיראה הלא עדיין חסר
חכמה ואס מתכמה עדיין חסר יראה וכיון שזה
בלא זה אי אפשר א"כ אי אפשר שניהם.
והישוב בזה משום דיש שני בחינות ביראה אחת
מעונש והשנית מיראת הרוממות. ולריך להקדים
יראה מעונש לחכמה כדתנן שם כל שיראתו
קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת. ויראת
העונש שייך אפילו בעם הארץ. כיון דאינו בור
שיודע הוא מקרא וע"י יראה העונש לומד
חכמה ומתקיימת והחכמה של תורה בא על ידה
ליראת הרוממות ומה שאמר אס אין יראה הוא
של עונש ומה שאמר אס אין חכמה הוא ביראת
הרוממות שאין יראה זו בלא הקדמת חכמה.
ועפ"י יבואר כאן בשבת דמירי ביראת העונש
דהיא גדר תורה לשמה גרוע ממנה משום
דתורה לשמה חשובה מאוד וממנה זוכה ליראת
הרוממות ג"כ. אבל נגד תורה שלא לשמה
שהוא לומד רק מפני מעלת הכבוד. וא"כ
אפשר שילמוד ולא יקיים. והגם שכתבו לעיל
דאפילו שלא לשמה שהחירו מיירי בשבכ"ר יש
לו מקלת יראה העונש ואינו עובר אפילו
בסתם. אלא דיש דברים שהם קשים עליו.
ולכן נלמד להיות נהנה בהם בשביל הכבוד
מ"מ כיון שיראתו מועטת ולימודו מנונה
שמשתמש בה להנאתו אי אפשר לו שגלל

מהיאה"ר שיש לו שבעה שמות הנ"ל. ע"כ הוא
מחוייב להקדים תמיד יראה העונש לחכמתו.
וכיון שהיאה"ר לפונה בלבו של אדם שהרי
שמותיו רובם ע"ש כוחותיו בתוך לב האדם
ערל ע"ש עמטוס הלכ כדכתיב וגמלתם את
ערלת לבבכם עמא ע"ש הלכ כמו שמביא שם
קרא לב עהור ברא וכו' וכן כולם ע"כ עיקר
המוסר שיעורר לבבו עד שיתרכך וירגיש דאל"כ
הרי נקרא אבן כדחשיב שם. וגם ילפה שיזכה
להיות לומד ועוסק במצות שלא מפני הכבוד
ולא יפחות עכ"פ מפני יראת העונש ולא שיהנה
בעוה"ז כ"א מפני שכר עוה"ב ועי"ז יגלל מן
היאה"ר וישמור את התו"מ. ולזה בא רבא
כאן להודיענו שיהי יראת ה' אולרו פי' שיהי'
כל השוקטו אשר יזכה ליראה מעולה וישתדל
בה להשיגה כמו המשתדל אחר האיצר וכמאה"כ
אס תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז
הבין יראה ה'. אבל מי שאומר שלום עלי
נפשי ואינו משתדל ויגע להוסיף בלבו יראה
תמיד. וא"כ אינו מוכן ג"כ לבוא לשמה.
וכדאיחא במכות (ו') בדרך שאדם רוצה ליתן
מוליכין אותו וכו' דכתיב אס ללגים הוא יליך
ולענוים יתן חן. לענוים דייקא ועל האים כזה
שפיר אמר מוטב שלא העליה. והמשל באמר
שאמר לחבירו העלה לי כור חטים בעלי' היינו
שהוא מלוה אותו ואשר לא יפחות מכוונתו זו
בשביל שזה אותו הקב"ה הגם שע"מ לקבל
פרס הוא ואשר אז ג"כ תורתו חשובה שהיא
הביאהו ליראת הרוממות. ולכל הפחות שישתדל
מאוד במוסר על לבו לעורר לבבו ולרכבו
בכדי שישג מ"מ להיות לומד מיראת העונש
ואהבת השכר ואשר זאת נקראת חומטין לבני
תורה שהיא אינה כ"א מפני יראה זו כחפץ
של המלוה ואס הוא אינו מערב גס החומטין
הזה מוטב לו שלא העלה. ועד"ז הוא ג"כ
משל השני שהתורה בעלמה נקראת מפתחות
הפנימית שהיא צידה לפתוח לו את אולר היראת
הרוממות ואהבת הרוממות והיראת העונש
הוא מפתח החיטיות נגד עלם התורה. ורבי
ינאי אמר עוד באפילו מי שמורה שהעיקר הוא
היראה שמתוך כך הוא מקיים את התורה וכן
שואמר

יש מאין והוא המחי' את העולם והוא משגיח ומנהיג ומטיב ומעניש בעוה"ז ובעוה"ב ובחר בנו ריחד שמו הגדול עלינו, וכאשר יהובון וישרש נטיעת האמונה האמתית האת נטוע בלבנו. ועוד שם בספרי שילמוד דברי אגרות חז"ל ויתבונן בלבנו עם דבריהם מכ"ז ישג את מדת האהבה. והרי זאת לוויו וגם הבטחה כי הבא לטהר מסייעין אותו. הנה ע"ד העלות המוטלים עלינו בחיוב המקרבים אותנו להיות בידיו קיום כל המ"ע הנ"ל ונהי' נשמר ג"כ מכל ה"ל"ת שזהו ענין הגאולה שיש בה לוויו השמר לך פן תשכח את ה' אלהיך וכדליתא בסוטה (ד') הלא ע"ד הזה אין שייך אונס, כי גם מי שאין בו מדת האהבה מ"מ יש בו מדת היראה מעונש כיון שמאמין בהשגחה וע"י היראה יוכל לקיים זאת. מכל זה האמת מוכיח שקן הוא זה אשר בודאי הוא מחויב ביותר להשתדל בקביעות עם להתבונן בדברי מוסר והגדה המושכת את הלב וליישר א"ע עד שירגיש הכנעה ויראה בלבנו. ויראה להמאים את מדת הכבוד המדומה והגאוה ולקנות בנפשו טוב זהמשכת הלב לענינים המועילים לו לחיי הגלתי שהוא עוה"ב ואשר שזו היא מן המעלה הקודמת התחלת הכנסתו לשמים ומה שהיראה זאת קודמת טרם מה ששיג אליו חכמה וכמו שכתבנו בצדק זה אות ב' אשר עד"ז אמרו באבות כל שאין יראתו קודמת לחכמתו אין חכמתו מתקיימת, ופירש"י שגריך תמיד להקדים יראתו קודם שילמוד את התורה ובפרט שגם האיש הירא את דבר ה' מחוייב ג"כ לקבוע א"ע בעתים בכל יום לחכמה ומוסר המעוררי' אותו לעבודה ה' מלב ולמען שיהיה שמור מכל עבירה ועון ויחזיק בתו"מ לשמה וכאשר יבואר לקמן בס"ד וא"כ מכ"ש בק"ו שהאיש הזה המטיער מכל טוב והוא עתה כמו החולה אשר כל מחוק מר הוא לו וכל מר הוא מחוק לו. בוודאי הוא מחוייב בכל עוז התאמנות למען ילך בדרך הישר ובכדי שלא יעבור על אלה המצוות שחיי נפשו תלויים בו אשר יקבע מועד לייסר וליישר נפשו. ואם תאמר כיון שהוא כחולה הזה גם את דברי המוסר קשה לו לקנות בלבנו כי עתה

לבו ערל וכמאחז"ל לא די לרשעים בחוטאים אלא אפילו צעת שמזכירים לעלמם את יום המיתה לבס בריא כאלום, ואשר ע"כ אחר שילמוד שנים הרבה והמאור שבה יחזירו למוטב אז יחזיק במוסר. לא כן הם הירבים הלא חנן ביומא (דף פה) האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה, ובגמ' אמר שם כדרכ הוגא עבר אדם עבירה ושנה בה נעשה לו כהיתר. ואמרינן בעלמא בכו בכו להולך זה שעבר ושנה משום דקשה לו להיות נפרש ממנה וכיון שהוא מחוייב להשתדל בכל המצוות האלה לקיים הר"ז המעלים ענינו מזה חוטא בנפשו ומה שדעתו לשוב אח"כ הר"ז כמו אחטא ואשוב כי שונה בזולתו כעשה לו היתר. ועוד שהעבירות ורואי והתשובה בספק כיון שאינו יודע מתי ימות וכדאי' בשבת (דף קג). תניא ר"א הגדול אומר טוב יום א' לפני מיתתך א"ל תלמידיו וכי אדם יודע הימתי ימות א"ל כש"כ א"כ כל ימיו יהיו בתשובה. וזולת אלו דברים הנ"ל היאך ימתין על הבטחה זו שמחוק שלא לשמה בא לשמה דשמה הוא ימות קודם וכמלא הולך מעוה"ז מחוסר כל ואין לו עוה"ב כאשר בארנו לעיל שזהו לכו"ע. ע"כ בודאי מחוייב הוא בלי ספק שיתעורר בכל יום ע"י התבוננות מוסר ללבנו וע"י הפלה ושפיכת נפשו לפני ה' בדרך שהתפללו כמה וכמה לדיקים עד"ז. וכדליתא בצרכות (דף יו) והגם שרואה בעלמו בלבנו קשה עד"ז אחז"ל הבא לטהר מסייעין אותו. ועוד מה שאמר ר"ע דארר"ג אביג' שחקו מים. וזהו הטותך ד"ת ומוסר על לבו וכתיב ואותי תדרשון בכל יום ובספרי ויהי אם שמוע תשמעו השומע מעט משמיעין אותו הרבה:

ז) הנה מלינו כמה לדיקים שיראו שמה יבואו לחטא וח"ו יתקלקלו ומהם מה שחלפו והגיעו למדת רשעים ב"מ ואם כן מכש"כ האלו שחורחם של"ש ואזכיר מקהתם. בסנהדרין (פ"ט) חנניה הנביא שאח"כ נתקלקל ונעשה נביא שקר. בצרכות (כ"ט) יוחנן כה"ג. מנחם לדעת אב"י חגיגה (ט"ז). אחז"ל יעקב אבינו נתיירא שמה יגרו' החטא (צרכו ד). ובגמ' חגיגה

חגיגה (ה') דלמא מהן בקדושו לא יאמין הוה .
 ושם בקודם ר"י כי הוה מטי להאי קרא הן
 בקדושו לא יאמין הוי בני , ובמדרש קהלת
 (צפ' את הכל ראיית) כד חזי דהי הוי תו חיי
 הוי מייט מסלק לו מעלמא . במדרש שמוט (פ'
 מ"ח) משל לספינה שבאה והכל שוחקין וספינה
 יולאה והכל שחחין ראה פקח אחד אמר לא הן
 עבדין ספינה יולאת מה יודעין איזו רוחייה
 מזדמני לה ספינה באה לריבין להמות סילאה
 לשלום ובהא לשלום . וכך אדם לכך כתיב וטוב
 יום המות מיום הולדו , אשר ע"כ אין לו לאדם
 לסמוך ע"ד ס' שבספק ודברי רבא שמתוך וכו'
 אינו כ"א שיחכן שיגיע לשמה אם י"שר דרכו
 ואם יתנהג בטוב כמו שכתבנו :

ח) הלא אחא בצרכות (צפ' ת"ה) . ת"ר
 אמר להם ר"ג לחכמים כלום יש
 מי שידע לחקן צרכת המינים עמד שמואל
 הקטן ותיקנה לשנה אחרת שכחה והסקיף בה
 צ' וג' שעות ולא העלוהו והאמר ר"י אמר רב
 טעה בצרכת המינין מעלין אותו חיישינן שמה
 מין הוא ומשני שאני שמואל הקטן דאיבו תיקנה
 ופרין דלמא הדר צו אמר אביי גמירי טבא
 לא הוי בישא . ולא והא כתיב ובשוב לדיק
 מלרקתו ועשה עול ההוא רשע מעיקרו אבל
 לדיק מעיקרו לא . והתני אל האמין בעלמך
 עד יום מותך שהרי יוחנן כה"ג שמש שמונים
 שנה בכהונה גדולה ולבסוף נעשה לרוקי ומשני
 אביי הוא ינאי הוא יוחנן רבא אמר ינאי לחוד
 ויוחנן לחוד יוחנן לדיק מעיקרו ופרין אלא
 לרבא קשיא ומשני שאני שמואל הקטן דאיבו
 אחתיל בה ולא שנו אלא שלא התחיל בה אבל
 התחיל בה גמרה , ונפק להלכה בכל הפוסקים
 רבא דקי"ל כותי' לגבי אביי ומשום דרבא
 סבר דאפילו לדיק מעיקרו נמי דלמא הדר צו ,
 ונראה דאפילו אביי חזר צו בזה מדעתו דהא
 אחא בחגיגה (ט"ז) ילא מנחם ונכנס שמיא
 אמר אביי ילא לתרבות רעה . ומסתמא מי
 שחכמים מנוהו לאב"ד ראו צו שהוא לדיק
 מעיקרא וא"כ קשה על אביי מדידיה . אלא
 ש"מ דבתר דשמע חידון רבא הדר צו וגם
 מהא דתני אל האמין בעלמך באבות פרק צ'
 לכו

משמע נמי כן דהא הלל היה לדיק מעיקרו
 וא"כ כשאמר כלל זה אל האמין בעלמך לכו"ע
 ואפילו מי שהוא טוב כמוהו . ומאמר זה מרתת
 את האדם אשר מאוד יחזיק את עצמו במוסר
 ובאמונה יתירה כמו שאמר רבי בתמיד פ"א
 (דף כ"ח) וציראה למען שלא יחטא . ומכאן
 ומכש"כ מהא דרבא שריכיס בכל יום לקבוע
 א"ע למוסר ויראה עד שיכנסו בשערי השובה
 ולא יאמינו בעלמם מק"ו בעודם מחילבים ע"ד
 לא טוב ורע לא ימאסו , משום הבטחה זאת
 שמתוך שלא לשמה יבוא לשמה . והבן היטב .
 וי"ל עוד דאפילו לרעת אביי דבברכות אינו
 אומר כ"א בהלומד לשמה וכשמואל הקטן וגם
 כ"א בענין דמינות ומאה"כ ובסב לדיק מלרקתו
 משמע ל"י דנפל מאמונתו כדכתיב ולדיק
 באמינותו יחיה או דעדיפא משני . אבל בשאר
 כל עבירות גם אביי מודה דהא יש ראייה
 מראובן ויהודה ודוד דהוו לדיקים . ואביי בעלמנו
 היה מלעטר מאוד בזהוהו גברא דאמר להייה
 אחתא וכו' ואמר אביי אי מאן דכני לי הוה
 כו' (סוכה נב) ואביי שמר א"ע מאוד ביחוד
 (קדושין פא) וכבר אחז"ל אין אפטרופו לעריות .
 ועוד אפילו בענין מינות הן ציומא דמשביעין
 לכהן גדול שלא יעשה כמעשה לרוקי שמה יש
 מינות בלבנו . והגם שבוודאי ראו צו שהיה שומר
 את כל התורה כולה ואפ"ה משביעין אותו .
 ואלא שמחזור דאביי הדר צו ומיישינן אותו .
 בטבא שאם יוחנן אינו ינאי ה"י אביי מודה ולא
 חשדינן ביוחנן דשמה בלבו היה וא"כ היאך היו
 משביעין אלא ש"מ כדברינו :

ט) בר יודע ומדין יבין עד היכן כח היל"ר
 באדם . עד שמו"ל אסרו להסתכל
 בבגדי לבשונין של אשה ובצט"ח בשעה שמזדווגין .
 ורבי לא היה נוגע למטה מתיכורו ולא הסתכל
 במילה שלו , ואסרו חז"ל אפילו יחוד דפטייה .
 ואמרו כל המגבל פיו וכו' ואפילו השומע יכול
 שם לניכנס . ואמרו כל המסתכל בעריות כאלו
 נואף והרסורי עבירה קשים מעבירה ושלשה
 דברים אין אדם ניעול מהם כל יום ואחת מהן
 הרסורי עבירה . וכל הפגאים הקדושים היו
 חוזרים בצ"ע מוסר לכפשו וגם הם מזהירים
 לנו

לנו כדרך עקביו בן מהללאל אומר וכולהו
 הגאון והמוראיו היו מלמעטרים כל ימיהם והגם
 שהיה עבודתם בקודש במס"ג בשביל כבוד
 המקום ובק"ה היו מתנהגים בהתקנה ומוסר
 ותפלה ובקשה ותעניתים כמו שמצינו בכ"ד
 בש"ס ובמדרשים. ואיתא במד"ר ובסנהדרין
 ירושלמי פי"א אם להשיר האדם עושה דרבון
 בכדי להוילא חיי שעה. להייל"ר שהוא רולה
 להוילא את האדם משני העולמות על אחת
 כו"כ שלריך לו לעשות דרבן. וא"כ אלו שהם
 כאזובי קיר מק"ו דק"ו שהם לריבין לרבין
 המכאיב אל לבבו הערל שישבו מדעותיו אחרי
 אשר הוא נברא לשמש את קונו. וכדאיתא
 באבות כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא
 אלא לכבודו והיאך הוא נתעה ביגרו הקשה
 שלוקח את הכתר של מלך מלכי המלכים והיא
 התורה הקדושה ומסים אותה בראשו להתכבד
 בה, וכבר אחז"ל בהנא דבי אליהו (פרק י"א)
 לא נעשו אנשי בית שמש אלא מפני הדרך
 ארץ שלא היו בהם וכו' ואיהו הד"א בזה. וכבר
 אחז"ל כמה פעמים והלא לפני מלך בשר ודם
 אין עושין כן. ואם כן הגם שחסד ה' התירו
 לעסוק בתו"מ שלא לשמה. אבל היאך לא ישים
 אדם בנפשו עד שינתק עלות היל"ר. ואשר
 ילמוד לפחות מפני יראה העונש והאבהת השכר
 כשכיר וכעבד לפני המקום:

(י) נראה דזה ה' כונת רבא בברכות דהוה
 מכריז תכלית חכמ' תשוב' ומעש"ט,
 דקשה מפני מה אומר תשובה. הלא טוב יותר
 לדיק מעיקרא, וה"ל להכריז תכלית חכמה
 שמירתה מעבירה ומעשים טובים. אלא
 בענין מפני שאלו התלמידים שהיתה תורתם
 שלא לשמה אשר בשבילם הוררך להכריז. היה
 מודיעם כי גם דעת תו"מ בזו הכוונה שהם
 עושים לריבים עד"ז תשובה שהיא עו"ז יהי'
 נימזול לבדם לאהבה את ה' כמ"כ בפ' תשובה
 ומל ה' אלהיך את לבבך לאהבה את ה' אלהיך
 וזהו תשובה ואח"כ מעש"ט ודוק. והדבר זה
 מבואר בר"ג פי"א (דף פ"א) בנדרים כד"ה

דבר זה נשאל לחכמים. וז"ל ומלאחי במגילת
 סתרים של הרבינו יונה ז"ל ויאמר ה' על עוזם
 את תורתו וכו' אמר רב יהודה אמר רב שלא
 צרכו בתורה תחלה דקרא הכי דייק דעל שלא
 צרכו בתורה תחלה אבדה הארץ דאם איתא
 על עוזם את תורתו כפשטא משמע שטוב
 את התורה ולא היו עוסקין בה כשנשאל לחכמים
 ולנביאים למה לא פירשוהו והלא דבר גלוי היה
 נקל לפרש אלא וודאי היו עוסקין בתורה תמיד
 ולפיכך היו חכמים ונביאים תמים על מה
 אבדה הארץ עד שפירשו הקב"ה בעלמו שהוא
 יודע מעמקי לב שלא היו מצרכין בתורה תחלה
 כלומר שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כ"כ
 שיהא ראוי לברך עלי' שלא היו עוסקין בה
 לשמה ומתוך כך היו הם מזולתין בברכותיו
 והיינו לא הלכו בה כלומר בזוונתה ולשמה.
 אלו דברי הרב החסיד הג"ל והם נאים ראויים
 למי שאמרן ע"כ לשון הר"ן. ועוד בילקוט
 מלאכי (ג') ושבתם וראיתם בין לדיק לרשע
 בין עובד אלהים לאשר לא עבדו. עובד אלהי'
 שהוא עובד בתו"מ לזורך אלקים, לאשר לא
 עבדו. לעובד שלא לזורך אלקים. שלא יעשה
 דברי תורה קרדוס ועטרה וכו'. ובספרי ברכה
 אש דת לנו מה אש קרוב לה נכווה רחוק ממנה
 לזון ואין לאדם אלא להתחמם ממנה כך דברי
 תורה פירש ממנה מת עמל בה הרי חיים הוא
 לו. ומשמע מדאמר קרוב לה נכווה רחוק ממנה
 לזון. דלא כיון על סתרי תורה למי שאינו
 ראוי לה דא"כ מפני מה פירש ממנה ועמד א"ע
 רחוק ממנה מת הלא כן הוא מחז"ל במופלא
 מתוך אל תדרוש. ובמגינה פ"א שאין מוסרין
 סתרי תורה וכו' אלא בודאי הכוונה על הנהגה
 ממנה עבדו"ו שהוא נכווה עד"ז מפני שמחקרב
 אלי' ועושה לה לחשמים גופו והנאהו. אבל העמל
 בה שלא להנאתו הרי חיים הוא לו. ומי שפורש
 ממנה שאינו לומדה כלל הר"ז מת, והרי כ"ז
 מתרים ומעידים על האדם שיראה שי"י' עובד
 בתורה ומלות לשמה וזהו שיכניע א"ע ויתן לזו
 בתשובה ולאז מן השמים יסייעוהו:

פרק שני

בו יבואר היאך הם העצות שע"י יתעקק משלא לשמה לבוא לשמה.

א) הרוצה לטהר את עלמו שהיא עבודתו ולימוד תורתו לשמה. הוא לריך לג' בחינות אלו, שיתקרב תמיד בדעתו עם כל מחשבות מוחו ולבו אל האמת, והתכלית, ואל הסיבה שהיא נותנת לו הבחירה והמשלה. ושיחבהג כפי דעתו הבוחר בהתקרבות האמת והתכלית ועי"ז יסיר וינתק ח"ע מחמדת העוה"ז ולא יכיון בשביל שיכבדוהו בני אדם כ"א בשביל לעשות רצון השי"ת. ואולם עדיין יקוה כשכיר לשכר פעלו שהיא עדיין עבודתו ועסקו בחו"מ בשביל יראת העונש וההבנת השכר. אמנם כשישקוד ויקבע את עלמו בחלה הדברים אז ע"פ קביעות עמים בדברי הגדה ובדברי חכמה שבמורה וע"פ התחברותו עם אנשי אורה שהם האנשים השלמים אשר החייתוהו את עלמם בהתקרבות נפשם ורוחם להתדבק בה' באהבת המקום ויראתו הרוממות. והם אלו שפירשו ח"ע מן הנאות ומתאות עוה"ז ולכך זכו לחיות בטעם סודות התורה כמאה"כ ולישרים סודו. ואחר שיקבל מהם דרכי עבודה ופרישות ויכין לבו ומוחו לדרוש את ה'. וישעבד את כל חבריו ואת כל מעשיו לעבודה ה' והר"ז ג"כ נכלל בכלל השלשה דברים שנבארו. וע"ד הקיטור. ה' לימוד הספרים קדושים מצעלי הגדה ומסר. ב' התחברות לחכמים לדיקים צעלי עבודה פנימית הדבקים בה' ותהלתו. ג' השתעבדות נפשו וגופו בטוהרה ובקדושה בכל חבריו ומדותיו לה'. ואז יהל עליו אור בעלה מהלדיקים ומתורתו ועבודתו, וע"פ עשימת מעט דברי חכמי אמת שהם סוד מעשי בראשית ומרכבה. ע"פ כל אלה אם ישם לבו ורוחו ונשמתו אל כבוד ה' לעבוד אהו באהבה נלמנה ויראה נטושה בכל עשתותיו וכל מעשיו בהתקשרות נפלא תמיד אליו כמאה"כ באהבתה השנה תמיד. וע"ד הלמא ורעב וכמאה"כ למאה נפשי לאלקים אז ע"י כל אלו וסגף למעלה יתעקק בו תאום גופו ויתעלו כחות

וגופו קרוב לרצון נפשו המשכלת והמכרת בסוד גדולת עילתה עילת כל העולמות וסיבתה שורש כל החיים והשוקק כל השכלים ואז יעלה להיות גם הוא נכלל בין עובדי ה' מאהבה ויהיה אז עוסק בחו"מ לשמה מאהבת ויראת המקום ב"ה. ע"כ דברי הכלל שבהתכלית הקיטור. והנה אם נאמר לבארם היטב בפרטיות אין הגוילים יספיקו די לפרש אותם. ואין שכל אנושי משגת את מקום העלם האמת והתכלית ואפי' כל הנבראים והחיות הקודש אינם משיגים את זאת כי האמת הוא חותם של מלך מלכי המלכים הקב"ה ובה נכלל התכלית הטוב. אולם זאת נבין לשום נפשנו מדרוך בדרך האמת. וכל איש יוכל להשיג לפי ערכו ודעתו וכפי חנינות חנו בעיני ה' אשר יאר פניו אליו בהארת אמת ואמונה שלמה ובהכרת צוראו יתברך שמו. ולפי רוב השתדלותו וטהרתו ושורש נשמתו ופרישתו וכפי שעומד בנסיגותיו כמאמר הכתוב ה' לדיק יבחן. ועפ"ז יתעלה תמיד מעיליו לשילוי ויתקרב יותר אל האמת. ואז יקויים בו מאה"כ או תתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך. ורק ראשית דברים הכרחים נזכרים בס"ד. וכדי נקוה שעי"ז נזכה להאיר אל דרך החיים עם אלו דברים שהם רב האיות בס"ד:

ב) האמת ששים כל מחשבתו ודעתו חקוקה וחלובה במוחו ולבו נאמן אשר השי"ת ברא כל העולמות הם וחולדותם צעת אשר עלה ברצונו הטוב כפי רצונו הפשוט שהוא למעלה מכל רעיון ושכל. וברא את הכל יש מאין ומאפס המוחלט, וגם אחר שבראם הם כולם כאחד תלויס חצפלו והשגחתו שהוא שופע אל כל הברואים את כל חייתם ובחם וערכם ואילותם ומלכס וקיומם ונבולס ומקומם וקלכס וגדרם והשתחברותם ובדידותם וזמנם ועתם אותם ואת מלקי חלקם ומוזנם והשתאקיוסם. וממכון שבתו משגיח

משגיח עליהם תמיד להחיותם וכאשר חפץ בידו לשנות אותם לפותחם ולהאבדם או להוסיפם ולהעלותם, ואת הכל עשה מרלוגו הנדיבה ולא בחיוב ח"ו. וישם את תכלית הצריאה לאדם אשר נשמתו חלוצה מקודש*) ובכלל נשמת בני ישראל שהם חלוצים מתחת כסא הכבוד והורידה ומיברה עם הגוף אשר הוא לקוח מעפר האדמה. והנה הנשמה והגוף הם כשני בחינות ההפכים. כי הנשמה בהיותה בשורשה בקודש שם תשוקתה מאוד דבוק באור ה' אשר הוא יהל עלי' מאור מעלה כפי כח קבלתה וכמחז"ל גמירי עוה"ב אין בו לא אכילה ולא שתייה וכל הנחת הגוף שם איננה ונהנית שם מזון רוחניות דקה שאין לנו במה ליתן לזה דמיון ע"ד משל כ"א ע"ד אור. והוא מחז"ל שנהנים שם מזון השכינה, וכאשר הנשמה יורדת כאן למטה בעוה"ז שהוא עולם ^{האומרי} והגופני ניתן בה כח הלאמים והתלבשות עבים עד שתהיה קרובה ישיבתה והתחברותה עם הגוף. ומה שעלם בגוף הוא הנפש הבהמיות השורה ומורכב בהם ובכל קומת האדם, והנפש הזאת הבהמיות היא כל תשוקתה אל חלקי הכחות המתדמים אל תכונתה מה שמה היא כהנית כמו האכילה והשתיה והמשגל וההיתול והחפשית. ומלך שנפש אדם המשכלת איננה ראויה לכל זאת. כ"א מלך המחברת שלה ואחר למותה וע"ד משל כמו האש עם הפתילה שהיא מתחברת עמה ע"י השמן. וחכמי אמת גילו בזה סודות הרבה שהם כלליות גדולות טעמים נימוקים לכמה מלות החורה והם ערבים ואמיתים לראוי להם. והרי ע"י ירידת הנשמה במקום שפל מדרגותיה בתוך הגוף הגשם ונפש הבהמיות מפני זה גם שכלה נתעבית והיא מתלבשת בשכלית כחות המדמה. כלומר שנעשה לה הרגש של תשוקה גדולה בכל מעממי הגוף, והיא שמה כל שכליותה איך להשיג כל תענוגי העוה"ז. ולא עוד אלא שאפי' העניינים שאינם מבחינת ההרגשה גשמיות כמו רלון הכבוד וכן הבשת וכמה ז' נכלל המלבושי כבוד והבחים והחלירות והממשלה בחבריו. ומדת התקוה שחפץ להיות בטוח במילוי לרכיו

על כל ימי חייו וחיי זרעיו וזרע זרעיו. וכן הפחד שהוא היסוף התקוה. ואשר כל אלה המדות הם אינם מלך נפש הבהמיות המרגשת לבד כ"א ע"י השתחפות הנפש השכלית אשר משכילה את נפש התאוה. ואח"כ היא מהאיות ונטרדת כל ימיו על השתדלות הכסף והזהב ובתים וחלרים וכל טוב מלרים. והרי כל זה נכלל בשני בחי' התגברת הילך. התאוה שהיא מלך נפש הבהמיו'. והכבוד מלך נפש המשכלת, ובכבוד נכלל בחי' התקוה הנ"ל ג"כ. ועוד מדה ממוצעת שהיא מפאת נפש שכל הטבעיות שיטתה גם בצע"ח. והיא הקנאה שמתקנאת בחברתה, וכאשר אלו הג' מדות מתחברים באדם אז נעשה ירוד ושפל יותר מכל בע"ח מפני השתחפות של נפש השכליות המסים כל שכלהו במושכלות בחירות וע"י סיבות מרחוק ועל אריכות ימים ושנים תדירות ובכדי למלאות את נפש התאוה. וכיון שעניו לופות למרחק הזמניות ולתוספות הקנאות ולהתעלות ברום גובה בחמדת הכבוד ע"כ גם הנפש לא תמלא. והוא מחז"ל שבינונו לדב"ו בחמת דבריהם מעט הכמות ורוב האיכות. הקנאה והתאוה והכבוד מוליאים את האדם מן העולם. וזו מדתו של בלעם ותלמידיו. ולאלו האנשים נתהפך בהם הנפש המשכלת להפסד גדול ועד שהיא הלויה הנכבדת באדם והאמיתית היא נעשית כמעין אכזר רפש וטיט. והיא החומר שחוכמה הנפש הבהמית והיא היא המושלת על הנפש השכלית, וכולו הפך מהצורה להחומר ואשר ע"כ מושל באלו האנשים הלז ונפש התאוה והם מתפשטים בו באלו המדות הקנאה והתאוה והכבוד ומן ג' מדות אלו נתפעל בו באדם עין רעה ורוח גבוה ונפש רחבה מה שהזכירוהו חכמים באבות פרק ה' וכינו אותו ע"ש תלמידיו של בלעם הרשע עין רעה זו הקנאה מה שהנפש השכליות נטבעה וללכדה בכח המדמה המרגשת ושזהו הנפש שכל הטבעיות שהיא עיקרה בכח המדמה ומפאת זה נפסדת גם בעלם נפש השכל הבחירי שחומדה בגאווה וכבוד המורגש ומדומה יורדת ומתעבית עם תשוקתה לכל תשוקת הנפש הבהמית שהיא נפש רחבה כוללת כל החיות הנשמיות הנפסדות

(*) נפי הנהלם ז' ונפלים

בכמו רגע פתאומית והרי זה כולם נבללים
 ונכללים בכח נפש המדומה. וע"י כל זה הנפש
 המשכלת שוכחה בעלם מעלתה אשר היא היתה
 מדורגת בקודש טרם התחברותה להגוף העפריי,
 היתה דירתה ומשכונה בין הרומנים השכלים
 הנקראים אישים ומלאכים. ושם נהנית מנועם
 השכל המאירה בעונג הרוחני הוך והזוהר זיו
 פני אור ה' כהלו נרו עלי ראשה, והיתה מתדבקת
 ומתעלית בשכל עליון ויונקת ממקור התענוג
 הרוחני בהתקדשות אל השורש החיים ושורש
 המטעמים. אשר כל התענוגי הבהמיות וכל
 השגות טוב העוה"ז ממא כאין וכלא נחשב אז
 אצלה, והם נחשבות שם נגדה כעניני מילואם,
 וכמו איש נגוע ומוכה שמין וממוסר דעת אשר
 ראה אליו טוב תענוג המורגש לו בעת שחוכך
 את עלמו בתרפי האדמה ובא אללו חכס אחד
 ורופא מובהק ואמר לו חס אני עליך המכה
 ומנוגע בשמין המבלה את גופך ואברךך. הנה
 אתן לך רפואה ותחבוסת אשר תניח אותה על
 מקומות השמין ועי"ז תרפא. ואולם תלמדך
 לסבול מעט ממה שהתחבוסת תמרק את השמין
 ויורגש לך מזה מעט כאבים ותהי' לך לרפואה,
 אך באופן שהסבול וגם לא תחכך את עלמך
 עוד עם החרסים. ויענהו האיש המנוגע
 והמשולל דעה ברוגז גדול מי ביקש זאת מידך
 ליענני ולהסיר ממני כל תענוגי נפשי כי בעת
 שאני חוכך את עלמי אז טוב לי יותר מכל
 התענוגים שבעולם. ולא עוד אלא שאחה אומר
 שאסבול ג"כ כאבים טרם אתרפא, והנה בעיני
 משכיל דברי המוכה שמין הזה אינם כי אם כפי
 הדעת המאום ושכל השפל החומרי הזה המנוגע.
 וכה"ג הן הם כל תענוגי עוה"ז בעיני הגשמה
 טרם ירדה אל הגוף. אשר תשכון מרומים
 ולחס אצירים רוחנים העולה על שולחן
 מלאכים אובלת שם ומשולחן גבוה זכה ונהנית
 מזיו העליון ואשר כל תענוגי עולם הזה ממש
 לרעת מתחרת נחשב אצלה וכדאיתא בזה"ק:
 (ג) **ואבאר** לך עוד בזה, כי כל עניני
 עוה"ז הם כולם נחשבים מן
 השפע אשר השי"ת משפיע מן מדותיו על
 רחמים כמאה"כ אני אעביר כל טובי על פניך.

ומדותיו הם שורש עליון החבוקים ודבוקים בו
 בעלם עד שאינם עושים כביכול בו ית' שום
 ריבוי ושינוי והרכבה כי הם כלולים בו בעלמותו
 בתכלית היחוד אשר אין יחידות כמוהו והם בו
 בתכלית הפשיטות והאמדות כמום ואין וכמו
 שכתב בזה הרמז"ס בהלכות יסודי התורה
 פרק שני. והנה מכוחות מדותיו הכמוסים
 וגנוזים בו, מהם המליח התפשטות חיות ודעת
 ומדות. ולמלא אותם בלמלאם גדול כמשל אור
 מאור. ואור מזוי עד שירדו אור מדותיו להחיות
 הקודש. ומהם עוד תלמלאם כאור הנחשב
 בלטישת ברזל או מראה. וחוזר ומאיר ממנו
 בשרפים ועד שירדה למטה באור חוזר ומלמלאם
 הכל לפי כח המקבלים. ועדיין מה שהם
 רוחנים בלא גשם וגוף. לכך יש להם כולם
 חיות וחכמה ותענוג רוחני והתקשרות אור
 הנמשך להם מן הטוב והמדות של השי"ת.
 ע"כ הם אינם נפרדים במחשבתם ממנו.
 ומש"כ העולם הזה הם גופים מוגשמים והגם
 שחיותם ודעתם ותענוגם הכל נמשך להם מן
 השורש, בכ"ז נקראת עוה"ז עולם הנפרד ועולם
 התמורות. ומה שהם נקראים נפרדים. אינו
 מפני שכן הדבר בעלם ח"ו. כי לפני השי"ת
 אין הסתר ישת חשך סתרו וידע מה בתוכה
 והוא בכחו מחי' את כל כמאה"כ ואחה מחיה
 את כולם ואין דבר נעלם ממנו. אלא שזהו
 מלך המקבלים ומפני רוב הסתר וגודל הלמלאם
 נחמטע להם וכסתר מהם החבלי עבותות של
 התקשרות רעונם וחפלאם אל כבוד השי"ת, ולכן
 בא להאנשים בעלי החומר והבהמיות החיות
 והתענוגים בעיני הגשמים ונפרדים אליהם.
 וכפי כח מדהם המקבלים ומוסתרם בתכלית
 ההסתרה ומוחשבים בתכלית העציות הגשמים.
 ומפני זה האנשים נחשבים אחר כח המדמה.
 וכח הגשמה החשכלת נחשבים ויורדת למדות
 התמורות שהם ג' מדות הכל"ל:

(ד) **ומה** שחז"ל כינו כג' מדות לבלעם דיקא
 מפני שמליטו כ"ו כתוב בתורה עליו,
 כמחז"ל וישא עיניו שעינו דעה ורות גבוה
 שהתפאר ויודע דעת עליון ונפש רחבה אש יתן
 לי בלק וכו' והתורה היא פירשה גטוהו. לאמר
 אך

רוצה אדם זולתו שהוא ג"כ עולי' במעלו' השקולי' בחכמ' נגדו אזי יתכן שילבש קנא', כמאמר החכם אין קנאה כקנאת המעלה נגדו, וכמחז"ל כלום מתקנא חכם אלא בחכם שכמוהו. ולזה בלעם נתלבש קנאה על בני' ועל רבם משה רבינו. וראה מאוד לקללם. וראה והלא לפי' ה' לריך להרים אללו את מעלת עזמו להנפש המשכלת ולהוליאה ממאשר כח המדמה המכוננת והמתועבת, והוא לא כן עשה. אחת שנעשה כפוי טובה שהוא בא מלבן ולבן לא זכה לבגים כ"א בזכות יעקב והר"ו מדת רוב. שנית שמע מן הש"ת אשר אינו רוצה שבלעם יקלל את בני'. והוא אמר להשרי' מאן ה' לתתי להלך עמכם שזה כבוד המדומ' והשקר, ואח"כ השתדל לפעול שירשנו ה' לילך. ומפני שאין השם יתברך רוצה לבעל את הבמירה מן בני אדם ונמלך בלעם והלך. ג' אחר שנתייחד עם חלק נפשו המשכלת איך ה' מורידה להשפל התחתית שהוא לקח את אהונו הסוכנת לו לזנות במתועב הבהמיות. והנה אח"כ כשבא לקלל את ישראל ועיקר המלךך את פיו אמר לא איש אל ויכזב וכן אדם ויתנחם, פי' לא איש זה המתקרב לא' אשר הוא אדם המכזב ואפילו זה שאינו מכזב אלא שהוא בן אדם ויתנחם שהוא מתחרט על דבריו ופירש אח"כ מי הוא האיש המכזב ומתנחם ההוא אמר וכונתו מתחלה שלא יעשה את מאמרו הר"ו מכזב, ודיבר שהכונה בשעת דיבורו לקיים כי דיבור הוא דיבור מוחלט ואח"כ ולא יקימנה, והיינו מפני שהש"ת הוא אמת אינו מתדבק בו האיש המכזב הנמשך אחר המדמה, ואמר עוד כי מראש לורים אראנו זה אברהם הן עם לבדד ישכון פי' שכן נשמת המשכלת אינו מערבו עם הכח הטבעית והתאונית כי היא לבדד תשכון ובגוים שהיא נפש הבהמיות לא יתחשב ואמר עוד לא די לו בזה אלא שגם החומר מהפכו לזורה וזהו מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל שכל עניינים הנשמים הם ג"כ בתכלית הקדושה :

איך שיש צעוה"ז שליטת הרע ע"י התגברות של כח המדמה. כי הלא מהראוי הוא שהנפש השכלית הבחירי אשר היא עיקר מעלת האדם תהיה ממלטה על כח המדמה הבהמיות שהיא בחינת צהמה, וכמו שהאדם הוא שולט ורודה על כל הבע"ח, וכמאה"כ כל שנה תחת רגליו, והגם שהאדם בעלמו יש בו ג"כ חלק הבהמיות ואעפ"כ ע"י חלק האדם השכלי הוא שולט בכל הבע"ח. הנה מבש"כ שיהי' חלק האדם שהוא שכל בחירי הוא ימשול בהחלק הבהמי שהוא נפש הטבעי והמדמה. אלא מפני רוב תערובות של זה בזה ועם כח הילך התגבר לפעמים כח הבהמית על נפש המשכלת, ועדיין יש בזה להלין על הנפש המשכלת שהיא אם כשהיתה למעלה שם היתה נמשכת על אורחות הרוחניות ובמושכלות דקות מגולות הבורא ית"ש. אבל אח"כ כשירדה לעולם הזה עולם התמורות הלא שכחה את כל מחמודי' מקדם ונתמעט שכלה ע"כ ירדה ונשתתפה עם מחברתה להנפש הבהמיות אולם על בלעם א"א להמליך בן, כי הלא הוא היה מיוחד בנפשו המשכלת וראה למעלה יותר מכל הנביאי' עד שכתוב עליו ויודע דעה עליון. ואם כן בודאי היה ראוי אליו שנפשו היודעת מאוד בסודות הרוחניים והיא מושכלת מאד שהיא תשלוט בכל עוז ממסלה על הנפש הבהמיות והמדמה, ובכל זה נתהפך אלל בלעם הדברים אשר נפשו המשכלת ברוחניים דקים היא ירדה לשכל הטבעית וכח המדמה ולנפש התאוה הגופניות, ובענין התאוה עלמה ה' אללו בתכלית ובתחתית השפלות שנתחבר עם נפש צהמה ומה שהיא בבהמה החומריו' ביותר כמו שה' סוכן לאהונו וכמו שאחז"ל. ולזה ייחבו הענין לבלעם להודיעו את כח הרע הנמלא בעולם ומה שהדברים תלויים בבחירת האדם, ומפני שבלעם בחר לו את תענוגי עוה"ז הורד ע"ז ממעלת נפשו הגבוה והיודעת מושכלות עליונות, ועד שנעשה מתועב וערר אחר תאוות המדומות מה שהם בתכלי' הנשם והבהמיות המתועבים. והנה עיקר הקנאה באה מפאת הנפש המשכלת מה שהיא משתוקקת להתעלות בגדרי מעלותי', וכאשר

(ה) ואמר כל מי שיש בו ג' מדות אלו עין טובה ורוח נמוכה ונפש חפלה

שפלה מתלמידיו של אברהם חנינו פי' משום דאברהם הסתכל על תכלית הבריאה והשיג בחמתו אשר יש בורא עולם והוא המציא את העולם וכל מה שברא הוא לכבודו והתכלית הוא האדם הבעל בחירה ולכך חשוב לפע הש"ת העבודה מאדם שהוא עושה בחירות עלמו שבוחר בטוב ולא מלך ההכרח, וראה שימנן לאדם שיפעלה עד שיוכר ויגיע כמו בחינת הנשמה ערס שירדה בנוף, והוא זה שיהיה עבודתו ע"ד השלמות באהבה שלמה ודבקות ואי אפשר להשיג זאת כ"א ע"י שלשה בחינות. אחת מה שהיא יהיה שמה בחלקו מה שמנן ה' אליו ולא יקנא לשום אדם כי הכל בהשגחה מן ה' וכפי השעור הראוי לכל אדם ע"פ האמת הנכון נותן לו ה'. וא"כ אין לו לקנא לשום אדם כי אם הוא היה ראוי ליותר היה ה' בעלמו נותן לו. שנית. שיהיה שפל בעיניו ונכנע לפני כבוד ה' כי זהו תכלית האהבה מה שהוא בטל ונעשה כעפר ואין לפני כבוד ה' והוא עיקר הדבקות משא"כ מי שהוא חשוב בעיניו עלמו הר"י עומד במעלה ואינו בטל לעילתו ואדונו. ג' מפני שיש באדם שני בחינות, אי הנפש המשכלת שמכרת את בוראה ועילתה ועי"ז היא נטפלת אליו ונמשכת אחריו כמו בחי' החלק אל בחי' הכל. והבחי' הב' היא הנפש הבהמיות שהיא מעלמה אין לה דעת זאת. אלא שביד האדם להיות משעבדה שיהי' בשפחה נשפלת לפני הנפש המשכלת ואז יהיה ממונר ודבוק עם אהבתו ושכלו לרנון הש"ת באין מונע ודבר זה אי אפשר כ"א שימנע בהנחתו ולא תרבה בו כח הרגשתה והכח מדמה שלה. ונמצא ממילא שהיא ג"כ התמטף אחר אדוניה שהיא נפש המשכלת, והיסוד מכל זה מה שהאדם יצביר בו מדת אמת שהוא השכל הנכדל ונטהר מן כח המדמה ואז יהיה דומה ומדמה למדת קונו ועי"ז ימנן בו האהבה שהוא דרומה ונטפל לאוהבו. ולכן מי שיש בו ג' מדות אלו הר"י מתלמידיו של אברהם חנינו ומפני שאברהם חנינו היה הראשון אשר בחר בעבודה ה' חכה אשר ה' כרת ברית עמו לו ולזרעו אחריו שיהיה להם לאלהים והם לו

לעם. וכמו שאמרו"ל הבורר דרריהם ועושה כמעשיהם אלהי אבותיהם מחקיים עליהם. ע"כ כינו חז"ל שהוא מתלמידי אברהם חנינו. והרי האדם שהוא יתבונן בכל מה שכתבו כי זהו התכלית הבריאה שגברא בשביל האדם והאדם בשביל התכלית שהיא התורה. והתורה היא תכליתה לקרב את האדם להיות דבוק בה' באהבת אמת והאמת הוא משיג ממנה. ע"י המעטת כח המדמה וע"י הנגברת כח נפש השכלי והנגברת כח השכלי אשר היא ראויה להיות דבוקה לכבוד ה' בלתי אפשר כ"א ע"י השתדלותו אשר ישיג אלו השלשה מדות עין טובה שהוא השמח בחלק עלמו מה שהוא בעלמו מושג בערך השלמות ולא ע"י קנאת חבריו. ודב"ז תלוי במי שרוצה להיות עובד ה' מאהבת המקום ולא בשביל שישיג מעלה בערך התרומות לחבריו. ויש לו גם כן רוח נמוכה שהוא מכיר גדול שפלות עלמו נגד כבוד יולרו ממה"מ הקב"ה. וא"כ הא"ך ימנן מה שהתורה היא כתר של הקב"ה ובה ברא את כל העולמות והיא נבראת אלפים שנה קודם בריאת העולם והיה האדם השפל ונדעתו מה שהוא לר"ך לזה להיות בוחר באמת שהוא ע"י שכל האמת ונפש המשכלת ואז ימנן שיתקרב אל כבוד ה' ואהבתו ועבודתו ע"י תורתו הקדושה שהיא חכמת א' המקור הרומניות והא"ך יוכל א"ע להיות עושה כענין בלעם שישיפל ח"ץ את חלקו שבתורה שהוא ענין אחיזהו בבחינת שורש נשמתו הרומניות הגבוה יותר משרפים וחיות ועתה א"ך ישפילנה תחת נפש הטבעית וכח המדמה המכוז שהוא ילמוד את התורה בשביל שגני אדם החומרים כמותו אשר אין בידם לקרבו או לרמקו בלתי השגחה ה'. וכן אין קרבתם והרמקתם תשובה לאומה נגד האולת הזאת אשר יצביר בו בעלמו מחשבת הנפש הבהמיות המדמה והתכוז ועד שהיא חלוט גם בהנפש המשכלת שלו ולא עוד אלא גם בשורש הנפש המשכלת שהוא בהכנע ובהשתמשות הגאה לנפש הבהמיות. עם התורה שהיא שורש חכמת אלהות. שד"ז כמעשה בלעם הוא וכפאה"כ תחת עבד כי ימלוך ושפחה

כי תירש גבירתה ומעמה היאך יתקיים במלחמת
 הילך הנמשך משאלת הנפש ההקמיות אשר כל
 כחה וטבעותיה היא בתאות מורגשות ומדומות
 אחר שהוא בעלמו מכניע את כל שורש הנפש
 השכלי ומשעבדה להנפש ההקמיות, וזוה מה
 שהוא לומר בשביל כבוד המורגש והמדומה.
 הנה מה שהיה ראוי לו שהתורה מה שהיא
 כתר ורלון השי"ת היא מעזור להנפש השכלי
 חלק שלמעלה וכמחז"ל אם אבן הוא נימוח
 וכו' וכמו שהבאנו זאת למעלה. ועתה חכמה
 באומר ישיבנה שכן ע"י כוונת לימודו עתה
 יתגבר בו ביותר הקנאה והכבוד והתאוה ואם
 האיש הנלצב ישים כל דברים אלו על לבו
 בודאי ישיג תועלת גדול לנפשו. ובפרט אם
 יתמיד במחשבתו זאת להתבונן בה תמיד והיה
 מדי השכלתו בזה תמיד יקיים בו מאה"כ
 משכיל על דבר ימלא טוב. והכי רשמנו מעט
 מהתבוננות בהבחינה א' שיעדנו למעלה שהוא
 בחי' האמת :

ו) התכלית פירשנו הלל אחר שהלל
 הוהיר את הלומדים מלימוד
 תורה בשביל שיכבדוהו כמו שאמר בפ"א דאבות
 (משנה יג) נדר שמים אדר שמים. אח"כ מיר
 הנן הוא היה אומר פי' דרוה מרגלא בפומיה
 ההוכחה של דברי בינה אל התכלית. וממה
 שאין ההוכחה נקנית בידיעה בשכל כי אם
 בשומו בלב ולדב"ו יש בו תועלת גדול מה
 שאדם חוזר אותו בפה שעי"ו נכנסים ביוהר
 בלב וכמשאמז"ל אימתי קרובים הדברים אליך
 כשפריך ובלבדך לעשותו, וזה היה דבריו אם
 אין אני לי מי לי פי' שכל אבדה מה שאדם
 אובר איט ערך אל האבדה מה שהיא אינה
 במליאות בעולם כמוה וא"כ אינה בחקוה
 שהשוב אליו זאת האבדה ע"י מי. והנה הענין
 עוה"כ המאבד את הזמן שלו בכוונתו שלל"ש
 המנוכה הרי זאת היא האבדה שאינה במליאות
 ע"י זולתו שאי אפשר לקנות עוה"כ כ"א ע"י
 עצמו. ואימתי כשאני לומר לי לעלמותי ובשביל
 נפשי הנלחמת לעוה"כ תשא"כ כל עניני עוה"ו
 יתקן ע"י איזה סיבה מזולתו. וגם איננה

נקראת לי שחיבת לי היא מכונה כאן על מהות
 האדם שהיא הנשמה וכל עניני עוה"ו אינם
 כ"א להכמות של אדם ולא להמחות שלו. פי'
 הנפש כשהיא לבדה נקראת מהותו לה וכשהיא
 משתתפת עם הגוף נקראת כמות ע"ש הגוף
 וגם נקרא עלמות שזהו עלם אדם המחובר
 נשמה לגוף, וזהו אם אין אני לי שזהו להנפש
 המהות המדבר בעדו מי לי וכשאני לעלמי פי'
 אני הנפש מסוין אני בשביל הכמות שזהו
 בהשתתפותי עם הגוף שזהו בשביל הכבוד אוי
 מה אני חשוב הרי אזו כאיני בעולם ע"י בעולי
 את התכלית המקוה הנלתי ובשביל הגאח
 הכמות שאיננה כ"א לפי שעה. ואם האמר
 עדיין יש לפני עת שאתקן גם לנפשי כמחז"ל
 שמתוך שלא לשמה וכו' זה אינו ואם לא עכשיו
 אימתי. כי זהו אבדה שאיננה בחזרה כמאמר
 החכם אין אבדה כאבדת הזמן. כי מ"מ עת
 פחה הראויה לנפשי למנוח בה אבנים טובות
 יקרים אשר אין ערך לשוויים ואני מטעה את
 עלמי ולוקח אבני חרסים. ב' כי איני מובטח
 בזה שאזכה עוד עם הזמן לבוא לשמה מפני
 כמה ספיקות, א' שאפילו בקדושו לא יאמן
 וכמו שבארנו בפ' הקודם. ב' כיון שעוד דרכי
 כל שבעה שמות הויה"ר ישנם בי שלבי ערל
 ועמא וכו' ולמודי עם כוונתי מושכתי לעין רעה
 ורות גבוה ונפש רחבה שדרך זה הוא של
 חלמידי בלעם איך אבדה לבוא לשמה להתהפך
 כמו רגע מן הרע שבלב אל הטוב שבלב להיות
 מחלמידי א"א בודאי הדבר רחוק במליאות עד
 ששייך לומר עליה אימתי. ג' הלא הזמן אינו בירי
 ומי יערבני שאזכה אליו והר"ו בקיאר א' אבדה
 הזמן בגנות ומחוסר עבודה ומשתמש בהבא
 שאין הזמן בחזרה. ב' שהתיקון להבא הוא
 ספק אפילו לפני המיושר מחלה. ג' אם כפי
 דרכי שעי"ו לבי מתקשה ונמשטם ונזשית זרה
 מעבודת ה' איך אקוה על תקנתו להבא להיות
 נעתק מהריבוי ברימוק לבוא עי"ו לריבוי
 הקירוב. ד' ואם אקוה כי פן הזמן הממתין
 לא יתן אלי מקוה. ואם כל אלה הדברים ישים
 על לבו ימלא דרך לכניו בזה שיתקרב אל
 התכלית :

וההיכה

(ז) והסיבה המיוחדת שהיא תהא מעוררת לאדם מחולתו ויעורר ויקין משינתו וכאור ענה היא האור לו דרכי השני בחינות האלו האמת והתכלית הנה היא מדה כלליות ובה פרטים הרבה. הכלליות היא ההתבוננות במהותו וכמותו ואיכותו, מהותו היא כפשו השכליות. איכותו הם המדות הנאללות ממנה ושרוים בלבו, כמותו הם כל אבריו וגידיו. ויתבונן מי צראו ולתכלית מה צראו וגם אי יוקבע מקומו. מי צראו הלא השי"ת שהוא מלך המלכים האל הגדול הגבור והטורח היודע מחשבות ורואה נסתרי לבבות והמשלם לאיש כמעשיו. ולתכלית מה צראו שיהיה לו עבד נאמן ככמותו שיהיה שומר את כל התורה בקום ועשה בשב ואל תעשה, והכמות הזה כגול גם באיכות שהם דרכי המדות כמשל מות לא תקום ולא תעורר והאבה לרעך והאבהם את הגר עוזב העוזב תרומה ומעשר ולדקה. וכאשר תעמיק בטעמי המלות תמצאם כולם נכונים לתולאי דעת שהם הדרכים המיישרים את האדם בכל אלה השלשה כמות ואיכות ומהות. וכמות ואיכות ביארנו. ומהות היא הנפש עלמה אשר נטיעתה תהיה במחשבות טהורות דעות נאמנות אשר ע"פ התורה. עבדות מגודל אהבה ויראת הרוממות ודבוקה בכל עוז נפשה ברוך השי"ת ושחיה חפלה כחפלו. ואיה מקומה ידוע שזה שבה בתוך עוה"ז ונטועה בגוף מחרסי האדמה הלא זה ימי' חרוצים ואריכות ימי' במרכז הזה אינם קלוצים. איננה יודעת עתה אשר בשמה תקרא לשוב לאימנה הראשון ולמחזור מחלבתה. אשר גם מעולם ישבה מקדם כמו בנן א' ועתה כי תשוב עוד איננה יודעת השופט את כל איה יראה משפט מקומה, אם לו הקשיבה מאתו יעלה אחת יותר גבוה מני קדם. או יפקדנה על מקומה הראשון, או פן תחייב בעיני שופטה ויגרשנה משם כגירושין של אדם. ובין פושטים צניא ללמות ויפיענה להכבדם ולהמרק מן כל עונה. או פן יהפוך עלי' את הגלגל שיטה עלי' שוב שנית להיות נרכב בגוף אדמה ומי ומה והאין תתהוה ענין הרכבתה אם בדומם

לומח חי מדבר. ומי ולמי ואנה ועד למתי. אם את כל אלה הדברים יתבונן בהם הטוב בכל יום וישים את הדברים אלו בלבו ישמע חכם ויחסיף לקח וימשך אלו החוטי ההתבוננות ויטווס ויארזג אותם ויעשם לטופפות בין עיניו אז יקוה כי עי"ז יתקרב מדי יום ויום אל האמת ואל התכלית וזאת היא אשר על דרך הכלל נאמרה. והנם הם הפרטים מה שיחבארו בהפרקים שאח"כ. ואלו הענינים השייכים להוכחה והדרכה. ואלו פרט אחד נלטרך לבארו כאן השיך להתבוננות האדם את עלמו ומתוך חיקור התבונה בואת נבין אשר דברי רבא ור"י שאמרו ואפילו שלא לשמה היינו ע"י שיחוף הכבוד. אבל גם אם היה במקום שאין בו תקות הכבוד היה ג"כ מתנהג בטוב מפני יראת העונש. דל"כ צודאי אי אפשר לו שיבוא לשמה ונצאר זה בואת זה :

(ח) הנה נודע גדול התגברות הילר בענין עריות. עד שאחז"ל בשבת (קל) וישמע משה והנה העם בוכה למשפחותיו על עסקי משפחותיו. ופי' על איסור עריות. ובסוכ' (גב) תקנו בעור' תיקון גדול ופריך והיבי עביר הכי לשנות ב"ביהמ"ק והא כתיב טיר ה' עלי השכיל ומשני קרא אשכח ודריש וספרה וגו' ומה לעתיד ועוסקין בהספר ואין יצה"ר שולט בהם. ופירש"י סהמלעטר אינו מקיל ראשו. ועוד לעתיד כתיב והסירותי את לב האבן שאין יצה"ר שולט אמרה תורה אנשים לבר ונשים לבר. עכשיו שעוסקין בשמחה. ופירש"י וקרובה לקלות ראש וילה"ר שולט בהם על אחת כמה וכמה. ומאי הספרא שהקב"ה שוחט להיצה"ר א"כ שמחה מבעי'. ומשני שצדיקים בוכים על שנדמה להם כהר ובוכים שנזכרים בצערם האין יכלנו לכבוש וכו', והשי"ת אומר גם בעיני יפלא וכו' אמר אביו אי בדסני לי הוי לא הוי מצד לאוקמי נפשאי וכו' ד' שמתחרט השי"ת מה שבראם ואחד מהן להיצה"ר :

בקידושין פ"א רב ורב יהודא הוו קאולי באורחא הוי קאולי ההיא אתתא באורחא קמיהו א"ל רב לרב יהודא דל

דל כרעך מקמי ניהגם. א"ל והא מר דאמר
 בבשרים שפיר דמי א"ל מי יימר דכשרים
 כגון אנא ואת אלא כגון מאן ר' חנינא
 בר פפי וחביריו. ופירכ"י חביריו כגון ר'
 לזוק כפ"ק למכר נפשו על ליסור זאת. ושם
 מביא מעשה דרב עמרם חסידא שפדה שבויות
 ופיהו היצה"ר לעלות אליהן לעליה ושקל
 לדרגיה דלא הוי יכלי עשרה למדלי' ודלי'
 לחורו בפלגא דרגיה איפשח רמא קלא נורא
 בי עמרם ונפק מיניה כעמודא דנורא. רבי
 חייא בר אשי הוי רגיל כל עידן וכו' הוה
 אמר הרחמן יצילני מיצה"ר אמרה דכיתהו
 הא כמה שני דפריש מנאי מ"מ אמר הכי
 יומא חדא הוה גרים בניתייה קשמה נפשה
 וכו' תבעה כו' כי אתא לביתא סליק בתנורא
 דשגרא אמרה לו מאי האי וכו' אמרה לו
 אנא הואי ויהבה לו סימנא. כל ימיו של
 אותו צדיק היה מתענה עד שמת באותו
 מיתה משום דאמר אנא מיתה לאיסורא
 טכונא וכדתניא וה' יסלח לה וכו' על דבר
 זה ידו כל הדוויים. והרי שהיצה"ר מתגבר
 ביותר בענין איסורי עריות וענייניה ועד שכל
 החכמים והצדיקים בכל הדורות נצטערו מאד
 בוה. וכאשר מצאנו גם אצל השבטים ויוסף
 ואצל נחל השיטים עם בנות מואב. והנה
 כלה גודל הזכויות ופריקות וגדלים מה שנאמר
 צוק. הנה בנדה פרק כל היר (יג) ר' אליעזר
 אומר כל האוחז באמתו ומשתין כאלו מביא
 מכול לעולם וכו' אמר להם מוטב שיוציאו
 לעו על בניו שהם סמורים ואל יעשה עצמו
 רשע שע' אחת לפני המקום וכל כך למה מפני
 שמוציא שכבת זרע לבטלה. דאר"י כל
 המוציא שכבת זרע לבטלה חייב מיתה שנא'
 וירע בעיני ה' אשר עשה וימת גם אותו, ר'
 יצחק ור' אמי אמרי כאלו הוא שופך דמים.
 רב אסי אמר כאלו עובר עבודה זרה, אמר
 רב המקשה עצמו לדעת יהא בנידוי ולימא
 אסור דקמגרי יצה"ר בנפשו וכו' איבא דאמרי
 אמר רבי אמי כל המביא עצמו לידי דהרור
 אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה דכתיב
 לא יגורך רע וכו'. רבי מרפון אומר

יר לאמה הקצין אמרו לו ישב לו קיץ
 בכריסו לא ימלנו והלא כריסו נבקעת
 אמר להן מוטב תבקע כריסו ואל ירד לבאר
 שחת. ריב"ל לייט אמאן דגני אפרקוד, ובפ'
 כמה אשה ס"ד חנא דבי רי"ש מפני מה
 הוצרכו ישראל שבאותו הדור לכפרה מפני
 שזנו עיניהם מן הערוה. אמר ר"ש מפני מה
 מנה הכתוב הכשימין שבחויץ עם הכשימין
 שבפנים לומר לך כל המסתכל באצבע קטנה
 שבאשה כאלו מסתכל במקום התורפה. ופי'
 רש"י שהרי כפרה זו על שנסתכלו בה. עוד
 אחו"ל מאה"כ יד ליד לא ינקה רע אפילו
 קיבל את התורה במשה רע"ה ומונה מעות
 מידו ליד אשה ומכין להסתכל בה לא ינקה
 מדינה של ניהגם. והרמז"ס ז"ל צפרק כ"ל
 מאיסורי ביאה ז"ל ואסור לאדם לקרוץ בידיו
 וברגליו או לרמוז בעיניו לאחת מן העריות
 או לשחוק עמה או להקל ראש או להביט
 ביפיה אסור ואפילו לשמוע קול ערוה או
 לראות שיערה אסור, ואף בפניו לא יסתכל
 דרך זנות, הרי הוא אומר ברית כרתי לעיני
 ומה אתכונן על בתולה. וכן הביא שם כל
 הדברים הנ"ל להלכה. ובפרק כ"ב (יח) כתב
 אין לך דבר בכל התורה כולה שהוא קשה
 לרוב העם לפרוש אלא מן העריות וכו' ואמרו
 חכמים נול ועריות נפשו של אדם טחאות
 להן וכו' וכן ינהוג להתרחק מן השחוק ומן
 השכרות ומדברי עגבים שאלו גורמין גדולים
 הם והם מעלות של עריות, ועוד אחו"ל הבל
 יודעין כלה למה נכנסה לחופה וכל המנבל
 פיו וכו' אפילו השומע לרצונו נופל בנייהגם.
 ובשבת (לג) המצא כ"ז ושם המנבל פיו
 אפילו גו"ר של ע' שנה החתומה עליו למובה
 נהפכה לרעה ומעמיקין לו ניהגם:
 (ט) **והנה** אחת רואה כאן מכל המובא לפנינו
 שהיה"ר כעניני עריות וחבירייתו
 קשה מאוד מאוד ואיך שאפילו המחשבה לרץ
 מאוד לזכר ממנו. וכן יתקשה ח"ו. וגודל
 האיסור הכהנס כדליות עיניו וכדעבור פיו.
 וזוכל להבין מזה כי מו שאין בו יראת השם
 ושאינו שם על לבו גודל העונש מהעובר
 כל

על דבר ה' כי אין פחד א' לנגד עיניו. ואשר
 ע"כ כל מה שעוסק בחורה וגם מקיים אותה
 אינה מפני יראת חטא אלא מפני הכבוד שרונה
 להיות מכובד בין בני אדם. א"כ האיש הזה
 בודאי אינו נשמר בכל אלה בכל עת מלוא
 ומכרהר ומתקפה ר"ל ומסתכל ושומע כיון
 שאין לו גדר המגדיר צעדו נגד גודל הסתת
 יגה"ר שהוא כאש ופוזרן במישוטן של בני ישראל
 כדאיחא במחול ומישוטן בצריות. ועוד אמרו
 שלשה אין אדם ניצל מהן בכל יום ואחת מהן
 הרהורי עבירה. והרי הרהור עובר על כל
 אדם בע"כ. והאיש הזה אין לו כלי זיין
 ובודאי טפל בחאוף הקיושי. ואם לא שיהי
 לו תמיד יראת החטא נגד עיניו וכמאמר ר"מ
 בצרכות (יו) גמור בכל לבבך ובכל נפשך
 לדעת את דרכי וכו' ונגד עיניך חטא יראתי
 שמור פיך מכל חטא וטהר וקדש עלמך מכל
 אשמה ושון והרי שאפילו הלומד בכל לבבו
 ונפשו לדעת דרכי ה' והוא שם נגד עיניו
 יראת ה' וכו"ל לריך לשמור א"ע ופיו מכל
 אשמה ושון. וא"כ האיש הריק מהנ"ל בודאי
 אי אפשר לו להיות נשמר מכל עיני איסורים
 הנ"ל והוא בחוקה שיעבור עליהן ואחר כל
 אלה האריך אפשר לומר שחול התירו לו ללמוד
 שלא לשמה באופן הנ"ל. הא אפילו רש"י והוס'
 דעתם נ"כ כשהוא מקיים את החורה דוקא.
 ודאל"כ עוח לו שלא נברא ולא זכה נעשה לו
 סס המות ובפרט שהוא מתגאה והרי זה קלות
 ראש המרגילין לערה. אלא בודאי הם מיירי
 באדם שיש לו יראת חטא כראוי עד שהוא
 שומר א"ע מכל האיסורים הנ"ל ומיד כשבא
 לו הרהור מדחה אותה. וא"כ האדם הזה
 שאמונתו חזקה ומאמין ביראת העונש ומתן
 שכר העוה"ב ושומר א"ע בגבורה טכובש את
 ילדו החזק כמחול עד"ו שהיא נקראת גבורה
 גדולה. ובי הוא שומר א"ע אפילו בדברים
 הנסתרים מן צ"א. א"כ האיש הזה הנלצב
 איך יתכן אשר בעת שלומד את החורה המודיעה

אותו דרכי ה' ומלותיו ושמירת נפשו וכן כאשר
 עושה את המלות יטח ויסיר מלבו המחשבה
 הטובה אשר צידו מיראת חטא וישם את כל
 משטר מחשבתו לעיקר בשביל שיכבדוהו ב"א
 דבר זה רחוק מהדעת והשכל. אלא בודאי
 שהוא מכיון כראוי לו מפני יראת העונש וכו'
 אלא שמתקף בה ג"כ הנאח עלמו ומעדיף בה
 ביותר כשמואל בה ג"כ הגאח עלמו. עד"ו
 אמרו חז"ל הגם שעתה הרי משותף בך כונת
 שלא לשמה ובעת שמעדיף אז רוצו ככולו
 בשביל הנאחו ואעפ"כ מותר זריץ שלא לבעל
 את החורה ומלוח ומעתה יחא שעל איש כזה
 שיש בו יראת חטא ורק שמחערב בנת עסקו
 הנאח עלמו והוא מלמעט עד"ו אליו התירו
 לו ואמרו שהוא יחכה כי יש לו בטחון אשר
 ע"י השתלות יזכה לשמה :

(י) ועפ"ז יתבאר היטב דברי החוספות
 בסו"ט (כב) ד"ה לעולם ישוק אדם
 בחור' וכו' יעו"ש היטב דבריה' ונרא' דבר' שם
 כסותרים א"ע בחוק אותו ליבור שכתבו בתחלה
 אי קשיא שלא לשמה נעשה לו סה"מ. נראה
 לתרץ עסק שלא לשמה דמותר כגון מיראת
 היסורין ומאהבת קיבול פרם והרי נראה
 מזה שהתוס' ס"ל כהרמב"ם דדוקא מיראת
 עונש ושכר מותר אבל בשביל כבוד עלמו
 אסור ולבסוף כתבו אצל ההוא שאינו עוסק
 בה מיראה ומאהבה אלא להוסיף על חטאיו
 פשע שעתה שגגות נעשים לו כדוגות שאע"פ
 שידע שעובר לא מנע מכל תאות לבו כרמפרש
 החס תכלית חכמה תשובה ומעש"ט. משמע
 מכופף דוקא באינו מקיימם אבל זה שמקיים
 ולומד בשביל שיכבדוהו מותר והרי דסתרי
 אהרדי. ואולם בדברינו הנ"ל יחא משום דס"ל
 דתליא הקיום כראוי ואפילו במסתרים דאי
 אפשר לו כ"א באופן שירא מיראה ואהבה
 הנ"ל. ואז אפילו במהכיון להנאחו גם כן
 מותר דוק :

פרק ג'

בו יבואר מה שמחוייב בכל יום תמיד להשהדל בעניני מוסר והתבוננות' נפשו. וגם מה שתכלית התורה בכדי שיגיע עי"ז לאהבת ויראת השי"ת וזה בא מהתבוננות ומוסר :

א) בענין חיוב האדם להתבונן במוסר

ולשמע בצוכחה. ואשר עי"ז החי יתן אל לבו וישוב מדרכיו ומכל מחשבות לבו אשר נעוהם אל הצלי הזמן ואל הילה"ר כמאה"כ בסדר בראשית וכל ילר מחשבות לבו דק רע כל היום, וצפ' נח כי ילר לב האדם רע מגעוריו, וצפ' וילך כי אנכי ידעתי את מרדך ואת ערפך הקשה וכו', הנה החיוב צוה מבואר בכל משנה תורה אשר מש"ר הוכיחם ע"פ לוי השי"ת. ואמר עוד צפ' תבוא ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה. וצפ' האזינו זכור ימוז עולם בינו שנות דור ודור שאל אביך ויגדך וזקניך ויאמרו לך. וכן אתה מולא בספר יהושע (פ' כ"ג וכו"ד) מה שיהושע הוכיחם והזהירם ואמר להם לכל ישראל ונשמרתם מאוד לנפשותיכם לאהבה את ה' אלהיכם וכו' ועתה יראו את ה' ועבדו אותו בתמים ואמת וכו' כי אלהים קדושים הוא :

ב) בישיעה (פ' ו) לך ואמרת לעם הזה

שמעו שמעו ואל תבינו זראו ראו ואל תדעו השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו. פירוש השי"ת אמר לישיעה שיוכיח את צ"י לאמר הנה אנכי לויית לכם תמיד אשר תשמעו את דברי עד שאתם תצוררו את עלמיכם עי"ז זה לקבל תוכחתי בלבכם בלב שלם ודבר זה אי אפשר כ"א עי" התבוננות שלכם שתישמו בינתכם מלב ונפש לדברי עד אשר תקבלו ויכנסו בלבבכם והוה שמו דבר ה' שהוה תכלית השמיעה מה שבלבכם השמעו ותקבלו את דברי והוה מה שהשמיעה היא עי" התבוננות הלב. וראו ראו. ועוד עד שיגיע אליכם כמו ענין הנראה לאדם בחוש העיני אשר זאת

ההתפעלות מן ראייה גדולה הרבה יותר מהתפעלות השמיעה כי שמיעה היא עי" האמונה מה שמאמין ומקבל מהשומע וראייה היא זאת מה שהוא רואה הדבר בעלמו. אכן אינו בא למעלה זו כ"א עי" הדעת מה שנותן דעתו לדבר זה להכיר באמיתת הדברים עד שרואה אותם בלבו כי האמת כן הוא, אולם הדבר המוכח אתכם מכל זה הוא מה שאתם טמטמתם את לבבכם בהענוגי עוה"ז ונעשה השמן כמאה"כ וישמן ישרון ויבטע. ועי"ז אזני הלב הכבד ועיני הלב השע. וכל זה בא לכם מעלת הילה"ר שהוא מכבד את הלב ומטמטמו בכדי שלא ישמע אל לבבו דברי מוסר. ולכן אינו מניח לכם להתבונן ולידע. ואם תאמר אדרבה הלא לפניו יותר נוח שתשמעו והתבוננו ותלא מגדר שוגג לגדר מזיד. לא כן הוא כי הילך מתפחד פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולא לבבו יבין ויבוא עי"ז לתשובה ושב תשובה מעולה ורפא לו מן מזימותיו הרעים עד שיוטתה ויושלם לבו בדרכי ה' ואשר דבר זה נקרא רפואת הנפש כי עי"ז גרש יגרש את הילה"ר ממנו ורפא לו :

ג) וביסיון (ח) ויסרני מלכת בדרך העם הזה

לאמר לא תאמרן קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר את ה' צבאות אותו תקדישו והוא מוראכם והוא מעריצכם וכו' צור תעודה חתום תורה בלימודי. הנה אנכי והילדים אשר נתן לי ה' לאת ולסופתים בישראל מעם ה' צבאות השוכן בהר ציון. ופירש"י ויסרני מלכת וגו' זה שבנא וסיעתו שהם ראו להשלים עם סמךב והם היו רבים ביותר נגד חזקיה וסיעתו. חתום תורה בלימודי, על לב לימודי תלמידך ויראי שמים הנקראים לימודי ה'. ויתבארו אלו הפסוקים ע"פ מה דליפת בסקהדרין כו' שבנא דרש בתלמידי רבוואתא

יבואתא וחזקה הוי דריש בהדרג רבואתא
 כי אתא סנהדרב וצר על ירושלים כתב שבנא
 פתקא שבנא וסיעתו השלימו חוקיה וסיעתו לא
 השלימו הוה קא מסתפי חוקיה שמא נטה
 דעתו דקוב"ה בטר רובא בא נביא ואמר לו
 לא תאמרון קשר ובו' כלומר קשר רשעים
 הוא וק"ר אינם מן המניין. אמר ר' אלעזר
 שבנא בעל הנאה היה כתיב הכא לך בא
 אל הסוכן וכתיב התם וההי לו סוכנת. כי
 השתות יתרוסן צדיק מה פעל ח"א אלו חוקי'
 וסיעתו נהרסים צדיק מה פעל. וח"א אלו
 בהמ"ק חרב צדיק מה פעל. ויראה דענין
 שבנא וסיעתו הם היו כל לימודים שלא לשמה
 ובשביל הנאתם וכמו שאמר ר"א שבנא בעל
 הנאה היה ר"ל שכל עסקו בחורה ומה שהרביץ
 צרכים היה הכל בשביל כבודו. ולכן היה אומר
 תמיד לתלמידיו שאין לרין להסתכל בדרכי
 מוסר ואין לבלות העת כ"א לרבות תמיד
 בלימוד התורה. וגם ח"ל לבנה עלמו כלל.
 כ"א ליהנות מעוה"ל ג"כ וע"י הלימוד יקנה
 ג"כ עוה"ב. וחוקיה הוא היה מוכיח לתלמידיו
 שהם ימשכו ידיהם מן הנאה עוה"ל. וגם
 ישמרו לתקן דרכיהם בדרכי מוסר וככדי
 שיע"ז יהיו לומדים לשמה ואז יזכו לעוה"ב.
 ומפני כן היו רוב העם נטיים אחרי שבנא
 כמחז"ל עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו,
 עמי לכל מי שטיקל אליו שומע ומבקש
 סמנו שיגיד לו איך להקל. והראיה ער"ו
 מה דאיתא שם (בדף צד) אר"י מאי דכתיב
 סאת ה' בבית רשע ונוה צדיקים יברך,
 סאת וכו' זה פתק בן רמליהו שהיה אוכל
 מ' סאה גזולות בקנות סעודה ונוה צדיקים
 יברך זה חוקיה שלך יהודה שהיה אוכל
 לישראל ירק בסעודה וכו' וחובל עול של סנהדרב
 מפני שמן של חוקיה שהיה דולק בביהכנ"ס
 ובביהמ"ד והיה אומר כל שאינו עוסק בחורה
 ידבק בחרב ועל אותו הרוד הוא אומר וכו'
 אע"פ שאלף ג'פן באלף כסף לשמיר ושית
 יהיה. ופרש"י אע"פ שהן יקרים מפני שאין
 דרכים מלויין הן מניחים מלעבוד ומביירין אותם
 ועוסקים בתורה. והרי פתק היה מכירו

ואהובו של שבנא כמ"ס (ישעיה י' פסוק יד)
 והיה למקדש ולאבן נגף ולצור מבשול לשני
 בתי ישראל. ופרש"י לשני בתי ישראל זה פתק
 מלך ישראל ושבנא וסיעתו שנאלו להיות לפח
 ולמוקש לחוקיה וסיעתו שהם יושבי ירושלים
 והיו שבנא וסיעתו הולכים בדרך פתק להיות
 נהנים בכל ענינם בעוה"ל. וכן בסמימן (כב
 יג) והנה ששון ושמחה הרג בקר ושחט צאן בו'
 לך בא אל הסוכן הוה על שבנא אשר על הבית.
 פרש"י אל שבנא שהיה ממונה על ביהמ"ק וכו'.
 והרי מבואר מכלל זה שחוקיה וסיעתו היו
 נמנעים מעניני הנאות עוה"ל ועסקו בחורה
 וביראת שמים ע"י חוקיה כמו שמבואר שם
 בכמה פסוקים. ואחז"ל שם בסנהדרין מאי
 חוקיה שחזיק את לבן של ישראל לאבינו
 שבשמים. ושבנא וסיעתו. חס שנס הם עסקו
 בחורה אבל היו בעלי הנאות ותורמם שלא
 לשמה ואשר ע"כ הם לא בעתו ב'ה' ורלו
 להשלים לסנהדרב. ועד"ז אמר הכתוב כי
 השתות יתרוסן אלו חוקיה וסיעתו שהם נקראים
 משתותו של עולם כמו שאמר שם בגמרא
 שהם הלדיקים כמאה"כ לה' מלוקי ארץ וישת
 עליהם חבל. ח"כ לדיק הקב"ה מה פעל
 ומפני מה צרא את העולם לחוהו ח"ו. ומעתה
 יבוארו הכתובים שבסימן (ח) ויסרי מלכת בדרך
 העם הזה פי' מה שהם דרכם ג"כ מחזיקים
 מאוד בלימוד התורה ורק שהם להנאתם
 מכוונים ואינם מעוררים בלבם יראת ה' ובטחון
 עליו ואשר ע"כ הם דעתם להשלים עם
 סנהדרב לא תאמרון קשר לכל אשר יאמר העם
 הזה קשר. ור"ל צין דעתם בהתנהגותם עם
 למוד התורה. ובין דעתם היה שאומרים קשר
 להשלים עם סנהדרב כי קשר רשעים אינם מן
 המניין. את ה' לנאות אותו תקדישו פי' התנהגו
 בדרך הטוב שתרלו שיתקדש שם שמים על
 ירכם ועל דרך הזה יהיה כל התנהגותכם
 בחורה ובכל מעשיכם כי הוא מוראכם. והוא
 מערילכם במעלת הבטחון. ואשר ע"כ לור
 תעודה פי' שמור התרלותי חתום תורה של
 דברי נבואתי בלמודי כפרש"י מה שהם לומדים
 תורתו לשמי וביראת שמים. וחזיתי לה'
 המספור

המסחר פניו מצית ועקב שהגם שהם בזכות אינם כדאי שיושעו אבל הנה אנכי והילדים אשר נתן לי ה' שהם התלמידים שנקראים בניס כמחול הם יהיו לאוחות ולמופתים בישראל. מפני שהתלמידים אלו הם כל כוונתם לעבוד את ה' וכי הם לבאותיו ועבדיו. ולכן סיים שם הכתוב לאוחות ולמופתים בישראל מעם ה' לבאות השוכן בהר ליון:

ובסימן (כט) **וַיֹּאמֶר** ה' יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו

כבדוני ולבו רחק ממני והיה יראתם אותי מצות אנשים מלומדה לכן הנני יוסף להפליא את העם הזה הפלא ופלא ואברה חכמת חכמיו ובינת נבוניו חסתתר הוי המעמיקים מה' לסתר עצה והיה במחשך מעשיהם ויאמרו מי ראנו ומי ידענו. הפככם אם כחמר היוצר יהשב כי יאמר מעשה לעשהו לא עשני ויוצר אמר ליוצרו לא הבין וכי יוספו עניים בה' שמחה ואבינו אדם בקדוש ישראל יגילו. מחטיאי אדם בדבר. ולמוכיח בשער יקשון ויטו בתהו צדיק לכן כה אמר ה' וכי כי בראוהו ילדיו מעשה ידי בקרבו יקרישו שמי והקדישו את קדוש יעקב ואת אלהי ישראל יעריצו וכי. והנה הפסוקים אלו הם פורשים את השמלה לפני כל משכילי לב להראותם בעליל איך אלו האומרים אשר די וכלוי בזה ששוקדים בתורה. והגם שהם עושים זאת מן השפה ולמוץ. ועל ידי כן מחטיאי האדם הם בדבר. כלומר בזה שאומרים כי אין לורך במחשבה טעורה ונקיה ונאמנה כ"א רק בדיבור שלומדים תמיד. ולמוכיח בשער שמוכיחים אותם אנשי לבב כמו שהכריח ר' ינאי חבל על מאן דלית ליה דרתא ותרעא לדרתיה עביד. וכו' ולמוכיח בשער ר"ל מפני מה אחס עושי' כל מעשי' וזה רק בשע' ולא בהדיר' עלמה שהיא יראת שמים. הנה אל המוכיח הזה יקשון ר"ל הם אומרים על אלו המוכיחים שהם כפת יקוש מפני שעיי' מגיע ציעול אל לימודם. ויעו בההו לדיק. שהם מדברים עתק על הדיק המוכיח ואומרים שהוא ודבריו תהו הם. וכ"ז גרמה להם מפני שהם מעמיקים

מה' עלה. כלומר התורה שנקראת עלה כמאה"כ לי עלה ותושיה וניתנה לישראל בשביל שע"י התורה וקיום מלותי יזכו להיות עובדי ה' באמת מאהבה ויראה ולהיות דבקים בו עם כל מחשבותם נאמנה. וכאשר נבאר עוד לקמן אי"ה. והם מעמיקים מה' ר"ל שהם אומרים כי כוונת התו"מ עמוק מאוד ואינם כ"א לעשותם כחוק בלי שום טעם ובלא התבוננות. והגם שעל ידי זה הם אינם עושים צחקה כי אם כמלות אנשים מלומדה אין בזה קפידא. וזכו והיה במחשך מעשיהם שכל תורתם ותפלתם הם אותם נהג חשך ולא אור. ומפני זה אברה האמונה והיראה מלבבם. ואשר ע"כ אין עיקר שמירתם כ"א בדברים הנגלים ואשר העובדים באלו יהיו עיי' לחרפה בעיניהם. אבל בנסתרות או אפילו בנגלות באלו מלות שבעופה"ר העולם אינם נוהרים ודשים בעקבם גם אלו הם אינם נוהרים ואומרים מי רואנו מצני אדם כאשר חוטאים בעיני סתר ומי יודענו כאשר עושים אפילו באלו הנגשים בגלוי. ועד"ז לעק הכניא בכבודו מה' יען כי נגש הע' הזה צפיו ובשפתיו כבדוני אבל לבס רחק ממני ותהי יראתם אותי מלות אנשים מלומדה לכן הנני וכי. ויבאר ע"פ מדרש איכה את כוונת הפסוקים מה שהכניא מוכיח ע"פ ה' ורואה ללמדס דעת והדרך הטוב. וז"ל המדרש יוסף ממלי שכיב דמיד. סליק ר"י ור"ל מגמיל ליה חסד שלח עמהון יצחק פסקא קם חד סבא בעי למספר עלויה קם יצחק שתקיה אמר קמי אילין תרין ארייוותא את בעי למפתח פומך א"ל ר"י שבקיה דאיהו גבר סבא והוא בעי מתייקרא בארתיה עאל ואפשר עלויה ואמר קשה סילוקן של צדיקים לפני מי שאמר והיה העולם מסאה תוכחות חסר שתיים שבמשנה תורה וסן חורבן ביהמ"ק דאלו בתוכחות כתיב והפלא ה' את מכותך ואלו בביהמ"ק בחורבנו כתיב ותדר פלאים אבל בסילוקן של צדיקים כתיב הנני יוסף להפליא את העם הזה הפלא ופלא וכל כך למה ואברה חכמת חכמיו ובינת נבוניו תסתתר. א"ל ר"י פסקא בריך הרין גברא

גברא במילי' א"ל ר"י אלו שחקתיה מן הן
 הוינן ידעינן הרין מרגניתא ע"ב. וכל לבאר
 כוונת הדרוש דהנה חבת פלא שורשו הוא על
 דבר המכוסה ונסתר מדעת אדם וכמא"כ כי
 יפלא ממך דבר למשפט שפירושו מכוסה.
 וכי"ג גבי תוכחה שע"י הל"ח קללות נראה
 לעיניו שזהו כמו הסתרת פנים כביכול ולכן
 כתיב שם והפלא ה' את מכותך. ואכן עדיין
 איננו כ"א על יסורי שעה ומפני שתמעט
 גילוי השגחה השי"ת על צ"י וכמאה"כ במשנה
 תורה ואמר על כי אין אלהי בקרבי מלאונו
 הרעות האלה ועדיין מ"מ השלחת השכינה
 ישנה מה שהיא ע"ד הכללית במקומה המקודש
 ושזהו ביהמ"ק אשר ה' משרה שכינתו בחוכה
 כמאה"כ בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא
 אליך וברכתך. וזהו בביהמ"ק שמזכירים שם
 את שם ה' של הוי' ברוך הוא ע"ש ששם
 נתגלה כבודו בהתגלות נפלא כלליות. והגם
 אם בין כלליות צ"י שכינתו מוסתרת עדיין
 היא נמלאת ביניהם ע"י הביהמ"ק. אכן בחורבן
 ביהמ"ק אשר נסתלק שכינתו לגמרי מהבחינה
 גדולה הכלליות הזו כמו שאחז"ל ברה"ק (דף
 לא) עשרה נסיעות נסעה השכינה עד שעלתה
 למעלה אזי נכפל ההסתר כפלים ואולם בכ"ז
 השכינה מלויה גבי לדיקים כמחז"ל כ"ם שגלו
 ישראל שכינה ביניהם ובמגילה (כט) כתוב
 ואהי' להם למקדש מעט וגו' אשר באו שב א"ר
 שמואל בר יצחק אלו בתי כנסיו' ובתי מדרשות
 ר"א אומר זה בית רבינו שבבבל. ובירושלמי
 פ' ביצד מעברין והיה כל שבקש את ה'
 כבאן שכל המקבל פני רבו כאלו מקבל פני
 שכינה. ועוד אחז"ל כתיב במלכים (ב' ב)
 חי ה' צבאות אשר עמדתי לפניו והלא לפני
 אליהו היה עומד אלא כל העומד לפני רבו
 כאלו עומד לפני השכינה, והטעם בזה צענין
 החושלת לכלל צ"י שהלדיקים מנייט על הדור
 ועוד שהם מוכיחים אותם ומביאים ליראת
 שמים ותשובה, אבל בסילוקן של לדיקים כביכול
 אז צ"י אזכרים גם את זאת. ואלו נעשים
 תו"מ כמלות אנשים מלימדה ועי"ז מניעם
 הסתר אחר הסתר מפני רוב הסתלקות השכינה
 עבודת

ורוה"ק ולכן כתיב בהסתלקותם לכן הנני
 מפליא הפלא ופלא כלומר הסתר כחוכחה מן
 העלם השכינה בכלל ישראל וממה דכתיב בזה
 והיה מחנך קדוש וכו' ושם מאחריך. שנית
 הסתר הגילוי שכינה בכלל מקומה שזה מורבן
 ביהמ"ק. שלישי שפילו בחינת ואהיה להם
 למקדש מעט ג"כ נסתלק מהם בעוה"ר וזהו
 מאה"כ הנ"ל ותהי יראתם ארוהי מלות אנשים
 מלימדה. שאינם משתדלים לראות שיהיה יראת
 ה' בלבם. ואשר פיהם ולבם יהיו יחד קרובים
 אל ה', ע"כ יהיה העונש מרה במדה. ואברה
 חכמת חכמו כמחז"ל הן יראת ה' היא חכמה
 וכתיב ראשית חכמה יראת ה' וכתיב סוד מרע
 בינה. ומפני זה הנ"ל ואברה חכמת חכמו
 שיהיו החכמים שלהם חסרים החכמה שבחכמה
 שהיא יראת ה' ובינת נבוניו שהיא יראת חטא
 הסתתר כלומר הגם שבדואי לא אלמן יהודה
 וישראל מאלהיו ונמלא בכל דור אלו החכמים
 שהם לדיקים אבל הם יהיו כ"א בחינת
 הסתר ולא בגילוי הדור וכמחז"ל בסוטה והאמת
 תהיה געדרת מכאן שנעשית עדרים עדרים
 והולכים להם. ואמר שם עוד הפכסם אם
 כחומר היוצר וכו' פסוק זה פירושו סתום
 מאוד. וג"ל דהכי פירושו דהנשמה בלשון חז"ל
 נקראת לורה מפני שהיא ילירתה מה' כמאה"כ
 ויזר ה' ושם ילירה שייך על ענין רוחני
 שאין בו עשייה של ממש כ"א שהוא יש נמלא
 בתורה. והנביא קרא אותה יזר ע"ש ילירה.
 והנה האדם יש בו חומר ששייך בו עשייה
 ולכן כתיב צפ' בראשית ג"כ ויעש וכו' ויש
 בו ג"כ לורה שהיא הנשמה כמאה"כ ויפת
 באפיו נשמת חיים והתכלית באלהם הוא כאשר
 ילמוד התורה וגם יקיימה הכל לשמה בכל
 לבו, אז עי"ז יומשך כל נטיית הנשמה לכבוד
 השי"ת בתשוקה ודבקות. וגם אפילו הגוף
 שהוא החומר אם כי בו אינו שייך דבקות
 אבל גם הוא יהיה נטפל כנרצב לבני הרוכב
 וידע חמור אבוס בעליו שידע שהוא החומר
 הוא מטעה ידי ה'. ועי"ז יתעק ויתפסק
 החומר להלורה והלורה תדע שהשי"ת ילירה
 ותדבק אליו באין מונע. אולם האים המצוה
 עבודת

עבודה ה' מלב ואינו עושה רק כמלות אנשים
 מלומדה הדרך הזאת בזה לו מפני שאלו נהפך
 כל ענינו ובי הוא הולך אחר הגאותיו ומורגשי
 כוחותיו המדומים ולכן אללו נעשה הנרכב
 רוכב. והנרכב נהפך לרלון בהמית נפרד,
 והרכב נהפך להיות נרכב מן ממשלת החומר
 אשר עתה הוא היל"ר המושל עליו. ומפני
 זה החומר שוכח כמה שהש"ת עשה והנשמה
 שוכחת כמה שהש"ת ירעה. ואחרי כל זאת
 ע"כ נעשה יראתו מלות אנשים מלומדה. וזהו
 מאה"כ הפכס פ"י שאתם זה הפכתם את
 כחומר כן ימשך אחריו הילר שהוא הורה והיא
 נשפלת להחומר. וזהו את כחומר הילר ימשב.
 ואשר עי"ז יאמר מעשה זה הגוף הנעשה לעושהו
 לא עשני וילר זה הנשמה אחר ליוצרו לא הבין
 במחשבותיו ור"ל שאין לה להנשמה התקרבות
 להש"ת ע"י המחשבות הקדושים וכן מתרחקת
 ע"י מחשבות רעים. ועפ"ז נעשה הנשמה
 שהיא חשבה ככרמל שהיא עתה רק כלבנון
 והגוף שהיה רק יעור היא נעשית עתה
 ככרמל. אחר עוד הבניא את תקוה את עלמיתם
 להשוכה הלא הבא לטהר מסייעין אותו ועי"ז
 חזכו שהנשמה תחזור למעלתה שהיא תהיה
 הכרמל. והגוף יהיה רק ליער וזהו שם מאה"כ
 הלא עוד מטע מזעיר וכך לבנון לכרמל
 והכרמל ליער יחשב. ואחר עוד שם ושמשו
 ציוס שהוא המרשים דברי ספר ומאפל ומחשך
 עיני עורים תראינה. פסוק זה אינו לריד לבארו.
 כי מובן הוא היעב למשכיל ע"פ דבריו ה"ל.
 ויספו עניים שהם שפלים בעיניהם ואינם מכוונין
 במעשיהם כ"א מפני רלון ה' הם יוכיפו שמחה
 במלות ה' ואלו השפלים בעיניהם כאביוני אדם
 שהם מלאים בזה מפני הדרת ה' הם בקדוה
 ישראל יעלו ויעלו :

אתה פגעת בו ע"ד הכחוב ויפגע במקום.
 ויפגעו בו מלאכי ה'. ובמי הוא זאת דרכך שאתה
 הפגע בו את שם מי שהוא שם בעת שבושה
 לך הן מלווהך ולימוד תורתך. ובדרכך כפי
 שרואה דרכי מדותיך כן יזכירוך המיד אשר
 גם הוא ילך בהם. ואמר את"כ וגדו כמסא
 בולנו וכבגד עדים כל צדקהנו. ומפני מה
 הוא כן מפני שאין בינו איש קורא בשמך שיהי
 מלותיו ויורדתו למשן יתקרב אל שמך הקדוש
 ולהיות נח"ר לפניך. ואפילו ע"ד התעוררות
 שנתעורר ע"י מה שמקבל תוכחה מאחר או
 ע"י התבוננות עלמו אין איש קורא בשמך ואף
 להתעורר א"ע להחיות כך. וזהו מה שגרים
 אלינו כי הסתרת פניך ממנו. ועתה אנחנו
 עושים תשובה ומתעוררים אנחנו בזה שאנחנו
 משימים ללבנו אשר שמך ה' אבינו אתה יש
 לו מעשה שנתעורר אליך כבן לאביו. ועוד
 יש לנו להיות נמשך אחר רלונך בהמשכת הגוף
 שנמשכת אחר הנשמה מפני בהנשמה החיה
 אותו. וכמו כן אנחנו החומר ואתה יולרנו.
 וזהו יש לנו להיות נמשך אחרך יותר ממה
 שהבן נמשך אחר האב. כי האב הבשר
 ודס אחר שבנו ילא ממנו אינו חוזר אלל
 אביו. משא"כ נגדך שאתה ממה בכל רגע.
 ועוד יתרון שהאב אינו מחלק לבנו כ"א חלק
 הגוף אבל הנשמה אינה ממנו. ומשא"כ נגדך
 הכל בין הנשמה ובין הגוף הן מעשה ידך כלנו :
(ד) ישעיה (כו) כה אמר ה' השמים כסאי
 והארץ הדום רגלי איזה בית
 אשר תבנו לי ואיזה מקום מנוחתי ואת כל
 אלה ידי עשחה וכו' ואל זה אביש אל עני
 ונכה רוח, וחרד על דברי. פסוקים אלו כמו
 שהם כתובים יש בהם די הודעה אלינו אשר
 הודיענו ה' כי כל משקו ורלנו אשר אנחנו
 נכרעה ונשפחה לפניו ונהיה בעיניו שפלים
 נגד כבודו כעני לפני המלך וכעני ונכה רוח
 שנכנס ביתר ואינו מבקש גדולה לעלמו כ"א
 לעשות רלון המלך באהבה ויהיה מרד על דברי
 ה'. ואלל אדם כזה כביכול הש"ת דר אללו
 והש"ת מקבל נחת ומנוחה ממנו יותר מכל
 מעשי ידיו ומן השמים והארץ. והטעם שהם
 מוכרחים

(ח) שמעו מוסר וחכמו ואל תפרעו. (ט) תחלת חכמה יראת ה' ודעת קדושים בינה. (י) ארח לחיים שומר מוסר ועיוב תוכחת מהתעה. (יג) בן חכם מוסר אב ולץ לא שמע גערה. (כו) לא יאהב לץ הוכח לו אל חכמים לא ילך. (סס) אוון שומעת תוכחת חיים בקרב חכמים הליון. פורע מוסר מואם נפשו ושימע תוכחת קונה לב. (כג) הביאה למוסר לבך ואוניך לאמרי דעת. (כד) ולמוכיחים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב. (כח) מוכיח אדם אחרי חן ימצא ממחליק לשון. ועתה נביא ממאמרי חז"ל בשבת(ק"ט) אמר רב עמרם בר"י דרשב"א אמר רבי שמעון בר אבא א"ר חנינא. לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זא"ו שנאמר היו שריה כאילים לא מצאו טרעה מה אילים אלו ראשו של זה בצד זנבו של חברו כך אותו דור כבשו פניהם בקרקע ולא הוכיחו זה את זה, ולריך להבין דמיון הנמשל להמשל בענין ראשו בצד זנבו ונראה משום דענין השגחה מהשרים יש בה שני בחינות אחת שמשיגה על דעתן של תלמודיו אם יש בדעתם ולבבם יראה לפני ה'. וכאשר משים עין פקוחתו ומבין זו שאין זו יראה אז מוכיחו עד"ז כי הנס שהוא מקיים התורה בגלוי זהו מפני כבודו צפני צ"א אבל בסיחור כיון שאין זו יראה מסתמא אינו מקיים ולכן מוכיחו עד שמביאו לדעת ויראה ה' ויהיה אז שומר הכל אפילו בסיחור זה נקרא ראשו של זה בצד ראשו של זה. אבל השרים הם לא השגיחו על ראשם זה כ"א בהמעשים הנגלים שדבר זה הוא בחינת זנב בלא דעת כ"א

זוכים שהם חרדים על דבר ה' : **ה) בירמיה (ה) ה' עיניך הלא לאמונה**

וכו' מאנו קחת מיסר וכו' ואני אמרתי אך דלים הם. ופירש"י דלים הם מחכמה אל' שאני מדבר עמהם. נואלו (פירש"י כתרנומו איטפשו) לא ירעו דרך ה' משפט אליהם. אלכה לי אל הגדולי' כו' כי הבה ידעו דרך ה' כו' אך הטה יחרו כו' נתקו מוסרות. זבסימן הגיל האומי לא תיראו כו' אם מפני לא תחילו כו' ולא אמרו בלבבם נירא נא את ה' אלהינו. ובסימן ז' ואמרת אליהם זה הגוי אשר לא שמעו בקול ה' אלקיו ולא לקחו מוסר אברה האמונה ונכרתה כפיהם. פירוש שאם היו לוקחים מוסר היו חוזרים צפיהם תמיד גדול השגחה השי"ת ונפלאותיו ועי"ז ה' מתחזק בהם האמונה בה' ועתה שלא לקחו מוסר אברה האמונה מפני שנכרתה מפיהם. ובסימן י"ג קרוב אהם צפיהם ורחוק מכליתיהם ופירש בכתובים קריבין פתגמי אורייתך בפומיהן ורחיקא דחלקת מכליתיהון :

במשלי

(א) יראת ה' ראשית דעת חכמה ומוסר אילים בוו כו' השובו להוכחתי הנה אביעה לכם רוחי כו' וכו' יעו"ש, (ד) חזק במוסר אל הרף נצרה כי היא חייד.

סייפיה לפני צ"א : **ו) ובעירובין (פ"א) ללמדך שכל המשפיל**
 א"ע הקב"ה מנביהו וכל המנביה א"ע הקב"ה משפילו וכו'. ה"ר שתי שנים וסחצה נחלקו ב"ש וב"ה. הללו אומרים נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא. והללו אומרים נוח לו לאדם וכו' נמנו ונסרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו ואמרי לה ימשמש במעשיו, ופירש הריטב"א יפשפש שייך לשעבר וימשמש שייך להבא שזכר מכללן ואילך לקרקק חמיד

חמיד במעשיו וליזהר בהם ולהזכירם על לבו חמיד וכענין שאמרו חייב אדם למשמש בהפלגין חמיד בכל שעה. והקדמונים נתקשו בזה המאמר לומר שנות לו לאדם שלא נברא יותר משנברא וא"כ לפ"ו למה נברא הקב"ה והלא הוא הטוב ולהטיב לברואיו בראי. וגם כתיב וירא ה' את כל אשר עשה והנה טוב מאד. ועוד קשה מה שאמר ועכשיו שנברא יפספש במעשיו שזהו במה שכבר עבר. והלא מהראוי ויותר טוב הוא בהאמרי לה דימשמש בחתלה כדי שיהיה לריק בזה מעיקרא. ונראה משום דליתא בהתורה טענה הלא אין אדם לריק וכו' והשיבה הקב"ה בתי הלא נבראתי תשובה ולפי כבוד גדולתו של הקב"ה נברא אינו כדאי לברוא אותו וגם מה שאח"כ הגם שמרד בלווי מוחל אליו ע"י השבויה אין זה מן הראוי לפי הדין וכבוד של ממה"מ הקב"ה. הלא שמדת הקב"ה הוא ענוה וכמה"כ וענוהו תרבי ולכן אינו מסתכל כ"א לפי האדם הנכבד. וכיון שהוא מוכן לחשיבה הר"ז נכון שיוכה לעוה"כ וגם אפשר לו גם לעוה"ז. ע"כ נראה את האדם וכתב בחורה והנה טוב מאד ג"כ מטעם זה. אולם האדם האריך יתפוס בדעתו נגד עלמו אם היה לו כדאי שיהיה נברא. בזה יש הנברא לכאן ולכאן הסביר אחת את שלפני השי"ת ניחא ע"י ענותו שזה נקרא בחי' ירידה כמה"כ וירד ה' ר"ל שהוא יורד לענין המשפט מן גדולתו האין סוף ואינו שופט כ"א לפי ערך המקבל את המשפט. אבל האדם הנכבד אליו לריך שיהיה דעתו הך מכריע שאינו כדאי להבראות כיון שאינו עומד בתפקודת המלך לפי גדול כבודו. ויש סביר שנית להיפך להפוס בדעתו לומר אם לפני השי"ת ניחא והגם שופס הכל יודע העתיד בכ"ז טוב הדבר לפניו שבירא לאדם ברעונו הטוב. א"כ לריך להיות בדעתו ג"כ להתחייקו לטובה. והנפ"מ מזה לאדם לפי הסביר ב' יש לו לאדם להודות לה' על מה שבראו וליקח מזה שמחה בעבודת ה' ולהתגבר ע"י בעבודת ה'. אכן מזה שלריך לזהר בעבודתו שהיה לשמה ובשביל כבודו דכלל חן באבות כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא נברא אלא לכבודו. וא"כ אימתי ניחא לפני

השי"ת מה שברא את האדם הלא בעת שמכוון ברו"מ לשמו הנכבד. והגם שעתיד לחטוא. בכ"ז יהיה כדאי לפניו ע"י העבודה של אדם שהוא לשמו. אבל מי שעבודתו שלא לשמה. א"כ נודאי אינו נוח לו מה שנברא בין לפני המקבל ובין לפי כבוד הבורא ית"ש. ולפי הסביר ראשונה דלאדם לדעתו נגדו אינו כדאי לעולם מה שנברא אלא שזהו מה שנברא הוא מפני ענותו של השי"ת. א"כ לריך האדם מאד להשפיל דעתו נגד השי"ת ולהחזיק במדת ענוה וכיון שדרך השי"ת שהוא מתנהג עם האדם מדת צמדה. א"כ אם האדם משפיל דעתו כן השי"ת כשיכול מתנהג עמו ג"כ במדת ענוה והר"ז עכ"פ כדאי לפני ר"ל השי"ת והגם שאינו כדאי לאדם נגד דעת עלמו הלא כדאי הוא נגד מדת הענוה והר"ל של השי"ת בו באדם זה הענוה. וא"כ לפי חפילו כשאדם עובד להשי"ת חפילו שלא לשמה כלומר שאין זה מפני כבוד עלמו. דא"כ הר"ז מבעל מדה ענוה. והר"ז מדה צמדה שהקב"ה מחזיק נגדו ג"כ בגלוה. וכמה"כ כי גאה גאה וכתרגומו והלא לפ"ו אינו כדאי היה שיהיה נברא חפילו לפי ענוות לך של הקב"ה. אלא שהיא שלא לשמה מפני יראת העונש וקבלת השכר וגם כן כדאי הוא נגד ר"ל השי"ת והגם שלא נבראו השי"ת אלא לכבודו י"ל כיון דהשי"ת נהקדש ע"י הר"ז ג"כ בכלל לכבודו דהלא כתיב כל פעל ה' למענהו וגם רשע ליום רעה ופי' רש"י באשר הרשע מקבל עונשו אז ש"ס מתקדש על ידו וגם המאה"כ כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו וכו' יתקיים ג"כ מפני שסופו מתוך שלא לשמה בא לשמה מה שאין לומר כן לפי הסביר ה' הכל. וכיון שיש לאדם להתחייק בדעתו דעתו לו שנברא מפני מה דהיה נוח לר"ל השי"ת. ונודאי הנוח דהשי"ת אינו כ"א לאלו שמוכונים לכבודו. כמה"כ כל הנקרא וכו'. בראתיו אף יראתיו ועשיתיו שכל אלו הלשונות נמלא בביראת האדם. ומה שכתב וגם רשע ליום רעה היינו אחר שכבר נראה את האדם והגם שרואה שיוכל אדם רשע אינו מבטל את הטבע מפני הסוף שלו אבל לא שיהיה תחלת הבריאה עבו"ח ח"ו.

על המעשה והנהגה שיש בהם

ולכך כאן כתיב כל פעל ה' מה שיוצא לפועל, ומש"כ התחלת הבריאה כתיב בו לכבדו בראחיו. והכלל בזה דאם נוח לאדם שלא נברא היינו משום דהש"ת בראו במדת ענוה יתירה. ולכך י"ל דאפילו ע"ד עבודה פחותה ומה שלבסוף יתעלה לעבודת לשמה ג"כ היתה כדאי לפני הש"ת מלך ענוותו היחרה. אבל אם גאמר נח לו שנברא והיינו דשייך הגם דבענוה בראו מ"מ אין בו וייתור כ"כ ע"כ לריך שיהי' מיד עבודתו לשמה. והעיקר פלוגתא שייך ותלוי על ענין זה דאם היתה בענוה קטובה ח"כ בוטה הסברא כיון דבעיני הש"ת כדאי כמו כן גם בעיני הנברא לריך להיות כדאי. ואם שהיתה בענוה יתירה י"ל הגם שלפני ענוותו היחרה כדאי אבל בעיני הנברא לריך להיות אינו כדאי. ונמנו וגמרו שנוח לו לאדם פי' שיהיה בדעתו שנוח לו להנברא בעיני עלמו שיהי' לא נברא כי מה שברא הש"ת לאדם הוא עם ענוותו היחרה, והטעם בזה מפני שהאדם עלול לחטא ואשר ע"כ כיון שהוא עלול לחטא ואין לדיק בארץ וכו' ע"כ העלה להחזיק במדת התשובה שזכו יפספס במעשיו לבסוף. ואמרי לה שיהיה מחזיק גם כפי סברא הב' והגם שנברא מלך ענוה יתירה מ"מ ראונו שיהיה עבודתו ומעשיו ראו' מתחלה ע"כ ימשמש במעשיו ג"כ:

(ז) **ובזה** יתורן קוביא עוומה דקשה האיך נמנו וגמרו דנוח לו לאדם שלא נברא וא"כ כל אפינ שוין בו ואין חילוק בין העוסק לשמה לעוסק שלא לשמה והלא אמרו כמה פעמים העוסק בתורה שלא לשמה נוח לו שלא נברא. ומבואר מזה הא זה שהוא עוסק לשמה נוח לו שהוא נברא. ואין לתרץ דהתם מיירי בהאדם שעוסק שלא לשמה דהא סתם אמרו ועוד דהא בברכות (יז) רבא בחר דסיים ללוקי' כוה אמר אלהי עד שלא נולדתי איני כדאי וכו' והרי רבא בודאי למד לשמה ואפי"ה אמר איני כדאי להיות נברא. אולם בדברינו יבוא דאין מיירי מה דנוח לנברא בעיני עלמו. אבל בעיני הש"ת הוא כדאי לפי מדת ענוותו. אכן העוסק שלא לשמה גם בעיני הש"ת אינו

כדאי ואפילו לפי מדת ענוותו:

(ח) **והנה** הגם דהמכוון שלא לשמה כ"א מפני כבוד עלמו והנחתו הוא מגונה ביותר מפני שהוא אינו כדאי אפילו לפי ענוות הש"ת מכל מקום. וזה הדרך מה שיתנהג האדם עם עלמו דוקא אבל בעיני התקרבות מה שרואה ללמד את בן חבירו בזה מלינו שאפילו ע"ד בשביל שיכבדוהו בני אדם ויקראו לו חכם ורבי מותר ג"כ ללמוד עמו, אכן בתנאי מה שהרב מבין בו אשר לבסוף יתרחב הדעת של התלמיד הזה וילמוד לשמה. והטעם בזה כיון דקי"ל דנוח לו שלא נברא אלא שהאדם לריך להשתדל בכדי שזכה. א"כ הרי ג"ז סופו שזכה. ועוד כיון דהעולם נברא במדת ענוה יתירה א"כ י"ל דגם הוא היה כדאי ע"ש הסוף שלו שיבוא לשמה. ואם דעתה התלמיד אינו מחזיק בענוה מ"מ הלא רבו הוא המלמדו מחזיק בו ע"י ענוה. והראיה בזה ממה דאיתא בב"מ גבי רבי שקירב את נכדו של ר"א בר"ש ונכדו של ר"ט שהיו רשעים גמורים וקירבן לתורה ע"י מה שזכה לקרות לו רבי וחכים. והיינו מפני שלפה שסופם להיות שדים ועוסקים בתורה לשמה. ולפי"ז יש לתרץ ג"כ שיטת החוספות ורש"י מה שמחזירים שלא לשמה מפני הכבוד היינו באדם שמכיר בעלמו כפי שיועד ראו' עלמו שהוא רואה מאד לשבו ולהיות עוסק לשמה, אלא שעתה אין זה בידו מפני שלבו נשמטס מאד ומלטער עד"ז. והוא עושק גם במוסר בכדי להתקרב לשמה. ורק בכדי שלא יחלקו הנה"ר מעסק התורה. הוא מלרץ גם כוונת הנאות עוה"ז הר"ז לא גרע מענין דרבי. וכן מלינו גבי ר' יוחנן שקירב את ר"ל ע"י מה שהצטיחו ליתן לו אחותו לאשה. וכבר ביארנו זאת בפרקים הקודמים:

(ט) **ונראה** לענינו שמכאן מוכח מדבריהם איך שהאדם לריך להשפיל תמיד את דעתו וליקח מוסר לנפשו תמיד בכל יום הן בצוקר והן בערב. בצוקר בכדי שימשמש במעשיו. ובערב בכדי שיפספס במעשיו. ואם ימלא שהיה בהם ענין שלא כדן יסוב ויתחמס חרטה גמורה עליהם. ויבין איך שעיני עסק בשביל

בשביל הנחת וכבוד עלמו גרוע מאד. ואשר
 חכלית הבריאה היתה בשביל כבוד ה'. ועברת
 במדת ענוה יתירה. ע"כ לריך להגברא ג"כ
 להחזיק במדת הענוה והשפלות ביותר. וכ"ז
 אי אפשר לקנות כ"א ע"י קניית התוכחה
 והמוסר. ובערכין (דף עז) ת"ר מניין לרואה
 בחבירו דבר מגונה שחייב להוכיחו שנאמר
 הוכח תוכיח את עמיך. הוכיח ולא קבל
 מנין שיחזור ויוכיחנו ת"ל הוכיח מ"ם. יכול
 אפילו פניו משהנין. פירש"י שוכיחנו ברבים.
 ת"ל ולא תשא עליו חטא. עד היכן הוכחה
 רב אמר עד הכאה ושמואל אמר עד קללה
 ור"י אמר עד גיפה. והרמב"ם בהלכות דעות
 כתב ופסק דליתו נפטר מתוכחה אפילו אם
 מקללו וגזפו כ"א עד הכאה כרב. ומעתה יכול
 האדם להתבונן אם לחבירו מחוייב כך מכש"כ
 האדם לעלמו שרואה א"ע שאין בו יראה שמים
 עד כמה לריך להוכיח וחוזר ומוכיח לעלמו
 בכדי שיכנע לבבו הערל וירגיש ביראה שנגע
 בלבבו ונעשה בה רשימה של ממש וכמאה"כ
 בקהלת ומי יחוש חזן ממני ובאבות אם אין
 אני לי מי לי ואח"ל (ברכות ה) לעולם ירגיז אדם
 יצר טוב על יצר הרע (ושם דף ז) תחת גערה
 במבין טהבות כסיל מאה אר"י משום ר"י
 טובה טרדות אחת בלבו של אדם יותר טכמת
 מלקיות ר"ל אוסר ממאה מלקיות שנאמר
 תחת וכו' טהבות כסיל מאה. והר"ז מוכיח
 שהאדם על עלמו מחוייב יותר הרבה ממה
 שמחוייב על חבירו. כי אמר שחייב להוכיח
 חבירו ולחזור ולהוכיחו. ותוכחה זו החיוב כמה
 דאפשר ואם בידו להכותו חייב גם בזה כמו
 שתקנו בזה חז"ל על העובר דברייהם מכות
 מדרות והעובר בלאו הוא חייב מה"ת ע"פ
 סנהדרין מלקות וכמו שאמר שם בערכין ר"א
 כ"פ נלקה רע"ק חבירי על ידי ולא התרעם
 עלי כ"א הוסיף אהבה וכמאה"כ הוכח לחכם
 ויאהבך. ועד"ז אומר שהאדם לעלמו כאשר
 הוא מצד עושה לו המדרות שהוא גוסן בלבו
 יותר ממאה מלקיות לכסיל. ובצ"ר (פרשה נד)
 והוכיח אברהם את אבימלך אר"י בר"ח התוכחה
 מביאה לידי אהבה שנאמר הוכח לחכם ויאהבך

היא דעתו דאמר כל אהבה שאין עמה תוכחה
 אינה אהבה אמר ר"ל תוכחה מביאה לידי שלום
 היא דעתו דאמר כל שלום שאין עמה תוכחה
 אינה שלום. ובמדרש קהלת והחי יתן אל לב
 אסר ר' מנא והחי אלו צדיקים שנותנים מיתות
 כנגד לבן ולמה כותשין על הלב מימר דכולהו
 תמן. ר"א והחי זה חי העולמים שהוא משלה
 שבר כל פסיעה ופסיעה בגמ"ח. ר' זעיר
 שרע בדיבורו וכו' ופירש המת"כ ר"ז
 בארץ שהחליק א"ע באו אנשים אליו להקטיל
 וראוהו שהוא שוכב על הארץ לרגלו שה' היכול
 בידו לקום מיד אלא שראה להתעכב ולשכח
 מחשבתו בזה. א"ל מה זאת שאתה שוכב
 לרגלך א"ל בכדי שאתבונן מהיכן באתי ולהיטיב
 אשוב וזהו משום והחי יתן אל לבו. ושם בפ' כל
 אשר תמלא ירך. ר"ל הוה מתחמד למחמי ל
 חיית רבה אמרין ליה ליה את כדאי וכו' יתן
 הלת מאה העניתיא אחמי ליה בחלמא אמר
 מאן הוא דכלום ודבר בגרמי כלום נוח
 שלא נברא. ונחקקו שם המפרשים מאד בפ' כל
 ונ"ל דה"פ משום דהטיקו ענה לאדם שיהיה
 תמיד לבו נשבר בקרבו. וידע אשר נגד
 שלריך לעבוד את הש"י בכל נפשו הנה
 מה שעשה והשיג אינה כלום נחשבת נגד כבוד
 הש"י אשר לכבודו אין לה שיעור וצבול
 דרך הגשמה מפני שהיא בת מלך ע"כ כל
 שיעשה הנפש לא תמלא בזה וכדאיתא
 במדרש על פסוק זה משל לבן כפר שלקח
 מלך כל התכשיטין וכו' אינם נגדה כלום והנפש
 ע"כ לא תמלא. ואם האדם מתנהג בדרך
 ע"כ הוא חשוב מאד בעולם העליון כמו שהבאר
 לעיל מאה"כ אשכחן את דכא ושפל רוח. אולם
 מי שהוא באמת יגע ומשתדל מאד תמיד בתורה
 ובמעש"ט. ואכן שחשוב בנפשו ללחזה חשיבות
 מפני גדול עבודתו הנה האיש הזה הוא בכלל
 מאמר חז"ל נוח לו שלא נברא. וזהו מה דר'
 חיית השיבו והודיעו מאן הוא דכלום כלומר
 שהיא איש החשוב וקרא י' ודבר בגרמי כלום
 פירש שמתנהג כן בדעתו ועיניו בזה שהוא דבר
 יש וחשוב אז האיש הזה נוח לו שלא נברא ומפני
 שהאדם לריך להיות בעיניו כאין וכאזני כלום

(י) הנה בתמיד פ"א הניא רבי אומר איוהו דרך ישרה שיבור לו האדם יאהב את התוכחות שכל זמן שהתוכחה בעולם נחת רוח בעולם טובה וברכה באה לעולם ורע כסתלקת מן העולם שנאמר ולטוביחים ינעם. וי"א יחזיק באמונה יתירה שנא' עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי. אר"ש בר"ג א"ר יונתן כל הטוביח את חבריו לשם שמים זוכה לפלגו של הקב"ה שנאמר מוכיח אדם אתו. ולא עוד אלא מושבין עליו חוט של חסד שנא' חן ימצא. ובילקוט משלי (סימן בז) כמים הפנים אל פנים כן לב האדם לאדם. אר"ה ובי"ש פנים למים, אלא מה מים הללו אתה נוהן בבלי וטסתכל בהם והם נראין לך. כך לב האדם לאדם. הפסוק הזה ופירושו הכל הוא מוסר השכל וכלל גדול הוא בדרכי העבודה לאנשי לב. וכמו שפירשו הגאון הקדוש האלקי בעל ס' ראשית חכמה ע"פ הוה"ק שכן השי"ת כביכול נקרא בלשון נביאים אדם וכדאיתא במדרש ובילקוט (ימקאל א') א"ר יודן גדול בח הנביאים שמדמין את הצורה ליוצרה שנאמר ואשמע את קול אדם מדבר ודמחזור יותר מדין קרא ועל דמות הבטא וכו' וכן לב הקב"ה לאדם כפי שהוא כח הסעוררות הלב מן האדם ובחיה שהוא מתעורר באהבה ובשמחה בנחת ובריון ובשפלות וענוה בכבוד שהוא מיראה ובחמנונים בדביקה בתשוקת הנפש בחמדה בלב ונגפש ובמאוד באמת ובתמים צימוד הלב ובקישוט המחשבות בהתפארות ובשבחים כמותן עטרה למלך וככל אשר האדם מבין לבו לפני ה', ואם מתוך שברון לבו מיראת העושה, ומדאגת עיני העולם הזה בצטחון ובשתחוו' ובקידה, הכלל בכל זה אשר כמו פנים של אדם נראים באלו שפיות לבנו כמים נוכח פני ה' כמו כן בוו בחמינה מראה הקב"ה אליו התקרבות בחיות בחינה עלמה וכן איתא במדרש על משה"כ ה' לך כלל הוא אש אחת שמת נגדו או זוכה נגדו כמו כן נראה כלל. ומכל זה הוכל להבין שהעיקר באלו הוא הלב שהיא כנקודת וקוטב כל המעגל וכפי דרישת לבנו וכוונת חפצו בעבודתו להשי"ת כמו כן

נחשב ונתעלה חן ערכו לריון לפני השי"ת וכאשר הבאנו לעיל ובארנו כ"ז (בח"א פ"ו ופ"ז) וכל מה שהוא מתקן מדותיו לטוב יותר וכוונתו רצו' מלב ונפש ציחר שאת מאהבת המקום ומיראת הרוממות והבוסה לפני השי"ת אשר מלא כבודו בכל העולם וכלאו שורה עליו ומה שבצידתו יותר מיוחדת לפניו ותקוקה בלבו גדול חמונה השי"ת ומכיר את מי שאמר וה' העולם ועד שכל עיני עוה"ז הם צעינו כלין וכאפס נחשב עד שיעקר מחשבנו בהשם יתב' ובתהלותיו וכל חפץ אדם זה לעשות נחת רוח להשי"ת ולעמוד בכל נסיונותיו ולאחזהו על אחרים והלגט לכת עם ה' אלהיך בכל מה שהוא יותר מתקרב ונתקן באלו הדברים כמו כן שכרו יותר גבוה ויותר גנוז למעלה. ויתכן שני בני אדם אשר כל ימיהם התנהגו שניהם בשוה וכיוונו למטן כבוד ה' ג"כ ובכ"ז זכה ה' מן השני גבוה מעל גבוה כיתרון האור מן החשך וכמרתק רקיע של ערבות מן גן עדן שבארץ וגם יותר בלין שיעור וע"ד סגנון מחול' בחגיגה דגלי החיות כנגד כולן וגופי החיות כנגד כולן וראשי החיות וכו' וכמו דא' צתבני האריו"ל וחכמי אמת ז"ל ועד"ז אחו"ל כל ה' ולאחר נכוה מתופת חבירו, וגם גרון האדם גזה לפי מעשיו שהעיקר מה שיול חמדת לבנו ושיעור הכנתו בעבודת ה' לפועל. כי תשוקת הלב והסכמתו יותר טוב מן קבלת המות. שהמות עדיין רחוק מהי"ה"ר היושב בלב והלב עדיין אינו יודע אש כה יקיים בפועל שבא אז בתוקף הכח המרגיש והחיות הבהמיות. ולכך אחו"ל שהשי"ת אינו מנסה כי אש ללדיקים וכמאה"כ ה' לדיק יבחן ורשע ואובד חמם שגאה נפשו. ויש כמה נסיונות ללדיקים ושהם בבחי' מחשבה מה שהי"ה"ר רוצה להטותם הן צינר גלוי והן בצלגות דעת. ואפילו אנשים פשוטי' אחו"ל אדם נמסה בכל יום ורק שהם אינם מרגישים כ"כ. עוד יש בחינות הרבה בענין מלחמת הי"ר לאדם מנד מזנו שלזה העבודה נקל מפני שטלר בעצב ממוזג או מלך קרובה אביו או מלך נשמתו הגבוה. ולכן כ' הרמז"ס ז"ל בהלכות תשובה שערן המשפט לאדם אינו כ"ה

כ"א בדעת הקב"ה היודע ומביט את הכל והוא השוקל את מעשה האדם עונות וחכיות שלו . ו"ל בפ"ג ה"ב וסיקול זה אינו לפי מנין הזכיות והעונות אלא לפי גודלם יש זכות שהוא כנגד כמה עונות שנאמר יען נמלא בו דבר טוב ויש עון שהוא כנגד כמה זכיות שנאמר ומוטא לי' יאבד עובה הרבה ואין שוקלין אלא בדעתו של אל דעות והוא היודע איך עורכין הזכות כנגד העונות . וכן מלינו באתר שדרכה מעוה"ב ע"י בת קול שובו בני שובנים חוץ מאחר , והגם שאין דבר שעומד בפני תשובה . וכבר אמר ירמיה' (בסימן ג') לאמר הן ישלח איש את אשתו וגו' והיתה לאיש אחר הישוב אלי' עוד וכו' זאת זמית רעים רבים ושוב אלי גאוס ה' . אלא מפני שעונו גדלה מאוד לפי ערכו ואשר הוא הכיר את רבונו ומרד בו . עוד אחז"ל במו"ק (דף ט"ז) א"ל הקב"ה לדוד דוד שירה אתה אומר על ספלתו של שאול , אלמלי אתה שאול והוא דוד איברתי כמה דוד מפניו היינו דכתיב שגיון לדוד . ופירושו מפני שדוד חטא יותר משאול וכדאיתא (ציומא פ"ב) כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמרי' ביעייה שאול באחת ועלתה לו ורודו בשתים ולא עלתה לו . והטעם בזה מפני שדוד בא מזרע מואב . וכדאיתא בעלמא חין ממנין פרכס על הכבוד אלא ח"כ קופה של שרצים תלוי' מאחוריו ואשר ע"כ ה' לו גודל התגברות הילר . וגם שמואל כאשר בא למשוח למלך אחד מבני ישי וראה לדוד איתא בזה שמואל נתפחד ממה שראהו ארמוני עם יפה עינים וזה ממה שמואל ראה את החילוניות שלו , אבל השי"ת קום משתחוה אחר לשמואל . וא"ל כי האדם יראה לעינים וכו' יראה ללבב . שהשי"ת יודע לפני לבבות ואת כח הנשמה . והרי דוד היה בו גודל כח ואחיות הילר , ומשא"כ שאל מצנימן וכן שנה במלכו והי' טעם גדול שאו סימן של זכות הדעת והוא היה צמוג השוה ע"כ לפי שיקול השי"ת האל דעות שאלו באחס ועלפה לו . דוד בשתים ולא עלתה לו . והכ"מ פירש דעת הרמב"ם משום דאיתא בקידושין שלעולם יסויק אדם את עלמו למחלה זכיות ומחלה

עונות והיאך אפשר אלא מטעם הג"ל . ועוד איתא בפ' חלק שאחאב ציוני וסיקול היה והגם שהוא היה רשע מאוד בעניני חטאי ע"ו וכמ"ס במלכים אעפ"כ הי' נחשב לפני המקום לשקול , ואמר שם מפני שהיה מכבד את התורה ות"ח ציור . והרי אנחנו רואים שהעיקר הכל תלוי באצנתא דלבא . ומכאן נודע לנו גודל מעלת הסוכחה והתבוננות והמרדות בלבו של אדם אחר שהכל אחר כוונת הלב הם הם הדברי' . והנה צנין דוד ושאלו כתב המהרש"א ז"ל בח"א ציומא מפני שדוד הרבה בתשובה ומשא"כ שאלו , ודבריו מופלאים בזה ממני . כי הלא כמו דוד שלא שב עד שנתן הנביא בא אליו עם המשל של עני בכבשו והעשיר גזלו וכו' ופיתרו הנביא על עונש דוד ואז ענה דוד חטאתי וחומי' בשרו הנביא גם ה' העביר חטאתך לא תמות , וכן שאלו שהוא טעה כמה שחשב כי הוחר לו לייקח ראשית החרם למען יזכרו לקרבני' וכאשר שמואל הודיעו שחטא בזה ענה גם כן חטאתי כי עברתי את פי ה' ואת דברך , ומיד השיב לו שמואל אשר כבר עלתה לו וקרע ה' את ממלכת ישראל ממנו ונתנה לרישו הטוב ממנו ומשא"כ גבי דוד ובאוחו טעה הי' ענין שאלו יותר בחטא קל ובאופן התשובה היו שוים כי תשובת דוד הי' אח"כ . ויש לדון למען אלו המתין השי"ת לשאלו שלא לעשו הי' ג"כ אח"כ מרבה בתשובה , ואדרבה דוד לא אחר חטאתי עד שהנביא הודיעו עונש מיתה , ומשא"כ גבי שאלו . שנית קשה דא"כ מהו אלמלי איתה שאלו והוא דוד וכו' הלא כח דוד יותר גדול מפני תשובתו הגדולה . חולת הג"ל . הלא מה דאמר כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמרי' סייעו משמע להדיא שדבר זה אינו מלד דרך הדין כ"א מפני מליאת חן מה שמלא בעיני ה' שויתר לדוד יותר מלשאלו . אלא הטעם בזה כמו שכתבנו וכפי דברי הרמב"ם הג"ל :

(א) **העירינו** בס"ד אשר זה כל האדם שזכו ומצוה בהיות נקודה לבבו נאמנה את אל רוחו באהי"ר ובתיקון המדות ויתוד הלב ושמירת וקיום התורה כולה לשמה

בזה תליא ובאלה הדברים נידון לפני ה' הבזון לבנות בזה סליק ובהא נחית, וכל זה מבואר בדברי המדרשים ואגרות חז"ל. ועוד גביא לקמן מאמרי חז"ל המעידים על"ז. ועתה נביא מאמר אחד ממאמרי חז"ל האומר כזה בקיבור, ואחר כך נליע אמרי קשוט של רבינו הרמב"ם ז"ל מש"כ בלמרותיו הקדושים. וזה בחלק(דף קו) ואמר ר' יצחק מ"ד אי' סופר ואי' שוקל אי' סופר את המגדלים אי' סופר שהוא סופר כל אותיות שבתורה. שוקל ששוקל כל קלים וחמירי' שבתורה סופר את המגדלי' שהי' סופר שלש מאות הלכות במגדל הפורח באייר. א"ר אמר ר' מאות בעיי הוה בעו דואג ואחיתופל במגדל הפורח באייר ולא אפשר להוחר אמר רבא רבותא למבעי בעיא. בשני דרב יהודה כולא תנויי בנויקין ואנן קא סתנינן בעוקצין טובא וכד הוה סמי ר"י האשה שכובשת ידק בקדרה אמר הויית דרב ושמואל קא חוינא הכא ואנן קא סתנינן בעוקצין תליסר מתיבתא אורב יהודי' שליף חד מסאני אחי מטרא ואנן צווחינן וליבא דמשנח בן. אלא הקב"ה לבא בעי דתיב והי' יראה ללכב. אמר רב שרשיא וכו' אלא לא סליק להו לדואג ואחיתופל שמעתתא אליבא דהלכתא משום דתיב סוד ה' ליראיו. והר"ו מבואר דהטיק תליא בלבא. והנה הרמב"ם בהלכות תשובה בפ"ט כתב. הקב"ה נתן לנו התורה זו עין חיים היא וכל העושה כל הכתוב בה ויודעו ידיעה גמורה ונכונה זוכה בה לחיי עוה"ב ולפי גודל מעשיו ורוב חבתו וזכה בה, כרי שכתב לפי גודל מעשיו וכפי שביאר בפ"ג דשיקול זה אינו לפי הריבוי כ"א לפי גודלם הנחשב בעיני המקום ואמר לפי רוב חכמתו היינו כפי שכתב בפ' העשירי דהטוב מיראם אינה מעלת חכמים ואין עובדים ה' על דרך זה אלא עמי הארץ וכו' שמחנכים אולם עד שתרבה דעתו ויעבדו מאהבה. וכמשה ה' שסוק ע"מ לקבל שכר כרי זה שלא לשמה ומי שאינו עוסק בה אלא מפני אהבת ארון כל הארץ שזנו בה הר"ו עוסק בה לשמה וכו' אינו אובד הקב"ם אלא ברעת שידעטו

וע"פ הדעת תהיה האהבה אם מעט מעט ואם הרבה הרבה, והרי זה שכיח הרמב"ם בזה שכתב ולפי רוב חכמתו ר"ל כמש"כ לבסוף שע"י החכמה והדעת יהי' עבודתו מאהבה ולכן נוהל עוה"ב לפי הרוב חכמתו וזה ברור כדוונתו שלפי רוב חכמתו ירבה ויוגדל יותר עבודתו ביתרון מעלה של אהבה כי האהבה תלוי' בהכרתו הבאה לו מחכמתו ודעתו וגמלא דמי שהוה יותר חכם ומשתדל לדעת את גדולת השי"ם נחוסף לו יותר אהבה ע"כ לפי רוב חכמתו נוהל יותר לחיי עוה"ב. וזוואי אי אפשר לומר שהעוה"ב תליא במי שיותר חכם דהא חכמה בשמים תליא ואינו כ"כ מלך בחמירה וכמתו"ל הכל בידי שמים. ואם לומר דמי שמרבה ללמוד בו תליא מלחא הא הני אחד המרבה ואי' הממטיס ובלבד שיכוין לבו לשמי' וכמו שניסח ר"י לר' אלעזר בזה ובאבות הניא לפוס לערא אגרא אלא בע"כ כדפרישית ודברים אלו מבוארים יותר בפ' הרמב"ם בכנהדרין פ"ט כמש"כ שם באריכות וביאור הדברים אלו ובספר היד קלרס וז"ל שם והם רומזין למה שביארתי לך שאין לשום תכלית חכמה לא לקבל כבוד ולא יתעסק בה לשום פרנסה ולא תהיה אצלו תכלית לימוד החכמה אלא לדעת אותה בלבד וכן אין תכלית האמת אלא שידע שהוא אמת והתורה אמת ותכלית ידיעתה לעשותה. ואסור לאדם השלם שיאמר בשאעשה אלה המצוות שהם מדות הטובות ואתרחק מן העבירות שהם מדות הרעות שצוה השי"ת שלא לעשותם מהו הגמול שאקבל ע"ז שוהו מפני מיעוט שכלו כמו הגער וכו' והוה הענין שקורין אותו עובד מאהבה. והוה כוונת התורה ויסוד כוונת חכמים. ואין מעלים עיניו מזה אלא אויל משהגע שקלקלהו מחשבות הסכלים ושבשהו הרעיונות הגרועים. ולפי שידעו חכמים שדבר זה קשה מאוד ואין כל אדם משיג אותו כ"א וכו' ולפי שהאדם אינו עושה מעשה כ"א שיגיעו הרעלת מזה ואם אינו כן יהיה אצלו הבל וריק ולכן התירו להסין מפני יראת העונש ואהבת השכר ומחויקים

את כוונתם בזה עד ששינו המושג וידע האמת והדרך השלם. וכמו שהאב מתנהג עם בנו הקטן והנער. ואין ההמון כפסידים מכל וכל בעשותם המצות מיראת העונש ואהבת השכר אלא שהם בלתי שלמים, אולם זה טוב להם עד שיהיה להם כח והרגל והשתדלות בעשיית התורה וזוהו יתעוררו לדעת מהתורה האמת ויחזרו עובדים מאהבה וזוהו מה שאמרו חז"ל לעולם יעסוק אדם בתו"מ אפי' שלל"ש שמתוך שלל"ש יבוא לשמה. וזה כי בשיאמין שיש שם חכמה והיא התורה שהגיעה אל הנביאים סאת הבורא יהעלה שהודיעם במדות הטובות והם המצות והמדות הרעות והם העבירות ראוי לו מצד שהוא אדם ישר במג שיעשה המצות ויסור מן הרעות וכשיעשה זה יושלם בו ענין אנושי ויהי נברל מן הבהמה ובשהי' אדם שלם הוא מטבע האדם השלם אשר אין לו מניעה שתחי' נפשו ותהקיים בקיום הידוע לה וזוהו העוה"ב כמו שאמרנו. ע"כ בקילור ובדילוג. ומה שסיים בזה וזהו העוה"ב כמו שאמרנו רצונו כמה שמנואר לעיל דאין השגה להגוף הכהמי במהות מענוג עולם הבא והליוור שלו שהארס השלם המכס משיג בעולם הבא השגה גדולה בידיעת הסי"ת ואשר זהו מענוג של חיות הקודש והמלאכים כי עי"ז נקרב מפני שהמושכל והנפש אחד וזוהו יתענג במענוג רוחני עין לא ראתה וכו' וזהו כוונתו שהמכס בזה בעוה"ז שהכיר וזכה לעבוד מפני דעתו באהבה לפי רוב חכמתו יסוג שם יותר מעניני מושכל הזה אשר זהו כענין לנפש המשכלת הקשורה להסי"ת באהבתו ועי' שכל ימיו קיים את התורה בשלמות אשר תכלית החורה מה שהארס קונה על ידי מלות עשה את המדות הטובות ועי' מלות לית נרחק מן המדות הרעות ודברים אלו מטהרים את האדם מן החומרות, ואשר ע"כ כאשר תשכיל הנפש ותתרבה דעתה תשוב על ידי זה לעבוד את ה' באהבה וכיון שנפשו נטהר ונרחק מן הגופניו' הבהמיות בחייו ע"כ במותו כאשר יוסר ממנו הגוף ממילא הנפש תסוף למעלה למדור

המלאכים עולם השכלי כענין האש הטולה למעלה ושם באין מונע לה חזקה לחותו מענוג של מלאכים בהשגתה נוראות מגדולת הסי"ת. בארתי לך כוונת הדברים בכדי שעי"ז הראש ותבין דבריו העמוקים וברור שזוהו כוונתו. ונראה מדבריו אלו שהיסוד החורה היא להיטיב את האדם ולהורות לו מה שהסי"ת הוא היוולד ויודע ענין ושורש כל דבר שבעולם וראש בסגולות העולם מה שראוי לתת לאדם מלות עשה אשר הסגולות חלקיות להם מה שהם מביאים להאדם השומרם לכל המדות הטובות אשר הם דרכי ה', ואשר יזוה על לא תעשה מה שמגד סגולה החלקית הוא מביאו למדות הרעות. וכאשר יקיים כ"ז יהי בידו עי"כ את החורה ותחממה שיעלה מדותיו ותשוקותיו באהבת הסי"ת ויראתו וזוהו ענין תכלית החורה. והנה בסנהדרין שם כתב הרמב"ם שדעמו קוה לעשות חיבור בענינים אלו עי' שיקבץ את כל מחז"ל ולא נמלא זה היום לפנינו. אמנם בפרק הנהגות לתבודד שם גילה דבריו הקדושים במעט הכמות ורוב האיכות ושם תראה בעליל שנוי ומבולש כמו שכתבתי למעלה. ומפני שהוא שייך לספרינו זה אעתיק אותו בכלן ואבאר מעט מדבריו כדי ה' הטובה עלי' בס"ד. וזהו דבריו שם:

(יב) כבר התבאר שכל השתחה והפסד או חסרון אמנם הוא מפני החומר. וביאורו באדם ע"ד משל כי כיעור לורתו ולחא אבריו מטבעם וכן חולשת כל פעולותיו או בטולם או בלבושם אין הפרש בין היות כל זה בתחלת היצירה או מתחדש עליו אין זה כולו נמשך אלא אחר החומר שלו הנפסד לא אחר לורתו וכן כל הבע"ח אמנם ימות ויחלה אחר החומר שלו לא מפני לורתו. וכל פשעי אדם ומטאיו אמנם הם נמשכים אחרי החומר שלו לא מפני לורתו, והמשל בו שהשגת האדם את צוראו וזיירו כל מושכל והנהיגו תאוותיו וכעסו והסתכלו במה שצריך לבחור בו ובמה שצריך לרחוק כ"ז נמשך אחר לורתו. אבל מאכליו ומשתיו ומשגליו ורוב תאוותיו וכן כעסו וכל

וכל מדה רעה שתמלא לו הכל נמשך אחר החומר שלו. וכאשר יתברר שהענין כן ולא היה אפשר בגזירת החכמה האלקית שימלא חומר בלי לורה ולא שימלא לורה מאלו הלוורות מבחתי חומר והתחייב הקשר זאת הלוורה האנושית הנכבדת מאוד אשר ביארנו שהוא ללם אלקים ודמותו וזה החומרי העפרי החשוך המביא אותו לכל חסרון והפסד נתן לה ר"ל ללוורה האנושית יכולת על החומר וממשלה ושלטון עד שתכריחנה ותמנע תאותיו ותשיבם אל מה שאפשר מן היותר והשווי. ומנהיגו נחלקו מדרגת ב"א ב"י ב"ב א"א שכל השתדלותם תמיד לנחור הנכבד ולבקש העמידה המתמדת כפי גזירת לוורתו הנכבדת, ולא יחשוב רק בלוור מושגל והשגת דעת אמיתי בכל דבר. והדבק בשכל אלקי השופע עליו אשר ממנו נמלאה הלוורה ההיא. וכל אשר יביאנה לרכי החומר ותאותיו ולכלוביו ותפרתו המפורסמת ינטער על מה ששקע בו ויבוש ויכלם ממה שיגיע בו. וישתדל למעט מן חרפה ההיא בכל יכלתו ולהשמר ממנו בכל דבר. כי יש בבני אדם אנשים כמו שאמרנו שכל לרכי החומר אללם חרפה וגנות וחסרון התחייבו בהכרח ובפרט חוש המישוש כמו שזכר החכם אשר בעבורן נתאוו למאכל ולמשתה ולמשגל כי ירדן למשכיל למעט בהם במה שאפשר ולהשמר מהן ולהנטיע בעשותו אותן ושלא ידבר בהן ולא ירחיב בהן המחמיר. אבל יהי' האדם מושגל על אלו התאות כולן לקלר בהן כפי יכלתו, ולא יעשה בהן אלא במה שאי אפשר וזלנו ושם תכליתו תכלית האדם מאשר הוא אדם והוא לויר המושכלות לא זולת זה אשר החזק והנכבד שבהן השגת השם והתמלאים ושאר פעולותיו כפי היכולת. ואלו האנשים הם פס ה' תמיד. והם אשר נאמר עליהם אלקים אתם ובני עליין כולכם. וזהו המבוקש מן האדם ר"ל שזאת היא תכליתו. אמנם האחרים הנבדלים מהשם והם המון הסכלים הם היופך זה בעלו כל מחשבה והשתכלות במושכל ושימו תכליתם החוש ההיא ר"ל חוש המישוש. ולא יחשבו ולא יתבוננו רק

במאכל ומשתה ומשגל ולא בדבר אחר כמו שנאמר ברשעים בהיותם שטופים במאכל ומשתה ומשגל, אחר וגם אלה ציין שנו ובשכר שנו וגו', ואמר כי כל שולחנות מלאו קיאו לורה בלי מקום. ואמר אנשים משלו בו היפך מה שביקש מהם בתחלת הלידה ואל אישך תשוקתך והוא ימשל בך. וכיפר חוזק תאוותם ואמר ירמי' איש אל אשת רעהו ינהלו וגו' ואמר כי כולם מנאפים עזרת בוגדים, וזוה הענין שם שלמה ע"ה משלי כולו להזהיר מן הזנות ומן המשתה המסכר שבשני אלו ישחפתו שנאי ה' שרחוקים ממנו אשר נאמר בהם כי לא לה' המה וגאמר שלח מעל פני יולאו. אמנם אמרו אשת חיל מי ימלא וגו' המשל הוא כולו מזבחר כי כשיזדמן לאיש א' חומר טוב בלתי גובר עליו ולא מפסיד הודרו הוא מתת אלקים וסוף דבר החומר הנאות נקל להנהיגו כמו שזכרנו. ואם הוא בלתי נאות אינו נמנע מן המתלמד לכבוש אותו. ומפני זה הוכיח שלמה המוסרים ההם כולם הוא וזולתו ומזאת התורה והאזהרה אמנם הם לכבוש תאוות החומר כולם ולרדן למי שיבחר להיות אדם באמת לא בהמה מלודת ותואר אדם בתמונתו שישים כל השתדלותו לחסר לרכי החומר במאכל ומשתה ומשגל וכעם וכל שאר המדות הנמשכות אחר התאוה והכעס ויבוש מהם וישים להן מדרגות לנפשו. אמנם במה שאי אפשר מבלעדיו במאכל ומשתה ולרכיבו ישתפק מהם במועיל ולפי לורך הפרנסה לא לפי ההנאה וימעט הדברים צו ג"כ והקיבוצ עליו. וכבר ידעת מאותה סעודה שאינה של מוזה ושחסידים כר' פנחס ב"י לא אכל כלל והשתדל רבינו הקדוש שיאכל עמו ולא עשה. ואמנם היין דינו כדן המזון בכונה. אך הקיבוצ על השמי' המשכרת ראוי שתהי' אלץ יותר חרפה מהיציאה, וביאור זה כי היציאה ענין הכרתי איך לאדם תחבולה לדמותו. והשכרות הוא ממעשה האיש הרע בבחירתו. והפסד השכל והגוף מיוחס לשכל ולזה לרךד למי שרואה להיות אדם שירחיק זה ולא ידבר בו: א'

הערה הלא כבר בארתי לך שזה השכל אשר שפע עלינו מהשם יתעלה הוא הדבוק אשר

ביני

בינינו ובינו יתברך והרשות נתונה לך אם תרלה לחוק הדבוק ההוא תעשה ואם תרלה להחלוש מעט מעט עד שתפסיקוהו תעשה ולא יתחזק זה הדבוק רק בהשתמשך בו באהבת השם יתברך ושהיה כוונתך אליו כמו שבארנו, ומולשתו תהי' בשומך מחשבתו בדבר זולתו, ודע שאתה לו היית החכם שבבני אדם באמתית החכמה האלקות כשהפנה מחשבתך לדברי הכל כבר פסקת הדבוק ההוא אשר צינך וצין השי"ת ואיך עמו אז לכן הוא אינו עמך כי היחס ההוא אשר צינך כבר נפסק בפועל בעת ההיא. ומפני זה היו מקפידים חסידים על השעות שהם בעלים מלחשוב בשם והזכירו ממנו ואמרו אל תפנו אל מדעתיכם ואמר דוד ע"ה שויתי ס' לנגדי תמיד כי מימיני כל אמוץ. הוא אמר שאינו מפנה מחשבתו ממנו וכאלו הוא יד ימינו אשר לא ישכחו האדם כהרף עין לקלות הנאותה ומפני זה לא אמוץ, כלומר לא אפול. ודע שמעשה העבודות האלו כולם בקריאת התורה ובהפלה ועשות שאר המצוות אין הכלית כוונתם רק להתלמד ולהתעסק במצוות השי"ת ולהפנות מעסקי העולם וכאלו אתה התעסקת בו יתעלה ובעלת מכל דבר זולתו אבל לא התפלל בהנעת שפתיך ופניך אל הכותל ואתה חושב במקרה וממזרח, ותקרא התורה בלשוך ולבדך בבנין ביתך מבלי בחינה במה שתקראוהו. וכן כל אשר תעשה מלוא העשיה באברך כמו שיפור בקרקע או יחטוב עצים מן היער מבלי בחינה ענין המעשה ההוא, לא מי שזה לעשותו ולא מהכלית כוונתו, לא תחשוב שהנעת או לתפלות אבל תהי' אז קרוב ממי שנאמר בהם קרוב אתה צפיהם ורחוק מכליותיהם.

ומבוא

אחיל להיטריך אל תכונת ההרגל והלימוד עד שתיגע לזאת החכלית הגדולה תחלת מה שתחיל לעשות תפנה מחשבתך מכל דבר כשהקרא ק"ש ותתפלל. ולא יספיק לך מן הכוונה בק"ש בפסוק ראשון ובהפלה בברכה ראשונה וכשתרגיל ע"ז ויתחזק בידך שנים רבות תחיל אח"כ כל אשר תקרא בתורה ותשמענה שתשים כל לבדך וכל מחשבתך לכל מה שתשנה או תקרא, וכשתחזק זה בידך ג"כ בזמן אחר תרגיל עלמך להיות מחשבתך לעולם פנויה בכל מה שתקראוהו משאר דברי הנביאים עד הברכות כולם ותכוון בהם להבין מה שתהגה בו ולבחון ענינו וכשדרכו לך אלו העבודות ושהי' מחשבתך בהם בעת שהעשה נקיה מן המחשבה בדבר מעניני העולם הזה אח"כ מהטריד מחשבתך בלרכיך או במוטרי מאכליך וסוף דבר השים מחשבתך במילי דעלמא בעת אכלך או בעת שתיקך או בעת היותך במרחק או בעת ספרך עם אשתך ועם בניך הקטנים או בעת ספרך עם המון ב"א

הגה"ה

כתב

הרב רבינו ש"ט וז"ל ודע כי כמו שימלא מי שיקרא ק"ש ומי שיחפלה ואין לו כוונה כלל כמו שאמר הרב כוונתו בלרכי ויעשה המצוות כמו שיפור תפירה או יחטוב עצים מן היער כן ימלא איש על לך הפלא ועל לך הזרות שיחפסק בלרכי גופו ושכלו כולו בעת ההיא יהי' עם ה'. וכמו שימלא איש שלעולם אין לו זכירה מהשם ואינו מתכוין אליו בשום פנים כלל ובשום עת. ק ימלא איש שיהי' בשכל תמיד דבוק עם ה' לא יפרד ממנו אפילו כהרף עין אפילו בעתים המיוחדים לעשות לרכי גופו וא"ז מה שתב הרב שיכוין שיהיו פעולותיו כולם לעבודת השם כי זה מדרגת החכמים אבל שיהי' דבוק בשכלו עם השם והוא השכל בפועל ויעשה לרכי גופו ואיבריו ועיניו ולבו תמיד אל השם וזאת מדרגה גדולה עד מאוד וע"ז נאמר אני ישנה ולבי ער. עד כאן הגה"ה

אלו זמנים רבים ורחבים המלאתי לך לחשוב בהם בכל מה שהלצרך אליו מעניני הממון והנהגת הבית ותקנת הגוף, ואמנם בעת מעשה העבודות התוריות לא תטריד מחשבתך אלא במה שאתה עושה כמו שבארנו. אבל במה שהיה לך בדרך בעלמך מבלי אתה ובעת הקיך משנתך על מטתך הזהר מאוד מלשום מחשבתך בעתים הנכבדים ההם בדבר אחר אלא בעבודה ההוא השכליים

השכליות והוא להתקרב אל השם ולעמוד לפניו על הדרך האמיתית אשר הודעתך לא על הדרך ההתפעלות הדמיונות, זאת השכלית אללי אפשר להגיע אליו מי שיכין עצמו לה מאנשי החכמה בזה הדרך מן ההרגל אבל בהגיע איש מב"א מהשגת אמיתיות ושמתהו במה שהגיע לענין שיהיה בו מספר עם בני אדם ומתעסק בזרכי גופו ושכלו כולו בעת ההיא יהי' עש הש"ת והוא לפני תמיד בלבו, ואע"פ שגופו עם בני אדם. על הדרך שנאמר במשלי השירים אשר נשאו לאלו הענינים אני ישנה ולבי ער קול דודי דופק. זאת המדרגה אינו אומר שהיא מדרגת כל הנביאים רק מדרגת משה רבינו ע"ה הנאמר עליו ונגש משה לבדו אל ה' וגו' ונאמר בו ויהי שם עם ה', ונאמר לו ואתה פה עמוד עמדי כמו שביארנו מעניני אלו הפסוקים. וזאת גם כן מדרגת האבות אשר הגיע קורבנם אל השם יתברך עד שגודע שמו בזה בעולם אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב. זה שמי לעלם. והגיעם מהתאחד דעותם בהשגתו שכתר ברית עם כל א' מהם ברית קיימת וזכרתי את בריתי יעקב וגו'. כי אלו הארבעה ר"ל האבות ומרע"ה התבאר בהן מן התאחדות בשם ר"ל השגתו וההבנתו מה שהעיד עליו הכתוב וכן השגתו השם בזה ובזרעם אחריהם גדולה והיו עם זה מתעסקים בהנהגת בני אדם והרבות ממנו. פשתולים במקנה ובכבוד והוא ראיה אללי שהם כשהיו מתעסקים ועושים המעשים ההם לא היו עושים רק באזריהם לבד ולבדם ודעותם לא יסורו מלפני הש"ת. ויראה לי כי כאשר חייב היות אלו הארבעה עומדים על תכלית זה השלמות אלל הש"ת והשגתו עליהם מתמדת ואפילו בעת ההעסק להרבות ממון ר"ל בעת המרעה ועבודת הארמה וההנהגת הנית ה' מפני שכלית כוננת היתה בכל המעשים ההם להתקרב אל הש"ת קורבנה גדולה כי הכלית כוונתם ה' כל ימי חייהם להמליא אנשים שידעו השם ועבודתו, שנאמר כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו. הנה התבאר לך כי כוונת כל השתדלותם היתה לפרנס

יחוד השם בעולם, ולהישיר בני אדם לעבודתו ולהבנתו ומפני זה זכו לזאת המדרגה כי העסקים ההם היו עבודה גדולה גמורה ואין זאת המדרגה שיחשוב כיוולא בו להישיר להגיע אליו. אבל המדרגה היא אשר קדם זכרה לפני זאת אפשר להשתדל להגיע אליה בהרגל ההוא אשר זכרנוהו. ואל הש"ת נשא חפלה ותחנה להסיר ולהרחיק ממנו המונעים המבדילים בינינו ובין הש"ת ואע"פ שרוב המונעים ההם הם מאתנו כמו שביארנו בפרקי זה המאמר וכמ"ס כי עונותיכם היו מבדילים ביניכם ובין אלהיכם. והנה נגלה אלי עיון נפלא מאוד יסורו בו ספיקות ויתגלו בו סודות חלקיות, והוא שאנחנו כבר ביארנו בפרקי ההשגחה כי כפי שיגור שכל כל בעלי שכל תהי ההשגחה בו, והאיח השלם בהשגתו אשר לא יסור שכלו מהשם יתברך תמיד. תהי' ההשגחה בו תמיד, והאיח השלם אשר תפנה מתשבתו מהשם קלת עתים. תהי' בו בעת חשבו בה' לבד. ותסור ממנו ההשגחה בעת עסקו. ולא תסור ממנו אז כסורה ממי שלא ישיכיל כלל. אבל תמעת ההשגחה ההיא אחר שאין לאיש ההוא השלם בהשגתו בעת עסקו שכל בפועל. ואמנם הוא אז משיג בנת קרוב והוא דומה אז בעת ההוא לסופר המהיר בשעה שאינו כותב, ויהי' מי שלא השיכיל בשם כלל כל עיקר כמי שהוא בחשך ולא ראה אור כלל כמו שביארנו וכמ"ס ורשעים בחשך ידמו. ואשר השיג וכוונתו כולו על מושכלו כמו מי שהוא באור השמש הבהיר. ואשר השיג והוא מתעסק דומה בעת עסקו למי שהוא ביום המשונן שלא האיר בו השמש מפני העב המבדיל בינו ובין השמש. ומפני זה יראה לי כי כל מי שהמליא רעה מרעת העולם מן הנביאים או מן החסידים והשלמים. לא מלאהו הרע ההוא רק בעת השכחה ההיא ולפי אורך השכחה ההיא או פחיתת הענין אשר התעסק בו יהי' עולה הרעה, ואחר שהענין כן כבר סר הספק הגדול אשר הביאורו הפילוסופים לשלול השגחה הש"ת מכל איש ואיש מן בני אדם, ולהשוות ביניהם ובין אישי מיני שאר בע"ח והיתה ראייתם ע"ז מנזח החסידים והטובים

והצובים רעות גדולות ומה' השגחה השי"ת
 מהמהר צמי שהגיע לו השפע ההוא המזומן
 לכל מי שהשתדל להגיע אליו ועם הפנות
 מחשבת האדם והשינו השי"ת בדרכים האמיתים
 ושמתו כמה שהשיגו אי אפשר שיקרה או לאיש
 ההוא מין ממני ההיות כי הוא עם ה' וה'
 עמו. אבל בהסב מחשבתו מהשם אשר הוא
 או נבדל מהשם. השם נבדל ממנו והוא
 או מזומן לכל רע שאפשר שימלאהו. כי
 הענין המביא להשגחה ולהמלט מיד המקרה,
 הוא השפע ההוא השכלי. וכבר נבדל קצת
 העתים מן החסיד ההוא הטוב. או לא הגיע
 כלל להחסיד ההוא הרע, ולזה אירע לשיניהם
 מה שאירע. והנה התאמתה אליו זאת האמונה
 ג"כ מדברי התורה. אמרו ויתברך והסתרת
 פני מהם והי' לאכול ומלאוהו רעות רבות
 ולרות. ואמר ביום ההוא על כי אין חלקי
 בקרבי מלאווי הרעות האלה וגו'. ומבואר הוא
 שהסתרת פנים הזאת אנתו סיבתה ואנתו
 עושים זה המסך המבדיל בינינו ובינו. והוא
 אמרו ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על
 כל הרעה אשר עשה. ואין ספק כי דין היחיד
 כדון הציבור. הנה התבאר לך כי הסיבה בהיות
 איש מצני אדם מופקר למקרה ויהי' מזומן
 לאכול כבהמות הוא היותו נבדל מהשם. אבל מי
 שאלקו בקרבנו לא יגע בו רע כל עיקר. אמר השי'
 יתב' (ישעי' מה) אלי הירא כי עמד אני ואל תשתע
 כי אני חלקך ואמר שם כי העבור צמי' חלק
 אני ונבהרות לא ישטוף וגו'. כי כל מי שהביא
 עלמו עד ששפע עליו השכל ההוא מדבק בו
 ההשגחה. ומנעו ממנו הרעות כולם, והמר
 דוד המלך ע"ה הי' לי לא אירא מה יעשה
 לי אדם ואמר איוב הסכן נא עמו ושלם
 וגו'. אמר פנה אליו ותשלם מכל רע. התבונן
 ציור של פגעים תראה שהוא מספר ההשגחה
 ההיא הגדולה והמחסה והשמירה מכל הרעות
 הפגועות הכוללות והמיוחדות באיש אחד וזאת
 שאר צ"ח לא מה שהוא נמשך בזה אחר ענב
 המציאות. ולא מה שהוא מהם מלער בני אדם.
 ואמר כי הוא יליך וכו'. והגיע מהספור השמיר'
 געשרת אלפים מימך לא יגע כך רעה בשום

פנים. אלא שתראה והביע משפט ה' ושלומותו
 לרשעים ואהם בשלום. והוא אמרו יפול מלךך
 אלף וכו' וסמך לו מה שסמך מן ההגנה
 והמחסה. ואחר כך נתן טעם לזאת השמירה
 הגדולה ואמר כי הסיבה בזאת השמירה גדולה
 באיש הזה כי צי חשק ואפלטו וכו' ידע שמי
 וכו'. כבר בארנו בצדקים הקודמים שענין
 ידיעת ה' היא השגתו וכאלו אמר זאת השמירה
 באיש הזה היא בעבור שידעני וחשק צי אח"כ
 וכבר ידעת ההפך שבין אוהב לחושק כי הפלגת
 האהבה עד שלא תשאר מחשבה בדבר אחר
 אלא באהוב ההוא הוא החשק. וכבר בארו
 חכמים כי הכחות הגופניות בינוי הבחורות ימנעו
 רוב מעלות המדות כ"ס זאת המחשבה הזכה
 העולה ביד האדם משלמות המושכלות המביאות
 לחשק השם יתעלה. כי מן השקר שתעלה ביד
 האדם עם רמיחות הליחות הגופניות כי כל
 אשר חלשו כחות הגוף ותכבה אש התאוה יחזק
 השכל וירבה אורו ותחזק השגחתו וישמח בזה
 שהשיג עד כשיבא האיש השלם בימים ויקרב
 למות חוסף השגתו ההשגה ההיא חוס' עלומה
 ותרבה השמחה בהשגה ההיא והחשק למושב
 עד שתפרד הפש מן הגוף או בעת ההנאה
 ההיא ועל זה הענין רמזו החכמים בזאת משה
 ואהרן ומרים שלשתם מהו בנשיקה. שאמרו
 וימת שם משה עבד ה' בחרץ מואב על פי ה'
 מלמד שמת בנשיקה. וכן נאמר בזהרן ע"ה
 ה' וימת שם וכן במרים אמרו שאף היא בנשיקה
 מתה. אבל לא זכר בה ע"פ ה' להיוותה אשה
 ואין טוב לזכור זה המשל בה. הכוונה בשלשן
 שמהו בענין הגלגל ההשגה ההיא מרוב החשק.
 וגמטו החכמים ז"ל בזה המאמר ע"ד מליאל
 הישרה המפורסמת שתקרא שם ההשגה המגיעת
 עד חוץ חשק השי"ת נשיקה דאמרו ישיקה
 מנשיקות פיהו וזה המין מן המיתם אשר הוא
 החלט מן המות ע"ד האמת לא זכרו החכמים
 ז"ל שהגיעם רק למשה ואהרן ומרים. אבל
 שאר הנביאים והחסידים הם למטה מזה. אך
 כולם תחזק השגת שכלם עם המות שגלגל
 והלך לפניך לדקדק וכבוד ה' יאבהך. וישאר
 השכל ההוא אח"כ לנלח על ענין אחד כי כבר
 תוסר

הישר המונע אשר היה מדיל ציט וצין משכילו
 בקלת העתים. ויעמוד בהגלה הגדולה ההיא
 אשר אינה ממין הגאח הגוף כמו שבארנו
 במיבורנו ובאור זולתנו לפנינו. ושים לבך
 להבין זה הפרק השחל בכל יכלתך להרבות
 העתים ההם אשר אהה בהם עם השי"ת או
 שאתה משחל להגיע אליו. ולמעט העתים
 ההם אשר בהם אהה עם זולתו ובלתי משחל
 להקרב אליו. וזאת ההישרה די לפי כוונה
 זה המאמר :

הכונה ממעשה התורה כולם כי צפרעים ההם
 המעשים כולם וצפנותם תמיד תגיע רגילות
 ליחידים החסידים עד שיכלמו שלמות האנושי
 ויפחדו מה' וייראו ממנו וידעו מי עממם ויעשו
 אח"כ מה שראוי. כבר ביאר השי"ת כי הכלית
 מעשי התורה כולה הוא להגיע אל האדם זה
 ההתפעלות אשר כבר בארנו צמופת בזה הפרק
 למי שירע האמיתיות אמיתת חיוצ הגעוהו אליו
 ר"ל יראתו ית' ולפחד מדברו אמר אם לא
 תשמור לעשות את כל דברי וכו' הנכבד והטורא
 הזה וכו'. התבונן איך ביאר לך כי הכונה
 הייתה מכל דברי התורה הזאת תכלית אחת.
 והוא ליראה את השם הנכבד והטורא. והיות זה
 התכלית מנעת צמעשים תדעוהו מאמרנו בזה
 הפסוק אם לא תשמור לפשות. הנז' התבאר
 שהיא תגיע מן המעשים שהם עשה ול"ת. אבל
 הדיעות אשר למדתנו התורה והם השגת מליאותו
 יתברך ואחדותו הדעות ההם ילמדוהו האהבה
 כאשר בארנו פעמים רבות וכבר ידעת רוב
 האזהרה בהזהרה התורה על האהבה. והאבת
 את ה' אלהיך בכל לבבך וכו' כי שתי התכליות
 והם האהבה והיראה יגיעו צעני הדברים.
 האהבה תגיע בדיעות התורה הכוללת השגת
 מליאת השי"ת על אמיתתו והיראה תגיע בכל
 מעשי התורה כמו שבארנו. והבין זה הביאור :
 (ג) וְיִירָא יְיָ וְהִיָּחַס בְּתַחֲלֹת הַרְאָה שְׁכָל תַּעֲטוּנֵי
 עוֹה"ז וְכָל הַשְּׂתַמְשׁוֹת הַגּוּף הֵם
 נמשכים מהחומר והנמשך אחריהם והר"ז דרכי
 רשעים. ומפני שהטורה שהיא הנפש כל תכליתה
 משגת בהכירה את בוראה וגדלותו ונמשכת
 אחריו באהבה ועד שבוקה בו. וצעת ששוכחה
 בו נפסק השפע שצינה וצין קונה. לכן כפי
 ריבוי התמדת השכלתו ושימת לבנו באהבת ה'
 וכפי שקידתו בזה תמיד כמו כן יתרבה עליו
 השפע הלאי ויהיה גודל השגחת השי"ת ומחלתו
 עליו יתירה מן זולתו. ואי אפשר לאדם זה
 שיקרה לו מקרה רעה מפני גודל השגחת השי"ת
 עליו. ומה שמלינו שקרה לאיזה נביאים וחסידים
 זה היה בעת שצדו באותה שעה את הדיבור
 ונחלש הקשר ותמעטו ההשגחה אשר עליהם.
 לכן קרה אז להם ענין המקריות ומאלו שהתקנה
 בדרך

אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו
 צדימו כשיבחו ותנועותיו ועסקיו והוא
 לפני ארון גדול. ולא דבורו והרחבת פיו כרצונו
 והוא עם אנשי ביתו וקרוביו כדיבורו צמוצ
 הארון ומפני זה מי שיבחר בשלמות האנושי
 ושיהיה איש האלהים באמת יעיר משנתו וידע
 הארון הגדול המופק עליו להדבק עמו תמיד
 הוא השכל השופע עליו שהוא הדבוק אשר
 ציינו וצין השי"ת וכמו שאנחנו השגנוהו באור
 ההוא אשר השפיע עליו באמרי באורך נראה
 אור. כן באור ההוא בעלמו הוא משקוף עליו
 ובעבורו הוא תמיד עמנו משקוף ורואה. אם
 יסתר איש צמסתרים ואני לא אראנו נאום ה'.
 והבין זה מאד ודע כי כאשר ידעו זה השלמים
 הגיע אליהם מן היראה והכניעה ופחדתו ויראתו
 וצוהתם ממנו תמיד בדברים אמיתים לא דמיונים
 מה שהם לפנותיהם עם נשותיהם וצבית המרחץ
 בגליהם עם שאר צ"א. כמו שהמלא מנהג
 חכמינו הנופורסמים עם נשותיהם מגלה טפח
 ומכסה טפחים. ואמר ג"כ איזכו לטעם זה הנפנה
 בלינה בדרך שפנה בים. וכבר ידעת האזהרה
 מלכת בקומה וקופה משום מכה"כ ליישב בלב
 צי אדם באלו המעשים כולם הענין אשר זכרתי
 לך והוא שאנחנו תמיד צין ידי השי"ת ולפני
 שיענו לך וכשב. וגדולי חז"ל היו נמנעים
 מלגלות ראשם ללא לודך להיות השכינה מחופפת
 על האדם וסוככת אותו. וכן היו ממעטים
 בדבריהם לאת הכונה. וכבר בארנו מה שראוי
 לבאר במיעוט הדברים באבות. כי האלהים
 נשמים ואהה על הארץ פ"כ יהיו דנריך
 זעמים. וזה הענין אשר סערוחך עליו. הוא

בדרך זה עד שהסתלקותם היה פ"י הריבוי
השפע שהאיר ה' לשמחתם וילאו מחוך גדול
החשוקה והדבקות הנפלא הם האבות ומשה
רבינו ע"ה. אבל שאר הנביאים וחסידים אשר
הם למטה ממדרגותם מ"מ בהסתלק הנשמה
מחוך הגוף מה שהגוף מנע מהם בחייהם את
השגת הדבקות הגדול הזה. אמנם אחרי הפרדת
מן הגוף באין מונע היא מתעלית להשגחה
העליונה ולהתענוג הגדול הזה ותשחרר השכל
ההוא אח"כ לגלגל ועל ענין אחד תמיד כיון
שכבר הוטר המונע. ולכן אומר שים דעתך
לכל דברים אלו. השתדל בכל יכלך להרבות
העמים ההם אשר אתה בהם עם השי"ת. או
עכ"פ שאתה משתדל בעלות ובכונת הלב אשר
הם יועילו לך לזה ולהגיע לאלו. ותמעט מאד
אלו העמים אשר אתה בהם עם זולתו ובלתי
משתדל אז אליו. ואמר החכם אח"כ עלה כללית
להאדם הרוצה שישיג שלמות האלושי ושיהיה
איש אלהים באמת שיהיה מהאחר כל עלמו וכל
עניניו אשר יהיה בדרך השלמות היאות כבעת
שהוא עומד לפני מלכו מה"מ הקב"ה העומד
עליו ורואה בכל מעשיו ויודע כל נסתריו וידע
את הארון הגדול החופף עליו ויראה להדבק בו
תמיד ע"י השכל השופע ממנו עליו שהוא הוא
הדבוק שבינינו וכו' השי"ת. וכמו שאנחנו נשיג
אוחו ע"י אור הזה השופע עלינו כמו כן עם
האור ההוא בעלמו הוא יסקיף עלינו תמיד.
ואמר עוד שהשלמים ע"י ליוז השכלי הזאת
הם משגיחים. ואשר מגיע אליהם מזה היראה
וההכנעה ופחדתו ויראתו ובושתו ממנו ואשר
כל זה יהיה מן אמתות דעתם ולא מלד הדמיון,
והיראה עד"ו מן מתח"ל ממה שמלינו בענין
לניעותיהם וכו' וכבר ידעת מה שכן הזהירו לנו
ע"ד הכוונה הזאת במה שאסרו לנו לילך בקומה
זקופה משום מלכה"כ והוא זה שאנחנו נדע כי
אנו בין ידי השי"ת ולפני שכינתו נלך ונשב.
וגדולי חו"ל נמנעו מלגלות ראשם מפני כבוד
השכינה החופפת עליהם תמיד. והר"ז החכם
סודר דברי השגת התכלית הזה, ראשית ידע
שכל עניני התאוות נחשכה מן החומר ומחוש
המשוש. ומש"כ הוראה ממנה כל המעלות

הטובות אשר ע"כ יראה למעט בכל האפשרי
בעיני החומר וישים דעתו לעיני האורה שהיא
השכל הנפש. והשכל הנבחר המעולה והנכבד
הוא זה שלא יחשוב כ"א בליוז מושכל ודעת
אמיתי ולהדבק בהשכל אלהי השופע ממנו אליו
ואשר ממנו נמלאה האורה היא ואלו האנשים
המתנהגים כן הם עם ה' תמיד. והדבר הזה
הוא התכלית המבוקש מן ה' והוא התכלית של
האדם ועל אלו נאמר אני אמרתי ה' אתם.
אבל אלו הסכלים אשר שמו תכליתם להחוש
המימוש גינם הכתוב בלמרו גם אלה כיון שגו
וכו' שולחנות מלאו קיף לואה וכו' גשים משלו
בו. אחר כך כתב הערה אחר שהשכל אשר
שפע מה' עלינו הוא הרבוק אשר בינינו ובינו
יתברך נמצא שהתכלית הנכבד נתלה ברצון
האדם וידע שכפי התנהגותו והמשכתו כן
ישיג תכליתו. אם הוא ימשיך א"ע תמיד
באהבה לדבקות ה' ויחליש את תאוותו כן
יוסיף לקנות בעצמו את האור השפע הזה.
ואם ימשיך א"ע בהיפוך הענין כן יתמעט בזה
ויאבד את התכלית הזה ואז כן השי"ת יתרחק
ממנו ולכן אחו"ל אל תפנו אל סודעתכם.
ודוד אמר כן שוית ה' לנגדי תמיד. ועד"ו
נחצה עצה מה שיראה בתחלה אשר בעת עסקו
בתורה ומצות ה' יראה להפנות את עצמו
מכל עניני עולם ובאלו אתה מתעסק בו
יתעלה ויבטל ממנו כל דבר זולתו. ומפני
שהתפלה היא טבוא גדול לואת הכונה נהן
עצות לאדם איך שיפעול בדעתו מעט מעט
עד שיזכה להתפלל ע"ד הכונה המעולה.
והאריך עוד בזה. ואח"כ כתב אבל בהגיע
איש עד שזכה להשגה האמיתית או יראה
שאפילו בעת שהוא עוסק בעניני גופו תהיה
מחשבתו דבוקה בו יתברך. וזאת המדרגה
מעולה בשלמות זכו אליה האבות ומשרע"ה
אשר עד"ו נאמר ואתה פה עמוד עמדי ר"ל
שתמיד תהיה עמדי אפילו בעת עסקך בעניני
גופך. וכן האבות ומפני גודל התייחדם תמיד
בדבקות נפשם נפלא תמיד ואפילו בעסקם
בעניני עיה"ז לא היו עושים כ"א ע"י אבריהם
אבל מחשבתם היה דבוק בהשי"ת. ע"כ
אומרים

אומרים אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב כי דעתם ולבבם של אלו הדי' לא הסירו לעולם ממה שהם לפני ה'. ועוד שכל עסקיהם תכלית כוונתם היתה בכל המעשים ההם להתקרב אל ה' עי' בהתקרבות גדולה ותכלית כוונתם היה לפרסם כבוד ה' ואלקותו להמציא אנשים שידעו ה' ויעבדוהו וכמ"כ כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו. ואמר עוד בעניני השנחת השי"ת כי מאד נתעלה הרבוק בה' אשר בעת דביקותו לא יאונה אליו שום רעה ואין לו לפחוד או משום דבר וולתו. ומה שמצינו עניני מקרים לנביאים וחסידים לא הגיעם כי אם בשעה שהחלישו את דבקותם מחשבתם השי"ת. ואמר עוד שפני טעם הוה הצדיקים הגדולים מתו בנשיקה. כי חשק גדול יותר מן אוהב. ובעוד הוקינו נפרדו ביותר מן החומר ונתרבה בהם החשק ועי' החשק הוה הגדולה בעת בוא עתם נפרדה עי' החשוקה הנפלאה הזאת גפשמ מן גופם. וזאת היתה מדרגות האבות ומשה ואהרן ומרים ואמר אח"כ שאפילו ילו הצדיקים שלא זכו לזאת אבל תמ"ו בהסתלקם והוסר מהם הגוף המונע או נתעלה במעון קדשו להתענג במושכלות נפלאות ואשר עין לא ראתה. ואחר כך כתב הדרך הכלליות והעצה הנאמנה איך שיגיע עי' להמדות המעולות הפחד והיראה ובושתו ממנו המיד וכו'. ואחר סדרו כל אלה הדברים אשר הם קולעים אל השערה הגדולה התכליתית אמר החכם וזה הענין אשר העירותיך עליו הוא הכונה ממעשי התורה כולם. ופירש זה הענין של המעטת החומרי והתגברות הצורה הנכבדת ואשר עי' ושיג דביקות נפשו בה' עדי' היה הכונה מה' בצוותו אלינו בכל המצות המעשיות בעשה ול"ת כולם. וזהו כדבריו מש"כ בפירושו בסנהדרין שקורא לכל המצות עשה מה שהם המדות הטובות מן הטורה. והל"ת הם המדות הרעות שהם מן החומר. וכבר נתן טעם בספריו עדי' בבוארו לטעמי המצות. והעיקר צוה כמ"כ ברצונו לטיל שאין יד נכבד להשיג צורכי טעמי המצות. ומה שהשיגו צו חכמים

ואפילו אלו שעמדו בכבוד ה' כמו רשבי' וחזיריו. ואחריו הרמב"ן והלמדי' והאר"י ותלמידיו ואשר הם כל דבריהם מן יסודות מעשי המרכבה ומעשי צראשית המקובלים אלינו ממס"ר מסיני אעפ"כ אינם כטיפסה מן היס ורשבי' אמר בעלמו שכל דבריו הם בחינת כד השואב מים מן הבאר מעין שאין לו סוף. והעיקר צוה השי"ת אשר הוא צוה ויזר את כל העולמות כולם הוא יודע את כל תכונת כל הדברים. ואלו אשר שורשים מן הרע והם גורמים לאדם האוכל ועושה המשכת רע ועומאה ומועצה ונעשה על ידיהם נפרד מן השורש של הקדושה הן צמדה ומדה והן צשורש מדה. הן הפרדה גדולה והן פרוז מעט והן מסך המבדיל אותם אחרים ה'. ואלו אשר יודע יולרס כי הם יהיו לו לנזר שופע עליו קדושה ועכרה ודבקות בה' [המירס]. וכל אלו הם סגולות נטועות מקוקות כפי סגולתם האמתית אשר גורם השכל האלעי. ואשר אין לפנות מעליהם בשום ענין שיגוי אפילו כקושי' זהו התכלית התורה ואשר המקיים את כל התורה כולה על ידי התקשרותו ודבקותו בה' הוא יכול לזכות לבוא לאלו התכליתים מה שאמר צוה החכם הנ"ל ודבריו אמת שלמען התכלית הזה נתן השי"ת את כל התורה הזאת לנו. ועוד שהתורה בעלמה גלתה לנו בפירוש את כל טעמי המצות וכאשר נבאר בס"ד לקמן. אולם שהתורה העלימה ידיעת הטעמים צשורשה אבל מה שאנחנו לריכים לכוון בהם זאת ביארם התורה ומפני שעל ידי זה נשיג עריבות וחבה המצות. וצודאי אינו דומה המשיג טעמי המצות לפי ערכו ממי שנושה כחוק בעלמא. ולקמן נדבר צוה. וזהו מש"כ החכם כי צפרטיים ההם המעשים כולם ובעשותם תמיד תגיע רגילות ליחידים החסידים עד שישלמו שלמות האטמי, ופי' כמ"כ צחלמת דבריו שהשלמות הוא השכלתו ודבקותו בהשי"ת. ואמר ויפחדו וייראו ממנו וידעו מי עמסה ויעשו אח"כ מה שראוי פי' כמו שביאר אח"כ דבריו שבלל התורה יש בה שני חלקים חלק אחד הם כל המעשים

המעשים שהם מהרת המדות וע"י שישים דעתו באמונה אשר אור השי"ת ושכינתו נמצא עמהם עי"ז יגיעו למרת היראה ויפחדו וייראו ממנו וע"י היראה הקודמת יעשו אח"כ את המצות בראוי. ולא כמי שיחפור חפירה בקרקע או חוטב עצים מבלי התבונן הן ענין המעשה והן המצווה מפני שא"ז תכלית התורה ואלו קרובים מאלו שנאמר בהם קרוב בפיהם ורחוק מבליותיהם. אמנם אם יתנהגו בראוי הנ"ל אזי יהיה מעשיו ע"ד התכלית הראוי. ואמר עוד לראיה על דבריו שהכוונה של כל מעשי התורה ותכליתה הוא שיירא מה' כבר ביאר השי"ת כי מעשי התורה בולה והתכליתה הוא להגיע אל האדם זה ההפעלות אשר כבר בארנו בזה הפרק במפת למי שידע האמיתיות אמיתת חיוב הגעתו אליו ר"ל יראתו יתבר' ולפחד מדברו וזה במה שאמר אם לא תשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת הכתובה בספר הזה ליראה את ה' הנכבד והגורא הזה את ה' אלהיכם. פירוש שידע שהמעשי התורה הוא מן השם הנכבד והגורא וישים מחשבתו ודעתו בעת קיום מעשי התורה עי"ז יגיעו שיוספך אליו יראה ממנו. וראיתו הוא ממה שהקדים השמירה לעשות לצווי היראה דאם היתה כוונתו על שימת היראה בקודם כדי שיגיע עי"ז לקיום השמירה והעשיה הל"ל בהיפוך אם לא תירא את השם וכו' לשמור ולעשות את כל דברי התורה הזאת אלא דה"ק לשמור ולעשות בכדי שתגיע עי"ז להתכלית ליראה את השם הנכבד וכו'. ויסקן בהמסקת דבריו כיון שבקודם עשייתו הוא יכוין ביצאת העונש וזהו מש"כ ויפחדו וייראו ממנו. ואח"כ ע"י הקיום מעשה התורה יבוא ליראה את השם הנכבד והגורא שהוא יראת הבודהה והרוממות. ואמר התצונן כ"ל כפי הנ"ל אך ביאר לך כי הכוונה היתה מכל דבר התורה הזאת תכלית אחת והיא זאת ליראה ה' הנכבד והגורא. והיות זה התכלית מנעת במעשים. פירוש שמה תאמר דאין הכוונה כ"א ע"ד היראה שהוא ישגיגה ואשילו שלא

ע"י קיום המעשים ע"ז אמר דאינו כן ואי אפשר צדק אופן צעולם להגיע אל היראה זו כ"א ע"י שמירת המעשים וזהו שדעתו מאמרו בזה הפסוק אם לא תשמור לעשות הנה נתבאר שהיא תגיע מן המעשים שהם עשה ול"ת פי' וזה בחינה אחת המגיעו לתכלית שהיא היראה. ואמר עוד אבל הדעות אשר למדתנו התורה והם השגת מליאותו ית"ש ואחרותו פי' שהדעות אלו מה שהאדם ישיג בחכמה ובהכרת הלב. ואמרו בספרי שהוא ע"י דברי האגדה וסודות התורה. הנה הדעות ההם ילמדנו האהבה כאשר בארנו פעמים רבות פירושו שכן ביאר זאת בספר היד וצפ"י המשניות מה שהבארנו לעיל. ובצר ידעת רוב האזהרה שהזהירה התורה על האהבה והאהבת וכו' בכל לבבך ובכל נפשך וכו' ופי' א"כ האדם מחוייב להשיג זאת המדה. ואמר עוד כי שתי התכליות והם האהבה והיראה יגיעו בשני הדברים האהבה תגיע בדעות התורה הכוללת השגת מליאות השי"ת על אחימתו והיראה תגיע בכל מעשי התורה כמו שביארנו והכן זה הביאור עכ"ל. והרי הם הדברים שיעמדנו לעיל בביאור דבריו וזהם כפירוש' בספר היד וצפ"י המשניות שלו :

יד והנה יש להגיע בדבריו ז"ל אחת מש"כ
 כי האהבה לא יזכה אדם אל' כ"א בדעות התורה הכוללת מליאת ה' יתברך ויחודו. אולם כל מעשה התורה איננה תכלית המגיעה לאדם כ"א היראה אינו כן בדברי חכמי אמת. ואיתא בזה"ק כ"פ שכל המצות עשה הם מחלק המצד והאהבה ונמשכים לבני ישראל ע"י מדה אגריהם שהיה מדתו חסד ואהבה ונקרא אברהם אברהם. וכל המצ"ת הם חלק הגבורה שהם הפחד והיראה לפני ה' ונמשכים לבני מדה יתקן שהיה מדתו גבורה ופחד כמש"כ ופחד יתקן. וכל המצות התלויות בלב שהם האמונה והתמימות והאמת והרחמים והדבקות הם נמשכים מדה יתקן ואשר מדתו היתה וכו' הדבק כמש"כ הרמב"ן צפ"י החומש שלו (בפ' וישב) ושם פי' שאל"ה שיפנה את מחשבתו לדבקה בה'. ועוד כמו

שהרב דייק במאה"כ שסיים אחר דבריו אם לא השמור לעשות וכו' סיים ליראה וכו' הלא כמו כן אהבה נא' פ' עקב ב"פ א' בפי' והיה אם שמוע השמענו אל מות ה' לאהבה. ב' בסוף כי אם שמור השמרון את כל המלוה הזאת וכו' לעשותה לאהבה את ה' אלהיכם (ויש ליישב קושיא הב' הנ"ל), ועוד קשה עליו דהלא ביהושע (כג) ובשם אלהיהם לא תזכירו וכו' כ"א בה' אלהיכם תדבקו כאשר עשיתם עד היום הזה והרי שהיה לכלל ישראל דבקות ומשמע דדבקות גדול מאהבה דהא בסוף עקב אמר לאהבה את ה' אלהיך ולדבקה בו והרי הזכיר דבקות לבסוף אחר מדת האהבה וכן איתא ברמב"ן שם וז"ל, אולי יאמר לאהבה את ה' ללכת בכל דרכיו עד שיהיו ראויים לדבקה בו בסוף ונאמר ביהושע ובשם וכו' והנה זה כמו שאמר עוד ואותו העבדו וכו' הדבקות והכוונה שלא יעבוד את השם וזולתו. אלא לה' לבדו יעבוד בלבד ובמעשיו. ויתכן שחלול הדבקה לאמר שיהיה זוכר השם ואהבתו תמיד לא תפרד מחשבתך ממנו בלכתך בדרך ובשבתך ובקומך עד שיהיו דבריו עם בני אדם בפיו ובלשונו ולבו איננו עמהם אבל הוא לפני ה' ויתכן באנשי המעלה הזאת שיהיו נפשו לרורה בלרור החיים כי הם בעלמם זמנן לשכינה כאשר רמז בעל ספר הכוזרי זכר הזכרתי מזה בפי' עריות ומה שאמר יהושע כאשר עשיתם עד היום כי בהיותם במדבר וענן ה' עליהם והמן יורד מן השמים והשלו עולה והבאר לפניהם תמיד וכל מעשיהם בידי שמים צדברים נסיים הנה מחשבתם ומעשיהם לה' תמיד ולכן יזיהרם יהושע שגם עתה בארץ בהשתלק מהם המעשים הנפלאים ההם תהיה מחשבתם תמיד לדבקה בשם הנכבד ולא תפרד כוונתם מן השם. ויש להמליץ על דבריו ע"ד שכתבתי בח"א פ"ה כי הרמב"ם דיבר בנפש המשכלת וכל חשק ענינה בסודות אלהות ולהשיג את הדת כבוד המקום וגדולתו ומתשגות מציאת אמתת כבוד השם יתברך וזאת תורה מורנו וסודי מרכבה ומע"ב. וזאת המדה מביאו להראוי לזה והוא העומד בסוד

ה' ומלאכיו ומדורו עם צר אינש לית עד שהוא מכיר באהבה שכלית כי ה' אחד והוא אמת ותורתו אמת ואוהב לה' מפני האמת שהוא זה עלם האהבה עזה השכלית ואשר אין הפסק לה. ומפני שכל נפשו ושכלו דבוק בשכל אלהי עי"ז אוהבו באמת וכאשר רמז כ"ז בפירושו לסנהדרין וכתב שם ברמז כי ה' הוא ושכלו אחד ומדרגה זו בודאי היא מדרגת האבות ומשה רבינו ע"ה כמחז"ל משה שהיה קרוב לשמים אמר תחלה האוינו השמים וישעיה היה קרוב יותר לארץ אמר תחלה שמעו שמים שמעו היא מרחוק והאויני ארץ האונה מקרוב. אבל על ענין אהבה הטבעיות שהיא נמשכת מגדול אמונתו והכרתו בדברי הגדת חז"ל ומרוב הנסים וגדל חיבת הקב"ה לישראל ומהשגחתו הנפלאה ואיך שהוא הטוב והמטיב למיחלים לחסדו ויראים ממנו ושומרי מותיו. ואשר גם משפטו בעוה"ה הם ג"כ חסדים גדולים ונכבדים. עי"ז כ"ז ועי"ז הגולת אלהית שבתוך כל המ"ע ועסק התו"ת יכול איש הנלבב לקנות לעלמו אהבה ודבקות ע"ד שכתב הרמב"ן והבחינה זו כוללה הרמב"ם ביראה. ולכן כתב כל מה שכתב כנ"ל. ויש לקצר בזה ודי למיזין את כל מזה ולתת דבריו הנ"ל. וכן ע"ד כתב האר"י ז"ל והרמ"ז ז"ל בהקדמת עץ חיים שעיקר האהבה הוא להמטיר ומתקדש ככל אשר כתב שם והוא זה שיהיה עוסק בחכמת אמת אם ימלא חן יזכה לאהבת הרוממות. ולדעתי גם הרמב"ם זכה ע"פ חלק נפשו הגדולה לראות מטוב סודות התורף כמאה"כ וכפשי יודעת מאוד ומחז"ל ומגלין לו סודות התורה. אך שהגלימם תחת לשונו כי אסור לדרוש במעשי מרכבה. ומש"כ ביסודי תורה כי דבריו שם הם מע"ב ומרכבה ר"ל כי הוא מפני שלא ידע מהקבלה חשב שפנינים אלו מה שקבלם מהסולת הפילוסופיה שהם מה שחטפו להם מחכמי ישראל. כי דרכי המלכים הקדמונים היו מקרבין מחכמי ישראל כדאיתא במדרש מגילה ומהם גנבו אמרי קודש ועירבו עם המדומה שלהם ובאמת כל דבריהם מדומה וכוז ואינם אלא דברי סיקס והרמב"ם

(טו) **וּנְהוּזָר** לדברינו שנס הרמזין כהנ
 בסגנון דברי הרמז"ס בספר
 שער האמונה והבטחון בפ"ו ז"ל ואל החשוב
 כי מעלתו של אברהם אבינו היתה
 גדולה כ"כ לפני המקום מצד שקיים את כל
 התורה שאם בשביל כך היתה נמצא גדול
 מי שאינו מצווה ועושה שהרי אי אפשר מי
 שלא קיים כל התורה כולה מכל הדורות
 והרי כבר היו בהן שסתו בעטיו של נחש.
 אבל חבתו היתה לפני המקום לפי שעמד
 בעשרה נסיונות וכן אמרו בפ"ו אבות עשרה
 נסיונות נתנסה א"א ועמד בכולם להודיע כמה
 חבתו של א"א ואמר שם עוד בענין מעלת
 נתינת התורה שמקודם לא היה כח בנביאים
 לעלות ומשנתנה התורה נתנה בהן כח לעלות
 וגבי אברהם ואברהם עודנו עומד לפני ה'
 ואח"ל תיקון סופרים הוא ואלו במשה כתיב
 ומשה עלה אל האלהים, ובפ"ו יש בריאי
 הנפש וחולי הגוף. ודע כי בריאת הנפש הוא
 החכמה והשכל וההיפוך הוא חליה. וכמו
 שהמאכלים מתקנים בריאת הגוף כן המעש"מ
 מתקנים בריאות הנפש עד שתאמר כמו
 שעייבי הבשר רובו לאות ולעד לבריאות
 הגוף כמו כן הסתכלות לבקש חכמה לאות
 ולעד על בריאות הנפש וכמו המאכלים הרעים
 מחלישים את הגוף כן המעשים הרעים מחלישים
 את החכמה עד שתאמר, וכמו המאכל יותר
 מראי קשה לגוף כן ההתחבמות יותר מראי
 קשה לנפש. וכשם שאין מבוקש מן המעשים
 טובים רק לחזק הנפש ולהצילה מן החולי
 ולהוסיף לה בריאות כדי שתהא יכולה לשוב
 אל שרשה בצאתה מן הגוף וכו'. ומן
 הכאמרים האלה וכיוצא בהן נלמוד כי מן
 השמים עוזרים את האדם כפי מה שרוצה
 להרע או להיטב. כי אמרו בדרך שרוצה
 לילך מוליכין אותו. (ובפרק ט') הוכל להבין
 שאין מעשה נעשה בעולם שלא יהיה למעלה
 כח שהיא נראה כעין דונמא ודמיון. (ובפ"ב)
 [בשינוי לשון מפני עומק דבריו]. ויש דברים
 רבים שעושה אותם האדם ושאר בע"ח כפי
 אכילה

והרמז"ס בעלמו כתב דב"ז שכל החכמה
 שלהם מגלגל הירח ולמעלה אינם שכלים
 במופת חוץ כ"א ע"ד הדיקט ולא עשה
 ספרו מו"כ כ"א לדחות דברי הטועים ודורו
 הולרכו לכך. כמו שהליון הרמז"ן עבדו וז"ל
 לבעלי המוספות. מה איכפת לכם שדמה את
 האויב בקס. אמנם הרמז"ס היה מאמין גדול
 ולדיק וקדוש כניכר מאוד מכל דבריו ומן
 הכל וזה שהתוה"ק ומעש"ט הרימו אותו עד
 שפע אלהי והשיג כמה ענינים עד שקיים
 חלקי ה' אמרה נפשי, ודי בזה. ומעמה לק"מ
 למה גילה מע"ב ומרכבה לרבים שלפי דעתו
 ז"ל כיון שכל דבריו כבר נמלאו בידי חכמי
 מלרים ורוב מצי אשר לכלו והתעצבו בדברים
 ההם א"כ באלה אין שייך עוד איכור כי לא
 בא אלא לברר הסלת האמת לפ"ד. אבל
 הנשאר בלבבו עוד מסודות האלקות אשר האירה
 לנפשו המשכלת הסתירם בלבו כאמן וזכה
 מפני שיראתו הגדולה היתה אללו קודמת לחכמתו
 ושם א"ע כל ימיו שלא יהנה מד"ת כידוע
 מדבריו שהבאנו בח"א. והראיה לדברינו שאפי'
 האמוראים מלינו ברוב דבקותם בחורה לשמה
 היו כמו משתגעים מרוב אהבתם לה' והן
 גבי ר"א בן פדת בעירובין (נד) באהבתה
 תשנה תמיד כגון ראב"פ אמרו עליו שהיה
 יושב ועוסק בתורה בשוק התחתון של ציפורי
 וסדינו מוטל בשוק העליון של ציפורי א"ר
 יצחק בן אליעזר פעם אחת בא אדם לימלו
 ומצא בו שרף וכן ער"ו מצינו ברבא דהוא
 יתיב ותני וידיו ואצבעותיו תחתיו והוא נפיק
 מנייהו דמא ולא הרגיש. וכן בענין נשיקה
 מצינו במ"ק (כח) גבי רב הונא דתני הת"ח
 שהגיע לגבורות ומת פתאום סימן שבנשיקה
 מת. אלא שדברי הרמז"ס היינו ע"ד בחינה
 גדולה העלמות בסיבת דבקות עלמה וכמס"כ
 כס הכל כך דר"ה יש לומר ע"י סבה נהנה
 לו זאת במתנה. וכה"ג יש לומר בהך דראב"פ
 או כדבריו הקודמים שזהו מלד אהבה הטבעית
 אשר היא זאת בסגולת נפש ישראל להזכרה
 במעשיו :

משיבועם שלא לעשות עד שתחפץ פי' שתצא מן הבח אל הפועל ע"כ. וכן הביא הרמב"ן את פירוש האבן עזרא בפ' ואתחנן סי' (ז) למען תירא וכו' יאמר שצוה ה' אתכם תורה ומצות לעשותם בארץ ובעבור שתירא את ה' אלהיך כי עיקר כל המצוה היא יראת ה' והו דעת ר"א, והגם שדחה שם פירושו אבל את דעתו זה לא דחה. והר"י אהה רואה איך כל אלו החכמים עשו אלינו התכלית סכל המצות שהיא עיקרה להשלים את הנפש השכלי, (ואשר שתהיה) היא היראה ואהבת (את) ה'. והו מפני שהמצות שומרים את האדם שלא יגביר ע"י הגוף את המדות הרעים והענינים המקלקלים את הנפש וכן המצות עשיות מטהרים ומוככים את הנפש וכמו שהלחם הגשמי משמר את הבריאות ועי"ז יפה הוא חיבור הנפש עם הגוף. כמו בן ע"י תורה ומצות הם הלחם הרוחני המחבר את הנפש והשכל עם אור השי"ת. וכמחז"ל כל מצות שישראל עושים הם פרקליטים גדולים בין ישראל לאביהם שבשמים. וכיון שכן הוא איך אפשר שלא יתבונן האדם ויעורר את לבבו בכדי שיחול עליו יראת ה' ע"י התורה ומצות, והלא אימתי התורה ומצות הם לחם הרוחני הוה המועיל כאשר הם ברעת למען ה' ויראתו קודמת לחכמתו. דאל"כ אלא שעוסק בלא דעת ובלא נפש המשכלת א"כ איך יחברו אותה וירוסמו אותה ביראת ה', אחר שעזב את הנפש ואת הדעת נמצא שלא האכיל את הנפש היודעת כ"א את הגוף ואיך יועיל המזון הרוחני להגוף. והו מאה"כ גם בלא דעת נפש לא טוב, וכאשר הגוף נחלש מונעים ממנו מזון מפני שאינו די מה שאינו מועילו כ"א שעוד מויקו. א"כ בן כשהנשמה נחלשת שהוא מעשיו בלא דעת. הגם דגבי מזון רוחני לא שייך שתויק ח"ו. אבל תועלתה מועמת מפני שעזב עיקר הכוונה ממנה שהיא הדעת הסכוון והיראה והאהבה. וכמש"כ הרמב"ם שאינו כ"א כמי שחומט עצים מן היער. ובאם שהוא כיון בעת עסקו בתו"ם למען הנאת

אכיל' ושתיה ומשגל, ומכרית של אדם ובהמה שרין הוא המבע. אך בעיקר המעשה יש הפרש ביניהם ועד"ז נא' ומותר אדם מןהבהמה אין כי מקר' א' להם מקר' לשון קרו שכבת זרע עי"ז נבראים, ורוח אחד לכל כלומר רוחו של הקב"ה בכלם הוא נותן נפש ורוח. ומותר ר"ל מהו היתרון באדם הוא הבחינה דקה אשר מפני דקותה לא שייך בה מתחלקת לחלקים והו שורש תיבת אין. והרמו בזה כי באדם יש כח ראשון המתעורר שוהו בחינת רצון הנמשך באדם בבחינה נאצלה עולית עד אין סוף. והו את אלה. והויד אחר אלה רומז שמן המתעורר בא כח המחשבה שהיא חכמה להביר בין טוב לרע. ואח"כ הגו"ן פשוטה שהיא הכח שנחפשט בהנפש המשכיל ווה הא הגו"ן פשוטה המורה על התפשטות ותחתיו הוא הטבע הנחלק לטוב ורע ווה מאמר הפילוסוף בסדרו החפץ ותחתיו השכל ותחתיו הנפש המשכלת ותחתיו הטבעי נמצא האלה כנגדה החפץ האלהי, והויד כנגד לשונם השכל הפועל, והנון כנגד הנפש השכליות. ומפני זה כל א' אליו צורה בפ"ע הראוי לו להתאצל עליהם והיא שואבת ממנו תמיד. והג' הג"ל הם חכמה בינה ודעת. ובפ' (ט"ו) ומפני מה נכתב כתורה ענין מקלות שאם הבהמה מכה המבע ואעפ"כ מחשבתה ורעיונה שהיתה אל הצורות המצויירות בלבה כח גדול להתלבש באותה המעשה ומכש"כ האדם שהוא בעל חכמה ויודע לצייר במחשבתו כל מה שאילו ירצה חן טוב הן רע אין ספק שהוא צריך לטהר עצמו באותה שעה ועל כיוצא בו נאמר ומותר אדם מן הבהמה אין. ובפ' (ט"ז) האבות הרבקים הם הם המרכבה. ובפ' (י"ט) ודע כי כל זמן שאדם מחשב כחוד לבו שמו של הקב"ה או א' מנפלאותיו יש לפניו התעוררות כפי מחשבת מעלת החושב וושה"כ בכל המקום אשר אזכיר את שמי וכו' וכשמתעורר על דבר ריק כמה יברכהו וקרוב לענין זה אם תעירו ואם תעוררו ואם לא היה כח באדם לעורר הדברים לא היה

הנאת עוה"ו וכבוד הרי שחיבר את הנפש השכלי עם כחי הרעים מחומר הגופני והיפך מן כוננת התורה שהיא מוון הסחבר את הנפש הוואת אל השי"ת ועד"ו אחו"ל לכך אם לא זכה נעשית לו סם המות. ודי בזה הערה למשכיל לידע שאין ענין כל התו"מ כ"א כמו הלחם שהוא מוון וחיות האדם הגופני. כמ"כ התו"מ הם לח' ומוון האד' הרוחני. אולם כמו הלחם ומוון הגשמי אינו סמל הבחירה סאדם ואינו בו כ"א דבר היולי המוכשר ממנו לטוב ולרע כי החכם הצדיק כשאוכל ושבע מרים את החיות לעבודת ה' ולרעות ישרות. והרשע כשאוכל ושבע משפיל את החיות מוון הנתוסף בו לרום לכבו ולניאוף ורציחה וכה"ג. ומפני שהאכילה ענינה שממנה נעשית שמנונית ודם והנפש שואב ממנו כמו האש שהפתילה ושמן ועי"ו מתקיים חיבור הנשמה עם הגוף. כמו כן הוא הלחם הרוחני שהנשמה שואבת חכמה וכינה ודעת מן האור השופע על האדם עם השגחת השי"ת אולם עדיין הבחירה בידו ואם הוא צדיק מתקרב עם החכמה ודעת שניוון ליראת ה' ולעבודתו. ואם הוא רשע משפיל חכמתו ודעתו בעניני אברון הנפש. או שהולך הכח הזה לאיבוד וכמו המצות שהם מגולת אלהות לאדם. אימתי נעשית תועלת המגולות בשלימות. כאשר הוא מחבר בעת עשיותו את דעתו ואת רצונו להשי"ת. ועדיין הבחירה זאת בידו בהדעת והרצון. וכמחז"ל דעה קניית מה חסרת דעה חסרת מה קניית. ואלו המגולות של המצות אינם מחייבים את האדם לטוב כ"א שהם ג"כ היולים רוחנים המכשירים אותו לטוב. ובאופן אם יקיים כמאה"כ אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסוף. ויש עד"ו ראייה גדולה עוד ממה שבאו אלינו אוהרות וצוויים רבים על פהרת הרעות ועל מחשבות מהורים ועל יחוד הלב באמונה ועל השתדלות קנות בנו אהי"ד ועוד כאלה כל המצות התלוים בדעת ובהלב מבין כאו בתורה עלינו אוהרות מפורשי' בפ"ע ובאשר נבאר. והדי זה סבואר שאין

(זו) **ואלו** הן א' לידע שיש שם אלוה נמצא ומחויב מעצמו אשר הוא ברא והמציא את הכל מרצונו הפשוט בעת שעלה ברצונו הפשוט וברא והמציא יש מאין ומאפס המוחלם והזה צווי אנכי ה' אלהיך והצווי בזה הוא שנאמין באמונה שלמה. וכמו שאסרו במכילתא משל למלך שנכנס למדינה אמרו לו עבריו גזור עליהם גזרות אמר להם לאו. כשיקבלו מלכותי אגזור עליהם גזרות שאם מלכותי אינם מקבלים גזרותי איך מקיימים. כך אמר המקום לישראל אנכי ה' אלהיך לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. אני ה' שקבלתם מלכותי עליכם במצרים אמרו כן. כשם שקבלתם מלכותי קבלו גזרותי לא יהיה לך. והידיעה זאת היא האמונה שלמה בלב שלם כמו שאמ"ל בכל לבבך שלא יהא לך חלוק על המקום וכן הוא אומר וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מחסות ארץ עוד. ודוד אמר לשלמה בנו. דע את אלהי אביך ועבדו בלב שלם ובנפש חפלה כי כל לבבות דודש ה'. וכשב הרמב"ן בשער אמונה ובטחון. ראה הלא שלמה שיהא יודע כל המצות יותר מכל אדם ודוד טעה בזה מפני שהידיעה היא האמונה בלב ואם אין בו הידיעה

הידיעה שכלב הראיה והשמיעה איננה כלום ,
 וזהו משל חז"ל לא שמיע לי כי אין השמיעה
 והראיה כ"א הקבלה שכלב ולכה. כתיב ולא
 נתן ה' לכם לב לדעת ועין לראות ואזנים לשמוע
 עד היום הזה. וחז"ל שלריך להיות הקבלה
 על עלמו שיהיה מוסר נפשו על קדושת השי"ת ,
 וא"כ לריך האדם לראות על עלמו שיהיה זה
 באמת לפני ה' היודע מחשבות :

מצוה ב היא הלווי שטונו בהאמנת היחוד
 והוא שחמין שהפועל המלאות
 והסבה ראשונה הוא אחד והוא אמרו יתעלה
 לא יהיה לך וכו' והוא אמרו ג"כ בלווי מלות
 עשה שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד וזהו לשון
 חז"ל קבלת מלכות שמים ר"ל ההודאה ביחוד
 והאמנתו. והלווי בזה שלא להעלות על הלב
 שום שיתוף כלל כ"א הוא לבדו עשה ועושה
 ויעשה לכל המעשים. וכמאה"כ אתה הראת
 לדעת כי ה' הוא אלהים אין עוד מלבדו. ולפי
 גודל האמונה והקשרת הלב באמונה ולפי הכרת
 הלב נמשך כל הדעות ישרות והאהבה והיראה ,
 ולכן חז"ל במכות (כד) כל חכוק והעמידן
 על אחת וזדיק באמונתו יחיה. וכתיב הרמב"ן
 שם הלא דוד שבקודם ג"כ אמר כל מנותיך
 אמונה. אלא שחכוק הודיענו על קבלת
 האמונה בלב שלם אשר על הכלל הזה יחיו
 ובכל קיום החו"מ יהי שומר אותם כולם :

מצוה ג הוא שטונו באהבתו יתעלה וזה
 שנחשב ונחבונן במלותיו מאמריו
 ופשוטותיו עד ששיניהו ונהנה בהשגתו בחכמית
 ההגאה וזאת היא האהבה המחוייבת. ולשון
 הספרי ולפי שנאמר ואהבת ואיני יודע כיצד
 אוהב את המקום ח"ל והיו הדברים האלה
 אשר אנכי מלך היום על לבבך שמחך קד
 אתה מכיר מי שאמר והיה העולם. הנה בארנו
 לך שבהתבוננות מה שאתה תחבונן תעלה
 בדרך השגה על ידי עזר ה' כמאמר דוד
 לשלמה אם תדרשני ימצא לך ותניע ההנאה
 ותביא האהבה בהכרח, וכבר ביאר
 ואמרו בספרי ואהבת שתאהבהו על הבריות
 כמו שכן עשה אברהם אבינו, ושנהי' קוראי'
 לבני אדם כולם לעבודתו יתעלה ושיהי' לבם

נכון ולהאמין בו. וזה שאתה כשתאהב איש
 אחד תספר בשבחיו ותרבה בהם ותקרא בנ"א
 לאהוב אותו. כן כשתאהב אותו יתעלה באמת
 כאשר הגיע לך מהשגת אמיתו אתה קורא
 בלי ספק הסכלים והפתיים לדעת ידיעת
 האמת אשר ידעתו ולקרב לבבם ולהמשיכם
 בעבותות אהבה אל האמת וכמו שהתורה
 העידה כזה על אברהם אבינו שנאמר ויקרא
 שם בשם ה' אל עולם. וחז"ל ויקרא ויקרי'א
 והאהבה הזאת מפני שהיא מלוה כללית כוללת
 לאדם בכל עת למודו את התורה ובעת קיומו
 את כל המצוות. וכוללת אותו גם בכל מעשיו
 כמחז"ל פרשה קטנה שכל גופי התורה תלוים
 בו זה מאמר הכתוב בכל דרכיך דעהו. ולכן
 נקפלה מ"ע זו בתורה עשרה פעמים עס
 כללות מלות ואהבתם את הנר. כי מ"ע זו
 טעמה כי גרים הייתם במצרים והיא מזכרנו
 אשר מכש"כ יאהב את המקום יתעלה :

מצוה ד היא שטונו להאמין יראתו ית'
 ולהפחד מטנו ולא נהי' ככופרי'
 ח"ו ההולכים בשרירות לבם ובקרי אבל
 נירא ביראת עגשו בכל עת וזהו אמרו את
 ה' אלהיך חירא. והנה נתבאר זאת (בסנהדרין
 דף ג"ו) שזו היא מצות עשה. וכל הלוויים
 שהם בלב אינם יולאים במחשבה לבד כי
 המחשבה אינה כ"א לזר מוח והלא כתיב תירא
 שהוא הרגש הלב כמו שאדם מתירא מן המלך
 השולט ומעניש. וכתיב ולא אמרו בלבבם נירא
 כל את ה' אלהינו וכו' (ירמי' ה'). ובפרשת
 ואחזקן מי יתן לבבם ליראה אותי כל הימים.
 (ובשמואל א י"א) וילכו עמו החיל אשר נגע
 אלהים בלבבם. והיראה נמשכת משקידת
 שימת לבו בכל עניני האמונה והשגחה והיכולת
 והמשפט על כל איש ואיש כפי פסלו ועל כל
 פרטי מעשיו וגם על מחשבותיו היוצר יחד לבם
 וכו' וכת' (בשמואל א טז) וה' יראה ללבב ולכן
 החמיל הרמב"ם בזה בלשונו שטונו להאמין
 יראתו יתברך (ובמלאכי א) ואם אדונים
 אני א' מוראי והרי מזה שממלך עליו עול
 אדוני המלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא
 ומשי

ומיטע א"ע לעבד אליו עי"ז בל עליו המורא .
 ואמר עס הרמב"ם כי מיראח ה' שלא להזכיר
 את עס ה' לבטלה ומאלא בהגדת חז"ל שכל
 הנורק ברכה מפיו שלא בכונה הרי"ז כמזכיר
 את השם לבטלה . ובסמ"ק אמר זאת למ"ע
 את ה' אלהיך תירא הוא שלא להזכיר את ש"ס
 לבטלה וגם מפרש שהלוי בזה שיהיה ירא שלא
 יעבור על דעת קונו ומה שזוהו , לא בשביל
 דאנת פורעניות בלבד אלא אפי' בלא מחשבה
 זו כלל יש לו להיות ירא מלפניו ולכוין ולראוג
 שלא יטעם מלך גדול ונורא עליו . ונ"ל שגם
 בזה נכלל יראת הכוונה כמחז"ל (בגדרים כ')
 תניא בעבור תהי' יראתו על פניו וזו הכוונה
 וגם נכלל בזה יראת מתוך אהבה כדרי שלא
 יפגום את האהבה שלו והאהבה שמן הקב"ה
 אליו וכמו שנאמר נבי אברהם עמה ידעתי כי
 ירא אלקים אתה ואמר תירא ולא אמר ירא
 כמ"ס סוף קהלת מפני שהלוי עליו שיעסוק
 באותם הסיבות המסובבים אליו שיגיע ליראה :
(ז) מצוה ה . שגונו לעבדו וכפלו כ"פ
 ואותו תעבדו ולעבדו בכל
 לבבכם ועבדתם את ה' אלהיכם ולשון הספרי
 ולעבדו זו תפלה ודעת הרמב"ם שזו מ"ע מן
 התורה אלא מה שהתמייס דתשו בו הוא זה
 קביעות הומינס . והרמב"ן עס חולק עליו
 ואמר דתפלה מדרבנן ודברי הספרי אומר
 שזהו על דרך אסמכתא ונביא לשונו בקיטור
 ומה שהוא מפרש על אזכרת הכוונה . ונ"ל
 (ומשנה אני מעט מלשוננו) אלא כל ענין
 תפלה אינה חובה כלל מן התורה אמנם הוא
 מן סודות השי"ת שהבטיחנו בתורה ואמר מי
 נוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כה'
 א' בכל קראנו אליו וזהו חסד הבורא ית"ש
 עלינו ששומע ועונה ומה שדרשו בספרי
 ולעבדו זה הלמוד . ד"א זו תפלה . אסמכתא
 היא . או לומר שגם התפלה היא בכלל העבודה
 שנלמוד תורתו ושנתפלל אליו בעת הצרות
 ותהיינה עינינו ולבנו אליו בעיני עבדים אל
 יד אדונייהם , וזה בענין שכתוב והרעותם
 בחיצוונות ונוכרתם לפני ה' אלהיכם והיא
 מצוה על עת וכו' לזעוק לפניו בתפלה

ובתרועה והוא הענין שביאר שלמה המלך
 עליו השלום כל תפלה כל תחנה אשר תהי'
 לכל אדם וגו' אשר ידעו איש נגעי לבבו .
 וכן כתב לבסוף ואם אולי מדרשם לעיקר
 שתפלה מן התורה נאמר בזה שהיא מצוה
 לעת הצרות שנאמין שהשי"ת שומע תפלה
 והוא המציל מן הצרות בהפלה ובזעקה וכתב
 שם וז"ל ועיקר הכתוב ולעבדו בכל לבבכם
 מצות עשה שיהיו כל עבודותיו לאלהים יתעלה
 בכל לבבינו כלומר בכונה רצויה שלמה לשמו
 ובאין הרהור רע לא שנעשה מצות בלא כוונה
 או על הס' אולי יש בהם תועלת בענין ואהבת
 את ה' אלהיך בכל לבבך וכו' שהמצוה היא
 לאהוב את ה' בכל לב . ושנסתכן באהבתו
 בנפשינו ובממונינו , וכבר דרשו עוד שם
 בספרי ר"א בר"י אומר ולעבדו בכל לבבכם
 וגו' מה ת"ל והלא כבר נאמר בכל לבבך
 וגו' להלן ליחיד כאן לצבור להלן לתלמוד כאן
 למעשה אמר שנצטוינו לעבוד ה' בכל לבבינו
 בלימוד תורתו ובעשיית מצותיו . וכן שנו'
 שם עבדוהו בתורתו עבדוהו במקדשו ר"ל
 שנעבדוהו במקדשו בקרבנות ובשיר
 ובהשתחויות מוסיף על עבודת המצות ומשום
 דכתיב כבר אחרי ה' תלכו ואת מצותיו
 תשמרו ואמרו בספרי זו תורת משה . ובקולו
 השמעו בקול נביאו , והנה כבר עשיות מצות
 כולן נאמר ולכן דורש ואותו תעבוד
 בעבודת המקדש ואמרו בפירוש כלל הפסוק
 עבדוהו בתורתו עבדוהו במקדשו עבדוהו
 בתורת שצוהו כבר תחלה בתורתו כלומר
 בעשיית המצות מרישו דקרא וצוה עוד
 במקדשו מן ואותו תעבוד לומר שבוה תהיו
 כולו עבודתנו שלמה אליו יתברך עד כאן .
 וזיאר דבריו ומה שהאריך משום דכוס קש'
 לו להרמב"ן דאם זה אסמכתא א"כ הכ קרא
 למה לי , ואם נפרש שזכו על לוי ללמוד התורה
 הלא כבר כתוב צפ' ואהבה וכו' ודברת בס'
 ואם דנאמר להלן ליחיד וכלן לליבור , הרי
 העיקר בזה למה לא הזכירו וכאשר כן א"כ
 ר"א בר"י אומר צפירוש כן . ועוד א"כ הייט
 כך דר"א בר"י לזם מתרן הרמב"ן דגם לעבדו
 במה

צמה שאומר לעבדו זה תלמוד הוא ג"כ אשמכתא והעיקר הכתוב בא לזווי אשר כל המלות יעשה אותם בכונת הלז ורלוי' ע"ד העבד העובד את ארזיוו באמונה ובלב שלם. ואחר כך בא לתרץ מה שהרמב"ם הביא ראיה מן ריה"ג שאמר ואותו תעבדו בתורתו ואותו תעבדו במקדשו. ובמאמר זה אי אפשר לתרץ גם כן שהוא על הכוונה בלב שלם כיון שלא נזכר כלום כאן בכל לבבך. אלא לריך אתה לומר דדרשות גמורות הן, ומפרשו דעבודה נקרא לימוד התורה וכן נקרא תפלה עבודה וכהך ראה דספרי מדניאל דח"ל דריוש אלהא דאנת פלח ל"י בתדירו. ועד"ז מחרץ ל"י דהכ"ק עבדו בתורתו דהיינו בכל עשיית המלות שבתורה ותכין בזה לעבוד השם יתעלה, ומה שנכפל זאת ל"ק כמו שמלינו בחיזו מלות אשר כפלים התורה בשביל חיזה טעמים וכן דמיירי הפסוק מן הכביא שקר שזיה שלא לשמוע אליו ע"כ הזכיר כאן את ה' אלהיך תירא וכו' ומה שהוסיף עוד תעבדו במקדשו לכאורה היא כבלא טעם דאם בעיקר הלווי די עם פ"י ראשון תעבדו בתורתו פ"י בקיום מלותיו ודלא כהכביא שקר. אכן מה זה שאומר במקדשו שהוא מילה פרטית ובחין רמו בכתוב. ומשא"כ להרמב"ם דמפרש תפלה ניחא משום דאמר תעבדו ומפרשו כל דבר שהוא חשוב עבודה תורה ללמוד מלינו גבי אדם לעבדה זו תלמוד תורה כמו שמביאה בספרי לראי' ותפלה מלינו דנתיאל. אבל לדירי' דתעבדו בתורתו הוא כל המלות שבתורה דכל המלות קרוים עבודה א"כ מה זה שמוסיף ומזכיר עוד במקדשו, ולזה מחרץ דמה שהזכיר בקודם בתורתו כלומר קדצר זה כבר לזה צמה שאמר באותו פסוק ואת מלותיו השמרו ונקולו השמעו. ומאמר זה ואותו תעבדו בא להוסיף על עבודת הקרבנות. ואם שזה פשיטא בכלל כל המלות היא ע"כ מפרש הרמב"ן שזה כולל השירה והשתחווי' ג"כ ולומר שע"י קיום כל המלות וקיום הקרבנות כי בזה חסיה כל עבודתינו שלמה אליי'ת', ע"כ ומה שיש לדבר בענין מחלקותם אינו ככאן. ולקמן בפ' (ט') נבאר בס"ד. ומה שזריך לנו הוא זה

פירש הרמב"ן בפשט הכתוב שהוא נכון מאוד מה שפירש שהתורה בא לזוות אותנו שיחיה כל כוונתו בעשייה המלות והלימוד בעבודה וכוונה רלוי' לעבוד את ה' בכל לבביו ובלב שלם. כי מה שאדם מניח לרבי עלמו ועושה מזה מה שמוט הארון ה' נקרא הכל עבודה. וכן משמע ביהושע (כ"ד). ועשה יראו את ה' ועבדו אותו בתמים ובאמת. ואולם להרמב"ם הא דמפרש בספרי ולעבדו בתלמוד ובתפלה משום דשינה כאן ממה שבכל התורה קורא שמירה ועשייה אלא דבא לכיון על זווי תלמוד ותפלה מה שהם מיומדים ביותר בשם העבודה דריש ליה אבל בפשט הפסוק כ"ל דהרמב"ם ג"כ מודה שהכוונה הוא כדברי הרמב"ן ז"ל: (ית) **מצוה** ו' ולדבקה בו, הרמב"ם פירש על הדבקות עצמו לחבמים חבמי התורה בכרי שילמוד מסעשיהם. והרמב"ן בספר המצות לא הגיד כלום ובפי' החומש כתב שיתבן לומר שצוה שיהי' זוכר השם ואהבתו תמיד לא הפרד מחשבתך הימנו בלבדך בדרך ובשבבך ובקומך עד שיהיו דבריו עם בני אדם ולבו אינו עמהם כ"א לפני ה'. אלא משום דיש לפרש כמו שפירש בקודם עד שיהיו ראויים לדבקה לנסוף או שהוא אזהרת אמונה שיהיה מע"ז שלא תפרד מחשבתך מהשם אל ע"ז, וכיון שבספרי קבלו שזה נכלל בו הדבקות חכמים ע"כ שק. ומ"מ אין מקרא יולא מירי פשוטו. ופירש הרמב"ן על הדבקות הזה בודאי לריך מאוד להשתדל בזה. וכ"כ הרמב"ם בספר המדע בהלכות השוהה לבכוף דבר ידוע וברור שאין אהבה הקב"ה נקשרת בלבו של אדם עד שיבנה בה תמיד כראוי ויעווב כל מה שבעולם חוץ מסנה כמו שצוה ואמר בכל לבבך ובכל נפשך. והר"י ענין זה של רמב"ן שפירש שנקשרת בלבו המיד עד שישנה, ופי' הראב"ד בפ"י ס"ב בעבור אהבתו השנה בענין שלא תשים עליהם לב והוא פ"י העיקר משום דבגמרא (עירובין כ"ד) גבי ר"א בן פרז כן משמע שה' לומר דמ"א ומואלין בגזו במק"א אחר ומפרש עליו הפסוק באהבתו השנה תמיד והבטתו

וזהבנו זאת לעיל וזהו דבריו שבכאן, וכן נראה מלשונו שאביא בסמוך, ונראה מזה שהרמב"ם כולל את זווי הדבקות במה שאמר הכתוב והאבנת וכו' ככל לבבך ובכל נפשך שא"א כ"א ע"י הדבקות הנפלא הזה, ולכן דרשו בספרי וכו הדבק על הדבקה חכמים. וכן נראה דעת הרמב"ן שהדבקות הנפלא כבר רמזה בתורה אם בפסוק וכו מדבק ואם בפסוק והאבנת ככל לבבך וכו' וכמו שפירש באתרי פ' ומי צבס יעו"ש דבריו, והטורה כיון שיעדה לו שכר גדול המזכיר שם. בלי ספק שהזכירה זאת הדבקות בהמלות מה שנתה לכל אשר בידו להשיג אותה, והרמב"ם בה' תשובה (פרק י' ה"ג) כולל ג"כ שם את הדבקות בתוך מלות האהבה

וזהו וכיצד היא האהבה הראויה היא שיאהב את ה' אהבה גדולה יתירה עזה מאור עד שתהא נפשו קשורה באהבת ה' ונמצא שונה בה תמיד כאלו חולה חולי האהבה שאין דעתו פנויה מאהבת אותה האשה והוא שונה בה תמיד בין בשבתו בין בקומו בין בשעה שהוא אוכל ושותה יותר מזה תהי' אהבת ה' בלב אוהביו שונים בה תמיד כמו שמצינו בכל לבבך ובכל נפשך והוא ששלמה אמר דרך משל כי חולת אהבה אני. וכל שיר השירים משל הוא לענין הזה, עד כאן דבריו הזכיר והרי זה מורה כדברינו שהוא כולל מלות הדבקות בזווי של האהבה ככל לבנו ובכל נפשו:

פרק ד

בית הנוציה המאכל והמשתה, עשה לו גרנות להעלות ולהוריד נשמת רוח חיים מן הלב ומן הריאה לתוך הפה ואל הנחיריים ולהוציא קול ודיבור היוצא מתוך סמפוני ריאה והבאה מנשמת רוח חיים, הלב להיות בית מנוח לרוח חיים ולחשוב מחשבות. הקרב העליון היא האלטומכא לקבל המאכל והמשתה בתוכו ולכלכל מהמאכל והמשתה מתמיתו לכל הגוף להחיותו. הכבד מלד הימין עם המרה אדומה והדם היא במקורת הכבד ולחמם הקרב העליון ומחום הכבד והדם והמרה מחבבל המאכל בהקרב העליון. מעיים לקבל בהם את פסולה המאכל ומשקה ומחלגלל בחוכם בעקמומיות לאח לאח עד שמגיע למקום הולאת נקבים גדולים וקטנים, שתי כליות ימין ושמאל לחמם את בטן התחתון בחומם לחזקו ולהוציא לרכיו חזק לגוף בדרך האדם, עוד אחז"ל הלב מצין וכליות יועלות. העמול בלד שמאל עם המרה שחורה לקרב בקרירותם הקרביים והמעיים והבטן שלא יתייבשו ויורצבו המאכל והמשקה מפני חום רוחם חום הקרביים המתחממים ומורהחים מן הדם והכבד והמרה אדומה. עוד אחז"ל שחול שחק, העלמות השדרה ושכלל גופו בכדי להיות גופו חזק - בשר

(א) הנה הסמ"ג ביאר ג"כ מלות עשה והאבנת שלא יהיה עבודתו בשביל שכר בעוה"ז ובעוה"ב הגם שזה ג"כ עוב כי מאמין בה' ובהשגחתו אבל עבודתו אינו עיקר העבודה וכמו כן העכו"ם עובדים ומשמשים את ישראל לא מאהבה ולא מיראה אלא מפני שיקבלו שכרם. אלא עיקר העבודה נלטינו שנעבוד מאהבה שהוא שלא בשביל שום שכר כ"א מאהבת המקום. והאבנת זו היא כשיחבונן האדם בטובת הבורא ית"ש מה שגמלו חסדים רבים. ואשר אין ציד האדם הנבזה והנכאה לעשות מלות כ"כ שיוכל לגמול עבור הטובות שעשה הקב"ה עמו כבר. והנה ראוי להביא המעט ענינים שכתב שם בשביל להלחיב לב החפץ לעורר את האהבה. ומה שיש עוד להוסיף מעט מוזכיר על דבריו. וזהו החשבון והדר הטובות שכתב שם. בראו בחכמה מטיפה סרוחה ויכוננהו וברא בו נקבים. נקבי עינים לראות בהם ותפעפים להסמים עיניו בעת השינה ולעלום עיניו מראות ברע, נקבי אזניים לשמוע, נקבי החושים להריח. ולהוציא ממנו העודפת ליחוס הראש. הפה למאכל ודיבור, השיניים ללום ולטחון המאכל, הלשון ללש המאכל בתוך הפה ולחמוך הדבור, הוושט לבלוע בתוך

בשר על עלמות כרי לחמם את קור עלמות, גידי הדם הם הווירידין בכדי להשקות את הגוף והולטין מזל ללד ומפה לפה, מיתרים בכדי לחזק דבק העלמות והאברים. אברים וקשרי ודבוקים ומוליות על שדרה וקשרי אלצעות ידיים ורגלים וזרועות וירכיים צרכיים ושוקיים קרסוליים וכפות רגלים חוליות הצואר ושכמי הכתפים. כרי שוכל האדם ע"י זה להפשט ולכרוע לכפוף ולזקוף לעמוד ולישב. קרם לו עור מלמעלה לבשר ולעלמות וגידיים ומיתרים כדי לכבות את הגוף להיות חם מלהתקרר ולהגין על לימות הגוף והאברים פנימים. עשה לו גולגלת הראש להיות הוא מלך על כל האברים ומוח הראש ששם ישכון ישוב הדעת נשמה והתחמה, לימה מסביב למוח הראש בכדי שלא יתייבש מחום הקרביים העולים מלמטה למעלה אל הראש המוח והעינים, השערות הראש לחממו מפני שלא יתקרר על כי אין בשר בין העור ובין עצם הגולגלת, שערות הזקן להיות לו להדרת האר פניס ולהבדיל אליו מבין נשים, טבור כדי לקבל חם מוון שזדות בטנן אמו טרם לאתו לאויר העולם. ידים למשמש ולתפוס לאחוז ולהחזיק ולהשיך ולהגביה ולהוריד ולהוליך לכל אשר יחפון ולעשות מלאכה בכדי שיחיה האדם. רגלים כדי להעמיד עליהם הגוף ולהוליכו ולהביאו בכל מקום. ואחר לאתו לאויר העולם מגדלו ועוזרו בכל מיני עור עכ"ל. והנה יש בו עור נפלאות רבות ביצירתו וברקימתו ובהיותו בטנן אמו ובלאתו לאויר העולם ובהגדלתו ובנערתו ובזקנותו כל ימי חלדו על הארץ וכבר האריכו וספרו נפלאות יצירתו אלו חכמי הניתוח וחכמי הטבעים העוסקי' בחכמת הרפואה וכאשר מוצאם בספריהם. והקיוור ורמו, שעיני הולדת הזרע בראש הוא כח המוצנע בחוך סלת הדם והלימה שצטוכו והסלת הזה הוא מנקודה כלליות שבאדם אשר מפנים הכלליות ישנה זה כלול כל האדם עם כל איבריו וכל גידיו פנימיותו וחילוניותו באין שויר דבר חסר אפילו נקושי, הזרע אדם הוא כח היולי ושורשו לימה ודם, ובו יש כח

שרש חיוני, ונמשך מן המוח המעורר והמחשב ומוח המרגיש אשר ממנו נמשך להחושים המורגשים והמלייר והמדמה, וכמום בו ארבע יסודות של אדם שהם בכבד ומרה וטחול בלב בריאה צמח, הלב היא טבע יסוד האויר והרוח טבעו חם ולח ובו כח האדומה ומבועו הוא מן הכבד ומשכנו בלב וורידין וסולטנותו בשעת הגוף ובמוקדם הראש והוא ון אברי הגוף דרך הווירידין ודם שני חלקים הטבעי הטוב וההפסדי ומכוננת הדם השחוק והמגביל והשינה, ומעלם הדם ברא השי"ת כל אבר שהוא חם ולח כמו הבשר והדם והעורקים והנערבין שהם בלה"ק העלבים, והכליות והבני" והחזה והלב והוושט והלשון והכבד, המוח שבראש הוא טבע קר ולח כטבע המים. ונתחלק ממנו חלק התחנות הטוב לריאה. ומפני שבלב חום גדול מן האויר החם ומן הדם שבא בחוך הלב מהכבד והכבד בו רחימת אש מפני שהוא מחמם הקרב ומבשל בחוכו המאכל, ע"כ הולך הריאה שיסודו קר ולח והוא ג"כ שואב כל המשקין ומרחף על הלב לקררו תמיד באין הפסק דגש, והרחיפה היא ע"י גידי כווייל וגידי הרחבת התפשטות וכחי השאיפה והפולטת שהיא שואבת תמיד את האויר הקר ולח ואז נחרצת ונתמלאת ע"י גידי המפשטים ומרחיבים, ואח"כ מרחפת ופולטת האויר ע"י הגידיים הרומקים אותה ומכוולים לה עד שפולטת ברחיפתה על הלב וכן הוא תמיד, ותטעת הריאה זו בא ונמשך לה מן כחי הלב שהוא לוקח מבחור וראשית הדם המתבשל ונפלט מהמאכל התמנית הנחשפת לדם אל הכבד אז אח"כ הכבד מעלה אל הלב. והלב קולט ממנו מבחור הדם בחלל הימיני שלו ומהחלל הימיני יוצא וזא אל חלל השמאלי ומחלל השמאלי נחברר והסלת שבמבחר עולה אל המוח, והעב יורד דרך גידי ענב המיוחדים לזה לכל חלקי הגוף ונתפשטים לכל אבר ואבר ערכי הדקות הדם ועביותה לפי ערכי האברים ואח"כ כל הדם חוזרים אל הלב שהוא כמו הים אשר כל הנחלים הולכים אליו ומשם שבים ללכת ונחרי' וצאים אל הלב, והתפלת בזה אי שטי"י רות

רוח הרוחי מתפשט בכל הגוף, ב' שעי"ז אינו מתפשט, ג' שאינו מתקרר, ד' שכל אבר שואב כערכו ועוד כמה תועלויות, והלב הוא מה ששואב הרוח ג"כ ע"י הקנה והנה הלב, והרוח הטבעי האוירי נקשר ברוח הרוחי הנפשי, ורוח הנפשי הוא באדם ע"ד מרחק שהוא עולה ויורד. ע"ד מאה"כ ורוח אלהים מרחפת על פני המים ואחז"ל נוגע ואינו נוגע. ודבר זה הוא כמו באדם שמעביר ידו במרולה על אש הנר שאם יתעכב יכוה, וכמו כן אי אפשר להלב לקבל את רוח הנפשי בקרבו למשכן בטוב בחוכו תמיד. ע"כ ברא השי"ת שיהי' יורד ועולה, ובחינה זו היא בכל העולמות שהם ע"ד משל חומר ולורה, ובשעה שרוח הנפשי נוגע בו איז הלב נחרב ונתעוררים בו גידי המתפשטים ועי"ז הוא מקבל בחוכו את הדם מהכבד, וכשרוח נפשי יולא ומאיר בו מרחוק מעט ואינו נוגע אז הלב מתמעט ומושלים בו גידי המכוונים וע"י שהלב נתכוון אז מתעוררים כחות הפליטה הרבה לגידי העורקים המובילים בסדר הקבוע בגוף מגידי הראשים לגידים קטנים והמתפללי' עד שמגיעים ומקיפים בכל הגוף. וחלק אחת מהדם עם רוח החיוני בא ועולה להריאה ואז הריאה מתרחבת ומתפשטת. והתנועה הזאת להריאה שהיא מתרחבת מגיע לה בעת שהלב נתכוון ואז לא נשאר בהלב כ"א קלת הארה מן הרוח הנפשי והיא מספקת לפני הריאה שהדם עם הכח הרוח הנשאר יפעול בהריא' פעולת הרחבה והתפשטות, ואחר כך כשהרוח זה שב ונוגע בהלב אז הלב מתרחב ומקבל בחוכו את הדם ורוח החיוני ואינו נותן אז השאריות רוח כמו תקודם להריאה ע"כ נחכולה, ואפילו כשארם ישן הרוח הזה החיוני הנפשי שבו איננה ישינה ושורשה באף. כמאה"כ יופח באפיו נשמת חיים ע"כ על ידיו נעשים אז ג"כ כל הפעולות האלה כל ימי חי האדם. והסוד הזה נסתם מכל חכמי הטבע ונלאו לשחות מי השכל האנושי בהסיבה הזו עד אשר הודו ואמרו כי זה הוא מפלאות ה' והם לא ידעו סוד הזה ואמת אמרו שזה מהבית ה' אשר בחכמתו ברא ויצר הכל

ואוחוס בזרועו ע"י התקרבות והתרחקות הרחפת הרוח אלהים עליהם. ועד"ז אמר ר"מ כל הנשמה תהלל יה על כל נשימה ונשימה הן לו הודיה, והנה הליחה הזאת שבריאה היא ג"כ מתפשטת בכל הדם שחליו דם וחליו הליחה הזאת שהם יסוד המים קר ולח והם הם דם שלא נחשלו וכשהליחה הזאת מתגברת בא ממנה רוב החלאים וממנה העולה והכשולן השכחה והדאגה הכבדות ואיחור המענה והשביתה ומיעוט התנועה והשיעול ומיעוט המאכל והרערה, ומן המוח תמיד מטפף עלי' כמו טיפי מים וכמו הטל הנזול משמים לאשר ולחוק את הליחה הזאת החלק התחתון. ושמרי זאת הליחה מתפשטים ע"י חוטי הגב ומתאספי' שם ומשם נתפשט ג"כ לכל הגוף, ושלטנות זאת הליחה היא באחריות המוח ובחזה, היסוד האש עיקרו במרה שבכבד תלוי ונקראת מרה ירוקה היא חמה ויבשה בטבע האש ומשכונה בכים המרה והיא נגד ואלל הדם כמשל הקף העולה מן היין כשמרתיח כן קף הדם כשירתיחו חום הדם והכבד לבשר, והתריעות והעזות והרוגז והתחרות בא ממנה, והיא נחלקת לתמשה מינים הטובה לארמימות הדם. והטובה לירוקת האש. והטובה לכרתי. והטובה לעין זאנגער והטובה לחלמון, והר"ז הדומה לדם אויר ולירוקת אש. ולכרתי עפר. והטובה לעין זאנגער מים. והממולע מביניהם שהוא כחלמון. והר"ז נחפרשו המוח והלב והריאה והכבד והמרה, ואשר המוח והריאה הם יסוד המים קר ולח. הלב חם ולח והוא יסוד האויר ודוגמתו הוא הדם. המרה הוא יסוד האש חם ויבש. ומן הריאה נמשך בדם חלק דם שהוא נוטה ללבנה מפני שהוא דם שלא נחשלו. והטחול הוא קר ויבש כי בו יסוד העפרי. והיא נקראת מרה שחורה. והטחול הוא משמרי הדם והוא מקרב את הקרב ומגין נגד ונוכח חום ורתיחת הכבד המחממת את הקרב. והיא מתילדת משרפת החלטים. וממנה הנטירה והנקימה וההקפדה ורוח קנאה ורוח לב וזסף פנים וממנה נמשך הפיהק והדאגה והעללות. והמלנחה היא מאכלים דגנים ושמים. וכנגד ד' יסודות אלו הם הטעמים

הטעמים. מחוק הוא חס ולח כנגד הדם, טעם
 מר חס ויבש כנגד המרה ירוקה. טעם חמוץ
 קר ולח כנגד המרה לבנה. טעם חריף כמו
 פלפל חס ויבש כנגד המרה שחורה ומומוגנס
 ממרה ירוקה. ונחזור לדברינו הקודמים שהזרע
 זו כחות שרשי הד' ייחודות אשר בהם כלולים
 כל האברים ופרטיהם וכל שרשיהם שהם
 באברים אלו המוח ולב וריאה וכבר נטחול
 ומרה כלולים וכמוסים בהזרע. והנה זרע זכר
 נוטה יותר לליחה לבינה שהיא ממוח. ובגדה
 פ' המפלט אמר אביו מזריע לובן שממנו העלמות
 וגידים ולפרטים מוח שבראש ולובן שבטיים.
 זרע נקבה נוטה לרם שהיא מלב ואמרו חז"ל
 (שם) אמו מזרעת אודם שממנו עור ובשר ודם
 ושערות ושחור שבטיים. והקב"ה גותן זו רוח
 וגשמה וקלסתר פנים והרא"י בעין ושמימה
 באוון ודבור פה והילוך רגלים ומשמוש ידים
 ודעה יבינה והשכל. ועוד אמרו שאין אדם
 נברא אלא מן המזורות פירוש ממבחר הזרע
 והגם והטב נשלח לחוץ. כילד בתוך רחם אשה
 נמלאו אשכולות קטנים ממוצעים בין פול ועדשה.
 והאשכולים בהם הלויס ציעים. ובפנימיותם
 נמלא ליחה זך הנקרא מין והוא כחומר וטיט
 האדם הנררך להנבל. והמי זרע הזכר היוצאים
 מן האיש ועמהם רוח כשהם באים לתוך חדרי
 זרע האשה משקים ונופחים ציעה אחת מהביעים
 שבאשכול. כילד שיש באשה שם כמו קנה חלול
 ואשר הזרע יורה דרך חלל הקנה חוזקו על
 הביעה ומקומות הביעים חכופים זה לזה עד
 שהזרע העצ אי אפשר לה שחבוא ותכנוס לשם
 פ"כ נשלח לחוץ. והזך ודק נקלט שם ומתערב
 עם החומר וטיט הג'ל כמו עפר ומים. והנה
 הרוח שבזרע האב הוא השרש אל חיי טבעית
 פ"כ המיתה שולט בגוף. והגפס הזה שוכן
 בהגוף עד תחית המתיס והוא הנקרא הבלי
 גרמי. והגשמה גותן הש"ת זו והיא נסתלקה
 בעת פטירתו ובעת חייו היא נקשרת עם הרוח
 מיי טבעית. והנה זרע האיש הוא מתחברת
 עם זרע האשה שהיא מזרעת ג"כ באותה
 ציעה. ואחז"ל איש מזריע תחלה יולדת נקבה
 ואם אשה תחלה יולדת זכר. הטעם י"ל משום

דבין זרע זכר ובין ז"ג שניהם כלולים מזכר
 ונקבה. ואם חוס התאוה בזכר גדול יולדת
 בחי' הזרע נקבה בקודם ואח"כ כח הזכרות
 והאשה המרגשת כמו כן מקדמת כח הנקבה
 בקודם ומתחברים כח הראשון שלו ושלה באחת
 והן נקבה אכל האשה שמזרעת תחלה ומפני
 שזרעה חומרית וכשאין מתרבה הרגשה עדיין
 ע"כ יולא בחינת הזכר שלה בתחלה. וכן זו
 כשתאחר שימן שאין חוס התאוה מהגברת זו
 כ"כ ע"כ יולא ממנו כח הזכר בתחלה ומתחבר
 עם חלק זכר שמן האשה ע"כ גולד זכר ואפשר
 שכן כוונת כתבי האר"י ז"ל בנתינת טעמו
 בזה. ואז כשמקבלת הזרע להריון נעשה השתנות
 באותה ציעה שהיא מתעצבת בכתוך ג' ימים או
 היא מובאת ע"י מבווא ושופרת ג' ימים או
 היא זחה הקנה הנזכרת לעיל ובקודם נקלט
 הזרע בציעה אחת בלא קנה) הנמלאות בסחך
 לרחם אל תוך הרחם ובהבחושה אל תוך הרחם
 אז נקבעת ונדבקת לשם על ידי ליחה דקה
 ומתעצבת שם מידי יום אחר יום ועד שנעצבת
 בשלמות ענינה אז נקראת כבד הרחם ושם
 קריאתו היא כך מפני שדומה איכות גדולו לכבד
 שהכבד הוא המתקן והמוכך את הדם ע"י גידיו
 ועורקיו ועם הוורידין שבתוכו. כמו כן הכבד
 הזה שברחם הוא מלא גידין וורידין אשר ע"י
 הוא מוכך מין הזנה הבאה להולד הזה בכדי
 שיהיה ניזון מזון היותר זך ונקי. ויש קוראין
 אותו עוגות הרחם. והנה נחלק לב"ח חלק החיטון
 נעשה ממנו שליו לולד וחלק הפנימי שהוא
 חיבור פנימי של הביעה שהוא זך ביותר כמו
 מי מין (לימפא) נולד ממנו הולד עלמנו השוכן
 בשלייתו שהוא קליפת הביעה והוא ממש כדמיון
 אפרוח השוכן ומתהווה בביעה, ובתוך השליה
 נמלא מים רבים ומפני המקום שהוא לר ע"כ
 מונח שם מקופל וגלול כפנקס ומלאך ית"ט
 מלמדו אז תורה. והולד נתגדל שם לאט לאט
 וכמו סדר האילן שבתחלה נעשה שורשו ואח"כ
 מוליא ענפיו אחד לאחד כן הולד בתחלה יולאים
 ממנו האברים היותר חשובים ויותר הכרחים
 ומתחלה נולד הלב והמוח. והרח"ז ז"ל כתב
 שמתחלה נולד הכבד ואח"כ הלב המוח והלב
 אז

אז כמו גרעין של אורז והנה מקומו באשה
 הוא בין מקומות השתן והטייפת היינו בין מעי
 הכרכשתא ובין שלחופית השתן ובהיותו קרוב
 לו' שבועות הוא כמו האגוז זה השליא שלו
 והולד בעלמו כמו נמלה ונתראה בו אז תואר
 ראש ורגל וזרועות ושבועות י' כמו אלבע עם
 הכרת עינים ואלבעות ופרקים. ושבועות כ'
 מתחיל להראות כח חיותו לחון. והאשה מרגשת
 והאשה אובדת וחסה מפני שהדם ממנו הולד
 ניזון ונתרבה חוס בקרבה ומולאת רגילה בקיא
 ותשוב מאלכל. והטבע חוס הוא צדדי לבשל
 וליטע צולד היסודות הנריכים לולד. ויולאים
 פורקים ממנה לחון כבד הרחם וע"י שפופרת
 הנקרא מין (לימפא) שהוא מחובר וקבוע בתוך
 חוט הטבור של הולד אשר עי"ז ניזון הולד
 ונתגדל. ויש באדם שפ"ח גידים דקים מאד אשר
 ע"י האברים מניעים א"ע לכל גר שרולים
 אם להפתח או לסתום להגביה או להוריד והם
 מכונים עכצרים. ויש באדם גידי הדם בכל
 הגוף ושורשם מלב ושורשם הראשון הוא מכבד
 והם שפ"ח גידים הדופקים. וזולת הגידים שאינם
 דופקים שהם הרבה מאד ויש בו ג"כ גידי הדוח
 ושורשם בלב וגידים אלו מתפשטים ג"כ בכל
 הגוף. וכן יש גידים דקים מאד לבנים ואשר
 חכמי הטבע אינם יודעים איכותם. והרח"ו גילה
 שהם גידי המוח המוליכים את המחשבה
 בכל גוף האדם. והמוח בו ד' בחיות הראשון
 המעורר נחלק לשנים, א' כח המרגיש, ב' כח
 הדמיון. המרגיש בעת ישנו אללו הדבר המורגש.
 והדמיון בהיפך שמדמה בעת אח"כ כשאינו
 אללו ואח"כ כח השופט שהוא השכל הדין,
 והשכל הוא שופט על הדמיון כמו שיטפוט
 המרגיש על המורגשות ואין השכל שופט בלא
 דמיון. ובחדר ד' הוא כח הזכרון. החסדים
 קדמונים הם חס ויבש ומהם חס ולח והחדר
 ד' הוא קר ויבש. ובחדר החיכוני יש בו שני
 אחד חלול אשר ע"י נכנס רוח המרגיש אל
 החדר האחרון דרך אותו שניל וזורתו כחולעת
 עולה ויורד באותו שניל. והמרגיש מסייעו
 להזכרון והשניל כשמרכין ראשו נסגר ואז נשאר
 הרוח השופט בחדר השכל עד שידע ויבין מה

שרולה. וכשווקף ראשו למעלה נפתח השניל
 ואז עוזר רוח המרגיש לכת הזכרון שנכנס
 בהשניל להזכירו מה שכבר המרגיש. והשכל
 לרוב דקותו לא ישיג רק דברים שאינם נשמעים
 כלורות הנפרדות והנפשטות מחומריהן הגושה
 אותם אם הם טבעיות. והדמיון בעבור שהוא
 גופני לא ישיג דבר רק הגשם במקרויו ובמראיו
 ובתכונתו ובשיעורו. והרי כבר יאלנו מנדר
 ענין הספר הזה. ואמנם צדדי להלטיב לב
 איש ללבב אשר ידע ויכיר גדול חסדי ה' ורוב
 השגחתו בחכמה נפלאה ובכל עניני פרטיותיו
 מהחל הולאת המחשבה ועד סוף כמאה"כ
 רקמתני מבטן רחם. וכל אשר זכרתי אינו
 אחד מאלף מכל פלאות ה' באדם אשר נעלה
 מכל ח' וכו"ז צנוף ומה נספר בעניני נפש
 רוח וכשמה אשר עין לא ראתה ומאה"כ מה
 רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית. וצודאי
 מה מאוד לריך האדם להודות ולהשתחוות לפני
 ה' עושו על כל החסד אשר נמלו. ולעושה
 נפלאות ונסיים אליו לבדו מה שאין אנו
 מכירים בהם כלל. ומה נעזר כח לעבוד
 למלך הכבוד ואשר לו דומי חסלה ואין לו
 כ"א עכ"פ לראות שנהי' עבדים קטוי נפש
 וגוף אליו לעבדו באהבת רעוט ובלא קיווי נפש
 כלום כ"א למען שמו באהבה :

ג) והנה השל"ה בחלק ראשון בענין עשרת
 מאמרות מאמר ג' ד' כח שדך
 הסמ"ג צמדת האהבה הוא הדרך הנצבחה
 והדרך הרמב"ם שהבאנו בפרק הקודם שזו
 מפני הברתו ורואה גדולתו ורוממותו ושהש"ם
 אמת ועי"כ מדבק את כל שכלו ואהבתו אליו.
 אמר בשל"ה שזו עדיין נכלל ביראת הבושה
 והרוממות אבל עיקר האהבה כשהוא מכיר
 את החסדים והטובות בנופו וביותר צמח
 שבחר בו מכל העמים לעמו וחלקו ויחבוקו
 בגדל האהבה שאהב אותו ועד שבכ"י גדולים
 יותר ממלאכה"ש כי השי"ת דביקתו בו יותר נבון
 והיא תכופה אליו בקודם אהבתו למלאכיו
 ועי"ז יתקרב לבבו בק"ו איך שהאדם לריך
 לאהוב אותו ית"ש והיא המניע אליו את
 מדרגת יראת הרוממות והבושה איך שהאדם
 שיהי'

שהוא שכל מלך גופו והרכבתו ואפילו נשמתו
 מה היא חשובה נגד רוממות הקב"ה ובכ"ז
 העלהו וקרבתו באהבתו. ח"כ מכש"כ האדם
 להשי"ת. ושנית כתב שם בשם ספר הישר לר"ח.
 כי מדת האהבה תהיה ע"י השכל הטוב והנפש
 הזכה ולמה וכשיהיה באהבה מאלו קלת המדות
 יהיה נמשך לאהוב לכל אשר נמצא בו במדות
 האלה בעבור כי כל מין יסור למינו וירחק
 מהפכו. ובעבור כי הבורא הם בו המדות
 הישרות והטובות הכלליות האמיתיות. ולכך כל
 בעל שכל טוב ונפש נקייה יומשך לעבודתו
 ולאות הוא כי יש בו באדם ההוא ממדות
 הבורא יתברך. וע"כ יתמשך אחריו כאשר
 ימשך המשכיל לחברת המשכילים וכל חכם
 לחברת החכמים, ואלו דרך הכסיל להתחבר
 לגבילים הנער לגברים והזקן לחברת זקנים
 וכמה"כ ועוף למינו ישכון. ומי שאין בו
 האהבה ומתרחק מעבודת ה' דע כי אין בו
 ממדות השי"ת כלום אלא הפכס. ע"כ מתרחק
 כי אלו היה בו שכל או קדושה או תמימות
 או ישר מדע כי אלו המדות הם ממדות
 הבורא יתברך וכשיהי' לאדם שמן מנהו דבר
 זה ימשכהו לאלהים בכל לבו כאשר תמשוך
 נפש הגוף למעלה ע"י כחותיו שהוא נפש
 חכמה ואשר ע"כ הועמד בקומה זקופה
 מפני שנמשכת למקום השכל אשר למעלה ממנו
 והנפש עלמותה משם אמנם נפש הבהמה
 בקומה כפופה שהיא נמשכת לארץ מפני
 נפשה שמעפר. וכי בהיות הנפש של אדם
 לטושה וכה יראה ויסתכל ממנה אל הבורא
 ית"ש ואחרותו ומליאותו ושאר כחותיו המושגים
 בשכל ואז יזכה לראות כראי מולך במה שנעלם
 ממנו ויתגלה לו מסודות א'. אמנם אם אין
 הנפש זכה ולמה לא יוכל לראות בתעלותות
 מבלגדה מפני הגוף האפל הזכמה ומחשיך
 בדמיונות ותאות הגוף. אמנם הנפש הזכה
 שסבירה ממנה אולת הדמיונות והתאוות
 הסופריות והמדות הרעות. או בהיותה זכה
 יעבור בה ראות השכל ותראה מה שלאחריו
 ואין אחרי הנפש כ"א הבורא יתברך. וע"כ
 אמרתי בהיות לאדם שתי אלה המדות השכל

הטוב והנפש הזכה תתעורר מן האדם האהבה
 גמורה להבורא יתברך. ומן האהבה הזאת
 תלמח היראה שיתירא להיות פוגם במדות
 האהבה והרבקות, כי אליו יומתק כל יגיעות
 העבודה בכדי למלאות רצון אהובו ושיטיב
 מעשיו בעיני אהובו ומתירא מזה פן אם יחטא
 אפילו בדקות נגד רצונו פן לא ימלא מן בעיניו
 עי"ז וזו היראה שהיא באה מפני גודל
 האהבה. וכאשר אמר הכתוב כי עוה כמות
 אהבה ע"כ. ובעיניו לשון מעט בקינור :
 (ד) **והגה** נראה דהבחינת אהבה השניה
 של ר"ח היא יותר גדולה
 ומובחרת מן הראשונה. משום דהראשונה
 הגם שהוא אינו מכוין בשביל עלמו שיקוה
 עבור שכרו. אבל עדיין הוא מלוך בזה אהבת
 עלמו מפני שזה כמה אלפים טובות ונפלאות
 שעשה עמדי וקירבני באהבתו ע"כ כמו כן
 לריך אני לאהוב אותו והר"ז מלוך בו מ"מ
 אהבת עלמו. שנית שאם יייר בעלמו אשר
 חסדי וטובות השי"ת יש להם גבול ועמידים
 הם חלילה להיות נפסק ממנו לגמרי הר"ז
 ממילא מתקדר מזה האהבה שלו. וכמשל אחד
 שקיבל טובות מרעהו חיים רפואה ורוב ממון
 אשר חגנו חנם. ואחר המשך הזמן פסק
 השגחתו ממנו לגמרי הרי בודאי שנתקדר
 אהבתו אליו. והר"ז כאהבה שהיא עדיין
 תלויה בדבר. אבל המדרגה שניה של ר"ח
 שזהו מפני שנתאחד נשמתו מפני רוב הדמיון
 שנתרמה למדות השי"ת. והר"ז כמו החלק
 שתשוקתו להתאחד בהבחינה שהיא כל. וכמו
 האש שתשוקתו להיות עולה למעלה מפני
 שיסודה הכולל למעלה. וכמו אהבת אדם
 לבנו שזהו מפני שבנו חוקק בלבו והר"ז
 האהבות דומים ומתאחדים. והאהבה הזו אין
 לה הפסק. והר"ז מה שהאב אוהב לבנו או בנו
 לאריו הגם שהיא ג"כ כאהבת עלמו אמנם אינו
 לתהרון כאן בזה כ"א למעלה. מפני שכן האב
 אוהב לבנו בשביל שזהו בעיניו כמו אוהב ראש
 עלמו מפני שבנו חלק ממנו וכן זה הבן לאביו.
 וא"כ אין האהבה זו תלויה בשום דבר שיבטל.
 כי כמו שאהבתו לעלמו אין לה ביטול כמו כן
 לבנו

לכנו ולמי שמתאחד ומתדמה עמו אשר מזה אוהבו כנפשו אין לה ציטול. ועל דרך זה יש לאדם בכוחו לאהוב את השי"ת כאשר נשמחו משכלת שכל עיני עוה"ז ואפילו הגוף ומייו אינם חשובים כלום נגד נשמחו המשכלת. והוא מפני השכלתו השי"ת בגדולת הש"ת ומחמתו. וכיון שאדם זה כל השוקתו וחפצו להיות הוא בכלל ונמשך אחר מעלת החכמה והנשמה, והר"ז מביאו להיו' נפרד מאיכות הגוף ותשוקותיו והרי הנפש הזכה והמשכלת הלא איכותה הם הכל המדות הטובות. נמלא שהוא התאחד ונתקרב מאד ע"י אהבת הדומה כציכול להשי"ת עם שורש המדות שהיא החכמה ועם המדות עלמם והר"ז מקורב להשי"ת עם עבודת הנשמה ע"י הפרדתו מחיי הגוף ותשוקתו. ע"כ איש הזה הוא מוכן לאהוב את השי"ת יותר מהאב לבנו. כי זה הוא מוכן למסור גופו ומיי הגוף עבור גדול התאחדות של נשמחו להקב"ה. והר"ז מעלה גדולה אליו שהיא אהבה שאינה תלויה בשום דבר ואפילו באבדן מוח לחיי גופו. ונמלא דאינה צטלה לעולם. שנית שהאיש הזה הרי אהבתו מיוחדת להשי"ת כי כל עיני עוה"ז צעיניו לכלום נגד אהבת נשמחו להקב"ה. משא"כ בהמעלה הראשונה מ"מ יש לו לאהוב עוד מאנשי חסד שנמלו לו הרבה טובות וכן לבניו ולאבותיו. אולם זה השני כל מדות האהבה שישנם בכוחו משלימו כולו להקב"ה לבדו. ונראה לי שכן הוא ג"כ כוונת הרמב"ם שהוא הזכיר זאת המדרגה שנית וכתב בפרקי המתבודד שכל המדות הרעות באים מלד הגוף. והנפש הזכה בה כל המדות הטובות. והיא כל השוקתה להתבונן בהשי"ת וגדולתו עד שנופל פחד ה' עליו ומכניע ומתבושש ממנו וכל העטוי ומחשבותיו באהבה צוערת אליו עד שכל מחשבותיו הם ברוממות ה'. ועי"ז אוהב השי"ת מפני עלם המביא את האהבה שהעלם הכולל מכל מדה הוא אמת ושורש האמת הוא בחכמה אמתית. והרי הוא כבר נתעלה להיות כל נשמחו כגולה באמת ומתקרב נשמחו ע"י שכלו בשכל שפע הנשפע לו מן שכל השי"ת. והר"ז כמו ששכל נפשו ונפשו בעלמו דבוק

ומתאחד בהשכל השופע עליו מהשי"ת. וכיון שהשי"ת הוא ושכלו אחד נמלא שהוא דבוק ומתאחד בהשי"ת ועד"ו אמר שהיא מעלה גדולה. והרי שהרמב"ם העמיק לדבר הרב יותר מהר"ת בזה וזכיר דבריו בדעת הרמב"ם תמלא כ"ז בפרק הקודם מש"כ שם. ורש"י בפי' לאבות כתבו בקיטור על מאמר של אנטונינוס הו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ שלא לקבל פרס פי' אפילו לא יתן לי שכר כלל אני אוהב את צוראי ומקיים מלותיו. עכ"ל:

ה) ורמזין לא אהבנו טוב אהבנו מה שבדעתי בס"ד לחדש ובתכלית הקיטור ובוודאי לריך האדם מאד להשתדל בהמדרגה הראשונה להתבונן בכל הנפלאות וטובות והשגחה עליונה מה שהשי"ת עשה בכל העולם ואלו הן מה ששתלם בטבע ומה שלמעלה מהטבע כמו נסים של יליאת מזרים וקריעת ים סוף והמן והבאר לדור המדבר. ואח"כ צימי יהושע והשופטים והמלכים על ידי זעקת בני ישראל ועי' הנביאים ובימי רבותינו חז"ל הן לכלל ישראל והן לפרטם וכן רוב נסיו שכל דור ודור אשר נתקיים בנו ואף גם זאת בדרך אויביהם וכו' והן הן גבורותיו והן הן נפלאותיו ואופן הנסים מהבחינה הג' שהשי"ת מסבב סיבות מאות ומכמה דורות הקודמים בכדי שיתלבש השגחתו אשר היא למעלה בחוף התלבשות הטבע ורוב נסים שבגלות הם ע"י בחינה הזו וזהו מאה"כ ואנכי הסתיר אסתיר ואעפ"כ פני ציום ההוא; והבחינה הזאת יכול כל איש ללבוש להבחין בעיניו השגחה אלל עלמו וב"ב ג"כ. והיא סיבת האהבה הקרובה לאיש ללבב. ואפילו חסיד שבחסידים לריך להשתמש בה וזה מפני שהמעלה הב' היא לפעמים נתעלמה מפני מחילת הגוף וכח הדמיון המכסה את השכל וכתיב הן בקדושו לא יחמין ובמלאכיו ישם חלה. ואפילו אברהם אבינו נתיירא מזה כי נזהר שלא להסתכל בשרה אשתו כחז"ל על מאה"כ עתה ידעתי כי אשה יפת מראה את. ואם היה נפסק ממנו התאוה לנארי מה חשב ליה והרי הסרים אינו מרגיש בכ"ז אפילו יפ"ת כעממה. ומלינו ג"כ בהנללותו לפני

לפני השי"ת שאמר הואלתי לרברר אל ה' ואנכי עפר ואפר ופירשו חז"ל כלומר וכבר לולא חסדיך עמדי הייתי נעשה ככר עפר ע"י מלחמת המלכים. ואזכרה חיון תפלת שחרית בכדי להורות לה' על כל הטובות והחסדים אשר עשה עמו ועם כל העולם והיה כ"ז בכדי שיתלה לבו באהבת השי"ת וכן אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל הוכיחו וזה אוחס במורה וזכרת את כל הדרך וכו' והשי"ת לזה לנו לזכור בפה בכל יום יציאת מלרים וקבעו בנתינת טעם על כמה מלות והגם שלטו על האהבה השלמה המדרגה צ' בכל זאת הרבה לנו כמה מלות ואותות שבת וחפלין על זכר יציאת מלרים וקרבנות פסח וזכויות. ועי"ז אחת שהאהבה מזה למקום אינה נפסקת, והשנית כי עי"ז גם נפשו הנמוכה שהיא כנתינת נפש הכהמות ג"כ מוכרח כמאה"כ ידע שור קונהו. והאהבה שהיא כלל מוסף היא יקרה מאד מפני שלמות הכולל. ולכן צעת מעמד הר"ם אמר השי"ת אנכי ה' אלהיך אשר הולאתיך מארץ מלרים מבית עבדי והקשו רבים וגדולים דהל"ל אשר בראתי כל העולם דהא הם ראו אז בנבואה גדולה והשיגו יותר מכל הנביאים שאמר כך בדכתיב הראנו את כבודך, אתה הראת לדעת. אלא שהשי"ת רצה בזה שגם נפשו הנמוכה וגם הגוף תכיר ויהי קבלת האדם בכל בנתינת נפשו ודוחו וכשנחתו ועם הגוף ציחד. והגוף אינו מזיר בשכליות והשגות נבואות וקודם מלות מילה בשעת הופעת נבואה עליו על אברהם ה"י נופל לארץ מפני חומר הגוף. וכאשר יתנהג תמיד כן יזכה לעלות ממדרגה למדרגה ובכ"ז ישמור לעצמו שלא יופחת לו המדרגות הקודמות כמו ענין הסולם שראה יעקב אבינו:

וּמַעֲמֵם זה נ"ל לתרץ הא שכתב הרא"ח בשם הוזהר דכתיב לגנות מאוד יראת עונש ואמר דמי שמסירא מהעונש וכיון דהעונש עושה השי"ת ע"י כ"ס וחיליותו ח"כ הרא"י כמחלין על עצמו סערא אחרא. ואמר דיראה זו איננה כ"א יראת האומות כמאה"כ מ"י לא ייראך מלך בניוים. והקשה הרא"ח דאם

כן מפני מה הרבה צוהר כלמו להביא בכמה מקומות יראת עונש והאריך בזה. וכן מלינו בתנ"ך ובמאמרי חז"ל ותיזן שם נ' תירוצים הביאו הב"ה צענין בעשרה מאמרות. ובדברינו מחורץ היטב דכיון שרצון השי"ת להיותנו עבדים אליו עם כל הבחינות אשר עשאנו והרכיב בנו וכדי שלא יהי' לאדם שום דבר המפרידו ומחסיך בעד נפשו המשכלם ע"כ כ' בתנ"ך גודל העונש ולטונו עד"ז כמו התוכחות ובמ"ת בתוקותיו וש"ת, וע"י נביאיו כן הרבה להוכיחנו עם במינה זו ולכן גם אלו שזכו ליראת הרוממות והאהבה כוונ' ג"כ מהיויבים להזכיר לנפשם את יראת העונש בכדי שיוחקק בלבו בכל הבחינות שבו וגם בחלק ילה"ר שנקרבו אשר ממויב להיות ירא מכל דברי ה' ומלוהיו ובזירות חז"ל באין וזיחור דבר אפילו כקושי'. אמנם זאת ישים למדרגה תחתונה שבסולם. ויראה לעלות מיד ליראה והאהבה הרוממות וזה יקבע דירת מחשבותיו וכאשר יגיענו מלוה תורה ועבודה ישים פניו למערת האהו"ר הנכבדת ומעולה. אולם בודאי לרץ לזכור תמיד גם יראת העונש ואפי' סגר עוה"צ ובעתון חסדו חנם גם בעוה"ז וכמאה"כ יראו את ה' קדושו כי אין מחסור ליראיו וכו'. וכן מלינו גבי רב ששת דבחר דגמיר הוי חדי והוי אמר לך קראי לך תנאי:

ז) וּנְרֵאָה דאפילו האהבה של בחי' הטבע יש בהם עלה הנאמנה שת"ז' אהבה בלי הפסק ולעולם, ע"י שני ענינים. אחת אחר שבאמת אהבת הקב"ה לישראל היא אהבה עלמית כי בניו נקראים העמוסים מני בתן וברא כל העולמות בשביל ישראל, ובמד"ר (פ"ח) המה היוגרים ויזבי נעשים אלו גשמות הנדריקים בזהם נמלך הקב"ה וברא את העולם. והוי שישראל קדמו לעולם ולאו מלאכי נבראו ביום צ' ולמ"ד ביום ה'. ובכ"ר פ' וישלח אמר ר"ל בשלשה לשונות של חיבה חיבב הקב"ה את ישראל בדביקה בתשוקה בחפילה. ופי' בדביקה שאין דבקות למעלה מבניו כי הם הדבוקים הסמוכים ביותר מכל הברואים. בתשוקה מפני שהדבקות היא בשורש גשמות בניו ומהאורש נמשך

נמשך האור עד אל סוף נר נשמת אדם שבקרב הגוף, והאור להחלק שבגוף לפעמים מתמעט וכסתתר ע"ד מאה"כ כי עונותיכם מצדילים ואף עפ"כ גדול השוקת השי"ת אשר יחכן ממנו שיהי יכול לשכון שכינתו בקרבנו וזהו בתשוקה. ופי' בחפירה הוא החכלית הבריאה והסוף לעמיד אשר יקיים כמחז"ל והכל מתוקן לטעורה. וכיון שהאדם יאמין בכ"ז יהי לבו שלם ובטוח במדת טובו של הקב"ה אשר כל שהוא עושה יעשה עם האדם הכל לטובתו של אדם והחכלית עובד היא לבסוף. וכמאמר רע"ק כל מה דעבד רחמנא לעב עבד. ואפילו משפטו ודינו הכל לתכלית הטובה. והגם שהאדם אינו מבין מאמין כי מאוד עמקו מחשבותיו והכלל כי לעולם חסדו ועד דור ודור אמונתו. וא"כ עם הדעת הזה הכי האהבה זו אין לה הפסק. ב' כיון שעלם ושורש כלל נשמות ישראל דבוקים ומתאחדים באור שכינתו לעולם. ורק הענף היורד לתוך הגוף מתרחק ונעשה אליו מסכים ע"י מסך הגוף המסתיר את הדבקות ואת האהבה. אמנם כאשר האדם מעורר את האהבה בלבו בתשוקה גדולה ע"י שמכיר בחסדי ה' וגודל נפלאותיו ורוב אהבתו בעמו ישראל ומפליא חסדיו תמיד עמו חכם. הגם ע"י האהבה זו מרים ומגביה את ראש ענף שלו מצחי' הנשמה שבקרבנו עד שהיא עולה כחמרות עשן ומתרפקת על דורה ומתקרבת אל אור הכלל שורש נשמת ישראל, ועי"ז כן מהשורש יורד אליו אהבה עלמית טבעית ברוב עוז והעזמות עד שנעשה כחבל אחד חבל נחלות אהבה קשורה ודבוקה בענף הדבוק ושחול באילן, ורק שהראש החבל הוא בשורש הכוף לאור שכינתו. והסוף החבל היא בגוף, ואם תעמיק בזה תראה שהדבקות הזה הוא יותר הרבה מן מדרגה הב' של ר"ת הג"ל. אולם מפני שבעודנו אדם חי הן בקדושו לא יאמין מפני חמת הילר והנפש הבהמיות ע"כ אחז"ל בקדושוין (דף מ) למה לריק דומה לאילן שהוא עומד במקום עהרה ונוף אחד בו במקום טומאה. וכאשר נפרד הנוף ממקום הטומאה נמלא עומד כולו במקום עהרה.

ובדאי שהאהבה הזאת היא כוללת את האדם עם כל שכלו וכל מדותיו השכליות והטבעיות והאהבה זו היא מקלקלת השורה כי כל אהבות שבגוף הם מקרים ואינם תמידים והם באים כאור זיו הנחשב ע"י כמה מסכים וכמראה המקבל זיו ממראה ומתהפך כן כמה פעמים ולכך נקראו אהבות חמורות. אמנם האהבה הבאה אליו משורש ע"י חבל נשמתו היא עלמית ותמידית וזיו אור ראשון מהשורש מבהיק עליו ואשר איננה חמורה, ואשר ע"כ כתיב בשה"ש כי עזה כמות אהבה. והגם שהמשלים שם ע"ד אהבת חתן וכלה שהיא ע"ד זה מפני השלמת עלמם ע"י טובת חברו, ואעפ"כ עזה כמות אהבה וסיים הטעם מפני שרשפי רשפי אש שלהבת ים, ופי' מפני שזה מאחד נפשו להיותם נעשים כאחד וזהו ע"י שלהבת משורש הדבוק בשם י"ה. ומה שהרמז"ס לא ביאר בחינת אהבה זו, י"ל מפני שהוא לא ידע חכמת האמת המקובלת מסיני. וע"כ השפיל מאוד את נפש האדם כמבואר בספריו וכתב שנפש האדם היא מעופה ערבה יותר מנפש הגלגלים, וכמש"כ בהלכות יסודי התורה. אבל אחר האמת הכלל שם הם דברי חכ"א וכן מבואר בכמה מחז"ל אשר נשמות בני"ה הם שורש בריאת העולם וכל הגלגלים והנשמה והירח והכוכבים לא נבראו כ"א בשביל ישראל. ובזהר אפילו מלאכים ושרפים לא נבראו אלא לסייעתא דילי' עיין בשל"ה בעש"מ שם שהביא כמה מאמרי חז"ל האומרים כן מגמרא ומדרש. ע"כ בודאי היא האהבה הנכונה ואשר על ידי מדה זו באו כמה נביאים ולדיקים לגודל הפלגת האהבה עד כלות הנפש ממש וכמו קדוב למעמד הר סיני אשר אחז"ל נפשי ילאה דבריו וכמו שמלינו בחברי רשב"י באדרת אשר שלשה מהם ילאה נשמתם בנשיקה ובאהבה רבה, וכן מלינו בנביאים שהיו כמשתגעים ע"י רוב דבקותם באהבת השי"ת ובעת ההבדדים, וכמו מאמר דוד כלתה נפשי אל ה' נמאה לך נפשי כמה לך צברי (בשמואל ו') ופגעת חבל נביאים יורדים מהבמה ולפניהם נבל ותוף וחליל וכנור והמה מתנבאים וקם כ' ויפשי

גם הוא בגדיו ויחנכו גם הוא לפני שמואל
 ויפול ערום כל היום ההוא וכל הלילה וכו' הנס
 שאלו הנביאים. (ובמלכים ב ט) ואלישע קרא
 לאחר מבני הנביאים וכו' מדוע בא המשוגע
 הזה אליך. ויאמר אליהם אחס ידעם את
 האיש ואת שיתו, והרי שתלמידי הנביאים
 שהם יקראים בני הנביאים היו כמשוגעים
 וכל העולם היו קוראים להם משוגעים, וכו'
 ה' מפני רוב עון אהבתם אל השי"ת. ובכרת
 אהבה חקנו ג"כ ע"ד הנ"ל אהבת עולם
 אהבתנו ובנו בחרת וכו' וכן ברכת אהבה
 שבמעריב, ובזוהר אמר ר' יוחנן אל סיפר לבני
 מעשי מרכבה להודיעם גדול חובת ה' אשר
 במקום שגלו שכינה ביניהם. ולמעט הראהו
 ה' ענין מראה המרכבה, וכיון ששמעו בני
 גדול אהבת השי"ת עליהם מיד קבלו כולם
 עליהם למסור נפשם על קדושת שמו יתברך
 מרוב אהבה שהעורר בקרבם להשי"ת :

וכל הנסים אשר עשה לנו ובהבוננות בגדול
 מעשי ה' ובמעלת התורה ובמעלת ב"י וכסודי
 התורה וטעמי המצות, ובתכלית הבריאה
 ובתכלית האדם, ולהאמין בהשגחת ה' ובטובת
 המצואר בתורה שבכתב ובצ"פ. ואשר השי"ת
 מדתו חסד ובכל זה הוא מדת אמת פי' שאינו
 מוותר וגבה דל"י. וע"י לימוד התורה על מנת
 לעשות וע"י קיום כל המצות עשה וכל הל"ת
 הן וגזירות דרבנן. וע"י התמימות השלמות
 כבקשת דוד יהי לבי תמים בחוקך, לבד עקש
 יסור ממני רע לא אדע, וע"י הבקשה והתחנה
 לפני השי"ת כמו שסדרו לנו רבותינו בנוסחי
 התפלה באהבת עולם ובשמ"ע ונחם וישם בלבנו
 אהבתו ויראתו ולעשות רצונו בלב שלם. וע"י
 הדיבור בפיו כמו שמינו במצות התורה שהיא
 ק"ש ב"פ ביום ובלילה. וכתיב הנביאים אברה
 האמונה ונכרתה מפיהם. פי' לך אברה
 האמונה מפני שנכרתה מפיהם והעיקר שיעורר
 לבו ודעתו להשכין אמונתו מה שהוא מדבר
 ומחשב אלה הדברים שמדברים כי הם אמת
 ואמונה, וכתיב להגיד בצוקר חסדך ואמונתך
 בלילות, ומה שהדיבור מסייע גדול בזה יש
 אליו סוד גדול ואין כאן מקומו. וע"י אהבת
 חברים המדברים ביניהם תמיד ביראת ה'
 כמאה"כ. אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו
 וכו' וכתיב חבר אני לכל אשר יראוך ולשומרי
 פקודיך. ועל ידי הכנת לבו בהכנעה וענוה
 והתעוררות היראה בלבו עד שירגיש בלבו
 היטב כמה פעמים ביום וביותר בעת התפלה
 שהיא נקראת נפש כמאה"כ ואשפכה את
 נפשי לפני ה' וע"י שישים בדעתו תמיד כי
 שכינת ה' נגדו כמאמר הכתוב מלא כל הארץ
 כבודו. וכמרגלא בשומ' דר"מ ונגד טיניך
 שהי' יראתי וכו' ואני אהי' עמך בכל מקום.
 וע"י גדול טהרת הלב לשמור אותה מכל דעה
 רעה ושמך מינות, ותומ"י כשעזרת במחשבתו
 מדברי' האלה ישליכם מדעתו מיד ולא יתמהמה
 בחקירות כ"א ע"י האמת והאמונה פשוטה וגדול
 התמימו' והתחזקות דעתו ונפשו יסיתנה וישליכנה
 מלבו ומוחו וכלווי מאה"כ ולא תתורו אחרי
 לבבכם וכו'. ובמשלי בני אדם יפתח מעינים אל
 טובא

ח) ונמצא דטוב לאחוז בדעתנו אלו השני

בחינות. אחת התבוננות החסדי'
 והאמת ואשר השי"ת עשה ועושה בפרט ובכלל
 ישראל נסים שלמעלה מהטבע ונפלאות שהלביש
 סוף הטבע והם בלא מספר והשגחתו שכל
 רגע ועל כל הפרטים, והשנית להתבונן בגדול
 מעשי ה' אשר עשה בשמים ובארץ וכמאה"כ
 מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית ובזו
 חלק הגדול ניתן ע"י סוד ה' ליראיו ואת ישרי'
 סודו. וכלל ספר התהלים על שני בחינות אלו
 גתייבד וכאשר יראה זאת המבין צוממוריו
 על ידי כל זה הרי מעורר כל כחי כשמתו
 וכל כחי גופו ועם זה שמשחרל בטהרת המדות
 וזואה לעשות ולשמור את כל התורה כולה.
 הנס עי"ז נכלל ונכנס בהחבל הדבקות שזהו
 אור השופע מאור ה' כי כמים פנים אל פנים
 קן לב האדם לאדם וכביאור הר"ם שצ"י
 הקורם :

ט) בעניני היראה סיבותיו המהכזבים

אוסה ומושליות אליו הם
 התחזקות האמונה תמיד ומשגיגים אותה ע"י
 השקידה בתמידות לזכור יל"מ ומעמד הר סיני

חובא. וע"י שמירת טהרת גופו ונפשו מכל דבר עבירה. וזיאתר יזהר צברית הלשון וצברית המעור ובאכילות אסורות מפני שהם הגורמי הגדולים ביותר לפגמת הנפש והדעת והדעת הוא שורש האמונה. וע"י התשובה והחזרה נטהר לבו ואז ע"י ממילא נתחזק האמונה וכמו שכתוב לב טהור ברא לי אלהים, פי' עזרתי בתשובה שלמה שע"י אהי' כמו צריה חדשה, ואז ע"י יתכן עוד בקשה השנית ורוח נכון שהוא האמונה השלמה חדש בקרבי. ועוד יש בזה כלל אשר אלו המלות אשר מבוחר בהם ביותר ענין אמונה. והתורה הודיעה לנו את בגולתם אשר הם העוורים ע"י סגולת הטבע האלקיות להאמונה והיראה אותם יזהיר בהם ביותר וציותר. והם השבת ותפילין ותפלה ולדקה ותשובה והליצי' והאהבת חברים יראי' ולימוד תורה שכתב ושבע"פ, וטהרת הלב ומדות. וגודל הבקשה ותחנה והתעוררות הלב כמה פעמים ביום על ידי זה יתחזק תמיד אמונת ה' ויראתו בלבו, ויראה גודל עזר ה' והופעת אור אמונתו על עלמו, ואל כל אלה מזורף שני עמודי העבודה שהוא גודל הכנעה וכנה רוח והתעוררות השמחה ביותר בעת עסקו בתורה ותפלה ומלות, ודע שהאמונה והיראה הוא יסוד תחתון שכל בנין התורה והמלות עומדין עליו. ולכך בא הצדק והעמידן על אחת היא האמונה ולדיק באמונתו יחי', ולא באחי באות זה לבאר כל אלה בראיות נכונות ממחול מפני שיראתי מלהאריך ביותר ושיהי' נלרך לזה ספר בפ"ע ואין כוונתי כ"א לבאר אשר כל עיקר העבודה ויסודה היא עומדת על נקודת הלב והלב עומד על התבוננות המוסר והרחקת עוה"ז והטנונו וסקידתו ויגיעו לעזרת הלב והנפש ולהיות משכיל על דרכיו שיהי' עבודתו מלב שלם ונפש חפלה ולשם שמים וישתדל תמיד בכל עוז על התכלית השלמות שהם לעשות נחת רוח לה' בכל עסקייתו בתו"מ ובהתבודדות והכנה כדי שיגיע ליראת הרוממות והאהבת הרוממות ובכדי שלא יהי' יגיעיטו לריק, ובבקשת ובא לניון וישם בלבו אהבתו ויראתו וכו' למען לא יגיע לרק. והמאמין

לדברינו אלה ויקיים את כל הנ"ל הוא הוא אשן יהי' לי לעד ולראי' ברורה. כי אין חכם כבעני הנסיון ודי:

י' ונוקה ביראה שיראת הנושה שלו ע"י מחגבר על צה צנ"א המלטיגים עליו ומצוים אותו, וכן יסתכל תמיד שיתעלה אללו יראת ה' על כל יראות החילוניות, ודבר זה יש בו נסיונות גדולות וכי אם על יד צחינת מס"נ ועד"ז כתיב לא תגורו מפני איש. ובמדת האהבה הרוקח הרמיב בו הדיבור וז"ל שהנפש מלאה אהבת ה' וקשורה בעצמות האהבה בשמחה וצטוב לבב. ואפילו אם ה' מוחין בידו האהבה בוערת בלבו לעבוד ושמח להשלים רעון בוראו כמו שאמר המשורר עבדו את ה' בשמחה וכו' כי כשהנשמה חושבת בעומק ביראתו רשף אהבת הלב בוער בה וגיל שמחת הקרב מרבה ושמחת הלב ועלו הכליות גדל חכמת אדם תאיר פניו וישמחו בו אוהבי שמו. כי כל איש אשר חכמת ה' בלבו חושבים בשמחה. חק עשיות רעון בוראם לעשות מלותיו בכל לב. והאוהב הוא אינו חושב הנאת העולם וטיוול בניו ואשתו והכל כאין נגדו רק לעשות רעון בוראו ולזכות אחריים ולקדש שמו ולמסור עלמו באהבתו וכו' וכל מחשבותם הם עם בוראם ומגעשים זמרים לקונם וכל עשת מחשבותם בוער מאש אהבתו. ובספר חסיד' כתב שורש החסידות כשמסתאוף לאיזה דבר מאוד ועוזב את יארו לא בשביל עונשו ולא בשביל גיהנם ושכר עוה"ז אלא ירא פן לא יהי' תמים באהבת הבורא ית"ש. ועד"ז נאמר תמים חדי' עם ה' אלהיך וזהו הנקרא ירא ה', והגדר הגדול המופלא עויבת המאכלות. כי השביעה מביאה לידי הרהורים רעים. ויסוד היראה הוא הנסיון, והקצ"ה מביא לדיק בנסיון. בכדי להשתיק את השטן המקטרג. ושורש האהבה ששהא אהבת נפשנו קשורה בנפשו כביכול בשמחה ובאהבתו בלב טוב ושמחת האהבה כך היא עזה ומתגברת על לב אוהבי השם יתברך שאפילו ימים שלא בא על אשתו ויש לו תאוה מרובה כנגדה ובשעה שיורה כחך אינו נהנה כנגד הגבורה והוקף אהבת ה' ושמחת

זממת בוראו וכל חיבת שטוע ילדיו בלא היו כנגד שטועי לב האהב את ה' בכל לבו ובכל גפשו ובכל מאודו וכל ההוריו הם איך לעשות ד'טן האהוב הבורא יחברך ולזכות את הרבים זלעשות קידוש ה' ולמסור עלמו באהבת הבורא כאשר עשה פנחס הכהן והאריך שם והסוף הוא בכלל הוא לריך לאהוב את הבורא אהבה רבה ועוה עד אשר יחלה לאהבתו כאדם החולה לאהבת אשה והוא שוגה בה תמיד באהבתה בשבתו וקומו ולאמו וצואו. גם בעת מחלבו ומשחיו לאינינו ולא יישן מפני אהבתה, כמו כן יוחר ויוחר מזה סה' אהבת הבורא בלב אהבתו ותמיד ישנו בה וזהו מה"כ כי חולת אהבה אני. וידוע כיום וכשמש לכל מבין אשר לא תהיה אהבת הבורא קשורה בלב האדם עד אשר ישנה בה תמיד כמו שזכרנו בכל לבבך ולא יתכן זה אלא בדיעה שידעהו לפיכך זכו האמת וכללו של דבר כי לריך להבין ולהשכיל בחכמות ותבונות המודיעות לו את קונו כפי' כמו וכאשר ז'טו באמרו ואהבת את ה' אלהיך וכו' ע"כ:

יא) **עוד** כתיב השמר לך פן השכח את ה' אלהיך והסמ"ג מנחה במנין הלאוין ובהקדמה כתב שנהגלה לו זאת בזכות חלום שיחשוב זאת בלאו. ופירש הוא דזה השכחה באה מנאוה וכלל בזה ע"כ איסור הגאווה משום דכן כתיב שכחה גבי גאווה ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך. והרמב"ן בחומש כתב ולא ירום לבבו מאחיו הר"ז לאו גבי מלך, ואם קן כש"כ ההדיוט שהוא מוחר בלאו זה. והרמב"ן בהפר המצות חושב עוד לזכור בכל יום מעמד הר סיני ושזכור שונם מרים על מה שדברה לה"ר. ומלוא להיות תמים עם ה' שיהי' לבבו תמים עמו יתפלה ושנייחד לבבו אליו לבדו יסבךך ושנאמץ שהוא לבדו עושה כל והוא היודע כל עתיד ואם נכמע דבר מהצרי השמים נאמר שהכל בדי' שמים כי הוא משנה מערכת הכוכבים כרעונו ומפר אותות בדים וקוסמים יהולל ונאמין כי כל הבאות שהיינה אלינו כפי' התקרבנו לעבודתו כענין שהבטיח אל דרך הגוים אל תלמדו ומאוסות

השמים אל תחתו ועוד האריך שם בזה. והרי כל אלו הענינים שהבאנו הם מצות הלב אשר לריכים להיות זרוע ונטוע ויגעו בתוך פנימיות ושרשי הדעת וההסכס וההסקוה שבעומק מורשי הלב בכדי שלא יסירם ולא ישכחם כמו שאין אדם שוכח בעלמו וחיותו ונפשו. וא"כ הר"ז עזות וראי' גמורה למבין על גודל החיוב המוטל על שכל האדם שיקח לו עת מועד וחמן בכל יום אשר יתן אל לבו על אלו הדברים שבלב אשר אינם נקנים כ"א ע"י הגיון ולטיפת המחשבות נאמנות ומתוך חבונת התורה ובינה עלמו ומשבו נפשו ימשיך את לבו ע"י ידיעות האמיתיות אשר יחקוק בלבו ולא ע"י מחשבות דמיונות המריוס בלא הרגשת הלב כי זהו בלא קנין הלב כלל והם מאותם אשר עליהם כתיב הלא יראתך כסלתך:

יב) **רנן** בערבי פסחים ר"ג אומר כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח טצה ומרור וכו'. וקשה בשלמא גבי פסח כתיב בתורה ואמרתם זבח פסח הוא וכו' כי פסח ה' על בתי בני". אבל גבי מלוא אינו כתיב כזאת שיאמר הטעם. ורק שהתורה בעלמא נחנה טעם בסיפורת ויאפו את הבכך עוגת מצות וכו' והודיעה אלינו הטעם שגרע מזה את טעם האווי. אבל מנין מזה לחיוב עלינו אשר גם אנחנו נאמר הטעם, ומכש"כ גבי מרור דלא כתיב בו טעם כלל ורק שאנחנו מבינים ממה דכתיב בעת הגלות גם כן כלשון הזה וימרו את חיייהם, ולריך לומר משום דר"ג סבר שכל מלוא שמפורש בו באתו מלוא הטעם שלו מבינים אנחנו אשר כן הרטון בזה אשר בעת שנעשה המלוא נחשוב בהטעם המפורש בו כדי שיוחקק בלבנו אותו הטעם מה שהי"ת רולא לזכות אותנו בו בעת שנעשה אותו מלוא או שמירת ל"ת. דאם לא חאמר כן א"כ מאי שינה אלו מצות שפירשה טעמה יותר מן כל שארי מצות אשר אין טעמם מפורש, ונדלוי ישרים דרכי ה' בטעמם, אלא מפני שבאלו שפירש טעמו הרי מחשבת הטעם בו ג"כ שיך להמלוא, ואשר גבי פסח שהמלוא מפורש

מפורש בו להפך בפה עיני י"מ כמ"כ והגדת לבך וכיון דגבי פסח ג"כ לזה לומר הטעם ואמרתם זבח פסח הוא וכו' וגבי מלה מצואר בתורה הטעם ועל מרוד אהנו מבינים אותו כמ"כ והרי שהמלה בהטעמים אלו לחשוב ואחר שהרעון בו לספר בפה ע"כ לריך אלו הטעמים גם כן לספרם בפה ומכאן אנו למדים על כל אלו המלות שטעמם מפורש שהמלה ג"כ לחשוב בטעמם, ובדרך הזה תמלא בכתב מלות אשר אתה לריך לחשוב בהם הטעם כמו בליות וראיתם וזכרתם ולא תתורו אחרי לבבכם וכו'. תפילין ללות על ידי שאתנו עבדי ה'. ובראש לוכרן שהולחנו ממלרים ובתום פירוש טוטפ' לכן כהר, [ר"ן] בזה שלטו ביחוד שמו וקבלת אלקותו מיוחד עלינו ובקבלת עול מלות וזבח נוכח מעשי בראשית ששבת בשביעי וכה"ג בכל המלות שהם בכה"ג, והגם שאם לא חשב בהטעמים ילא דהא אפי' בפסח בדיעבד אם לא אמר כהנ"ל ילא כמ"כ שם הר"ן, מ"מ מלינו בזה שטעמי המלות הם הכל בשביל שעל ידי אלו המלות נתקרב אלו ונקבל עלינו מלכותו ביחוד שלם ונעבוד אותו ונייתדו וזכיר שמו והשגחתו ונאהוב ונרא ונטהר מדותינו וכנטיע תאוות לבנו וכל מחשבות לבנו אלו, כי הם המלות המיוחדות בסגולתם אשר האיל השי"ת בהם והמשך שפע אלהי מסוגלות לאדם על הטעמים שלהם אשר יגיעו חיי רוחנו ורפואת תחלו'י נפשינו אלינו וכמו שאמרו במדרש אמר השי"ת אלו המלות אשר הטעם רפואה הם לכם חיים הם לכם, ולזה בכל מחבלי איסור כלל ואמר לא תאכלו כל תועבה, וכן ב' עריות פירש כי כל התועבות האלה וכו' ופירש טעמם מפני שהם מחעבי ומעמא'ים את הנפש והתרגום מרחקא שעי"ז מי שעובר ועושה נעשה נפשו מרוחק מה' ומקודשתו. וכן אמר והתקדשתם קדושים תהיו גילה אלינו בטעמי כמה מלות אשר רעון השי"ת בהם בשביל שהשי"ת יודע שעי"ז נתקדש ונהי' קרובים ומתדמים אלו כמ"כ כי קדוש אני ה', והגם שאין אנו מבינים האיקוח של הטעמים מאמינים אהנו בכתבם השי"ת הנעלמה מכל נברא אשר

כן הוא, והרי מורה זה באלבט כפי כל שכתבו הרמב"ם והרמב"ן והבא"חיים צ"פ הקודם אשר חלית כל המלות הם בכדי שעי"ז נוכל להתקרב לה' ולאזהרה וליראה אותו: (ג) ב' הרואה עונשו מדות רעות ייר צטרו. ואחר שאדם נולד נ. וה מדות אלו ויש שנקנה בו ע"י חביריו. ויזון שהם מורגשי הלב מה שלבו ונפשו מחמד'ן אותן. והרי הם שחולים בכחי הנפש אשר שורש הכולל אותם היא תאוות ותענוגי הרעון הלב והנפש. ע"כ מלינו רבים וכן שלמים בחכמה ותורה שלא הועיל אותם להיותם עומדים בצדקותם תמיד. ועד שנפלו בעומק רעה ורשעות ועד שגדו מהן רח"ל ונעקרו מן העולם. וכגון אלו אדם וקין שזכו לנבואה. ואדם נכשל ע"י תאוות אכילה מעה"ד ואהבת אשהו. קין ע"י קנאה. הבל ע"י גאווה שהיך בשכינה, קרח בעל רוס"ק ומקבלי תורה ה' הוא וק"ן סנהדרין נפלו במדת הקנאה שקנאו באהרן. ירבעם שהיה חכם גדול ומלא תורה וזכה כל כך במעשיו שאחיה השילוני המליכו ע"י הנבואה. ואח"כ מפני הגאווה והכבוד הדיח והסית בע"ז חטא והחטיא את הרבים. וכן אתה מולא בדואג ואחיתופל ואחר והרבה שבכל דור ודור. וכבר אמר"ל באבות מה בין תלמידיו של א"א וכו' ואמר מי שיש לו עין טובה רוח נמוכה ונפש שפלה מחלמדי א"א. וההיפוך מתלמידיו של בלעם הרשע. ואיאת בסופה ב' אלו נאמרין על מדת החנופה בשעה שהחניפו לאגריפס המלך נתחייבו שונא"י כליה ומיוש שנצברה החנופה נתקלקלו המעשים ואין אדם יכול לומר לחברו מעשי גדולים ממעשיך. והחוקק מביא אף ואין תפלתו נשמעת ואפילו עוברין מקללן אותו. וירמיה הכיבא שחקק לחנניה ע"כ נפל ביד בן בנו, ועדה הנמלא בה חנופה מאוסה כנדה ואינם מקבלים פני שכונה וכו'. כי לא לפניו חקק יצוא. ובפ' ענלה ערופה משרבו בעלי חנופה שפלים הוגזבו והגבוהים הושפלו נראה שחז"ל כיוונו במתק לשונם לפרש מאה"כ הגבוה השפל והשפל הגבוה שהנביא הוכיחן על מדת החנופה

החנופה שמחנפין לנבועין. וכפי המקנה מננה שם בעלי גאווה. ואמר שם כל שיש בו גאווה לסוף נכשל באשת איש. והרי הוא זה כאלו עובד ע"ז וכאלו כופר בעיקר ורלוי לגדעו כאשר הוא ולינו קם בתמיית המהים והשכינה מיללת עליו. אמר הקב"ה אין אני והוא יכולים לדור במקום אחד. ולאמר בגאווה מועבת ה' כל גבה לב. ואמרו חז"ל כל המחליף בדיבורו כאלו עובד ע"ז. כל המחלוץ נופל בגיהנם, ואמרו שמוק וקלות ראש מרגילין אדם לדבר ערוה. ובספ"ק שלילנות הוא פתח הנפתח

לאפיקורסים. ואשר ע"כ בודאי החיוב מה"ה אשר יקבט אדם עלמו למוסר המועילו ומכיר בעלמו בעלת אמת מה שמרגיש בלבו והרע נמאס בעיניו. ועי"ז מטט מטט יהיה ביכלתו להטהר ולשמור א"ט ולבבו. וכמאה"כ מכל משמר נלור לבך כי ממנו חולאות חיים. וכמס"כ הרמב"ם בהל' תשובה שיש לשוב על המדות הרעות שהם חמורות מהעבירות עלמס כי הן הם שרשי העבירות והטובת המדות שהם מושרשים בלב מובן לכל שתשובתו אי אפשר כי אם על דרך דבריו :

פרק ה

א) בפיתחא דהאי פרקא נביא ג' מאמרים קלרים אשר בהם נכלל כמעט קוטני דבריו אשר עד כה זה באבות דר"ג (ע"ל) מעשה כשתפסו את רשב"ג ואת ר' ישמעאל להריגה היה רשב"ג יושב ותוהא או לנו שאנו נהרגין במחללי שבתות ועוברי ע"ז וכשופכי דמים א"ל ר' ישמעאל רצונך שאומר לפניך דבר אחד א"ל אמור וכו' א"ל שמא כשהיית יושב ודורש בהר הבית יהיה כל אוכלוסי ישראל לפניך וחה דעתך עליך. והגם שבדלתי היו כפרת סדור, אלא שהקב"ה מדקדק פס לדיקים כחוט השטרה ונמלא בהם זאת. מ"מ המאמר הזה מרעיש את כל אשר יש לו דעת ומבין את עומק הדין בזה ועד היכן לריך לזכר מחורב שלל לשמה. והפילו לפי דרכי עלמו ומיעוט ערכו מ"מ המתיר זאת לעלמו כמה גדול פוטו. ובשל"ה ח"א בע"מ (במ"ג) כס' חז"ל הפן הא' נחלק לב' ענינים הא' העושה ח"ו עבודת הש"ת בשביל שישבחוהו בנ"א או לאיזה סבה אחרת ואינו יר"ש במסתר אירוריהו שנולד בו הב'. מי שעובר להש"ת גם בסתר אבל הפץ ושטח בשנודע לבני אדם גם זה רע ומר. הפן מי שירא שמים בסתר ומסתיר עניני' מב"א ועובר בכל לבבו וכו' אבל עושה בשביל שכר עוה"ז הגם אם בשביל עוה"ג שהוא מותר מ"מ אינה

עבודה בעצם פנימי ורק העבודה האמיתית שהיא לו לבדו ית"ש כו' ע"ש :

ב) מאמר ב' באותיות דר' עקיבא אות דלית. חז"ל וכל מה שעושים רשעים אין עושים אלא לכבודם. ע"כ מהם עשירים בעוה"ז ועניים לעוה"ב הם לפי שאין כל אדם ווכה לשתי שולחנות. ואם יש אדם בישראל שנולד במו"מ לחיות בעוה"ז ויכיר בוראו בכל לבבו והולך בתומו ובענוה ולא מניס דעתו על חבירו ולא אומר בלבו אני גדול מפלוני ופלוני ולא יענה לעניים בנבחות הלב ולא יקלל אדם שהוא קטן ויעשר מעשר לעניים מעושרו לצרקה ולעשירים גם"ח בהלואה ונותן דעתו בכל שעה על בוראו ואומר בשפלות וברוח נמוכה מה אני מה חסרי מה צדקתי לפני בוראי זה אוכל הפירות בעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב. וכל מצות שיעשה האדם בעוה"ז ולא יעשה אותם באהבה וכיראה אינם מקבלים שכר מאותם מצות שיעשה האדם בעוה"ב. ואם תמה אהה באותם דברים בא והסתכל בעשו הרשע ואוה"ע שהם אוכלין מלכות וגדולה בעוה"ז וסופן שנשרדן מן העוה"ב :

ג) מאמר ג' בפ' משפטים פירש"י על מאה"כ ואתנה לך את לוחות האבן והחורה מפני שבעשרת הדברות נכלל כל

מצות עשה כצויו אדונו נולד ממדת האהבה והחדל להיות מונע מל"ת הוא מיראה מאדונו ונולד ממדת יראה. ואברהם לקח לעצמו מדת האהבה והחסד כנגד זכור וידע שמו של הקב"ה יריעה משם אמיתית, ולא יתכן מדת האהבה וזולת היריעה השלמה ומה שאתה צריך לדעת כי האדם מצד מבעו ודרך תולדתו הוא כלול משתי מדות אלו כי הוא בו כמו יסוד התורה אש ומים, ובאדם בלבו שני מלאכים בימינו יצר טוב ובשמאלו יצה"ר וכו' ונתנה התורה ומצות בעשה ול"ת בכדי להדריך ולהרגיל את האדם במדות טובות ואז יהיה היצה"ר נמשך אחר יצה"ם ולהיות בטל כנגדו. ולכוונה זאת היו המצות והעבודות ותפלות ותענית כדי להכניע היצה"ר שיהיה טפל ליצרו הטוב ושיהיה הגוף אשר יסודו עפר ומכעו רע ויורד למטה נמשך אחר כח הנשמה אשר יסודה חיים ומכעה כולה טוב ועולה למעלה. הסכת ושמע נפלאות דברי ויהא חסיד נוכח עיניך כי נעים כי תשמרם בבטנך :

ד) ובר"י"ג מצות כתב וז"ל מצו' ראשונה מצות עשה שחייב אדם לריוש ולתור ולחפש ולהכיר את אלהותו ולדעת אותו ומצינו לה מצות עשה וידעת היום והשכות אל לכבד וכו'. ועל זה רומז אנכי ה' אלהיך כי היריעה היא היסוד ושורש לכל דבר. וע"ז אמרו חז"ל כל אדם שיש בו דעה כאלו נבנה בהמ"ק בימיו וכו' ואם אין היריעה לא יתכן שום דבר מעבודה. ובת"כ אמרו כל בהן שאינו יודע לשם מי מקמיר אין עבודתו עבודה ואמר החסיד לתלמידיו וכשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם מתפללים. וכך אמר דוד לשלמה רע' את א' אביך ועבדו וכו' ועברתם את ה' אלהיכם נרמו התפלה וכתוב בכל לכבדם ואיזה עבודה שבלב שעיקרה בלב הוי. ואמר זו תפלה, ולשון עבודה היא לכבוש המחשבה המהורה בעסקי עוה"ב ולהביאה בשעבוד הכונה ולזה חסידים הראשונים היו שהיון עשה אחת ומתפללים. ואמר רבינו החסיד

כל התורה ורבינו מערי' נאון פירש באזהרות שיסוד לכל דיבור ודיבור המצות התלויות בו וכן פירש הרמב"ן וז"ל כל התרי"ג מצות איך שהם כלולים כולם ביו"ד דברות כל חלק וחלק בדיבור השייך לו והוא בפי' על שיר השירים. והר"ז מבואר כמ"ש לעיל שכל המצות הם מדות הלב. כיצד אנכי ולא יהיה לך נכלל בזה יחוד השם ואהבתו ויראתו ותמימות ודבקות ואיסור ע"ז עם כל עניני המצות ל"ת. ומצות קרבנות וביהמ"ק ותפלה ותורה שהם עבודת ה'. לא השא נכלל בו כל עניני שבועות ונדרים ושלא לחזקו ש"ש לבטלה. שבת מורה על האמונה ששת ימים ברא ה' את הכל ובשביעי נח ניציאת מצרים ואנחנו עבדיו ובניו ברית אהבה בינו ובין ב"י. כיבוד אב ואם מפני שהם מולידיו וא"כ מכש"כ לכבד את המקום שבראו. וכן לכבד חכמים שהם נקראים אב כמאה"ב שאל אביך. וכתוב אבי אבי רכב ישראל. לא תרצח בו נכלל כל הדברים שהם משפטים בין אדם לחבירו. וע"ש ואהבת לרעך שהוא סאהובי ה' כמוך. לא תנאף שלא תתעב א"ע בהאווה התועבות נמרחקים את האדם מהש"ת ושנהי' קרושים. לא תענה שנחזיק במדת אמת. לא תחמוד שנהי' שמח בחלקנו ונאמין שהכל כחפץ והשגחת ה'. והרי שכולם מדות טובות המקרבים את הלב ונפש להש"ת. ועוד ביאר בזה הרמב"ן על מאה"כ גפת התפנה וז"ל ואחז"ל מי איכא מידי בכתובים דלא רמיזא באורייתא. על אחת כמה וכמה בעיקרי התור' והמצות כי בקול הגדול ולא יסף אין ספק שנרמוזת בו תרי"ג מצות ונפרש כל מצוה טמיוה מדה היא ועי"ז יהיה רמוז כל מעמי המצות כמו שהרבה מהם מעטם מפורש ויהרוג כל בכור ע"כ אני זוכה לה' כל פאר רחם. ואבלת שם לפני ה' וכו' למען תלמד ליראה וכו'. ויש לך לדעת כי כל המצות תלוים בב' עקר' מ"ע ומל"ת מ"ע נולדו ממדת זכור. ול"ת ממדת שמור. וזכור ושמור יודע שהם ב' מדות מסודותיו של הקב"ה. והעושה

ומתפשטה באדם, החלב המכסה את הקרב
 כענין וישמן ישרון ויבעט. וביאור מצות
 עשה רמ"ח להדריך אברי אדם שהם רמ"ח
 בדרך הישר והטוב למהרו ולקדשו וללבנו
 ולברכו ולהרמות ליוצרו ומל"ה שם"ה להרים
 גידי האדם בדרך הישר והטוב ולמונעו מדרך
 הרע והמנוגה. ובוזה יהי' הנשמה והגוף
 בדרך אחד ובהסכמה אחת ותורה ברורה
 כולה אמורה מפי הגבורה ואין בה אות
 ונקודה אחת שלא לצורך כי כולה בנין א'
 חצובה בשכו של הקב"ה ואין חילוק בין
 המנע וכו' ובין י' הדברות ושמע ישראל
 סיפור האותיות והתיבות החסרות ויתירות
 וכתוב ולא קרי וקרי ולא כתיב סתומות
 ופתוחות אותיות גדולות וקטנות כולם מפי
 הגבורה זה יהיה נשוע בלבך וחוק בקרבך
 ע"כ קומט דברי הרמב"ן ז"ל :

ה) **בספרא** פ' שמיני ויקרבו כל העדה
 ויעמדו לפני ה' קרבו כולם
 בשמחה ועמדו לפניו משל למלך שבעס על
 אשתו להוציאה לאתר ימים נהרצה לה מיר
 חגרה מתגי' וקשרה כתפי' והיתה משמשת
 אותו יותר מדאי, אף כך ישראל כיון שראו
 שנתרצה המקום לכפר על עוונותיהם קרבו
 כולם בשמחה ועמדו לפניו לכך נאמר ויקרבו
 כל העדה ויעמדו לפניו ע"כ. פי' דייק
 הלשון ויקרבו מהו כאן מה שצ"י כולם
 סמוכים וסביב למשכן היו והול"ל ויבאו כל
 העדה. עוד מאי לפני ה' ולא היה ליה לומר
 כ"א לפני המשכן. ולכן פירש הספרא ויקרבו
 הוא קריבת הנפש ושחק הלב בשמחה מה
 שקיבלו עליהם מעתה להיות עובדים אותו
 מלבד ורלון הוא ועי"ז חשובה עמידתן לפני
 ה' ממש. וחזר והוקשה לו דמאי הוא השמחה
 בכלן שנתקרבו בכביל הקרבנות שיבא להרן
 לכפר עליהם על מעשה העגל. וא"כ מהראוי
 היה להם להתכ"ש ולהיות דו"ש על חטאיהם.
 ומתוך משל וכו' פירוש משום דעיקר של כל
 המעש"פ והתשובה הוא להחפור את עצמו עם
 התאמנות הנפש ומגדל תשוקת הלב להראות
 לבבו לפני ה' כיוצא ומבין אשר מעתה אחר
 חטאיהם

ול עיקר עבודה המסכילים וחושבי שמו
 וכו' תדבקון. וזה כלל גדול בתורה לתפלה
 ולברכות להסכים מחשבתו באמונתו כאלו
 דבקה למעלה לחבר את השם באותיותיו.
 הרי בפסוק אנכי רמזו ג' מצות עשה לדעת
 אותו ולייחדו ולאהבה אותו והכונה בלימוד
 לדעת את המצות ולקיים אותם ומתוך כך
 זכיר את בוראו. והיו החכמים והירים וורוים
 להשלים מאה ברכות בכל יום לפי שהקב"ה
 חפץ בברכה ומתקרב אליו לפי מעלת המברך
 ושלמותו ועי"ז יבוא לביתו. והוא מאמר
 הל"ל אם אני כאן וכו' והקב"ה אומר אם
 תבוא לביתי אבוא לביתך נראים הדברים
 שהיה הלל מתפאר וחלילה זה לו מרשע
 ומי גדול כהלל בעבודה ובחסידות אלא הלל
 מתוך שהיה שמת שמחה גדולה באלהיו
 בעבודתו כי עיקר העבודה היא השמחה הי'
 שמת החסיד השלם ואמר אם אני כאן כמו
 אם אין אני לי מי לי שהכוונה אינה על
 עצמו ממש ור"ל האדם השלם לפי שלמותו
 והשגת בוראו וגדול מעלתו כי כל דרכיו
 ומעשיו ודרכיו ומחשבתו השכיני' נסמכת אותו
 ואם בהלכה אין להקב"ה כ"א ד' אמות של
 הלכה, ואם ברין שכינה עמהם. ואחר שהקב"ה
 ששהתקף כ"כ עם האדם אין צריכין ראייה גדולה
 שזו לשלמות האדם ומעלתו כשאמר הכל כאן
 המו על השכינה שהיא בהסכמה אחת עמו.
 והכונה בכל זה כי האדם כלול מכל הדברים
 הרוחניים כשאדם הולך דרך טובה יתאצל עליו
 מרת טובה הנקרא מלאך טוב וכשהולך דרך רע
 יתאצל עליו מרת רעה הנקרא מהמ"ו. עשה
 אונן כאפרכת והעיר מחשבתך על זה כי
 הוא עיקר גדול ויהי' שהכל תלוי בו ועל
 קדושת עשיית המצו' אמרו בספרי והתקדשתם
 קדושת מצות והייתם קדושים לה' אחר.
 הקדושת כולם באים מהם על הרהור הלב
 מהם על חטא אבל הקטורת אינה אלא על
 חטאיהם שהוא תוספות רוח הקודש החלב וכו'
 כי כולם המסכמים בחטא ומסים האדם
 מדרך הטוב. הכליות מפני שהם יועצות.
 ובכך משום שהוא משלים בח התאוה

החטטה ואחר התקרבות וריווי השי"ת מוכנים הם ביותר התקרבות ושמתם הלכ לעבוד אותו ככדי שיהיה השי"ת בטוח בהם אשר הם מכירים בחסדיו והם לא יחטאו עוד בזה. כי מעתה התקרבות ה' זהו כל השוקתם ושמתם לבם. וזהו המשל שמביא מהאשה שאחר ריווי בעלה היא מראית לפניו כל זירוי' והתאמנותה לשמש לפניו בשמחה וכשרון הלכ ומסיים שזהו ויקרבו בשמחה ויעמדו בדעת של חשקת לבבם להיות מעתה לבס ועבודתם לפני ה'. ועד"ז פירש כן בקרבן אהרן וז"ל מי שהוא מבין גדר בריאות הנפש כי אין השלמות בא ספעולת המצות הגשמיות להנפש הרוחני אלא באם שהם מפאת קנין הנפש ותשוקתה וע"י זה ובהכרח נמשכו אלו הפעולות של מצות ה'. וכי רבים מעו בחשבם שהבריאות הלוי רק בריווי הפעולות המצות הגשמיות לבד וזה הוא טעות מפורסם. כי האיש שהוא תקוע בתאוות החומריות והעריבות אליו. בודאי לא ינתק נפשו מהם אלא במכה חוקה ובתכונות וקנין נפשו אשר התבונן ושב בכל לבו. והסימן בזה כאשר מעתה ולהבא יתחוק נפשו בחווק נפלא ויקנה לנפשו ולדעתו את הדעת הטוב עד שימאים ויקוץ בעריבות החומריות הקודם. ועד"ז היה תשובת כל העדה ואשר קבלו עליהם את רצון ה' בשמחה ועי"ז ויעמדו לפני ה'. ע"כ תורף דבריו דפח"ח :

ו) עוד

שם ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו אמר משה לישראל אותו היצה"ר העבירו מלבבכם ותהיו כלכם בעצה אחת וביראה אחת לשרת לפני המקום וכשם שהוא יחיד בעולם כך תהא עבודתכם סיוודת לפניו שנאמר ומלהם את ערלת לבבכם מפני מה כי ה' אלהיכם הוא אלהי הא' ואדוני האדונים עשיתם כן וירא אליכם כבוד ה', ע"כ. ופי' שמשא נתיישר מאוד בעיניו טענת העדה מה שראה בהם נודל החטטה בזאת והתקרבות לבבם יחד ביראה ושמתה לפני ה' בלא שום פני' ובלא שום השתתפות הנאות עלמם. ולכן אמר להם שכן

כדרכיכם מה שהתנהגתם עתה על אופן היאות הזה כן כמו זה הרלון העיקר בכל עבודתכם מכלן ולהבא אשר כן תמיד תראו להשתדל בכל המדות האלה. אחת להעביר מכם תאוות החומריות ולהמאירם מה שהם נחשכים בכס מכחות הילה"ר. ב' שיהיו בעלה אחת ע"י זירוי דעת האמת בין חברותיכם כמו שכולם באים בהסכס העלה המיוחדת. ג' וזיראה אחת שהיא יראה הרוממות לפני ה' לבדו. ד' שיעקר העבודה שלכם תהי' מיוחדת לפניו בלא שום השתתפות האתכם. ה' כי תכירו הדעת האמת אשר כמו שהשי"ת אחד והוא המשגיח והממיה את כל לבדו כן ראוי שתהיה עבודתכם מיוחדת לפניו. ו' באם התנהגו כן תוכלו עי"ז למוול את ערלת לבבכם אחר שאתם מסירים מכם בעת עבודתכם את כל ההנאות ותאוות הילה"ר המטמטם את הלכ ע"כ תזכו שתקיימו ומלתם את ערלת לבבכם ומפני מה אתם מחוייבים שיהיה עבודה שלכם דייקה כך אז ר"ל במה תזכו במעלה זו. ע"כ אמר כאשר תשימו לבבכם לדבר זה כי ה' אלהיכם הוא הא"ל ואדוני האדונים ור"ל וכו' אשר לא ישא פנים מה שאינו מלב כ"א לפניו. ועוד כמו שפירש רש"י בגמרא לא ישא שני פנים ר"ל שמכוין להשי"ת וגם להנאת עצמו אלא אחס תהיו עבודתכם מיוחדת להשי"ת לבדו ואז תזכו וירא אליכם כבוד ה'. ומכלל זה מוכן מי שאינו מתנהג בדרך כך הנס שטוסק בתו"מ הר"ז עדיין לבו ערל ועליו אתה הכתוב זירמיה ט' כי כל הגוים ערלים וישראל ערלי לב. וגם בחורה גזי ומלתם את ערלת לבבכם כתיב מיד ואת ערפכם לא תקשו עוד וא"כ מי שאינו מקיים וגמלתם הר"ז ג' קשה עורף מה שהשי"ת גינה אותו כמש"כ ע"כ עם קשה עורף הוא :

ז) בספרי

בפ' קדושים תהיו קדושים תהיו למען קדוש אני אם מקדשים אתם עצמיכם מעלה אני עליכם כאלו קדשתם אותי ואם מקדשים א"ע מעלה אני עליכם כאלו קדשתם אותי. ופירשו הרמב"ן והר"ן בדרך

הגדר שאדם מגדיר א"ע בעיני עוה"ו. ע"ד מחז"ל קדש א"ע צמות לך. והקרבתן אהרן פי' שזהו מה שהאדם מקדש א"ע עד שלא יבין אפילו בעיני הרשות להנאחו כ"א ע"י שהי"ת זה בעיני התכלית שהוא שייך לרצון השי"ת וע"ד מה שאמר רבי ולא נהניתי אפילו באלבט קטנה. ומסיים שם הספרי אבא שאול אומר פמליא למלך ומה עליו להיות בחקה למלך. פירוש אבא שאול מבאר קדושים תהיו לשון הדין כמו שפרש"י ולשון מאה"כ כי קדשתיך. ור"ל תהיו מובדלים מכל האיסורים והתאוות מפני שאדם פמליא של המלך הקב"ה. ובמה בזה שיהיו מחקים לשון חקיקה בלב שתישמו בדעתים שזהו קידוש שמו יתברך אשר עבדיו שהם של מלך הקדוש הם ג"כ מתנהגים בקדושה:

ח) וע"פ הספרי שבאות ו' יתבארו היטב הפסוקים שבפ' עקב רק באבותיך חשק ה' לאהבה אותם ויבחר בורעם אחריהם בכס מכל העמים ביום הזה ומלחם את ערלת לבבכם וכו' דקשה להבין סמיכות הדברים שמשמע כיון דרק באבותם חשק ה' ע"כ ומלחם. והלא אס ה' החשק מעלם של כ"י עלמם מפני שהשי"ת אוהב אותם מכש"כ שייך לווי ומלחם אלא דמש"ר בא להזכירם אשר יעמיקו סוד הטוב התכלית אשר יכונו תמיד להיות הם מכירים את כבוד ה' מודעת אחת ושהיו כולם בעלה וביראה אחת לייחרו ולאהוב אותו כמו שהי' הסיבה המסבב את בחירת ה' בכס אשר ע"י זה זכיתם לקבל את התורה, כי הסיבה המסבבת היא סבה עלמית, כי בודאי אינו ראוי לומר שנתנית התורה שהיא עלם ותכלית הכריחה יהי' סיבתה המסבב את נתינתה לכס סיבה מקרית, אלא בודאי כי הסיבה היא עלמית ואם כן הסיבה שהיא עלמית להמסובב בודאי היא גדולה מאוד, ומזה תבינו שלא קן איכות הסועלת אשר יגיע ממנה לכס. ואם לא באופן שאדם התנהגו קרובים כ"כ למעלה הסיבה העלמית עלמה. ואז כיון שהמסובב יש עו שני מפלות אחת שרומה להסיבה עלמה. והשנית עם זה שהמסובב הוא התכלית, ובודאי

ט) ויבואר לך דברים אלו יותר ע"פ מה שהבאנו לעיל (ח"ב פ"ג) את דברי הרמב"ן בשער האמו"ב שכתב כי עיקר מעלת האבות מפני שמסרו נפשם על קדושת ה' בכל נסיונותם ועמדו בהם מפני גדול דבקותם בו בהשי"ת באהבה. עוד כ' שהאבות לא זכו במעלת הדבקות והשגת נבואה כי אם במה שהמשיכו את השפע האלהי למעלה עד הגיע אליהם בארץ. אבל הם לא הי' באפשרם אשר הם יתקדשו להיותם עולים בכה גשמתם מושק למעלה להתקרב שם בשורש מקור הנבואה. ודבר זה לא היה באפשרות שום יכולת כי אינו אפשר לזכות למדרגה זו כ"א ע"י הסורה אחר שירדה לארץ בלווי המזות, וזה כי הסורה וכל מזותי' הם כדוגמת אדם והיא אור רוחני אלקי אשר ע"ז אמרו חז"ל גדולים הנביאים שדמים את הערה ליוצרה.

אולם האבות הם זכו לפנימיות התורה כמו שהיא עדיין למעלה אור רוחניות וטרם שירדה ותלבשה בחיצוניות לבושי התורה. והגם שהלבושים הם עלמם מן התורה, מ"מ בודאי הפנימיות יותר גדול, וכמו המשל של אדם אשר בו המוח והלב יותר גדולים וככבדים מכל שאר האברים. ובזוא העת אחר כך שיחגלה אורה למטה ירדה שלמה כפי התלבשותה במלות נשמות וע"ד הדין קמלא דלבושי מיני' ובי'. ומפני שאי אפשר שירד אור עליון בקציעות מקום למטה עד שתחלבש ותחגלה בדרך האדם שלמטה רמ"ח ושס"ה. והמחסר אחת מן המלות ח"כ הר"ז בעל מוס ואי אפשר אשר על ידו ירד האור התורה למטה לזה האדם. וכמשל מי שאברי רגליו מחוברים בו הרי זה מח המחשבה פנימיות מתפשטת בואתו האבר. אבל כאשר האבר נחתך אין לו שום התחברות לנפשו ולמחשבתו, וכיון שאדם זה בעל מוס מחסר הבחינה זאת בהלב ומוח שלו אשר הם דרשי כל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו. והר"ז פגם גדול נעשה בשורש הדבקות והאזוי' התלוי' בלב ומוח. ואשר ע"כ בעת בוא חיוב מלוא על אדם כמו בשבת מלות שבת ובליל פסח מלות מלוא וקרבן פסח לעשותו בע"פ אדם האדם יצבור ולא יקיים. הגם שיהי' אז דבוק עם כל התלבושות והאבה ויראה לא הוסיף לו כוונת מפני שאין להאור השפע האלהי להתפשט עליו למטה כי אם ע"י המלות, וכיון מחסר את המלות הר"ז כחך את האבר בהין האיר הוא מתפשט בו. והתכלית של הכריתה היתה אבר יחידי בכ"י מקיימים את התורה ועי"ז יחי' האדם שלם בכל רמ"ח עשה כנגד רמ"ח אבריו ושס"ה אית כנגד סס"ה גידיו והרי זה כללם אלהים ויכול להיות נמשך עליו אור הפנימית של אורה בכל האדם הזה. ומוה יושג לאדם ב' תכליתים טובים. אחת שידור שכינת ה' עמו למטה בארץ ועוד שכפז האדם תעלה ע"י פנימיות הכוונה שהיא האהוי' הבאה מסוד נשמת אדם הפנימי אשר יתארך ויתעלה למעלה באור שרשו. אבל זה שעבר הר"ז חיסר את שני התלבושים הנ"ל, ומשא"כ מי שקיים ועשה את

הקרבן פסח, הגם שלא כיון וחיסר את הכוונה בו, מ"מ האבר המיוחד לו נגד איזה מלוא זו הרי לא חסרו. והמחשבה מתפשטת בו שפיר, אלא שהוא חיסר בה את הכוונה הפנימית ולא המשיך אז את המחשבה הרגו' הפרטית ולכך אין לו עונש כמו המבטל את המלוא כי באדם שטעה את המלוא מ"מ, אור מועט מגיעו וגם הוא עדיין מסוגל בטבעו אשר אפשר אם יתאמן אחר כך בעבודה פנימיות שימול עליו האור הזה. אמנם בכ"ז לא טוב עשה וחיסר את עיקר כוונת התכלית של המלוא. אשר האחת בה אם ה' מכיין ה' ממשיך אור גדול לאבר זה ומכש"כ לחמוח ולבו, והשני' כי נשמתו איננה עולה למעלה כי נשארה למטה, וזהו מחז"ל (בפסחים ל) עד שמים חסדך בעושה שלל"ש כי נשארה למטה. וא"כ הגם שאבריו לא נפגמו ואינו מגיעו העונש של המבטל את הקרבן פסח שהוא זכרת או המחלל שבת שהוא בסקילה, מ"מ עונש קל יש לו על שביטל כמה מ"ע שהם שייכים להלב והרגו' שלו כי בטל מ"ע של לעבדו בכל לבבכם ומ"ע לזהבה את ה' אלהיכם וכמו שהבחנו אותם מ"ע מהספרי ומש"כ בזה הרמב"ן שלעבדו בכל לבבכם הכוונה על עשיות המלות בחשק ורגו' רגו' לפני הש"ת ומפני שהכוונה זו היא התכלית העיקרית מהמלות אלא שאין פגמו כ"כ אשר יוענש כמו המכוין בכל עוז לבדו ואינו מקיימו ובאשר פירשתי בטעם הדבר, ואם כוונתו היתה בשביל טובת ושמך עוה"ב. אם שאדם זה עדיין אינו רגו' לעבודה מאהבה הרוממות מפני שהוא בטבעו שרדעס אין עליו חסר זה כיון שאין זה צידו להשיג. אבל מי שצידו להשיג אלא שאומר כי התפקע לעלמי בואת ואינו משתדל אחר העבודה פנימיות בודאי ענשו יותר גדול. וכבר הארכנו בכ"ז בהפרקי' הקודמים, ודי בזה עתה :

יא) **וגישור** לדבריו הקודמים. אשר מעתה לא קשה מפני מה לא ניתנה התורה לאבות כיון שהם בודאי היו גורמים בכוונתם הרגו' אותם התכליתים ביחד שאת. ועוד ח"כ כיון שהם בודאי חיסרו כמה מלות מפני

מפני שעדיין לא היו שייכים אז כמו בנין בית
המקדש וכה"ג וגם תפילין נראה דלא הי' שייך
כיון שאין בהם עניני הפרשיות א"כ הי' ח"ו
כמו בעלי מוס. אמנם ע"פ דבריו הנ"ל מיושב
שפיר. כי אז עדיין לא הגיע הרגלן שהתורה
הפנימית תחלש בכל לבושי המלות ותרד לעולם
הזה מפני שעדיין לא היה העולם ראוי לזה
אשר יקבע ה' מקום שכינתו בעוה"ז מפני
גודל העביות וכה הרע אשר שלטה בעוה"ז
והולך לזה בירור של נשמות גבוהות בתחלה
ע"י האבות שהם שרשי האומה ישראלית ועד
שבא יעקב והיתה מטחו שלמה וממנה נטע ה'
הכרם הזה של בניו שבטי ה'. וגם הולרכו
להתברר ע"י גלות ממלרים. ואחר שהובררו
היעב מוזהמת הנחש וילאו ממלרים ע"י משה
אשר נשמתו היתה מן מקור ושורש התורה
הפנימית והחילוניות ואחר שספרו ימים הנקיים
עד בואם למדבר סיני ונעשו שם אומה שלמה
הראוי' להתורה שלמה שתרד ותחלש בהאומה
זו מה שהם כלל של תכלית העוה"ז אז מיד
נתנה התורה, ומש"כ בימי האבות שעדיין
לא ירדה השכינה עם קביעות בעוה"ז וא"כ
לא הי' הדבקות והמשכת האור שייכות כ"א
בזחינת הנשמה לבד, וא"כ אין בזה פגם במה
שחסרו כמה מלות השייכים להאברים כיון
שאין האור התורה נתפשטה בהם. והיו
הנביאים הקודמים לאברהם כמו ע"ד משל
הנ"ל שהש"ת ממקומו הגבוה הראה לנשמתם
זו הודו וע"י שמועה. ומש"כ אברהם זו
היתה ענין חסד שלא מהטבע וכ"א בזמנת
חסד אלהים הופיע עליו להשפיע אליו לבדו
לירד שכינתו אליו וג"ז העיקר לנשמתו, ואחר
שמל א"ע לא נפל בעת הגבוהה כי אז גם על
כל אבריו שרתה הקדושה האלקי בזמנת אלהים
אשר אחז בזמנת יסוד המשפיע עליו ואפילו
לגופו שנעשו אבריו מרכבה לדיוקן אדם הרוחני
הכלולה על ידי המדות במשל האדם הגשמי,
וכמאה"כ חתן אחת ליעקב חסד לאברהם.
אשר נשבעת לאבותיו מימי קדם. וזה המשכה
אליהם משורש התורה שהיא מדת החכמה
וכמתח"ל נובלת חכמה של מעלה תורה. ויבואר

זה ע"פ חכמת אמת מה שכתב בזה הרמז'
בשאו"ב. כי בחכמה ל"ב נתיבות וכפולות הם
בדינה ונעשו ס"ד וכל בדינה כלולה מעשרה
והר"ז תר"מ לקח מהם כ"ו אותיות התורה
גשאר תרי"ג שהם תרי"ג מלות רוחניות, ובהם
נחלשו האבות ע"י המשכת מדת טובו וחסדו
של הש"ת ומדה זאת נקראת אל שדי, אכל
וזהו ואר"א אל אברהם וכו' באל שדי, אכל
ושמי ה' המורה על המשכת נשמת בני' להיות
עולים למעלה ע"י שם הוי' הכתיב, ושירד
שכינתו למטה ע"י שם הקריאה, ועד שיהי'
אדם בטבע אלהי בשלמותו בנותן ועפ"י זאת לא
נודעתי להם, ותמלא שמ"מ האבות עשו רשימה
אחר רשימה להשראת השכינה בארץ כי עיקר
מקום דירת השכינה הוא בזה המורה, ואברהם
ע"י קדושת מעשיו וכסיוגותיו ועם ענין העקבה
עשה רשימה ראשונה שקרא להר הזה הר ה'
כמש"כ בפי' העקבה, וילחק זכה אח"כ להוסיף
חיזוק הרשימה שקראו שדה. ויעקב אחר קב'
זכה והוסיף לקרוא אותו בית, ומשה זכה ביותר
מכולן שעשה את המשכן. ודוד ושלמה זכו
יותר שבנו בהמ"ק במקום הר הזה. ולעומת
יוכה מלך המשיח שיהי' הר בית ה' במקבת
שם ומשכן עולם שלא יחרב עוד.
יב) הנה, כדברינו הנ"ל אי' בב"ר (פ' חיי שרה)
יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן
של בנים, שאלו שיחת אליעזר פרושו ג' יוד
דפים הוא כופל ושונה, ושרץ מנופי תורה
ואין דמו מטמא כבשרו אלא מריבוי המקרא.
אמר ר' אחא יפה רחיצת עבדי בתי אבות
מתורתן של בנים שאפילו רחיצת רגלים צדק
לכתוב ושרץ מנופי התורה וכו' והיינו שמתח
מפני שהי' כל זה מאליעזר בגודל אמונה והשוקק
נפשו למלאות רגלן לדיק אדונו אברהם. מפני
שאברהם הוא עובד את ה' בכל אהבה נפש
ע"כ חשק מאוד אליעזר בזה שהוא יהי' נטפ'
לשרתו באמונה ובחיבה יתירה, למשן ימים
ממנו נחת רוח להש"ת עי"ז. וכיון שהש"ת
יראה ללבב, חביב הי' עליו שיחתו והאריך בם
יותר מן דבר של גופי תורה, ובפרשת נח אמר
במה דיו נשפכין וכמה קילססים נשברם
לכתוב

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

לכתוב עשרה פעמים בני חת אלא לומר לך שכל המברר מקחו של צדיק כאלו קיים י הרברות, חמשה פעמים כתב בני ברזילי, ללמדך שכל המאכיל פרוסה לצדיק כאלו קיים חמשה חומשי חורה, והר"ז הכל טעם אחד מפני שטיקר מיבת הקב"ה בטובדיו מאהבה יתורה וסומרי מלותיו לנח"ר לפניו. לך כל המהנה להם חביב כאלו קיים עשרת הדברות וחמשה ס"ת. כי השימוש הזה מיישב דעת הלדיק ובל עי"ו יותר לעבודת ה' מפנימיות הכוונה הרלו' צעיני ה', ע"כ חשב לזה האיש שגרס זאת כאלו קיים כל התורה כולה, וזוה טובל להבין האמת שאכילת לדיק חשוב יותר הרבה מאין שיפור מהלימוד ועשיית מלות של אדם אחר שאינו לדיק, [וכמבואר בירושלמי מ"ק פ"ב ה"ג] ודבר זה למדנו מכ"כ אם המאכיל שהוא אין כוונת עלמו משנת כ"כ ואף עפ"כ חשוב עליו כאלו קיים נה"ת ומש"כ כאשר הוא עושה מזה אחרת אז אין לו אלא שכר אותה מזה לזדה. ח"כ הלדיק עלמו אשר כל מעשיו לשם עבודת השם יתברך וכפי גדול הסגתו מכש"כ שהיא יקרה מכל מעשה מלות האדם האחר. וכמו דלחז"ל שכל אחד נכוח מחופת חבירו. ואל תתמה על דבר זה כמה כמו של לדיק גדול שסרי יותר מזה מלינו כי כל העולם לא נברא כי אם בשבילו כדליתא בברכות מאי בי זה כל האדם כל העולם לא נברא אלא בשביל זה, וח"כ נכל המעש"ט שלהם יש לו להלדיק חלק גדול בהם מפני שהוא השורש שלהם המעמידם בעולם :

ג) ואיתא

באגדת בראשית (פרק מ"ט) כשהקרוש ב"ה רואה לרור שמרשיע הוא חוזר ומבקש אפילו צדיק א' שיתלה בשבילו וכן בירושלים שהיו רשעים ובקש מהן אפילו צדיק אחד שיתלה להם בשבילו שנאמר (ירמיה ה) שומטו בחוצות ירושלים אם תמצאו איש עושה משפט מבקש אמונה ואסלח לה. לפה שצדיק אחד מעמיד את העולם על יסודו. ופי' דקשה למה הטיב חיצ האיש דהול"ל אם יש עושה משפט

אלא משו' דאיש נקר' לדיק הדבוק בה' שהוא לדיק וזהו שמביא סם נבי אלקנה כתיב ויהי איש אחד מפני שחטא בימי מיכה וכו' עד שמלא הקב"ה לאלקנה. וחל"כ דרש סם שאלקנה נמסל לאברה' אברה' הקנה להקב"ה שמים וארץ ואלקנה הקנה ג"כ ע"ש. ובפס"ג (ישעי' מ"ח) שמע אלי יעקב וישראל מקוראי. וזש"ה אתם ראייתם אשר עשיתי וגו' ועתה אם שמוע וגו' לא באתם אלי אלא שתשמעו בקולי הוי שמע אלי יעקב א"ר אבה לעתיד לבא עתידין הכל להיות תמהין כנגד מי ששמע להקב"ה ואומרים מה הוא כך פלוני שישב ולא שנה מימיו ולא קרא והרי הוא יושב עם האבות ומססח עמהן. והקב"ה אומר להם מה לכם תמהין לא זכו אלו אלא מפני ששמעו אלי בחייהן שנאמר אוון שומעת תוכחת חיים בקרב חכמים תלין הוי שמע אלי יעקב.

יד) ובמסכת

דאצילות אלי' בן יוסף פתח כתיב סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם. מהא אוליפנא שאין הקב"ה מגלה סודו ב"א ליראיו שאפילו אדם מישראל למד מקרא משנה תלמוד ואגדה וחוספתות ואין בו יראה לחנם צלל במים אדירים וכל מה שמרח לחנם טרח, וכל מי שהוא ירא שמים רודף אחר נסתרות ומעשה מרכבה שהוא עיקר החכמה והדעת שנאמר ראשית חכמה יראת ה' תרים נחשת וחרב של ברזל היראה. ואין ספחד מכל שנאמר פחרו בציון חמאים הא ירא חטא לא יפחד. לפי שהשכינה מקשקשת לפניו ושומרתו ומגלין לו סודות נעלמות הוי סוד ה' ליראיו. ואומר הן יראת ה', היא חכמה וסוד מרע בינה. ירוחם בן יוסף פתח וכו' בדעתו ההומות נבקעו בדעתו של הקב"ה נבקעו ההומות של נ' שע"כ ושחקים ירעפו מל היכן מרעיפין למי שהוא צדיק והוא יסוד עולם. כי אי אפשר לעולם בלי מל והיינו דאמר הקב"ה לישראל שראשי נמלא מל, אהי' כמל לישראל. טוב מעט ביראת ה' מאוצר רב ומהומה בו. טוב מעט חורה ויהי' בו יראת ה'. כי מי שיש בו יראה הולך במישרים שנא' הולך בישור ירא

העמוד הזה הוא יסוד כל העבודות והוא נקרא יסוד העבודה

ירא ה' ואז מגלין לו תעלומות חכמה שנא' ואת ישרים סודו. והיינו דתנינן אחד הרבה וא' הממעיש ובלבד שיכוון לבו לשמים. מאוצר רב ומהוסה בו כי שפלא מאוצר התורה ומהוסה בו שאין בו יראה שאז כל הימים הכל הוימים בו אוי לזה שקרא אוי לזה ששנה אוי לזה ששמש ה"ח. הכלל הזה יהי' מסור בדרך מי שאין בו יראה אין בו חכמה והנינן אם אין יראה אין חכמה ווי להון מן הדין קרא יראת ה' היא חכמה, הוי טוב מעט ביראת ה'.

טו) בספרי ובמדרש שמעו אלי ותחי נפשכם. משל לאחד שנפל מן הגג ונעשה בו בכל גופו ואבריו פצעים ומכות רבים בא לו אצל הרופא מומחה. א"ל הרופא אם שאתן לך רט"ל לכל מכה ופציעה שכן אין בכח גופך לסבול אבל מכה אחת יש לך שהיא כנגד לבך ואשר חיך הלזים בה ואני אתן לך רט"ל אחת שהשא אותה עליך ומבטיחך אני שכל זמן שתהיה מחויק את הרטיה הזאת עליך על לבך יש לך חיים ותתראפ ע"י מבל המכות ופצעים שבכל גופך הה"ד שמעו אלי ותחי נפשכם. וכוונתם כיראה האדם לקנות לו לב טוב בעיני המדות טובות והכוונה הרלויה לשם אהבת המקום ויראתו האמיתית. וכי יסיר מלבו את כל המדות הרעות ואת כח ההאזה הגופניות וע"י שיקנה הליו בלבבו להמשכת החיים הנלמי והטוב הגמור ממילא כל האיברים אשר כל מהו הם הם מכללי המדות יתמכרו אחר הרלון שבלב שהוא צו שורש כל המדות, וזהו שמעו לי ותחי נפשכם:

טז) במדרש הנחומא פרי צדיק עין חיים אמרו רבותינו ז"ל כל הבנים שהניקה שרה כדכתיב הניקה בנים שרה. כולם נתגיירו ואל התסה בדבר שהרי אתה מוצא באליו ע"י שנהגדל בחיקו של יצחק נעשה צדיק וזה שתשרה רוח"ק עליו. והענין מפני שמחשבות הקדושות נחפשים בהמים בלתי כי הם הוא הנפש והדמים נחפסו בכל האיברים וכן כח המחשבו'

קדושות נחפסו בהם מזה. ע"כ החלב של שרה שהיא נעשית מדמה הזריקה נלווה קדושות להבנים ונתגיירו. וכן הוי ענין אליפו שילחק חיבק אותו ודיבר עמו ובהדיבור יש בו התפשטות המחשבה והרוח של אותו אדם כי כח הקול והדיבור הוא מרות לנפש חיי תרומת לרוח ממללא ע"כ הועיל זאת לאליפו שנתהפך מרע אל הטוב ונעשה לדיק. וכה"ג מלינו זאת בצ"ר (פ' ס"ה) יוסי בן יעור איש צרידא העלילו עליי ונהפס למלכות והוליכוהו לתלות אותו על העץ ויקום איש צרותות הוי רוכב על הסוס בשבת והתלוץ מ"ל יוסי א"ל ראה סוס שלי וראה הסוס שלך. א"ל ר' יוסי אם לעושי רצונו כך למכעיסו על אחת כמה וכמה. ואם למכעיסו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה. מיד נכנסו הדברים ביקום א"צ בארם של עכנאי והלך וקיים בעצמו ד' מיתות. נתנמנם ר' יוסי וראה מטת יקום פורחת באויר אמר לשעה קלה קדמני זה לג"ע, והרי סיקום הוי רשע גמור בחללו שבת בפרהסיא והתפאר בזה והתלוץ מר"י עם כל זה דברי הגדוק פיללו את לבו האבן והרע עד שברגע אחת נהפך לטוב ומה"כ בעלמו כשזיל כבוד ה', יען שראה בעלמו כי לא יחי' ביכלתו להכניע את ילדו. וקיבל לעלמו להיות מומת מידו עלמו בכדי שיחי' סופו בתשובה. ודבר כזה אינו כ"א ע"י רוח ורלון הגדוק שנתפשט בכח הדבור ופלט כחן כבודו של יקום. ואולי עד"ו יתבאר מאמר ההגא ר"מ במדרש (משלי כ"א) יפה שיחת חולין של הלמידו חכמים ככל ההורה כולה, וכן אחו"ל גבי ישי שדרש באובלוסא ואמר פנו אלי והושעו כל אפסי ארץ ויהרא הישעאלי עמד מאחורי כותל ביהמ"ד ושמע נכנס בו כארם עכנאי והלך ונתגייר. והיינו ג"כ מהטעם הזה וזהו מאמרו של חז"ל דברים היוולאים מן הלב נכנסים ללב:

יז) זבא וראה עוד גודל מעלת הצדיקים הצדיקים בחפץ ורלון השי"ת שומרי מצותיו מאהבה ולב שלם אשר הם שולטים על

על כל המזלות כדאיתא גבי אברהם שהשי"ת
 ח"ל אברהם לא מאלטגנינות שלך. כי אין המזל
 שולט עליך. ואפילו כשפים המכמיסים את
 פמליא של מעלה אינו שולט בהם כדאיתא
 גבי ר' חנינא דהסיב לאשה כשפנית אשר
 רתה ליקח עפר אשר תחת רגליו להכשיפו
 לרעה בזה וח"ל עול עול לא מסתייע לך אין
 עוד מלבדו כתיב. ופריך הש"ס והא כישוף
 מכחשת פש"מ ומשני שאני ר"ח דנפיש וכותי'
 (בגסהדרין ס"ז). ולכאורה קשה עובא דהא
 קי"ל אין כומיין על הגם שמה לא יעשו לו
 נס ואם יעשו מנכין לו מזכותיו. אלא משום
 דענין זה גבי ר"ח שאני דהלויק שהוא זוכה
 בגדול טהרת נפשו והדבקות שלו בשם השי"ת
 הוא נשמתו גבוה מכל המלאכים. וענין
 הכשפים הוא על ידי שרי קליפות הממונים על
 המזלות וכוכבים כדאיתא בספרי הרמב"ן.
 ולכן ר"ח שהוא עומד למעלה מהם. לפי
 שהיתה עבודתו מיוחדת לפני ה' בלי שום פניות
 ענינו. ע"כ לא ה' לריך לנס בזה, וכחשבתו
 אין עוד מלבדו כתיב. כי אין כח בידם להקשיר
 אותו עם קשרי כוחותם של כישוף והם גם כן
 מתיראים ממנו פן יגזור עליהם עונש והסרת
 שלטונם ויש כח ביד לדיקים לשנות הדבר מן
 טבעו מה שנברא בו. כמו ר' פנחס בן יאיר
 שאמר לגינאי נהר שתבקע א"ע להיות נעשה
 יבשה עבורו ועבור הנטפל לו ללוייתו. וכאשר
 היא לא רתה אחר גזרני עליך באם שלא
 תרלה שלא יעבור בך מים לעולם. וכמו ר"ח
 בן רוסא שאמר לחומץ וידליק, וביד לדיקים
 לבטל כל הגזירות, ואפילו השי"ת גזר גזירה
 לדיק מבטלה כמאה"כ וסגור אומר ויקם לך,
 וכדשלחו לי בני לשכת הגזית לחוני המעגל(טעני'
 ג) וביד לדיקי' לזכות את כל הדור שלהם לעולם
 הבא כמעשה דר' פרידא. ורשב"י אמר שלוקח
 על ענינו את כל דורו. ואם אברהם אבינו
 עמו לוקח מאדם הראשון עד אלי' ואם גם
 יוחס בן עוזי' עמו (ובמדרש איהא אחי' השלוני)
 יקבל את כל הדורות עד משיח שיבוא. ובידם
 להחיות מהים. ואי בעיין לדיקי' הוו כריין
 עלמא. ובמעשה וסורתם הם צוראים שמים

ורקיעים רוחנים וארלות רוחני', וכל הדברים
 אלו מפורשים בש"ס ומדרשים, ומי יוכל לשער
 גודל כחם ולדקדק ומה בידם לפעול והכל
 ע"י גודל עוז אהבתם והתקשרותם וחכמת
 אליהם וסודת ה' אשר בקרבם, ומעשיהם
 הטובים וגדול נשמתם. וברשב"א בחידושי
 אגדות (בחולין פ"א) גבי מעשה דגינאי נהרא
 כתב וזה לשונו כי יש בכח החסידים בהדבק
 נפשם בשרשם לההעלות על כל מעשה
 התחתונים ולשנות הטבעים ואם הם נפעלים
 ומתנהגים בכח הגלגלים ולהוציאם לגמרי
 מגדר הטבע בקריעת ים סוף כענין שעשה
 משה בים סוף וכש"כ מה שאינו יוצא מגדר
 הטבע לגמרי במניעת משיכת הנהרות וזה
 כולם מפני שהם מהעלים למעלה ומי שהוא
 העליון פועל בהתחתון. ועוד שם גבי מעשה
 דר' חנינא הנ"ל בענין הכישוף כתב ולא
 היתה הבוונה לר' חנינא בזה אלא לדעתו
 שנתעלה נפשו ודבקה תמיד בה' וכוותו
 מגינו שהדבוק אינו גיווק שאין התחתון שולט
 בעליון כמאה"כ הנה עין ה' אל יראוי,
 וכתוב תמים תהי' עם ה' אלהיך, ועל כן
 ארו"ל אין מול לישראל. הבוונה שם שהם
 מלמעלה ממנו. כי העם הרבקים במצות הם
 למעלה מן המול באמת ע"כ. והרי מבואר
 שכל ענין הנסים לחסידים ה' הכל לפי גודל
 דבקותם במה שנתעלו יותר יותר ה' בכחם
 לשנות את המול ואת הטבע. ומכאן מוכן
 בכמה ענינים שמינינו הנם שזכה אחד בו ולא
 זכו בו חביריו הנם שהם ג"כ זכו לנסים
 אחרים אלא מפני הטעם הזה משני שעניני
 הדבקות והאמונה הגדולה והבטחון וההכנעה
 והאהו"ו והנסיבות ומעש"ט אינן דומין זל"ז.
 כמאחז"ל חכם שמת אין לנו כיוצא בו. ועוד
 אחז"ל טובה צפרין של ראשונים סכריסן של
 אחרונים במדות הענוה וביטול הכעס והקפדה
 שהן לפי כאלו המדות לוי ענין גודל הדבקות.
 פ"כ נשמתם אלו מאלו, וכן אין דומה דירם
 טולמס ואולרות חיי עוב"ב שלהם כי גבוה
 מעל גבוה ונבוכים עליהם. וצירושלמי (צירובין
 פ"ה) ר"ש בש"ר זעירא שכל הסקבל פני
 ובו

ללכת בדרכי ה' לעשות דקה ומשפט למסן
 הניח וכו'. ובמדרש במדבר פ"י מזכיר מי
 נקרא לדיק. וז"ל עמודיו שש זה כל העולם
 שנכרא בשי"ב, מיוסדים על ארני פז זה חכמה
 חבונה ודעת. חכמה זו יראה בינה זה סוד
 מרע דעת זה המכיר את בוראו, סראהו
 כלבנון שכר בעלי השובה הוא, בחור כארז
 זה הירא ומכיר את בוראו שהוא נקרא צדיק
 ועליו אומר הכתוב צדיק כתמר יפרח ואומר
 וכו' ובחור אותו מכל שבמי ישראל ואומר
 אשרי תבחר ותקרב. מדרכיו ישבע סוג לב
 ומעליו איש טוב. סוג לב מי שלבו מלא
 סינים עתיד להשבע בעונשיו, ומעליו איש
 טוב זה אברהם שהכיר מעצמו להקב"ה.
 ואחד מארבעה הוא שהכירו מעצמן להקב"ה.
 אברהם איוב יחזקי' מלך המשיח שיבא
 במב"י. אמר הקב"ה לאברהם חייך שאני
 מקנה לך עליונים ותחתונים וזהו מי הקרימני
 ואשלם.

(יט) אהוז"ר כב"ס (דף פ"ה ב) שמחיצת
 ג"ע של מקום ר' יוחנן הוא אצל
 ר' ינאי ור"י אצל ר' חנינא ור"ח אצל ר' חייא
 רבה, וכל כסאות הצדיקים אינם עולים כ"א
 ע"י מלאכי השרת, וכסא של ר"ח רבה עולית
 מעצמה ויורדת מעצמה, ועל דרך שאלת
 מה שר' יוחנן לא יהיב אצל ר' חייא.
 השיבו באתר דוקוקין דנורא טאן מעייל בר
 נפחא להמן. פי' דעיני הכסאות של לדיקים
 הם הלבובים והיכולות מה שנטשים ממנות
 ומעש"ט שלהם. ויש עובדים להש"ת על ידי
 אהוז"ר מהסבוגניט גדולת הצורא ע"י רוב
 סגלות הנראות מרוב ריבוא רבבות מלאכים
 ושרפים העובדים בזהו"י תמיד ויש יותר
 שעבודתם בזהו"י עליונה מפני שמכירים את
 הצורא ית"ש מגדל הסגחתו ורואים ומכירים
 מן חכמתו אשר חקק וחלצ בעולמו כל דבר
 ודבר סדור וצנוי כפי היאות לו ולאך של
 הסברא נמשך חיותם מן שמו ית' ומה שנהלבט
 מאורו בחינה וערך וגיניו כראוי לו והכל ממנו
 ילאו ולאיו ישובו כי הוא המחיים המיד ומביא
 את כל דבר בעתו. ונמלא אלו הם מקבלים
 אהבה

רבו כאלו מקבל פני שכינה. והיה כל מבקש
 משה לא כתיב אלא והיה כל מבקש ה' מיכן
 שכל המקבל וכו'. (מלכים א יח) ויאמר
 אליהו התשבי זהלא אלי' מירונן לנביאים
 היה אלא מלמד שכל עמידות שעמד לפני
 אחי' השילוני רבו כאלו עמד לפני השכינה.
 ובכרדז"ו פירש מפני שאחי' היו שכלו ומחשבתו
 משוטטת ומתדבקת בגדולת הצורא יתברך שמו
 ואלהיו כשעמד לפני רבו קושר הוא מחשבתו
 עם מחשבת רבו בזהבט הלכ ע"כ כאלו וכו'.
 ר' חלבו בשם אילין רבית שילה אפי' אלי'
 מבקש מים לפניו ה' אלישע נותן על ידיו,
 אשר למד לא נאמר כ"א אשר יצק מים ע"י
 אליהו, והנער שמואל משרת את ה' לפני
 עלי והלא וכו' אלא מלמד שכל שירות
 ששרת לפני עלי רבו כאלו שרת לפני
 השכינה. תדרי"ש לאכל לחם עם חותן משה
 לפני האלהים וכי לפני האלהים אכלו אלא
 מלמד שכל המקבל פני חברו כאלו מקבל
 פני שכינה:

(יח) וב' יושדמי' (ביצה פ"ה) רבי הוי
 מסב לר"ש בריה והווי
 מספחין לאחורי ידיון בשבתא עבר ר"מ
 אטר רבותינו הותרה השבת שמע רבי אמר
 מי הוא זה שבא לרדותינו בתוך כתינו שמע
 ר"מ וערק נפקין פריי אבתרי' וכו' אודיק
 רבי מן בוותא וחמא קדלי' דר"מ מן אחורוי.
 אמר רבי לא זכיתי לאורייתא אנא אלא בגין
 דחמית קדלי' דר"מ מן אחורוי. ר' יוחנן ור"ל
 אמרו לא זכינן לאורייתא אלא בגין דחמינן
 אצבעתא דרבי מן גלוגיקין דילי'. ובמדרש
 קהלת פ' ושבתו. שוחתן של אבות נטלן הקב"ה
 ועשאן מפתח של גאולה לבנים. ובב"ר
 ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם וכו' יצחק
 הא לעשו לא. אלא הבורח בדרכיהם
 והעושה כמעשיהם אמר הקב"ה אני הנני
 מתקיים עליו אבל מי שאינו בוחר וכו' אינני
 מתקיים עליו ע"כ. ולמדו חז"ל זאת מדכתיב
 לסוים לך לאלהים ולזרעך אחרך. ובפירש"י
 קהם סולכים בדרכיך. ועוד מקרא מלא כי
 דעמיו למטן אשר ילוס את בניו ואלס ביתו אחריו

י'אכבה ויראה מן התגלות כבוד שמו ית' שזהו צחינה למעלה מהצחינה הקודמת וזהו ע"ד משה"כ הודיעני נא את דרכיך וכי חייא זכה למעלה זו. וע"כ מלותיו ומעשה"ט הם בחיות גדול אשר הם בעממם נעשים משתחויו אש לזהט וע"כ כסאו לא נלרך למלאכים. ומשה"כ אלו השאר שהם קבלו אהו"י מן צחינה המלאכי' ע"כ לריכים המלאכים לשאת אותם. וזהו משנתם ג"כ באתר דזקוקין דנור פי' דר"ח הוא אש קדוש שלא הי' לריך תמיד להשתורר ע"י יגיעה ולעורר רשפת אש אהו"י על ידי השתדלות המשל כהבר נפחא שאינו יכול ללעוש כזול כ"א ע"י המפוח. אלא שלבו היחה בעלם האש שאינו לריך נפוח. ומשה"כ ר"י שהוא נקרא בר נפחא ע"ד הלטרכותו בהשתדלו' רב כמו הבר נפחא. וכבר אחו"ל לא המדרש עיקר כי אש המעשה. ומי שמעשיו מרובים מחמתו חכמתו מתקיימת. ולפוס לערא אגרא. ובזוהר איתא שגבי קרבן היה ממנו מזונות האיסוס וכל זבאי מעלה והקב"ה לא נטל ממנו כ"א הרגון ותשוקת הלב מה שאדם כיון זו גלמת נגח"ר לפני ה'. ואיתא בזוה"ק בכמה דוכתי, דכל אורייתא ופקודי דלוא אינון דנז"ר לא פרחין לעילא. ובמדרש אנריפס הביא אלף עולות ביום אחד והראהו בחלום שיונה אחת של צייד קדמו לעלות קודם האלף עולות שלו :

ג) ובספר

הקנס במלות ת"ת וז"ל ובא וראה בני מעלת התלמוד שהוא בלול במקרא ובמשנה ובתלמוד זנפשו קשורה בנפשה ואי אפשר הא בלא הא ובה סודות התורה וכו', ובאמת בני אפילו למד ספרא וספרי וכולהו תלמודא עם הארץ נקרא אצל החכם. כי החכם הוא נקרא אשר נפשו קשורה בנפשה של תורה. אבל הת"ח שבכלל חכם לא בא. כל המצות אליו מצות אנשים מלומדה ולוקח שכר ומביא הרב לעולם וכו' יעו"ש עוד. ובמדרש תרומה ויקחו לי תרומה. הה"ד כי לקח טוב נתתי לכם תורתיו אל תעוובו. משל למלך ילו בת יחידה וחביבה לו ולא זזה מבתו

השיאה לחתנו רצה לילך ממנו א"ל המלך להפרד לי מבתי אי אפשר מפני שבתי היא יחידה היא לי. שלא אתננה לך ג"כ א"א אלא בבקשה ממך עשה נא לי חדר קטן אצלך בכל מקום שתלך בשביל שאהיה אצלך עם בתי היחידה וכך אמר הקב"ה לישראל וכו'. וכוונת המדרש מוזן ליודעי דעת. ובספר הבהיר. א"ר רחומאי חיים זה תורה שנא' ובחרת בחיים והרוצה ליבות בה ומואם בהנאת הגוף ויקבל עליו עול מצות שכל הלומד תורה לשמה גומל חסד לקונו דכתי רוכב שמים בעורך בשאתם לומדים לשמה אתם עוורים לי ואני רוכב שמים ואו ובנאותו שחקים. ולפיכך צריך אדם להיות בקודם ירא שמים ואח"כ ילמוד תורה. הא כיצד כשישראל עוסקים בתורה לשמה היא ארוסתו של הקב"ה והיא מורשה לישראל :

כא) והנה בפסיקתא רבתי (סי' לג) גילי מאור בת ציון זה שנקרא מלך

שעתיד הוא למלוך על דורות הראשונים ועל דורות האחרונים. והקב"ה מכריו לכל צדיקי דור ודור. אמר להם צדיקי עולם אף ע"פ שדברי תורה צריכים הם עלי שחיבתם לתורתו ולא חיבתם למלכותו שבועה היא לפני שכל שחיבה למלכות אני בעצמי מעיד בו לטובה שנאמר לכן חבו לי ליום קומי לעד וכו' אלו אבילי ציון שהשפילו את רוחם ושמעו את חרפתם ושתקו ולא החזיקו טובה לעצמם. ובאגדת (בראשית פרק י"ח) ראה היאך חיבב הקב"ה ומגדל את ישראל שתולה אבותיהן בהן דכתיב והיה אדירי סמנו ואין אדירים אלא האבות האבות מהן והכל מהן ועד עכשיו באבות, ומנין שאף הקב"ה מפני חיבתן אמר להם סכס אני (פי' ע"ד כי מלך ה' עמו ואתם הדבקים בזה) שנאמר ומושלו מקרבו יצא וקרבתיו ונגש אלי וכו' מקים מעפר דל אותו העושה עצמו עפר ואפר ומה עושה לו הושיבו בכסא הכבוד שנאמר וכסא כבוד ינחלים. ואם עיני אדם לך תראה גודל הדבקות והאהבה שבין שורש בני' הצדיקים ובין הקב"ה. ושם (כ"ב) א"ר

א"ר אחא רצונך לידע כחן של צדיקים
 היאך שולטין ביראתו של הקב"ה שבביכול
 גדלן ועשה אותן שריו שנא' ויחלקום בגורלות
 אלה עם אלה כי דיו שרי קודש ושרי אלהי ית'
 שמו של הקב"ה שכן מחבב את הצדיקי' בסרת
 ענותותו שקרא אותם שריו שיהיו שולטין
 ביראתו שאמר אברהם אליו חלילה לך :

(כז) וְהִנֵּה מכל אלו מאמרי חז"ל מבוארים
 הדברים בעליל אשר עיקר כל
 חפץ התכלית הטוב המכוון מנחמת התורה
 בכדי שעי"ז יוטהרו וימשיכו קדושה בכל נפש
 והגוף הוא נרתק הנפש ח"כ יש גם נפש
 סוד רמ"ח איברים ושס"ה גידים רומניים וכך
 מבואר בכחבי האר"י. אולם נפש היא ע"ד
 מדות מורכבות. והנפש היא דוגמת משל אור
 עליון השופע על נפש ישראל. ובהתלבש
 הנפש בגוף ע"כ המלות נתלבשים ג"כ נפש
 ובגוף. וכאשר האדם מקיים את כל המלות נעשה
 מרכבה שלמה לאור העליון השופע עליו.
 וזוכה עי"ז לרבקות שלמות בהש"ת. אמנם
 אימת כשעבודתו הוא במדות הנפש שהיא
 האהוי"ר והלב שלם וכוונתו ובו תדבקן כח"ש
 הרמב"ן ועד"ז אמר בספרי אשר משרע"ה אמר
 לבכ"י אוחו היל"ר העבירו מלבבכם וכו'
 ואז ומלמס את ערלת לבבכם. והר"ז לוי מ"ע
 ותכלית העבודה. ופירש הרמב"ן בסדר אחס
 נכבים על מאה"כ ומל ה' אלהיך את לבבך
 שערלת הלב היא החמרה והסתאוו ומילת הלב
 הוא שלא יתמוד ולא יתאווה, ונראה לי אשר
 ע"כ נאמר מאמר ומל בפ' תשובה כי ענין
 התשובה היא ראייה מוחסת להא"ס. כאשר
 הוא רואה בעיניו אשר השי"ת מקבל תשובתו
 אז מבין היטב אשר המכוון התכליתי היה
 לפני ה' בכדי שע"י המורה יזכה למול את ערלת
 לבבו ולפרוש ולטהר מחומרת הגוף ויזכה
 להדבק בהש"ת וכיון שעיקר התכלית הוא זה
 זה הדבר אינו תלוי בשום אבר מאבריו
 כ"א בהלב. וא"כ בכל עצירה שעבר הרי פגם
 העיקר בלב שלו. ולכך מועיל שפיר התשובה
 מפני שאין תשובה וחרטה שיך כ"א בהסכס
 זרזון הלב, והר"ז מה שבקודם פגם בלב עתה

הוא מתקן באותו הלב עלמנו. ע"כ מועיל
 שפיר התשובה מפני שהוא חוזר ומתקן ומתקרב
 אל התכלית הזה ויכול מעתה לבוא לרבקות
 הש"ת, משא"כ אם תאמר שתכלית התורה
 היא קיום המלות בעלמם והעובר פגם בכל
 עשייתו בזה עלמס ח"כ בזה מועיל התשובה.
 והגם שכתבנו לעיל שהעובר על דבר שהיי"ב
 כרת הר"ז כמו שקלקל וחסר באבר. שחיו
 תלויים בו. דב"ז אינו שיך אלא מלד הגוף.
 אבל [לא] בנפש שיעקרו בלב. וענין הנפש יש בו
 התפשטות ע"ד משל כמו האור והאש אשר
 מקלת האש יש בו כח של אש מרובה כי יכול
 להגדילו ולהרבות בו. וזה דקו"ל מקלת נפש
 ככולו. והראיה דסומא מוליד פקח וה"ג דכוותיה
 שלכן כששב מועיל נפש לעוה"ב בכולו כדאיתא
 בקדושין (דף מ) ורק בגופו אינו מועיל בחייו
 ולריך יסורין וזומן ביהמ"ק היה השעיר משתלח
 מועיל אפילו להגוף. והטעם מפני רוב חסד
 שהיה ממשיך את אור התשובה גם בגוף. כי
 ענין הכרת באמת לא הגיע לגמרי אל החוטא
 והראיה דאל"כ היה לריך למות מיד. אלא
 דעולם חסד יבנה. והרי דהתשובה ראייה
 גמורה על שעיקר המנות הם תכליתם כלול
 בהלב ע"כ יכול לתקנו ע"י השובת וחרטת
 הלב ולכן כתיב בפ' תשובה ושב עד ה' אלהיך
 וכו' ונתן ה' כל האלות האלה על שונאיך וכו'.
 ומה שבין התכלית ואתה השוב שנית על
 מחשבותיך ותחאמן לטהר את לבך וע"כ ומל
 ה'. וזה מפורז מה זה שהפסיק מאה"כ ונתן ה'
 וכו' וכפל אח"כ שנית ואתה תשוב ודוק היטב :
(כח) וְהִנֵּה הגם שהעלנו מה שהדבקות
 והאהוי"ר הם עיקר העבודה.
 מ"מ אי אפשר להיות מעלות זאת כ"א ע"י
 קיום עסק התורה הפשטיות ודברי הלכה
 והמעש"ע וכמשל האילן שכחות שלו הם ע"ד
 ד' יסודות ארמ"ע והוא קרוב לבחינת גוף
 ונפש שהעפר ומיס החחטונים הם בחינת
 הגוף כי הכל ה' מעפר והם יסודות עבים
 והאש והאוויר והמים עליונים והעל הם שייכים
 לבחי' נפש הלומחת. והאילן מפני שאי אפשר
 להוציא פירותיו הראויים כ"א ע"י הגדלת האיל

ש
ו
י
מ
י
ה
ח
ע
א
ש
ה
ו
ז
ש
ה
ג
ח
ש
ה
ב
א
ז
ס
ק
ש
ב
ח
ז
ז
י
פ
א
ע
מ
ז
ז
א
ז
ז
ז

שמדי גדולו והתרחקו משרשיו שבארץ נודככים ומקבלים בו יותר את כחי הנפש הדקים מ"מ עיקר שרשו בארץ המה וכל מה ששרשיו יותר מרובים נטיעת האילן יותר מתקיים. והנעם די הנפש הקבל לפי כח הגוף, וכמו האש הנתפשט בלמלוס הכלי וכמואמר החכם שהורה חלה לפי זכות החומר, ואשר לכן כשהאילן עומד במקום טוב ודשן והעפר שלו זך ושרש' אילן מרובין והר"ז גופו טוב ע"כ נפש הנומחת פועלת בו ביותר. וכמשל הזה הוא האדם אשר הלב שבו כולל משני יסודות. מיסודות התחתונים בחי' הגוף ומיסודות הרומניוים האש והמים רוחניים שהם ג"כ שייכים להנפש המדברת וכדאיהא בזהר מים שכלי שהוא הכמה. אש שכלי בינה, אומר שכלי דעת. והלב הבחינות התחתונות שלו נמשכים אחרי כל עיקר יסודות גופו כמו האילן הנטועה בעפר. והם אינם מתבררים כי אש ע"י הפעולות הטובות מה שטובה עם גופו וכל האוברים שלו ועל ידי הפעולות נמשכות שרשי כחות גופו ולבבו לטוב בהבחינות הגופניות כמו שרשי אילן, כי הנס שהלב הוא מלך על כל האברים. מ"מ הוא אבר נכבד הנחקבן מכל שרשי אבריו וגופו וכן יש בו ג"כ קבוץ כחות הנפש המקבל מן המוח ונפש השכל. וכמו שהלב שבאילן הוא קוטב האילן והוא מקבל מטוב של השרשים שבארץ. והשרשים הכוללים את כל האילן אש הם על דרך הטוב הראוי בא מזה ללב האילן בחינת גופו ע"ד המבחר. ועי"ז פועל בו ביותר לרע האילן ונעשים פירותיו טובים ומתוקים לפי תכלית הטוב. כמו כן הוא לב האדם די עיקר טבע יסוד הגוף היא הפעולה היוולדת לפועל. ועי"ז נעשה בו חקיקת הטוב וכאשר כן אלו רואים בחוס כי הלב משתנה בהנעים יש בו טעין בחירה ושי נטיעות אחת לטוב ואחת לרע מפני שבו שורש החומר ושורש הנורה כח הטוב ובה הרע. משא"כ האברים שבהם נמשך אחר טבע פעולתם מפני שהם בעלי פעולה, ולכן כשממשך את דעתו להטוב ומזיח לפועל באבריו את הטוב ועוסק בן תמיד. עי"ז הרי הוא ממוזיא שרשים מלב לפעולת הטוב. והלב שהוא

כח הנבחר כח המקבץ מכל אברי הגוף והרי שרשיו שהם הפעולות נעשו כשרשים טובים בהגוף. וכמו כן הלב המקבץ את המבחר נעשה ג"כ לב טוב שהוא בחינת של יסוד הגוף. ואז עי"ז חלה על הלב לורה נכבדת שהוא הרוח שבלב ונמלא שיסוד האדם עומד על הפעולות הטובות. וטעין פעולתם הם שני בחינות. א' כח הדיבור שהוא פעולה לגבי מחשבה. ב' כח הפועל שהוא חשוב פעולה לגבי הדיבור. ולכן יש כמה מלות אשר עיקרם הוא חוכן לבבו ודעתו. ובכל זה מלותיו על האדם אשר ידבר ויאמר צפיו, ולמשל כמו מלות ק"ש שהמלות שבו קבלת עול מלכות ה' ולייתרו ולהאמין בו שהוא אחד ולא הוב אחר, ואחו"ל בברכות פסוק ראשון זהו ק"ש של ר' יודא הנשיא. ויש מרכבן דס"ל עד על לבבך ואעפ"כ החיוב לאמרו צפה דייקא. וכן וידוי מעשר ובכורים וסיפור יציאת מצרים ועוד שארי מלות. והוא מפני גדול התועלת. שמן הדיבור היוולא ממנו נעשה חקיקה ושורש יולא בכחי הגוף ויסודותיו ועי"כ מגיע שבה ומעלה בחוך הלב ודעתו אשר יקנה בזה אלו הדברים בלבו יותר. וכן יש מלות התלוים במעשה מה שהם ג"כ שייכים לאמונה ודעת הלב ימות כמו מלות הפילין מפני שבהם יש יותר התפעלות שיוולא למעשה, ויש בזה לבאר יותר. כי האדם רוגמת העולם הוא. ובבחינת עולם יש בו ג' מ"ד במדרש חד אמר כל תולדות השמים וארץ הכל נעשה מהשמים. וח"א הכל מהארץ, וח"א תולדות השמים משמים ותולדות הארץ מהארץ. ונראה דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי כלל משום דכל הדישו' אחת. דהכלל כל הבריאה נמשכת מן ד' מדות רוחניות ונשתלשלו עד לעוה"ז וכמש"כ הרמב"ן בחומש שאפילו הגלגל שמים ומסילותיו הם כולם ד' יסודות. אלא מה שהשי"ת רצונו בהם שלא יגיעם הפסד ושינוי הם כן קיימים, ובארץ רצונו שיהיה בהם חנוטה והפסד בהקלתו ע"כ מגיעם שינוים והפסד ונמלא בארץ ג"כ אלו השני יסודות הרומניים שהם אש ורוח. אלא שבארץ מפני עביותו נהפכים הרומנים שבו ג"כ ונקראים בו

אש העפרי ואויר העפרי. וכ"כ בזה חכמי הטבעי
 וצמחים נמלא ג"כ יסודות העפר והמ"א אלא שהם
 שם על דרך הזכות ורוחני ונקראים שם עפר
 ומים הרוחני. אכן בצמחים מפני דקותם אפילו
 העפר ומים הם נכללי' ונבטלים לגבי יסודות
 הרוחניים שהם אש ואויר. אבל בארץ הוא
 להיפך האויר והאש הם נבטלים לגבי העפר
 והמים ונמלא שבדריהם כולם אחת. וכמו כן
 הוא באדם אשר בכל האברים נתפשטים הדם
 מה שהם כלולים מהד' יסודות, אלא בהגיעם
 להאברים נעשה הרכבתם לפי ערכי האברים
 ובהתעלותם אל הלב הם חוזרים ונודככים.
 והנה המחשבה הגם שיעקרה היא בלב, מ"מ
 הלא נתפשטה בכל הגוף. ורק שבכל אברי
 הגוף אחר שהם אין בהם שכל עצמם. אין
 מגיעם מהתפשטות המחשבה כ"א הרגון
 הפשוט בלא טעמי הדברים. ודבר זה נקרא
 בחי' אמונה שהאברים ע"י הדם נתפשט בהם
 הקוטב של המחשבה שהיא העש' רגון של
 הש"ת בפשיטות והר"ז באברים בעשיותם
 בפועל נתגלה האמונה לבדה בלא התלבשות
 השכל. משא"כ בלבב כשנתעורר בו המחשבה
 יש בו ג"כ התלבשות השכל והתבונה, ומפני
 זה אין האמונה נחקקת בו כ"כ. ומה שאין זה
 במולא"ם בפועל דלאו האמונה נתגלה בהם
 וגם ע"י הפועל נגלה שרשו ונשתרשו בו ואז
 אח"כ כשהדם חוזר ועולה ללב בא אל הלב
 מזה התגלות אמונה ג"כ וביתר שאת מקודם.
 ועפ"ז נכון מחו"ל באבות כל שמעשיו מרובין
 מחכמתו חבמתו מתקיימת ודומה לאילן
 ששרשיו מרובין וענפיו מועטין שכל הרוחות
 שבעולם אינם מזויזים אותו מסקומן, ואשר כל
 הרוחה זאת יפלא. כי לכאורה נראה שהחכמה
 היא שורש הכל כי הידיעה היא שורש כל דבר
 כמ"ש הרמב"ן אלא שהעצם בזה כדברינו ויש
 להאריך בזה עוד אלא שאכ"מ. והנה כתבנו
 לעיל שהתורה והמורה הם סגולות טבעיות
 מבחינת חלקות כמו שנתע הש"ת טבעיות
 בעולם כמ"כ נטע טבעיות סגוליות בתורה
 הקדושה ובמלותיו. והנה העושה עבירה בשוגג
 כמו ענין מחייבי כריתות מפני שהם בחינת

הרע המטמטם הלב ע"כ נלרך לקרנן שלו.
 והקרנן המיוחד אליו יש בו סגולה שמעיה אח
 כח הרע שהגיעו ע"י האיסור. אבל האנוש
 אחו"ל דרחמא פטרי'. ודבר זה אינה מלך
 השכל כ"א מלך הסגולה חלקיות, והיינו כיון
 שהוא לא פגם עי"ז בהדעת כלל כי האנוש הוא
 ע"כ אור הש"ת מגין עליו שאין הרע פועל בו
 כלל. אבל השוגג כיון שפגע מזה בדעתו דה"ל
 לזוהר ע"כ לריך קרבן, והרי בענין האיסורים
 והעבירות השורש שלהם הוא דעת הלב מפני
 שע"ז הדמים שירדו לאותו אבר נתעבו והם
 חוזרים ללב ומטמטמים ומפגלים את הדעת שלו
 וגם אותו אבר שהוא מכון נגד אותו אבר
 שנתעש הרוחני. והוא פרט מדה אחת שהוא
 כח אחד מכחות הלב נפגם מאד. וכל המדות
 נארגין זה בזה א"כ נפגם כלל הלב וכיון שזה
 התחלת מדעת שהוא שורש המדות גם הוא
 נפגם ושורש הדעת הוא ממוח והסלת מהלב
 בא למוח הר"ז גם המוח נפגם. והנפש הרוחני
 נפגם. ועי"ז הרי זה הוא כמו שפגם באור
 השפע הרוחני השורה על נפש ישראל שהוא
 דוגמת אדם הרוחני, ועתה ראה כמה העבירה
 גורמת בהפרדת הדבוק רח"ל כמאה"כ כ"א
 עונותיהם מזדילים בניכוס וכו' שע"י עבירה
 נחרק נפשו ולבו מאור דבקיות בהש"ת
 ומכש"כ אותו מדה ואותו אבר הרוחני נחרק
 מאד והעבירה של כרת עי"ז הפגם שנוגם
 לבחי' יסודות הגופני ומפני שהם העלמות
 שלהם אפילו בהאדם השלם אינם קרובים כ"כ
 לענין הדבקות ורק מלך שהם נטפלים וככשי'
 תחת הלב והנפש זהו כל עיקר השגתם אית
 רגון פשוט בלא טעם וכמבואר לעיל שזה
 לבד מגיעם ולא יותר לכן בעת שחוטא בזה
 מגיעו פגם גדול עד שאין לו מרפא בשלמות
 אפילו ע"י תשובה. עדיין אין ביד הלב לעיקר
 ועושה תשובה. עדיין אין ביד הלב לעיקר
 שורש הרע מה שהוליא דבר העבירה לפועל
 גדול. כי הלב הוא מורגש ואיט בפועל.
 ולרך הלב יש בו כח השתנות. ומשא"כ האבר
 הוליא את הרע לפועל. והר"ז כענין מחו"ל
 מחשבה מוציאה מידי מחשבה ואינה מוציאה

חסד ורחמים. והארכנו בזה כאן לבאר עם זה שעניני התשובה והמחילה וחילוקם הכל תלוי בענין של טהרת הלב והמדות ויש לזכור מאוד מצבירה הן ל"ת והן ביטול עשה מפני שכ"ז מסיר את כח הדבקות. ואפילו על מה שתשובה מועלת מ"מ אינו דומה מי שלא הפסיק את דבקותו בנפש למי שבא לתקן. ואחז"ל בא וראה ער היבן העבירה פוגם שקודם שחטאו בני"ז וכו' לנבואה גדולה ואחר שחטאו אפילו פני החרסור לא יכלו לראות, ואם לא בתשובה גדולה שהיא מאהבה וכלות הנפש ומס"ג אז יתכן שיזכה ע"ד מחז"ל גדולים בע"מ יותר מלדיקים גמורים:

(כד) **והנה** בקיום המלות עשה רואים אנחנו החסד הגדול מן השי"ת אשר בהם הדברים כמו להיפוך כי לדעת רבא בפ' ראוהו ב"ד ס"ל דמלות אין לריכות כוונה ואפילו הרמב"ם דל"הו פסק בה' ר"ה דמלות לריכות כוונה חפ"כ בה' מלה פסק כפאוהו עכו"ם לילל פסח ואכל מלה יאל והובא דעות הפוסקים בטור או"ח (סתע"ח ובתקפ"ט) אשר כמה דעות ס"ל דמלות אינן לריכות כוונה. ודבר זה הוא פלא אחר שאינו מכויין בזה למנוה כלל. ובודאי אינו חשוב זאת לשום עבודה כלל. כגון החוקק לשיר והשומע לשם שיר או כפאוהו עכו"ם עד שאכל מלה, אשר לגבי עבירה המחמטק בדבר שאין בו הנאה. או פ"י כפיית מיסה הר"ז אנוס ופסור ואלו גבי מלה הר"ז יאל, ואיה בזה מלות ולעבדו בכל לבבכם ומלות לאהבה את ה' אלהיך ולשמוע בקולו, אלא היינו עעמא משום דנפש ישראל היא עלמה קדושה והיא דוגמת אור השופע מה' שהיא מדות קדושות שהם גמשלים כמו דוגמת הנפש. וראה הקב"ה שאותו עת היא מסוגלת לאדם כאשר יעשה דבר זה שהיא נגד אוחו המדה השולטת בו והיא מאירה לנפש אדם מה שהיא בנותק ואשר יעשה אותה ואפילו בלא כוונה ודעת חפ"כ כח הנפש בזה גדולה אשר יומשך עליו האור של מדה זו והיה שומדת הקדושה באדם זה מלך כנולה מה שכ"ז הם בעלם דבוקים בכו' והם דוגמת האור

מידי מעשה. וכיון שבאותו עבירה קרוב הדבר כמו שאותו האבר והמדה הגיעם כמו צחי' קלילה. ע"כ אין החרטה מועילה כ"א להנפש שהוא צחינת רוחניות לכן לריך ליסורים ומיתה חכפרת כי בעת שנפרד מהגוף נשאר הנפש בשלמותה ואך ע"י תשובה גדולה מאהבה ובקבלה היסורין ואיזה עונשים יש תקוה שלא מלך המשפט כ"א ע"י מדת החנינה לבד כמחל"כ וחנותי את אשר אחין ואחז"ל חפ"פ שאינו הגון ובוה יבואר מחל"כ בתהלים (סי' ל"ח) לב טהור ברא לי אלהים ורוח נבון חדש בקרבי, שזה כפל דברים. ועוד דגבי לב אמר ברא, וגבי רוח חדש. אמנם כפי דברינו יתבאר היטב. כי דוד חטא בענין כרת ומיתה ב"ד. ועשה תשובה גדולה ביותר בתכלית האהבה שלו וביסורין וכמה חעניתיים ורוב חטוניים. ע"כ אמר בבקשתי הנני בחטאי נידון על צחי' הגופני מה שזאת נקראת לב בשר ובו החטא נשרש באין מרפא. בקשתי שהחנני והחי' כמו. שנברא לי לב טהור*) אבל הרוח בודאי צדי לטהרו ע"י גודל התשובה שהוא ענין התחדשות הרעת לטוב בקשתי לעזרתי שיתחדש בקרבי והבקשה בקודם על הגוף כמש"כ לעיל כי לפי ערך זכות חומר הלב תחול הורה הנכבדת עליו. שזהו רוח נכון חדש בקרבי וזהו הכל בחטאים הנ"ל. אבל בשאר חטאים שאין האבר והמדה נפגמת כ"כ יש בכח התשובה שבלב למחוק אפילו מהגוף והגם דזהו רק מחשבה. משום דכיון דהתחלת ושורש העבירה התחילה מהרלון שבלב די כמה שפוקר השורש רע מלבו כמה שמתחרט עד שייעיד עליו השי"ת אשר באם שיגיע לידו לא יחטא עוד בזה ע"כ מחכפר לו היטב. וגם כיון דהרלון מהלב מתפשט על האבר ע"כ יכול להיות נמחק. ואחר כל הטעמים הנ"ל העיקר בזה שהוא מן י"ג מדות של רחמים כדכתוב ונקט לא יגקה ואחז"ל מנקה הוא לשבים. וזהו ע"י המשכת אור מרובה ממקור הרחמים וכמחל"כ הסולח לכל עויתי הרופא לכל חטואיני שזהו רפואות הנפש המעטרתי

(*) (וכמחל"כ ס"ס לב טהור ברא הוא אבר)

האור הזה ומן האור הזה נמשך על האדם הגם שהאדם אינו מכויין בזה כלל לשם מלוא. ומ"מ הדבקות העלמית שהיא סגולה מה' לבי" ע"ד מאה"כ וכך בחר ה' להיות לו לעם נחלה. וכתיב והייתם לי סגולה מכל העמים שדבר זה היא סגולה מטה כלפי חסד לבני ישראל אשר באופן אחת בעצירה אינה נחשבת לכלום ואלו גבי מלוא נחשבת למלוא. ובוה יש לפרש ע"ד הרמז מאה"כ לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל וכו' פי' אמר יש כמה טוגות שהם מה שאדם עושהו דרך התעסק בעלמא בדברים שלא נהנה לא הביט בהם לחשבם לעצירה ולא ראה עמל ר"ל מה שכופאים אותו לעבור אפילו כשנהנה בע"כ לא ראה ג"כ והטעם בזה כי ה' אלהיו עמו. ואינו נפסק ע"ז החבור שלו. ואלו גבי מלוא דהיינו תרופת המלך אז הוא בו ור"ל הגם דכוא אינו מכויין אליו למלוא כלל השי"ת חושבם עליו למלוא ומזה אחת רואה כמה גדלו ויקרו מאוד התעשיות של מלוא בפועל. ואיך שיב לאדם להתיירא מלעבור במלוא אחת ואפילו דרבנן כי נלטינו במאה"כ לא חסור ואשר המלוא עשה ולא חששה בהם תלוי ענין הדבקות העלמיות הסגולות:

התגלות המדות המורגשות. ומן המורגש בלב בזהו"ר נפשו נבאח למעלה וכמים פא"פ כן מלמעלה נחרבה עליו שפע אור ה' ואשר הם דוגמת האויר והאש והטל הרוחניים וכיון שאיט מכויין א"כ חסרו ממנו כל זאת הטוב הגמור. והוא אינו כ"א כמו האויר שהוא מושגש בארץ ואינו מניעו האור וחום השמש והאויר הזך והטל והגשמי ברכה ואין האויר מתקיים כ"א על ידי העפר והלחוחות שבארץ וע"ז נחשבים פירותי' והמעט שגדלים הם מרים. וכה"ג הוא האדם הזה. אחר שחיותו הוא מפעולת האברים מה שהם מקבלים קדושה מועטת העלמיות לבד. וע"י חזרת הדם מהם אל הלב הרי הלב מקבל מהם מעט מזעיר כי הלב עיקרו במורגש והאור הזה אינו מורגש כלל כ"א בפועל ע"י סגולת אור ה'. וא"כ הגם שלא נחסר בו אבר. אבל חסר בו עלם אור הנפש ואין לה אילות כח במה שחשון בזה למעלה. וא"כ אחר לאחה מעוה"ז אין לה כנפים במה שחשון ותתמשך לאור החיים חיי עוה"ב ואין זה כ"א ששאר ביד דומה כמש"כ בח"א (פ"ה אות ח' ט'). והרי הרמב"ן דבריו הובא שם שהעושה בכוונא דלבא לפני ה' בכדי שישלם לו שכרו בעוה"ז הרי"ז אין לו בעוה"ב כלום. ואפילו העושה בשביל עוה"ב אין לו חלק בחיי עוה"ב העליון כ"א למטה בג"ע ע"י המלאך דומה וכמש"כ שם. א"כ מש"כ האיש הזה שהוא לא כיון לשום מלוא ה' וכי כוונתו היטה לשיר וכה"ג מכש"כ דאין לו חלק בעוה"ב עבור זה המלוא כלום. אלא רק באם שאדם זה הוא שלם בעבודת ה' מלבד ונפש ואירע לו פ"א שנטשה לו קיום מלוא שלא בכוונה. האדם הזה י"ל שהוא כמו אדם שחשב לעשות מלוא ונאכס שמעלה עליו הכתוב כאלו עשאו. אבל זולת זה ומי שמסיר לעלמו לעשות מלואו בלא כונה כלל. ומכש"כ בלימוד התורה שאתרו באבות ודאשתמש בתנא הליף בודאי מגונה וחמור מאוד וחיובטין ממנו ביטול כמה מ"ע מה שביטלם. ולא די שהוא מפסיק את הדבקות אלא אדרבה מכניע את הנפש החת הגוף, כי הלא כל מורגשות נפשו בלימודו הוא בשביל תאוות הגוף.

כה) אמנם התנהגה כך תמיד לא פעם פעם העבודה מימיו וביטל כמה מ"ע כמו שבארנו כבר ועוד נבאר לקמן במ"ד (בפרק ט'). וחסיר בעלמו את הכוונה התכליתית כי העיקר הרגון מן השי"ת אשר אנחנו נעבוד אותו בלב שלם ונחשורר בעלמנו ונדעת ורגון הלב בזהו"ר למטען נשיג את הדבקות השלם המורגש בלב וכמאה"כ ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כ"א ליראה וכו' וללכת בדרכיו. ואין שייך יראה והליכה כ"א במה שאדם מעורר א"ע שזהו ענין הליכה במה שאדם ממשיך א"ע לרגון מלוא השי"ת ולעשות נח"ר לפניו כמאה"כ שם ולאחבה את ה' אלהיך. ויובנו הדברים ע"פ משל הנ"ל כי ע"י אלו המלוא אין נפשו מטפס ועולה למעלה. משום שבנפשו אין שייך עניי הפעולות כ"א

זה מה שרבינו לבאר בזה הפרק:

(ט) והקוטב בזה הוא ע"ד מה שהשיב רבי עקיבא לטורגוסורופוס הרשע בשאלו ממנו כיון שהש"ת אוהב המולים למה לא יולד אדם מהול ואם לזכו' את ישראל אם קן מעשי ידי אדם טובים ממעשה הקב"ה והשיבו ד"ע הלא כן הוא האמת שמעשה אדם ערופים קן ממעשה הקב"ה והראיה משכלים שעדיין אינם ראויים לאכילה והאדם קולרן ועומרן ודשן ועוחקן ובזררן ואופן ועושה ממנו לחם. והענין שהש"ת הוא בורא וממליא את הראוי בכחותיו ולאדם עוב שהוא יוליא את הראוי לפועל טוב, וכמו קן הם המלות שהשם יתברך המליא אוהם שיהיו שחולים בנפש

ישראלית אחר שיעשה אותם יהיה כמו הזרע תבואה בארץ שפי"ז נהגדל באדם הטבעיות הטובות בכחם הראוי לכתובת הנפש ואברי גופו. אמנם האדם לריך להשתדל בזה ע"ד הדעת השלמה והעבודה בלב שלם באהו"י בכדי שיתקנס שילאו לפועל טוב ושיהיו לו ללחם וכמאה"כ ויחוו את האלהים ויאכלו וישתו וכמו שפי"ג הם התרגום ועל דוגמא זאת הוא מלות המילה שהחיותו אשר הוא אינו יודע כלום ובכ"ז נתקדש בו ואח"כ כשנתגדל בא עליו המלוה דוגמתו יגלחם את ערלת לבבכם וכמו שהבאנו לעיל מהכפרי אשר זהו כל האדם. והר"ז מבואר שאי אפשר להשיג השלמות כ"א ע"י רוב יגיעה ובמס"ג:

פרק ו

(ח) במיכה הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כ"א עשות ששפט ואהבת חסד והצנע לבת עם אלהיך. פירוש הגה בכל ענין שיש בו כמה בחינות ופירשו יתכן שיתחלקו איכותם ויש מהן כמה שהם אינם כ"א ע"ד הגדר או ענה או ע"ד התקבצות. ואמנם העיקר בו הוא אלו הדברי שהם תכופים אל התכלית המקווה מכל הענין וזה התכלית נקרא טוב. והנה חו"מ מה שנתן הש"ת הגם שהם כולם קדושה אחת. מ"מ יש בהם פרטים כוללים אשר הם תכופים ביותר אל התכלית הטוב אשר זהו הטוב המקווה לאדם, ור"ל מה שדרך אדם לחכות לשכר עוה"ב. ופירוש הוא הטוב הגמור מלד ה' ית' המלווה ה' זהו תכלית מה שדורש ה' מאתנו. על ענין התכלית היה אשר הוא קולפ אל אלו הב' ענינים טוב מלד אדם ודרוש מלד הש"ת. אמר הנביא ראה הגיד לך אדם השלם מה טוב ומה ה' דורש ממך ופירשו הנביא זאת אמר שהעיר את כל העולם בדבריו הקודמים לכתוב את עיניהם העורות אשר עי"ז טעו בשרון ואולת דעתם וחשבו כי התכלית של ע"מ להביא קרבנות וכסכים שהם מלות משפיות הנעשים בבמה"ק שהוא בית מדור

שכינת ה' עדי"ו הקדים להודיעם בקודם כי לא באלה חפץ ה' לתכלית הטוב וכאשר אמר שם כמה הקרם ה' האקדמו בעולות בעגלים בני סנה הירנה ה' באלפי חילים האתן בזכורי פשטי וכו' ואחרי הודיעם הנביא זאת אם כן ישאל השואל מעתה אמור אהיה לנו מהו התכלית המבוקש מה', ומהו הטוב לפני אדם. עדי"ז השיבם. כ"א עשות משפט שיהי נשמר מכל איסורי ממון שהם גזל וגניבה ואונאה ושקר ושיהיה הן שלו הן ולאו שלו לאו, ואם יהיה ריב ביניהם יקריבו לבי"ד דק וישפטו לו באמת. וזה נכלל ג"כ לסור מכל האיסורים שאשר לנו הש"ת בשם"ה ל"ת כי הם נקראים ג"כ משפט אשר הם בין הש"ת ובין בני". אלא מפני שחמת אדם וילרו מתגבר מאוד בענין הממון ע"כ הזכיר בלשון משפט סחם וע"ד מחול"ל האי טאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנוקין, שרריך מאוד להתגבר על הילת"ר בזה. ואמר עוד ואהבת חסד שהם גמ"ח ולדקה, וזה נכלל ג"כ כל המ"ע שהם באים ממדת החסד ואמר ואהבת חסד שיראה אשר יעשה מאהבת הלז ולאו השני דברים הם נקראים במהכח אבות דין ובלום. ואמר עוד והנענע לכת עם אלהיך שזהו מדת אמת. כי ע"י מה שהוא עושה

טושה בהלנע במקום שאינו מגישו מזה כבוד קרוב הדבר סיכון לשם שמים. ומפני זהבחו ויראחו בלב שלם. והר"ז דברי חז"ל שאמרו על ג' דברים העולם עומד על הדין ועל האמת ועל השלום. והם כולם תלויים זה בזה שאם עובד לה' באמת מפני הכרחו שזהו עיקר חיות וחשיבות האדם. ע"כ מתירא לפגום בענין ממון איסור מפני יראת ה' והבחו ומשא"כ זה שמחכוין בשביל כבוד ב"א והר"ז עיקרו הנאה עלמו, א"כ בענין ממון אשר אדם יכול עליו מתגבר בו אהבת הממון מאהבת הכבוד וכן הוא רחוק מנהיגת הדרקא וגמ"ח מפני זה. והר"ז המקיים אלו השני דברים סימן לו שהוא עובד באמת. ועוד אשר רואה להיות מעשיו בדרקא ובגמ"ח שהיו בהלנע לכת הר"ז סימן מובהק שעבודו באמת לפני ה'. ועוד נכלל במאמר והלנע לכת על ענין ההתבוננות והדבקות נפשו עם כבוד השם יתברך. ורמז זאת באמרו לכת ולא אמר מעשיו כי הליכה שייך בעניני מורשי הלב כמאה"כ אשרי אדם עוז לו כך משילות בלבבם. ואמר עוד אלהיך ולא אמר ה' אלא שזהו ענין המשכת קבלת אלהותו על עלמו בהתקשרות האלו"י בלב שלם. והר"ז הקובץ שהעיקר מה שדורש השי"ת הוא זה דקיום כל מלותיו הן בשמירת ל"ת ואפילו בעניני חמדת נפשו שזהו עשות משפט וכן דקיום מ"ע שהוא אהבת חסד. ואשר שניהם יהיו מנקודת האמת מחפץ לבבו נאמן בימוד הרצון והנפש לפני ה' ולא בשביל ב"א שלכן ענינו בהלנע לכת:

ב) ובסוכה (דף מ"ט) תנא דבי רב ענן מאי דבהיב חטוקי ירכיך לומר לך מה ירך בסתר אף ד"ת בסתר זהיינו דא"ר אלעזר הגיד לך אדם וכו' עשות משפט זה הדין ואהבת חסד זה גמ"ח והצנע לכת זו הוצאת המט והבנסת כלה לחופה והלא דברים ק"ו ומה דברים שדרבן לעשות בפרהסיא אמרה תורה הצנע לכת דברים שדרבן לעשות בצנעה על אחת כמה וכמה. ופירש"י אם לריך לבזבז להולאת מת עני או להכני"כ עניה יעשה בלנעה ולא לימא קמי

מאן דלא ידע דעבדי כן וכן מפרש בשאלתו דר"א והיינו דאמר ר"א לכל מיילי צעי לניטותה וה"ה לדברי תורה. ומאמר דר"א נישעית במטות (כ"ד) שמונה שם מה שלדיקי הדורות קבצו כללים של כל התורה בכדי שעל ידי הכללים יהי' לו נקל לקיימה כולה והתחיל שם מחד שבא והעמידן על י"א בא ישע"י והעמידן על שש. בא מיכה והעמידן על ג' אלו הכללים חבוקוק והעמידן על אחת ולדיק באמונתו יחיה והמהרש"א העלה שם דרפח"ח חז"ל דקיי"ו כמ"ש"כ הרמב"ם מעיקרי האמונה כשיקיים מלוה אחת מאהבת ה' כראוי ובלא שום השתתפות כוונה אחרת מכוונת העולם בשום פנים וזכה עי"ז לעוה"ב ועד"ז אמר בכלן כי נתן לנו השי"ת סרי"ג מלות ובא הריבוי מלד המקבל כי מלד הקב"ה הנותן כולם כמלות אחת הן. ואמרו במדרש כל הדברים דיבר ה' ומה ח"ל אנכי ולא יהי' לך מלמד ששטרות הדברות בדבור אחד אמר מה שא"ל לכו"ז לומר כן כי במלות אנכי שהוא אמונת היסוד ולא יהי' לך שלא לשחק שם שמים ודבר הארץ נכללו בהן כל העשין והלאוין. אלא שהא"ר מלד שהוא מוטבע בחומר ובזמן מלדו בא לו ענין הריבוי. וע"כ אמרו כי כל המלות נכללו בעשרת הדברים ועשה"ד הם נכללו כולם במלות האמונה שהוא שורש ומקור לכולם ושכש"י שנצטו האדם לא נצטו אלא לכבוד המקום וכיון שתכליתו ותכלית התורה הוא בשביל כבוד המקום עי"ז מה שהאדם מכוין בכל עניניו בשביל כבוד המקום המיוחד הר"ז מטלה אחת אל צמי' הנותן. שזהו אנכי ולא י"ל ושיי המלות הם אחת שזהו אנכי ה' לבד ואין זולתי. ובפסיקתא אני ישנה ולבי ער זה הקב"ה א"ר חייא ב"ר אבא מנין שהקב"ה הוא לבם של ישראל שנאמר צור לבבי וחלקי אלהים לעולם, והכו"ז בזה כי רמ"ח מ"ע והלב כנגד אנכי. כחו שהלב הוא שורש של רמ"ח האזנים ומיוחס כן מלות האמונה הוא כלל ומקור של רמ"ח הפסין וזה"ש שמלות אנכי שהוא אמונת הקב"ה היא ער ועד לבן של ישראל והדמיון בזה ג"כ בשם"ה

לאין

לאוין נים' יבנה הנכללים ביוה"כ שהוא בחינת
 הלב של שם"ד ימים וכנגד לא יהי' לך. ונמלא
 דכל הזורה עם כל מלותיה נכללים כולם
 בכונת הלב שהוא האמונה בה' אחד. וכיון
 שהלב הוא שורש כל התרי"ג מצות והרי השי"ת
 נבדו ג"כ נקרא לב שהוא לבן של ישראל ולכך
 העושה מצוה אחת בשביל כבוד ה' לבד הר"ז
 קייס את כל התורה כולה כי כיון אל השורש
 העיקר כמו שהם אחת מלד הנותן ב"ה ונתקבל
 מלב אחד אל השי"ת שהוא אחד ולבן של בני'
 הוא מתיחד לו. והאריך שם המהרש"א עוד
 בדפח"ח. והקלר וזה שדוד התחיל הולך חמים
 זה אברהם שהאמין בה' והי' ראש האמונה ולא
 ביקש שום שכר כ"א כעבדים שלא ע"מ לקבל
 פרס. ודובר אמת שהקדים דיבורו לשמים
 ועשה החול קודם והוא מתכונה השלמה של
 דיבורו ומחלבו יהיה קודם. ואמר ובה מיכה
 וכו' שהוא דנו הנימוסים המוסכם בשכל האדם
 והם משפט וחסד אבל אמר שיש יחרון לדה
 האלקית שהיא תשער שלא לעשות המצות בשתוף
 ד"א רק לש"ש לבד שאף בדבר מפורסם לא
 יאמר עשיתי כך וכך משום שאין זה כ"א ליראת
 וזהבט הכבוד והר"ז כשיתוף ד"א ואין זה מן
 התכונה בלמה שהיא המצוה לשמה. ואמר שבא
 חבקוק והעמידן על אחת ולדיק באמונתו ימי'
 שהוא האחד היותר כולל לכל בר ישראל בכל
 עם והיא האמונה ששמענו כל התורה מפי
 הגבורה שהוא אחד ולפיכך כל מצותו אחד ולא
 יקבלו המצות רבוי מלדו יתברך. וזה רמז דוד
 כל מצותיך אמונה. וכמאמר חבקוק הנ"ל ולדיק
 באמונתו ימים :

יום אחד ואמרה לפני העולם שהיא מתענית
 זאת שני ימים) :
(ד) וכן תמלא דבריו אלה וגם מה שכתבנו
 בפ' הקודם (אות ז' ואות ב"ב). צם'
 הכוזרי ומה שהרמב"ן הביאו בעבור חשיבותו
 בפ' אחרי ואביא אמרותיו הקצרים במאמר
 (ג' סימן י"ז) וז"ל וזה מחועלת הברכות למי
 שהוא רגיל בהם מהכונה והכנה מפני שהם
 מליירות מין הגאה והשבח עליו למי שחננה
 ושיחשוב בהעדרה קודם לכן הכפול על ידי
 זה ההגאה ואז תגדל השמחה בה כמו שאתה
 אומר שהשינוי וקיימנו וכו' ומי שאינו מושב
 ואינו אוחז בדרך הזו אל תחשוב כי הגאון
 הגאה אנושית אך הגאה בהמית איננו מבינה
 כאשר אמרנו בשכור. הגה ילייר ביוצר המאורות
 בדר העולם העליון וגדול החישים ההם וגדול
 הועלתם ושהם אלל צוראם כקטן שברמשים
 וכו' וכן יתן אל לבו באהבת עולם הדבק בטעין
 האלקי בהעדה המוכנת לקבלו כהדבק האור
 במראה הזכה ושהחורה מאללו התחלת חפץ
 ממנו להראות מלכותו בארץ כהראותה בשמים
 וכו' אבל אדם מזרע ודם מתגברים בהם
 הטבעים ומהנלחים בהם המדות כפי התחלפות
 ההללחה והרוע מול וכאשר נתבאר בס' יעיר.
 וכאשר יודרך ויוך מהם יחיד או קהל יחול
 עליו האור האלקי ויגהנו נפלאות ונבטראות
 יולאת מסדר העולם הטבעי ויקרא זה ממנו
 אהבה ושמחה. ולא מלא הענין האלקי מקבל
 מסכים לדברו. דבק בסדר אשר ליה צו אלא
 חסידי בני אדם היו יחידים מאדם עד יעקב
 ואח"כ שבו קהל וחל עליהם הענין האלהי להיות
 להם לאלהים וסדרם במדבר בסדר הגלגלי ד'
 דגלי' כסדר רבני הגלגל וי"ב שבטי' כי"ב מזלות
 ומח' הלוים בתוך המחנות כנאמר בצפ"ו והיכל
 קדוש מכון באמצע והוא נושא את כולם חס
 כולו מורה על אהבה ויהי' משבח עליו וישמח
 ליה קבלו התורה בקר"ש ואח"כ במה שאלל
 אמת וליצ מהענינים הנחוצים לקבלת התורה
 וכאשר קבלוהו האבות כן יקבלוהו הבנים עד
 עד. ואח"כ מסדר קשרי היהודים אשר בהם
 ישלמו והוא שיהיה באלקותו יתברך ובקדמותו
 ובהשגחתו

(ג) איתא בירוש' תגיגה פ"ב שהוא חסידא
 חסא למרים ברת עלי בצלים
 (פי' בת הים אחד שנקרא בשמו עלי בצלים)
 דהיא תלוי' בחימי בוויא (ופירש המפרש שראה
 אותה בגיהנם תלוי' שם בחימי דדי') ר' יוסי
 ב"ר חנינא אמר דחסי צירי תרעא דגיהנם
 קבוע באורגה. אמר לין לבה ברין א"ל
 דתוות ציימא וטפרסא. וחד אמר דתוות
 ציימי חד יומא ומקזה לה תריי' (פי' מתענית

ובהשגחתו עד אבותינו ושהתורה מעמו ובמופת
 על כל זה והוא החסום ב"מ, ומי שהשלים
 כל אלה בכוונה גמורה הוא ישראל אמיתי
 וראוי לו שיקוה להדבק בענין האלקי הדבוק
 בבני ישראל ויקל עליו לעמוד לפני השכינה.
 ויטן אל לבו מהזכרה הראשונה של תפלה
 הנקראת אבות מעלת האבות ושברית האבות
 קיימת לעד. ובזכרה שני' כי לאלקים בעוה"ז
 ממלה מתמדת ויטן אל לבו שהוא מחי' המחי'
 בעת שירלה. ואחר שיאמין באבות וגבורות
 המדמות שהוא השגחתו וחסדו יתברך נתלה
 בעוה"ז הגופני ירוממו ויקדשו ויגדלו
 שישיגו וכו' ויטן אל לבו בזכרת אלה קדוש
 את כל אשר ספרוהו החכמים מהקדושה
 והרוממות אחר שיקיים אלהותו ומלכותו באבו'
 ובגבורות, ובסימן (ע"ג) וז"ל וכאשר היתה
 כוונה החכמה בזריאת עולם התורה שהוא גוף
 החכמה ונשאיו הם הליקיים וביניהם הכח
 הכבוד, והליקיים באמת לא יהיו כי אם
 מהסגולה והם בעלי דת האמיתית. ובסימן
 (א) העובד אללנו איננו נגזר מן העולם שלא
 יהי' למשא עליו. אבל אהב העולם ואריכות
 ימים מפני שהוא מקנה אותו העולם
 הבא. ואך הוא המחאה זה אלו יהי' מניע
 למדרגת תנוך או למדרגת אליהו, ומחאה
 להפנות עד שיתייחד לחברת המלאכים ולא
 יהי' משחומם ביחידות ובזדירות אבל הם לוחו
 וזכרתו וישחומם במלא עם, וכ"ז מפני שנעדר
 ממנו עניני עולם השפל ונחוסף עמו ראות
 מלכות שמים אשר לא יהיה לריך עמה למאכל
 ומשחה ולכחו אלה תהי' ראו' הזדירות שלמה
 ואך מתאיים המות ב"כ מלך אחת מפני שמגיעו
 אל התכלית אשר אין אחרי' מדרגה שיקון
 תוספתה וכו'. אבל בהמלא השכינה בארץ
 הקדושה בעם המוכן לנבואה ואז היו אנשים
 גפרדים ושוכנים במדברות מתחברים עם מי
 שדומה להם לא היו מתבודדים לגמרי אבל היו
 געורים על חמת התורה ומעשו המקרבים
 אל המדרגה ההיא בקדושה ובעתה והם בני
 נביאים ואך בזמן הזה וכו', הקיצוץ שם סוים
 דבריו, מי שאין לו חכמה ודעת להתבונן ורק
 עם רעונו מה שנותר לעבוד אלהים ע"כ

בזאת לעלמו גדרי הפריות והסנופין וריבוי
 התפלות והפרדת עלמו מן ב"א, לא טוב עושים
 אחר שאין להם שום תענוג והנאה בעבודתם
 וגם מדותם טבוע בלבו עם כחות החלואה
 הגופניות, ורק שהם מכריחים א"ע בענינים
 האלו מניעם מזה יסורים וחולי נפש וגשמי
 וישונו נאמר מואם בחייו מפני קילתו במאשריו
 ומכאוביו לא מחאווהו לבדידות ואיך בעלמו
 לא יהי' כן כפי ההגותו והוא אינו דבק
 באור אלקי באופן שימלא בו לוח הנביאים
 ולא הגיע לחמות המספיקים לו להעסק
 בהם ולמלא עריבותם כו' ומרבה בחטונו'
 ובקשות בעמידה. אלה החדשות אין להם
 עריבות כ"א ימים מועטים בעוד שהם חדשים
 עליו. וכל אשר הם איננו בלבו כ"א בזרבה
 לשון לא תפעל בהם הנפש ולא ימלא לה
 כניעה וענוה ומינה וישאר בעתו מתחרט כי
 נפשו תחבענו בכחותי' אשר נטבעה אליהם
 מהשמע והראי' והדיבור והעיון והעסק והאכל'
 והשחי' והמשגל והריוח בממון ותקנת ביתו.
 וכשיראה שום קלקול הלא ישאר מתחרט על
 מה שהכרית וקשר לנפשו במאשר זה עליו
 ויוסיף בחרטתו רחוק מהענין אלקי אשר ערה
 להתקרב אליו. ובסימן ה' אמר החבר החסיד
 הוא מי שהוא מושל נשמע בחושי וכחותיו
 הנפשיים והגופניים ומנהיגם בזירה כמאה"כ
 ומשל ברוחו מלובד עיר, וחכם כחות המתאו'
 ומנע אותם מהריבוי אחר שנתן להם חלקם
 די הספוק הכרחי כפי הדרך הזוה לו וחכם
 כחות הכעסניות המבקשים לגלח אחר שנתן
 להם חלקם בגלחון המועיל שהוא בגלחון עם
 האמת בדברי חכמות ודעות וגערת אנשים
 הרעים ונתן לחושים חלקם במה שמועיל לו
 ולא יותר. ופי' המפרש שבאדם שכל דמיון
 ומחשבה, ולעומת השכל יתנשא הספק השכלי.
 ולעומת הדמיון והמחשב יתנשא הכח המעורר,
 ובמתעורר שני חלקים אחת תאווי ואחת
 כעסני, ואלה שלשה ישימו משערם באברים
 ע"י חפץ השכלי והמעורר, והאברים ילכו בכח
 הנובעת ע"י רוח חיונית המתפשטת להם מלב,
 ובכח התאווי תהבה שגאה חמדה גיעול הנאה
 ועלב, ששה כחות. ובכח כעסני חמם תחלת
 יאוש

יאות יראה אצירות וכעס. וזה כל פרי הסר
 חטאתו שיחנהג בהם ע"ד השוה הנ"ל. כי
 להפטר עם הכחות אלו בלא כלום אי אפשר
 כי אמנם מחומר קודמנו אולם איש הנלבב
 יסבב ע"ד קדש עלמך במותר לך וגם את
 הרייך לו ע"ד בכל דרכיך דעהו, כי הרשות
 ביד השכל השופט והמכיר האמת והדעת להמאים
 את המותר וגם את המוכרח יטפיל אותו אל
 עריבת השכל הנאמן המכיר בעבודת ה'
 מאהו"י ואז יהי תשמישו בהם בקודש. וז"ל
 הפנים. ויהן לחושים רק חלקם בענין הליורך
 חפשי המועיל וכן השמע והראות והרגשה
 הולכת אחריהם ואח"כ הילך והרעיון והמחשב
 והזכרון ואחר כך הכח החפשי והם משתמשים
 עבדים לחפץ השכל. וע"י כל זה יקרא אל
 מושיו וכחיו אנשי עדתו כמושל הנשמע אל חילו
 שקוראם לעזור לו להתדבק במדרגה שהוא
 למעלה ממנה ר"ל המדרגה האלקיות אשר הוא
 למעלה מהמדרגה שלית וכו' ומפנה את שכלו
 מכל אשר קדם ממחשבות העוה"ז והוא מזה
 את הכח המדמה שלו להמליח ההדור שבזרות
 מחשבותיו הנמלאות אללו בעזר הזכרון לדמות
 אליה הענין האלקי המבוקש כמו מעמד הר
 סיני ומעמד אברהם ויחזק בהר המוריה וכמו
 משכן משה והסדר עבודה שבת וחול שחלה ושרה
 אור הכבוד בבית המקדש. ויגער במחשבי
 יגרו ושדיו מבלבלי האמת ומספקו ויגער
 בכעסני ותאווני מהקות החפשי והניעו והעטירו
 צמה שיש אללם מהכעס והתאוה. ואחר זאת
 ההלצה ינהיג את כל אבריו וחשויו בזריות
 ומריצות ושמחה יעמדו לפני ה' בלא עללה
 וישתחוו צפת לווים ויהיו מביטות העינים כעבד
 אל אדונו ויעמדו כל האיברים כנבילים היראים
 ולעשותו ריזות מלות מנהיגם לא ירגיבו על
 מימוש ולא על הפסד אש יהי להם והלשון
 יסכים עם המחשבה בחפלה. יתלוה קרבנותו
 שבו ממדמה בזוחמיים ויתרחק מבהמיים ויהיה
 פרי לילו ויומו השלם עתות של הפל' והפרי שבו
 את יום השבת מפני שהוא מעמד להדבק בענין
 האלקי ועבודתו בשמחה. וכל אשר תרחק עת
 החפלה מהנפש היא הולכת וקודרת צמה שפגע

אותה מעסקי העולם וכו' ואז ירלה הגוף בשבת
 מפני מה שחסר לו מששת הימים ויהי נכון
 לעתיד. וכאלו אותו יום מתרפאה מחולי שקדם,
 דומה למה שפשה חיוב בכל שבוע לבניו כמו
 שהוא אומר אולי חטאו בני וכו'. וכן יהי לום
 החסיד בכל עת שיזום שיפנה ויעזר בו הראות
 והשמע והלשון ולא יטרידם בזולת מה שיקרבו
 אותו אל האלקים. ובסימן י"א האריך מאוד
 בזמ"ל החסיד איך שזוכה לכל המדות טובות
 העוה והכניעה. וכל מה שהוא עושה יודע
 במחשבתו אז אשר הכל ע"י כח הבורא המשיג
 והמחי' את הכל עושה כ"ז והוא לעולם כאלו
 השכינה כנגדו והמלאכים מתחברים עמו בכת
 ויש מהם אשר הם במקום הראוי והטוהר
 זוכים אז לראות בפועל וכאשר כן היו טובי
 החכמים בבית שני שומעים ב"ק ורואים הלזרות
 וכו' והאהבה והיראה מאין ספק נכנסות בנפש
 עם אלה הענינים וכי השבח הולך אחר השמחה
 כמאה"כ תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך
 בשמחה ובטוב לבב, (הנה הגהתי בדבריו בחסר
 ויתיר ובשינוי לשון בכדי שיזכו דבריו ובעבור
 אהבת הקילור), והר"ו מבואר בכל המעט הכמות
 שהבאתי ממנו ככל מה שכתבתי אשר זה הכלי'
 התו"מ בכדי שיטהר נפשו וחשויו ויפריש מלבו
 אהבת עוה"ז ויזכה להיות דבק נפשו באהבת
 השי"ת על ידי קיום התו"מ וע"י ההתבוננות
 והתבודדות הראוי לו והשתדלות חזק:

ה) **והנה** אחרי כל זה האמת עדות לעלמו
 אשר אחר כל התפעלות בעלי
 חכמה היודעים ומכירים את בוראם והגם
 שיטהרו את נפשם מכל כחות הגופניים וכבשו
 את השני ילדים התאווני והכעסני ופירשו את
 כל מחשבתם מן כל עניני עוה"ז. ועד אשר
 כל עשה מחשבתם תמיד הם לפני ה' באהבה
 וביראה תמיד. בז"ז הם לריכים לשמור את
 כל מלות וחוקים של כל החורה כולה איש לא
 נעדר מכל המלות שנלוטויו הם וגדריהן וכל
 ענפיהן הגם שהם רק מדברי חז"ל ובאש שיבעל
 בשאט נפשו אחת מהנה הר"ז איבד את כל
 התפעלותיו ודבקיותו ועבודתו ואין עמו שארית
 מאומה ולא יועיל לו כל חכמותיו ואין לו שארית
 דבקות

דבקות לה' באמת כ"א רק ע"י כח המדמה והמכוננת וכמאה"כ הלא ידאחק כסלחך. כי כל מלות ה' לא יכולם שום רעיון ושכל האנושי כ"א החכמה האלקית היא הכינה וגם חקרה אשר אי אפשר להיות הקשר וההתחברות בין הש"ת ובין בניו כ"א ע"י השלמת קיום כל מלות החורה אחת מהנה לא נעדרה. וכמו שכתבנו בפ' הקודם (אות ז' ואות כ"ב), ולמשן זאת אביא כאן אלה דברי הכוזרי החכם האיש אלקי מה שדיבר והאריך בזה ואקלר מפני יראת האריכות. וזהו קוטב דבריו במאמר ג' (ס' כ"ג) והי' חל עם כל מעשה מהמעשים הנלמדים עלינו הענין האלקי כי החורה בהיות הטבעיות כולם משוערות מאת הבורא ואין שיעורם ביכולת השכל של נברא כאשר ההיות הטבעיות משוערות שיעור שלם בפלם ומאזוני משפט ביד ה' מן הארבעה יסודות עם ארבע איכותיהם כי אחסם שלמות ערכם מונח ועומד על קו אחד בלתי מתחלק עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע למשן תחול עליו זורה הראוי' כי ענינה הלוי בלדקת שווי המזג טבעי המשקילת המרבה מעדיף והממעיט מחסר ועל ידי זה בא מניעת חול הזורה עליהם מחיים ולמחים ויהי' לכל מזג זורה שהיא ראויה לו ובמעט דבר יפסד, הלא תראה הבינה שיפסידה חוס גדול או תטאה ולא תקבל זורה אפרוח זרק ישלימנה חמוס תרנגולת אותה ג' שבעות ותחול בו זורה על השלמות ומי זה אשר יוכל לשער המעשים עד שיחול בו הענין האלקי כי אם ה' אלהים לבדו. וכי המעשים החוריים שהם דומי' לטבעי' אינך יודע תואות' ותחסבם תהוה עד אחר שתראה אותם בעיניך ואז תורה ותרומם מנהיגם ומניעם ותיחד לו היכולת. וכאשר אם לא היית יודע מעולם ענין משגל ולא ידעת התולדה היוולדת ממנה. ואם יגיעך מספר אחד אשר ע"י עמך חזק אל חברי הכיעור שכאשה ואחת יודע מה שהם בקרבותי' מהפחיתות ואשר עי"ז תוליד כמותך היית מתפלל ואומר אין התעשות האלה אלא תהו ושגוון. ואחר שאתה רואה בעיניך שדמיוןך נולד מהאשה אז תורה ותחשוב כי אתה עזרת היורה היא ושהיולר כיון כך ודוגמתך את

ישב העולם. וכן הם המעשים החוריים המשוערים מן ה' אלהים כענין הקרבות שחשין כבש ומתלכלכים בדמו והפשטתו ורחמלת מעיו וניתוחו וזריקת דמיו ועריכת העץ והאש ואם לא היה במלות ה' אלהיך היית לועג להמעשים ההם להיות מושב כי הם מרוחקי' מן ה' אלהים ולא מקורבים עד שכאשר יושלם כראוי ותראה האש היודר מן השמים או כי תמלא כך על ידי הקרבנות רוח חרש בדעת וחביבות הכרת נפלאות כבוד ה' אשר מעולם לא היית רגיל בזה או תלומות אמיתיות או גדולות או תדע וסודה כי הם התולדות טובות הגיעוך ממה שהקדמת והדבר הגדול אשר בו דבקה אליו הגעת ועד שחזכה כי לא יקשה בעיניך ענין המות שזאת אחר שדבקה בו בהבורא יחברך איננה כי אם כלות הגוף אבל הגפש שהגיעה אל המעלה ההיא אין לה ירידה ממנה ולא רוחק מהמדרגה ההיא. ונתבאר מזה כי אין קורבה אל ה' אלהים אלא במלותיו ואי אפשר לדעת מלות ה' א' אלא מדרך נבואה לא בהקשה ולא בסברה, ובסימן ס"ה כתב ארבעה נכנסו לפרדם ואחר הפסיד המעשים מפני שהשקיף על השכלים שזהו גודל הדבקות וזיכור הגפש בהפשטת דעתו ונפשו מכל עניני גשמיים. ואמר בדעתו הלא אלה המעש' המלות שנגטויות הם רק בליים ומשמתי' להתכלית של השגת המדרגה הזאת והני כבר הנני הגעתי אליו ומעתה לא ארגיש עוד על מעשה החורה. ועי"ז נפסד והפסיד וטעם והתעה. וכן כתב בס' כ"ג ח"ל ראינו חרפת בעלי הכימיי' ובעלי הרוחניות אשר חסבו כי יבוננו בדעהם מזגי ומשקלי הטבעיים והאיכות אשר בד' יסודות אשר עי"ז יעלה בידם לעשות מנוחשת זהב ולא עלתה בידם כלל כ"א דברים שהם כבר ילרם הבורא בטבעיהם כעשותם הדבורי' מבשר הבקר, והיותו מהיין כי זה אינו משיעורם ומחמתם אבל הוא מהנסינות שכן מלאו וכאשר נמלא משגל יולא ממנו ולר. ושיעור הערכים שראוי להם הזורה האטטי' איננה כ"א לזורה יסברך. וכן האומה הח' צ"י הראוי' לחול הענין האלקי בחוכה איננו כ"א לאלקים לבדו ולרין לשמוע אותו השיעור והעדר

והערך ממנו ואל יתחכם האדם עם דברו כמו
שלאמר אין חכמה ואין עצה ואין תבונה לנגד
ה' והבן איך תראה התחבולה שאנחנו לריכים
להתדמות לאבותינו ללכת אחריהם ולא נתחכם
לגמנו בתורה. והר"ז כל דבריו מיוסדים
וכבאלי אש וככל דבריו ה"ל:

איתא

במד"א (פרק כג) איך שיוצאי
מלרים חסובים מאוד לפני השם
ימכרך מפני שהם עבדו את ה' בזהבה ובמס"ג
יותר הם חסובים הרבה מהדורות שאחר כך
אשר לומדים תורה ויש להם מלות יותר וז"ל
מצאני זקן אחד וא"ל רבי דורות הללו הן
כשרין יותר מן יוצאי מצרים שהרי דורו של
משה לא היה עמהם רק התורה לבד אבל
דורות אלו יש להם גם נביאים וכתובים
ואמרתיו לו לא שהרי אותן דורות מיום שחרב
בית ראשון ה' עמהם הורה נביאים וכתובים
ודברי פלפול של תורה ואפ"ה לא היו כשרין
ביוצ"מ וכן כתיב הלוך וקראת כו' כה אבר ה'
וברתי לך חסד נעוררך אהבת כלולותיך
לבתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה קידש
ישראל לה' ראשית תבואתה וכו' אף דור
ה' משבח את יוצא"מ כי אפילו מצוה אחת
שהיתה בידם נוח לפני הקב"ה הרבה יותר מן
במה מצות שלנו ומהו המצוה אחת שנתקבצו
כולם באגודה אחת וכתרו ברית שיעשו גמ"ח
זה עם זה וישמרו ברית הסילה שהוא ברית
אברהם יצחק ויעקב ושלא יניחו לשון של
יעקב אבינו ושלא ילמדו לשון מצרים מפני
דרכי ע"ז (ושם צפ' כ"ד) יוצאי מצרים מצוה
אחת היתה בידן והיתה נוחה הרבה לפני
הקב"ה יותר מן מאה מצות, והר"ז מבואר בו
שהטייקר הוא העבודה פנימית ועי"ז נוח לפני
הקב"ה המלוה שלו יותר ממאה שעושה אחר.
ולשוט מאה הוא ללא דוקא שכן אפי' מפני
חמה אלפים. רכיון דרממנא לבא צעי והלכ
הוא הנפש וערכו גדול על ערך האחר שמלותיו
גופני כמו בלא נפש. ויתעל' ערכו של ראשון כמו
ערך הנפש על ערך הגוף שזכו לאלפי אלפים.
וכן (צפ' כ"ה) חושב אלו הדברים שמחך אותן
המדות טובות קונה לרלון הקב"ה וגם עוה"ב

וז"ל ואלו הן המעש"מ שהאדם קונה להקב"ה
ועוה"ב מתוכם מתוך אהבה ואחיה ויראה
ושלום וריעות. ומתוך האמת והשלום ומתוך
שפל ברך ומתוך ענוה ומתוך ריבוי ישיבה
ומיעוט מחורה ומתוך שימוש חכמים ופלפול
תלמידים ומתוך לב טוב ודרך ארץ ולא
לאו והן הן. והרי דמישב להבנה ויראה ואמת
וענוה ושפל ברך ושאר מדות טובות שכל
המדות טובות אלו גורמים תמימות ודבקות
ולב טוב וכולם הם המצויים לירי עבודה
פנימית לשם שמים. ולאמר שם עוד למדנו
מאבינו אברהם שבתחלת מעשיו היה לו
יראה מלפני הקב"ה שנאמר אל הירא ואין
אומרים זאת כ"א למי שהוא ירא שמים
לאמהו. וכן למדנו מיצחק שבתחלת מעשיו
היה ירא שמים לאמתו וכן למדנו מיעקב
אבינו שבתחלת מעשיו היה לו יראה מלפני
הקב"ה שנאמר וירא ויאמר. וכן למדנו
מאבותינו הראשונים שבתחלת מעשיהם
היה להם יראה מלפני הקב"ה. וכפ"ד וכן
כל חכם וחכם שיש בו דברי תורה לאמתו
ומתאנה על כבודו של הקב"ה כל ימיו
ומתאוה ומצפה על כבוד ירושלים ועל בית
המקדש ועל הישועה מיד שורה רוח"ק
בקרבו, שנאמר איה השם בקרבו את רוח
קדשו, מכאן אמרו כל ה"ח שעוסק בתורה
בכל יום תמיד בשביל להרבות כבוד שמים
אינו צריך לכל דבר שיהיה לו שומר אלא
הקב"ה משמרו בעצמו, ומלאכי השרת
עומדים סביב לו וחרב ביד כולם ומשמרין
אותו חיים שלא בצער ושלא ביצה"ר לימות
בן דוד ולעוה"ב. ביצר עתיד הקב"ה לישב
בביהמ"ד שלו וצדיקי עולם יושבין לפניו
והקדוש ב"ה ניתן להם ולנשיהם ובניהם
ובנותיהם ומשרתיהם ומשרותיהם צורך
בתיהם ורוח הקודש שורה עליהם שנאמר
והיה אח"כ אשפוך רוחי על כל בשר ונבאו
בניכם ובנותיהם וגם על העבדים ושפחות
בימים ההמה אשפוך את רוחי וכו'. והרי
שהתד"א חושב הכל צמ"ח שהוא לשם שמים
דוקא ולאחר הוא אוהב להשי"ם באמת ולב"י
ואשר

ואשר ע"כ משתתף בלעג אשר כזכור להשי"ת
 ואשר לב"י, ולכן שכרו שאפילו בניו ועבדיו
 המשמשים אותו זוכין לעוה"ב ולרה"ק, וצפ"ה
 מכאן אמרו יעשה אדם מעש"ט ואח"כ ישאל
 תורה מהקב"ה. מעשים כשרים וצדיקים
 ואח"כ ישאל חכמה. יהפוך ענוה ואח"כ
 ישאל בינה:

ז) ובה וראה איך תנועה אחת של אחת
 תשוב מאוד לפני הקב"ה דאיחא
 במדרש שמוס אין הקב"ה נותן גדולה לאדם
 עד שמנסהו בתחלה בדבר קל, שלא זכה
 משה רבינו להיות זוכה שיהי' הוא גואל
 ישראל ושינתן התורה ע"י עד שנוסה ע"י
 מרעה הצאן שחם על כבשה קטנה ונשאה
 על כהפו מיל בשביל להשקותה אצל נהר,
 ולא זכה דוד למלכות עולם כ"א ע"י מעשה
 כזאת ג"כ. וכהר"א פ"ג כל המרבה כבוד
 שמים וממעט כבוד עצמו וזכה שיתרבה
 כבוד שמים וגם כבוד עצמו מתרבה אבל
 המסעם וכו' כבוד עצמו מתמעט, מעשה
 באדם שהי' בנו עונה בביהבג"ס אחר העובר
 לפני התיבה דברים של תפלות וכששאלו
 לאביו אמאי אינו מוחה השיבם מה אעשה
 לו תינוק הוא עברו בן כל ימי החג ולא
 מיחהו לא יצאת אותה שנה וב' וג' עד
 שיצאו מביתו חמשה עשר נפשות שמתו
 אשהו ובניו וב"ב ולא נשאר ממנו כי אם
 שנים. אחר חיגר ומוסא ואחר שומה ורשע.

ושב מעשה באחר שהי' מתחרט בעצמו
 שלא קרא ולא שנה פעם אחת הייתי עומד
 אני והוא בבהכנ"ס כיון שהגיע שליח ציבור
 לקדושת השם הגביה אותו בן אדם את קולו
 ביותר וענה בקול רם אחריו את קדושת השם
 אמרתי לו בני מה ראת שהגבהת את קולך
 עד למאוד ואמר לי לא די שלא קריתי
 ולא שניתו אלא עכשיו שניתן לי רשות
 אנביה קולי ותנוח עלי נפשי, אמרו לא
 יצאת שנה א' ב' ג' עד שעלה אותו איש מבבל
 לא"י ועשאוהו שם מסונה ומינוהו על כל
 הכרניות שבא"י ונתנו לו שם מקום ובנה
 לו בית וישב בה כל ימי חייו. והניח לבניו

ולבני בניו ממון הרבה עד סוף כל הדורות.
 ופי' מה שהגביה את קולו כי זה נתמלא לבו
 בהתלהבות מפני רגשת דעתו שנתחרט על
 מיטעו עבודתו להשי"ת שעד הנה. ט"ז
 התנחם בזה עתה שיענה קדושה ומחוק נהמת
 לבו ככפיר כמו כן הגביה קולו ברעש גדול
 לפני ה' להיותו מזכרו בכל לבו, וע"י רגשת
 קולו והתפעלות נפשו בזיכורו ע"ז נח עליו
 נפשו. והתנועה זו שהיא היתה מלבו בלחמ
 ע"כ זכה לגדולה לו ולרעו אחריו עד סוף כל
 הדורות. וכן וראה עוד כמה גדול ההתעוררות
 שבלב ומחשבת לבו הטובים במדתו הטובה
 והאמת מה שמחויק בה בגדול עטותו לפני
 השי"ת ואשר הוא כנעט בלבו תמיד לפניו כדרך
 הטובד בלחמ מפנימיות לבבו:

ח) א"ת באותיות דל' עקיבא (אות ח'),
 ד"א קרוב ה' לנשברי לב מלמד
 שכל מי שלבו שבורה בכל יום ורוחו נמוכה
 ודברו מסועט בפיו בכל יום עמו שכינה
 מהלכת בכל יום ולא עוד אלא שמעלה
 עליו הכתוב כאלו מוכח בניו בלבו ומעלה
 עולות וזבחים עליו לפני הקב"ה שנאמר
 זבחי אלהים רוח נשברה לב נשבר ונדכה וגו'
 שכל שבורי לב חביבין לפני הקב"ה יותר
 ממלאכי השרה שמלאכי השרה מרוחקין מן
 השכינה שלשים ושש אלפים רבבות פרסאות
 שנאמר שרפים עומדים ממעל לו לו בנימי'
 שלשים ושש אלפים רבבות פרסאות וכל
 פרסה אלף אלפים וכל אמה ד' זרתות ומפח
 וכל זרת הוא מסוף העולם ועד סופו שנא'
 ושמים בורת תכן. אבל שבורי לב הקב"ה
 קרוב אצלם מאמה אל אמה לכך נאמר קרוב
 ה' לנשברי לב ולא לנמהרי לב שכבר כתוב
 אמרו לנמהרי לב חזקו ואל תיראו אלא
 שהקב"ה מרחיק שכינתו מעל גבהי לבב
 וכולם נחשבים עליו כתועבה שנאמר כי
 תועבת ה' כל גבה לב יד ליד לא ינקה ואין
 תועבה אלא ע"ז שנאמר ולא תביא תועבה
 אל ביתך מכאן מצינו שכל מי שיש לו
 גסות הרוח כאלו עובר ע"ז ולא עוד אלא
 שמעלה

שמעלה עליו הכתוב כאלו בונה במה בלבו ומקמיר עליה קטורת לע"ז ומהו יד ליד שאפילו יש בו צדקה וגמ"ח כאברהם אבינו שקנה בצדקה שמים וארץ עוה"ז ועוה"ב ויש בו נסות הרוח לא ינקה מדינה של גיהנם. ד"א אפילו יש בו תורה וחכמה כמשה רע"ה שקיבל תורה מיד ליד ויש בו נסות הרוח לא ינקה מדינה של גיהנם וכן הוא אומר כי רם ה' ושפל יראה וגבוה ממרחק יידע מלמד שאין מסתכל הקב"ה במי שיש בו נסות הרוח כמי שאינו מסתכל באדם שהוא שונא לו מנעוריו שאין שונא להקב"ה אלא מי שיש בו נסות הרוח שנאמר לב נשבר ונדכה א' לא תבוה, ולכך נאמר כי רם ה' ושפל יראה ומהו וגבוה ממרחק יידע בשני יודין מלמד שאמר הקב"ה כל מי שיש בידו נסות רוח נאלו מקלל בשני עולמות ומנרף אותו ח"ו שאין שני יודין אלא אחד בעולם הזה ואחד בעוה"ב. וכל מי שזוהב את יצרו בכל יום ומתורה עליו מעלה אני עליו כאלו כבדני בשני עולמות שנאמר זובח תורה יכבדני בשני נוני"ן אחד בעוה"ז ואחד בעוה"ב ע"כ. ודבריו אלו נוקבים לצב עיקש הרולה לראות את האמת ואפילו בעינים סרוקות כי אחר עונת הלב הם הם כל הסורה ומלות שלו וכל פלם ומשקל מעשיו צאבנאח דלכא תליא. ואם רלונו ותשוקתו תמיד לעבוד ה' באמת נעבד נרע אל אדונו ומשים תמיד אל לבו גודל שפלת עלמו ונגד זה גודל רוממות השם יתברך ויראתו והשגחתו עי"ז לבו נשבר ונכנע לפני השו"ת תמיד ונתעלה עי"ז כרום רוממות מעלה. אבל אם מכיון בכל מעשיו ותורתו לעלמו, עי"ז בחי'ן ספק מבקש גדולה וכבוד לעלמו שאינו נכנע ואין כוש מלפני אדונו מלך מלכי המלכים היודע ומביט מלפניו לבבו. והר"ז הולך ומתגאה ועי"ז נפתק ויורד בעומק התחיות מעט מעט:

והחושים הלב רואה שומע מדבר ויש בו צפיוף נוחם חקיקה הליכה ריחוש עליצה מטהר מגיל מתעצב ישן וער מתחכם וממפש עוסק ומתקן ומרפא רם ונשבר שוכח וזוכר ישיש שומח טוב ורע. ואין שנהא ואהבה כ"א בלב ואין קנאה ודאגה כ"א בלב וכן דיווי ותענוג. לפיכך אין הקב"ה צופה אלא ללב שנאמר כי האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב. ובאות נו"ן כתיב אני ה' חוקר לב וכליות מפני מה אינו חוקר כי אם לב וכליות מפני שהלב מכין בינה ומחשב מחשבו' וכליות יועצות יועצות מצות מובות ורעות אמר הקב"ה הללו הן מנהיגיו ומפרנסיו של אדם ואין לי עסק כ"א בהן שכל האברים נוהגים על ידם לכך נאמר נר ה' נשמת אדם. ובאות פ' אמר משה לפני הקב"ה יודע אני שלא בראת עולמך אלא לכבודך ולא עשית ברו' אלא ליקריך, ולא בראת אדם אלא כדי לחלוק לך כבוד ולא בראת ראש באדם אלא לכבוד שמך לתפילין ולהיות קודה ומשתחוה לך עינים אלא לראות כבודך אזנים אלא לשמוע לכבודך שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו. ובאות ב' מפני מה ברא את העולם באות ב' של בראשית וסיים התורה באות ל' כדי שתדבקם יחד אינו אלא בל וכשתהפוך אותם אינו אלא לב. אמר הקב"ה אם אתם מקיימים שני דברים הללו בבל ולב אני מעלה עליכם כאלו קיימתם את התורה כולה מן ב' ועד ל'. ד"א ב' בו בינה לכל יראה בינה לכל גפש ורוח מכאן אתה למד שגדולה בינה לפני הקב"ה יותר מן התורה שאפילו אדם קורא חנ"ך ושונה מדרשים משנה הלכות ושמעויות ותוספתות וסעמדות והגדות וכל סדרי בראשית ואין בו בינה אין תורתו שוה כלום שנאמר ובינת נבוניו תסתתר. ונ"ל כוונתו צבל ולב משום דשורש תיבת צל הוא על דרך המניעה באזהר דבר מעטס רלון הלב שאפילו לבו אינו רולה ואינו מסתפק בזה ואומר לאו. וכמאה"כ טובתי צל עליך שנס לצי מסכים לזה. וכפירש"י בחומש שיש תיבות משמשים

(פ) שם באות למ"ד. לב מבין דעת מלמד ששקול הלב כנגד כל האברים שכלב יש בו עיקר כל האברים

דבר והספוכו ונבי הלכ הר"ז כל בזה השם של
 לב ג"כ דהיפוך האותיות כל. וזה אם תקיימו
 שני אותיות אלו כל ולב שזכו שכל הדברים
 האסורים לא ימי בכס אפילו תאוות הלב.
 ואת המ"ע תקיימו בכל חפץ לבכס וזכו ע"י
 שישימו כל לבכס אלו ע"ז אני מעלה וכו' :

(י) במדרש (פ' ב"ה) נאמר ארור האיש
 אשר לא יקים לא ילמוד לא
 נאמר שאלו כן לא היה תקומה ח"ו א"ר
 אחא בשם רתב"ח למד אדם ועשה ושמר
 והיתה סיפוק בידו למחות ולא סיחה להחויק
 ולא החויק הר"ו בכלל ארור ר"י בשם ה'
 חייא לא למד אדם ולא שמר ולא עשה ולא
 לימד לאחרים ולא היה סיפוק בידו להחויק
 והחויק ולא בידו למחות ומיחה הרי זה
 ככלל בריוך :

(יא) בב"ר פכ"ב לפתח חמאת רובין.
 בתחלה הש כחו כנקבה וגם
 דומה להום עכביש. ואח"כ נעשה כוכר ובא
 בגבורה ומהחוט עכביש נהגב- כעבות
 הענלה בתחלה הלך ואח"כ אורח ואחר כך
 בעה"ב עוד עושה עצמו כמהתמנם בכרי
 שהאדם לא ירגיש במצורת ערמחו. ולא
 עוד אלא שחוטף ממנו מה שעושה טוב
 ונוזלו בשעה שרואה אדם ממשמש בשערו
 סתלא בעקיבו היצה"ר סחי ליה בכחיפו
 ואמר הרין רירי הוא (ובפרק ט"א) צדיקים
 נמשלו לתמרה וארו כמו שהם לבן מכונן
 למעלה כך צדיקים לבן מכונן להקב"ה
 ומבקשין תמיד כמאה"כ עיני תמיד אל ה'
 כי הוא יוציא מרשת רגלי, ומה תמרה יש לה
 תאוה אף כך צדיקים ומהו תאוותן הקב"ה
 שנאמר קוה קויתי לה'. אוהב מהר לב
 למי הקב"ה אוהב למי שהוא מהר לב וכן
 רעהו זה אברהם שהיה תמים ומהר לבכו
 ונעשה אוהבו של מקים, ובפ' מ"ד אמר רב
 לא ניתנו המצות אלא לצרף בהן את ישראל
 שנאמר אמרת ה' צרופה. ובירושלמי (יומא
 פ"ח) ריב"פ בש"ד הן נקרא בתורה ולא
 נבעת (במתי) כמה בת היצה"ר גדול נבי

שקלים למשכן הביאו כל נריב לב ואלו
 לעבירה כל העם פקרו וכו'. לעת טובה לא
 באו העם מעצמם אלא ויוצא משה את העם.
 ואלו לרעה והקרבון אלי כולכם. וכאשר
 יתבונן האדם בכל הדורות כמה אנשים גדולי'
 וכמה המון רבים שנלכדו בידי היצה"ר ואפילו
 הצדיקים נמלא בהם ג"כ מה שהכשילם הילך
 הרע וכמאה"כ אין אדם לדיק בארץ וכו' ודוד
 השתדל כל ימיו בתחנות ובקשות ובתעניות.
 בכדי להכניע את היצה"ר א"כ ק"ו להדיוטים
 כמה התבוננות לריכיש להכניע את ילד
 ולעורר את היראה בלבבם תמיד. ואין יוס
 אחד מצטיה על יוס שלאחריו כמחז"ל שיה"ר
 מהחדש ומתבצר בכל יוס. והראיה של"ך
 לקרות ק"ש בכל יוס צוקר וערב :

(יג) וכבר נלעיינו על ענין ההתבוננות.
 א' והיו הרברים האלה אשר
 אנבי מצוך היום על לבבך שזכו ענין ההתבוננות'
 ולאגדת מוסר וחכמה שהוא הערת השכל וכדאי'
 בספרי (ס). ב' ושטתם את דברי אלה על
 לבבכם, שאין מקרא יולא מידי פשוטו שזה
 מה שנלטה על ההתבוננות היטב עד שיכנסו
 הדברים חקוק על לבו ועל נפשו. ג' מאה"כ
 ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך
 ב"א ליראה את ה' אלהיך ולאהבה את ה'
 אלהיכם, וידוע שהדברים המיוחדים לר"ן
 הלב ולכח הנפש כמו היראה והאהבה והמדות
 טובות אי אפשר לקיימם כ"א על ידי השגת
 השכל ושקידת ההתבוננות ועד שיכיר את דברי
 השכל והתבונה שכן הוא האמת הברור ואלו
 יכנסו בלבו. כי ידוע שאין הלב מקבל אלא
 הדבר שנתאמת אליו. ואם כן בוודאי אלו
 כלוויס של שאלת ה' מישראל ע"ד יראה והאהבה.
 הכוונה בזה ע"ד גדול התבוננות בכל עתים
 מיוחדים הראויים לפניו. ד' צפרשת האזינו
 דוד עקש ופתלתל הלה' הגמלו זאת עם נבל
 ולא חכם ותרגומו ולא אחימו באורייתא. ור"ל
 שאם היו מתבוננים ומתחמנים בתורה וכו'
 נותנים המוסר של תורה אל לבבם אז לא היו
 דור עקש ופתלתול אלא הסיכה בזה מה שהם לא
 התבוננו, ואמר שם עוד הלא אביך קנן הוא
 טכד

(יג) **זהנה** איתא (ברכות נפ"ה) אין עומדין לההפלל אלא מתוך כבוד ראש, חסידים הראשונים היו שותין שעה אחת ובתפללין, ובגמרא איתא שהיו שותין שעה אחת קודם כל תפלה ושעה אחת בתפללים ושעה אחת היו שוהים אחר התפלה ופריך מאחר ששהו תשע שעות ביום בתפלה תורתן היאך משתמרת ומלאכתן היאך נעשית ומשני אלא מתוך שחסידים הם תורתן משתמרת ומלאכתן מהברכת, ופירש רבינו יונה דהך שעה הוא שיעור שעה ממש, דאל"כ מאי פריך מאחר ששהו ת"ש אלא שהם ת"ש ממש, ופירש הטעם מפני שבאותם שעות היו ממאסים כל תלות עוה"ז עד שהיו מיחדים לבם למקום. ויל"ד על החסידים דהכי עבדי הכי לבטל חשמה שעות מלימוד תורה הא איתא (בקידושין דף מ') נשאלה שאלה זו לפנייהם מעשה גדול או תלמוד גדול נענו כולם תלמוד גדול שמביא לירי מעשה, והרי שהתלמוד גדול מכל מעשה של מזה. ומכש"כ ממחשבה של מזה דמשמע שלא עשו שום דבר באותן השעות אלא שהיו מהבודדין לפני קונס באותן השעות והיאך הקילו לעלמן זמן קוצא של ביטול תורה והא כתיב לא ימוש מפך והגית בו יומם ולילה, והטור בא"ח (סי' ל"ח) משמע מלשון ג"כ שלא עסקו כי אם בהתבודדות המחשבה, וז"ל ויעיר הבוונה ויסיר כל המחשבות המורדות אותו עד שתשאר מחשבתו וכוונתו וכה בתפלתו ויחשוב אלו לפני סלך בשרודם ה' מדבר ה' מסדר דבריו ומכוין בהם יפה לכל יכשל, ק"ו לפני סמ"ה"ם הקב"ה שצריך לבזין אף במחשבתו כי לפניו המחשבה בדיבור כי כל המחשבות הוא חוקר, וכן היו עושים חסידים ואנשי מעשה שהיו מתבודדים ומכוונים בתפלתם עד שהיו מגיעים להתפשטות הנשמיות ולהתגבר רוח השכלית עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה. ומקלת דברי הסור כ"כ הסמ"ק, ולריך לומר משום דעיני ההתבודדות הוא ג"כ מזה גדולה כמו שביארנו כאן כי עי"ז בא לאהבה ה' ויראתו ולמילת

הלכ

עשך ויכוונך. פי'. א' היה לך להתכוון מה שהקב"ה הוא אביך ע"ד מאה"כ כי חלק ה' עמו. ב' קך ע"י יל"מ וכל הנסים והנפלאות שעשה עמך. ג' הוא עשך שתיקן אותך לזמנה שלמה ועוד שילרך. ד' ויכוונך שהכין לך את התו"מ. אשר מעתה אם היית מתכוון בודאי היית מתקן את עלמך לטוב. ה' שאל אביך כו' זקניך כו' מה שנודע להם בכל המשך הדורות. והנה אח"כ האריך לבאר אלו החמשה בחינות עד עיני המביט ומבין וגמר דבריו כזה כי גוי אובד עלות המה ואין בהם תבונה ר"ל מה שאינם מתכוונים לו חכמו ישכילו זאת יבינו לאחריתם. ואמר עוד העיקר אליכם דלא עתה יי אני אני הוא וכו'. ואח"כ בפרשה זאת שימו לבבכם לכל הדברים. והרי מבואר גדול הלווי על השמת הלכ והתכוונות, ה' כתיב ומלתם את ערלת לבבכם. וידוע שב"ב אי אפשר כ"א ע"י התכוונות והשכלות רב עד שיכנס מאוד לפני המקום וכדאיתא בספרא פרשת שמותי שעל התכוונות הוה עד שיעבירו את היל"ר מלבס וכו' מפרש שער"ז אמר משה לבניי זה הדבר אשר לזה ה' תעשו והכי שבוה נפלה אוהרתם. ובישעי' (א) ידע שור קונוה וכו' עמי לא התכוון. (סימן ו') שמשו שמוע זאל תבינו וראו ראו ואל תדעו. ובהושע (ו') זרעה נרדפה לרעת את ה' כשחר נכון מולאו בי חסד חפלתו ולא זכח ודעת אלהי' משולות. וכוונת הושע קחו עמכם דברים. ופירוש שזוהו שימת הדברים של התכוונות של הכניעה ויראה בלב ואמר ושובו אל ה'. ובהללים (קל"ט) אורך על כי נוראות נפלותי נפלאים מעשך ונפשי יודעת מאוד. הקילותי ועודי עמך. וכבר שבאנו לשל כמה מאמרי חז"ל המזהירים אותנו על דברי ההתכוונות וקיימת מוסר וכאשר יתראה בפרקים הקודמים. ושם עוד כמה דליות מתנ"ך. וכן הרמב"ם ב"מנין המלות (מלוה ג') שזה חיוב מן התורה ונכלל זה במלות אהבה יסו"ש. וכן כתב הסמ"ק והוא כולל זאת במלות לחול את הלכ פי' לאהוב את הסוכחות ולאהוב מי שיוכיחנו ובמלוה זו יש לאו וערפכם לא תקצו עוד. עכ"ל.

כלל ועי"ז יהי כל עבודתו לשמה ולכן היה מותר להם זה משום דהא דקי"ל דהלמוד תורה גדול ממעשה הנ"מ בדאפשר להיות המלוה נעשה ע"י אחרים ואין המלוה בטל מן העולם, אבל אותה המלוה חי אפשר להקיים על ידי אחרים כיון שזה מיוזב על כל אדם ואדם שיהי' אוהב ה' וירא אלהים ושימול את לבבו, בודאי היא עדיפא מת"ת. וכדאיתא במ"ק (דף ט') כאן במצוה שאפשר ע"י אחרים וכאן במצוה שא"א ע"י אחרים וכ"פ הפוסקים להלכה. ואין לומר דהיתיר להחסידים ה"י משום שכבר למדו את התורה דז"ל כיון שהתורה אין לה שיפור ולרובה מארץ מרה. וכדאי' בסנהדרין בפ' ד' מיתות (דף ס"ח) שאמר ר"א הגדול שני ורועותי הן כשתי ספרי תורות הרבה תורה למדתי ולא חסרתי מרבתי אפי' ככלב המלקק מן הים ולא חסרוני תלמידי אלא ככחול בשופרת, ור"ע בכה עליו ואמר אבי אבי רבב ישראל ופרשיו הרבה מעות יש לי ואין לי שולחני לפורמן. ובאותיות דר"ע אמר שיש אלפי אלפים וכו' חדרי התורה, אלא וודאי שהטעם בזה כדפרישית. ומה שהקשה הגמ' א"כ תורתה היאך משתמרת. היינו כיון שאין עם הארץ חסיד ואין כל הדבקים מועיל למי שעובר על אחת מהמלות וא"כ בודאי היו לריכים לידע עיקרי עניני המלות מה שעל ידי זה יהיו נזהרים מהעבירה ויקיימו את כל המלות המוטלות עליהם ואשר ידעו בהם שצדברים אלו המה מסתפקים ולריכים לשאול עליהם וכיון שנשאר להם זמן קצר לחזור על הדברי תורה שלמדו אם כן מקשה שפיר דהיאך תורתן משתמרת. ועד"ו משני מתוך שכן חסידים תורתם משתמרת דאין להם שכתה. ובירושלמי איתא דמקשה א"כ תורתן ומלאכתן היאך נעשית. ומשני. ומזה משמע דמנעוריהם היו חסידים. והש"ס שלנו עדיפא פריך דאפילו אם תאמר שכבר שנו הרבה קודם שנעשו חסידים אכתי היאך משתמרת. ולא פליג על הירושלמי משום דאחר דמשני י"ל שכן מנעוריהם נהגו הכי. וכי אחר שיוודעים כשיפור הלריך להם בתורה משום שלא יכשלו

בהם הרי שפיר הם מותרים להתנהג במנהגם הטוב. והנה התנא במשנה אחר אין עוסרין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש שזכו על ידי התבוננות ומשבון הנפש, והסרת טרדות ותאוות עוה"ז מלבבו, ושם בדברי' אחר אלא מתוך שמח' של מצוה. ודבר זה בא ע"י השרשת האמונה והכרת שפלות עלמו והתבוננות בגודל תהלות ה' ואשר ייחד שמו הקדוש עלינו. והתנא דמשנה לא נקח זמן כמה ישהה על זה מפני שבעניני הלב אין איש זה דומה לזה וגם אין כל העתים שוות והביא ראיה לזה מחסידים הראשונים. וי"ל דדבר זה תשע שעות ציוס אינו שייך כ"א לחסידים מפני שהם הי' עובדי ה' בעבודה הפנימית עד שש"י התבודדותם היו קרובים למעלת הגבוהה. אבל לשאר צ"א יספיק להם במעט דמעט מהם. וגם לפעמי' יתכן שמפני דקשה עליו להסיר טרדותו לריך יותר שעות, והרי שגם המשנה והגמרא לוונו על ענין ההתבודדות ככדי להרגיש את לבנו ביראה ושמחה והכנעה לפני השם יתברך :

יד) ומצינו שכן התנהגו התנאים והאמוראי' שהיו מתבודדים ומשתדלים שיהי' למודם ועבודתם בגדול אהו"י והיו מתקדשים בכל עניניהם, וכן מצינו ברובם גודל הנסיו' שהי' השי"ת מפילא עמהם וכל אשר בקשו מה' היו פועלים ובאמרי פיהם היו ממימים רשע ואפילו בהסתכלות עיניהם. והיי' אליהו שכית אללם. ויש שזכו למלאכים ויש שזכו לנסיים כמו הנביאים והיו משתמשים בצ"ק. ויש שדרשו במעשה מרכבה והיו מלאכים מתקבלים כבזמזומי חתן וכלה. ולהרבה מהם הראה ה' סי' מובהק על גודל דקתתם ציוס הסתלקותם. ויש הרבה מהם שהיו בידם להחיות מתים וכמה זכו לעמודא דגורא לפנייהם. ואיתא כמה וכמה מדות טובות שהיו מתנהגים בעניני קדושה ופרישות למאוד ובעת עלירות גשמים היו נעני' ושזכו סימן שהם לדיקים כדאיתא במ"ק (דף כ"ח) תרווייהו לדיקי גמורי הם מר מתפלל על הגשמים ונענה ומר מתפלל ונענה ויש שזכו לראות שכתב בעוה"ב י"ג נהרי אפרסמוגא דכ"א ואזכור

ואזכור איזה פרטים קלתס. (ברכות פ"ג) רב גדל הוי יהיב על שערי טבילה ואמר להו דבי טבילו והכי טבילו א"ל לא מסהפי מר טיציח"ר א"ל דמיין בעיני בקאקי חורא . ובפ"ה דורות הראשונים עשו תורתם עיקר וסלאכתם עראי והווי מכניסים פירותיהם דרך שער החצר כדי שיתחייבו במעשר. (שבת פ"ב) מעשה דרשב"י שהתבודד י"ג שני הוא ובגו במערה והווי מפשטי בגדיהו ויתבי עד צוארם בחלא. ונעשה להם נם דאברא אילנא דחרובא ובארא דמיא והווי מתוני מנהון. וזוהר אליה דליתו ה' בא אליו בכל יום ואלה כמה נשמות מעולם העליון. ובשני אדרות שתיקן בפ"ר היו מלאכים מתקבלים שם ובפעם שני נשמות של זדיקים. והיה גילון נשמת משה רבינו רעיא מהימנא מתגלות אליו. ולא ה' מתירא מחוס ברי'. ולא נראה קסת מימיו, ועיבר טבריא ע"י נם, ורשב"ג אמר על עלמו שבו לגבי רשב"י. כשועל לגבי ארי ורשב"י היה שלומד מאוד בנשים. ואמר אה אברהם עמי ויחס מקבל אני עלי עונש כל הדורות מאד"ר עד מלך המשיח. ופ"א היה בנן עדין עם דורות המדבר ושמע כמה סודות הטורה מהס. ור' יוסי תלמידו פעם אחת הרהר במילי דעלמא וראה נחש רודף אחריו וניטול בנס אמר אה על שעה אחת כך אלו המהרהרים וכו' עאלכו. ואיתא בירושלמי דרשב"י אמר בקעה בקעה התמלאי דינרין ונתמלאה. ובשירובין (פ"ד) הני שמעתתא מאן אמרה אי לאו אלי' אמרה. ובפ"ה א"ר זעירא אנו אין אנו כחמורו דרשב"י דנשמרה מדמאי ולא אכלה בגס דאינה מחוייבת, ובפסחים (פ"י) ובשבעין בחייהו דרבנן קדישא דבארעא דישראל. וביומא (ט) טובה ליפרקן של ראשונים מכריסן של אחרונים, ושם (עה) ר"י משתבח לו השלו בי דני, ורב כד הוי חזי אמבואה דספרי דנפק הוי אמר וכו' (שם פו) *. ורב ה' י' מדות ואחת מהן שלא הביט חוץ לד"א שלו, ובב"מ (פ"ו) מבוחר גודל קדושת ראב"ש ואשר בלילה היה נתמלא מכוס וכאבין ברטו בכדי שינקא ויטיהר מכל עונותיו וביוס פטרן ממנו. וכן רבי קבל על עלמו י"ג שני יסורין. ור"א

(*) שם נא' כן על רבא ובסנהדרין (ו) נאמר כן על רבי

בר"ש אחר מותו היה בעליה כמה שנים והי' דן בין אדם לחבירו שהי' יולא קול פלוני זכאי ופלוני חייב והי' הקול מהעלי' ולא נמלא בו כל אותן השנים שום חולעת. וביוס שמת בו רבי היו נסים גדולים שהאריך עליהם היוס למאוד. וכוסם אחד לא בא ביוס הסתלקותו והפיל א"ע מן הגג וילא ב"ק שכל מי שהי' שם וגם הכוסם מוזמנים לעוה"ב (בכתובות פי"ב). ובמסכת (סוכה כ"ח) פי' תלמידים היו להלל שלשים מהס ראויס שחשרה עליהם שכינה כמשה ושלשי' שחטמוד להם השמש גדול שבכולס יונתן בן עוזיאל קמן שבכלס ריב"ז יונתן בן עוזיאל בשעה שעסק בתורה עוף הפורח הי' נשרף ובירושלמי בתוך ד"א שלו ואלו גבי הלל גם חוץ לד"א הי' נשרף. סנהדרין (פרק י"א) רב יהודה כד שלף חד מסאני אחי מטרא וכו', ובמכות ר' יוסי הוי רגיל אליהו בא אליו בכל יום. נדה (פ"ב) אמר שמואל על ר"י לאו בר איניש הוא. סנהדרין (פ"ז) רבב"ח אזיל באורחא פגעו בו אריות ובעו למיכלי' אמר רבה רבש"ע הכפירים שואגים לערף נחיתולי חרתי אטמתא חדא יהבי לארי' וחדא אחי שאיל בב"מ א"ל אין דבר עמא יורד מן השמים. כתובות (פ"ה) יהודה חסתי' דר' ינאי הוי וכד הוי אחי לביתי הוי ר"י חזי עמודא דגורא קמי'. בב"מ (פ"ד) מעשה דר"א שם שאמר בת קול יוכיח כותלי ביהמ"ד יוכיחו אחת המיס יוכיח וכך הוה כדבריו שבת קול הכריז מה לכס עם בני אליעזר שהלכה כמותו וכותלי ביהמ"ד רעו ליפול עד שגער בהם ר' יהושע. ור"י אמר אין משגיחין בבת קול. ובחגיגת (שם) כמה מעשיות נפלאות. אבא אומנא הוי מבשרי לו שלמא מן שמים כל יום. לאב"י בכל ע"ס. ולרבא בכל עיו"כ. ור' פרידא זכה שהאריך ימים למאוד וגם כל דורו הבטיח השי"ת שיהיה להם עוה"ב, ולא זכו לכל אלו המעלות אלא מפני שהיו דבוקים בה' וכמו שהבאתי לעיל בשם הרשב"א ז"ל. והיה כל לימוד תורתם לשמה ובאה"וי' ודבקות וכדאיתא בפ"ו דאבות ר"מ אומר כל הלומד תורה לשמה וכו' נקרא ריע אהוב אוהב את המקום אוהב

את הבריות ומכשרתו להיות דריק ופאמן ועניו ומלכשתו ענוה ויראה, ה"ר הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם וכו' עושים מאהבה ושמחים ביסורין וכו'. ובברכות פ' מי שמחו (ד' כ"ב) דהניח והודעתם לנצרך ולבני נצרך וכתיב בתרי"ו יום אשר עמדת לפני ה' א' בחורב מה להלן באימה ביראה ברתת ובזיעה אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיעה. מכאן אמרו הזבים והמלורעים מותרים לקרות בתנ"ך ולשנות במשנה ובגמרא ובהלכות ואגדות אבל בעלי קרי אסורים. ואמר שם דבטלו לטבילותא חד אמר משום בקול פו"ר וחד אמר משום ביטול תורה. ולר"ך להבין דא"כ קשה על עזרא דהי"ך תיקן הוא טבילה ולא חש לביטול תורה, וכן כמה וכמה דורות מעזרא עד ריב"ב הלא כולם שמרו תקנת עזרא ואמתי לא חששו לביטול תורה. אלא היינו טעמא משום דהעיקר שלר"ך אדם לראות שהי' למודו ותפלתו בקדושה באימה ביראה. ולכן תיקן עזרא מוטב שיבטלו מתורה עד שיטהרו מן הטומאה שהיא בזה על ידי קלות ראש, אכן אח"כ ראו שנתמעטו לבני הדורות והם אינם מכוונים להיות תורתם כ"כ זכה. ועוד על ידי הגלות שכבד הדבר ביותר עליהם ע"כ בטלו ומ"מ אמרו המחמיר בה מאריכין לו ימיו ושנותיו. והרי זה מורה באלבט על האהוי"ר שהיו נוהגים בעלמם ובפרט בעת למודם ותפלתם. ואימא בברכות שאמר ר' אליעזר לתלמידיו אורחות חיים שיזכו עי"ז לחיי עוה"ב וה"ל וכשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם מתפללים. ובירושלמי (נדרים פ"ה) פ' תלמידים היו להלל חלה ונכנסו כולן וריב"ז הי' בחצר. אמר הלל היכן הקטן שבכם אב בחכמה ואב לדורות כיון שנכנס אמר הלל להנחיל אהבי ים. ובתדא"ר ד"א העטופים ברעב אין רעב אלא ד"ת מכאן אמרו שהיא אדם לומד תורה באימה ביראה ברתת ובזיעה ויסתכל אדם בעלמו וידע מה יהי' לו אחר מיתה לכן ישא עינו ויסתכל אל השמים וכו' מכאן אמרו לעולם יהא אדם ירא שמים יראה גמורה יראה על האמת ומורה על האמת. ואימא דר"א ור"י היו עוסקים בתורה ומוריס

מתורה לנביאים ומנביאים לכתובים והיו הדברים שמחים להם כמטינו וצאה אש וליהטת סביבותם. וכן הי' כזה אלל בן עזאי והרי שהיו כולם לומדים בזהו"ר והיו זוכרים בכל רגע בהבורא ית"ש כדאימא באותיות דר"ע והבאתיו בפרקי' הקורמים:

עו) והנה (בקי"ושי"ן דף ל"ו) אמר הקב"ה להם לישראל בני בראתי יצו הרע בראתי לו תורה הבלין. ולכאורה קשה לשון של המשל דמשמע מזה דלימוד התורה ממתיק את הילך הרע כמו התבלין שנותנים בתבשיל וידוע זה שהתבלין שניתנת בתבשיל היא מועטת מאוד כטובלח לדני ובודאי אין זה כן בהתורה הנמשלת דהלא לר"ך האדם לשקוד בתורה תמיד כדאימא בכמה דוכתי. וז"ל דהבי קאמר שעי" שקידתו תמיד בתורה עי"ז ישגן מכותה להמליח תבלין לילה"ר, ועד"ן יתפרש ג"כ מחז"ל בשבת. דאמר התם (בב"ב ל"א) ואפ"ה אי איבא וראת ה' אין אי לא לא משל לאחר שא"ל חבירו העלה לי כור חסין לעלי' והעלה לו א"ל עירבת בהן קב חוספין א"ל לא א"ל א"כ מוטב לך שלא העלית. אשר זה המשל של קב חומטין אי"ז כן בהרגשת יראה שבלב שבודאי לר"ך לזה עת רב כדאימא לפי ערכו כי היראה בזה עי" השרשת אמונה שלימה וכדאימא בזוהר מאן דלית צי' דחילו אית צי' הימנותא ומאן דלית ביה דחילו לית צי' הימנותא. ולר"ך להלביש מחשבותיו בנת המעורר והמזייר כאלו היום יום מוטו וכאלו הגיהנם פתוחה נגדו ושיאמין בהרגשת הל"ב כי השי"ת מעניש לעובר על מצותיו. ולר"ך לב"י שקידה רבה כאשר בארנו לעיל מן כמה מחז"ל ובמה שמעלה זאת ברעב אחד לבבו לא ירגיש ולא ירך אחרי שלבו אטום ולא נימול וכבר רואים אצטנו כמה חכמים שחושבים זאת. וככ"ז עושים מה שלבם חפץ כי קשה הילה"ר עד שהשי"ת קראו רע וכו' וכתיב גבי רשעים ואחריהם צביהם ירלו סלה וכתיב ג"כ אכול וספה כי מחר נמות, אלא שבודאי הכוונה כאן ג"כ ע"ד הנ"ל שאמר שיקח לו מוסר ושיעור היאות לו להתבונן עד שירגיש את המורה

המורא שמים בלבנו היעב עי"ז מתמלית המוסר
 יגיע קב חומטין של עפר להכור חטין. והגם
 שכלן בגמרא מייירי ביראת העונש כמ"ש בח"ב
 (פ"א ד') ואעפ"כ לריך לזה עת מרובה ולפי
 שכלו יהולל איש וכפי זכות נפשו וכמו דתנן
 אין עומדין להתפלל אלא מחוך כבוד ראש
 אלא דהכוונה היא על התמלית שישיג מזה
 מעלת הקב חומטין. ועוד מה שלריך להבין
 בהמשל דאכתי לא ידענו את השיעור מה שנעתיק
 אורחו ממדה הנשמי למדה של מחשבה והרגשת
 הלב דכמה היא שיעור התורה הנחשבת לכור.
 ויכול אהה לומר דמשנה אחת חשובה ככל
 העולם. ואפילו תאמר שהמכוון הוא על הזמן
 עדיין אין לנו יודעין מזה השיעור של המשל.
 דשאני חומטין שהוא ישנו ובקל מערבו משא"כ
 באדם שלבו חטום והוא לריך רוב השתדלות
 עד שיכנע לבו וימלא בלבו בחי' של עפר
 ואפר. וא"כ לענין הזמן בוודאי הוא הרבה
 יותר. ועוד הלא מליט שחסידיה הראשונים
 שבו עשה אחת וכו' אלא שהכוונה היא שכמו
 החומטין אם שהוא מעט הכמות בכ"ז הוא
 רב האיכות ומספיק על מדת כור כמו כן לריך
 האדם לשהות עד שיטחון לבבו לעפר וטהי'
 היראה חלה עליו או מספיק לו לכל הזמן שילמוד
 ואם אחר חיזה שעות ירניש שכלה בו כח
 היראה הר"ז כמשל הכל שזה יותר מהכור
 ולריך להתעורר שנית לבבו וכדך דאותיות
 דר"ע שמלוה לזכור את בוראו תמיד ולעורר
 א"ע ביראה. והקב חומטין באמת איננה דבר
 מועט ורק שהכמות שלה הוא מועט אבל כח
 הרוחני שבה המקיים וזומר התבואה הוא רב
 שמחוקת כמה עד כור. וכע"ג המתעבה והרלון
 שבלב שנפעל בהרגשת היראה אם שהכמות
 שלה מועט כי אינו ניכר אבל האיכות שלה
 שנחפעל מושיל לו לכמות הלימוד. ודקדק לומר
 שמערב בו בכדי שיהי' למודו בלולה עם היראה.
 ואפילו זולת דבריו הנ"ל בל"ז אין בזה שום
 דקדוק מפני שכן דרך הש"ס להמסיל דבר
 לדבר הגם שאינו דומה בכל לו וכע"ג תמלא
 רבות ואפילו בנביאים וכתובים המלא כן
 ובמדרש נמשלה התורה למים מה מים בחנם

אף ד"ת בחנם ושמה תאמר מה מים אין בזה
 טעם כך דברי תורה ת"ל משל הדבש כמאה"כ
 דבש וחלב תחת לשונך אי מה הדבש יש בו
 מקלעות אף ד"ת כן ת"ל כיון אי מה היין
 וכו'. ומה שסיים שם בשבת והביא תנא דבי
 רי"ש מערב אדם קב חומטין בחוך כור חטים
 ומוכרו סתם ואין בו משום גזל. כוונתם להורות
 לנו מעלת יראה מה שעל ידי זה מחזיק
 בחוכו את התורה שלומד ומקיימו שיהי' לרטון
 לפני ה' היא מעלה גדולה ומשובה מכש"כ
 מן עניני הגשמיות שהמוכר מערב קב חומטין
 והגם שעל ידי זה נחסר מהכור קב חטין ואם
 כן יכול הקונה לטעון שהוכנה בזה. כי החומטין
 יכול הקונה בעלמו לקנות בעד דבר מועט
 מאוד. ואף עפ"כ רשאי המוכר לערב בלא
 ידיעת הקונה ואינו חושש משום גזל. והטעם
 כיון דהחומטין מקיימו ושומרו אין לשהות את
 החטין בלא זה. וא"כ מכש"כ בענין התורה.
 [כי ה' יתן חכמה והכל בידי שמים חוץ מיראת
 שמים] אשר השם יתבדך יודע ורולה ה' את
 יראיו מכ"ש לריך הוא לערב את היראה שלו
 בחוך התורה. וגם מה שקראו קב חומטין
 משום דכל מה שיתפעל ביראה נגד היראה
 האמיתית הכל אינה חשובה אלא כקב. ודוק:

עו) אירא בהוריות (דף י) אר"נ בר יצחק
 גדולה עבירה לשמה ממצוה
 שלא לשמה שנאמר תבורך מנשים יעל
 מנשים באוהל תבורך מאן גינהו נשים באהל
 שרה רבקה רחל לאה אינו והאמר ר"י א"ר
 לעולם יעוסק אדם בתו"ם ואפילו שלא לשמה
 שמתוך שלא לשמה בא לשמה אימא כמצות
 שלא לשמה. משמע מזה דדוקא עבירה
 לשמה אינה עדיפא ממלוה שלא לשמה דהא
 מיהא עבירה היא אלא דעביד לשמה. אבל
 דבר הרשות ואיכו עביד לשמה הוא בודאי
 עדיפא ממלוה שלא לשמה והיינו בכע"ג דאירא
 באבות שלשה שאכלו על שולחן אחד ואמרו
 עליו דב"ה כאלו אכלו משולחתי של מקום.
 דהיינו שזירי קרבנות ולחם הפנים. או ע"ד
 שאמרו הנהנה מסעודה שת"ח שרי בחוכם
 כאלו

כאלו נהנה מזיו השכינה. [גרסין בירושלמי מ"ק (פ"ב ה"ג) א"ר יוחנן לווין ברביה לחבורה מלוה. רבי יוחנן בלפרא הוה נחם לכנישתא וכוה מלקט פידורין ואלל ואמר יהא חלקי עם חילין דלכלין הכא רומאסו. וכפי' הק"ע והפ"מ שהסעודה מלוה רבה היא. וכדי לחבב ולייקר להמאסאפסין בחבורה סעודה מלוה זו אמר יהא חלקי עם אלו שאכלו כאן בלילה זו. ע"כ.] ואם האדם כיון בזה הדבר שלא להנאת עצמו כ"א לשמה הר"ז עדיף ממלוה שלא לשמה ונראה דרך מלוה שלא לשמה היינו דוקא דעבד מפני אהבת השכר ויראת העונש אבל לא מיירי בעבד מפני הכבוד משום דהא מפרש מנשים בלילה היינו שרה רחל לאה. שנחנו שפתחם לבעלם והם לא כיונו לשמה דהיינו לגמול חסד אליהם שזו מלוה. אלא כיונו בשביל שכר דבשביל מלוה זו ייטיב ה' לכן ג"כ כמ"ש אולי אכנה גם אנכי ממנה. ואפילו אם האמר דבשביל כבוד אמרו היינו דוקא כמו שבארנו (בחלק ב' פרק ב) דדוקא מי שזמר עצמו מעבירה ואפילו בסתר ורולה מאוד שיהיו מזוהין הכל לשמה ומשחל בעלמו שיזכה לו המעלה עליו דוקא אמרו שמוטר לו לפשות שלא לשמה שמתוך שלא לשמה וכו' והגם שעל מלוה כזו אינו מקבל שכר כמו שהוכחנו שם. מ"מ אין עבירה לשמה עדיפה ממנה. והיינו ע"ד שכתבנו בפ' הקודם משום דכל מלוה מסוגלת להמשיך אור דביקות בנפש ישראל והגם שהוא אינו מכוין למטה. אלא שאור הזה מוטע מאד. ויכול להיות נכבה מהרה אם לא שפי"ז יזכה לבוא לשמה וכיון דפי"י העבירה הדברים בו להיפוך שהעבירה מסוגלת להמשיך את האור הזה אלא שהוא כיון לשמה. לכן מפני כך אינה עדיפה ממלוה שלא לשמה. אבל בודאי העיקר בעבודה חו"מ היא הכונה לשמה ועליו עיקר השכר עוה"ב כי עולה לנח"ר לפני ה'. ואשר לכן כל דברי רשום אם אדם מכוונם למטה ע"ד שכתבנו כהך דהלל דהוי אמר לתלמידיו אנה איזיל לבימי לגמול חסד עם אורח שלי ושאלוהו בהם כל יום יש לו אורח בביתו והשיבם הלא

פשי אורח בעוה"ז. ועד"ז בודאי היא עדיפה מכמה מלות שלא לשמה. ויש לך לידע דיש עבירה לשמה שהיא עדיפה אפילו ממלות לשמה וכגון שבעבירה זו יש בה גודל כבוד וקידוש שמו של השי"ת וכדאיחא ביצמות (פ' הערל טט) והכתיב לא יומתו וגו' והכתיב לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו א"ר יוחנן טישום ר"ש בן יהוצרק מומב שהעקר אות אחת מן התורה ויתקדש שם שמים בפרהסיא ומיד ניתוספו על ב"י ק"ן אלף עיין שם: **והנה** בהוריות אמר ר"י מאי דכתיב ישרים דרבי ה' וכו' שנים שאבלו את הפסח וכו' וא' אבלו לשם אכילה נסה זה שאבלו לשם שמים צדיקים ילכו בהם וזה שאבלו לשם אכילה נסה הר"ז ופושעים יבשלו בהם א"ל ר"ל רשע קרית ליה נהי דלא עביד מצוה מן המובחר פסח מי לא קאביל אלא וכו' והרי דר"י סבר כיון דעוסק במלוה ואינו עושהו לשמה נקרא פושע אלא דר"ל השיבו דהא לא פחות הוא מאלו שעשו מלוה שלא בזונה ובענין אכילה שהוא נהנה ילא ירי המלוה ובענין אכילה אינו שייך בזיון כמו גבי תורה שלא לשמה או אלו המלות שאין בהם הנאת הגוף. ואשר ע"כ אין לקרותו פושע. דהא אינו ילא ירי המלוה וכמש"כ לעיל ובפרק הקודם דעכ"פ האדם אינו נפסם ולא נחסר ממנו סגולת המלוה אלא שאין לו שכר עבירה ועם כ"ז הגם דר"ל אמר שאינו פושע מ"מ מודה דהאדם זה חיסר עיקר העבודה ואין לו עליו שכר עוה"ב וכמ"ש הרמב"ן בפ"י התורה והבאחינו לעיל (בח"א פ"ה) וגם דה אינו אלא בענין אכילה מה ששייכים זאת לדרכי אדם אפילו בדרכי רשות אבל גבי תורה דלא זכה נעשה לו סם המות והרי זה משתמש בנפשה של תורה גם ר"ל מודה שנקרא פושע. ומפני כי ישרים דרכי ה' משמע דקאי על פניני עוה"ז וע"ד מאה"ב והאלהים עשה את האדם ישר שהוא ברא את כחי הפאוות אבל האדם צריך להשתמש עמהם לטוב ע"כ לא ניחא לר"ל לפרש זאת על פני לימוד התורה. אבל ודאי דר"ל מודה בזה בראיחא בכמה דוכתי ללא

לא זכה נעשה לו מהמ"ו ולריך ללמוד דוקא לשמה או מפני יראת העונש לפחות :

דבנה עוד נ"ל דהך ענין של אכילה פסח אין בו כלל מלוא מן התורה שיהא חייב לאכלו לשם מלוא ומוחר מן התורה לאכלו לחיובו. ואין המלוא בזה רק שריך לאכלו טעמו. ואפילו אם אינו מכין בו כ"א להנאתו אין בו כשלאכלו עבירה כי התורה לא חייבה לה לאדם כ"א דב"ו שהוא יאכלנו, ואין ענין מחשבה במלוא. זו שמחלה לא נתנה להיות חושב בה לעבודת ה'. כי אין מעשה האכילה אשר יקיים בה שום דמיון למלוא שהיא נקראת עבודת ה' ובה הלווי עלי' מבואר אשר האדם יחשב בה למלוא ולעשות נח"ר לפני השי"ת כגון. כמו למשל לימוד התורה שנאמר בו לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו כמו שדרש בו בספרי יגדורים. והפלה שנקראת ג"כ עבודה, וכן שארי מלות כמו תפילין של' בו לזכרון בין עיני' ושבת בשמירתו וחזירתו ודרשו בו שמור כלב וחזר בפה וכמו שפירש הרמב"ן. ולעבדו בכל לבבכם הוא בכל עניני מלות כאלו. שבוהאי המבטל את כל מחשבותיו אשר להשי"ת ויששה ע"ד הנאותיו ורגילותיו שלא לשמה והתורה והתפלה שהם נקראים יראת ה'. התורה כתיב יראת ה' פהורה. ובתפלה איתא דברכות יראוך עם שמש עוד בהדרת א"ת בהדרת אלה בהדרת קודש. וההולך בחזיונותיו ומכין בהם שלל"ש בודאי ראוי להיות נמנה בכלל שופטים. ועל כגון זה אחז"ל נוח לו שלא נברא ולא זכה נעשה לו מה"מ :

דבנה מקור דב"ו אם מלוא לריכות כונה היא במסכת ר"ה פרק ראהו ב"ד (ברך כח) יעו"ש הסוגיא והרי"ף והרמב"ם פסק כר"ז דבעינן כונה ודלא כרבא. והר"ן הביא שם כמה שיטות. ויש שמביאין ראי' מן ר' יוסי דס"ל בפסחים דבעי כונה והתוס' דוחים דזה מדרבנן והביא הר"ן דעת הרמב"ם דהוא כמות א"ע דגבי שופר פסק דמלות לריכות כונה ואלו גבי פסח פסק כאבזה דשמאל כפאו ואכל מל' ילא, ומירץ דהרמב"ם שבר לחלוק גבי אכילה דהנהגה א"ל כינה וכמו

המתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה משא"כ שופר שא"כ הגאח הנוק ע"כ לריך כונה דוקא. ובברא זו הזכירה בגמ' בלריכותא דס"ד ע"כ, והנה האחרונים תמחו על תירוץ זה דמנין לו זאת לעשות חילוק מעלמו. וממ"נ אם הלכה כרבא הלא גם בשופר כושר דיאל. ואם כר"ז מנ"ל דר"ז מחלק חולי לר"ז גבי מלוא ג"כ לא ילא, והלא ר' יוסי כבר דבעינן כונה גם גבי אכילה, ונ"ל דהרמב"ם הוליא לו דב"ו מסוגי' דגמ' דמוכח דס"ל דאכילת קדשי' ומלוא א"ל כונה. ואפי' ר' יוסי דס"ל גבי שופר דבעי כונה אבל בעניני אכילה מודה דא"ל, ואלו הך דפסחים דגבי אכיל' אינו כ"א משום הכירא ודרבנן. והסוגיא זו היא ביבמות פ' החולץ (ברך מ ומתחיל בסוף לט) מאן הניא להא דח"ר יעו"ש הסוגיא ומקשה שם אלא לריב"א דסבר הא אבא שאול הוא הכא מאי תרי גווי איבא. וכ"ס רלה לחיובן רלה לאכילה גסה אוכלה והאמר ר"ל וכו' יעו"ש ברש"י ותוס' דשניהם כתבו לתרץ הגמ' דמאי מקשה הא איבא תרי גווי רלה למלוא רלה לחיובן וסירלו משום דא"כ האך תאמר תלמוד לומר ללא וו"א דהא כל כמה דבעי לאכול דהתם משום דפגע בערוה אבל הכא מאי קעביד זהו לשון רש"י. ותוס' כי בקיבור דא"ל שיתכוין למלוא ע"כ. והר"ז מבואר בגמ' דסברי לפשיטות במילי דאכילה שא"ל כונה דקשה דהוי לי' להגמ' לתרץ הברייתא דהיא איתא כר"י בר"ה דס"ל גבי שופר דבעינן כונה ואיתא פירושה בפשיטות. דאלו הגמרא דחיק שם טובא לתרלה. אלא ש"מ דהגמ' סברה לחלק בין עניני אכילה לעניני שאר מלות וגם ר"י מודה דא"ל שיכוון כאן למלוא, ומכאן הוכיח לו הרמב"ם דעתו לנכון. ולפ"ז הך שמעתתא דהוריות בודאי הכונה דאחד אכלו לשם פסח דעביד מלוא מן המובחר ואחד אכלו לשם אכילה גסה, היינו שהיה לו אכילת פסח אחר שבצו ולאכילה יסירה וגסה אבל אותו וכדוגמת האכ"ג דיבמות. ואי דקשה אהדדי דיבמות אמר דאינו נקרא אכילה כלל כבר תרבו בחוס' דתרי גווי איבא אכ"ג איבא ונמלא הא דקרי לי' ר"י

ר"י פושע היינו גא מפני שאכלו שנת נפש מזה
 אלא מפני שאכלו דרך אכ"ג קרובה להזיקו. ולהכי
 תמה ר"ל שפיר כיון שא"ל כונה מן המורה ורק
 שאכלו אכילה שאינה ראוי' ולא לחיובן נהי דלא
 עבד מצינו מן המובחר פושע קרית ליה בתמיה .
 ונ"ל צדיק שזהו כונת ופשע הגמ' בהוריות וכן
 מוכח להדיא שכן הפירוש מהחוס' דשם וק"ל ,
 ולריך לפ"ו להבין דא"כ למה הזכיר ר"י אחד
 אכלו לשם פסח מה שא"ל והל"ל אחד אכלו
 לחיובן כלשון דיבמות . ונ"ל דר"י דייק בהפסוק
 היטב דמשמע כונת הכתוב שמחלק בין לדיק
 לפושע ולא בין ציטני לפושע, ועוד דמשמע
 שהלדיק והפושע באו שניהם לענין אחד זה
 הטיב לעלמו עם הדב"ז, והפושע הכשיל א"ע
 בדב"ז. ועד"ז פירש ר"י דה"ק הלדיקים אשר
 מכוונים תמיד בכל מעשיהם לשם שמים .
 ומכש"כ בעת שעושים מזה אפילו בעיני
 הגאש מכוונים ג"כ למזה הם ייטיבו להם .
 אבל הפושעים אשר כל מחשבותם מכוונים
 תמיד לעלמם אפילו בעת למודם ותפילתם,
 אלו לא די שבאותו דב"ז שהלדיק מטיב הוא
 אינו מטיב אלא שהוא ג"כ נכשל בו לרצונו .
 והיינו שנים שאכלו וכו' זה הלדיק היטיב
 שאכלו למזה לשם פסח, והפושע הוא לא די
 שלא כיון למזה אלא שאכלו ע"ד הקלקול
 לאכ"ג . ועד"ז תמה ר"ל דהא יש ציטנים שהם
 כאשר עוסקים בתורה ומזות הם מכוונים
 לשמה ורק בעיני אכילה כשהנהה מכיון לעלמו
 ואלו בודאי אינם פושעים, וא"כ הא"ך נותן
 עליהם סימן וקוראם פושעים כיון שהמעשה
 בעלמה עדיין אין בו פשע וראוי הוא אפילו
 לציטנים . ונמלא דאין מכאן סתירה וקושיא
 לדברינו . אלא אדרבה מדברי ר"י ור"ל שמענו
 אשר שניהם ס"ל שהלדיק נקרא מי שכל מעשיו
 לש"ש . והציטני לכה"פ בעיני תורה ותפלה
 ומזות בא"כ עיני אכילה לריך להיות לשם
 השי"ת :

הנה יש להקשות על סוגיא זו בהוריות
 מהא דליתא בערכין (דף יז) בעי
 סגיה ר' יודא ב"ר שמעון הוכחה לשמה
 וענה שלא לשמה איזה מהן עדיפא א"ל

ולא מודית דענה לשמה עדיפא דאמר
 ענה גדולה מכולן שלא לשמה נמי עדיפא
 דאר"י א"ר לעולם יעסוק אדם וכו' שמתוך
 שלא לשמה בא לשמה והרי דבערכין משה
 שלא לשמה כמו לשמה ואמר דאפילו משה
 מלות הוכחה לשמה עדיפא ואלו בסוגיא בהוריות
 מחלק הרבה בין שלא לשמה ובין לשמה .
 דמזה לשמה ודאי לו דעדיפא מן עבידי
 לשמה . ואלו מזה שלא לשמה איננה עדיפא
 אלא דשזה לעבירה לשמה, וגם משמע דא"כ
 דבר הרשות לשמה הוא עדיפא ממזה של
 והסם הכל להיפוך . ונראה דהיינו שמתוך
 משום דענה הוא מדה גדולה השייכת לרביקין
 נפש האדם אל השי"ת יותר מכל המדות
 שהוא עניו השי"ת שורה אליו כמאחז"ל על
 מא"כ אני אשכון את דכא, ועוד ע"י שהיה
 עניו אינו מבקש כבוד לעלמו ולכן זוכה
 כל מעשיו לשם שמים . ע"כ הכריע צדק
 דענה שאני דאפילו השאל לשמה שלה
 מהוכחה לשמה . כי ע"י ענה כשיזכה לשמה
 יטיב לו בכל המעש"ט שלו וזכה לחיי עוה"ב
 כהך דליתא בסנהדרין (דף פח) איוהו בן
 עוה"ב ענוותן שפל ברך שייף עייל שייף
 ונפיק וגרים באורייתא הירא ולא שחייב
 שיבורא לנפשיה והיינו כי ע"י ענה מולת
 בכבוד המדומה ומתוך ענה בא להכנס
 לעשות הכל לשמה וכמו דת"ר בשבת
 ר' עקיבא הנעלבים ואינם עולבים וכו' פליהו
 הכתוב אומר ואוהביו כלאת השמש בנבורתו

יו ואביא לך ראיה מפורשת מזה
 אשפר לזכות לעבודת ה'
 ע"י השתדלות רב וסגי צפ' תרומה ד"ה פ' ר"ש
 ר"ש ברישא ואמר ויקחו לי תרומה וכו' ויש
 מאן דבעי לאשתדל במצוה ולאשתדל
 ביה בקב"ה אצטרך דלא ישתדל ביה בריש
 ובסננא אלא אצטרך ליה לבר נש לאשתדל
 ביה כדקא יאות כפום חילי' והא אוקימנא
 דא בכסה דוכתי יאות למיטב בר
 אשתדלותא דקוב"ה כד"א איש כסתת
 וכו' בנין דרוח מסאבא איתו אודמן
 במנא

במנא וברי קניא ואיודבן בלא אנרא ואנים לבני נשא למשרי עליהו וספתי להון לריירא עמהון בכמה פתויין בכמה ארחין סמי להון לשוואה דירייה עמהון ורוח קודשא לאו הכי אלא באגר שלים ובאשתדלותא רב ומני ובאשתדלותא דגרמי ובאשתדלותא דמשכנא וכרעוהא דלביה ונפשיה ולואי דירווח דיביל למרווח ליה דישווי מדוריה עמיה ועב"ד דיהך באורח מישור דלא יסמי לימינא ולשמאלא ואי לאו מיד אסתלק מניה ואתרחק מניה ולא יכיל למרווח ליה כדבקדמייתא וע"ד כתיב ויקחו לי תרומה מאת כל איש מההוא דאקרי איש דאהנכר על יצרו רמאן דאתנכר על יצרו נקרא איש . אשר ידבנו לבו מאי אלא דיהרעי ביה קוב"ה כד"א צור לבבי מניה תקחו את תרומתי דהא המן אשתכח ולאו באתר אחרא ובנא ירעי' דקוב"ה אתרעי בו ושוי מדורי' נבי' כד חמינן דרעותא דההוא בר נש למרדף ולאשתדלא אבהריה דקוב"ה בלביה ובנפשיה ורעותיה ודאי המן ירעינן דשריא ביה שכינתא . (וכרף קלד) זכאין אינון צדיקייא דידעי לשוואה רעותא דלבהון לגבי מלכא עלאה קדישא וכל רעותא דלבהון לאו איהו לגבי עלמא דא ובכסופא בטילה דליה אלא ירעי ומשתדלי לשוואה רעותהון ולאשתדבא לעילא בנין לאמשיכא רעותא דמאריהון לגבייהו מעילא להתא . וכן מראה כמה שכתב הזוכר (בפ' שלח) שמגנה אלנו הלומדים שלא לשמה ואמר שהם כקרוצים ח"ו לאלו המבוכים בעיני אמונה . ועפ"ל דעתה ממה שרואים גדול כח הילכה"ר . אבל אלנו בעלי אמונה הלומדים לשמה מעוררים כל משוקת לבם להשי"ם ושומרים כרית קודש שלא יפגמו בו . ועי"ז שמים מבטחם בה' שהוא יצורם ויגילם מילכה"ר . והגם דלריך הסתדלות רב ה' יצורם . והכו לשונן בקי"ור שם וראיתם את הארץ כו' החוק הוא הרפה הוא עלמא שכא ההוא עלמא עלאה דכסופא בה תחמו אי זכו לכל האי כד אתקפו על יציריהון ותברו ליה אי לא או כד אתקפו באורייתא למלעי בה

ובתקונים (תיקון ט) הזכיר מאוד על

אומות שלומדים ומתפללי' בלא יראת שמים ח"ל . שמיעה ירא א' ותמן דחילו ופחד יצחק הה"ד ה' שמעתי שמעך ידאתי וסאן דמשחמטע המן קליה בין באורייתא בין בצלוחא

(יח) **ואביא** לך דברי הקדוש האלהי רבינו חיים וויטאל ז"ל מה שהוא כתב והביא מזה"ק אשר אלו הלומדים והעושים מלות בשביל להרבות כבודם עונשם גדול והם בחינת ג"ע ר"ע ר"ת נפילים גבורים ענקים רפאים עמלקים, וז"ל בהקדמת ספרו שער הקדמות בקיבור דבריו. בתיקון (ב) כל השער חזיר כולא אינון כבעירא דאלכין חזיר וכל חסדו כלין השדה כל חסד דעבדי לגרמיישו עבדין וכו'. ובגין דא השבעתי אהכם וכו' עד שתחפץ לחיבו רחמא בלא פרס ויראה ואהבה ע"מ לק"פ אישי שפחה ותחת שלש רגוה הארץ ושפחה כי תירש גבירתה ע"כ. עס היות שפשו מנאר ובפרט בזמננו צעו"ה אשר התורה נעשית קדוים לחפור בה אלל קלח בעלי תורה אשר עסקס בצורה ע"מ לק"פ והספקות יתירות ולהיות שמש וריחם נודף בכל הארץ ודומים במעשיהם לאנשי דור הפלגה הבונים מגדל וראשו בשמים ועיקר סיבת מעשיהם ונעשה לנו שם דליתא צוהר בראשית (ר' כה) על פסוק ואלה תולדות השמים והארץ בהבראש. ה' מיניס בערב רב וכו' ומהם המין ג' דאינון גבורים דעלייהו אהמר אלה הגבורים אשר מעולם אנשי השם ואינון מסמרא דאתאמר בהון הבה נבנה לנו עיר ומגדל ונעשה לנו שם בבנין בתי כנסיות ובת"ם ושוויין בהון ס"ת ועמרה על ראשו ולא לשמה אלא למעבד להון שם. והנה על הכת הזה אמרו בגמרא כל העוסק בתורה שלא לשמה נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו ולא יצא לאויר העולם עד כאן סיוס ראשית דברי הרמ"ז ז"ל ועמה אביא בקיבור שחראה שהז"ק והאוחיות דר"ע דעתם מנאר כדעת הרמב"ם והרמב"ן ושאריו פוסקים דס"ל דכל מה שהתירו חכמים שלא לשמה אינו כי אם במכוון לשמים ורק שפשה על מנת לקבל פרס ואפילו על מנת לקבל פרס בעולם הזה עדיין מותר. אבל אלו שכוונתם בשביל כבוד עלמם הר"ז הם בכלל דור הפלגה ומוטע שחתהפך השליח פ"פ. וא"כ מש"כ צוהר פ' וישב איט

אלא

בצלוחת בין בצעקה בלא דחילו סיד וישמע ה' ויחר אפו ותבער כס אש ה' וכמה נמורי תרעין חמן דאתקריאו אוני ה'. ריחא חמן אנשי אמת וחמן סלקין כל ריחין ועשנין דקרבתין וצלוחתין דאתחשיבו כקרבתין ואם לא סליק בר גש בדחילו ורחימו מה כתיב ביה כי אז יעשן אף ה' וקנאתו באיש ההוא: **ומה** דליתא צוהר פ' וישב (דף קפד) בד"ס ויקחהו ואפילו מאן דאשתדל באורייתא ולא ישתדל בה לשמה בדקא יאות וכי לאגר טב בעלמא דין ולא דייניגן ליה בההוא עלמא והיינו הגם דלין לו עוה"ב בשביל אחוה לימוד כמו שדייק לשוט דבקודם דמיירי בלמוד לשמה אמר וזכי בתרין עלמין. וכאן בלא לשמה לא אמר כ"א דזכי לאגר טב בעלמא דין. מ"מ לריך להבין במש"כ ולא דייניגן ליה בהאי עלמא דהא מדברי התיקוני צוהר שהבאנו נראה להדיא דיש לו עונש גדול שם כמש"ס מיד ויחר אפו. או יעשן אף ה' אלא הסעם צוה דהגם דלא דייניגן ליה יש לה לאותה הנשמה שם גודל לער למאור וכדליתא להדיא בגמרא דידן בתגינה (דף טו) גבי אחר שילא לתרבות רעה כי נח נפשיה דאחר אכרי לא מירן לדייני' משום דעסק באורייתא ולא לעלמא דאתי ליתי משום דחמא אמר ר"ם מוטב דלדייני' וליתי לעלמא דאתי סתי אמות ואעלה עשן מקברו כי נח נפשיה דר"ם סליק קומרא מקברו דאחר. כרי שר"ם תלמידו רלה בטובת רבו ואמר גזה יחר טובה לפניו דלדיינו ליה וכי היכי דיוכס לעלמא דאתי. ובכתבי האר"י ליתא גהת"ס מפני כח התורה שבו אין אם גיהנם שולט בו. ואשר ע"כ מוכרח לבוא בגלגולים עד שיודרך ויתעלה מבחינה לבחינה ועד שיזכה לג"ע, והרי עכ"פ מה שאין דנין אחוה שם אינו מעלה כ"כ ועונש גדול הוא זה לפניו, ונלמד לדריקים שיעזרו לו בחפלתם או שיבוא בגלגול וכמעשה ששמעתי. או כענין שפעל ר"מ אשר ישלום בו אם גיהנם כדי שיחברך (ועיין עוד מ"ש בסמוך).

אלא באלו שט"מ לק"פ צעוה"ז ומדוייק בזה לשון הזוכר שם ולא ישמלל בזה לשמה כדקא יאות. משמע דמ"מ קלת טוב יס בזה אלא שאינה כדקא יאות והיינו שכוונתו לשמים. וכדברינו בג"ל. ועתה שמע נא דברי הקדוש רחמ"ו ז"ל. ואמנם האנשים האלה מראים תומה וענוה באמרם כי כל עסקם בתורה היא לשמה. והנה החכם התנא ר"ם ע"ה העיד עליהם שלא כך הוא באמרו לשון כללות כל העוסק בתורה לשמה וזכה לדברים הרבה ומגלים לו רזי תורה ונעשה בנהר שאינו פוסק וכו' בלתי הצטרפות לטרוח ולעייין בה ולהוציא טיפין טיפין של מימי התורה מן הכלע הוזה הנה זה יורה שאינו עוסק בתורה לשמה כהלכתא כו' הנה תורתנו כלולה ונמצאת בכל ד' עולמות אבי"ע ובהיותה בעולם האצילות או נקראת קבלה כי שם היא מופשטת מכל הלובושים בדפשט ומה שאחול"ל הקב"ה יושב ועוסק בתורה הוא בבחינת הנשמה הפנימית שבה הנקרא רזי התורה מעשה מרכבה והיא חכמת הקבלה וכו' ובאופן כי הת"ח העוסקים בתורה לשמה ולא לשמו לעשות לו שם צריך שבתחלה יעסוק בחכמת המקרא משנה ותלמוד ואח"כ יעסוק לרעת את קונו בחכמת האמת וכו' והנה מפורש בכתוב שבו לכם פה עם החמור ומחול"ל עם הרומה לחמור והרי אליעזר נק' דמשק שדולה ומשקה מתורת רבו לאחרים אלא שלא ראו ענן השכיני' ואמר מה חמור אינו רואה כך אתם וכו' כי בפשטי התורה ובספורי בהיותם כפשטם אין בהם שום היכר וידיעה לידע את בוראם יתב"ש. ואמנם העוסק בפנימיות וסודות התורה מבין וזוכה לפי מעשיו במעמי הסצות ונוחנת לו הכרה וידיעה לפי ערכו וזכותו. ובוהר שיר השירים דאצמריך לבר נש למנדע ולאסתכלא בריון דנשמתיין ובריו דמארי ולמנדע לגופיה דילי' ולמנדע לשמתו מאן הוא ואיך הוא והאיך אחתקן והיך דאיהו זמין לטיעל לדינא קמי מלכא ולבתר בריון עלאין. וכלל דברי רחמ"ו שם אשר זכו הזוכה לעוה"ב העליון. אבל אלו

שכל עסקיהם בצפטי התורה ולא זכו לאהויי הפנימיות הבאה מהכרת הצורה ית"ש אינם זוכים כ"א בנג' עדין הארץ וכו"ו. כעין מה שפירשנו בזכות דברי הרמב"ם בחלק הא'. וכתב עוד בשם הזוה"ק דביאת משיח תלוי בזה הלימוד של חכמת האמת:

יט) במדרש (תהלים א) איתא שדוד ביקש לפני ה' אשר כל מי שיעסוק בתהלים יתקבל לפניו כמו מי שהוא עוסק בנגעים ואהלות. ולריך להבין מה היטה כוונת דוד בזה. אם שחשק שמא אמירת תהלים איננה חשובה כ"כ לפני השי"ת כמו מי שעוסק בדברי תורה והלכות מפני שניתנה מה' וכל חיים נלחיים ומיי עוה"ז תלויים בזה. משא"כ תהלים הלא דוד אמרו ואף שאמרו דברו"ק מ"מ אינו דומה לתו"מ שהם לוויו השי"ת בחיוב ומלווה ועושה ובנבואה גמורה מפי אבי הנביאים ומה"ם משא"כ ענין אמירת התהלים. וכמו דאיתא צפ' בני העיר שאסור לקנות נביאים וכתיבים צעד דמי' ס"ת מפני שקדושתה גדולה מהם. אם עד"ז ביקש דוד. הנה זה לא יתכן כי איך יפליא העבד לבקש מאדונו כואת ונפרט מהמלך מהמ"ל לומר שיהיו דבריו שיים ויקרים כמו דברי השי"ת. וכנחורה מה שהשתעשע בזה אלפים שנה קודם בריאת העולם. ואם שדוד חשק ע"י מה שאמר יאמר תהלים ויטה בזה שעה או שתיים פן יענש עי"ז על עון ביטול תורה. גם זה לא יתכן דאם היה בזה חשק עבירה של ביטול תורה עד שהוא מתפלל על אחרים למה לא חשק לעלמו מה שהוא עוסק שלישי ימיו בשירות ותשבחות והיה בטל מן מת"ת שהרי כתיב ערב וצוקר ולהרים אשיחה ולהמה וישמע קולי. ובצרכות (לא) פירשו דוהו ג' תפלות שהיה דוד מתפלל בכל יום ג"פ (ובדק' ג) אמרו דוד חלי לילה הראשונה היה עוסק בתורה ומחלות עד צוקר היה עוסק בשירות ותשבחות. והכ"ז ערך תשעה שעות שביטל ס"ת ואיך ביטל אחר שכתירא מזה וגם לא מלינו בפירוש התשובה אליו אלא בודאי שדוד לא כתיירא כלל

כלל בזה מפני ביטול תורה כי העוסק במלוא פטור מח"ת ואין שייך בזה לומר שאפשר ע"י אחרים כ"א בענין שא"ו חיוב כ"א ע"י סיבה והמלוא בזה להסיר את הכזה וכמו אחד שנשבה ומלוא להשתדל למסור לאחרים שיתנו ויקבץ את הסכום של פדיונו וכיון שנמלא אחר הראוי להסיר את הסיב' של שבויחו אז ת"ה עדיף. אבל זולת זה כמו מלוא זו לשבח את בוראו הר"ז כמו מלות תפילין ושאר מלות דוגמתן והר"ז פטו' אז מח"ת. וכמו שמלינו בענין התפלה שאנשי כנה"ג תקנו על כלל ב"ו להסתפלל ג"פ בכל יום וכן ברכות ק"ש והלל ומוסף ולא חששו כלל לענין ביטול ס"ת. ומלינו לרב יהודה דאמר בשבת (ק"ח) היתו לי דקיימית עיון תפלה והגם שהאריך אז וכן ר"ע כשהיה מתפלל ביחיד היה מאריך ואדם מניחו בזויות זו ומולאו אחר שעה בזויות אחרת. ובמדרש קבלת ד"ה ראה חיים א"ר משום עדה קדושה ומאן איגון ר"י בן משולם ור"ש בן מנסיא דהוי משלשין ימיהון שלישי בתלמוד ושלישי בתפלה ושלישי במלאכה וכן ר' יהושע בר שימי ור' בורקי גוהגין בן. וזראה לי שתבאר בס"ד על שני אופנים כאופן בתוך אופן. דהנה יעקב אמר אי"ו כ"א בית אלהים וזה שער השמים. ואחז"ל דיש שערים ופתחים למעלה ולפעמים המה מסוגרים ואינם נפתחים כ"א בעת רגון או ע"י לדיקים. ושערי תקובה ושערי דמעות המה סמיד פתוחים. עוד אחז"ל בשכר שאמר אברהם ואנכי עפר ואפר זכה וניתן לבניו אפר מלות פרה ועפר סוטה. והר"ז שלדיקים גורמים במעשיהם פתחים למעלה שיהיה נפתח לכל המחזיק בדרכיהם והפעלה מעשיהם לנח"ר לפני הקב"ה. כי בכל המעש"ט מה שאדם עושה עדיין לריך לרחמים מרובים לפני ה' שיקובל מלואו ותורתו ותפלתו לפניו ולא יעווש ע"ד מלוא"כ ותפלתו תהיה לחטאה וכמו דאיתא בזה"ק בענין הקרבנות וכן באגדות חז"ל ובזוהר פנחס ובספרי המקובלים. ששבת שאחד הביא קרבן אם היה נתקבל היה נתגלה באש צורת אריה ובאם ח"ו שלא נתקבל היה בו צורת כלב. וזהו תשובת השי"ת לקין אם

חטיב שאת ר"ל יחרומם ויתפלה קרבן למעלה ואם לא חטיב לפתח ר"ל לפתח של מעל' או אפשר שיכנוס כי שם חטאת ככלב רובן. והנה במדרש קבלת פ' ונחתי אל לבי. אלו זה כנ"י לא היה להם כ"א תורה לבד וכלום ניתן להם נביאים וכחובים אלא שיהיו יגיעין בתן ובחורה ויעשו מלות ולדקות אעפ"כ לענותם ומקבלין עליהן שכר כעל התורה, ופירושו כי הנביאים ובעלי כתובים פתחו למעלה שערם שההגוה בהן ונכנס לבבו עי"ז נתעלה דברי דרכי אותן הפתחים ויכלו לזכות לקבל שכר כמו הזוכה ע"י לימוד דברי תורה עלמן. וזהו אעפ"כ לענות בו שנתנה נ"כ כדי שיבא לתשובה והכנעה ואז יעלה כמו הד"ת. אכן הלומד את התורה עלמה כמו נגעים ואהלות אם לומד לשמה הוא נקל יותר לעלות כי כבר נעשה השערים שלהם ע"י מש"ר או ע"י הקב"ה בעלמו. אלא שלענין פרטי תשובה ומדות ותקונים יש מה שיגיע דוקא ע"י ג"כ כפי הפתחים שלהם ולאיש פרטי ופרטי. וכדון שאחז"ל לחם ומים יין וחלב מלח ותבלין כל אחת פעולתה בפני עלמה אלא שאי אפשר ללא לחם ומלח ומים והבן, וזהו מה שביקש דוד לפני השי"ת יפתח לו פתח למעלה בכדי שאלו שיאמרו תהלים יזכו שיתעלה שבתם ובקשתם דרך אותו הפתח כמו שיש פתח לאלו העוסקים בנגעים ואהלות. ועוד נכלל בבקשתו כי דוד תיקן משמרות בבהמ"ק כדכתיב דבר"י ובמחז"ל מפני שדוד השחוקק מאור ע"ד בנין בבהמ"ק כל ימיו וכאומרו אם אשכחך ירושלים ואת ואם אתן שנת לעיני עד אמלא מקום. ואני בעניי הכינותי לבית. ה' וכדאיתא במחז"ל שהוא מלא מקום הראוי לבהמ"ק והכין בסף וזהו וכל מכשירי בהמ"ק ומשמרים ולזה כיון עוד צמה שהיקן ספר תהלים אשר הלויים יאמרו וישוררו אותו בבהמ"ק. ועל אותו העת שאין לנו בהמ"ק. הנה אחז"ל שהעוסק בענינים השייכים לבהמ"ק מעלה עליו כאלו קיימם בבהמ"ק. וכמאה"כ ונשלמה פרים שפתינו. ועד"ז ביקש דוד (והזכיר נגעים ואהלות ולא אמר סתם כאלו עוסק בחורה. כי ר"ל כמו העוסק

דר"ע אה"ל. לדיק כפופה לדיק פשוטה. מאן לת"ח שמוסק בתורה שהוא חייב להיות ביראה ופחד. ולפיכך נחנה תורה ביראה ורחת להתעסק בה ביראה וזיעה שנאמר אשרי שומרי עדוהיו ככל לב ידרשבו :

ובמדרש סדר ויקרא (פ' טז) בן עזאי היה יושב ועוסק בתורה והאש לוהט סביבותיו א"ל שמא במעשה מרכבה אתה עוסק א"ל לאו אלא הייתי מחריו בד"ת ומתורה לנביאים ומנביאים לכתובים והדברים היו שמחים כנתינתן מסיני. והלא התורה באש נחנה והיא עיקר נתינתה באש. וראה לדבריו בפירוש הכ"ל דו"ל המדרש יהיו לרצון אמרי פי שיעשו לדורות ויוחקו לדורות ואל יהיו קורין בהן כקורין בספרי מירום אלא יהיו קורין בהן ונושלין שבר עלייהו כנגו"א והרי מבואר שחשש שמא ח"ו אין לדבריו שורש בקדושה והס רק כקורא בספרי מירום :

כ) ונשוב לדבריו הקודמים מה שהבאנו שהעיקר היא העבודה שהיא מלב באהוי"ר לשם הסי"ת ולמטה היא עבודה מיראה ואהבה מפני השכר ועונש ממנה אבל העבודה מפני הכבוד היא בתכלית הנגוי ואסורה כפי כל דברי חז"ל שהבאנו בפרקים הקודמים, ואחריהם הכבירו לגנות אותם בזוהר ובתיקונים ואותיות דרע"ק וככל אשר ביארם הרמ"ו הקדוש ז"ל. ועתה נביא תמלית דברי הרב החסיד חובת הלצבות אשר הוסכם עליו משמים ג"כ כמו שזוה המלאך המגיד לרבינו יוסף קארו ז"ל בעל הב"י ושו"ע אשר ילמוד את הספר חובת הלצבות. והוא גינה מאוד את המכוין לכבודו עד שדימהו כמו המשחק לע"ז רח"ל ודבריו מכוונים לכל אשר כתבנו עד כה. וז"ל (בפ"ב) של שער עבודת האלהים). מפני שנברא האדם מדברים שונים וטבעים מתגברים זה על זה. ומתעלמים זה היפוך זה. והס נפשו וגופו והולך למטן קיומו היצירה זו למדת התאוה להנאת גופניות. ככל מיני החי הגדל. וגם נטע זו הסי"ת את השכל הכוסף למאום עמירתו בעיני עולם הזה ורולה להפרד ממנה, אכן ההנאות בגופניות

העוסק כנגו"א שאינם שייכים בעיקרם כ"א בעיני בהמ"ק שאז כל ישראל מלוים להיות נעדרים בטומאתם מפני טהרת הקודש והמקדש והלומדם זוכה שיתחשב עליו כאלו קיימם צבהמ"ק) דכמו כן יהיו לרזון אמרי פי שהאומר י"ה חשוב לפניך כאלו אמרום הלויים צבהמ"ק [וכענין נגו"א שהם ג"כ שייכות גדול למקדש וקרבתו] ודבר גדול ביקש דוד שיופתח לו בשמים פתח גדול שיכנסו בו דברי האומרים שהלים ויתשב כשירת הלויים מה שיאמרו אותם צבהמ"ק. וי"ל שנענה דוד בבקשתו זאת. אולם לא נדע עד אחר פטירתו בעת בנין בהמ"ק ע"י שלמה בנו והולך להכניס הארון בפתח להמ"ק וכדאיתא בצנהדרין (קו) דבכו שערים וי"ז ואמר שלמה פתחו שערים וכ"ד נגנות ולא נענה עד שאמר בעבור דוד עבדך מיד נענה ואלו נהפכו פני שונאי דוד כשולי קדירה כי הסימן היה בזה שנתקבל בקשתו ונפתח לו פתח צבהמ"ק של מעלה ולכן דוגמתו נפתחו השערים צבהמ"ק של מטה. וי"ל שזה שביקש דוד פתחו לי שערי לרק כו' זה השער לה' ר"ל שיופתח לשיריי ושכחיי שער כמו השער לה' ר"ל לתורת ה' וכשראה שנתקבל חפלתו אמר אודך כי עניתני ותה"י ל"י לישועה פי' ותהילי לישועה. וענין של בקשה דוד היא איננה שייכת לענין הדבקות וההתבודדות להאיש הנלכב העובד מיראת ה' ואהבתו האמתית שיהי מיוחד לזה דוקא אמירת התהלים יותר הרבה משען הלימוד של נגו"א כי לא כן הם הדברים כי העיקר הגורם להם את הדבקות הוא ע"י מה שהם מפינים את עצמם מכל מחשבת חוץ ומתבודדים במחשבת רשפי אש אהבתם ברומומו' הסי"ת וממשלתו ורואים מן חכמתו אשר הבינו ע"י ילוריו וברואיו ובעצמי מלותיו וסדרי מע"ב ומעשה מרכבה. ואולם האוהב דרכו להחמיק אל סיפור שבחו ותהלתו כי הם מוסיפים לו אומץ ביראה והאהבה. אמנם דב"ז יתכן ג"כ להם ע"י סגולת לימוד התורה ביראה ואהבה וכדאיתא ר"מ אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה וכו' אוהב את המקום ומקשרתו להיות עניו ולדיק וישר וכו' ובאותיות

הגופניות קודמות לנפש השכל בנעוריו. ומתחלת
 ענינו חזק הוא עד שבגרה על השכל. ב' שהנפש
 השכלית הוא עלם רוחני מעולם הרוחני והוא
 גר בעולם העב ובגוף. והתאוה היא הנטושה
 בד' יסודות ובעולם שהיא יסודה ומעון שרשה.
 וכל עניני התאוות הם המחזיקים אותה. והשכל
 הגר אין לו מחזיק וחבר, כי אם השכל כנגדו.
 ע"כ נתן השי"ת את התורה לרפואת הנפש
 והשכל שתתרפא מחליי נפשה וממדוי המדות
 והתאוות. ג' שמהכרת לאדם לא יבצר ממנה
 למען יחי' ויחיי' מין האנושי לריך הוא להשתמש
 באכילה ולבוש ומשגל וכל עניני הגופניות.
 והדן נתן שעי' יתחוק כוחי התאוות ויתחלש
 כח השכל מאוד. ע"כ אין עלה כי אם ע"י
 התורה והמלות שהם כולם חלקי השכל האמת
 אשר עי' יך ויזהר ויזהר מעל האדם הסבלות
 הגוברת על נפשו, המונעת אותו מראות הדברי'
 על אמתתם. אמנם בכ"ז לריך האדם
 להתבוננות עלמו ולהערת השכל. ועי' עם
 מחברת התורה יהי' כניעתו לפני ה' כראוי ואז
 ילתי. כי יש כמה בחינות אשר יתלא יתרון
 ע"י הערת השכל מן אשר ע"י התורה לבד.
 א' ע"י התורה לבד יתכן שיהי' לשם שמים
 אולם יתכן ג"כ שיהי' כוונתו למנופה ולשבת
 ב"א וכבודם. ובעבור כי שרשה מוסר על
 ענין שיגיע לה תועלת כפי תשוקת הלב וכחי
 התאוה והיראות החיטויות הנקרא רעות.
 ב' מה שמהתורה היא אחר היחול בגמול
 והרעות בעונש. ג' מה שמהתורה יתכן שיתראה
 על האברים יותר ממה שבלב. ד' מה שמהתורה
 אינה כי אם כטיבה אל התכלית שהיא הנפש
 המשכלת ומכרת את בוראה ונדבקת באהבת
 השי"ת. וה"כ מן הערת אדם שמן התורה לבד
 כנגד זה של בינת השכל כגרניר. (וכן מחז"ל
 למד הלכה ולא למד אגדה לא טעם טעם
 יראת חטא מימיו). ה'. כי מלות התורה יש
 בהם מספר. ומלות חובת הלב אין להם שיפור
 כי בכל יום יוסף האדם דעה בהם. וכל אשר
 תוסף הכרתו תוסף הכניעתו ויראתו והאבהתו
 אל השי"ת, וכבר נאמר על קלת פרושי' שהיו
 כל ימיהם בתשובה מפני שהיו מחדשים בכל

יום תשובה מפני תוספות הכרתם בגדולת ה'
 אלהים ואת קלוטם במה שהם חייבים לו. מן
 העבודה. והעבודה שהיא מן השכל לא תנמנל
 לאדם כ"א בכח גדול ואין זה ביד האדם אמנם
 ה' עוזרו כי קלרה יד האדם להשיגה בלחו.
 והעבודה שהיא מהערת השכל שנכנסת בפנימיו
 לבבו היא מתקיימת ביותר ובטוח אחר שעי'
 נמאש בעניני תאוות הגופניות ונטהר ממדות
 המנוגים ונפשו נפרדת מגופו הבהמית וכמאמר
 לא יאונה ללדיק כל און. והנה דעות בני אדם
 בהתעסקם בתורה נחלקו לעשרה בחינות
 והבחינה השמינית הם אנשים לא הספיק להם
 מחכמת התורה עד שהטריחו את עלמם לשום
 כל מחשבתם ועיונם בפלפול התלמוד ולהחזיר
 ספקותיו ולפתוח סתומותיו. וכונתם לקנות
 בזה השם והתפארת והם מתעלמים בחובת
 הלבבות ואינם מתעוררים למפסדי המעשים
 כלו ימיהם בהגיון הזה והתעלמו ממה שמחוייבי'
 לעיין. ואין להם רשות להתעלם מעניני
 נפשותם. ולמען יהי' עבודה זו ית"ש בלב
 שלם. והנה דעות אנשים המדרגה החמישית
 המעולה מהקודמים מאמינים בהשגחה ובעונש
 אלא שהטו אותם נפשותם לאהבת העולם הזה.
 וקיבלו את התורה וכוונו להגיעם גמול האלהי'
 ולשבת בני אדם ולכבודם בעולם הזה עליו
 והוא שער משערי החונף והוא השיחוף הנסתר.
 פי' המפרש כשיחוף ע"ז שהרי הוא עובד א"מ
 ולא בוראו. ונסתר שאינו ידוע לכל. ובפרק
 ד' (משער יחוד המעשה) מפסירי יחוד המעשי'
 אחת מהן שאינו יודע אדונו ולא יעבדהו בלבו
 ויהי' כוונתו במעשי העבודה למי שידעהו ויקוה
 מבני אדם לבד. ועובד בני אדם ולא את
 הבורא אותם, מפני שאינו יודע ענינו ולא
 מכירו. ויש יתרון לעובד ללמים עליו על התקף.
 אחת שהעב"ל בזמן שאין חוון גבואה נספק אינו
 יודע וכאינו מוזהר אבל המחניף בתורת
 האלהים שעליו פענה במה שקבל מן המצות
 ביחוד העבודה להאלהים והוזהר מעבודת
 זולתו. שנית כי העוה"ל עובד למי שאינו
 ממרה והמחניף עובד לממרה ושאינו ממרה.
 ג' כי העוה"ל עובד לאחר והמחניף אין תכלית
 לנעבדיו

לעבדיו. ד' כי העה"ל אינו נסתר מב"א והם נשמרים ממנו. והתנף אין כפרותו נראה וז"ל בועזים בו ויתכן שאח"כ יזיק לב"א. וכן מי שאינו עם לבו להיות מבין ומקשיב בלבו ודעתו גדול חיוב ויוקר מצות האלהים וטורחו, אין מעשהו מיוחד לשם האל בעבודתו שכיון שאינו מבין אופני העבודה כל שכן שלא יבין אופני הכללית ביהוד לבבו בהם לאלקים וכל מה שיעשה בעבודתו הר"ז כמסתפק באמיתות חיובו בהם. ואינו יודע מלהזר באופנים המפסידים את יחוד לבבו לאלקי'. בן אדם ראוי לך לדעת כי השוגא גדול שיש בעולם אליך הוא יגדלך. הנמסך בכחות נפשך והמעורב במוג דוחך והמסתחף עמך בהנהגת חושך הנופיים והרומניים המושל במדות נפשך ובלפני חובך הוא צעל עלתיך בכל חנוטתך הנראות והנסתרות אשר תהיינה ברעיוניך האורב לפחות פסיביותך. ואתה ישן לו והוא ער לך, אתה מתעלם ממנו והוא אינו מתעלם ממך. לובש הוא לך בגדי ידירות ותכשיטי אהבה אליך ונכנס בכלל אבני עלתיך ונאמניך ובסגולה אורבניך הנה רץ הוא אל רעיוניך. והוא השוגא לפון מורה אותך בחליו הממיתים ולמען שרשך מארץ החיים. ראשית ילחום עמך במלפון עניניך שישתדל לספק עליך אמיתותיך ומה שנתברר לך לשבשו ולערב את נפשך במחשבות כובים וטענות שקרים, ואם תהי' נזהר מאוד ממנו ולא תאצה אליו ותסלק חיליו מעליך ישורך השי"ת הנלל כלבי ותמלט ממנו. אולם אם תתרפה ותשליך עניניך אליו ח"ו תמשך אחר רעונו ופן לא ירף ממך עד אבדו בשמי עולמים וכמאה"כ כי רבים חללים הפילה, ע"כ בני אל תטרודך מלחמה זולת מלחמתו וקרב בלתי קרבו. והחרב עם מי שהוא רחוק ממך מן החרב עם מי שלא יפרד ממך. והדחות למי שלא יגיע לך כ"א ברשות מרחות מי שאינו שואל ממך רשות. ובהמלאו עמך במחשבו ורשיון ודבור ומעשיך ובכל חנוטתך הוא עמך. ואמרו על חסיד שפע אנשים שבים ממלחמה ושללו שלל אחד ממלחמה חזקה. אמר להם שבהם מן המלחמה הקטנה ובשלילת שלל.

התעמדו להמלחמה הגדולה והווי מלחמת היצר וחייליו. ודע כי אין דמיון למלחמתו עמך. כי היצר אם תנלחנו אין מספיק לו ממך נטות פעם ומאה פעמים בין נלחמו בין נלחך. ובאם הוא ינלח אותך יארוב להמיתך. ואם אתה תנלחמו פעם אחת הוא יארוב לך כל ימך לנלח אותך ועד יום מותך וכמחז"ל. ואינו מוכנע א"ע מלנלחך בעבירה קלה שבקלות וכדי שעי"ז יקוה לנלחך צמה שלמעלה ממנו. וע"כ ראוי לך שתזהר ממנו ואל תמלא משאלותיו כך מאומה אבל בעמך כנגדו בחיזוק ואימוץ הלב. כבר כתוב ואליך תשוקתו ואתה תמשל בו. העיקר כוונתו לאמת השקר. וכמה קרובה מפלחו ואיבודו אם תראה מיד להרגיש לחולשתו וכמאמר קהלת ומלא בזה איש מסכן וחסם. וכאשר יתייחס היצר מלספקך בעיקרי הדת שלנו האמיתיות ישתדל לעלל אותך במעשי העבודה ויטרודך בעיני העוה"ז מאלל ומשתה ומלבושים ולהנות במיני ההנאות הגופניים והמשגל וכל עניניו ובתוך פתויו יסיתך לאמר התמד לשבת עם אנשי הלחוק ואל תשתוק שלא תחשב עליהם אויל וגסיל וכו'. בכאן הורה החסיד את האמת שבלבבו אשר העיקר זאת תורת האדם להעמיק אמונתו בה' ובחורת משה ובחורה שבע"פ הכל כפי שפירשו לנו רבותינו הקדושים חכמינו המקובלים דור דור ממשרע"ה וע"פ הנסים והנפלאות אשר עשה השי"ת עמנו לעיני הכל ובהמשך ארבעי' שנה בזמן ובעניני כבוד ומלחמתם וקריעת ים סוף ויציאת מצרים. והראשו כבודו ושכינתו בהר סיני וגדול השגחתו מאז ואח"כ בימי הנביאים ומלכים ובימי הגלות הן נפלאותיו והן נוראותיו ובעת הסתר אסתיר הראה נסיו פניו של רחמים עמו. וכן מראה כח תפלת לדיקים בכל דור ותפלת ליבור צעת לרה ועלירת גשמים וכן מפליא בהגחתו וצונו ללועקו המיתלים לחסדו. והמעמיק להסתובן באגדת חז"ל יכיר יותר בכל הכ"ל ובגדול מעלת עם קדושו המשרהים באמונה מן אבותיו הקדושים אשר הכירו אותו על ידי נבואה ורוב קדושה שלהם. וגם נשמות בני

בעסקם בתורה ומלות לשמה בתמימות נמשך עליהם אור שופע אמונה ודיקות משורשי נשמתם הדבוקים בה'. ויש שמגלים להם רוי תורה באורח שכל אמת ואמונה. ואשרי למי שזכה במעשיו וטהרת מדותיו לטעום לוף דבש דברים שכסה אוחס עתיק ויומן והם מעשי בראשית ומעשי מרכבה אשר היו נגלה לרבותיו חז"ל הנאים ואמוראים וכל דבריהם כנחלי אש לפון ומכסה כל הסודות וראשי פרקי' בדבריה' באגדה. וגם שורש תמית הפילוסופיא המקובל' בידם מהנביאים. ומי שזכה ומפריד נשמתו מגופו ע"י שמואם בעיניו תענוגי הגוף ומטהר מדותיו ע"י כן זוכה להפשט כסוי הלשון ומליאת דברי חז"ל בחכמת אמת אשר גלו טפח וכיסו אלפים טפחים. וזאת היא דרך האמת מן היסוד של סולם העבודה המולב ארנה שהוא האמונה פשוטה, והסולם בו כמה מדרגות. אמת השרשת האמונה שהם מחשבה דעת ורעותא שהוא רצון והרגשת הלב. וקול ודיבור שמוילא דברי האמונה בפיו כענין מלות ק"ש ודברת בם שהם הדיבור ולימוד התורה ומעשי המלות לשמה מאירים את חבל האמונה והקשר המושרש בנו מאבותינו כמחז"ל בניי מאמינים בני מאמינים. ואחר כך ויאמן העם ויאמינו בה' ובמשה עבדו, ואחר כך וגם כך יאמינו לעולם. והעושה בתמימות ובהשרשת אמונה ומחזק בדבורו ובמחשבתו ושומר א"ע מכל הרעור רע. וכמאה"כ בני אש יפתוך חטאים אל חובא ולא תתורו אחרי לבבכם מחז"ל זו מינות וכו' הן לא קלרה יד ה' מלהשיע לו. לכל אחד לפי מעשיו טועם ולפי שכלו יהולל כי נר מורה ותורה אור. ואהבת חברים גאמינים ושמירת ברי"ק ושבת ויליות. כולם המה אנשי עלות ומליים טובים חבלי עבודות אהבה אליו. וכשישים אל לבו גודל כבוד וילרנו וחכמתו שילר את הכל והארס בחכמה נפלאה וחכמת התורה וטעמי המלות כפי קט שכל אדם. כל אלה ויעלו לו לאהבה הטבעיות ויראה שמים הטבעיות וילא לפעמים כדרך אור חילי אהבתו לשמו יתברך, ואם עבים סתר לו ובחשך יתכסה. הליש המחכה

ושומר אמונתו עם דבורו ומעשיו הטובים. מנונה נגדו יעבור אח"כ רוח משמים ויסהל גברא. והכלל המאמין לא יחיש כי גם זה מהנכסיונות של אדם. וסודות כבושים הם. וגם ירידה לורך עלי' הם. ובאותו עת יקיים מרחוק כ' נראה לי. אולם אז ישמור את עצמו שלא יפול בגירוי ילר התאוות, כי שמור כתיב, שמור רגליך בעת שאחזה גופל בבחינת רגל. ואם לא יפול יתרום אח"כ. ולריך ג"כ אז להתקשרות לדיקים וחברים נאמינים :

וישנב

לדברינו שהחסיד בעל חוה"ל צ אש שהוא קיבץ סלת מחכמת הפילוסופים וכתבן בשער היחוד הורה בכאן וכו' חז"ל אבל אש יהי' הארס חכם בדעת אלהים ובתורתו. ישתדל הילר להכניס ההפסד עליו מאיזה לך שיוכל ויבוא מופת מן המופתים המבטלים אשר און הקדמות אמיתית ולא תולדותיהם מחוייבות. ואם שכלך יהיה זך וחכמתך חזקה בדרך המופת תראה חופני טעות ילרך בדבריו ומופתיו וכו'. ע"כ הוהר שלא חסה אשורף מדרך האבות ונתיב הראשונים אל הכריאות הנפש ולסמוך על שכלך והתייחד בעלתך. ואל תחשוד אבותיך במה שהם מסרו לך מאופני חיי טובתיך ואל תסתור עלתם במה שהורו אותך ואמר החכם שמע בני מוסר אבין. ודי בזה למבין. וכן הורה הרמב"ם שמגלגל הירח ולמעלה דברי הפילוסופים רק על דרך הקשה לבד. והסלת הטובות הנבלע בין דבריהם הם הכל ממה שגנבו שמן דברים נסתרים כספיר ויהלום מהנביאים והחכמים. וכמו שהביא בזה הכוזרי. ע"כ אלו הדברים שכתבו הם עלות אמונה וראשו מגיע השמימה להזוכה ועובד ה' עבודה תמה. והעלה להרגיל א"ע בתנ"ך עם פירש"י ואור החיים ומדרש ושל"ה וזוה"ק וספרי מהר"ל מפראג. והעיקר, הכניעה והכנסת המורא. וראשית הכל לעורר מעט קלה ציראת העונש וסכר הגמול המגדר בעד הילס"ר. ואח"כ העיקר הכניעה ושמחה ועבדות לנח"ר לפני השי"ת. ולהמעיט בהגאותו ורק מה שלריך לבדיאות כמאה"כ לדיק אוכל לשזבע נפשו ולקדש ח"ע

ואמר החסיד לתלמידיו אם אין לכם ענות . מפחד אני עליכם ממה שהוא גדול מכל העונות וזהו הגאווה שנאמר תועבת ה' כל גבה לב . והמדרגה העשירית שמרו א"ע וקיימו הכל לשמו ית' . ומהרו בזריזות ושמחה לגדל לרומם בכוסף ובלבב שלם בעבור אהבתם והכרת גדולת שמו הגדול והמבורך וזאת היא מעלת הנביאים והחסידים אשר נמסרו אל האלהים וכרת עמם ברית ונתנו לו נפשותם ובניהם וקנינם ועמדו באמונתם במה שקבלו על נפשותם ועליהם אמר הכתוב אספו לי חסידיו כורתו בריתי עלי זבח :

כא) בפרק הבא על יבמתו איחא אמרו לו לכן עזוי יש נאה דורש ונאה מקיים ואתה וכו' אמר להם ומה אעשה שנפשי חשקה בחורה אפשר לעולם שיתקיים על ידי אחרים . והביאו הרמב"ם להלכה בפרק אישות פ' ט"ו וכתב שכן כל מי שנפשו חשקה בחורה ביותר כגן עזוי ואינו נושא אשה אין לו עון ובלבד שאין ילדו מתגבר עליו . וקשה הא הרמב"ם בעלמו פסק בהלכות ת"ת פ"ג ה"ד ה' לפניו עשיית מזוה ות"ת אם אפשר למזוה ליעשות ע"י אחרים לא יפסיק תלמודו ואם לאו יפסיק ויעשה המזוה ויחזור לתלמודו וכ"ה במו"ק (ט) ע"ש . ובדאי מזוה פו"ר נק' א"א להתקיים כו' שאי אפשר שיתקיים הפו"ר שלו ע"י אחרים והוא כמו מזוה הפילין ולולב וכדומה . והרמב"ם בהלכות אישות כתב בפירוש שחוב העשה של פו"ר הוא על כל אדם כ"ז שלא קיימה כדין המפורש שם . ונ"ל לתרץ משום דבענין מזוה לימוד התורה יש שני ענינים . א' קיום מזוה הלימוד שהיא מזוה עשה בעלמה . ב' מה שהתלמוד מביא לידי מעשה , וב' הענינים שייכים בדרבי הלומד . ועין כי רוב ב"א לימוד הוא בשביל שידעו לקיים במעשה , ולכן הם מבטלים לפעמים לנודך עלמם . ולאילו אמרו דבמזוה שא"א ע"י אחרים מחוייבים הם לבטל בשביל עשיית מ"ע המניע לידם וא"א ע"י אחרים , משא"כ הלומד בשביל מזוה הלימוד בעלמו והיינו שאינו מבטלם לעולם כב"ע שנפשו חשקה בחורה ע"י אחרים והרי

צמותו לו ולטהר מדותיו כמחז"ל ובו הדבק והיאר אפשר אלא הדבק במדותיו , ולהיות עומד בנסיונות מה שאדם נחנקה בכל יום ולדבר עם חבריו ולשבח את המדות טובות ולגנות את הרעות ולחזור בגדול השגחה השם יתברך ובאהבתו ובחמלתו ועזרתו לכל היגיעים ומשדלים להתקרב אליו ובטוחים בו . וע"י כל זה ימלא חן בעיני ה' ויערה עליו רוח ה' וממרום ובעלתו ינחנו . ואחז"ל שומר אמונים אל תקרי שומר אמונים אלא שאומרים אמן פי' שחוזרים צנינים עניני אמונה . ועמה נשוב שנים לדבריו בעלמו על פיתוי היצר לכיון בשביל שיכבדוהו בני אדם כי אין להם יכולת להועילי ולא לרחות הנזק מעלי כ"א רצון ה' לבדו . עוד אולי כשאכונן יעלה בדעתם כי חנף אנכי . והאלו למלך איך לא ערבה לך קריאת פלוני והשיב איך תערב לי והוא כל בונתו בזה כדי שתערב לי וימלא חן בעיני . אבל אם היחה כוונתו לה' אז היחה ערבה לי , והנה אח"כ ישנה היצר רוחו וילבש לניעות גדול וייערך לומר הנה הרחקת החנף מעליך לא יתכן אלא בכחות כל מעשיך מבגלוי וצרהאות לב"א כל ההיפוך מלבד כאשר התפלל קצר ובלתש . ואל יתרחק ממך רצון והשדלות והתפעלות . ובעת למודך הסתתר ואל תראה ממך שום מדה טובה . ולא תוכיח לשום אדם ואל יתראה עליך סימן יראה שמים ולא אות מעבודה . ואז תהיה עלת של הנגע לכת צתכלית , ובין כחות משחקים שחוק עמהם ותלך בדרכיהם . ודע שזה דרך אשר ישלול ממך אמונתך ולא תרגיש . ומאשר תברח מהאש דקטנה תתקרב ותפול באש הגדולה . והכלל בזה הענינים השייכים להיות בגלוי דוקא ראה לקיימם . ואל תשגיח על התערבות רעיון החנף . התפלל בלבד ובקול מעורר הכונה וללמוד לעשות חסד . והעיקר שתשמור את רעיוני שתשתתך שלא יהי' בשביל ב"א . ואם יפול בלבך השליכהו . ורק תשקול מעשיך אם כה ע"ת עושה בעת שאתה נלכ בדרך ולפני השי"ת . ששער עבודת אלהים כ' מדרגה ע' אלו שכוונו בעבודת ה' לשמו אבל לקחו להם מזוה גאווה .

הרי קי"ל דעוסק במזוה פטור מן המזוה. פ"כ בענין נשיאת אשה שיגיע לו עי"ז ביטול התורה כ"פ וכיון שנפשו חשקה בתורה ע"כ אין לו שום טעם מזה. הכלל בזה כי מזוה ועבודת שאדם יעוסק בה תמיד ונפשו חשקה בה ומתמיד בה תמיד הר"ז יכול להתבטל ע"י מן מזוה אחרת אם ענין המזוה האחר יהי אליו לביטול המזוה התדירה והעבודה שהיא מיוחדת אליו תמיד כענין זה של ב"ע. וכן אפי' מה שע"י עבודתו המיוחדת אליו יהי מתבטל מן

למוד התורה הר"ז ג"כ באותו כלל דהעוסק במזוה פטור מן המזוה. וכיון דהלימוד של רוב עולם הוא רק בכדי שעי"ז יבוא ליד מעשה. ולכן במו"ק אמרו סתם שת"ת נרחים מפני מזוה שא"א ע"י אחרים. והרי שנין ת"ת על אופן זה הוא נקל מן כל מ"ע הזה. וא"כ מכש"כ שנדחה מפני המזו' והעבוד' שלו התדירה אליו תמיד. ובוה יתורץ הגמרא דברכות הענין של חסידים הראשונים שהיו שוהין השעה שעות בכל יום ויום בענין הדבקות ותפלה שלהם:

פרק ז

אותו כמו שביארנו לעי' מחז"ל וכן פסק הרמב"ם בה' ת"ת. וכן האדם הזה מאחר שעמד על דעתו לריך להסיר מלבו הכוונה הרעה הזאת מה שהי' למודו ומלותיו בשביל כבוד ב"א ושלא לשמה למען לא יהי' יגיעהו לריק וגם פן עי"ז ישא לשוא נפשו כי אם לא זכה נעשה לו סה"מ ע"כ יתרחק א"ע מן מחשבה זו. אולם האדם שהרבה לפשוע וכבר הקשה לכו ורדוהו ברעה ובעבירות וכו'אלות והר"ז נפשו מחולאת בפשעיו חולי גדול. אף שהרב לריך למנוע א"ע מללמודו כמו שפסק שם הרמב"ם ז"ל וכן אחז"ל כל המלמד תורה לתלמיד שאינו הגון כאלו זרק אבן למרקוליס, והטעם שהרב לריך להתיירא פן יסייע ידי עובדי עבירה שבקודם היה שונא ועסה מזיד ועוד שילמדו אחרים ממנו. ויהי' חה"ש ממנו באמרו כי עם ה' אלה ומארה ילאו, ועוד שהתורה שלו שלל"ש תהפך בו למינוח ורשע כמחז"ל לא זכה נעשה לו סם המות. אבל התלמיד הזה אם הוא בעלמו יכול ללמוד ושואל עלה אשיתו מין ואפיקורו' אומרים לו למוד אפילו שלל"ש שאם תעזוב דרכך יכול להיות שהאור שבחורה יחזירך למוטב. וכמשל הנ"ל ובאם לא תוסי' לך הלא בל"ז אתה מגולל ברשע ואם תתבטל בודאי תהי' נכלה ומגולל בפשעך ע"כ טוב לפניך שתלמוד:

(א) **ואע"פ** שביארנו בפרקים הקודמים כי הלומד בשביל סיכודוהו ב"א ברצונו ובשאינו נפשו הר"ז בכלל לא זכה שאמרו עליו חז"ל כי נעשה לו תורתו ומלותיו סם המות ונחה לו שיהי' מתהפך שליחו על פניו, אעפ"כ אדם כזה אם בא לבקש מאתנו בונה יבחר לו אם ליקח את עלמו ללמוד תורה ואם להתבטל ממנה לריכס אהנו לומר לו לך ולמוד כי שמא כח התורה ומאורה תועיל לך אשר תשוב עי"ז והיינו כמשל חולה אחד שהי' הולך אליו רופא מומחה והי' נותן לו רפואות קלות מאוד דהיינו לנקות את קיבו ולקרר את חום חלייתו, ואח"כ המשיכו הימים והכביד עליו חוליו מאוד עד שהגיע לגואש מן החיים ואז א"ל הרופא הנך הגיעך לגואש מן החיים אמנם רפואה אחת עם ספיקות החקיה ישנו בדעתי שאוכל ליתן לך אכן אין אני רונה לתת לך כי אם עד אשר נס אתה הסכים ע"י. יען כי הרפואה הזאת היא סם חס מאוד כאש ואם תזכה אז אש הסם תאכל את אש החילאת. ובאם לאו תבצר האש בקרבך ותגוע מהרה. וטנחו החולם הלא בודאי טוב לפני את חיי הספק מן מיטה וודאית. וכה"ג הוא הנמשל שודאי האדם ההולך בדרכ הישר קלה. ומפני שאין ע"ה חסיד הוא מזולז באיזה מלות ובא לפנינו ללמוד תור' אם כל כוונתו בשביל כבוד אז אין ללמוד עמו עד שיורו אותו יראת שמים ויכניע את לבבו ואח"כ כשיראו אותו בחר בטוב ילמדו

(ב) **ומנין** אתה אומר כן שעל הרב איסור גדול מללמוד להלמיד שאינו הגון מבואר

מבואר הוא בחולין (דף קלג) א"ל אביי לרב דימי ופשטא דקרא (דבערה בנר ביום קרה חומץ על נתר ושר בשירים על לב רע) במאי כתיב א"ל בשונה לתלמיד שאינו הגון דאר"י אמר רב כל השונה לתלמיד שאינו הגון נופל בניהגם שנאמר כל חשך טמון לעפוני האבלהו אש לא נופח ירע שריר באהלו שריר זה ת"ח שנאמר בשרידים אשר ה' קורא (וכפירש"י אש זה גיהנם). אמר ר' יוא א"ר כל השונה לתלמיד שאינו הגון כוורק אבן למרקולים שנאמר בצרור אבן במרגמה כן נוהג לכסיל כבוד ואין כבוד אלא מורה שנה' כבוד חכמים יתחלו. ודב"י אש חפץ התלמיד לשוב אומרים לו למוד הר"ז מבואר בירושלמי מסכת חגיגה (פ"א) על מה אברה הארץ ויאמר ה' על עיובם את תורתי אותי עיוב ותורתו לא שמרו א"ר חייא בר בו אותי עיבו אוותר שמא תורתו שמרו. שאלו כך המאור שבה היה מקרבן אצלי רב הונא אמר טבאן למוד שלא לשמה שמתוך כך בא לשמה. והגם טעברו על ג' טבירות חמורות ואעפ"כ אמר רב הונא מכאן למוד שלל"ש. אלא היינו טעמא כדפרישית:

ג) במה

שניארנו בפ' הקודמים שאי אפשר להשיג מפלת אהבת הרוממות כי אש ע"י חכמה גדולה ועוד מעלות רבות נשגבות. לנה דבר זה אינו אלא על קניית האהבה לבה עד שמהא נפש קשורה באהבת כבוד השם יתברך בתכלית כלות הנפש ויהי דירת מחשבתו ולבו במקום נטיעתה של הנשמה שלו שהיא משמים וצין מעוטי הרוחניים וכמו שנה' אצל יהושע הכה"ג ונתתי לך מהלכי' בין העומדי' האלה. אולם מה שהארס בירו לזכות בחדת האהבה סתם ולפי ערכו אשר האהבה הזאת ג"כ חשובה אהבת המקום וכן מלות ובו חדבק הגם שהארס אינו חכם כ"כ ואינו יודע מסתרי התורה מ"מ בודאי יש לו היכולת ע"י בחירתו שהרי כל בני' מטייט על מלות ואהבת ומלות ובו חדבק. ולאהבה את ה' אלהיך ולעבדו בכל לבבך ובכל נפשך. והלא התורה וכל המלות לכלל בני' כאמרו, ואם הפרש שהכוונה

בזה שכל אדם מחוייב ללמוד את החכמות מה שהם מביאים אותו למדה זו הלא כבר הזהירו החכמים הגדולים בלא יגלו סודות התורה מה שהם מעשי בראשית ומעשי מרכבה כ"א ליחודי' שבדור ואל אלו שהם ראויים לה דוקא ואפילו לאלו אינם מוסרים כ"א ראשי פרקים וגם זה לחכם ומצין מדעתו. ואם הפרש שזו היא חכמת הפילוסופיה הלא כבר אסרוהו הרשב"א וסייעתו ובחברמות ונדבויים. והביאם הדרכ"מ ביו"ד הלכות ת"ת בסי' רמ"ו והריב"ש כתב שזה איסור גמור שהוא בכלל מאמר רע"ק בחלק הקורא בספרי חיצונים אין להם חלק לעוה"ב. והרמב"ם לא עשה ספרו המו"ג כ"א לתשובת המינים וה"ר חסדאי סתר את כל דברי המו"ג והגם שהגו"ש חזר והקים את דברי המו"ג מ"מ מה מעשה היתרון לאדם בענין החכמה שהיא כולה בנייה על שכל האנושי המדומה ומעורב בכזב ואין נודע לט ענין סיבה כ"א מפעולותיו. ואפשר יש לאותו דבר עוד סיבות מה שפועלת בעתים רחוקים או שפועלת נעלמת ולא נודע לנו. וגם מה שגדע מפעולותיו יש בה ג"כ כמה שגיאות כי י"ל הפעולות מבחי' זו וי"ל להיפוך וכאשר לא נודע להם ענינם עשו להם ליישב כענין ע"י חיזה הנחות ועל ההנחות בנו מגדלים. וברבות העתים בא אחד וסותר אחת מההנחות ונופלי' כל המגדלים. ואחר כל הדברים הלא הם בעלמס גינו אותה והפסידוה עד תכליתה כאשר הודו אשר כל מה שחקרו מגלגל הירח ולמעלה אינם אלא דברי היקש, וכבר סתר דבריהם ושפך עליהם בוח הרב המקובל איש חלקי ר' מאיר בן גבאי' בספרו עבוד"ק וכן בספרי הר"י יעב"ץ וז"ל אלא בודאי שטיקר העבודה לאדם להתחזק באמונת החוכ"ק שהיא ראשית הידועה לנו מאבותינו הקדושים והנביאים וכמאה"כ כי ידעתיו למצא אשר יתום את בניו ואת ביתו אחריו ונמשכה מהם הברית אמונה לרע יעקב עד דור יולאי מזרים ומסס הוליאנו ה' באותות ובמופתים גדולים ובינה את כל הטבסיות ומלות להביא על מזרים עשרה מכות מופלאות ואח"כ קרי' לנו את ה"ם

הי"ם ועשרה נפס' נעשו בו ועד שזכו למעמד הנכבד בהר סיני, וכמאה"ב אחת הראת לדעת כי ה' הוא אלהים אין עוד מלבדו ונסים הרבה שהומשך משך ארבעים שנה ככל המבואר במשנה תורה. וכבר אחז"ל שאין גבול ושיעור לכל הנסים ורוב ההשגחה העליונה האלקות אשר עשה השי"ת עם דוד יל"מ, וכתיב עד אלה לא תאמינו לי ולא תשמעו לקולי וכו', ואין עדות נאמנה יותר ממה שראו אבותינו ברור בעיניהם ובכל עת תמיד גודל מחשלת אלהים וגודל השגחתו ורוב חמלתו על עמו בני"י. והמאמין באמת לכל דברי חז"ק הרי רואה בכל יום נפלאות וגדלות בוראטו ית"ש איך שברא השמי' והשמש והירח וששה עמות השנה וכן הארץ ולבאי' דומס לומח חי מדבר. וכולס חיים כפי ערכם כמה שקיימים וגולרו לזורך מועלתם וסדורם בחכמה כולם. וכל אלו בעלי גבול השי"ת מנהיגם בכחו אשר בלא גבול. וכל שמה חמת רגלי אדם ככדי שיצבד את השם יתברך ועי"ז יזכה לחיים הנלתיים כי השי"ת הוא קורא הדורות מראש ואינו לריך להם כי אם שרלונו אשר ירוויחו במעשיהם הטובים את חיי עולם הנלחי כי מדת הקב"ה רב חסד. אמנם ואמת שישתדל האדם במעשיו לשכור את הרווחתו ולא נהמי דכסופא. וא"כ איך לא יתלהב לב האדם המאמין לאהבת השי"ת וליראתו ולהדבק בו אולם מפני עביות החומר והנוף ונפש התאוונות והכעסות. עוד מה שהילך הרע דרכו לקרר את לב האדם בעניני רוחניות. על דבר זה נתן לנו השי"ת שני ענות אחת היא הרמ"ח מלות עשה ושם"ה מלות לא תעשה אשר הם מסוגלים בסוד אלקות בהלו נרו משורש ראש חבל נחלת יעקב החקוקה בכסא הכבוד אשר ע"י שמקיים אותם בזכור ושמוד על ידי זה נהרחה בו בהארס הוה אור נפלא הממכרו ומיחד לבבו לאביו שבשמים בהתחברו נפלא. אור חרוק ומחובר, לפונה בשורש נפש פנימיות של בני"י כמורה להם נקשת אשר בענין ה' התיחד א"ע עם שורש בני"י ומרוב אהבתו מנשחט ומנעלם ומתשאר בהם כמאמר הכתוב את ה' האמרת וה' האמריך לשם

ולתפארת ולתהלה. ולכן כמים פנים אל פנים כמו שאהבת ה' לבני"י הוא בלא גבול ובלא תכלית כמו כן שורש עליון של בני"י קשורים בהשי"ת כמאה"ב כי עזה כמות אהבה קשה כשאלו קנאה. וכבר אמרו חז"ל הקב"ה וסבת ישראל מעידין הם ועי"ז בני"י עומדי' באמונתם בכל הגלו' וא"כ רובו ורחבו אשר נתפזרו אז בין אונאי הדת וכמה וכמה סבלו אז גיורות קשות ומטונות בשביל העברת הדת ושמותם וזיכורם התקנאו על חוק יום השבת של בני"י וזכ"ו לא הועילו ונשאלו בני"י במקומם ודחס וכמה וכמה מסרו נפשם על קידוש השם והנס שהיו עמי הארץ והר"ז רחיה מופלאה נרע בעערי חכמי אומות כי אין קשר נפלא משורש פנימית נפש האדם כמו קשר של בני"י בה' אלהיהם. ואשר ע"כ בענין העברת הדת נתעורר בבני"י השורש הפנימי וכן מעיד ה' בעמו בני"י אשר מקיימם גותנס לחן ולפליטה ולהלה על ידי סבותיו ונסיו שנושה נפלאות לבדו אשר חליו כלים וב"י לא כלים ושומע תפלתם בכל עת שקוראי' אליו ובכל עת הסתר פניו עוד ידו נטייה עלינו כרחם אב על בניס עד בוא עת ישוב ויגאלנו גאלות עולם ועד שכל האומות יתקנאו וכמבואר בבחיאים ובמחז"ל. אכן האהבה הזאת היא רת מסותרת בפנימיות לבות בני"י ואין האהבה הזאת נגלית במורגש בהם. ולכן נראה עבודהם כמלות אנשים מלומדה ובלא אש האהוי"ר. והראי' כי יש בלב בני"י אהבה מסותרת וכי מאוד כחה חזק ממה שהתירה התורה היחוד באשהו גדה אשר אוה"ע יתמהו לאמר אפש' אש כעשות ולא תדלק*) אמנם התורה בעידה בנו סוגה בשושנים. עוד אחז"ל אש יאמר לך אדם יש חכמה בלוה"ע שיש בהם האמן. תורה אמונה בלוה"ע אל תאמן. עוד אחז"ל אומה זו ג' סיסנים יש בה ביישנים רחמנים גומלי חסדי' וכבר אחז"ל שהשי"ת אמר למשה בניי בניי בחוניי סאמינים בניי סאמינים הם. עוד בהם מה שהם עבררים תמיד אחר ראשיהם חכמי ועיני העדה כי הם כולם כנפש אחד אשר הרגלים נמשכים אחר הראש, אולם כיון שעיקר רגלן השם יתברך בראש אשר הוא

(*) עיקר הנהגתו (ל"א ה')

הוא יתאמץ לעורר את פנימיות האש לתוך מורגשי לבבו למען תהי' עבודתו באש אהוי"ר המורגשה. לדבר הזה מועיל כאשר ישתדל בדברי אגדות חז"ל ויתאבק בעפר רגלי החכמים הירוקים שבדור. ויכניע את התאוות שבלבו כמו דליפת בנים דרך ארץ זוטא דרכן של ה"ח עניו ושפל רוח זריו פמולא מכל טוב עלוב ואהוב לכל אדם שפל לאנשי ביתו ירא חמא ודורש את האדם לפי מעשיו, ואמר כל מה שיש בעולם הזה אין לי חפץ בהם לפי שאין העוה"ז שלי יושב ושונה ומתעטף כמותו לפני רגלי ה"ח ואין אדם רואה בו דבר רע. ושם (בריש פ"ט) כל דרכיך יהיו לש"ש. הוי אהוב השמים וירא מן השמים, הוי חרד ושש על כל המצות, ועשה דברים לשש פעלם ודבר בהן לשמם אל חשיטם עמרה להתעמר ולהתגדל בהן. ובעירובין (כ"ב) במי אתה מוצאן במי שמשים עצמו אכזרי על בניו ועל בני ביתו בעורב ובמדרש רבה (במדבר יט) אמרו מי מקיים התורה מי שמשים עצמו כמדבר ומפליג עצמו מן הכל. וראה היאך שחז"ל היה כל ענייניהם לשם שמים במסכת יבמות דורות הראשונים היו סבונים ביבמתיהם רק לש"ש ולשם מצוה. ור' יוסי אמרו עליו ה' יבמות בעל וע"י סדין שמש בבדי למעט את הגאתו ושחל חמשה ארוים בישראל. וכן אכילתם עד שאחז"ל כל האוכל עם ה"ח כאלו נהנה סויו השכינה והסביא דורן לה"ח כאלו הביא בכורים והטמלא גרוטם יין כאלו נסך ע"ג המזבח. ובמדרש במדבר אמרו כמה מסמרות בסנדל רי"א ה' כנגד ה' חומשי תורה. ר"ה אמר ו' רבי ה' נותן י"א בזה י"ג בזה כנגד כ"ד ששמרות, והכי אפי' בלבושים ובסנדלי' היו מכווני' עניני קדושה והכל ה' מפני שהיו מתדמין ומכוונין להיות שלמי' בללם אלהי' וכמאה"כ בללם אלהים עשה כו' וכפי מחשבתם קן משורר עליהם מלמעלה ע"כ דקדקו בכל פרטי מעשיהם. ובגמ' (פ"ה) אין ד"ת מתקיימין אלא במי שממית עלמו עלי'. ובסו"ט (פ"ג) אין דב"ת מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו

ערום עליו, ובברכות (פ"ה) מלי כריסי וני בישי. וכל גדול נאמר באבות דר"ג (פכ"ח) ר' יהודה הנשיא אומר כל הפקבל עליו תענוגי עוה"ז מונעים ממנו תענוגי עוה"ב וכל מי שאינו מקבל עליו תענוגי עוה"ז נוהגים לו תענוגי עוה"ב. והקוטב שעל ידי זה מה שמכניע את חומרות נפשו הבהמיות ומה שהוא מכניע יותר את התאוות והגופניות מתגלה בו יותר כחות הנפש והשכל של אור תורה וקדושה, ועוד ע"י שמתדמה במדותיו להקב"ה על ידי זה נתגלה בו יותר אור ההנהגה להשי"ת. ומפני זה נזכרו לפניו גם לבושי התורה ורואה ע"י למודו באגדה כחפץ נפשו לטוב. ויריעתו ומשכת לו הכרתו ונתגלה בלבו שערי אמונה ואורה. ורואה ע"י גודל נפלאות השי"ת וגודל יקרת בני' וכבוד התורה ומיכוב מלותיו וכאשר גוף התורה היא בארבעה לבושי פשט רמו דרוש סוד כמו כן גם הסוד יש בו ד' לבושי' אלו ע"כ כתיב סוד ה' ליראיו. ועיקר הסוד מה שאינו יכול להטעמו בדברי' ולהבין. וזהו מה רב מובך אשר צפנת ליראיך כו' נגד בני אדם. ר"ל שב"א תמהים על י"ש כי גם הם יודעים הדברים כמו הוא ואינם מתפעלים והוא מהפעל כי אליו נתנו הכרה כמאה"כ וארשתך לי בלמונה וידעת את ה'. ונמלא מעתה אשר חובת הלבבות לפני כל בני' מוכיט ורק ע"י השתדלות רב וסגי ובקרב חכמים ילין ויתנהב ככל אשר בארנו כאן ובסוף פרק דלעיל ויבקש רחמים מלפני ה' תמיד אשר יאר נא ה' פניו אליו ואז יחוננו. וכבר הטעים הקב"ה לכלל בני' בחינת תענוג רוחני מעט ע"ד שבת ויו"ט. כי אחז"ל שבת מצין עוה"ב. ועוד אמרו אינו דומה מאור פניו של אדם בשבת כפניו של אדם בחול. ומפני ששבת מעיד על הקב"ה ועל בני' ומחברת אותם ע"כ נתגלה בה אור פניו של אדם. ומלאתי בתדא"ר (פכ"ח) שכתב ג"כ ככל אשר כתבנו למעלה אשר שורש בני' קשורה בהקב"ה ובדמיון תורתו בקשר אחת כל יומם לשלם, וז"ל שם רבונו של עולם אני כפרת בני' בכל מקומות מושבותם גלוי וידוע לפניך שאין ישראל מלין את בניהם ואין קו"י ושוין

ושונין ואינן נכנסין לברית אלא בשביל ההבטחן
 לאביהם שבשמים. והאבה שאינה חלוייה בדבר
 אינה בטילה לעולם. אמנם לריך האדם שיוניא
 הכח הזה המושפע בו מהאבות ומהאור שהופיע
 ה' אלהינו בננו במעמד הר סיני מהכח אל
 הפועל, ואשר ע"כ מפני כבודות הדבר לריך
 לקדש את עלמו, וכדברי ר"י הנשיא הנ"ל שהוא
 רבי ורבי לעטמיה דליתא בגמרא (כתובות
 ק"ג) שרבי הגביה ידיו כלפי מעלה ואמר
 רבש"ע אתה ידעת שעמלתי בי' אצבעותי
 בתורה ולא נהניתי אפילו באצבע קמנה
 שלי. ובתרא"ר (פ' כ"ו) אם לא זכה לר"ת
 שיכנסו לתוך מעיו יבקש רחמים על אבילה
 ושהיה יתירה שלא יכנסו למעיו ומביא הך
 מעשה דרבי מה שאמר בשעת מיתתו וכסיים
 מעולם לא אמרתי אלק ואובל ואשחה ואהנה
 סן עולם הזה וכו' אלא לא עשיתי רק כדי
 חיותי ועסקתי בתורה כל ימי חיי :

ד) **והנה** הכלל שכל השתלבות האדם הוא על
 ידי התפלה כי בתפלה נכלל אמונה
 והשגחה ומה שישראל יכול לפעול בתחנוניו
 לעורר את רחמי השי"ת עליו ואשר כבוד
 שכינתו היא בכל מקום שאחד מישראל מכין
 לבו למקום. ועי"ז נתעורר בו האבה ויראה
 למקום ודבקות ובעטון וכיון שמתחזק באמונה
 והשגחה ובעטון הר"ז מקבל עי"ז כל מלות
 התורה עליו לשמור ולעשות. והנה הכנות של
 התפלה הם הכנת עלמו שע"ז מכניע דעתו
 כל התאוות הגופניות והתעוררות השמחה
 שזוכה לעבוד את השי"ת ואשר עי"ז מרומם
 ומגביה את הכתמה שלו המשלכת לעבודת השם
 יתברך. ולכן בפרק אין עומדין תנן שם במשנה
 ובברייתא ב' הבחינו' האלו ע"ש. ולכן החסידים
 הראשונים שהם ידעו והכירו מתוך זכות נפש
 ומסוגי התורה אשר זכו ליהנות מאורה וכי
 הם ראו קשר כל העולמות אשר ע"י סודות
 התורה זכו לעלות בקשר אחד וראו כי כל
 העולמות הם כשלשלת אחד דא נשמתא לרא
 ורא גופא לרא וכשמתא לעולם שחתמו וכל
 העולמות כקומת אדם אחד וזה הסוד של
 מאה"כ השמים כסאי והארץ הרום רגלי .

והאדם כדמות כל העולמות הוא וכו תלויין הם
 בעלייתן ובירידתן. וכן המשך כל הדורות
 והלדיקים עפ"י דברים אלו נסדרו ועוד יש
 דברים הרבה בנו עי"ז השינו והגיעו קרוב
 למעלת הגבוהה במדת הכנעה ושמחה. ודוק:
ה) ובענין התחברות לחכמים השנוי' בספר
 ואמרו שם שזה מלות וכו תדבק
 כי היאך אפשר להדבק בהשי"ת הלא כתיב כי
 ה' אלהיך אש אוכלה הוא אלא הדבק בחכמים
 ותלמידיהם מעלה עליו כאלו דבק בהקב"ה
 כבר כתבנו בת"א (פ"ד אות ה') שגראה כי
 הכוונה בזה דווקא באלו שעשייתם ועסקתם
 בתו"מ הוא לשמה. דאל"כ אלא שאלו חכמים
 לומדים שלא לשמה. והרי הם בעלמא אינם
 דבוקים להשי"ת בדבקות האהבה. כי כל
 כוונתם רק לזורך עלמם ואינם נקראים עובדי
 ה', וא"כ אלו המחזיקים אותם מכש"כ שאינם
 דבוקים בהשי"ת ויש לזה ראי' מסוטה שהתנא
 מושב חמשה פרושים לגנאי ותשיב ביניהם
 העושים מאהבה ומיראה ופירש"י מאהבת
 השכר ומיראת העונש ואמר שם א"ל חבי
 לרבא לא תתני מאהוי"ר משום שמתוך של"ש
 בא לשמה. והנה הטעם הזה אינו מהפיק כ"א
 על הת"ח עלמו אשר ע"כ אין לבנות אוחו.
 אבל בענין התחברות והתדבקות אדם בו נראה
 כיון שעתה הוא רחוק מהשי"ת ומה שיבוא
 לשמה הוא ג"כ ספק גדול וכמו שהוכחנו לעיל
 ח"כ מה מועיל הוא לחברו אשר עי"ז יקיים
 מלות הדבקה כאלו דבק בהשי"ת. וכן נראה
 מלשון הרמב"ם בספר המלות וז"ל מצוה ו'
 שצונו להתחבר עם החכמים ולהתיחד עמהם
 ולהתמיד בישיבתם בכל אופן מאופני העבודה
 והחברה במאבל ומשתה והעפק כדי שיגיע
 לנו להתדמות במעשיהם ולהאמין האמיתית
 מדבריהם והוא אומר יתעלה וכו תדבק וכו'
 הרי שהעיקר בזה בכדי שיפתחה במעשיהם
 וכיון שהחכמים אינם עובדים את ה' מאהבה א"כ
 הפועלת ממנו לאיש אשר יש בו יראת העונש
 הוא הפועלת מועט. והנה בתר"א בפ"ד ליתא
 סקיש הת"ח הצדיק אל האלהים שאפילו
 הת"ח מת בחיים ועדיין לא מת והוא
 חי

חי לעולם ולעולמי עולמים והיכן הוא נשמתו
 תחת כסא הכבוד. והבחינה הזאת שמה'
 בשמות תחת כסא הכבוד אינו אלא לזריקים
 המצודים מאהבת המקום כמו שהוכחנו מהגמ'
 לפיל. ולכך דייק ה"ח הלדיק והרי אינו
 מקיש ה"ח להש"ת כ"א את הלדיק הזה.
 וכן תנא עוד בכאן אמרו כל ה"ח שעוסק
 בתורה בכל יום תמיד בשביל להרבות כבוד
 שמים הקב"ה ששטרו בעצמו ומלאכים
 עומדין בכיבו לו ומשמרין אותו. חיו שלא
 כעזר ושלא ביצה"ר. ובפרק י' ז"ל וכן מי
 שיש לו ה"ח בשכונתו ויודע בו שהוא קורא
 לש"ש ושונה לש"ש והוא זן אותו ומפרנסו
 ומבלבלו ונמצא הוא מקיים את הת"ח ואת
 אשתו ואת בניו ואת כל הקוראים ושונים
 עמו עליו הוא אובר פדה בשלום נפשו, והרי
 כאן ציאר דבריו מפורש שמלות הדבקה ליהנות
 לו מנכסיו ולתלמידיו הוא דוקא כאשר יודע
 הוא בנה"ח שכל כוונתו הוא לש"ש דוקא. וכן
 מנא בפי"ו וז"ל ומבשרך לא תהעלם מי
 שיש לו ה"ח בשכונתו ויודע בו שהוא קורא
 לש"ש ושונה לש"ש והוא זן אותו ומפרנסו
 ומבלבלו ומקיים אותו ואשתו ובניו ובנותיו
 ואת כל הקרובים אליו במשפחתו דרי הוא
 מקיים ומבשרך לא תהעלם. ובאליהו וזמא
 (פ' ט"ו) לעולם יקנה אדם חבר לעצמו ויאכל
 עמו כדי שיקרא וישנה עמו ויגלה לו סתרי
 תורה ודרך ארץ שנאמר ויאמר ה' אל משה
 קח לך את יב"נ איש אשר רוח בו, קח לך
 איש גברתן וענוותן בסוך, ובתרא"ר (פ"ב).
 מי שיש לו ה"ח בתוך ביתו ויודע במדות
 ומפרנסו (פי' במדתו במדת צדקו שעובר
 להשי"ת ומפרנסו) עם ב"ב ברבה נכנסת לו
 בתוך מעשי ידיו לעולם ושכן מצוינו גבי
 יוסף שנאמר בו ויברך ה' את בית הצרי
 בגלגל יוסף ודרי גבי יוסף כתיב וירא אדוניו
 כי ה' אתו :

והמורגש לו לטובת הגוף ולחוטלתו ומפני כל
 הדברים האלו נחמק מן המדות טובות ומן
 עזר הגדול שהיא נפש השכל ולכן עי"ז קשה
 לו להשיג אהבת המקום ויראת הרוממות כי
 המדה הזאת איננה מתחברת להגוף ותענוני
 כ"א לנפש השכלי ואשר עיני שכל לו החפץ
 מאוד בהכרת האמת ובחי הנפש הרוממים.
 ולכן אשילו האדם ההולך בדרך הישר והוא
 שומר את המלות כולם ולומד את התורה ורק
 שאין זה מפני גודל הכרתו ולא מפני אהבתו
 לרצון של הקב"ה עלמו. כ"א מפני שהוא ירא
 מהעונש ומקוה לשכרו הוא כופה את רעויות
 של עלמו ומצטלם מפני רצון המקום. הנה
 בודאי אללנו שהוא בדעתו שקוף בהנאות
 עלמו אלא שהוא צוחר בזה אשר יגיע עי"ז
 להנאת חי נלחי והאיש הזה צוודאי גם עיני
 תאוות עולם הזה הם ג"כ נמצאים אללו בלבו
 ודעתו על צנינו וחפצו הקודם ורק שאינו
 מוליאם בעיני העבירה בפועל. אכן בעיני
 הרשות בכל עת עושה אותם ובלבו נמצא כל
 חמדת העולם הזה תאוות חליכה ומגל וממון
 וכבוד וגאווה לפניה בלב וקנאה ושנאה ומנופה
 וכזב וכה"ג אלא מפני היראה כזבשם בלבו
 שלא ילאו לפועל רע ואחר שאין מדותיו
 מתוקנות וכל תאוות עו"ז בלבו ע"כ רחוק
 הוא מאהבת המקום והרי נמשל הוא לחולי
 הנפש כי חולה הוא בכל המדות הנה האיש
 הזה אינו יכול צוודאי ליתן רפואה לרפואת
 לאיש אחר החולה באלו המדות הרעות
 כי אחר שאינו נוקן מזור לנפשו כי הוא אינו
 יודע הדרך של הרחוק המדוה היאך ייעץ
 לחבירו. ועוד היאך ישמענו חבירו וכבר נאמר
 ומכמת המסכן בזוי' ופירושו זה מי שהוא
 מסכן בעלמו באלו המדות הרי צוויס דבריו
 לחבירו, ופשיטא שאין דברים שאינם יולאים
 מלבו פועלים בלבו חבירו. ומעשה הבין כי
 המלוס ובו הדבק הנאמר אלל לאהבה את ה'
 אלהיך שפירש בספרי של אהבת המקום לשמו
 דווקא חי אפשר עי"ה ה"ח הזה כ"א על ידי
 ה"ח שצוודים את ה' מאהבת המקום ואשר
 הם עייהרו אללס ככר את כל המדות הנ"ל -
 ועתה

ו) הנה ידוע שהאדם נברא מורכב מנוף
 ונפש וזו יצר הרע וז"ל. ומפני
 שירדנו וכל תשמישו וכל הדגלי הנאותיו הם
 סכל ברוב דברים הערבים לחכו והנחמד לעינו

ועתה נכח לפניך דברי הרמב"ם בספר המדע. בהל' דעות (פ"א הלכה ד'), הדרך הישרה הוא מדה הבינונית שבכל דעה ודעה. לא יהי' בעל חמה נוח לבעוס אלא על דבר גדול שראוי לבעוס עליו, לא יהאווה אלא לדברים שהגוף צריך ואי אפשר להיות בזולתן כענין צדיק אוכל לשובע נפשו ולא יהי' עמל בעסקו אלא להשיג דבר הצריך לו לחיי שעה לא מהלל ושוחק ולא עצב ואונן אלא שמח כל ימיו בנחת ובסבר פנים יפות וכל אדם שדעתיו דעות בינונית סמוצעות נקרא חכם ועד"ו נאמר והלכת בדרכיו רחום והגון וקדוש ארך אפים צדיק וישר חמים גבור וכו' ודרך זו נקרא דרך ה' והוא שלמד אברהם אבינו לבניו שנא' כי ידעתיו וכו'. (פרק ז') חולי הגוף טועמים המד בתוק ומתוק מר ויש מן החולים שמתאוה והאב לסאבלות שאינן ראוין לאכילה כגון העפר ופחם ושוניא המאכלות הטובות כגון הפת והבשר הכל לפי רוב החולי כך ב"א שנפשותיהם חולות סתאיים ואוהבים הרעות ושוניאים הדרך הטובה ומתעצלים ללכת בה והיא כבידה עליהם מאוד לפי חליים. וכן ישעיה הנביא אומר עליהם הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע שמים חשך לאור ואור לחשך שמים מר למתוק ומתוק למר ועליהם נאמר העוזבים ארחות יושר ללכת בדרכי חשך. ומה הוא תקנת חולי הנפשות. ילכו אצל החכמים שהן רופאי הנפשות וירפאו חליים ברעות שמלמדים אותם עד שיהוירום לדרך הטובה והמכורים ברעות הרעות שלהם ואינם הולכים אצל החכמים לרפאות אותם עליהם אמר שלמה חכמה וכוסר אוילים כוז. (פ"ג) ויהרחק מן הקצה אל הקצה בענין גובה הלב שיהי' שפל רוח ותהי' רוחו נמוכה למאוד וכצווי החכמים מאוד מאוד הוי שפל רוח וכל המגביה לבו כפר בעיקר שנאמר ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך וכן הכעס מדה רעה למאוד ויהרחק עד קצה האחר ואמרו כל הכועס כאלו עובר ע"ו ויהרחק מן הכעס עד שינהיג שלא

ירגיש אפילו לדברים המכועסים וזו הדרך הטובה וכו' והוא ששלמה אמר פלם מעל דגליך וכל דרכיך יבנו ע"כ. והרי שרופאי הנפשות הם החכמים הלדיקים ההולכי' בדרך שלמד אברהם אבינו לבניו וככל המבואר:

ז) וכו"מ נראה לי שאפילו לאלו החכמים שעבודתם מפני יראת השם וההבנת השכר לריך לנהוג בהם כבוד. וראה ממה שכתבנו לעיל חלק א' פ"ד (אות ו') ופ"ה (אות ג') וי"א ופ"ו (אות ח') דכוונת גבר דחיל חטאין הוא יראת עונש. תודל כח הסורה יעזור לו שיבוא לשמה אחר שעבודתו בסיכר ומסתמא ג"כ מלפני הוא מתי יזכה ללהבת המקום. ואחר שלבו נשכר ונכנע בקרבו וליט חונק למי והוא שומר א"ע מכל ד' כחות שאלוהי שאינם מקבלים פני השכינה שהם ליים וצפלי לה"ר וכת חנפים וכת משקרים. ע"כ ראה לכבודו ולהעניק לו ברכה גם יס לכמה ב"א חסדי בהתקרבם אליו. ומלינו אפי' בת"מ שהיו מתנגים בכורה כמו גבי רבי עס בנותיו דאחר. שילאש אש ולמכה ספסלי דרבי ובכה רבי ואמר ומה למתנגים בה כך למשתתפים בה ע"כ ראה:

אמנם עיקר המלה של וכו מדבק קאי דוקא על הלדיקים החכמים מורי הדרך שהם רופאי הנפשות והמחזק וההבנת המקום. וכן פירש הרמב"ן בחומש שטעם מלות אכילה מע"ש בירושלים הי' כדי שעי"ז היו מתקרבים אל הכהנים והלויים שהיו בירושלים והם היו עובדי ה' ולדיקים ועל ידי שהיות העם ברוב אכלס המע"ש זמן רב בירושלים היו מתחברים לכהנים ולויים הג"ל והיו לומדים ממעשיהם הטובים וממדות טובות שלהם. וכן ראיתי בחוספות בשם ירושלמי, וכן מלינו בדוד שניקק ישובו לי יראוך ויודעי עדותיך. וכתוב חכר א"י לכל אשר יראוך ולשומרי פקודיך:

ח) וע"ד עהרת המדות כבר הם מפורשים יפה בספר שעה"ק להרמ"ו ז"ל. והעיקר מהם שניצת המלוה וקטנת בלבו מרם ענוה וספלות. ושמתת המלוה ביותר וביחזק מכל היא שמירה גדולה מכל טעירה בפועל. ובינתך

וצינור לריח לזכר בשמירת נר"ק. ועל דרך הכלל מצינו מה שאחז"ל ולמדו על עונש המדות רעות שהם יותר גדולים ויותר חמורים מכל שארי עבירות. כשאחז"ל כל המחליף בדיבורו והמשקר כאלו עובר ע"ז. כל המתלוצץ גופל בניהנם ואינו מקבל פני השכינה ושחוק וליצינות מרגילים לירי ערוה וזהה לאפיקורסו כל המתנאה כאלו בופר בעיקר וכאלו עובר עבודה גלולים ואמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בטקום אחד. והת"ח שאין בו דעה אסור לרחם עליו. ונבלה טובה היבטו, ובאבות דר"ג. איזו הת"ח שאין בו דעה. וזהו הבעל גאוה ונקרא תועבה. וכן הת"ח שאין תוכו כברו אינו ת"ח ונקרא תועבה ואין תועבה אלא ע"ז וכל החונף כאלו עבר על ג' עבירות עבודת גלולים וג"ע ושפ"ד ומאוס כנדה ובל הכועס כאלו עובר ע"ג. וצוהר כהצ ע"י שהוא מרחיק כל דמו עם עבירה זו ולכן קשה הוא מכל העבירות וטורף נפשו באפו. והרי כל הג' בכלל גדולים מכל העבירות. והטעם מפני שהם כמי הנפש ופנימות האדם לכך עונשם חמור ביותר. וכן המדות טובות מועילות ביותר:

הלכה בלבד. וכל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק כמה עונשו גדול הוא מלא וגדוש באגדות חז"ל ובזוה"ק. והלומד תורה מתוך הדחק זוכה לרוה"ק ועל למודם כתיב בההלכך תנחה אותך ובשכבך תשמור עליך והקילות היא תשיחך לתה"מ ואין שכר מופלא עליו כ"א למי שמוסר נפשו על קה"ש, וכדמצינו בנשיאים יששכר אחר יהודה שנחשן זכה להקריב ראשון בשביל שמוסר נפשו בקפילתו ראשון לים ואחריו מיד הקריב יששכר מפני שיגע בתורה. וכבר שנינו בפ' קנין תורה ר"מ אומר כל העוסק בתורה לשמה וכו' המעלות הרמות צמעט הכמות ורצ האיות וברייתא זו הוא בתד"א: **ובעינין** מעלת הדבקות בחכמים לדיקים מצוהר בזוה"ק פ' תרומה וז"ל בקינור ויקחו לי תרומה מאן דבעי לאשהדלא בתר מצות ולאשהדלא ביה בקיב"ה מסמן יקח מאת כל איש הנקרא איש דאתגבר על יצרו. אשר ידבנו לבו. לבו דא קיב"ה ומאן ידעינן דקיב"ה אתרעי ביה ושוי' מדוריה ביה כד חמינן רעותא דההוא בר גש בהרדה וברעותא דלביה למרדרף ולאשהדלא אבתריה דקיב"ה בלביה ונפשיה ורעותיה ודאי ידעינן דהמן שריא ביה שכיניה. כדן בעינן למקני ההוא ב"ג בכסף שלים ולאחברא בהדיה ולמילף מיני' וע"ד קמאי הוו אמרי וקנה לך חבר באגר שלים בעי למיקני ליה בגין למזכי בשבינתא עכ"ל הקדוש. ומכוון לכל מה שאמרנו בזה לעיל (אות ה' ואות ו') :

זרע (ח) דשכר הדיקים צעוה"ב גבוה מעל גבוה בהיכלות ועולמות ונשמות ארצות רוחניות ושמים רוחני' ויש בהם מדרגות לחלפי אלפים ורבעות כאו"א לפי מעשיו ולפי נקודת לבנו וכפי גודל אהבתו ויראתו וכפי ההתלהות מעשיו וכפי השגתו העלומה ולפי הנבחרתו על יצרו וכפי צריחתו מעבירה וכפי שליטתו וכפי טהרת נפשו וכפי שזיכה לו מדרגות נפשו ורוחו ונשמתו ומאזיה שורש הוא באלה המדרגות והוא פשע הראשון היה צעולס ואם כמה פעמים ואם תיקן כל מה שלריך ואם השלים כל פנינו בואו צעולס ילפי

עוד (ט) מעלות לימוד התורה לשמה כל המעלות טובות בה נכלל. ואין צדיקו לבאר גודל השבח והמעלות והזכות ומלקו צעוה"ב ובתה"מ והרב טוב הלפון לו צעוה"ב ופירותיהם צעוה"ז וזכה לדורי דורות ויכול להמשיך רחמים על דורו ועל דורי דורות ויכול לזכות את הרבים צעוה"ז וצעוה"ב. וכל העולם נכרא בשבילו ובידו לבשל נזרות של הקב"ה. והקב"ה אומר עליו נלמתי בני ותורה מגני מיליה"ר ומליל מפורעניות פוה"ז. ומחדש שמים חדשים וארליים חדשים. ויכול לזכות לש"ע נהורין וי"ג נהרי אפרסמוני דכח ות' עלמין דכסופא ושקול נגד כל העולם וכבר מלא כל הש"ס וכל המדרשים והתד"א והזוה"ק מהשבתים של העוסקים בתורה לשמה, והיסוד הראשון הוא גמרא ופוסקים להלכה כי אין להקב"ה בעולמו אלא ד"א של

ולפי כוונתו בענין כח"ר לצבורא. ולפי גודל אמונתו ולפי גודל השתדלותו בחורה יבהלכה לאמיתו ובסתרי הור' ולפי הכרתו בזולת העול' ולפי מדות הטובות שלו ולפי מה שזיכה את הרבים ולפי הנכח לכה שלו ולפי מה שקידש שמו הגדול ולפי מס"ג שלו כבד או בפועל על קידוש השם ולפי השמחה והתענוג שלו מן התו"מ ולפי טווחו הגדולה וכפי הנהגותו לטוב לפני ה' וזרם וכפי אהבתו לבני"ו וכפי היסורים שסבל וקבל בשמחה ובאהבה וכל הדברים אלו אין להם שיטור וערך ואין שום נכרא יכול לעמוד על חוכן לבס ופנימיותם ועד היכן הגיעו. ויש חנוכה קטנה ומכרעת כגדולה שבגדולות, אמנם השיקול צוה אינו כ"א לה' אל דעות

אשר לו נתכנו עלילות יודע מסתורי נשמות ולבבות ולופה ומציע עד סוף כל הדורות ושופט לכאו"א כפי ערכו ונשמתו ודעתו ומסתוריו לבבו ושורשו ודורו וכתו. ולכן כל הלדיקים מתיראים ונרתעים מיום חת דין וחשבון והשי"ת מטה כלפי חסד, וכל דברינו אלה מבואר ומפורז באגדות ובוזו"ק ובכתבי האר"י ז"ל ע"כ לדין האדם להשתדל לחקן הכל בכל היותר יכול ובתשובה נעלה שהיא מזה הכוללת הכל. ואנא יעזרנו ה' לקיים ולעשות כרצון ה' ורצון יראיו ותוה"ק וכמאחז"ל על מאה"כ ילא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב. וכמאה"כ ערב עבדך לטוב אל יעסקיני זדים. ובדוך ה' לעולם אמן ואמן :

פרק ח

א) **בו** נבאר כמה מ"ע וכמה מל"ת מה שהרבה מהם שורשם מסור בלב אדם ויש מהם שהם תלויים באברי אדם אמנם עיקרם בדבר קיומם בשלמות תלויים הם אחר כונת הלב. והם כולם ערות לעלמם מה שהאדם יכולה לקיימם בחורה וכמלוה בלתי אפשרי ויכלתו כ"א ע"י עבודה הלב והנפש מאיש אשר מבקש תמיד להיות עובד ה' מאהבת המקום ויראתו הרוממות ומקיים שויתי ה' לגנדי תמיד ורצון ה' יקר בעיניו יותר מכל טניני עוה"ז. האיש הזה אליו יתכן שהוא יקיימם בשלמות לפי ערכו ותפן ה' בידו ילליח. והנה אלו המלות מעירים גם על כל התו"מ כמו שידוע שהחלק מעיד על הכלל הכולל. ולב האילן מעיד על גוף האילן וכן לב האדם ודעתו מעיד על כל מעשיו. וכבא בקודם מאמר הרמב"ם מה שכתב בס' מגין המלות שלו אשר כל המלות של חורה פירשה הקב"ה בחורה לאשר כוונתו הוא למטן שיתקדש האדם ע"י קיומו את כל המלו' הן מ"ע והן מל"ת ע"כ והר"ן בג"כ ערות גדול על העבודה שמלב השיקר צוה :

ב) **וזהו** לשון הרמב"ם השורש הר' שאין ראוי למנות הצווים הכוללים התורה כולה. הנה אמרו בתורה קדושים תהיו. ותתקדשתם והייתם קדושים הם צויון לקיים

כל התורה כאלו יאמר הוי קדוש בעשותך כל מה שצויתך ונזהר מכל מה שהוזהרתך מבנו. ולשון ספרא קדושים תהיו פרושים תהיו ר"ל הברלו מדברים הסגונים כולם שהוזהרתי אתכם מהם, ובמבילתא ואנשי קודש תהיון לי אימי בן יהודא אומר כשהקב"ה סחדש מצוה לישראל הוא מוסיף להם קדושה ולשון ספרי והיית' קדושי' זו קדושה המצות וכו' ע"כ. ועתה נביא מניני המלות התלוים והשייכים ללב ובתחלה נביא דברי הרמב"ם בס' המלות :

ג) **מצוה א** היא הצווי אשר צונו בהאמנת אלקות והוא שנאמין שיש שם עלה וסבה הוא פועל לכל הנמצאים והוא אומר אנכי ה' אלהיך.

מצוה ב הוא הצווי שצונו בהאמנת היחוד והוא שנאמין שפועל המציאות וסבתו הראשונה הוא אחד והוא אמרו יהעלה שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. וברוב המדרשות המצאם אומר על מנת ליחד את שמי על מנת ליחדני ורבים כאלה, רוצים בזה המאמר אנחנו אמנם הוציאנו מעבדות ועשה עמנו מה שעשה מן החסדים והטובות על תנאי האמנת היחוד כי אנחנו חייבים בזה והרבה מה שיאמר מצות יחוד ויקראו ג"כ זאת המצוה מלכו' שמים לקבל עליו

עליו מלכו' שמי' ר"ל ההודאה ביחוד והאמנתו: **מצוה ג** הוא שציונו באהבתו יתעלה וזה שנחשוב ונתבונן במצותיו ומאמריו ופעולותיו עד שנשיגהו ונהנה בהשגתו בתכלית ההנאה וזאת היא האהבה המחוייבת. ובספרי ואהבת כיצד והיו הדברים וכו' שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם. הנה בארנו לך שבהתבוננות תעלה בדרך ההשגה ותגיע ההנאה ותבוא האהבה בהכרח ומצוה זו כוללת ג"כ שנקרא לבני אדם כולם לעבודתו יתעלה ולהאמין בו וזה כשאתה תאהב איש הספר בשבחיו ותרבה בהם ותקרא לבני אדם לאהוב אותו כן ע"ד משל כשאתה אוהב אותו יתעלה באמת כאשר הגיע לך מהשגת אמיתתו אתה קור' בלי ספק הסכלים והפתיים לדעת ליריעת האמת אשר ידעתו וכו' :

מצוה ד הוא שציונו להאמין יראתו יתעלה ולהפחד ממנו ולא נהיה ככופרים ההולכים בשרירות לבם ובקרי אבל נירא ביראת עונשו בכל עת וזהו אמרו את ה' אלהיך תירא וכו' כי מיראת ה' שלא יזכיר את שמו לכמלה :

מצוה ה שציונו ולעבדו וכבר נכפל זה הציוני פעמים ועבדתם את ה' אלהיכם. ואותו העבודו. ולשון ספרי ולעבדו בכל לבבכם לעבדו זו תפלה. והרמב"ן פירש וז"ל שצוה אותנו בפסוק בכל לבבכם בענין חדש להיות כל לבבינו מיוחד אליו יתעלה בעשיית המצוה. ועל מענת הרמב"ם נאמר שהיא מצוה לעת הצרות שנאמין שהוא יהברך יתעלה שומע תפלה והוא המציל מן הצרות בתפלה ובזעקה :

מצוה ו שציונו להתחבר עם החכמים ולהתיחד עמם ולהתמיד בישיבתם בכל אופן מאופני העבודה והחברה במאכל ובמשחה והעסק כדי שיגיע לנו להרמות במעשיהם ולהאמין האמיתות מדבריהם והוא אמרו יתעלה וכו' הדבק וכבר נכפל ג"כ באמרו ולדבקה בו. ובספרי כו' הדבק בחכמים והלמידיהם ולישא בת ה"ח ולהאביל

לת"ח ולהת להם עסק ומעלה עליו הכתוב כאלו דבק בשכינה :

מצוה ז (כרמכ"ס היא חית.) היא שציונו להדמות בו יתעלה כפי היכולת והוא והלכת בדרכיו ונכפל הציוני ללכת בכל דרכיו מה הוא רחום וחנון מה הוא חסיד אף אתה תהא רחום וחנון וחסיד וכן הוא בכל שארי המדות טובות ור"ל ההדמות בפעולותיו הטובות והמדות הנכבדות שיתואר בהם ה' יתעלה ע"צ המשל יתעלה על הכל עליו רב. (העמקתי בשינוי לשון קלם לזורך יפוי עניינו) :

מצוה ח שציונו לקרש את שמו באומר ונקדשתי בתוך בני ישראל וענין זאת המצוה כי אנחנו מצוים לפרסם האמונה הזאת האמיתית בעולם ושלא נפחד בהיוק שום סו"ק ואע"פ שבא עלינו סכריח לבקש ממנו לכפותינו, עלינו הצווי שלא נשמע אליו אבל נמסור נפשינו למיתה ולא נמעהו למראה עיניו לחשבו שכפרנו ח"ו אע"פ שלבוהינו מאמינים בו יתעלה וזאת היא מצות קידוש השם המצוים בני ישראל בה בכללם ר"ל התרת עצמינו למות ביד האנס בעבור אהבתו יתעלה וההאמנה באחדותו כמו שעשו חנניה מישאל ועזריה בומן נבוכדנצר וכו' וכוזה ייעד השם ע"י ישעיה שלא השלם חרפת ישראל בזה המעמד ושיתראו בהם בחורים בעת ההיא הקשה לא יפחידם המות ויתירו נפשם ויפרסמו האמונה ויקדשו שמו ברבים כמו הבטחת ה' ע"י הנביא לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו כי בראותו ילדיו מעשי ידיו בקרבו יקדישו שמי וגו'. ולשון ספרא ע"ם כך הוצאתי אתכם מסצרים ע"ם שהקדשו שמי ברבים ע"כ. וכתב האר"י הקדוש ועוד אחרונים חכמי לב אשר בקראו אדם ק"ש שחיות וערכית המלוה עלינו לקבל אחדותו ועול מלכותו עלינו שלא נכפור זו ח"ו אפי' כשיבקשו האויבים ללכות אותנו עם ד' מיתות סקילה סרפה הרג וחנק. ויזכיר בלבו כמו שזכו עסק רלוים בו להמיתו כאלה וכו' כמרגיש דעתו

בדעתו את גדול עטר המיתה ואטפ"כ מקבל עליו בזהב זה כאשר עוב השם יתעלה במאמר ובכל נפשך ואחז"ל ואפילו נוטל את נפשך. ומי שמכוון זאת בלב שלם ובקבל"ה אמיתית עליו. נחשב עליו כוונתו השלמה מה שמסר נפשו בכח כאלו מסר נפשו בפועל ממש. וכן כתב החרדים בשם הספרי והיינו דכתיב כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה וכי אפשר לאדם ליהרג כל היום אלא מעלה הקב"ה לצדיקים כאלו נהרגים בכל יום כן הוא בספרי. וזוהר כתב שרריך לכוון את ה' מיתות הנ"ל באמרו אחד ויכוון בלחות ד' הרומז על ד' מיתות הנ"ל. וז"ל לשואה גרמיה גו אינון דסמרי נפשיהו על קדושת שמים ביחודא דשמע ישראל ויתחשב ליה כאלו מסר נפשו בפועל. ובברכות פ' ה' הוואה אמר דר"ע בשעה שהיו סורקין בשרו במסרקות של ברזל ה' מכוון ואומר פסוק ראשון שמע ישראל והי' אותו עת וזמן ק"ש א"ל תלמידיו עד כאן א"ל כל ימי הייתי מצמצר על פסוק זה סתי יגיע לידי ואקיימנו בכל נפשך ואפילו נוטל את נפשך ועבשיו שהגיע לידי האיך לא אקיימנו בתמי' ויצאת נשמתו באחד ויצאה ב"ק ואמרה אשריך ר"ע שיצאת נשמתך באחד ע"כ מהחרדים :

ועל המלה ה' שהיא תפלה כתב החרדים כהרמב"ם וכתב שכן דעת הסמ"ג וסמ"ק. והסמ"ק מנחה עם מלות התלויות בלב כיון דהקב"ה תלחה בלב ואם לא כיון בה לא ילא ופוטנו גדול מאוד וכתב רשב"י בזהר פ' פקודי וז"ל בר קריב קמי מארי' וצלי צלותיה ולא חייש על יקרא דמאריה מב ליה דלא איברא וקוב"ה אמר כתבו את האיש הזה עירי נבר לא יצלח בימיו. והנביא ישעיה אמר יען כי גנש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני ולבם רחוק ממני לכן הגני יוסיף להפליא וכו' ואברה חכמת חכמו וגו' ופירש הרד"ק דמירי במתפלל בלא כונה וסייע גנש דאחז"ל הגשה זו תפלה. ותפלה מלה היא ממנין תרי"ג להרמב"ם וסמ"ג וסמ"ק והר"ש י' נבירול :

מצוה ט

לדעת רבינו יונה ובחירת בחיים ור"ל בכל עת שמזדמן לפני אדם איסור או אפילו ספק איסור והוא פורש מפי שיהא בזהר בחיי נלחיי כלווי ובחירת הר"מ מקיים מלה זו. ובתשובה כתב הרבינו יונה כל משכיל בוחר לו אפילו בעניני העולם וכל עסקיו את הדרך שהוא יותר בטוח בו והנשטר לנפשו סכל ספק נוק ומכשול ואפי' בחשש אפשריות רחוק. ועאכו"כ שיש לעשות כן ברברי התורה והמצות :

ועל

דבר המלה ג' שהרמב"ם כולל במלות האהבה מה שמחוייב להתבונן בגדולת השם יתעלה. הגה רבינו יונה חשבו למלה צפ"ע וזהו באמרו יתעלה וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא אלהים וגו' ודוד אמר ה' משמים השקיף על ב"א לראות הים משכיל דורש את אלהים. וכתיב שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה. ממנין תרי"ג לרבינו יונה והר"ז עולה בחשבון מלה י' אלינו בסנין כוונתנו כאן :

מצוה יא

כתב הרמב"ן תמים תהי' פס ה' אלהיך ורלונו שיהיה לאדם בעתון בשלמות עליו ושלח נשאל מהזבדי השמים החזים בזוכבים ולא מזולתם מה שעמיד להיות. ואם נשמע דבר מהם נאחז כי הכל ביד ה' מפר אותותם כפי התקרבות לעבודתו. וכתב החרדים ומנהגה ללמוד דמלה היא לבעות בהש"ת בכל עניני העולם וכן מפורש בקבלה ברוך הגבר אשר יבעת בה'. ארוך הגבר אשר יבעת בחדס ומן ה' יסור לבו. וכתיב בעתו בה' בכל עת וכו'. וזהו לשון הרמב"ן בעלמו ודבריו מאירות כספיר ויהלום מצוה שנצטוינו להיות לבבינו תמים עם יתעלה והוא שנאמר תמים תהי' וכו' וענין הצוואה הזאת שנייחד לבבינו אליו לברו יתברך ושנאמין שהוא לברו עושה כל והוא היודע אמיתת כל עתיד ומסנו לבר נדרוש הבאות דהיינו סנביאיו או סאנשי חסידיו ר"ל אורים ותומים ולא נדרוש מהזבדי שמים ולא מזולתם ולא נכבש שיבואו דבריהם עכ"פ אבל אם נשמע דבר בהם נאמר הכל ביד

בירי שמים כי הוא משנה מערכת הבורכים והמולות כרצונו, ספר אותות בדים וקוסמים והלל. ונאמין שכל הבאות תהינה אלינו כפי התקרבונו לעבודה כענין שהבטיח אל דרך הגוים אל הלמדו ומאותות השמים אל תחתו. ואמרו בפסחים (ק"ג) מנין שאין שואלין דבר מן הכלדיים שנאמר תמים הדיה עם ה' אלהיך והכלדיים הם שארית האומה המתעסקת במלאכת הבורכים. ולשון פפרי אם עשית כל האמור בענין הדי אתה חס לה' אלהיך. ופירוש זה, שאם הכתוב לשאול העתיד מאוב וידעוני ומסתי' ומן מעונן ומקום'. ואח"כ צונו שיהיה לבנו תמים עמו באלה ולא נירא מדברי מגיד העתידות מהנוכרים או מוולתם. אבל סנביאיו נרוש ואליהם נשמע וכן אמר הכתוב יהי לבי תמים בחוקיך והו נבי אברהם אמר לו ה' התהלך לפני הדיה תמים צוהו להתהלך לפניו ולהיות תמים עמו ולא יתן בלבו שיהא בוולתו שום אמת ולא יסתכל בענינם (של הכו"מ) כלל עם דעתו בזה אשר יוצרם הוא מנהיג אותם. אלא יהיה לבו אליו לברו יתעלה בי הוא המצוה אותם והמשנה מערכתם כרצונו כענין שבת (קנ"ג) צא מאצטננות שלך זהו ענין המצוה זאת :

מצוה יב לרבינו יונה כתב החסיד מצוה לזכור המיד חסדי השי"ת אשר עשה ועושה עמו ולהתבונן בכל החסדים שעשה עם אבותינו שנאמר וזכרת את כל הדרך אשר הוליכך ה' אלהיך זה ארבעים שנה במדבר ויאכילך את המן שמלחך לא בלתי מעליך וגו' ומינה נלמד שמצוה לזכור החסדים שעושה עמנו תמיד לכלל ישראל ומק"ו מה שמציל אותנו משיני האריות מהאומות המכחישים בה' העוסדים המיד עלינו לבלוהנו ומק"ו שצריך לזכור את החסדים מה שנמלו השי"ת מעת יצירתו מבטן אמו ואו יכנע וישוב בהשובה שלמה וכן שמע ספי רבו החסיד ר' יוסף סאגיש זלה"ה :

מצוה יג הנחת תפילין בה שני מלות על יד ועל הראש וכתוב בהם

לאות על ירך ולזכרון בין עיניך וא"ל זכרון כלל מחשבת הכוונה שמכוון בו כי הם נתנו להיות זכור הכתוב בהם קבלת מלכות שמים ועול מלות ואשר הולחנו ממלכים מבית עבדים כמאס"כ למען תהיה תורת ה' צפוף כי ביד חוקה הוליך ה' ממלכים ואח"ל במגמות שאסור להסיח דעת מחפילין. והיינו שזכור בהם כהג"ל. והתוספות פירשו טוטפות מלשון כתר. וא"כ כה"ל לוי שיתן שבת ויחפאר על מה שזיכנו ה' להתעטר במלוה זו. והרא"ש ז"ל היה ממתין עם זרבת עומר ישראל בתפארה עד שהגיעו. ואח"ל האבל אסור בתפילין משום שהפילין נקרא פאר דכהיב פארך חבוש עליך. והרי מלאן שהארס לריך להסתלל ולהתפאר עם מלוה זו. ואח"ל בי שם ה' נקרא עליך וייראו סמך זו הפילין שבראש, ואם הארס אינו מעורר בעלמו יראה מלפני השי"ת במלוה זו האך יתייראלו לזה"ע מלפני הארס הזה. אלא שהיינו טעמא מקום דעיקר הטעם מה שצריך לכוון בו מבואר בתורה וקשרתם לאות הרי כמלוה אותנו שזכונו בו להיות לנו לאות על שהולחנו מבית עבדים ולאות אשר אנחנו עתה עבדים לה'. והתפילין הם עלינו לאות ולתפארת כלווי ולטוטפות :

מצוה יד להיות שמח צנגל כדכתיב ושמחת צחך וגבי סוכות ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים ואין שמח' אלא בלב ששמח מה שזיכנו השי"ת בהלו ימים טובים כזן השמח בעת שאכיו מקרבו בחיבה ומיסב אותו על שולחנו שולחן המלך והאז המלך מתעטר עם בניו ובניו ששים ושחחים ומתהללים עם אביהם המלך והר"ז אי אפשר כ"א על ידי עבודה מאהבה כזן לאכיו המלך :

מצוה טו מלות התשובה והחיוב בדבר זה על האדם הגיעו מיד כשחטא ואם מאחרו כה"ל עובר הוא בכל יום תמיד על ביטולו את המלות עשה מה שצטווה על דבר זה כי כתיב והסודו את עונם ואת עון אבותם והרמב"ם כתיב אותו הכתוב שילוף ממנו המכילתא אשר מחוייבים אנחנו לשוב ולומר וידוי על

על כל העבירות בין בא"י ובין בגלות. וכתב הרמב"ם דאפילו בעת בהמ"ק ובאותם חטאים שהביא עליהם קרבן לא היה נחשפ' להם עד שהתוודו כדכתי' דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם והתוודו את חטאתם אשר עשו. וכיון שהתורה נותה לאדם שישוב ויתודה מסתבר שהחיוב הזה שהוא בלא זמן הר"ז חיוב תמיד. וכמו כל המלות שהם בלא זמן כמו מלות מוזהר ותפילין ות"ת שהם בלא זמן ואם עבר עת עליו וביטל אותו היום הר"ז עובר בעשה וא"כ ה"ג דכותי' וילה"ר ממסכת ר"ה (דף ו) בענין כל תאמר. דאמר שם בפ"ך זו צדקה ואמר רבא אע"ג דגבי קרבנות אינו עובר בעשה עד דאתי רגל, אבל בצדקה עובר לאלתר משום דקיימי עניים. ואין לומר דשאני התם משום דגדר בפיו. ו"א דהא מיירי בגדר התם לצדקה דהא אם מפרש בשעת הגדר חיוה זמן אינו עובר כ"א עד שיגיע הזמן דהא מקיים הוא מולא שפתיך תשמור בפ"ך. אלא דמיירי בגדר התם בלא זמן ואמרין כיון דראוי לקיים מיד ע"כ לאלתר הוא עובר. וא"כ מכש"כ לוי הש"ת מה שמה לנו סתם וכל זמן ראוי לתשובה ע"כ בכל יום ולא לתר הוא מחייב במלות עשה זו. ואין לדמות דשאני לרקע משום דכתיב בו לא תאמר זה אינו מדא דהרשב"א והרב ר' יסעי' מעראני ס"ל דאין בלדקה לוי כל תאמר כ"א מלות עשה ועשית כאשר גדרת בפ"ך עיין בר"ן. שנית הא המשה קרבנו רגל אחד אמר בגמרא (שם בדף ה) דרבנן ס"ל דא"ב איסור כל תאמר דאינו עובר על כל תאמר כ"א בשוה ג' רגלים. ואעפ"כ ס"ל דעובר מיא בעשה משום דכתיב וזאת שמה והבאתם שמה וקי"ל כוונתה. וקשה מנ"ל דהתורה כיונה והבאתם שמה ברגל הראשון דלמא ה"ג מקיים ברגל

שני ובציהא שנית רהא סתמא כתיב וא"כ משום כל תאמר אלא דזודאי משום דס"ל כל מלה שהיא ראיה להיות חל עליו מלכותו ע"ה מיד נחייב עליו ואם משהא הר"ז עובר בעשה זאת וכמו מלות תפילין ומוזהר. * גם י"ל מק"ו ומה מלה שבין אדם לחברו הר"ז מחייב שלא לשהות וכמו ענין לקט שכחה ופאה שא"כ נדר ואעפ"כ הניא בצרייתא שם כי דרות ידרשנו ה' מעמד זה לקט שכחה ופאה ומכ"כ מה שנהחייב להקב"ה ע"ד חטאתו ומכ"כ בודאי מחייב לקיימו מיד. והמשהא ומכ"כ א"ע מלשוב מיד בודאי אין דבר זה יחל בעיני הש"ת כי משהא עליו כעס ועונש המת'. ועוד הניא ר"א הגדול אומר שוב יום אחד לפני מיתחך. ע"כ בודאי המלה של תשובה הוא מיד באותו היום. ורבא אמר בזבחים (דף ז) שאין לך אדם מישראל שאינו מחויב עשה. ונ"ל טעמא דרבא משום הני דכתיבנא שהם המלות התלויות בלב. א"כ לריך כל אדם להיות כל ימיו בהכנעה ובתשובה, ובכספא בחוקותי הם הלבו עמי בקרי אף אני אין עמהם בחמת קרי. פי' הם עשו דיכתיב עראי וכו' והרי מה שאדם אינו עושה המלות מלבו דרך חיבה כ"א בע"כ מפני המוטל עליו נראה דרב"ז נקרא ג"כ עראי וקרי ולריך ער"ן לעשות תשובה, וזימוא (דף פו) אמר שעיקר התשובה היא מאהבה ואם שב מאהבה ע"ז נאמר שובו בנים שובבים וא"ד לוי גדולה תשובה שמגעת עד כהא הבבור. ונ"ל פירושו שכן יכול לזכות ע"י תשובה מאהבה לחיי עוה"ב באותו הבחינה שיש לו עונג העליון מן אור השכיני' כמו הלדיקים וכמו שביארט בה"א (כ"ד) ואמר ר"ל אם שב מיראה עדיין עונותיו כשגגות ואם מאהבה הם נעשים לו זכויות. וא"כ הרוצה להיות נקי מעונותיו אי אפשר כ"א

(* וילה"ר משבת (קלא) א"ל חז"י אדרבה מדאין קבוע להם זמן כל שעתא ושעתא זמנו הוא וכן המסקנא התם. ומבואר ברשב"א בינה (דף י) שאפי' בדבר שיכול להתקין אמרינן דמתי ל"ת להרמב"ן שבת (כד) יעו"ש ומכש"כ מ"ע דתשובה שאין ל"ת כנגדה ודאי אין לאחריה דבכל זמנא שעת' הוא ורמיא עליה מלות עשה.

כ"א ע"י תשובה מאהבה ואמר שם היכי דמי בעל תשובה א"ר יהודא בגון שבא לידו דבר חטא זו פעם אחד ושניה ולא חטא ומחוי ר"י באותו אשה ובאותו פרק ובאותו מקום ופרש"י מפני שאז ילכו מתגבר עליו ציורת ואם ניולל סימן ששז ומתחרט בחמת, ושם ראב"י אומר שהמתודה וחזור ומתודה אפילו אם כבר התודה ביוה"כ מכש"כ שיפה עושה משום דכתיב וחטאתי נגדי תמיד, ובמלות התשובה אין בו שום גדר. אך הציקר גדול החרטה בלב והתמרמרות הלב כמאה"כ האתן בכורי פשעי. ובזוה"ק כחז שהמביא קרבן היה חושב בתשובה והיה מלייר את הד' מיתות שיטנם בקרבן שיהיה נא חשוב כאלו הם נעשים בו שחטא לפני מלך גדול וגורא. ואז אם היחה תשובתו בלב שלם היה נראה באש לרדת אריה לסימן שנתקבלה תשובתו. ואם לא עשה כראוי וכבר כתיב וזח רשעים תועבה היה נראה בו דמות כלב המורה על עוונת עמים ויחידתו עדיין בפי הכלב אחוז. והסימן לתשובה שלמ' הוא בלב מאה"כ ומל ה' אלהיך את לבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך. והרי מבואר כי אי אפשר לבוא למדרגה זו כ"א איש הלכזב העושה לו עבודת ה' לפיכך לחייו חפלו ותשוקת לבבו בהתקשרות מחשבותיו ועשתותיו ורוב השתדלות המורה וההכנעה. וכ"ז אי אפשר כ"א ע"י ההתבוננות ורוב הבקשות והתאמלות בתפלה ובתורה ומעש"ם וביחוד הלב לפני ה' ובתבודדות והלנט לכת ובכל דרכיך דעהו ובתרחקות התאוות הנשמיות ומיעוטם עד שיהיה ע"ד שכתב הרמב"ם בהלכות תשובה זמ"ת כמאה"כ באהבה השנה תמיד. והגם שתשובתו זכה שנתקבלה היינו שאינו נדחה מחיולתו של הקב"ה. אבל יש כמה וכמה הצרכים עדיין לסבול פונשי נפשו ומנין אתה אומר כן, הגם אדם הראשון עבר עבירה אחת ואחז"ל חסיד גדול היה וישב בניחון בפים עד צוארו ק"ל שנה והעלה דרוי האני

על בשרו והעפ"כ נדחה אח"כ מג"ע ע"י הלקט החרב ונשאר הגזרה עליו ולדורי דורות עונש המיתה ובטולם הנשמות לא נתקן עדיין בשלמות. ונס שכינת גופו בארץ היה בו צורך בזיון כדבר הטמון ועד שנא אברהם וקנה את המערה אז נתיישב שם קברו על נכון כדאיחא בזוהר והאבות וכל הדורות הם כולם מתקנים אותו. ועיקר תיקונו היה ע"י דוד ולכך נא לו אדם משניו ע' שנה לתשלום אלף שנה יומו של הקב"ה ויהוקן לגמרי ע"י מלך בן דוד שיבוא במהרה בימינו. והמעשין בשער הגלגלים יראה וירעד מכל הכתוב שם על לדיקי עולם ראשונים מה שהזכירו לסבול. וריב"ז הגם שהוא זכה ויכה את כל דורו והדורות של אחריו ובמגינה איחא שיאלח ב"ק ואמר שהוא ותלמידיו יזכו לישיב בכת שליטת שלפני הקב"ה ככ"ז זכה במיתתו ואמר ששני דרכים לפניו גיהנם וג"ע ואינו יודע וכו'. וכתב האר"י שתיירא מפני מ' שנה הראשונים שלא עסק בחורה, ודוד המלך אין לך אדם שביזה עלמו על המלות כמוהו והוא עשה משפט ולדקה לימד ותורה ברבים ומסר כ"פ את נפשו על כלל ישראל, וראשית גבי גלית הפלשתי. וכל ימיו סבל יסורים והקים עול תשובה והתחנן תמיד בתהלותיו. וי"ג שנים קיבל יסורין בכל לילה במכות ומכאובים וליחות כמאה"כ (תהלים ו) אשחה בכל לילה מטתי בדמעתי ערשי אמסה. (שם קיט) פלגי מים ירדו עיני וכו' והי' נרדף ע"י אויביו על חטאתו ואח"כ היחה מגפה ב"מ ואבשלום מרד בו. ואחר כ"ז לא זכה לעלות במקומו עד שהכניס שלמה הארון לבהמ"ק. ודי יהי' לפנינו זכה. ואפילו העובר ע"ד חז"ל לריך לשוב מאור. כי אחז"ל העובר על דברי חכמים חייב מיתה וכתב הרוקח שגדר סיגופי התשובה הוא לסנף בסיגופים הקרובים לעושו. והמחולל בדרכן נעקר מן העולם כדאיחא בעדיית ובברכות וזכירושלמי* משמע מי שמורה היתר במילי דרכן דינו כזקן ממרא. ופל

(* ע' ירושלמי שבת (פ"א ה"ד) דמשם מבואר במכש"כ אם מורה היתר ע"פ.

מדות רעות כתב הרמב"ם שלריך לשוב הרבה יותר מכל עבירות כי המדו' הם שרשי העבירות. וכל אשר ע"כ דוקא השב מאהבה או נעשה לו זכויות מפני ששורש כל המדות הם תענוג. כי ה"ה"ר מתלבש בכת התאוונות ואפילו הגאון והכעס שהם מכת הכעסנית הוא מפני אהבת עצמו שזה התענוג שלו. ולכך איתא בספ"י אין למעלה מענוג. ולזה השב אם שב מאהבת המקום שמעורר בעלמו. הר"ז מעורר בקרבן אהבת הנפש השכלי וע"י אהבה זו שהיא תענוג גדול הוא מבטל את תענוג הבהמות הקודמת. והרי תשובתו עם שורש המדות שמהפך את מדותיו לטובה ועוקר את שורש עבירותיו ומהפכן למעלן לעבודת ה'. וזה משבר את כח הספ"א ונחשב שזכותו כאלו עשה מצות כי שבר והפך את לבבו מרע להכלית הטוב, משא"כ השב מיראה עדין תענוגיו ברע אלא שכופה את ילדו. ע"כ אינו מועיל כ"א שדווקא נעשים כשגנות. והנה צוה"ל נשא (קנב) ברע"מ אית ב"ג לבתר דמתתיר סחוביו ויעביד תשובה איהו אויל בדרך מצוה ומתעסק בכל כחו בדחילו ורחימו דקב"ה דא זכי לתשובה תתא הנקראת את ה' רשם הויה ב"ה. ואית דיתעסק באורייאת בדחילו ורחימו דקוב"ה ולא ע"מ לקבל פרס דא זכי לאות ו'. ולא יוכה לעולם ב"ג ולא שריא ביה לא אות ה' ולא לאות ו', אי בלא דחילו ורחימו דאינון אותיות י"ק. וזאת היא מלת תשובה תשוב אות ו' לאות ה' והאותיות ראשונות י"ק הם הדחילו ורחימו דאינון בסוחא ולכא דבר נש יראה ואהבה קרינו ליה ודאי ומחמן אתיהיבו התורה והמצוה דאינון אותיות י"ק ודא איהו הנסתרות לה' אלהינו משום דדו"ר אינו מכיר בו בר נש והנגלות לנו ולבנינו אלו אותיות ו"ק נגלות דכולהו חזיון. ע"כ כוננת הוזהר שס. ועוד אמר ויהלום והנה שלם שלם דא איהו מאן דאית ליה אלו הד' מדרגות דו"ר תורה ומצות ונכלל בזה השלם ושמים וארץ וד' רוחות דאינון כללי דשבע סודות וסאן דמקיימן אית ביה צלם אלהים דעל כל ישראל ותוא

הצדיק והוא מושל על כולא ב"ג דאינון מתילין לחיות ועופות וכו' ומפני מה משום דעל צדיק שריא שמה דקוב"ה וכתוב וראו כל עמי הארץ וכו' ושם הווי' לא שריא לא באהר פנים ולא באתר חשך ובג"ד חילוי דמלכא קוב"ה מתרחקין מניה דירעין דבההיא פנימא לא שריא ביה מלכא וכל חילין אלין מתנהגין אכתריא דקוב"ה כאברין בתר גופא ובההוא אתר דשרי חשך מלאכי חבלה דאינון נק' נחשים ועקרבים מתקרבין ליה וכל זכות דנחית ליה מלעילא יהיב ליה לאינן מלאכי חבלה ובטלין מיניה עבור דא יסורין וכן נצרך לטיהב סמונא לאוה"ע ודא איהו שעיר לעזאזל. אכן מיד דהדרין בתיובתא אתעבר האי חשך מההוא פנימא וישתלם כמאה"ב גם ה' העביר חטאתך לא תמות ומיד אההדר בו שםא דקוב"ה ויתרעי ביה הדא ה"ר ושב ורפא לו וכל דא איהו בתשובה גמורה דגרים לאהדרא אותיות יק"ו לגבי ה' דאיהו הויה מנדר' מקנהא וכד בר"ג עביד פקודא חדא בדו"ר דקב"ה בגינה שריין עלי' י"ם וכאלו מקיים רמ"ח פקודין דעשה משום דלית פקודא דלאו איהו כלילא סרמ"ח. עוד שם ברע"מ בכ"ג דאיהו מסטרא דאילנא טוב וכיש תמן יצה"ר נחש ובזמנא דאי"ל לב"ג נפש מתילא כאתתא דשפירא ככל עוברין מבין יצה"ר אי"ל קנאה כו', ובזמנא דאילנא דמו"ר שלמא דאיהו חולין דמהרה וחולין דטומאה, אינון חכמים דרמין לשבתות ויו"ט לית לון אלא סה דיהבין לון אינון חולין כנוונא דיום השבת כו' ובזמנא דשלמא אילנא דחיי לא יהא לע"ה כי אם מה דיהבי להו ת"ח והע"ה יתכפין תחותיהו ת"ח כנוונא דחשוכי קמי נהורא כו' הה"ד ואתן צאני צאן סרעיתי אדם אתם צאן סרעיתי אינון ג"ה מבין מסטרא דטוב אדם אתם ת"ח כו'. כנוונא דפליג לון קוב"ה כמורא דסיני הכי פליג לון כפורקנא בתריית' דישאל כו' וכנוונא דאתר בעמה"א דאינון מסטרא דטוב ויתיצבו בתחתית התר פ"י שלא קבלו את התורה כ"א מיראת העונש הם מאילנא דטוב ודע אלא דאינון הן מסטרא דטוב הם

יהם נקראים עם הארץ והת"ח נקראין אינון שקבלו ברחילו ורחימו והם מעץ החיים. ולזה לעתיד יהיו ע"ה במפקנא בתרייתא תחת ת"ח בעברא דאויל לרגלא דסוסיא דמאריה. והבי יומא במפקנ' דפורקנא בתריית' אם תקבלון עליכון ת"ח במפקנא דגלוהא כאדם דרכיב על סוסיא ועברא דאיהו משמש ליה טוב. ואם לאו שם תהא קבורהכם בגלוהא וכו'. בההוא זמנא יתקיים בהו בישראל ה' בדר ינחנו ואין עמו אל נכר. וז"ל הסמ"ג בהל' תשובה. הנה דרשתי לרבים העולה בדרך התשובה הוא על דרך שאמר הנביא ועשו לכם לב חדש ורוח חדש וגו' שאדם שלא הורגל ביראת שמים יעשה עצמו כשכיר יום ויאמר בבקר היום הזה אהיה עבד נאמן לארון הכל ויזהר בכל יום מכעס ושקר ושנאה ותחרות וקנאה ומלהסתכל בנשים ויסחול כל מה שאדם עשה לו רעה דאמרי' בפ' בני העיר (כח) כל המעביר על מדותיו מעבירין ממנו כל פשעיו וכו' ויכרע על ברכיו שעה אחת ביום וכפיו פרושות השמימה ויתוד' ויבקש רחמי' שיעזרהו ה"א על תשובתו. ותקנתי ע"ו בקשה מיוחדת והיא כתובה לרבים ובסדר הוה יעשה למחרתו וכן כמה ימים עד שתהיה התשובה קבוע בלבו ויהיו בלבו המעשים טובים קלים עליו לעשותם.

והעיקר

התשובה והתאמלות העבודה מועיל כשהוא עדיין נער וכמאה"כ חנוך לנער ע"פ דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה. ופי' שהנער הוא כאלין יונק שנקל יכולים להטותו ולחזקו בו איזה ליוז שרולה משא"כ אח"כ כשהזקין ונעשה קשה אי אפשר להטותו כ"א ע"י תחבולות דבזו וגו' אינו כמו היונק ויש שאינו מועיל להם כשהזקין שו' תחבול'. וכמו כן הוא חנוך נער והגם שאינו מבין כ"כ חנוך אהו לפי דרך שכלו להחכימו שיהיה עולה במדרגה טובה שלמעלה ממנו ולהרחיקו ממתשים רעים ומריבוי המתחרות וממדות הרעות וגם כי יזקין לא יסור ממנה אחר שנשרש בטוב. ועוד כיון

שהרגלת אהו לבטל את תאוותיו ומדותיו מפני יראתו ממך כמו כן כשזקין יסיה בידו נקל לבטל תאוותיו ומדותיו מפני יראת ה' אפילו במדרגה מעולה מה שבעודו נער לא מוסר בזה. וכן כתב רבינו בחיי (בריש שמוח). וזהו דבריו שם שאם יניחוהו לנער בעודו נער ולבו רך להרגיל טבעו בפועל כאשר יגיע לזמן שלמות שכלו ילאה אז להשיב אחר הנהגתו ואותה הנהגה אם רפה היא לא תפרד ממנו לעולם, ובמדרש ואהבו שחרו מוסר זה אברהם שהוכיח לילחק וכמ"ש כי ידעתי אשר ילוח את בניו. ומ"א אפי' כשהזקין האדם מועיל לו תשובה ואפילו קודם הסתלקות ורק כל הקודם זוכה ביותר ויותר :

מצוה מז תענית יוה"כ יום שלימה וכפרה וקי"ל ביומא (פה) כרבנן דאינו מועיל כ"א בתשובה ומרמז בדרש שלא יטוב עוד לאולמו :

מצוה יז (לשון הרמב"ם הוא) שצינו לזכור מה שעשה לנו עמלק ולשנא אותו בכל עת ועת ונעורר הנפשות ונודו את העם לשנא אותו עד שלא תשתבח המצוה ולא תחלש שנאתו :

מצוה יח שצינו לאהוב קצתינו את קצתינו כאשר נאהוב עצמינו ושתהיה אהבתו וחמלתו לאהיו כאהבתו וחמלתו לעצמו בממנו ובגופו וכל מה שיהי' ברשותי אם ירצה אותו ארצה אני אהו וכל מה שארצה לעצמי ארצה לו כמותו והוא אומר יתעלה ואהבת לרעך כמוך :

מצוה יט להרמב"ן לזכור בפה ולהשיב אל לבנו מה שעשה יתעלה למרים כשרבדה באחי' עם היותה נביאה כדי שנתרחק מלה"ר ולא נהיה מאשר נאמר עליהם תשב באחיך תרבר וכו' עוד זכור את אשר הקצפת את ה' אלהיך במדבר. לדעת חסד אלהינו עלינו ששמר בריתו לאבותינו ולתת הודאה לשמו ולברך איתו על הכל וכענין שהנביא אומר וזכור נא מה יעץ בלק וכו' :

מצוה ב להרכיב שני מצוותינו להודות לשמו ית' בכל עת שנקרא בתורה על המובה הגדולה שעשה לנו בתתו תורתו אלינו והודיענו המעשים הרצויים לפניו :

מצוה בא מעניני ל"ת. שהזהירנו מלהאמין לאל אחר וולתו והוא אומר יתעלה לא יהי' לך וכו' :

מצוה בב הזהירנו מללכת בדרבי הכופרי' ומתנהג במנהגותיה' ואפילו במלבושיהם ובקבוציהם כמושבם וכבר ידעת לשון הנביא על כל הלוכשים מלבוש נכרי. וזה כולו להתרחק מהם ולגנות כל חוקותיהם ואפילו במלבוש :

מצוה בג הזהירנו שלא להור אתר לבכנו עד שנאמן חלילה

דעות היפיך הדעות שחייבנו התורה. אבל נקצר מחשבותינו ונשים להם גבול נעמוד אצלו והוא מצות התורה ואזהרותי' והוא אסרו ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. בספרי לבבכם זו מינות עיניכם זו נזות ר"ל המשך אחר האוות הגשמיות והתעסק המחשבה בהן :

מצוה בד שהזהירנו מלירא מהכופרים ושלא גברח מפניהם אבל חובה עלינו לההגבר ולעמוד כנגד העם האחר (פי' בעם בני' כיו' בל"י בממשלתם) והוא אומר יתעלה לא תערוץ מפניהם כי בענין זה אפשר לקיים אמונת האמת :

מצוה כה הזהירנו מלשכוח מה שעשה לנו עמלק והזהירנו לא תשכח בלב כלומר לא תשליך שנאתו ולא הסירנה מנפשך :

מצוה כו הזהירנו שלא לנסות היעודין והיהוהולין שיערו אותנו בהם נביאינו ע"צ הספק והוא אומר יתעלה לא תנסו את ה' אלהיכם :

מצוה כז לדעת הרא"ה בעל החינוך שלא לאכול בגודל האוה הטריות אלא שיאכל בגודל צניעות ומיושב ועד"ו באה האזהרה לא תאכלו על הדם

כלומר בדרך זולל וסוכא מה שעל ידי הנאיז המפורש בו בא אליו משפמו שיהרג (אין צדי כעת ספר המינוך ולריך למין (13) :

מצוה כח שלא למנוע צדקה והרחבה מאחינו מהאכילונים והוא אומר לא תאמץ את לבבך וזהו אזהרה מלקנות בנו מרות הכילות והאכוריות :

מצוה כט שלא להונות את חברו בדברים רעים מה שאין חברו מכיר בו ועל דרך זה נאמר ויראת כאלהיך ולא תנו איש את אחיו :

מצוה ל שלא לענות יתום ואלמנה אבל ידבר עמהם דברים רכים וטובי' ויתעסק עמהם בעסק ויתנו להם להיותם בטוב שמחים ויכוין ההפלגה בזה כולו ומי שמקצר הר"ז עבר בזה :

מצוה לא הזהירנו מהשים מחשבתנו לחמוד במה שיש לאחינו ומלהתאוות בו עד שוה יהי' סיכה ומכוא לעשות תחבולה לקנותו. והלאו דלא תחמוד מזהיר מלקנות מה שיש לזולתינו ולא השני מזהיר אפילו מלהתאוות בלבנו לבד :

מצוה לב הזהיר מלשנוא קצתנו את קצתנו. והוא אומר לא תשנא את אחיך בלבבך. ובספרי לא אמרתי אלא שנאה בלב. ואם הראהו השנאה והוריעו שהוא שונא אותו אינו עובר בזה אבל מזהיר בזה על לא תקום ולא תמור ועובר בעשה ואהבת לרעך כמוך :

מצוה לד כתב החרדים דאיתא בספרא וספרי שזכורת יציאת מצרים בעינן בכל יום הן כפה והן בלב. והרי זה מצוה ל"ג :

מצוה לה כתב החרדים להסמ"ג וסמ"ק להצדיק הדין על המאורע בין בגופו וכבניו ובין בסמונו שנאמר וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מייסר. גם לא יאמר מקרה הוא אלא ימשיש במעשיו וזה חלק מעיקר המצוה ואהבת

זאהבת את ה' אלהיך וכו' בכל מאורך לקבל בשמחה בכל מרה שהוא מורד לך :

מצוה דה ומלתם את ערלת לבבכם וכבר הבאנו פירושו מספרא (לעיל פרק ה') והסמ"ק כתב שזהו מה שנקבל דברי המוכיח בחבה ונאהוב אותו עבור זאת כסאה"ב הובח לחכם ויאהבך :

ומערתה כל מי שעיניו פקוחות ורולע שלא להטות את עלמו יבין את דבר האמת שא"ל לקיים את החורה והמלות כ"א ט"י שיריך את לבבו כשמן וישים שכמו לעבוד את ה' בכל לבבו ונפשו ומאהבה ויראה לפני המקום ב"ה ויקיים שויתי ה' לנגדי ומיד וישתדל אחר כל העלות והמדות המבוארות עד הנה . וזכר אחו"ל יגעתי ומצאתי . האמין והבא לטהר מן השמים יעזרוהו וה' חונן דעת כמאה"כ כי ה' יסן חכמה מפיו דעת וחכונה והכל מסייעים בבנין ביהמ"ק , ואל ה' נבקש ונקוה לחסדיו כמאה"כ כי בו ישמח לבנו כי בשם קדשו בפתנו . ושוב ראיתי חוספות גדול המורה על גדול פרישת המחשבה מן הרע ומתאוות . וזוהרות מהחורה על קניית הדבקות וקדושת המחשבות ויחוד הלב באהבה ויראה להשם יתברך וזה :

מצוה לו השמר לך פן השבח את ה' אלהיך ומסגין התרי"ג להסמ"ק אשר ראה במראות האלהים שיחשוב מצות ל"ת זו ופירשה על איסור הגאווה שהיא גורמת שכחה בהש"ה . ושפעת שחכס אחד פירש בזה מאה"כ אשרי אדם לא יחשוב ה' לו פון . ופירש דאשרי לאדם הזה אשר מה שאוכח רגע בהש"ת נחשב בדעתו עליו דב"ז לאון . ודפח"מ :

מצוה לז קדושים תהיו וכספרא קדושים תהיו פרושים תהיו ופי' הקרבן קדושת היוזוג שלא נרבה בתאוות המשגל וזנה' נטושים . והקרבן אהרן כתב שזהו שלא יבין להגלה עלמו . ויתעורר בעלמו יראה וקדושה עד שיגיע לזאת המדרגה ואחר זאת יספיק כוונת רבי מה שאמר לא נהייתי אפילו

באלבע הקטנה . ומלינו נבי ר"א הגדול שאמר עליו שהי' מגלה טפח ומכסה טפחים והיה דומה עליו כמי שספאו שר . ור' יוסי שמש דרין סדין , ומעולם לא קרא לאשתו בשם אשתי כ"א ביתי ורבי לא הניח ידו למטה מטבורו ולא הסתכל במילה שלו וע"כ קראוהו רבינו הקדוש והרי ראה שחס פירשו קדושים תהיו עד"ו .

ובמדרש ובחשאי יחסתי אמי כך אמר דוד כלום ישי אבא לש"ש כיון בלא הנאת עצמו . הא אפילו חסיד שבחסידיים אי אפשר שלא יבנה . והרי שדרכם הו' להסתקדש בזה בכל מה דאפשר , וכן הרמב"ן בשער האמונה והכפזון והראב"ד בספר בעלי הנפש כתבו ג"כ כן :

מצוה לח וזכרת כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל . והזכירו שנלמין כי כל הריוח של אדם ופרנסתו הכל בהשגחה ובעזר ה' והוא ממנין תרי"ג :

מצוה לט מדבר שקר תרחק נראה לי שנכלל באזהרה זו מה שירחק האדם בכל עניניו וזפרט בעסקו בעבודת ה' בחור' ותפל' ומעש"ט שלא יכוין בשביל שיכבדוהו ובשביל שיפאחר בזה . ויזהר ג"כ מלחנות לחברו ומכש"כ לרשע שזהו דבר שקר מה שאינו בלבב ואם לא מפני ההכרח גדול גונע לחייו אחו"ל שמתייפין ומכזבין מפני דרכי שלום כמו השבטים ליוסף ה"ך לוח וכו' ותלמיד לרבו , ולכך י"ל דכתיב תרחק ולא כתיב תשמור מפני שלפפמים גורם מדת השלום להתיף שאז מחירים לו :

מצוה מ שלוו וכו' תדבק שיראה אשר יתרבה האהבה בלבבו להש"ת עד שידבק בו עם גודל אהבתו . וכמאמר דוד דבקה נפשי אחריך . למאה לך נפשי כמה לך בשרי . לבי ובשרי ירננו אל אל חי :

מצוה מא ועשית הישר והטוב בעיני ה' בזה נלטיית שאפי' דברים שלא נכתבו בחורה אלא שאנחנו מבינים מעלמנו מפני סדרך ארץ והמשל אם כי לפני מלך ב"ד לא היינו עושים זאת שהוא כמו פנס בכבודו מכש"כ לפני ממה"מ הקב"ה שלא נעשה כן . וכענין בפרק אין עומדין ואפילו המלך שואל בשלומו

בשלומו לא יפסיק. ובנמרא מעשה בחסיד אחד שלא רצה להשיב שלום לשלטון אחר. ובשבת (דף עד ע"ב) הקושר והמתיר ה' במשכן ופרך וכ"ת דאי מתרמי הרי קימרי וסשני השתא לפני מלך בו"ד אין עושין כן, ובת"א לא נענשו אנשי בית שמש אלא מפני הדרך ארץ שלא ה' בהם כי ראו בארון ה' דרך שחוק ושמתח' קלות, וה' ראוי להם שלא יביטו בארון מפני ששם ה' נקרא עליו וה' להם ליפול על פניהם וכו', ולפ"ז המהרהר בהפלה במחשבות העולם ובפרט בשמ"ע הר"י עובר על עשה זו ועשית הישר, ובכלל מזה זו אחז"ל שיעשה בכל עניניו לפניו משורת הדין. וגראה מה שמלינו בתורה רמזו מלות מבוראים ובלא לזוי וכענין שכתוב תחת אשר לא עבדו ה' אלהיך בשמח' ובטוב לבב מרוב כל, ובנמרא אמרו דזה קאי על שירה לפני הש"ת והיכן נטעו אלא דזה נכלל במלות ועשית הישר והטוב בעיני ה' אשר אהנו מכירים רצון אבינו שבשמים שרולה ממנו שבעבוד אותו בשמחה ובעוב לבב וע"כ לריכוס אהנו לקיים זאת ולמקוק בלבבנו יוקר עבודתו מכל עניני עוה"ז וכמאמר דוד שם אכני על אשרתך כמולא שלל רב. ואמר הנחמדים מזהב ומפז רב וגו' :

מצוה מב את ה' האמרת וגו' הוא

ההלחך והוא אלהיך שנלמדינו לכשתבנה בתהלכות. וכן קיים דוד בתהלותיו ואמר מי כה' אלהינו המגביהי לשבת וגו' ובחד"א לא זכה ישעי' לנבואות כל הנחמות אלא מפני שהיה מקבל עליו עול מלכות שמים בגודל שסחה ובטוב לב. והרמב"ן חשב מאה"כ הוא שהלחך למנין תרי"ג וס"ל דעיקר הלל מה"ת:

מצוה כג הלא הוא אביך קנך, שנתחזק בגודל אהבתו חנם כאב מתכבד

את בני וק"ל דבין כך ובין כך נקראו בניו ונעבוד אליו כבן לאביו :

מצוה מד שאל אביך ויגדך אלו דברי

מחז"ל לכל מה שילוו אותנו אפי' על ימין שהוא שמאל וכו' וזהו ויגדך אפי' דברים קשים כגידים :

מצוה מה וקניך ויאמרו לך שלריכוס

אהבתו להטחכל במעשי אבותי אכזותיו אברהם ילחך ויעקב וזהו מחז"ל חייב אדם לומר מחי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב :

מצוה מו הזכיר אותנו שנקבש תמיד

אחר מדת האמת ואשר כל דברינו יהיו אמת בפניו ובלבבנו בין לפני הש"ת ובין לפני ב"א וזהו באומרו לך לך תרדוף ותרגמונו קושטא קושטא הוי דריף, ואע"ג דחז"ל דרשוהו הלך אחר ב"ד יפה. ומ"מ אין מקרא יולא מירי פסונו וכתרגמונו ויהי זוי זה ע"ר מאה"כ אמת קנה ואל תמכור וזהו שכופל דבריו לך לך תרדוף ואמר למען תחי' ע"ד מחז"ל בעיר אחת וקושטא שמה שלא ה' אדם מת שם קוד' זמנו וזהו למען תחי' :

מצוה מז שמור ושמעת ישראל ושמיעה זו

אין אלו יודעין עד כמה ופירשה מש"ר לבי' באומרו ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה. ופירש"י שראה משה רבינו אותם שהם חייבין בזהבה את התורה. והרי ידענו מזה שזוי ושמעת שיהי' שמיעתך בנינת הלב ובחיבה וזהבה עד סיהי' להם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע כמאמר הכתוב שמעו אלי ושמעו נפשכם.

בבא בתרא (קס"ד) אמר רב עמרם

א"ר ג' עבירות אין אדם ניצול מהם בכל יום ואלו הן הרהור עבירה ועיון תפלה ואבק לה"ר. וכתב המהרש"א ששמע דאי אפשר להנצל מהם והוי כאנום אם כן מאי עבירה היא. ועוד מאי נפ"מ אלינו מזה. ונראה לומר שם אדם מונח על המצויע בין העליונים ובין התחתונים כראיתא דאמר ה' אברא את האדם פמוצע וזה הוא מן העליונים לא זכה הוא מן התחתונים. ולכך עובדי האלילים הקדמונים אינם קרויים אדם אבל ישראל זכו שיהיו מן העליונים כמש"ב ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה. ובפרק אין דורשין דרשו במעלת החכם כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו ספיהו כי

כי מלאך ה' צבאות הוא אם דומה הרב למלאך ה' צבאות או תורה יבקשו ספיהו וכו' כלומר שיהיה האדם נמשך במעשיו שהיה דומה למלאך ה' צבאות. וזה שאמר כאן אין אדם ניצול מהם דהיינו העומד בשם אדם המונח לו ואינו טרמה עצמו למלאך. כי הוא נקרא אדם ע"ש אפר דם טרה כדאמרינן בטובה הגה מצד שהוא מוטבע בחומר מן התחתונים שנברא מעפר ואפר א"א לו לבוין ולעיון בחפלתו ומצד שהוא בעל דם רהיחת הדם שבו מכיאו לידי עבירה ומצד שהוא בעל הסרה הוא בעל לשון ר' ופירות רעות, אבל האיש הזוכה ומרמה עצמו במעשיו למלאך ה' יוכל שפיר להנצל מג' עבירות אלו ושייך בהו לשון עבירה מפני שהוא יכול להנצל מהם עכ"ל. ישמע חכם פי' המהרש"א האמת ויוסף לקח וקניית לב טוב:

ה' בבורה מס' מכות חנן רבי חנניא בן עקשיא אומר רלה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות שנאמר ה' חפץ למען לדקו יגדיל תורה ויאדיר, ולריך להבין הסמיכות מה שייך לשם. ב' מהו הרבה להם תורה כיון דרלה להרבות להם מצוות נלרך ממילא לכחכם בתורה א"כ חין הריבוי כ"א במצוות. ג' הא התורה בשלימותה ניסנה שאין להוסיף ואין לגרוע. כי התורה כולה שלמות האדם הוא וכחמ"ל רמ"ח מ"ע כנגד רמ"ח אברים שס"ה מצוות ל"ה נגד שס"ה ימים או שס"ה גידים. ובענין השלמות לא שייך בו ריבוי דאל"כ חסר הוא. וכראה לימר משום דקשה לרשב"ע. הנה השי"ת הוא בעלמו א"ל לו ענין קיום המצוות והתורה ואולם למען ישר את לבות ומעשה של עמו בני תורה להם כ"ו וכמאה"כ (איוב לה) אם חטאת מה תפעל בו. אם לרקת מה חסן לו. א"כ קשה כיון שהשי"ת הוא הטוב הנמור ולמה הולרך ליהן עונשים של מלקות ומיתות ב"ד. ואם האדם יחטא הלא הרע לעלמו בזה שעובד את דרך החיים ומה זה שזיה לב"ד לענשו ולכופו. ומירך דבאמת מזה שזיה ונתן עונשים

אנחנו רואים גודל האהבה והחיצור העלום מן השי"ת לעמו ב"י שהוא ממש אהבת האב לבנו אשר אם בנו הולך בדרך הישר אביו מייסרו, ומה שאין עושה כן לעבדיו שאינו מייסרם כ"כ, אולם כשעבדיו הרבו מאוד לפשוע או מייסרם ויתכן שיכלם או לגמרי. ומש"כ לבנו על חטא קטן מייסרו. ובאם הרבה לפשוע מייסרו ביותר אבל אינו מכלה אותו מפני שהוא בנו. וזהו מה"כ וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מייסרך ונאמר חיצו אכלה בם, ואחז"ל חצי בליב יב"י א גם בליב. ולזה מהעונשים אשר לזה השי"ת בתורה. רואים אנחנו גודל ההתקשרות של השי"ת לבניו ומפני שהם נקראים חלק ה' כי הם קרואים בנו ע"כ מייסרם בעוה"ז כדי שעי"ו יתקנו וישנו מדרכס הרעה אליו, אולם עדיין קשה למה כתב את העונשים בתורה. והלא יותר היה נראה ענינו יפה שיהיו דיני העונשים מסורה לתורה שבע"פ לב"ד וקני"ו. ואשר בל"ו חין בתורה כ"כ מפורש ואין עונשים כ"א ע"פ ב"ד מומחים אשר יודעים ברור כל הלכות בע"פ. ויהי' בזה מעלה כי אז יותר קל היה הדבר לפני בניי שיעשו התו"מ לשמה למען אהבת המקום מש"כ עתה שכתוב בתורה העונשים דב"ו הגה מביאים שיפחדו מהעונש ויהי' עבודתם מיראת העונש, ועד"ז תירך רשב"ע רלה הקב"ה לזכות את ישראל כלומר שאהבת השי"ת לב"י הוא רגון גמור כרגון האב לבנו ורלה לזכות אותם שיטהרו וישמרו א"ע מהטונות ע"כ כתב בתורה בכדי שיטייראלו מהעונשים ולא יחטאו. והגם שזה סיבה שאינם עושים מאהבה. מ"מ מה שעי"ו יזכרו ביותר מהחטא דב"ו בכלל הוא יותר טובה וזהו לפיכך הרבה להם תורה ומצוות מה שכתב בתורה המצוות הם מצוות העונשים. ובמה שכתב העונשים בתורה הראה להם עוד חיבה יתירה כדי שישמרו א"ע. וזהו ה' חפץ למען לדקו שהוא אהוב בניי כאב לבן יגדיל תורה. ואם שזיה יהיה חסרון שיכווננו בשביל שיגללו מהעונשים. ע"ז אמר ויאדיר ר"ל שמיראת העונש יבאו ליראה הרוממות אחרי ההתכוננות

ההתבוננות שיבינו כי העונשים אינם כי אם מפני גודל חכמתו החפץ בנו להלדיקנו יתאלצו ויתעלו באהו"ר הרוממות. וזהו מה"כ לרק לרק תרדוף מתחלה אהה לריך למדת הדרך שהוא יראת העונש ואח"כ מלמד זה תבוא לדרך השני שהוא יראת הרוממות תרדוף למען חחי' שבווא לחיי נלמי בצוה' בנעימות הסו"מ באהבה שהוא מעין חיי נלמי של עולם הבא הנקראת ארץ זהו וירשת וכו' :

מצוה מח מלאמי בספר תרד"ס צ"ס הספרא שמור את יום השבת שמור הוא בלב. ובשהוא אומר וכוז הוא עוד לזכרו בפה. ובסבלתא שמור ממחשבת עבודה וכה"א אז תחננני על ה' וכו"ז מלוה שכלל :

מצוה מט מה שמלני בדברי קבלה (א"כ"ב 3) קומי רוני כלילה לראש השמרות שפני כמים לכך נוכח פני ה'. והוא זה, שיש לנו להסתפק בלעז השכינה כביכול ובגלות ישראל ומרבץ ביהמ"ק ולריך להצטרף בזאת מעומק הלב כאלו הם מלאווי ותחלוני נפשו כחומרו שפני כמים לכך. ונובע דב"ז מענק מלוה הרמז בחורה ואח"כ כל בית ישראל יבכו את הקרפה אשר סרף ה' (ויקרא י') וכו"ג כ' בחרדים. ובסוכה (פרק לולב וערבה) תנן משחרב בהמ"ק תיקן ריב"ז שיהיו נוסלים את הלולב כל שבעה. ובנמרא מנ"ל דכתיב ציון היא דורש אין לה מכלל דבעי דרישה :

מצוה נ שלא לשכות את מעמד הר סיני הנורא שנתן לנו עם אלהינו את התורה אלא יהיו עינינו ולבנו עם כל הימים שנאמר השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו וכו' יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב. רמזין ממנין תרי"ג עכ"ל תרד"ס :

ו) כתב רבינו נחמ"י (רי"ש פ' בשלח) מצרף לכסף וכוז לזהב וכו' (משלי י"ז) שלמה מהיר שהארם יזכך כחשבתו ויתקן מדות הלב שהלב עיקר כל האברים וכל האברים שבגוף נמשכים אחריו וכו'

עיקר התורה בולה תלו' בלב וכן התורה חתומה בלב וכו' כי השי"ת יודע המחשבות ובוהן הלבבות איזה לב טוב ואיזה לב רע שהלב השלם והמחשבה המהורה נמשלים לכסף צרוף והלב החסר והמחשבה רעה לכסף סיגים וכשם שהכסף סיגים לא יוצלח לכל מלאכה כן הוא הלב הרע. ועד"ז היו נסיונות אברהם ולזאת הכוונה הוליד את בני דרך המדבר כדי לבחון את לבבם אם יאמינו בו ולא ירהרו אחריו וכו' וביאר שלמה כי מדת הכתחון עיקר גרול יסוד התורה והמצוה וכתוב ולקטו את המן דבר יום ביומו למען אנסנו :

ובפרשת קדושים ב'. האדם הבחירה והרצון בידו. אם הוא זריו ונלחם עם יצרו ועם התאוות נתפשט מהחומר ונעשה מלאך. ואם נמשך אחריהם נעשה נפשם מהשכל וכא למררנת בהמה. ותבין זאה מאדם שבקודם היה כמלאך ה' וראוי ה' שיחי' לעולם והונח בג"ע וכיון שהטא ונמשך אל ההאות נתפשט מן השכל ונתלבש בחומר ונגרש מג"ע ונתן לסאבלו. עשב כבהמה ועד"ז אמר שלמה האוה נהיה ר"ל נהיה לשון שבר שמשבר תאוות עי"ז תערב לנפש השכלי. וראוי למשכיל שיסיר ויסלק ממנו התאוה הנקרא רע כמאה"כ כי יצד לב האדם רע. והנמשך אחר התאות. האחת מחשבתו בהרהורים רעים וכתוב לב שמת ייטיב פנים ששסחת הפני' נכרת שבאה מהלב שהיא שורש הגוף. ואם משמחת מצוה הוא המוכ. ואם מעבירה הוא הרע. והג' במאכלו אפילו במותר ואך שהוא במותרות שגם זה אסור מן התורה. ודוד אמר ותורתך בחוד מעי. כי צדיק אוכל לשובע נפשו. ה' בחאוות משגל שגם המותר במותרות הוא חוטא. ובנין שהנמשך אחר האוה הוא עובר כל התורה. הלא כתיב לתאוה יבקש נפרד ובכל הושי' יתגלע. וכן מתלמד תורה ה' על ידי קדושת בני ישראל ולכן נצטוו בני ישראל קדושים תהיו ע"ב קיצור דבריו :

ובפרשת

ובפרישת בהעלותך ב' וז"ל אור צדיקים ישמח ונר רשעים ידעך.

המשיל נפש צדיק לאור מפני שהנפש אור שכלי לוקח מכסא הכבוד. והאור הוא אינו אלא מעצמותו וגופו. איננו בא לו ממקום אחר ואיננו הלוי בדבר אחר, והמשיל נפש הרשע לנר שגור אורו אינו מעצמו אבל תלוי בדבר אחר והוא השמן והפתילה כי מיד שכלה השמן והפתילה ידעך הנר מיד, כן נפש הרשע תלוי בקיום גופו כי אין עיקר שמחתם רק בשמחת הגוף וע"כ תכלה ככלו' הגוף, והכליון שלה שלא תאיר באור החיים, ואע"פ שאין לנפש ענין המות. מ"מ היא תענש בעונש המר טמות, ולפי שלא השתדל בדרכי האור כ"א בדרכי החשך ע"כ תחול עליו מרת החשך. והנה זה כליון ידוץ לנפש ויסורין באין סוף ואין תקוה. דכתיב במות אדם רשע תאבד תקוה, ואמר אדם, לבאר כי נמשך אחר תולדות האדמה. והמשתקע בתאוות גופניות נקרא רשע. ואין לשון דעיכה כיבוי לממרי אלא שלא תאיר והוכה בנועם הראוי לה. ולכך סיים ולא יגיה שכיב אשן. אבל במעלת הצדיק הוביר ישמח שהוא תוספות השנה ורוה"ק. ולפי שצדיקים עובדים את ה' בשמחה ע"כ זוכים למעלת השמחה לעוה"ב :

ובפרישת שיה בענין מצות ציצית כתב שם ז"ל. ויש לך להשכיל כי הקב"ה כיון בבריות אדם להיותו בארץ כאחד המלאכים שבשמים או כחיות הקודש. והנה האדם גוף אחד כאילן אחד ומסנו משתרגים ענפיו, וכן משתרגים באדם ד' אברים מיוחדים להיות האדם מרכבה כחיות הקודש ותשרה השכינה עליו. והם המוח והלב וברית הלשון וברית המילה. ועל כן נצמחה בעמידת המלית שבו ד' כנפות, וכרי לרמוז הכנפים שבכנפי החיות הקודש שבמרכבה וכו' והנה הציצית יהיה בו לאות ולסימן שלא ירדוף אחר הרהור הלב וכל אשר שאלו עיניו. ע"כ : וכוונת דברי רבינו בחיי מבוארי' בהדרת קדשו ז"ל די וכוונת למכין :

ז) היטלה היה מתלמידו הרש"ל ולמד אללו והיה מהלמדיו המובהקי' וכאשר נעשה חסן והגיע עתו ל זיוט נכנס לחופה בל לרבו הרש"ל להפסד ממנו לשלום אז ברכו רבו הרש"ל. בזה"ל. אני מברכך שתהיה נזהר באלו השני דברים שאצורך. בקדושת האכילה ובקדושת הוינוג ועי"ז בכל ענייך ההל עלך אור :

הרמב"ם באגרותיו כתב כי דעות האדם ומחשבותיו הלוים בעיניו מאכליו ודרכי אכילתו, כי המאכל שאדם אוכלו נהפך בתוכו לדם. ועל הדם שורה הנפש, והנפש ראשו הוא מחשבותיו והשכלותיו והרי יסודם היא האכילה. על כן כאשר עניני מאכליו הם טובים בכל הראוי ואוכלם בישוב הדעת על דרך בכל דרכיך דעהו. עי"ז כל מחשבותיו ודעותיו ישרים ונכונים. ואם מאכליו יש בהם חסרון ומכש"כ איזה דבר איסור הרי כמו כן נעשו דכיו. וכיון שהדם היא הנפש ע"כ דעותיו נהקלקלים. לכן צריך האדם להיות נזהר מאוד בעניני אכילה בכל פרטיו. וזה תורף אמרתיו הקדושים :

בוזה"ק פרשת קמיי. מאן דבעי חיים דלעילא למהוי לי חולקא בהו. ומאן דבעי יומין לאתדבקא בהו ולרחמא להו ינמר פומי' מכלא ינמר פומי' מסיכלא ומשהי' דמסאב לנפשו ומרחק לבר נש מאינון חיינ ואינון יומין, וינמר פומיה מסלין בישינ דלא יסתאב בהו ויתרחק מנייהו ולא יהא לי' חולקא בהו (וזהו סאמר ר' אבא על מאה"כ מי האישי החפץ חיים וכו'), ר' יוסי פתח כל עמל אדם לפיהו בשעהא דדיינין ליה לבר נש בההוא עלמא כתיב. כל ההוא דינא וכל מה דסביל ונקמין מני' נקמתא דעלמא תמן לפיהו בנין פיהו דלא נמיר ליה ומסאיב לי' לנפשי' ולא אתדבק בסמרא דחיי בסמרא דימינא, וגם הנפש לא תמלא לא תשתלים דינהא לעלם ולעלמי עלמין ולא תשתלים לסלקא לאתרהא לעלמין. ר' יצחק אמר כל מאן דאסתאיב בהו כאלו פלח

פ"ח לע"ו דאיהו תועבת ה' וכתוב לא האכל כל תועבה כתיב ונשמחם גם בלא א' דלא אשתכח אסוהתא לגיעול' ולא נפיק מסמאבות' לעלמין עלייהו כתיב כי תולעתם לא תמות וכו' וכתוב כי עם קדוש אתה לה' אלהיך: ואשם לא חבבה (ישעי' סו)

ובפרשת

הזריע כתיב שומר פיו לשונו וגו' המדבר דיבור רע עולה כדיבור למעלה וכולם מכריזים התרחקו מסביב כדיבור הרע של פלוני. פס לכם את המקום שהיא מוכנת לדרך הנחש החזק ומיד הנשמה הקדושה עוברת ממנו ומסתלקת למעלה ואינו יכול לדבר עוד טוב ושורה על אדם זה לרעת והסגר החכמה מגיעו שנסתלקה ממנו וכו' ומעורר את הנחש המקטרג וכמה רוחות רעות משתחפים עם הנחש עי"ז :

כתוב

והתקדשתם והייתם קדושים. קרא אכריו אל תהיו כסום כפרד אין הבין. צמה אפרשן בני נשא מסום ופרד בקדושה דגרמייהו לאשהכחא שלימין ורשימין מטולא. וע"ד זיווגא דב"ג בזימנין ידיעין

לכוונת רעותא ולאשתכחא בקוב"ה, אי בר נש אשתכח מני' ועבדין כבעירא אן יהוא קדושה דילהון לאשתכחא קדושה אן הוא אינון נפסין קדישין דמשכין מלעילא. ודא הוא גם בלא דעת נפש לא טוב בלא דעת דאיהו קוב"ה. נפש דאינון משכין בטובדייהו לא טוב דהא מסטרא אחרא אשתכחן עלייהו נפשטא דלאו אידי טוב, מאן דאשתהיט צינר הרע בלא רעותא וכוונה דלבה לקוב"ה מסטרא דילה"ר אשתכח נפשטא דלאו אידי טוב. ואך ברנלים חוטא מאן דאיהו אך ודחי שטתא בלא רעותא קדישא חוטא, חוטא ודחי ככולא:

בקדושים

מאן דלא חס על נפשי' היאך ישלוק נפשטא דכשרא לברין, אר"א חוהבא על דרא וכו' וע"ד כתיב אל תהיו וכו'. זכאין אינון לדיקיא דמשטדלי באורייתא וידעין אורחי דקוב"ה ומקדש גרמייהו בקדושה דמלכא ואשתכחין קדישין ככולא ובגין כך משלפי רוחא דקדושה מלעילא ובנייהו כולהו זכאי קשט ואקרין בני מלכא בגין קדישין :

פרק ט

נבאר גודל מעלת התפלה לפני הקב"ה. עד שנראה מדברי חו"ל הכפוזרים בש"ס ובמדרשים כי התפלה היא עמוד העבודה הכוללת לכלל בני"י, ואשר זהו גודל השוקת השי"ת מה שב"י מבקשים ומהפללים ומספרים שבחו ותהללו ונחשב מאוד לפניו יותר מכל מעש"ט ומכל הקרבנות. וחכמים רבוה"ק ז"ל החמירו באופני התפלה להיות הכנת התפלה בטהרה ובקרושה וכאלו הוא עומד לפני המלך שזה ענין התפלה כאלו בא ועימד לפני השכינה ובמקום קדשו והם ייחרו בפרטיו ביותר פרישות מכה שהוא צריך להיות נזהר בעת לימוד התורה ואפי' בעת ק"ש, ואסרו לאכול ומלעסוק בשום עסק מעסקי' ואפי' ללמוד קודם שיהפלא (* משא"כ כ"כ גבי שארי מצות ות"ת, ואמרו שהקב"ה מתאוה מאוד להפלת צדיקים ובג"י. ומצינו שכן ענין התפלה היה עורת כל הדורות ומן אדם הראשון הותחל (**), ואבותינו החזיקו בה בעתה והם האבות והאמהות. וכאשר מלא מעניני התפלות בתורה נביאים וכתובים ובכל סאמרי חו"ל. וקבעו זמנים בכל יום ויום על שלשה הפלות. והגם שעי' סבטלים מלימוד התורה. ואפילו בע"ב העוסקים בפרנסה ובמלאכה. שהם פטורים או סת"ת בכ"ז חייבים הם בהפלה. ואמרו שהתפלה צריכה להיות בכונה גדולה מלב ונפש. ואמרו שסדרי התפלות והברכות נתקן בבית שני ע"י כמה נביאים וק"כ זקנים והם הנקראים אנשי כנסת הגדולה:

התפלה היא נקראת עבודה כדאיחא בספרי (פ' עקב פסקא מ"א) ולעבדו זה תלמוד וכשם שעבודת מזבח נקרא עבודה כך תלמוד קרוי עבודה. ד"א ולעבדו או תפלה או אינו אלא עבודה ת"ל בכל לבבכם. ופי' יש לך עבודה בלב הא מה ת"ל ולעבדו בכל לבבכם זה תפלה, וכן דוד אומר תכון תפילתי קטורת לפניך. ואומר ודניאל כדי ידע די רשים כחצי' על לביתה וכוין פתיחין ליה בעלייתה נגד ירושלם וזמנין תלתא ביומא הוא צריך על צרכיה, ומללא ומודא קדם אלהה כל קבל די הוא עביד מן קדמת דנא ואומר וכמקרב' לגובא לדניאל בקל עניב זעק ענה מלכא ואמר לדניאל דניאל עבד אלהה חייל אלהך די אנת פלח לי' בתדירא היכל לשזכותך מן אריותא. וכי יש פולחן בבבל הא מה ת"ל ולעבדו זו תפלה כשם שעבודת מזבח קרוי עבודה כך תפלה קרוי עבודה, וכן איחא בריש הענין ומ"ל דתפלה לריך להזכיר גבורות גשמים דתניא לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם איזה היא עבודה שהיא בלבב הוא אומר זו תפלה וכתוב בתריה ונתתי מער ארנכס בעתו יורה ומלקוש. ונ"ל שהתנא דברייתא מאריך ומביא מה שכתוב בקודם לאהבה את ה' אלהיכם והלא אינו לריך זאת כ"א ולעבדו בכל לבבכם. היינו משום דהיה צדיק לרחות דהך ולעבדו היינו עבודה ממש דהיא קרבנות ומה דאומר בכל לבבכם היינו שהתנא לא יתרהר בלב שום מחשבת פיגול או פסול וכמו שכן הוא סובר בספרי שם ראב"י. ולכך מקדים התנא מקרא ולאהבה דמוכח ממנו דאינו מיירי בקרבנות משום דהך שימור א"ע מלהרהר בפיגול ובפסול ביראה לבד שהיא למטה מן אהבה סגי ג"כ. שמפני יראת העושה

(* לפי שיטת רש"י ברכות ה' ב' יעו"ש בחום'.
 (** ע' ע"ז ח' כיון שראה אהר"ר כו' ישב ח' ימים בתענית ובתפלה. (וע"ל אית ב')

העונש בלבד בוודאי לא יעשה כלל שום פסול
אלא ע"כ דמיירי בתפלה שמכוין בלבו לשבת
ולהתפלל עם אהבת המקום וכלל לבבו. ולכן
מביא התנא ראשית הקראת ג"כ. וכן איתא
בז"ק (ל"ב) א"ל רבא לרבה בר טרי וכו'
ואנא אמינא מהבא ועברתם את ה' אלהיכם
זו ק"ש ותפלה וברך את לחמך ואת מימך
זו פת במלח וקיתון של מים מכאן ואילך
והסירותי מחלה מקרבך. והרי זה מצוה בכל
דבריהם ה"ל שהתפלה נקראת עבודה שזו
היא אחת מג' דברים שהעולם עומד עליהם
בדחוק בלבוש (פ"ח) על ג' דברים העולם
עומד על החורה ועל העבודה ועל נס"ח,
ומינו שבק"ש ותפלה נכללו אלו הג' דברים
לדאיתא במנחות (ל"ט) אמר ר"י משום
דשב"י אפילו לא קרא אדם אלא קריאת שמע
שחרית וערבית קיים לא ימוש ספר התורה
הזה מפ"ן, ובשבת (קכ"ז) אמר שם ר"י דעיון
תפלה היא אחת מאלו שאדם אוכל פירותיהן
בעוה"ז והקראן קיימת לו לעוה"ב ומסיק שם
דהני בהני דתנן שייבי, ופירש"י דעיון תפלה
נכלל בגמ"ח משום דכתיב גומל נפשו איש
חסד. והרי דבק"ש ותפלה נכללו שלשה דברים
אלו. ובברכות (כ') הניא תפילות כנגד
תמירים תקנוס וגם תניא שם דלבוש תקנוס.
ושם (דף ל"ב) אמר ר' אלעזר גדולה תפלה
יותר ממעש"מ שאין לך גדול במעש"מ יותר
ממשר"ר אעפ"ב לא נענה אלא בהפלה שנאמר
אל תוסף דבר אלי וסמך ליה עלה ראש
הפסגה. ופירש"י בדבר תפלה זו נתרלוה לך
להראותך אותה, ואמר ר"א גדולה תפלה יותר
מן הקרבנות שנאמר למה לי רוב זבחיכם
וזבחי ובפרשכם כפיכם ופירש"י דלוי לאו
דגדולה תפלה כיון דאמר למה לי רוב זבחיכם
למה לי עיד ובפרשכם הא אפילו זבחייה לא
ניחא ליה. והרי דמכאן מצוה יותר שהתפלה
היא גדולה יותר מכל מעש"ט ומן הקרבנות.

וגראה שכן אפילו מלימוד תורה דהא תק
ילפוחא דר"א משה רבינו שלא נענו בשביל
מעש"ט כ"א ע"י תפלה, שייך ג"כ על לימוד
התורה שבדוראי אין לך גדול בתורה ג"כ יותר
ממעש"ר, וא"כ ש"מ שהתפלה גדולה יותר מהכל
והיא העמוד הכוללת את היסוד של בני".
והגם שבחוספות שם נחצו פירוש גדולה תפלה
עם מעש"ט יותר ממעש"ט בלא תפלה, אבל
דבריהם הם תמוהים דאם כן ר"א מאי קמ"ל
דבוודאי בעושה עוד מזה או תפלה נוסף על
המעש"ט שבקודם יתכן שיוטיל מפני החוספות
שלו שמכריעו לטוב יותר מבקודם * ועוד א"כ
ר"א דמפרש ומפיק ליי מדסמך ליי עלה ראש
וכו'. הלא בל"ז ואפילו אם לא הי' פועל כלום
יש ללמוד זה מהפנין של תפלה משה מדתפלה
ולא סמך עלמו על המעש"ט שלו. ש"מ שהתפלה
חולל להועיל כמה שיוסיפו לו על המעש"ט
שלו דאם אין תפלה מועילה למה התפלל חנם.
ועוד כה"ג יש להוכיח מכל הלדריקים כמו אברהם
ושרה שהתפללו על בנים וגבי ילחך ויעתר לו
ה' והוא מלא בתנ"ך כה"ג. וגבי יחוקי' אשר
נגזר עליו לו לבייתך וכו' וכאשר התפלל
הוסיף לו ה' ט"ז שנה. הלא מצוה אלהים
בכתובי' להדיא אשר תפלת' הועיל' להם כל זאת.
ומש"כ גבי משה שאינו מצוה כ"כ בכתוב אלא
מדסמך ליי. לכן נראה לי דהפסג דדררי ר"א
כפשוטו דקמ"ל דתפלה בלא מעש"ט גדולה יותר
ממעש"ט בלא תפלה וכ"כ מפירש"י גבי גדולה
תפלה יותר מקרבנות דהכוונה שהתפלה עלמה
גדולה יותר וכ"כ מההרש"א בח"א דלא כחוס'
אלא דפירוש ג"כ דמוק. ונראה לי דר"א מפיק
לי' משום דמש"ר חמר ואסתחן ופירשו חז"ל
מאי ואתחנן צדיקים אינם מבקשים שבר
מעש"ט שלהם כ"א מתנת חנם בלבד. ועד"ז
השיבו ה' אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה
עלה ראש הפסגה וש"מ שנתקבלה תפלתו
כבקשתו במתנת חנם ולא בשביל המעש"ט
שלו

(* ע' ברי"ף בע"י דמפרש כוונת החוס' שאם ירצה להוסיף מעש"ט עוד על המעש"ט
שלו, ולא להתפלל, לא יעשה כן רק יתפלל דוקא, ומצוה לפ"ז דגם לפירוש
החוס' דתפלה יותר טוב ומיטיל.

וגראה עוד לומר משום דקשה מ"ש בקרא
 ונשובת ה' רב לך אל תוסף דבר אלי עוד
 וכל דברי ואל תוסף ועוד, דהל"ל אל
 דבר אלי בדבר הזה. או אל תדבר אלי
 דבר הזה. אלא משום דהש"ת רצה לרמוז
 דמ"מ חפלתו הועיל לו במקלם וזהו אל
 דבר אלי אחר שהועיל לך חפלתך במקלם
 תרצה לבקש עוד, ע"כ אני מוזהר שלא
 שניתי לבקש על היותר וזהו לדבר עוד
 זה שזולת זה אשר פעלת בהפלתך מיטין חכם.
 ש"מ ספיר דמה שתפלה גדולה יותר
 הייט החפלה בעלמה ממעשים טובים
 בעלמם:

הנה

הקב"ה מחאזה להפלת לדיקים
 ולהפלת בני כדאיתא (חולין דף
 רב אבי רמי כתיב ותולא הארץ דשא
 בשבתא וכתיב וכל שיח השדה טרם יהי'
 צמיעי שבתא, מלמד שילאו דשאים ועמדו
 פתח הקרקע עד שבה אדם הראשון וביקש
 רחמים וירדו בשמים ולמחו ללמדך
 מהאזה מחאזה להפלתן של לדיקים. רב נחמן
 פפא הו ליה האי גנתא שרא בי' בזריגי
 צמי רחמי ואמי מטרא ולמח אחר
 דרב אבי. וביבמות (סד) ח"ר יחזק
 מהו מה היו אבותינו עקורים מפני שהקב"ה
 להפלתן להפלתן של לדיקים. ואר"י נמשלה
 להפלתן לעתר מה העהר זה מהפך החבואה
 המקום למקום כך הפלהם מהפכת מדותיו של
 הקב"ה ממדת רבנות למדת רחמנות וכו"ר (פ'
 ומהרן שני בנות לוט. אר"ח ז"פ הקוליס
 הללו אינם מהנכסין ולא מורעים ומאליהם
 החטים הללו כמה לער וכמה יגיעה,
 ולמה נתעקרו האמהות. ר' לוי בשם ר' שילא
 חלבו בשם ר"י שהקב"ה מחאזה להפלתן
 להפלתן לשיחון שנאמר יונתי בחגוי הסלע למה
 כשגל הראיתי אח מראיך, והשמיעי את קולך.
 ובשמו"ר (פ' כ"א) שומע תפלה עדיך כל בשר
 וכל הכל שיים לפניו הנשים והעבדים והעניים
 והשעירים. במשה כתיב הפלה למשה ובטני
 חבוב תפלה לפניו וז תפלה וז תפלה להודיעך
 שגל שוין בתפלה לפני המקום וזהו מה חלמך

אלי כבר החפללו בני ושמתיו תפלתן. ר'
 פנחס בשם ר' מאיר מאחר שכל הכנסיות
 גומרות כל התפלות המלאך נוטל ועושה מהן
 עטרות ונותן בראשו של הקב"ה. שנאמר
 עדיך כל בשר יבאו ואין עדיך אלא עטרה
 שנאמר כי כולם כעדי תלבי וכה"א ישראל
 אשר בך תפאר שהקב"ה מתעטר בתפלתן
 של ישראל שנא' ועטרת תפארת בראשך וכו':
 סגר עליהם המדבר. ולמה עשה להם הקדוש
 ב"ה כך. אלא שהקב"ה מחאזה להפלתם.
 אריב"ל למה"ד למלך שהי' בא בדרך והיתה
 בת מלכים לועקת אליו בבקשה ממך היליגי
 מידי הלסטים שמע המלך והיליגה לאחר
 ימים ביקש לישא אותה לאשה והיה מחאזה
 שהדבר עמו ולא רצתה מה עשה המלך גירס
 בה הלסטים כדי שתלעק וישמע המלך כיון
 שנאו הלסטים עלי' התחילה לועקת למלך אל'
 המלך לכך הייתי מחאזה ככדי לשמוע קולך
 כך ישראל וכו' וזהו שנאמר יונתי בחגוי הסלע
 השמיעי קול לא נאמר אלא קולך אותו הקול
 אשר כבר שמעתיו במגורים. ובמדרש הובא
 בילקוט (תהלים כ"ב) ואתה קדוש יושב תהלות
 ישראל ר' שמואל בר' חנינא אומר כל קילום
 שישראל מקלסין להקב"ה כבודו יושב ציננים.
 שנאמר ואתה קדוש יושב תהלות ישראל:

ענין

השירות והשבחות כבר כתיב
 בתהלים (י"ט) השמים מספרים
 וכי' ושם (ל"ב) רננו לדיקים צה' וכל הספר
 תהלים מלא שירות ושבחות ודוד נקרא
 בשמואל (ב' כ"ג) נעים זמירות ישראל. ובתהלים
 (קמ"ח) הללו את ה' מן השמים וכו' שם
 סיפר ברוה"ק איך כל הצדוקים תמיד משבחים
 לפני הש"ת וחז"ל סדרו פדקי שירה מכל
 הצדוקים שמשבחים כאו"א שירתו ואפילו כל
 הצב"ח הטמאים והשרעים כולם מודים
 ומשבחים. ואמרו שהעוסק צפי שירה בכל יום
 מוצתח לו שהוא בן עוה"ב ואמרו בש"ס תהלים
 נעשה ע"י עשרה לדיקים. אדם ומשה רבינו
 וכו', והלל איתא במדרש שמה חקמי דורו
 אמרו אותו ובדברי יומים (ב' כ) כתב ויועץ
 אל העם ויעמדו משוררים לה' וסהללים
 בהדרה

בהדרת קודש בצאת לפני החלוצ ואומרים
 הודו לה' וכו' ובעת החלו ברנה ותהלה
 נתן ה' מארבים על בני עמון ומואב והר
 שעיר וינגפו וכו' ויהיו ימים שלשה בוויים
 את השלל כי רב הוא וכו' נקהלו לעמק
 ברכה כי שם ברכו את ה'. והרי אחת רואה
 מה מאוד יקר ענין הסירות ושכחות לפני השם
 יתברך. ואחז"ל ביקש השי"ת לעשות לחוקי'
 משיח אלא מפני שלא אמר שירה, ואחז"ל
 שדוד באמרו שירה מחלו לו על כל עונותיו
 ובשמו"ר (כ"ג) או ישיר א"ר ברכיה בשם ר'
 אבוה הה"ד נכון כסאך מאו אע"פ שמעולם
 אתה לא נתיישב כסאך ולא נודעת בעולמך
 עד שאמרו בניך שירה. בתחלה כביכול עומד
 שנאמר עמד ויטודר ארץ אבל משאמרו בני'
 שירה נתיישבה מלכותו בכסאו וישב עליו.
 ובפרקי (דף י"ח) אמר רב יהודה אמר שמואל
 מנין לעיקר שירה מן התורה שנאמר ושרת
 בשם ה' אלהיו. רב מחנא אמר מהכא תחת
 אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובעוב
 לבב אחו עבודה שהיא בשמחה וטוב לבב הוי
 אומר זו שירה, ואימא דב"ת דכתיב פקודי ה'
 ישרים משמחי לב. ומשני משמחי לב חקרי
 טוב לא חקרי. אמר רב מחנא מנין לביכורי'
 שלריכין שירה דכתי' טוב וילפינן טוב טוב מהכא.
 בלוגי ח"ר יומן. מהכא לעבוד עבודה עבודה
 זו שירה ומנא מיימי מהכא ולבני קהת לא
 נתן כי עבודה הקודש עליהם ככתף ישאו אין
 ישאו אלא שירה וכה"ל שאו זמרה. חזקיה
 אמר וכנני ער הלוי' ישור במשא ח"ת ישור אלא
 ישיר וכתבו בתוספות וכתיב עבודה משא בתורה
 אשכחן שירה מה"ס. ובילקוט משלי ברוב עם
 הדרת מלך ח"ר חמא בר חנינא להגיד שבו
 וגדלו של הקב"ה אע"פ שיש לו אלפי אלפים
 ורבוא רבבות כחות של מלאכי השרת שישראל
 יישבחוהו אינו רואה אלא בשבתן של ישראל
 שגא' ברוב עם הדרת מלך ואין עם אלא
 ישראל שנאמר עם זו יצאתי לי למה בשביל
 שהשלתי יספדו (ישעי' מ"ג) וכן הוא אומר
 צדיקי עמים נאספו עם אלהי אברהם ח"ר סימון
 איתתי נחשלה שמו של הקב"ה בעולמו בשעה

שישראל נאספין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות
 ונחננין שבו וגדולה להקדוש ב"ה. ואמר רי"ש
 כשזומעין אגדה מפי חכם ואח"כ עונין יהא שמי'
 רבא מברך בלוחה שעה הקב"ה שמה ואומר
 למלאכי השרת בלו וראו עם שילרתי לי כמה
 משבחים הם אחתי בלוחה שעה מלבישי' הודו
 והדר לכך נאמר ברוב עם הדרת מלך. וכה"ל
 בקינור כסוף הדברים אלו הנ"ל איתא ברית
 (ברכות דף ג) תניא ר' יוסי אומר כו' וא"ל
 אלי' בשעה שבנ"י עונין אמין יש"ר וכו' הקב"ה
 מנענע בראשו ואומר וכו':

ד) ברכות (דף ה) אבא בנימין אומר על
 ב' דברים הייתי מצטער כל
 ימי וכו' על תפילתי שתהא לפני מטתי מאו
 לפני מטתי אילימא לפני מטתי מסש הא
 כתיב ויסב חוקי' פניו אל הקיר שלא יהא דבר
 חוצץ בינו ובין הקיר בשעה שמתפלל אלא
 אימא סמוך למטתי, ופירש"י ה' נזהר שלא
 יעשה מלאכה ולא ילמוד קודם שיחפול. והרי
 בכלן שני אזהרות אחת שלא ללמוד ולא לשנות
 מלאכה. שנית שיזהר להחפול סמוך לכותל.
 ושם (ו) אמר רב הונא כל המחפול אחורי בית
 הכנסת נקרא רשע. ואחד עבר וקטלי' אלי' ח"ל
 כדו בר קיימית קמי מארך. ור' חלבו אמר
 רב הונא לעולם יהא אדם זהיר בחפלת המנחה
 שהרי לא נענה אלי' אלא בזכות חפלת מנחה
 ר"י אומר חף בחפלת ערבית יזהר. רנב"י
 אמר חף בשחרית כתיב בוקר תשמע קולי.
 ושם (ז) תניא אמר ר' ישמעאל בן אלישע כו'
 ישמעאל בני ברנכי ואמרתי יה"ר וכו' ונענש
 לי בראשו לומר שלא תהא ברכת הדיוט קלה
 בעיניך. ור"י בשם רשב"י הקובץ מקום לתפלת
 אויביו נופלים תחתיו. ושם (ח) כל הסוֹק בתורה
 ובגמילות חסדים ומחפול עם הציבור אומר
 הקב"ה מעלה אני עליו כאלו פדאתי לי ולבני
 מבין אוה"ע. ר"י מה על דאיכא סבי בבבל
 כד שמע דמקדמי ומחשכי לבי כנשתחא אמר
 היינו דאמרי להו דאורכו מ"י. ושם (י) מאי והטוב
 בעיניך עשימי שסמך נאולה לחפלה. תניא
 המחפול אל יחפול במקום גבוה אלא במקום
 נמוך לפי שאין גבוה לפני המקום. ארשב"י
 המחפול

התחפלה יכוין את רגליו כמלאכים דכתיב
 ורגליו רגל ישרה עוד ר"י בר"ח משום ראבר"י
 אסור לאכול קודם שיחפלה שנאמר לא תאכלו
 על הדם, והעובר ע"ז עהכ"א ואתי השלכת
 אחרי גוך. ושם (י"ד) אמר רב הונן שלום
 לחיורו קודם שיחפלה כאלו בנה במה ור"ז אמר
 קן על העשב חפלו מקודם. והזכיר בק"ש ותפלה
 עתה שני עולמות דכתיב ושפתו רננות יהלל
 י. ובריש פ' אי"ע להתפלל אלא מחוך כובד
 ראש שם בדבייתא חני אלא מחוך שמחה של
 מטה, ועוד בדבייתא חסידים הראשונים היו
 שיהיו שעה אחת קודם התפלה בכדי שיכוונו
 לבן למקום ושעה אחת בתפלה ושעה אחת אחר
 התפלה ומתפללין ג"פ בכל יום והיו שוכני ט'
 שעות ביום ומעשה בחסיד שמחד בתפלה ובא
 בטמון ונתן לו שלום ולא החיורו אח"כ אל"ל אם
 הייתי הורגך מי הי' חובש דמך ממני אל"ל המתן
 לי שאפייסך. אם אחה היית עומד לפני מלך בוד'
 ומי אל"ל ההגמון בודדאי לא הייתי מחזיר לו
 שלום אל"ל החסיד הגע בעלמך ואם לפני מלך ב"ז
 קד מכש"כ אני שהייתי עומד לפני ממ"ה הקב"ה
 וכו' מיד נתפיים אחוה הגמון ובפ' תפלה
 השומד בחול"ל יכוין כנגד א"י ובא"י נגד ירושלי'
 ועירושלים נגד בהמ"ק וגמלא כל בניי מכוונין
 את לבם למקום אחד. מא"ק חלפיות הל שהכל
 שנין אליו. ובפרק אין עומדין המתפלל לריך
 שיכוין את לבו שנא' חסין לבם תקשיב אזניך,
 המתפלל כאלו שכינה כנגדו שנאמר שויטי ה'
 לגדי תמיד, וביבמות (ק"ה) המתפלל לריך
 שימן עיניו למטה ולבנו למעלה. ובזומא (דף
 ג"ג) א"ר אלכסנדר א"ר יהושע בן לוי המסיים
 תפלתו לריך שיפסיע ג' פסיעות לאחוריו ואח"כ
 ימן שלום לימין שכינה ואח"כ לשמאל ואם לא
 פשה בן כאלו לא התפלל ופירש"י מפני שהמתפלל
 שכינה כנגדו*) והרי כל הפרטים אלו הנ"ל לא
 נמלאים בכל המלות ובעת לימוד התורה כ"א
 בענין התפלה דווקא הזכירו והתמירו בכל
 האזהרות הנ"ל:

התפלל כ"פ כדאיחא באגדות וגם חיקן תפלת
 שחרית כדאיחא בזרכות (כ"ז) וכן ילחק כתיב
 ב' לשות בשדה יעקב ויפגע במקום וילחק מבואר
 בו ויעתר ילחק לה' יעקב וידר נדר וכו' הילגי
 נא מיד אחי, למה וישמע לה ה'. בניי במלרים
 ויאנחו בניי מן העבודה ויועקו ותעל שועתם
 אל האלהים מן העבודה. מש"ר כמ"פ ולבסוף
 ואחשקן. יהושע בני יריחו ויפול על פניו הוא
 וחקני ישראל. וכן המלא בכל הדורות כמבואר
 בנו"כ ובכל מחז"ל. והתורה העידה לנו בתאמר
 הכתוב ומי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים
 אליו כה' אלהיו בכל קראנו אליו, וגבי וידוי
 מעשר השקיפה, וגבי בכורי' שיאמר שירה כמובא
 לעיל מגמ' וכ"ה בספרי וגבי עגלה הערופה
 כפר נא וכו' וגבי הטאות והתודו. וכן בזיה"כ.
 וכתיב בני שלמה (במלכים א' ח') לשמוע
 אל הרנה ואל התפלה אשר עבדך מתפלל
 לפניך היום להיות עניך פתוחות אל הבית
 הזה לילה ויום אל המקום אשר אמרת יהי'
 שמי שם לשמוע אל התפלה ושמעת אל
 תחנון עבדך ועםך ישראל אשר יתפללו אל
 המקום הזה ואחה השמע אל מקום שבתך אל
 השמים ושמעת וסלחת. ונראה מכאן מבואר
 שני דברים, אחת שיעקר מקום התפלה היא
 בבהמ"ק ולקך זיקק להיות עיך פתוחה אל
 הבית הזה אל המקום אשר אמרת יהי' שמי
 שם לשמוע אל התפלה ור"ל מרכיב ופשו לי
 מקדש ושכנתי בחוכם. ועוד בכל המקום אשר
 הזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך, ופירש'
 חז"ל את שמי וכו' שם העז' שהוא שם הוי"ה ב"ה,
 והוא בבהמ"ק דווקא ומאמרו אבוא אליך ר"ל
 שאתקרב ואשמע תפלתך שם וברכתך וכו' אשר
 אמרת יהי' שמי שם, שנית שאפילו אינם שם
 ורק שמכוונים עד המקום הזה מדקאמר
 יתפללו אל המקום הזה ולא אמר בתוך המקום
 הזה. ועוד מבואר בדברי שלמה שהבהמ"ק של
 מעלה מכוון נגד בהמ"ק שלמט' והוא דאמר אשר
 יתפללו אל המקום הזה ואתה תשמע אל מקום
 שבתך אל השמים. והרי נראה בדבריו כסוד
 את עלמו תחלה אמר המקום הזה ואחר כך
 אמר מקום שבתך אל השמים. אלא משום
 דבהמ"ק

ה) **בזיני** באדם הראשון שהתפלל על הגשמי'
 כדאיחא בחולין (הובא לעיל באות
 ב), ואח"כ קין התפלל ופעל מחלה, אברהם
 ז"ל כהגדרין (ב"ב) המתפלל לריך שיחא א"ע כאלו שכינה שריש כעז.

דבנה"ק של מטה מכיון נגד הנהמ"ק שלמעלה .
 ופירש שלמה כללי התפלות ועניני ההשגחה ,
 א' בטנין משפט בין אדם לחברו שיחברר שם
 ע"י הטובות והאלות ושפט השופט השי"ת
 לרשע כרשעתו ולהלדיק הלדיק כלדקתו .
 ב' בהגוף נגד האויב שהם בכל עניני מלחמות,
 ג' ע"ד מער וגשמים בהעלר . ד' על עניני
 רעב מהארבה , וסיים שם כל הפלה כל
 תחנה אשר תהיה לכל האדם לכל עמך
 ישראל אשר ידעון איש נגע לבבו ופרש
 כפיו אל הבית הזה והר"ז כולל את כל
 התפלות וכל הנקשות של כל יחיד ויחיד . וסיים
 עוד דבריו כי עמך ונחלתך הם אשר הוצאת
 מסצרים וגו' לשמוע אליהם בכל קראם אליך .
 ור"ל חזו מה דכתיב בתורה ומי גוי גדול
 אשר לו אלהים קרובים אליו כה"א בכל
 קראנו אליו . וכן מצינו חלל רוב מלכי יהודה
 ונביאים שהתפללו . גם לעתיד כשיבוא משיח
 לדקנו כתיב כי ביתי בית תפלה יקרא
 לכל העמים . והרי בארנו כלל מעלות
 של ענין התפלה כי נפלאה היא ומיוחדת
 היא בגדריה הן בהכנות נכבדות אליה והן
 גדול חביבותה לפני ה' והן מה שכל הדורות
 השתמשו בה . ומצינו עוד מאמר רשב"י במדרש
 למה הלך המן בכל יום ויום , ומפני מה לא
 נתן להם בפעם אחת על חצי שנה . אלא
 בכרי שב"י יהלו עיניהם למרום ייבקשו ממנו
 ויכירו בחסדיו בכל יום ויום . ובויק"ר על
 דעתו דריב"ל תפלה עושה מחלה מג"ל מאהרן
 ר"י אומר תשובה מחלה ותפלה הכל ולריב"ל
 תשובה הכל . וצברכות כשחלה ר"א וכו' ח"ל
 תלמידיו למדע אורחות חיים ומזה בהן לחיי
 שיה"ב ואל"ל יהודו צבדוד חבריכס ומנעו צניכס
 מהסגיון וכשחטס מתפללים דעו לפני מי חטס
 מתפללים וכוז חזכו לחיי עוה"ב :

ו) ומעתה לריך להבין מלתא דתמיס עובא
 דכלא החיוב של קביעו' תפלות
 ג"פ בכל יום היא נעשית ע"פ אנשי כנה"ג
 וכדאיתא במגילה (דף יז) אמר ר' יוחנן ואמרי
 לה במתניהא תנא מאה ועשרים זקנים ובהם

כמה נביאים הקנו י"ח ברכות על הסדר .
 ובירושלמי ברכות [פ"ב] ק"ב זקנים ושנים
 נביאים הקנו סדר התפלות . ומלא שו
 היא מלוא המוטלת עלינו בחיוב ומלכד כל
 מעלותיה הנ"ל ומדוע מצינו שהקילו בה
 כמה קולות שהרי הקילו בה יותר משאר מלות
 ואפילו ממלות שהם מדרבנן . דאיתא בשבט
 (דף י"א) מפסיקין לקריאת שמע ואין
 מפסיקין לתפלה ומפרש בגמרא סיפא קא
 אחיין לד"ת . דהניא חברים שהיו עוסקין
 בד"ת מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה
 א"ר יוחנן ל"ש אלא כגון רשב"י וחביריו
 שהורתן אומנתן אבל כגון אנו מפסיקין לק"ש
 ולתפלה . והרי דרשב"י וחביריו אינם מפסיקין
 תורתן לתפלתן ומשמע דביטלו את התפלה או
 לגמרי וכן מוכח שם מדברי החוס' להדיא שם
 מפרשים כן , וכן מצינו להדיא בר"ה (ל"ה)
 דמקשה שם וכל השנה אי"צ לסדר את התפלה
 בתמי' והא רב יהודה הוי מסדר צלותי'
 ומצלי ומשני שאני ר"י כיון דמתלהין יומין
 לתלתין יומין הוי מצלי בפרקים דמיא , וכן
 בירושלמי דברכות פ"ד מוכח בן שהי' רשב"י
 סבטל תפלה וק"ש לגמרי מפני למוד תורה .
 והנה קשה ע"ז דהא איתא צמו"ק (דף ס')
 דאמר שם כאן במצוה שאפשר לעשות ע"י
 אחרים או ת"ת עדיף כאן במצוה שאי אפשר
 לעשות ע"י אחרים או המצוה עדיף . וכן
 פסק הרמב"ם בהלכות ת"ת (פ"ג ה"ד) והכ"ת
 הראה מקומו בירושלמי פרק אין טומדין .
 והלח"מ תמה עליו שהרי תלמוד ערוך הוא
 צמו"ק הנ"ל . ונ"ל משום דבירושלמי מובאר
 דאפילו במלוא דרבנן ג"כ מבטלין תלמוד תורה
 עבודה דו"ל בירושלמי שם הלכה ז' מהנתיח
 ההולך למול את בנו ולשחוט פסחו ונזכר
 שיש לו חסין בתוך ביתו אם יכול לחזור
 ולבער ולחזור לפצותו יחזור ויבער ואם לאו
 יבטלו בלבו . ולשבות שביחת הרשות יחזור
 מיד , ובגמרא מהו שביחת הרשות אצל רבו
 או שגדול ממנו בחכמה כך שנה רבי המעשה
 קודם לתלמוד , ר' חייא ור' יוסי ד' אימר
 ענין למיתא לר' אלעזר (פ"י) אחרו העם מלבו
 ללמוד

ללמוד לפניו) א"ל אן הויחון א"ל גומל חסד
 א"ל ולא הוו המן איחרנין א"ל מגרי היו
 פ' שה' גר בעיר הזה ואין לו קרובין. והמ"א
 נהלכות מגילה ס"י תרפ"ו הביא ראי' מפורשת
 מתוס' בשבועות (דף ל) דכשהמת הוא בעיר
 רק שאין לו קרובין אינו חשוב מה מלוה מן
 סתורה ורק מדרבנן הוא. וגמלא דמירושלמי
 זה בתרתי ראיות מבוחר דת"ס נדחה אפילו
 גר דרבנן אחת מהמשנה דאם לשבות אלל
 דכו לריך לחזור בכדי שיקיים מלוה דרבנן
 לבער וקניית מהני רבנן דגמלי חסד ועוד יש
 להביא ראיה מריש מגילה (דף ד) סכאן סכבו
 של בית רבי שמבטלין ת"ה בשביל מקרא
 מגילה וכן הבהנים בעבודתן ועיין בשו"ע
 (תרפ"ו) דאפילו אם בשביל שישמעו בלבוש
 וגם אפילו בלילה שכתב הג"כ דאינו רק
 מדרבנן מבטלין. וא"כ קשה היאך מבטלין תפלה
 שתקנוהו אנשי כנה"ג וגם נראה קלה שהם
 דברי קבלה דהא בצרכות פ' שה"ש (מה)
 וחסא תניא אברהם תיקן תפלת השחר שנא'
 וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד
 שם ואין עמידה אלא תפלה. והרי דאכתי מנ"ל
 שאברהם תיקנה לדורות שמה הוא בעלמו נהג
 ק ומנ"ל דתיקנה לדורות אלא משום דכיון
 דמביב בי ידעתיו אשר יצוה את בניו ואת
 ביתו אחריו ושמו דרך ה' מזה ידעינן כיון
 דליתו בעלמו חיבב לו בקביעות את העבודה
 האחת בצפיה"ש צוודאי הוא לזה לבניו חרשו
 אחריו וכן עשו יחאק ועקב והר"ז כדברי קבלה,
 וגם צהלילים כתוב למה רגשו גוים וכו' וסיים
 עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה ומאי שייך
 באלמות עבדו אלא דקאי על ענין התפלה וכמו
 שביקש שלמה בנו וגם אל הנכרי אשר יבוא
 להתפלל לפניך בבית הזה. וזכרנו פ' אין
 שומדין דתנן אין עומדין להתפלל אלא מתוך
 כבוד ראש ופריך בנמרא מנ"ל ופלפל טובא
 הביא מקראי ודחי עד דקאמר מהבא דכתי'
 עבדו את ה' ביראה והא כן משמע נמי
 דמקרא זה הוא ראיה גמורה דאין לדחות עוד.
 וא"כ נראה דחייב תפלה היא מדברי קבלה,
 ומעתה קשה טפי דלמה אין מפסיקין מת"ס

בשביל תפלה וכאשר מלינו ג"כ בדניאל ודוד
 דהוי מלי ג"פ בכל יום, ואמרו שם (דף י) גבי
 חזקי' שהוא אמר בהפלתו לפני השי"ת זכור
 וכו' והשוב בעיניך עשיתי מאי והשוב שסמך
 גאולה להפלה והרי זה מוכח שכן נהגו
 בתפלה בכל הדורות הקודמים ג"כ. והנה
 בצרכות ירוש' פ"א חיסא תמן מינין מפסיקין
 לק"ש ואין מפסיקין לתפלה. ר' יוחנן בשם רשב"י
 כגון אנו ששוקים בתלמוד חורה אפי' לק"ש
 אין אנו מפסיקין. ר' יוחנן על גרמ' אמר כגון
 אנו וכו' אפילו לתפלה אנו מפסיקין. ופריך
 ולא מודה רשב"י שמפסיקין לעשות סוכה
 ולעשות לולב ולית ל' לר"ש הלומר פ"מ לעשות
 שהלומר שלא לעשות נוח לו שלא נבדל ואמר
 ר' יוחנן הלומר שלא לעשות נוח לו אלו נהפכה
 שלייתו על פניו ולא יאל לאויר העולם ומטי
 טעמיה דרשב"י זה שינון חיה שינון ואין
 מבטל שינון מפני שינון ופריך והא הניין
 הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כהאם הקורא
 בתורה הא בעונתה חביבה מד"ת ומשני היא
 היא, א"ר יודן רשב"י מפני שה' תדיר בתורה
 לפיכך אינה חביבה יותר מד"ת. א"ר אבא
 הרי הא בעונתה כמשנה היא ורשב"י כדעתי'
 וכו' (ר"ל דליתו עסק הכל במשנה). עד כאן.
 ופירש המפרש ד"ה זה שינון וי"ש. משום דמאות
 ק"ש שינון ודיבור הוא ואין מבטלין דיבור
 הלימוד מפני לימוד אחר. ומשמע דכוונתו כיון
 דק"ש איננה מלוה של עשי' כ"א מלוה שהיא
 ע"י דיבור לכן לא שייך ע"י לומר שלומד
 ואינו לעשות כיון דשניהם שוין במעלתם שעי'
 הדיבור ואין עדיף מהלימוד כ"א מלוה של עשי'
 בפועל ממש. וכן פירש שם החרדים בהריא
 משום דק"ש איננה מעשה אלא דיבור וכו'.
 ולפי זה הי' מסוּך קושייתו הנ"ל. ורק מענין
 מגילה עדיין קשה ויש לבע"ד לעשות חיובק
 ואין להאריך. אבל אי אפשר לפרש כן דא"כ
 הל"ל טעמיה דרשב"י זה דיבור חיה דיבור
 ולמאי לריך לומר זה שינון דגם ק"ש היא לימוד.
 דהא אפילו אם איננה לימוד ורק מה שהוא
 דיבור בני צוה לחוד. ועוד דאם נאמר דטעם
 דרשב"י ס"ל הא דלימוד נדחה מפני כל מלוה
 היינו

היינו מלוא דעסיה דווקא אבל מלוא שבדיבור
 אז המלוא נדחה מפני תלמוד תורה. א"כ מאי
 מקשה הא טנין הקורא מכאן ואילך וכו' דמאי
 קשה ל' הא קי"ל דהעוסק במלוא קלה הוא
 פטור ממלוא אחרת ואפילו החמורה ממנה
 הרבה כדאיסתא בבבלי בסוכה (דף כ"ו) תניא
 א"ר חנניא בן עקיבא כותבי ספרים תפילין
 ומוזוות ובל העוסקים במלאכת שמים לאתווי
 סוכרי תכלת פשוטין מק"ש ותפילין ומכל מצות
 האמורות בתורה, לקיים ריה"ג ריה"ג ריה"ג
 אומר העוסק במצוה פטור מן המצוה וברף
 הקודם אמר מנה"מ דשלוחי מצוה פטורים
 מסוכה דת"ר בשבתך בביתך פרט לעוסק
 במצוה ובלכתך פרט לחתן ואמר שם דהא
 סהתם נפקא דתניא ויהי אנשים אשר היו
 בטאים לנפש אדם וכו' ר' יצחק אמר עוסקין
 במת מצוה היו. ופירש"י ותוס' דאינו מת
 מלוא ממש אלא כלומר לקרובים והר"ז משום
 דעוסק במלוא פטור מן המלוא. ומשני צריכא
 וכו' ואי אשמועינן הכא משום דליכא כרת
 אבל התם דאיכא כרת איכא לא צריכא,
 ופירש"י שם אלמא מלוא קלה הבא לידך אינך
 לריך לרחוקה מפני חמורה העמידה לבוא,
 והרי דמוכרי מוזוות ותכלת דאינס חובת גברא
 הם פטורים את האדם מהפילין וק"ש שהם
 חובת גברא. והנה המוכרים אינם עוסקים
 אלא בשביל העתיד לבוא לכשילטרך אחד
 להמלוא ואפ"ה פטורים וגם אומר שפטורים
 מכל המלות שבחורה ומשמע אפילו מהחמורות
 מהם וכן בהלכותא משמע דכן לפי האמת.
 ואפילו כשהמלוא החמור' בזה בעת שהוא ראוי
 לבטל הראשונה איננה דוחית ורשאי גם כן
 להתחיל במלוא הקודמת והיא פטרתו מהחמורה
 ועיין בשו"ע אור"ח (סימן ל"ח) שכן הסכימו
 לבדייתא זו הרמ"א והמ"א ושכן הוא האמת
 כאשר כתב שם הרמ"א. ולפ"ו א"כ מאי מקשה
 והא תנינא וכו' והוכרח לתרץ משום דרשב"י הי'
 עוסק בחורה ואלו גבי ק"ש כתיב בשבתך, הא
 העוסק במלוא פטור מק"ש. ואם דיש לבטל ח"ת
 מפני מלוא, שאני ק"ש דשניסם בדיבור ובסך
 מלוא הלא ה"מ קדמה אליו, אלא היינו קעמא

משום דעיקר המלוא של לימוד בכדי שיקיים
 את המלוא כשיבא לידו ודבר זה הוא התכלית
 של הלימוד. כי לא אמרו בקידושין גדול
 התלמוד אלא שמביאו למעשה. ולכך בכל מלוא
 שא"א על ידי אחרים לריך לבטל את לימודו
 בכדי לקיים את המלוא שהיא התכלית ולכן לא
 שייך בזה הטעם דעוסק במלוא פטור מן
 המלוא. ואפילו במלוא קטנה כגון ע"י דיבור
 או אפילו דרבנן כמו ענין גמ"ח הכ"ל או מנילה
 בליבור. ע"כ משני בירושלמי דשאי ק"ש
 דהחורה שותה בפירוש דכענין לימוד. החורה
 הוא ענין ק"ש דכמלוא מענין אחת הן וכפירוש
 הרא"ף הביאו רב"י בסיון ל"ח משום דבק"ש
 כתיב ושנתת לבניך הרי דק"ש היא מלוא של
 שינון וכן החורה היא שינון. ואם כן כשלימוד
 הר"ז כמו שמקיים ג"כ מלוא של ק"ש, ור"ל
 דס"ל לר"ש כיון דבק"ש כתיב שינון הוי כתיב
 שפירש לנו אשר מי שהוא עוסק בשינון הסורה
 הוא פטור מק"ש. ועד"ו פריך שפיר והא תק
 וכו' משמע דבעונתה עדיפא מת"ת והיינו
 משום דבק"ש יש מלוא מיוחדת שלטובה מל
 מלבד המעלה דשינון ומתקן שם דאינה נוספת
 למי שתורתו אומנתו וזהו דלכך כתיב שינון
 לפטור דווקא למי שתורתו אומנתו. וכל זה
 כתבתי לתרץ לפי פירוש הרא"ף. אמנם ל'
 נראה פשוט דרשב"י ס"ל כרבי צמחא דין
 (ברכות י"ג) ת"ר שמע ישראל וכו' אחד ה'
 היא ק"ש של ריה"ג. א"ל רב לר' חייא לא
 חיינא לרבי דמקבל עליו עול מלכות שמים
 א"ל בשעה שרבי בעביר ידיו על פניו מקבל
 עליו עול מלכות שמים. ואמר שם ראבי
 חוזר וגומרה. ולפ"ד דחוזר וגומרה משמע
 להדיא שם שהי' אחר העברת הווסן. והיינו
 דרבי ס"ל דפסוק שמע לבד מחויב מהי"ט.
 אבל השאר איננה כ"א מדרבנן וכשמיא
 וכדחזירן רב יוסף לאביי בדה"א בשבתך
 ובקומך בר"ת כתיב. ורבנן טיקנו בכדי
 שיקיימו הכל את לימוד החורה כהני פירשית
 וכיון שהתיקון הי' בשביל שינון לכך היס' רב
 פטור. דעל מי שתורתו אומנתו לא טיקנו
 וכס"ג מתרץ בירושלמי על רשב"י. משום
 דבדולאי

דבדואי ל"ל דפסוק ראשון אמר בכדי שיקבל עליו עול מלכות שמים וכתמימה רב לא חזינא לרבי דמקבל עליו עול מלכות שמים. ומשום דהוי וזירין טפי בזה וכדאשכחן בדף ע"ז במשנה אמר להם ר"ג איני שומע לכם לבטל ממני מלכות שמים אפילו שעה אחת והגם שהי' פטור מן הדין כי חתן הי' וה"ג חמה רב על רבי, ולכך ז"ל ג"כ על רשב"י דאיהו נמי קרי פסוק ראשון שאין בו משום ביטול לתורה ובפרט שמלינו כבוטה (דף מ"ב) דר"י אמר משום רשב"י מאי דכתיב ועתה שמע ישראל הכי קאמר דבהן אפילו אין בכם זכות אלא שאתם אומרים שמע ישראל כדי הוא שתוושעו מאויביכם אלא דמקשה על כל הק"ש כולה ומשני דאיהו אלא שינון וכמו שפירשנו וכן כתב החרדים דרשב"י קרא פסוק ראשון. ומלא דהדרין לכלל שאין שום מילה דרבנן נחבטל מפני לימוד התורה והגם שהמילה אינה כ"א בדבור וכדוגמת מגילה שהשומע בטובה ומבטלין ת"ת אפי' כדי לקרותה בליבור ובגילה וא"כ הדרא קושיא לרובתי' דמפני מה אין מפסיקין לתפלה דהא תפלה אינה שינון כלל כ"א עבודה נקראת:

עוד קשה לי דבעירובין (דף סה) איחא ר' ינאי ביומא דרתח לא מצלי בצר אל יורה כתיב. אבוה דשמואל כי אתא מאורחא לא מצלי תלתא יומי. ור"א אמר ג"כ הבא סן הדרך אל יתפלל ג' ימים מפני שאין דעתו מיושבת עליו וכו'. וקשה הדבר להבין כיון דק"ל אס כיון בדרכה ראשונה של שמ"ע ז"א וכי לא אפשר סיה להס לזמנא מחשבתא על דרכה אחת הראשונה. והאיך בטלו המילה דתפלה לגמרי. וכל לתרץ בס"ד משום דיש להבין מקודם הדבר מילה של ענין תפלות וזכרות מה שתיקנו אנשי כנה"ג דהאיך מלאו דעתם להוסיף מילה מלבס מה שלא נלעטינו בתורה והלא איחא במגילה (דף יד) ת"ר ס"ח נביאים וז' נביאות היו לישראל וכולם לא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בהורה משום דכתיב אלה המצות שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה הוץ מסקרא מגילה. ומאי

דרוש ומה מעברות לחירות אמרינן שירה מסות לחיים לא בש"ב וכו' מצואר שאין לחדש שום מילה ורק בענין הנדרים והיינו משום דכתיב ושמרתם את משמרתי. אבל לא בענין חדש שאינו נדר. ואלו לדעת הפוסקים דס"ל דתיקור תפלה היא מן התורה נחא ד"ל דחז"ל לא חדשו ורק שהס סדרו הלשון והפרטים והזמנים. אבל להפוסקים דס"ל דאינה מה"ת כ"א מדרבנן קשה. ונראה לי הטעם בזה דאפילו לאלו דס"ל דתפלה מדרבנן מלאו להס שורש גדול בתורה דבדואי ענין התפלה אשר בה נכלל כמה עיקרי אמונה וראשיהס וגודל קבלת עול מלכות שמים שהתחפלל להשי"ת לריך להאמין אשר יש עילה ראשונה הקיים הנלמי, והוא מקור כל השלמות, וברא כל העולמות בעת שעלה ברעונו הפשוט, בחפצו וברעונו הנדיבה. וגם אחר שבראס והמליאס יש מאין ומאפס הזחלע, לא עזב הסנגסס לשום שר ומלאך ומול, כי הוא המחיי ומנהיג את כל הנבראים, מרוס עליון ועד עומק התחתון בלא שיוך שום דבר, ובידיעתו אחס כולל את כולם, והוא יחיד לבדו, ומושל על כל השרים וטל כל המזלות ועל כל הטבעיות, והס כולם מתקיימים וטושים פעולתס ע"י כחו, כי הוא האלהים בטל הכחות כולם, וכשהוא רוצה הוא משנה את תפקודס, ואין צידס או ביד זולתס לעזור או להזיק, כ"א כולם תלוים ברעונו והסגחתו ויכלתו ודעתו, ואשר הוא שומע בקשה ותפלה כל פה המתפלל אליו, ויודע כל מחשבות לבס וכליותיהס ומשגיח ושוקל כל מעשי ב"א על פי הי"ג מדוח אשר לו, ולו הגדולה והגבורה וכו'. והכלל אשר כל הי"ג שרשי עיקרים נכללים בענין מה שצ"י מתפללים אליו, ומשעבדים את לבס לאביהס שנשמים. מפני שהוא ראשון ואחרון ונלמי ויחיד ומשגיח, וגומל טוב למי ששומר מצותיו ומשגיח לעוברי על מצותיו, ויש עוד עוה"ב אשר סס נידונים בני אדם וסיהיבס מחיית המתים. ואשר ע"י כן איט מתרעס אחר מדותיו של הקב"ה ומאמין כי הלור המיס פעלו. ולא עוד אלא מי ששרע

את

את מעשיו ושב בתשובה שלמה ומבקש רחמים
 השי"ת מקבל אותו ברחמים, ויכול אדם לפעול
 בתפלתו כל לרכי עלמו ובעד כלל צ"י ולכל
 העולם. וע"י אמונתו הזאת בא ליראת ה'
 והתבטו ושב ושמה באהבתו, אשר בחר בנו
 לחלקו ונחלתו ונתן לנו תורתו ומצותיו והוריש
 לנו עוה"ב ועולם החיים ושם משכנו חוק
 צ"י. וכמאה"כ ואף גם זאת בהיותם בארץ
 אויביהם לא מאסתים וכו' ונמלא דעיני
 התפלות הם יסוד משען ועמודי כל עיקרי
 הדת הקדוש האמת והאמונה. אשר הוא מוליא
 מורשי לבנו ודעתו מלבו אשר בכו לפועל
 הדיבור, וידוע גדול ענין ומעלת המוליא את
 דעתו הטוב והאמונה לפועל הדיבור. כי המחשבה
 יוכל ח"ו להשתנות. מה שאם כן הדיבור
 שמוליא בפועל. כמ"ש כי קרוב אליך הדבר
 מאוד בפיו ופירשו חו"ל ע"י מה שאהה מוליא
 בפיו ואימתי כשבליך לעשותו. ואמרו חו"ל גבי
 קרבנות הגס דכתיב לרונכם הזבחה מ"מ
 כופין אותו עד שיאמר רוצה אני והרי הדבור
 גדול מאוד וכן אלו שכופין אותם לגרש אשתם
 ע"פ הדין שמלקין אותו עד שיאמר רוצה אני.
 והטעם מפני שעלם בני ישראל ופנימיות
 נפשם הם סגולה נפלאה מוכשרים לכל הטוב
 והאמת. ורק היל"ר מלבי"ש כי היל"ר נמשך
 אחר הפעולות המורגשות לעין הגשמי ונפש
 הבהמית שהם מלד הכחות המופעלות. והנפש
 המדברת היא תוכן הפנימיות הכח הראשית
 אשר באדם אשר בו הדעת והשכל האמת,
 וגם יש בו כח הפועל ביותר ע"י הדיבור
 שמוליא לפועל ולכן מלח את כחות היל"ר
 הן מלד תוכן הפנימיות הסגולה והן מלד כח
 הפועל בדיבורו. ואבר לכן עוה השי"ת לקרוא
 את שמע שני פעמים צ"ס. ופירש הטעם
 גבי שבת יל"מ ושבת ימים עשה ה' וכו'.
 בכדי שיע"ז תלא מחשבות האמת והאמונה
 שלנו לפועל, ודבר זה הוא טעם אחד מאלפי
 אלפים טעמי המלות אשר לה' אלהינו על
 כמה וכמה מנות הן בדיבור והן במעשה
 סתין לנו מלות סגוליות ושורשם בקודש הם
 שורש אחד כלול בשורש נשמות ישראל. והעושה

אותם מוליא את כח סגולתו, ותכלית הועלתם
 לאדם העושה אותם בתקון נפשו. וכל ומגיע
 לו זה השלמות בהוליא מהבט אל הפועל
 השלם. והוא מחו"ל ועשיהם אורחם אחם כתיב
 כאלו עשיהם את עצמיכם. מפני שעי"י
 נתעורר בו אור נשמתו השכלית ונחקק אודו
 דרך הנפש הבהמיות הנפעלת. עם מה שהוא
 מוליא את האור הזה לפועל. הן ע"י פעול' המט"ש
 והן ע"י פעולת הדיבור. ויש בכח הדיבור דחינה
 מיוחדת במעלתו יותר מע"י מעשה. מפני שכולל
 את דעתו מפורש בחוק דיבורו. משא"כ בהמעשה
 איננה ניכרת בו כל כך מחשבתו הטובה.
 ח) והנה כל הפעולות והמועלת האלו אשר
 כללם היא האמונה שלמה באחדות
 השי"ת ובהשגחתו ובהנהגתו ומחקרב ועונה
 לקוראיו ולכל העובדים אותו לפי ערך המשכתם
 והתעוררם את מדת הרחמים שלו. אי אפשר
 כ"א ע"י הכנת לבם אליו ובהתרחקת מתאוות
 המורגשות והשוקות העוה"ו, ובהתעוררות
 גדול את כח המלייר שלהם ולהשתהו עם
 כח הנפש המשכלת על ידי אמונת מחשבתם
 בתשוקה נפלאה להשי"ת, והליור השכלי זה
 אשר הוא עומד לפני השי"ת מלך המלכים אב
 הרחמן החפץ בתפלת עמו ומכל אחד מישראל
 אשר בא לפניו כמו העבד הנכבד ועיניו
 ובקשתו אל ארונו המלך. המלפה לגודל רחמיו
 וחסדיו ומכיר בהם טובה ולהבת ארונו אליו.
 ובפרט אם המלך ארונו יחדו להיות ממשי"תו
 העומדים לפניו תמיד. כמה מדות מעורר
 העבד בטוב צבאו לפני ארונו זה. האחת
 שמשבח מקודם גדולת ארונו ונבורתו ויכלתו
 השגחתו וחמלתו והתקרבותו. שנית שבח בהנפש
 גדולה ודורע ומשתחוה לפניו. ולבו נתמלא
 יראה והתבה ובחמה כלול בהכנעת לבבו.
 ומבקש ומשתחן על דברי בקשותיו צבאו
 ומלואת יוסר וכולל א"ע עם כלל עבדיו הנאלמים
 והאהובים, בחובצו כי הוא לבדו אינו כדאי
 כ"א ע"י כללות עבדיו המיוחדים אליו. וכלל
 בקשה מהיים שבחם ובהלה מציין הבקשה.
 ואחר כל בקשותיו מהיים בטחוט חוק צבאו
 ארונו, וחוזר ומשבחם בשבחים כוללים, כל

העובות

המכות שעברו. וגם הוי"ס בכל עת. ומשתחוה
 שנית פעם כעבד אשר לבו בטוח כי נתקבלו
 בקשותיו. ויולא דרך פניו למלך והולך ומתרחק
 לאחוריו עד שיולא מלפניו כי אינו כדאי
 במחשבתו להיות עומד בציה המלך עוד ע"כ
 יולא לאחוריו. ומידי לאחו כורע לפני המלך
 והזכרו. הנה כן ע"ד זה וציתר שאת תיקנו
 אנשי כנה"ג את סדר התפלה והוא ע"ד מאה"כ
 הבין לקראת אלהיך ישראל (עמוס ד). הנה
 בעיני עבדים אל יד אדונייהם וכו' כן עינינו
 אל ה' אלהינו (תהלים קכג), הוא תהלתך
 והוא אלהיך אשר עשה אתך את הגדולות
 בו (דברים י). ובקשהם משם אה ה' אלהיך
 וישאת כי הדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך
 (שם ד). באו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני
 ה' עושנו כי הוא אלהינו ואנחנו עם מרעיהו
 וכו' (תהלים צה). שמור רגלך כאשר תלך
 אל בית אלהים (קהלת ד). בבית אלהים נהלך
 ברנש (תהלים נה). בכל עת יהיו בגדיך לבנים
 ושמן על ראשך אל יחסר (קהלת ט). אל
 התהדר לפני מלך (משלי סח). השתחוה לה'
 בהדרה קודש (תהלים צו). עברו את ה'
 בשמחה באו לפני ברננה (שם ק). עברו את
 ה' ביראה ונילו ברעה (שם צ). וכה"ג יש
 כמה וכמה מקראי קודש המזכירים אותנו ע"ו:
 (ס) **ומעתה** כיון שענין התפלות נמלא

בזה כח הפעולה הנפלאה
 אשר היא כלולה, לאיש הדורש את ה' וקרבתו
 יחסן, מכל עניני האמונה וקבלת מלכות
 שמים שלמה עבדות כלבב שלם וראה והאבה
 ודביקות הכנעה והשחיתו' בקשה ובתחון תמימות
 צה', ואינו מבקש מחון ממנו כי הוא לבדו
 אליו ראוי להתפלל. ועי"ז באל למשובה ובקשת
 פזר וסליחה. נמלא שכל עניני העבודה וכל
 המלות התלויות בלב כללים בעניני קריאת
 שם שפתה ותפלה וכדאמר ר' יוחנן הרוצה שיקבל
 עליו עול מלכות שמים שלמה יפנה ויסול
 ידיו ויניח הפילין ויקרא ק"ש ויתפלל וזו
 היא קבלת מלכו"ש שלמה. וכיון שענין התפלה
 הוא יסוד האמונה והעבודות, ויסוד קבלת מלכות
 שמים. כמו ענין הק"ש שלנו הסי"ם לקבל

עלינו מלכות שמים ערב וצוקר. ע"כ כמו
 כן תקנו שני תפלות ומפני שכווננו ג"כ כנגד
 קרבנות המידיים ע"כ תקנו שמרית ומנחה
 ועוד בלילה כמו ק"ש או כנגד אצרי עולה
 כדאיחא בצרכות. ולפי שענין התפלה הוא
 כעבד המתחנן לפני המלך ועי"ז נכנע ציותר
 וכל לעבודה שכלב. ע"כ החמירו בתפלה
 בכמה ענינים יותר מבק"ש. ואת הכל יפה
 בעהו תקנו אכה"ג כפי שיבואר לקמן והמשכיל
 יבין כי התפלה הוא יסוד הדת ומעמידו יותר
 מכל דבר שבטעם שהיא כוללת את כל
 האנשים העוסקים בדך ארץ. ואפילו העוסקים
 בתורה הלא לא רמוקה היא בעיניה שתייה
 שלא לשמה. ע"כ ע"י התפלה שהיא עבודה
 שכלב ולפני ה' ישפוך שימו עי"ז יתכנו כולם.
 ואשר ע"כ עשו אנשי כנה"ג חוק וחיוב לטורר
 את כלל צנ"י בעבודת ה' ולהורות את
 דרך ה' הטוב והישר. וע"ד קובייתנו הנ"ל
 הא"ך חדשו מעלתם נביא צוה מקודש דברי
 הרמז"ס מה שדוטר זכח כל עניני גזירות
 והקנות של רבנן ומה שהרמז"ן חלק עליו.
 ונבאר דעת הרמז"ן ואמר כך גם חנן נענה
 צכ"ד כפי עזרת ה' ומוה במסילה נעלה לתרץ
 הקושיא הנ"ל בטוב טעם ודעת וימוסף אלינו
 עי"ז אור מלות תפלה ואור תורה לשמה למי
 שחורטו אומנתו :

(י) **הרמב"ם** צהפר מנין המלות שלו ירה
 שם מתמלה י"ד שרשים אשר
 על פיהם יהיה הולך ומונה את התרי"ג מנות
 וזהו קוטצ דברי הרמז"ס בשורש הראשון.
 הנה אחר שהיה לשון התלמוד תרי"ג מצות
 נאמרו למשה בסיני איך נאמר בדבר הזה
 שיש בו מדרבנן שהוא סכלל המנין. אבל
 טעו בו רבים (כונתו על הכה"ג) ומנו נר הנוכה
 וספרא מגילה סכלל מצות עשה וכן באה
 ברכות בכל יום וכו'. ומה שהביאם אל זה
 יראה היותנו מברכים אשר קדשנו בסעותיו
 וצונו ושאלת התלמוד (שבת כג) היכן צונו
 ואמרו מלא תמור. ואם טמעם זה מנו היה
 ראוי שימנו כל דבר שהוא מדרבנן כי כל
 מה שצונו חכמים לעשותו וכל מה שהוהירנו
 סמנו

סמנו כבר צוה משה רבינו ע"ה בסיני שיצונו לעשותו והוא אומר ע"פ התורה אשר יורוך וגו'. והוסיפו השי"ת מעבור דבר כל מה שתקנו אוהו או גזרו ואמר לא תסור וא"כ מפני מה לא מנו זולתם שהם מדרבנן והיה להם למנות ג"כ גבילת ידים ועירוב כי אנו מברכים ולונו גם עליהם. ובביאור אמרו חולין ק"ו מים ראשונים מזה ואמרו מאי מזה מזה לשמוע דברי חכמי' ולמה לא מנו שניות ואמרו יבמות (כ) שניות מדברי סופרים והיה להם למנותם בלחין ע"כ קוטב דבריו. והרמב"ן המליץ עבור הבה"ג וזהו קוטב דבריו בשבט הרמב"ם בראשונה אמר כשיהיה לשון הש"ס נאמרו למשה בסיני אך נאמר בדבר שהוא מדרבנן שהוא בכלל המנין הזה זה אינו דבר רחוק להביא בכללן מיטות מלות דרבנן א' שכן דרכי חז"ל לכנות של דבריהם בלשון הסוד' ולחזקם כמו מפני אמר' תורה נסבו מ' בחד אמ' הקב"ה נסבו מ' לפני וגו' (ד"ה טו) ושם (לב) אם אינו חוקע למלכיות למה מזכיר רחמנא אמר אדכיר אצ"פ שזהו מדרבנן בלא ספק. צ' שכן דרך התלמוד וגם בתנ"ך שלא יחשו להוציא דבר אחד מן הכלל וידברו על הרוב וגו'. וגם פרשת שהיו יין ופי' משמרת ל"ג למשה בסיני אלא לאהרן נאמרו ובכ"ז מונין בכלל התרי"ג שנאמרו למשה בסיני. ג' שכיין שנאמר למשה בסיני שיקבלו ישראל עליהם מלות צ"ד הגדול וזכו הם ותקנו את אלו כבר נאמרו כולם למשה בסיני אין הפרש בהם אלא שזה של תורה הם בפרט וזה של דבריהם הם בכלל. וכבר הראת לדעת מדברי הרב שמה שחכמים חדשים במלות העתידות להתחדש שקבלו אותן עליהם כבר סיני כדאיתא בשבועות (דף לט) כשהשביע משה את בני' אמר להם על דעתי ועל דעת המקום אני משביע אתכם אין לי אלא מלות שנלטו בסיני מלות העתידות להתחדש מכין כגון מקרא מגילה ת"ל קיימו וקבלו קיימו מה שקבלו עליהם 'כבר והר"ז מפורש שקריאת מגילה מקובלת מסיני ונכרת עלי' ברית כשאר מלות וזאת בה שבועה א"כ למה לא יאמרו עלי' ועל כולל בה נאמרו למשה

בסיני, ואם לא יהיה הכרית אשר נאמרה בסיני אלא רק שיאמינו בכל מלות העתידות להתחדש כמו שהרב מפרש ככאן כ"ז לא יפגוש שלא יוכלו לומר בהם נאמרו למשה בסיני כמו נאמרו קיימו מה שקיבלו עליהם כבר בסיני ע"כ. וביאור דבריו במה שאמר למה לא יאמרו עלי' ועל כיוצא בה, משום דלא תאמר דדוקא מגילה הזכירו הגמרא משום דיש בה גילוי ראייה ממאה"כ קיימו וקבלו, משא"כ מלות אחרות דרבנן כגון כ"ח ומאה ברכות. ע"ז כהב דאינו כן משום דאין סברא לחלק בזה. אלא מה שהזכיר מגילה היינו משום דמקרא זה כתוב במגילה והוא הדיון לכל מלות דרבנן. והכי דייק לטון הגמרא דאמר מלות העתידות להתחדש כגון מקרא מגילה מדאמר כגון פירושיו היא ודכוותי'. ומש"כ ואם לא יהיה הכרית וכו' רק שיאמינן בכל המצות העתידות כמו שהרב מפרש כאן ר"ל שהרמב"ם הביא כך דשבועות להתגלגל א"ע דלא תקשה עליו מה זה דמקשה על בה"ג הא המלות דרבנן לא נאמרו בסיני והלא בשבועות אמרו עליהם השביעם משה רבינו הגם שעתידים להתחדש. ועד"ז בא הרמב"ם לפרשו דאין כונת הגמרא כשנשבעו לקיימם. אלא רק בזאת שיאמינו בכל שיחדש מפי חכמים. והרמב"ן טענתו בזה שאפילו הפרשהו כדברי הרב. אכתיו לא ביטל את הטעם של בה"ג משום דמ"מ נאמרו בסיני למשה כמו שחז"ל אמרו בעלמם קיימו מה שקיבלו כבר בסיני. והרמב"ם כוון עוד בזה דשבועות לומר דמגילה איננה חאלו שנלטו מסיני מדקאמר אין לי אלא חלו שנלטו מסיני מזה העתידה וכו' :

ועוד כתב הרמב"ן כי הרב סתמיה

אוחזו הוא ז"ל סבר שיש בכלל דלא הסוד כל מה שהוא מדברי חכמים בין מצות עשה כגון סקרא מגילה ונר הנובה או שהן חקנות וסייגין כגון בשר עוף בחלב ושניות לעריות בין שהם בקום עשה כגון ג' הפלות בכל יום ומאה ברכות ולולב ו' בנבולין ובין שהוא בלאוין כגון השבותין דשבת וי"ט שני בגולה ות"כ כל מה שיצו עלינו

אנו מזהירין עכיו מלאו דלא תסור. והוא אומר יתעלה ע"פ התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה. כי מנענו יחברך שלא נשנה את דבריהם ואמר לא תסור מן המצות אשר ינידו לך ימין ושמאל וכן כתב (במ"י) קער. ובהחלת חבורו הגדול אמר במנין המצות ויש מצות אחרות שנתחדשו אחר מהן תורה וקבעו אותם חכמים ונביאים ופשוטו בכל ישראל כגון מגילה ונר חנוכה והשעה כאב ונמ"י ועירובין וכל אלו המצות חייבין אנו לקבלם ולשמרם שנ' לא תסור וגו' ומכאן מזה עוד כתב בספר שופטים אחד דברים שלמדו אותם מפי השמועה והם תורה שבע"פ ואחד דברים שלמדו מפי דעתם באחת מהמדות שהתורה נדרשת בהם ואחד דברים שעשו סייג לתורה ולפי מה שהשעה צריכה והם הגזרות והמנהגות בכל א' מנ' אלו מצות עשה לשמוע אליהם והעובר על כל אחת מהן עובר בל"ת. הרי הוא אומר ע"פ התורה אשר יורוך אלו הגזרות והמנהגות שיורו בהם לרבים כדי לחזק הדת ולתקן העולם. ועל המשפט שיאמרו לך אלו דברים שלמדו אותן מן הדין באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן. מכל הדבר אשר ינידו לך זו הקבל' שקיבלו אי' מפי אי' עב' לונהחיי' לפ"ז לומר שנעש' וכן ממרא להתחייב במיתה על שעבר על דבריהם אפילו בנזירותם אם חלק בנזרה מגזרותם בדבר שיש בו בשגגתו חמאת וכדורנו כרת כגון ההיר החמץ בשעה ששית בערב פסח או אסרו בהנאה בשעה חמישית ולפי דעתו המסתמש במחובר בשבת או אומר לעכו"ם לעשות מלאכה עובר הוא בעשה ול"ת מה"ת וראוי ללקות ארבעים אלא שהרב פמרו מפני שניתן לאזהרת כ"ד כי חכם המטרה מיתתו בחנק. והנה לפ"ז למ"ד דס"ל לאו שניתן לאזהרת כ"ד לוקין עליו כמו שהוזכר שבת (קנר) ה"ג דלוקין עליו וזו קשיא א'. ב' לפי הדעת הזו אין חילוק בין של תורה לדבריהם כ"א בחייבי מיתות ולא בחייבי לאוין. וככל התלמוד דם דנין דברי סופרים להקל כמו שאמרו

ספק דאורייתא לחומרא וכפק דדבריהם להקל. עוד אמרו ביטול כלי מהוכנו דרבנן וצער בע"ח דאורייתא ואתי דאורייתא ודחי דרבנן. ומסתמים כהנים א"ע במטמאה דדבריהם לראות מלכי אזה"ע. ג' בעונשם של דרבנן אין להם אלא כמו שאמרו פסחים (דף נב) מנדין על שני יו"ט של גלויות והעושה מלאכה בפורים (מגילה ה) ולשמת' מר וכמלול בנמ"י ונדרוהו (ברכות יט). ואם היה בדבריהם עשה ול"ת לא היו מקילין בהם כ"כ. והרי בשל תורה אפילו כדבר שא"ב כ"א הלכה בע"פ החמירו בו כשל תורה בקדושין (למ) ערלה בחול' הלכה ופרך הא תניא ספק ערלה כא"י אכור ובסוריא מותר. ד' ובפירוש אמרו ברכות (יט) גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה התנמה רב שבא קמיה דרב כהנא בלאו דלא תסור אחיבו עלי' לא תסור דאורייתא הוא א"ל רב כהנא לא תחיבו עלי' כל מילי דרבנן אלאו דלא תסור אסמכינהו ומשום כבוד הבריות לא גזרו רבנן והרי בכאן מבואר שלא זו דלא תסור הוא כשאר לאוין שבתורה אבל דבריהם ע"ז הלאו אסמכינהו סמך בעלמא לחוק לא שיהא בהן מן התורה אוהרה כלל באותו לאו. ה' מה שכתב כי וכן ממרא נעשה אפילו על נזרה דדבריהם כגון שהתיר חמץ בשעה ששית אינו כן דבר זה כלל. בפ' הנחלקין (פז) לדברי ר"ם שאינו חייב אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חמאת משום דנמר גז"ש דבר דבר ספר העלם דבר של ציבור. והלא ההם אינם חייבים על שום איסור של דבריה' ולא בשל תור' נמי אלא בדבר שהוא מתחייב סמך כרת על זדונו כדאיתא בחוריות (דף ח) ולדברי ר' יהודא דאמר עיקרו של תורה ופירושו דברי סופרים. פירושו מה שקבלו מן המדות הנדרשות בתורה ולא דברי גזרות. וכפורש זאת במשנה (פ"ח) חומר בדברי סופרים מדברי תורה האומר אין תפילין לעבוד על דברי תורה פסור חמס מוספות להוסיף על דברי סופרים חייב והיינו שהם קבלו מוספות הם ד' ולא חמשה והר"ז פירוש סופרים אבל לא תקנותיהם ובהוריות

ובהוריות (ד) איתא שכל דבר שהצדוקים אינם מודים בו והם אלו המדרשים כולם שבהם הוא שמתחייב. אבל הדבר האמיתי שאין לאו זה של לא תסור אלא במה שאמרו בפירושו של הורה כגון הדברים הנדרשים כגו"ש או בנין אב ושאר המדות הנדרשות בתורה או משמעות הכתוב עצמו וכן במה שקבלו הלכה בע"פ מפי השמועה משה. וזהו מאמרו כי יפלא ממך וכו' שנתכסה מהם דבר ונחלקו במשפטי תורה ובאיסורי' ובנגעי' והעובר על דברי ב"ד הגדול שבדורו וסומך על דעתו עובר על עשה ול"ת הללו ונעשה וכן סמרא וזה הוא כת הצדוקין וכו' ובענין שנהג ר' יהושע עם ר"ג ביוה"כ שחל להיות בחשבוננו אבל הגורות והתקנות אין להם בלאו זה אלא סמך בעלמא וכש"כ הממרא בזה שאינו עובר בלאו הזה. ועוד אודיעך כי המצות שחדשו אותן החכמים או הנביאים כגון נ"ח ומקמ"ג אינן באין בסמך הזה שכך אמרו בשבת (כג) במדליק נ"ח שצריך לומר אשר קב"ו להדליק נ"ח. ושאלו והיכן צונו ר' אויב אמר מלא תסור רב נחמן אמר שאל אביך ויגדך וקינד ויאמרו לך רצה ר"א לומר כשם שהסינות והגורות של דבריהם סמוכים על לאו ולא תסור כמו שהוכירו בפ' מי שמתו (דף כג) בענין בלאים שלהם כך המצות שחדשו כגון נ"ח סומכין על אותו לאו עצמו. ורב נחמן בר יצחק אמר שאין סמך באותו לאו אלא לדבריהם שיש בהם עיקר בתורה. אבל המצות המיוחדות שהן אין להם סמך אלא על פסוק שאל אביך ויגדך. והפעם בזה ברור לפי שהדברים שהם מוסיפין במצות התורה עצמן בעין פירוש התורה שאלו היה דעתם כן היינו חייבין להאמין בהם מאותו הלאו בודאי שהוא מחייב אותנו להאמין בתורה כפי הפירוש שיפרשו הם בה. אבל כשאומרים הדליקו נר חנוכה אין אדם יכול להסמיכו על זה הלאו בשום ענין שאין זה בא בכלל הכתוב כי יפלא סמך דבר למשפט אלא בכלל שאל אביך ויגדך שהיה צוואה לקבל סן הזקנים ע"ד

הכלל. ויש מהכמי התלמוד דולקין ע"י ומברין שאין אנו רשאים לומר אשר צונו במצות הזקנים. והוזכר בפ' לולב וערבה (טו) והנה נהביר זה. ואני תמה לפי דעת הרב שנצטוינו לקבל כל מצות חכמים סן לא תסור שזהו מפי גבורה למשה א"כ למה יזכר עליו מה ששנה בה"ג נ"ח ומגילה במצות שנאמרו למשה בסיני. אבל אנו עם היות דעתינו שאין בהן זכר בלאו הזה מ"ס כנהג חכמים הוא לומר בלשון הזה לפי שהורשו מאתו ית' מפי הקבלה לתקן ולסדר והם דורשים בזה רמזים וגימטריאיות, והתיבא שתמה הרב סן תורה צוה לנו משה שירמזו סגלה ונ"ח איננו גדול שכבר דרשו כתוב זאת וזכרון בספר מה שכתוב במגילה וכן אמרו בפ"א ברכות (ה) מה דכתיב ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם האבן זו מקרא והתורה זו משנה כתבתי נביאים וכתובים להורותם זה התלמוד מלמד שכולם ניתנו למשה מסיני. עד כאן דברי הרמב"ן בזה:

יב) ונראה

יאלוד דעת הרמב"ן שהוא סובר אשר היסוד מכל מה שביד החכמים לעשות סייגים וגזרות ותקנות הכל הוא ע"פ המקובל אלינו מפי מ"ר שהוא מפי הגבורה למשה. והוא מסר ד"ו לחכמים שבדורו בע"פ וכמו פירושי כל המלות שבמורה אשר יש בהם הכרה מה שפירושם הם ע"פ תורה שבע"פ ומפי השמועה למדנו. וה"ג קבלו מפי השמועה ממה שאמר להם מפי הגבורה אשר ביד החכמים שכל דור ודור לחדש גזרות וסייגים ותקנות ככל אשר יצונו וימנו על חייהם דבר מהדברים הכלל וכל כ"י מחוייבים לשמוע אליהם ולדבריהם. וכן משה בעלמא חוקן ג"כ דברים כדאיתא במגילה (ד). אבל אינם ענין למורה שבכתב כי דב"ו מן הכלכות שבע"פ הוא. ומה שבכתב (כג) אמר ויזין לוט ר"א אמר מלא תסור ורנב"י אמר מן שאל אביך הם רק לאסתמחא בעלמא. וכן מה דאיתא בצרכות (ה) על הקרא ואתנה לך את לוחות וגו' מלמד שכולם ניתנו למשה מסיני

מסיני הם ג"כ אסמכתא, ורק שרבי"ז אשר
 הכל מסיני דבר זה בודאי אמת. כי גם לכל
 אזהרות חכמים נלשווינו פ"פ הלכה שבצ"פ
 למשה בסיוי אשר אהמו מחוייבים לקבל דברי
 חכמים ע"כ אמרו שנאמרו בסיוי. אבל הפסוק
 שדרשו לא שכן הוא כונת הכתוב אלא סמך
 בעלמא, וזהו מש"כ הרמב"ן דהא דקאמר
 בצרכות אסמכיהו היינו אסמכתא בעלמא.
 ומה ששאלו בשבט והיכן זוטו ר"א כו' ור"נ כו'
 פירש הרמב"ן בו דר"א סבר שיש ליתן סמך
 לחקקה, כמו שנסמך לנו הקרא דלא הסור
 אכל גזרות דרבנן הכי נמי על הקנה נ"ח
 ומגילה. ור"ג אמר דלא שייך לא הסור
 אפילו לאסמכתא זו משום דרישא דקרא כי
 יפלא ממך דבר למשפט, מייירי בהדברים
 האלה מה שפיקרם מואר כהוב בתורה
 משא"כ עניני תקנות החדשים שהם ענינים
 בצ"ע. אלא דיש להם סמך בפסוק שאל אביך.
 והפסוק הזה עיקרו כוונתו לשמוע בכל
 עניני התורה ופירושי' מפי החכמים, ומה
 שהביא הרמב"ן מחז"ל בצרכות ואמנה הוא
 גברי לתרן את הבה"ג אשר מנה נ"ח ומגלה
 בצמנות שנאמרו בסיוי. אבל דעתו שזכו ג"כ
 סמך בעלמא דאם תאמר שיש פסוק הדרש
 דרשה גמורה על תקנה וגזירות חכמים א"כ
 היה ענינם בלוי מן התורה והיה לר"ך להחמיר
 בכל ספקות של דרבנן ולא היו מקילין בו
 כ"כ במה שמנינו בהן כמו שהביא הרמב"ן
 שם. אלא מה שבצרכות ג"כ אסמכתא היא.
 ואם שערין קשה כיון שהכת שנתן השי"ת
 לחכמים הוא פ"פ הלכה בצ"פ א"כ הא קי"ל
 דנבי הלכה שבצ"פ ג"כ ספקו הסור כמו
 דמקשה בצ"ס גבי ערלה. עד"ז רמז הרמב"ן
 בלשונו שכתב כי הדרשה השי"ת לחכמים שיעשו
 סיני'ם וגזירות ותקנות ולא שהכריחם עד"ז
 אלא שנתן להם הרשות והכח בידם אם ירלו
 יתקנו. וכיון שרבי"ז אינו בא עליהם בחיוב
 ע"כ אינו דומה לשאר הלכות בצ"פ שהם באו
 פ"ד חיוב גמור ולפיכך ספיקס הסור משא"כ
 דב"ז שברשות ורלון החכמים הלוי עיקר הדבר
 לכן הקילו וזהו מש"כ הרמב"ן בתמל' דבריו בגא'

למשה בסיוי שיקבלו ישראל עליהם דברי הכ"ד
 הגדול. ור"ל כי על צ"י היה הלוי בחיוב
 גמור שמחוייבים לשמוע אל דברי כ"ד הגדול
 בכל הגזרות שלהם. אבל בלויי למשה בסיוי
 שילוו ויאמר להוקיעם כת' הרמב"ן בלבן הזה
 לפי שהורשו מאתו ית' מפי הקבלה לתקן ולסדר
 וכ"ז נראה ברור כפי' כונת דעת הרמב"ן ז"ל.
 ולכבר הדברים כפי הנראה בס"ד אקדים
 מקודם מלינת בעל מגילת הספר מה שכתב ומה
 שראוי לעורר על דבריו. וכן לעורר מה דיקשה
 גם להרמב"ן ועפ"ז נעלה בדרך נכון:
 (ג) **הנה** על קשיית הרמב"ן שהקשה דא"כ
 למ"ד לאו שניתן לאזהרת מיתה
 כ"ד לוקין עליו יהיה העובר על דבריהם לוקה
 ארבעים כתב המגילת הספר דמאי קושיא
 אין ה"ג דלוקין ארבעים לדירה. ולדעתו אי
 אפשר לומר כן דהא מוכח במכות מסוניא
 דגמרא (דף יג) דאפילו לרי"ש נמי אינו לוקה
 מלאו דלא הסור. דהתם תנן ואלו הן הלוקין
 וקא חשיב שם חייבי לאוין וחייבי כריתות
 ומדייק בגמרא חייבי כריתות קא תני וחייבי
 כיתות לא קתני מני מהניתין דלא בר' ישמעאל
 דתניא אחד חייבי כריתות ואחד חייבי כיתות
 ב"ד לוקין דברי רי"ש רע"ק אומר חייבי
 כריתות לוקין חייבי כיתות ב"ד אין לוקין.
 ופירש"י דס"ד השתא דרי"ש סבר דחייבי כ"ד
 נמי לוקין ואח"כ ממתין אותם ופלפל שם
 טובא בגמרא. ואחר כך אמר בגמרא רבא
 אומר אתרו ביה לקטלא רבו"ע דאינו לוקה
 ומה אלא כי פליגי דאתרו ביה למלקות
 ולא מיתה דרי"ש סבר דלוקה וכו' משמע
 מזה דלרבא י"ל דאחי כרי"ש נמי דלהכי לא
 תנן חמב"ד משום דמהסתם מתרין ביה למיתה
 ואפילו התרו גם למלקות מ"מ אינו לוקה
 ומה משא"כ גבי חייבי כריתות דאפילו התרו
 בו כרת ומלקות לוקה ולכך לרבא אחי אפי'
 כרי"ש. וקשה הלא בודאי אם נאמר דהעובר
 על דרבנן לוקה משום לא הסור א"כ גרושה
 והיא ג"כ חלוצה לכהן לוקה שמים אחת משום
 גרושה ואחת משום חלוצה ואלו הסם במשנה
 תנן גרושה וחלוצה אינו חייב אלא משום אחת
 בלבד

בלבד ופירושו בחוספוס דהיינו משיס גרושה
 לבד דאלו חלוצה הא בקדושין (עח) חסיק
 דחלוצה דרבנן ומה דתניא וגרושה לרבות חפי'
 חלוצה אינו אלא אשמכחא וזה פשוט לכ"ע
 דחלוצה היא רק מדרבנן, ואפילו רש"י מודה
 אלא דהביא רק ראשית הענין לפרש המשנה ולא
 חשש שם לבאר כפי הדין. אלא ש"מ דפשיטא
 ליה להגמרא דגם ר"ש מודה דאינו לוקה
 משום לא הסור על דרבנן :

(ד) **אורם** גם על הרמב"ן יקשה כהג"ל
 מריש שבועות דתקן התם שבועות
 שתיים שהן ארבע. ופירש"י דזכתיב לא כתיב
 כ"א להבא להרע או להטיב דמשמע להבא
 שבועה שאוכל ושללא אוכל ומריבויי ממה דכתיב
 לכל אשר יצטא האדם מרבינן גם לשעבר כגון
 אכלתי ולא אכלתי. וקם חנן נמי ידועות הטומא'
 שתיים שהן ד' דהעלם טומאה כתיב שהיא
 לקודש או למקדש שהן ד' על העלם קודש
 ומקדש. ומשני לעולם ד' ישמעאל וקרבן
 הוא דלא מחייב אשעבר אבל מלקות מחייב
 אשעבר נמי ופלפל שם טובא ואח"כ פריך
 הא דתנן שם טראות ננעים שנים שהן ד' מאי
 סלקו איב' ומשני בקוצץ בהרתו דכתי' השמר
 בנגע הצרעת וכל השמר הוא לא העשה.
 וכיון דהרמב"ן מודה בזה דהלוא דלא הסור
 קאי על מי שעובר בדבר שפירשוהו סופרים
 הן בקבלה והן ע"י מדות שהחורה נדרשה בהן
 וע"י יתורא דקרא. והעובר בזה הרי עליו
 לוי דלא תסור כמס"כ הרמב"ן. וא"כ גבי שבת
 דהולאה והכנסה לא כתיב בקרא ואחז"ל בשבת
 ג"כ דהולאה מלאכה גרושה היא דמה לי
 מרה"י לרה"י או מרה"י לרה"ר. ובודאי אין
 ה'דוקים מודים בהולא' והכנס' כדאיחא בהוריות
 וא"כ ד' שכן שמונה מיבעי ליה. וכן גבי
 שבועות שתיים שסך ששה מיבעי ליה דהא
 לשעבר לא כתיב כ"א יתורא דקרא ואינהו
 לא ס"ל וכן מראות נעמים בקונן בהרתו
 ד' שכן שמונה מיבעי ליה. ואין לתרץ
 דשתיים ענינים שמיבי עליהם שסך ד' ענינים
 אחר הדרש וכמו דמסיק לתרץ כה"ג בשבת
 (ד"ק) דזהו דומק גדול ומפני ההכרח שם דתק

לתרץ בזה ולפחות ה"ל לגמרא כאן לפרש בזה
 ושלא לשמוק אלא ש"מ דאפילו לרי"ש אינו
 לוקה אהך דלא תסור ובעי טעמא רבה:
ויראה לי דהרמב"ן תירץ זה בלשונו בזה
 שכתב והעובר על דברי צ"ח
 הגדול שבדורו וסומך על דעתו עובר על
 העשה ול"ת ונעשה זקן ממרא ופי' שלא מיירי
 הסורה בעובר בזדון על ענין אחד שפירשוהו
 חכמים מפני היות"ר שלו דאיס זה אין בו דין
 ממרא ורק שבער בזהוה מעשה שעשהוה אס'
 לאלו ואם עשה ומתנהגין עמו כדיו מפני הדבר
 עלמו שעברו. אבל הלוא דלא תסור מיירי
 במי שעובר ע"פ המראשו שאינו מאמין לדברי
 צ"ח הגדול דומיא של הזקן ממרא דמיירי
 במופלא וזבא לחלוק על סברת צ"ח או קבלתם
 כדאיחא בפ' הנחנקין. ועד"ז אמר הרמב"ן
 כיון שסומך על דעתו נעשה זקן ממרא. ומשמע
 דהרמב"ן מודה בלאח דהעשה והל"ת קאי על
 כל המלות שבחורה ואפילו על אלו שאין
 בשגנתם חטאת ובזדונם כרת, ורק שאינו
 נידון בדין זקן ממרא שהוא במיתה כ"א כפי
 דעת התנאים שם דלר"מ בצינן דוקא שוגג
 חטאת ומזיד כרת ולר"י בצינן עיקרו חורה
 ופירושו מפירוש הסופרים. אבל הלואו קאי על
 הכל. וכל מי שממרה באיזה דבר שבחורה עד
 פירושם של חכמים עובר בעשה ובל"ת. ומעשה
 מתורץ קושים המנ"א על הרמב"ן שהקשה
 דלדידיה נמי קשה לרי"ש ילקה שתיים בכל ל"ת
 שבחורה ולפמ"ש לק"מ דהא לאו דלא תסור
 אינו כי אס' במי שממרה כמו שפירשונו, ובוה
 י"ל דאין ה"ג דלרי"ש לוקה גם אלוא דלא
 תסור. ומה שמסיים הרמב"ן שם אבל הגזרות
 והתקנות אינו שייך בלאו זה. הוא להוליא
 מדעת הרמב"ם שמפרש דגם בממרה על
 דבריהם הנוגע לכרת ומטאת יס' לו דין ממרא
 ע"ז כתב דאין הגזרות והתקנות בכלל לאו זה.
 אבל כל העובר מפני יצרו ולא מפני דעתו
 אפילו בל"ת מה"ס ס"ל דאין בו הלוא דל"ת'
 כלל. אולם לשיטת הרמב"ם קושייתו בזה
 נכונה משום דמלשון הרמב"ם מבואר דאפילו
 שלא בדרך המראה אלא מפני יצרו הוא עובר
 ג"כ

ג"כ כהלא תעשה זו דלא תסור שכן כתב
 צ"ר מהל' מחרים (הלכה ז') כל מי שאינו
 עושה כהוראתו עובר בל"ת שנאמר לא תסור
 מן הדבר אשר יגידו לך יסין ושמאל ואין
 לוקין על לאו זה לפני שניתן לאזהרה מיתה
 ב"ד שכל חכם שמורה על דבריהם מיתתו
 בחגק. משמע דאפילו מי שאינו חכם והוא
 אינו עושה כהוראתו כ"א מפני רלון עלמו ולא
 מפני דעתו והמראתו אפ"ה עובר וכמבואר
 יותר בספ"מ (ס' קעד) וא"כ שפיר הקשה
 הרמב"ן לשיטת הרמב"ם דילקא שחיס בכל
 ל"ת שבחורה לר"ש :

(עו) ונ"ל לתרץ דעת הרמב"ם דבאמת גם
 דעתו דהלאו דלא תסור עיקרו
 קאי דוקא על הממרה בדברי החכמים שאינו
 רוצה לקבל ולשמע מה שחדשו מדעתם ואינו
 מושם לדעתם כלל. אולם העשה דכתיב על
 פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו
 לך תעשה ומפרש הרמב"ם דנכלל בזה גם
 גזרהם ובה הווי אשר יאמרו לך תעשה הרי
 דלוי העשה כוללת גם למי שאינו ממרה. וכוללת
 הן לשמוע ולקבל דבריהם והן לקיימם ולעשותם.
 והגם ששומע ומקבל ורק אינו עושה בשאט נפשו
 ג"כ עובר על העש'. אבל לשהן הלאו דלא תסור
 משמע שלא יסור דעתו מהוראתם ולא ימרה
 על דבריהם דוקא. וכמו שמה"ס ימין ושמאל
 ואח"ל אפילו אומר לך על שמאל שהוא ימין
 ועל ימין שהוא שמאל. משמע דעיקר הווי בה
 נגד הממרה דוקא, אמנם כיון דהעשה כוללת
 גם העשי' בלי המראה ממילא מובן שכן גם
 הלאו דל"ס יכלול גם על מי שעובר אף שאינו
 ממרה על דבריהם. אולם עיקר הלאו דל"ת
 קאי על הממרה כמו שמורה לשון לא תסור
 דמשמעות' לא תמרה את פיהם וכדמוכח
 מעניני' דקרא דמיירי בזמן ממרה. ורק הגם
 דעיקר הל"ת שלא יהיה ממרה מ"מ מבינים
 אנו דהווי דל"ת כולל גם שלא יעבור על
 דבריהם אף בלי המראה דאל"כ מה יועיל
 שלא ימרה אם לא יעשה כדבריהם, וכן נראה
 דעתו מבואר בס' המלות שבמ"ע (קעד) כתב
 ח"ל שטונו לשמוע לב"ד הגדול ולעשות כל

מה שטונו כו' הכל אהנו חייבים לשמוע ולעשות.
 ולעמוד על פיהם לא נעבור ממנו. ואלו במל"ת
 (סיב) כתב הזהירו מחליק על בעלי קבלה
 ומזה ממוטיו ממעשה התורה והוא אמרו לא
 תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל.
 והעובר על לאו זה הוא זקן ממרה ומייב חנק
 ובתנאים המקובלים ע"כ. והרי מבואר דעתו
 בפירוש כדברינו בזה, ומ"ס הרמב"ם כאן
 שהעובר על דרבנן הוא עובר על לא תסור
 היינו מטעם דברינו דמן העשה מבינים אהנו
 גם בל"ת. שהגם שהל"ת עיקרה לא קאי רה
 על הממרה מ"מ נכלל בה בכונת התורה גם
 על העובר על דבריהם אף שלא בדרך ממרה.
 ולפ"ז מטעה מיושב ומתורץ קושי' הרמב"ן
 שהקשה דלר"ש דס"ל לאו שניתן לאזהרה מיתה.
 ב"ד לוקין עליו ילקה על כל ל"ת שחיס לשיטת
 הרמב"ם, דו"א דמבואר במכות (יג) טעם
 פלוגתא רי"ש ורע"ק דר"ע סבר כיון דאין עונש
 מיתה א"כ הזהיר בלאו אם כן הלאו נלרך
 בשביל מיתה. והיכא דליכא מיתה כגון שהתרו
 בו למלקות ולא למיתה מילקי נמי לא לקי
 דדמי כמאן דליחא כאן לאו כלל. כיון דהלאו
 נלרך להיכא דהתרו בו למיתה ואם אין בו
 מיתה ליחא ללאו כלל, ורי"ש סבר דהלאו
 הזה מפרשין ליה כדרבו בכל מקום דסתמו
 בה למייבו מלקות אלא שבכאן כוסף בעושו
 היכא דהתרו בו למיתה שאו ימייב מיתה.
 אולם כל עוד שלא התרו בו למיתה אינו
 נגרע מכל לאוין שבחורה שסתמו למלקות.
 וא"כ כאן בלאו דלא תסור כיון דעיקרו ונשינו
 ומשמעותיה בה בשביל הזקן ממרה וכמ"ס
 והגם דנכלל בכונתו גם כשעובר שלא בדרך
 ממרה. בזה גם רי"ש מודה דכשעובר שלא
 בדרך ממרה דאינו לוקה דכיון דסתמו בשביל
 זקן ממרה נכתב. ומיושב בזה היטב דעת
 הרמב"ם :

ויצ"ד הקושיא הנ' שהקשה הרמב"ן אח"י
 ספיקא דרבנן להקל ואח"י אין בעושו
 כ"א נדוי ומירץ המג"א משום דרבנן עבדו
 היכרא לדבריהם שידפו העולם כי אין זה רק
 מדרבנן. ויש להמתיק מירולו זה ע"פ דברי
 הרמב"ם

הרמב"ם בה' ממרים שהקשה איך רבנן מוסיפים בגזרותם לקבוע לדורות הא' עברי על מצות לא תוסיף עליו. וסו"ק דזה אינו כ"א במוסיף ואומר שכן הוא מה"ס כגון בשר עוף בחלב שאיכורו אינו כ"א מדרבנן ואם יאמר שהוא אסור מה"ס הר"ז עובר בלא תוסיף אבל כשאומרים שזה מדרבנן ואסורו בשביל סייג אין בו איסור כל תוסיף. ולכך מילקוהו בשפיקו להקל. וכן חששו בחיות גזרות במקום הפסד בשביל להראות שאינו כ"א מדרבנן. וזה יתורץ ג"כ הא' דהקילו בעונשו ג"כ מטעם הזה בכדי שידעו שאינו כ"א מדרבנן. כי בכל ענין שמלאו בו לעשות היכר והכרל בכדי שידעו שאינו מה"ס כ"א גדר לתורה עשו. ודלא כמס"כ המג"א לתרץ על הא' דאין בעונשו כ"א ינדוי משו' דנדוי הוא עונש חמור' יות' ממלקו' כדמפרש בש"ס מאי שמהא' שם מיתה. דזה אינו דהא' איהא' ההס' דהביריה צידס או נדוי או מכת מרדות. ולגורבא דרבנן עבדין ליה מכת מרדות. ומשמע מהא' דברכות (יט) דשלא שמעון בן שטח להודים איש רומי אלמלא תודים אחת הייתי גוזר עליך גדוי שאתה במקריב קדשים בחזן. דיש ציד חכמים לזוהר. ולפי דברי המג"א היאך יכולין לזוהר. אבל בדברינו אלה מתורץ שפיר שהקילו בכ"ז להראות שכל כח האיסור אינו כ"א מדרבנן. ומ"מ יקשה עדיין שני הקושיות הנ"ל לדעת הראב"ד שם דאיהו גזרה ושיחיק להרמב"ם שם וס"ל ג"כ דהעובר על דבריהם הר"ז עובר על לא תסור ואיהו פליג שם על הרמב"ם בענין כל תוסיף וכחב כיון דכל גזרותם הם סייגים לתורה ואפילו כשיאמרו שהוא אסור מה"ס אי"צ כל תוסיף ואין כל תוסיף אלא בחך חמש בתים בתפילין וכה"ג בכל שאר מצוות. אבל בהסייגים הלא אדרבה רבנן אסמכו דבריהם תמיד בצורה ולא חששו לזה. וה"כ להראב"ד קשה א' אמאי ספק דדבריהם להקל. ב' אמאי הקילו בעונשו :

(עו) **וּנְרָאָה** לִי לַחֲרָךְ הֵיטֵב וַיִּתְּרֵךְ זֶה נֶס קוֹשֵׁי הַרְאֵנוּהָ שֶׁהִקְשָׁה

רשאים הם שלא לקבלן אם הוא דבר קשה לפניהם שיאמינו לדברי בית דין הגדול. וגמלא בלא נשבעו על דרך הקיום של הגזרות. וה"כ כמס"כ דלא דמי ללחו' החסומה. הרמב"ן דלר"ש יתחייב מלקות בדבריהם וזה דהנה הרמב"ם כתב שם עוד שאין ב"ד יכולים לגזור שום גזרה אלא א"כ הציבור יכולים לעמוד בה. ולא עוד אלא אם ב"ד הגדול גזרו גזרה וראו שהציבור פקפקו בה ולא קבלוה רוב הציבור או הב"ר הגדול בעצמם מקילים והגזרה בשילה ואינם רשאים לכופו את העם ללכת בה. עוד כתב ב"ד שגזרו ופשט גזירתן בישראל הב"ד של אחריהם אם הם גדולים מהב"ד ראשון בחכמה ובמנין יכולים לבטל. כ"א באלו הגזרות שהם סייג גדול ונתפשט בישראל בזה אינם יכולים לבטל. ולפי זה כשגזורים הב"ד גזרה סו"ק לרביים הם להעולם שיקבלו עליהם ברטונס הטוב. וכל זמן שלא נתפשט גזרתם יש ציד הב"ד לבטלם והגם שהי' קרוב שיהפשט מ"מ אם קודם שנתפשט הקדומו ובטלים או בית דין של אחריהם אפילו אינם יותר גדולים הרי הוא מבוטל, והגם אם כבר נתפשט וב"ד של אחריהם בטלים אם הם יותר גדולים הרי זה בטל או שפקפקו בו הקהל מיד הרי זה בטלה. וגמלא דהללו דלא תסור אינו חל מיד כ"א ע"י לירוף העם המקבלים ואחר שנתפשט בישראל. לפ"ז מתורץ שפיר הא' דאין לוקין בלאי הוה דלא תסור משום דהוא אינו דומה כלל ללאו דחסימה דבחסימה שהתורה אסרה הר"ז מיד חל עליו משא"כ בלא תסור. ועוד כמס"כ הרמב"ם בבה"מ (בשורש א') וז"ל ולולא זה לא מנו מקרא מגילה כו' עם המצות שגאמרו לחמה בסייג ובגמרא שבועות (לט) אין לי אלא מצות הנשטו על ה"ס מצות שפסידין להסתדר כגון מק"מ מניין ת"ל קיימו וקבלו קיימו מה שקבלו והוא שיאמינו בכל מצות שתקנו הכביאים והחכמים אחר כך עכ"ל, והכוונה שלא קבלו כ"א בדבר הוה שיאמינו ולא יארו בדבריהם. אבל ובמכות

מזכות (וג' משמע דזהו לכו"ט דאינו חיוב
 ל"א בדמיו לחסימה, ולכן פטור העובר עליהם
 המלקות ומ"ש הרמב"ם בריש ה' ממרים דאין
 לקיין על לא תסור משום שהוא לאו שניתן
 לאזהרה מיתה ב"ד היינו צמי שטובר על
 אזהרתן שהורו בדבר תורה גם בפירושי
 עשה שהו"ל ללקות משום לא תסור וע"ז
 מירץ משום דניתן לאזהרה מיתה ב"ד. ואחרי
 על זאת שפיר ראו חכמים צמה שכיוונו
 גזירותם לגדור בייגים לתורה דא"א להקין
 ל"א באופן שיקלו בעונשם ושיהא ספיקס מותר
 ולהקל ג"כ במקום הפסד דאל"כ פן לא ירלו
 העם לקבל. וכיון דב"ז בידם ע"כ הקילו
 בכל אופנים הנ"ל בכדי שיקבלו מהם. וניחא
 הכל. ובכלל לא תסור מן הדבר אשר יגידו.
 ש' בכלל הזה גם מה שהחירו הספיקות בדבריהם
 והעונשים שקבעו על העובר מדבריהם דהכל
 כפי שיגדו בזה. ועוד י"ל בזה כיון דעיקר כונת
 חו"ל בגזרותם הוא רק בכדי שעי"ז יהיו שמורים
 ומתרחקים מגופי האיסורי תורה. והם בגודל
 חכמה ראו שיהיה גם באופן האופנים שתקטו
 דהיינו להקל בספיקס ושיהי' העונש קל ושיהי'
 רק בערך דרבנן נגד של תורה גדר חזק
 ומושיל לשמור איסורי התורה א"כ למה ימירו
 יותר על ב"ז. ובענין ה"ח גזרות איהא
 (שבת קנב) שר"א אמר שגדשו על הסאה הכי
 שדקדקו בזה שלא ירבו ביותר מהשיעור. וא"כ
 מיושב כל זה :

אלאו דלא תסור אסמכינהו והפרש הרמב"ן
 מה דאחיבו ומה דחירץ רב כהנא הוא דאינהו
 דאחיבו סברי כיון דהל"ת מפרש בלא תסור
 ש"מ דלת"ם פירושו אפי' הדבר שיגידו לך
 בכל עניני גזרות דרבנן ג"כ קיימי עלייהו בלת"ם
 א"כ לפ"ז דאורייתא הוא. ומשני ר"כ להם
 אהם טועים לת"ם אינו אלא אסמכתא ועד"ז
 אומר בל"ת משום דאסמכינהו על פסוק זה
 ולטולם אינה כ"א דרבנן. ולפי הפי' הזה של
 הרמב"ן ראיינו טובה היא. אבל אינה קושיא
 באתת להרמב"ם דהרמב"ם מפרש דבהלאו
 לא תסור נכלל אפי' מה שהחכמים פירשו
 במזוה התורה ע"פ המקובל בידם ב"ג מדות
 או בהלכה בע"פ. והשנית מה דרבנן גזרו.
 ואינהו דאחיבו סברי דהרגמה בלאו דלת"ם
 היינו צמה שבהורה אינה מפורשת כ"א ע"פ
 חכמים שבהורה שבע"פ ע"פ קבלה או שברחם,
 לכך אחיבו דהא זהו דאורייתא ומירץ ר"כ
 דאינו כך כוונתו כ"א בחלק הב' שהם גזרות
 דרבנן ומה דאמר בהם לא תסור משום דכל
 מיילי דרבנן אלאו זה דלא תסור סמכו מה
 שהשי"ת לנו גזה לשמוע לגזירתם ושוב לא
 קשיא דאכתי דאורייתא משום כיון דהתורה
 נתנה להם רשות הקילו ומשום כבודו שרו רבנן :

יח) ועיד קושי' הרמב"ן מן הוריות (ח') דשם
 מבואר דאינו חייב כ"א בשגג
 בדבר של כרת ממש ובשגגתו חטאת ובהורה
 בדבר שאין הלדוקים מודים בו. הקושיא זו
 אינו יודע מה הוי קשיא לי' דכך איהא בפי'
 הנחנקין (פ"ו) ת"ר זקן ממרא אינו חייב אלא
 על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת דברי ר"מ
 ר"י אומר על דבר ששקרו מד"ת ופירושו
 מד"ם ר"ש אומר אפילו דקדוק אחר מד"ם
 מ"ט דר"מ נמר דבר דבר כתיב דכאן דבר ונבי
 פר היזלם דבר כתיב מה להלן דבר בדבר שזדונו
 כרת ושגגתו חטאת אף כאן דבר שז"כ ושגג"ח.
 ור"י כתיב תורה וכתיב יודוך עד דאיכא תורה
 ופירושו מדברי סופרים ור"ש אשר יגידו לך מן
 המקום שהוא אפילו הגדה כל דהוא. א"ל רב
 כונא בר חיננא לרבא הרגמא לי להא מהתיבא.
 אליבא

יז) ועיד קושי' הרמב"ן מצרכות יראה
 דעיקר קושייתו לא היתה ממה
 דאמר רב כהנא לא תחיבו כל מיילי דרבנן
 אלאו דלא תסור אסמכינהו. והכי דאין לת"ם
 כ"א אסמכתא, דמזה לק"מ דכן מלינו לשון
 סמיכה ברא"י גמורה כמו בצרכות (דף ט)
 כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו דהך סמיכה היינו
 סמיכה גמורה וגשענין עליו וכהאי דבפרק
 אע"פ (דף כב) אמר רבא סמכי רבנן אדרב
 אדא בר אהבה ועבדי עובדי בגפשייהו. אלא
 משום דאמר אחיבו עליו לא תסור דאורייתא
 הוא א"ל רב כהנא לא תחיבו כל מיילי דרבנן

אליבא דר"מ אמר ליה רבא לרב פפא פוק
 תרגמא לי ותרגמא לי רב פפא והסוגיא
 ארוכה שם. והקוט בשם דאם נחלק הוקן ממרא
 עם החכמים בדבר שאין בו כרת וחטאת
 כלל, אלא שפ"י סיבות יסהבב אם יודמן ענין
 לענין ויטורף יתכן שפ"י יגיע מהמחלוקת בדבר
 של כרת וחטאת הרי זה דינו כהוקן ממרא.
 וכגון בדיני ממונות דב"ד של שנים שמואל
 סבר דיניהם דין ור' אבהו כ"ל דאינו דין והרי
 זה גזל. ואם הו"מ חולק על החכמים דחכמי'
 כשמואל והו"מ כר"א והלך זה שזכה וקידש
 בא זה ממון אשה ואח"כ בא שני וקידשה בממון
 שלו לחכמים קדושי הראשון הוי קדושין ושל
 השני אינו כלום ויולאת מהשני בלא גט. ואם
 בא השני עליו בלא התראה חייב כרת, ולהו"מ
 של ראשון אינו כלום ושל השני קדושין מעליא
 זמותרת לשני. והרי מבואר בהרי"א בגמרא
 דאינו דומה כאן כלל לדהוריות דהא הו"מ
 בעינן שהורה בחלב וברם ובגדה דהיינו בהך
 הוראתם עלמס יש בענין הזה של טעות כרת
 וחטאת, משא"כ כאן דאפילו עלם המחלוקת
 הוא בדבר שאין בו כרת וחטאת כלל אלא
 שיהכך שיוסוב ממנו דבר שיגיע לז"כ ושגג"מ
 אפ"כ יש לו דין זקן ממרא. וכ"ל דהיינו
 השעם בזה. משום דכתיב כאן כתיב בלשה
 לשונות. יורוך. אשר יאמרו. אשר יגידו.
 ופירש הרמב"ם יורוך אלו התקנות והגזירות
 שהם מורים מדעתם. המשפט אשר יאמרו.
 הם הדברים שמוליאים באחת מן המדות שהורה
 גדרשת בהן. אשר יגידו לך, אלו דברי קבלה
 שקבלו איש מפי איש, וכיון שבענין תקנת עלמס
 לא שייך כרת וחטאת מבינים אהנו מזה שאין
 הגו"ש לגמרי כי הו"מ. אלא מה שבסוף יגיע
 ממנו דבר הדומה לדבר דהתם. ועוד יש לומר
 כיון דכתיב כאן דבר למשפט מפרש ר"מ הכי
 שפלא דבר הכרת והחטאת למשפט ר"ל ע"י
 המשפט שחולקין בו. ועוד הא כתיב בין נגש
 לנגש הרי אין בו בעלמא כו"מ וכן בין דין לדין
 ומפרש דיני ממונות ודיני נפשות הרי אי"ב
 כו"מ כ"א ע"י סיבוב כאשר יבוא לבהמ"ק,
 וא"כ שפיר כתב הרמב"ם לשיטתו דכן אם

חולקים בחמץ בשעה ששית דג"כ הדין כן.
 והמנ"א כתב דראיות הרמב"ם מלשון ר"מ דבר
 שזדונו כרת ולא אמר איסור שיש בו כרת ש"מ
 דבר של היתר וממנו נסתבב ענין כרת, וזה
 אינו ראיה כלל שהרי בהוריות שם חנן נמי
 שאינו חייב אלא בדבר שזדונו כרת והלא התם
 בעינן כרת וחטאת בהך האיסור עלמו:
 (יט) וְאֵתְּרָה שחירלנו את הרמב"ם מכל קושיות
 הרמב"ן בס"ד נבוא עתה לעורר
 מה דיש להקשות על הרמב"ן. הנה הרמב"ן
 הקשה על דעת הרמב"ם באם שכח דרבנן יש
 בה לאו גמור מה"ת, מפני מה ספק דרבנן
 להקל והי' לריך להיות כספק של חורה, וקשה
 לי ולרידי' מי יחיה הלא דעונו שעינן כח חכמים
 לגזור בא אלינו ע"פ הלכה בע"פ משה בסיני
 ולא עוד אלא שמה שהביעם לכני' על כל
 מה שחכמים עתידים לחדש כדאיחא בשבועות,
 ודעונו גראה מדבריו שהוא סבר בזה שהשבועים
 הי' כמו על החורה עלמה שיאמינו לדבריהם
 וגם מחוייבים לשמרו ולקיימם והרי הוא בעלמא
 כתב דספק בדברי הלכה שבע"פ ג"כ ספיקו
 להחמיר, א"כ מפני מה ספק דדבריהם להקל.
 והגם שבאות י"ב נהבנו שהרמב"ן תירץ זאת
 מפני שהלכה זו לחכמים אינו ע"ד חובה עליהם
 לעשות תקנות אלא רשות. לכך בידם להקל,
 מ"מ אין דבר זה מספיק כיון שאחר שתיקנו
 נעשה זאת לחיוב גמור על בני' מפי הלכה
 והר"ז ספק דאורייתא. ועוד הלא אי אפשר
 לומר כן שעינן הגזירות הלא טעמו בכדי לעשות
 משמרת וגדר להטורה, וכדאיחא (ביבמות כ"א)
 מן מאה"כ ושמרתם את משמרת יעו"ש גמ',
 ולכך לא נעשו כל הגזירות בפעם אחת כ"א
 בהמשך הדורות ולפי מה שהם ראו בתיקון
 דורות שלהם, והלא בזה החכמים מחוייבים
 לעיין ולחקן וכדאיחא בשבת (דף נ"ד) עמה"כ
 ה' במשפט יבוא עם זקני עמו ושריו אשר כל
 מי שבידו לתחות נתפס עבדו והני דבי ריש
 גלותא נתפסו על כל העולם כולו ובזודאי
 החכמים וב"ד הגדול מחוייבים לחקן ולגזור
 בכדי שלא יפגמו בני' בגופי המצות ואם כן
 בזודאי משה לא ברשות לכד אלא בחיוב מטום
 לחכמים

לחכמים שהם יתקנו והעם ישמעו ויעשו .
 ויפריעו וכתענית (דף ט) איתא תמה ר"י מי
 איתא מידי בכחובים ולא רמיזא באוריייתא והרי
 זה שהי' קבלה בידם שאין שום ענין חדש
 נביאיים ובכחובים שאינו רמוז בחורה, וא"כ
 טודאי שכן מש"ר לזה לחכמים שהם יסתכלו
 לדור ויראו אם לריכוס לתקן ולגזור כן יעשו .
 וכן יש למנוח סמך לזה בחורה דכתיב ועשית
 הישר והטוב בעיני ה' ובוודאי מובן שהטומד
 בפרץ עבור מלות ה' וכמו שעשה פנחס בוודאי
 כן הוא הישר והטוב בעיני ה' לאלו הראויים
 לזה . ומי ראי' יותר מן הכהן והשופט והב"ד
 הגדול . והכה"ג ה' מחודה על השעיר המשחלת
 עונות כל בני' והיינו מפני שחטאם הוא כחטאו
 מפני שלא עמד בפרץ לגדור . ואין בידיו לתרץ
 את הרמב"ן כ"א שגא' שכן ג"ו היתה לבנ"י
 בקבלת הלכה אשר כל מה שיגזרו יהיה דינם
 משונה מדין תורה ויוכלו להקל בהם כפי ציבנו,
 ומעתה גם על הרמב"ם לא היו ליה להקשות
 דהא מפורש כאמר מן הדבר אשר יגידו וע"פ
 הטורה אשר יורד העשה דהיינו בכל הגזירות
 כפי שירטו הן להקל זו ובעונשיו והן להחמיר
 כאשר יבואר לקמן . הרמב"ן הקשה עוד מגמ'
 (ברכות י"ט) א"ר יהודה ח"ו שעקביא נהגה
 זאת מי נידו את אלעזר בן פרקן שזולל בנט"י .
 ולהרמב"ם הו' לזה לדונן בדיון וקן ממרא .
 וכתב המג"א אינו יודע איך שייך זה לחיוב
 כרת וחטאת יע"ש . ואני ראיתי דפשוט הדבר
 כשחמד נגע בתרומה בסחם ידים שלא נטלם
 דאמר בשבת (י"ד) דתחלת גזירהם לשרפה
 ואין התרומה שיה' כלום לדעת חכמי' ולר"א ב"פ
 שזולל בנט"י התרומה טהורה והוא שיה' פרושה
 יותר , ואם קידש אחד אשה בתרומה שנטמא
 בטומאת ידים ואח"כ בא שני וקידשה דלחכמי'
 קדושי שני הוי קדושין והראשון עליה בכרת
 במויד בלא התראה ובשונג חייב טהא . ולא לעזר
 ב"פ קדושי ראשון הוי קדושין והראשון פטור
 והשני חייב * והיינו רוצה להכין בתחלה דשאי
 בזה די"ל דבאמת דהת"ק אינו מורה לר"י בזה
 וסובר דמה שנשמע לנו שחכמי' נידו הוא לעקבי'
 ולא לאב"פ . ור"י פליג ואמר . שזהו לא לעזר

ב"פ . וא"כ לק"מ שר"י לטעמיה בסנהדרין
 שם דס"ל דאינו נעשה זקן ממרא עד דאיכא
 עיקרו חורה ופירושו מדברי סופרי' ואלו נעילת
 ידים אין לו עיקר בחורה כלל ולכן אינו נעשה
 זקן ממרא . אבל אחר כך ראיתי שאין אגמנו
 לריכוס לזה . דהא בשבת (דף י"ד) איתא
 ידיים תלמידי שמאי והלל גזרו . ושם (בדף
 ט"ו) הלל ושמשון גמליאל ושמשון נהגו נשיאותן
 בפני הבית ק' שנה , ולר"ך לומר דהלל התחיל
 נשיאותו באותו ראשית של המאה שנה שקודם
 החורבן , אבל הומשך נשיאותו בתוך המאה
 הנ"ל כמה שנים והאר"ך בתוך המאה הנ"ל
 ערך יותר מששים שנה דהא ר' יוחנן בן זכאי
 מתלמידי הלל היה כדאי'תא באבות (פ"ב משנה
 ח') ובגמרא (כ"ב קל"ד) קטן שבכולם ר"י ב"ז
 וריב"ז כל שניו היו ק"ך שנה מ' שנה עסק
 בפרגמטיא ומ' שנה למד ומ' שנה לימד , והיה
 איזה שנים מוסטין אחר החורבן כדאי'תא כ"ז
 בסנהדרין (דף מ"א) ואיתא בירושלמי דגדריס
 פרק השותפין שהלל אמר על ר' יוחנן שהוא
 עמיד להיות נשיא וגם איתא בסוכה פ' תלמידים
 הו' להלל קטן שבכולם ר"י בן זכאי ומשמע
 דלמד אותן מ' שנה לפני הלל , ואח"כ ח' מ'
 שנה ולימד וכולו אחר החורבן א"כ בע"כ שהלל
 נסתלק קודם החורבן ובחסרון מזה ג"כ איזה
 שנים ולפ"ו ל"ל דשמעון וגמליאל ושמשון לא
 האריכו ימים . ור"י לא הו' נשיא אלא שלימד
 לתלמידים בפני הבית ולבסוף נעשה נשיא
 או דלשולם נסתלק הלל מקודם ור"י למד אח"כ
 לפני שמאי . חזו דבאבות אינו אומר כ"א שר"י
 קבל מהלל ושמאי ושמאי האריך עוד יותר מששים
 בתוך המאה שלפני החורבן . ובשבת דאמר
 תלמידי שמאי ותלמידי הלל גזרו על ידים בודאי
 כבר לא היו שניהם הלל ושמאי בעולם כדאמר
 בשבת (י"ד) דאמר ר"י א"ש י"ח דבר גזרו
 ובי"ח נחלקו ואלו הלל ושמאי לא נחלקו כ"א
 בג' מקומות וש"מ דכבר נסתלקו שניהם הלל
 ושמאי . וגם אינו מדרך ארץ שיתלוקו על שמאי
 בחיו תלמידי ב"ה בלא רבן , ואמר שם (בדף
 טו) דארבעים שנה קודם חורבן גלו סנהדרין
 וישבו בחנויות בכדי שלא ידוט דיני נפשות ואם

(*) ותיין כחמי' בסדרין (טו ע"א) דה ונעני

כן צוודאי אלעזר צר פסא שפקפק בנטיילת
 ידים הי' צאופן מ' שנה קודם החורבן שלא
 דנו דיני נפשות משום דכתיב וקמת ועלית .
 ובסנהדרין וכן פסק הרמב"ם דאין דין דוק"מ
 כי אם כאשר המרה לפני צ"ד וכאשר הם
 בלשכת הגזית ואם כן צרור זה דברי קושית
 הרמב"ן מעיקרא ליחא ואינו לריך למירוח משום
 דאין כאן קושי' כלל. ואפילו אם הי' בפני הבית
 אינו קשיא משום דבעינן שימרה הזקן בפניהם
 ובאורו העת שהם ישבו בלשכת הגזית דווקא
 כדאיחא בסנהדרין והביאו הרמב"ם ס.ס. והנה
 הגיע לידי מחז"ל מבואר כהרמב"ם בפסיקתא
 (סימן ד') וז"ל ביום השמיני וכו' נר של חנוכה
 שהותר שמן מהו וכו' אבל אם הותר ביום
 השמיני עושה לו כדורה ושורפה בפני עצמו
 למה כיון שהוקצה למצווה אסור להשתמש
 ממנו לא יאמר אדם איני מקיים מצות והוקים
 ביון שאינם מן התורה אמר לו הקב"ה לאו
 בני אלא כל מה שגוזרים עליך קיים שנא'
 על פי התורה אשר יורוך לפה שאף עלי
 גזורים שנאמר והגזר אומר ויקם לך ע"כ .
 ומובן הוא זה שלא היה מכנה טענה כזו להקב"ה
 שהוא מוכיח להאדם כ"א שכן הוא האמת שמן
 הפסוק הזה ילפינן שמלוה לקיים כל מה שגוזרים
 עלינו החכמים , והפסיקתא מפרש כפירוש
 הרמב"ם מכונן . שמבאר חיצת יורוך על גזירת
 ותקנת חז"ל , ומה דבש"ס מזכיר חמיר הל"ת
 דלא תסור מפני שבו מסיים אשר יגידו לך
 ימין ושמאל ובכפרי אפילו יאמר לך על ימין
 שהוא שמאל וכו' ועוד יגידו פירוש ר"ם אפילו
 דקדוק סופרים הנדה כל דהוא . עוד ג"ל
 להביא ראיה מעירובין (דף כ"א) דאיחא שם
 בהו חדשים וגם ישנים הללו מד"ת והללו
 מד"ס . ופירש"י חדשים שנחחדשים בכל דור
 ודור לגדור גדר וסייג , דרש רבא מאי דכתיב
 ויותר מהמה בני הוהר עשות פורים הרבה
 אין קץ. בני הוהר בדברי סופרים יותר מדב"ה
 שרב"ת יש בהן עשה ול"ת ודברי סופרים
 כל העובר ע"ד סופרים חייב מיתה ופירש"י
 כדכתיב ופורץ גדר ישכנו נחש . שמא תאמר
 אם יש בהן ממש מפני מה לא נכתבו עשות

ספרים הרבה אין קץ , והרי כאן מבואר שראוי
 הי' שיהיו נכתבים כל דברי סופרים שהם
 הגזירות והגדרים אשר עונשם תמור שיהיו
 נכתבים בתורה והלא אי"ז שייך כ"א שנאמר
 כדברי הרמב"ם אשר יש מלות עשה ול"ת
 מבואר בתורה לריך לשמוע אל הסופרים .
 ע"כ יקשה שיותר טוב היה שיהיו מבוארים
 הפרטים ג"כ בתורה . וכן שייך התיורן ע"ז
 עשות ספרים אין קץ . אבל להרמב"ן שאומר
 שאי"ז אלא שהש"ת הרשה לחכמים לגזור ולא
 הזכיר בתורה שבכתב עד"ז כ"א בע"פ וכבר
 שיהיו דבריהם נקל אלינו בכמה ענינים . והרי
 תירונו מבואר היטב מפני מה לא נכתבו
 ומה הקשה רבא והתיורן שלו הוא ג"כ היפך
 האמת . אלא צוודאי נראה כדברי הרמב"ם
 שהתורה הזכירה בפירוש אותו מלוה לשמוע
 אליהם . אלא דמקשה שיבאר בתורה כל
 הפרטים של הגזירות והתקנות שנחחדש אח"כ
 ויזהר להם שיתנהגו בהם ע"פ חכמי הדורות
 וע"פ התורה אשר יורו אותם ועד"ז מהר"ן שפי'ר
 עשות ספרים הרבה אין קץ . מפני שבכל דור
 אחר דור הוסיפו וחידשו ובידי חכמי הדורות
 כת להוסיף גזרות ותקנות לפי לורך השם
 שבדורות ולפי הנלרך לגזור את פרטת הדור , כמו
 צ"ד של שם גזרו על צת ישראל שלא תבטל
 לעבו"ם , וב"ד של דוד גזרו על יחוד הפטי'
 אפילו צת ישראל , ושלמה גזר על נע"י לקדש' ,
 והלמידי שמאי והלל גזרו אפילו לחולין ורבות
 כאלה . ולכן אין לדברי אלו הסופרים קץ וכוף
 ולכך לא נכתבו בתורה . ואין לפרש כוונת
 רבא צמה שאמר ושמא חאמר שאם יש בהם
 ממש מפני מה לא נכתבו כוונתו אינו על גזירות
 כ"א על דברי הלכות והפירוש המקובל בע"פ
 שניהנה למשה צמוני מפני מה לא נכתבו וכמו
 שנראה כן מפירש"י . דכלא רבא החחיל דבריו
 ויותר מהמה וכו' בני הוהר צד"ם וכו' וד"ם
 העובר עליהם חייב מיתה . הרי דרבא אינו
 מיירי כלל בהלכות שבע"פ כי הם אינם
 צמיתה . כ"א בדברי רבנן וכמו שפירש"י
 בעלמו שם משום ופורץ גדר וכן איחא בפירוש
 צברכות (דף ד) על דברי חכמים שהם מדרבנן
 יסו"ט

שכתבו וז"ל בד"ה מפני מה לא נכתבו וגם
 בהלכה למשה לא ניתנו כדי שלא ישאכחו.
 רלונם כי התוספות מפרשים שאלת רבא מפני
 מה לא נכתבו היינו על דברי סופרים שהם
 הגזירות והתקנות דהוי ליה למכתב ולבאר כל
 הגזירות באופןם ובפרטם מה שהיו החכמים
 גוזרים אותם כשיצטרכו בעתם. והיה קשה ל"י
 להחום דמאי קאמר ליה רבא ושמה תאמר אם
 יש בהם ממש וכו' הלא כל הלכות שניתנו
 למשה חסיני בע"פ לא יעלה על דעת שום
 אדם לומר שמה אין בהם ממש ועכ"ז לא
 נכתבו, וא"כ גם גזירות ותקנות החכמים לא
 יבאו לומר כלל שאין בהם ממש מטעם שלא
 נכתבו וגם דעל ההלכות שניתנו למשה בע"פ
 לא שייך התירוק עשות ספרים הרבה אין קץ
 דלהם יש קץ וע"ז תיררו דאין ה"ג דשאלת
 רבא כך הוא דלמאי לא נכתבו הגזירות ותקנות
 החכמים או לפחות יהיו מסורים לנו בע"פ
 בהלכה למשה חסיני ורבא לא תפס בלשונו
 רק מפני מה לא נכתבו, ואה"כ דכוונתו ג"כ
 לומר או מפני מה לא נמסרו והי"י בזה אלינו
 רצ התועלת ממה שהיו חביבים בעיני התלמיד'
 ויחזרו עליהם תמיד כדי שלא ישאכחו כמו
 בכל אלו ההלכות שניתנו למשה בע"פ שחזרו'
 התלמידים אותם תמיד, ומש"כ עסה שלא
 נכתבו וגם לא נמסרו למשה כי אם על ידי
 החכמים נחודשים בכל דור ודור. יתכן שגייע
 בהם שכתה מלך שאינו חמור ואינו חביב כ"כ
 בעיני התלמידים, ובפרט שנמלא בהם גם
 כן מחלוקת וכמו הפירוש מרישא דקרא
 שמבאר בחגיגה בעלי אסופות אלו תוספים
 ואלו מתירים וכו' וע"ז מתרץ רבא עשות ספרי'
 הרבה אין קץ, וז"ל שכן גם למסור כל עניני
 דרבנן בהלכות בע"פ ג"כ אין קץ. ואפשר דגם
 רש"י מודה דשאלת רבא קאי גם על הגזירות
 ותקנות דרבנן. אלא דרש"י מפרש דעל כולם
 שואל גם על הדרשות והלכות שבע"פ שנמסרו
 למשה מפני מה לא נכתבו. ולפ"ז לריך לומר
 שבתירוק עשות ספרים הרבה אין קץ. הכוונה
 בזה אשר ע"כ דברי גזירות אפילו בע"פ ג"כ
 נקרא אין קץ. ומיהו ההלכות שנמסרו למשה
 בע"פ

ישי"ש. וכן כאן לעיל מיניה קרא לחדשים אלו
 דברי סופרים מה שהסופרים חידשו אחר כמה
 דורות, וכן פירש"י בעלמו שם, והרי דב"ס
 היינו מה שהם מדרבנן ועד"ז אמר רבא שמה
 תאמר הרי דמקשה על הדרבנן שהם גזירות
 ותקנות. ועוד אם תפרש קושייתו ע"ד הלכות
 מה תירולו עשות וכו' אין להם קץ. והלא באמת
 אינו כן כי יש להם גבול וניתנו בע"פ וכמו כן
 היו יכולים להיות נכתבים בספר אלא שבוודאי
 הכוונה לרבא בזה כדברינו דמקשה על דברי
 התקנות וגזירות. ומה שרש"י ז"ל דחק א"ע
 לבאר בפירושו הג"ל ושינה מפני זה להחליף את
 סדר דברי רבא בפירושו ע"ש היינו משום
 דהי"י קשה לרש"י דאם תפרש קושייתו של רבא
 על גזירות החכמים אבל ההלכות ופירושים
 שנאמרו למשה בע"פ אין הו"א כלל לומר שמה
 אין בהם ממש א"כ מאי מקשה אם תאמר
 שיש בהם ממש, מפני מה לא נכתבו, חדא
 הלא בימי משה רבינו עדיין לא נחודשו הגזירות'
 ולא שייך לומר מפני מה לא נכתבו ועוד דע"ז
 נזכר לתרץ כמו כן מלינו ג"כ הלכות ופירושים
 שנאמרו למשה בס"י בע"פ והרי דבהם לא
 שייך לומר שמה כו' דודאי יש בהם ממש ועכ"ז
 לא נכתבו. אמנם אין דברי רבא סובלין כלל
 פירש"י כח"ש, ובאמת הו"א נאדו מפני זה
 מפירש"י לגמרי. ותירלו הקושיא השנית דשאני
 הלכות שחסיני כי הם ניתנו לחזור עליהם תמיד
 בע"פ ואשר ע"כ לא יהיו נכתבים ומש"כ אלו
 הגזירות שלא ניתנו לא ככתב ולא בע"פ ממה
 רבינו וא"כ אפילו אחר שתיקנו חכמים קשים
 הם להיות נזכרים. כיון שלא הורגלו התלמידים
 מתחלה להיות חוזרים אותם תמיד ובפרט
 שנמלא בהם כמה מחלוקת ואין התלמידים
 תופשים בהם כ"כ בחזירת' ע"כ תקש' שמהראוי
 הי"י שהיו נזכרין כל עניני הגזירות מתחלה
 ממה שרבינו והיינו לבאר כל הפרטים הראויים
 להיות דרבנן יגזרו בעתם מה שיבינו. ובה
 יתורץ ג"כ קושיא הראשונה שהיה קשה לרש"י
 ועד"ז מתרץ שפיר עשות ספרים הרבה אין
 קץ כמו שביארנו לעיל. ודוק. וליתר ביאור
 בפירושינו הוצאת נבאר דברי התוספות שם מה
 יב

בע"פ ה' בהם ההכרח למסרם ומפני שאפי' אלו ההלכות לבארם בכתב היה אי אפשר הנם שיש להם קץ מ"מ ה' מההכרח לעשות ספרים הרבה] ע"כ נמסרו בע"פ ע"י הלכות וכללים ורבוים ומיעוטים. ונמלא דגם רש"י מודה לראייתו הג"ל:

כ) דק"ט הבעל זוהר"ק והביאו המג"א. האלה רמב"ם מלו' דרבנן מה"מ

היא מן לא תסור וב"י מושבעין ועומדין מהר סיני על לא תסור. וא"כ כל מיני דרבנן מושבע מהר סיני הוא, וקשה דהא איתא בשבועות (כ"א) וריש פרק בתרא דיומא (ע"ג) מי שנשבע שלא לאכול ואכל נבילות וטרפות חייב והקשו הלא מושבע ועומד מהר סיני הוא (פ"י ואין שבועה חל על שבועה) והשיבו בח"י שיעור שאינו כ"א מדרבנן וע"ז אינו מושבע מה"מ הרי מנאחר דבמידה דרבנן אינו מושבע ועומד מהר סיני, ובפ"ב דגדרים (י"ג) מוכח שהמחפשים באיסורי תורה אינו נדר, דק"מא לן דלריך שיעור בדבר הנדור ולא בדבר האסור אבל באיסור דרבנן הוי נדר דאיסור דרבנן נקרא דבר הנדור. ואם דרבני רבנן הבאים מכח לא תסור הרי הם כאיסור של תורה היאך קוראים זעזעאם כדבר הנדור. וגם היאך שבועה חל עליהם ועל ח"י שיעור הא הוי מושבע מהר סיני ע"י הלאו דל"ת. ונראה דקושיא זו לק"מ לשיטת הרמב"ם דהא דעת הרמב"ם הוא שכל מלות העמידות לא נשבעו בני"ק רק שיאמינו בדבריהם. אבל לא נשבעו שיהיו מחוייבין לקיימן והגם דהא נשבעו על כל התורה ובכללה היא הך ל"ת דל"ת. לא קשיא שהם לא נשבעו רק על משמעות ענין לא תסור שלא יהיו ממרים על פירושי סופרים וגם מה שכלל בו מתקנותיהם ודבריהם שלא ימרוהו ויאמינו בהם.

אבל לא שיקיימום כי רלו שיהי' הברירה ביד הלבד אס יקבלו ברטום כמו שכתב הרמב"ם בה' ממרים, וא"כ על קיום דברי חכמים אינו מושבע מה"מ ואדרבא לשיטת הרמב"ן דס"ל שכל עניני דרבנן קבלו בע"פ ממשה בסניו ונשבעו על העמידות שעתידן להתחדש ע"י חכמים לקיימן קשה דהא אפילו על הלכה

מסיני ג"כ חל השבועה כי מה"מ היא כמשי"כ הרמב"ן עלמו וא"כ הא חל השבועה גם על דרבנן ומפני מה נקרא דבר הנדור ולא דבר האסור הא מושבע ועומד מה"מ הוא. ונראה דגם הרמב"ן מודה שצד הלבד לפקפק ושלא לקבל מיד עד שיראו כי זהו דבר הראוי להתקבל והרוב לצד יכולי' לעמוד בה וכדמוכח בשבט (ו"ד ע"ב) ואשר ע"כ נקרא דבריהם אינו מושבע מה"מ כיון שעדיין חלוי ברטון הלבד ולכך אפילו אחרי שקיבלו אינו אלא כמו שגדרו בעלמס והלא גם דבר הנדור מושבע מהר סיני הוא שלריך לקיימן ומ"מ יכול להתפסם בו. והצטע מפני שאינו עומד מחוייב מהר סיני אלא ע"י פיו שגרס לו שיהי' מושבע עלי' מה"מ וגם דעיקר ענין הנדר יש בו התרה ע"כ אין ענינוחוק וחל עליו השבועה וגם יכול להתפסם בו וה"כ דכוותי':

כא) והנה אחרי כל זאת נראה לי השיקר בזה כדעת הרמב"ם דהא בפרק הגמקין הבאנו (לעיל אות י"ח) ר"ש אומר אפילו דקדוק אחד מדקדוקי סופרים ופירש בגמרא אשר יגידו לך מן המקום ההוא ואפי' כל דהו. משמע דר"ש סובר אפי' בענין גזירה או תקנה דרבנן. דאל"כ ר"ש על מי קאי הלא ר"מ אינו מחלק בין עיקרו תורה או עיקרו סופרים כגון הלכה אלא דבר הנורם שיבא לזדונו כרת ושגגתו חטאת ור"י סבר על כל ענין שבחורה ורק שיהי' עיקרו בחורה ופירושו מדברי סופרים ואם דר"ש מיירי בסופרים שאי"ב תורה כ"א הלכה לבד, הלא אפילו אי"ב תורה וחסר העיקר מדבריו ואם דר"ש קאי על ר"מ הא ר"מ נמי מודה לזה אלא דס"ל דגרס כו"ח בעינן והל"ל אפילו אינו דבר כו"ח אלא ש"מ דר"ש אדרב שמדרבנן נרדח קאי כגם שדבר שדרבנן אי"ב תורה כלל. וקאי אדר"י דאמר תורה ופירושו שהכל דאורי"י ולזה אמר אפילו דקדוק אחד מדקדוקי סופרים שהם ענין אחד מענין דרבנן וכן משמע מהגמ' הגדה כל דהו וכן מלינו במגילה (דף י"ט) וא"ר חייא ב"א א"ר יוחנן מאי דכתיב ופליטה ככל הדברים אשר דבר ה' עמכם מלמד שראוהו

שהראשו הקב"ה למשה דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים ומה שהסופרים עתידים להחחדש ומאי יתו מקרא מגילה והך דקדוקי סופרים בוודאי בגזירות דרבנן קאמר וכדאיתא מאמר זה בצרכות להורחם זה גמרא. וכעין דאמרין בעלמא דאיתא אפילו מה שהלמיד ותיק עתיד לחדש הכל נתגלה למשה מסיני, וכן פירש"י תוס' דקדוקי תורה רבויין אהין וגמין מיעוטיין אהין ורקין דקדוקי סופרים שקדקו האחרוני' מלשון משנת ראשונים. והרי שר"ש מפרש דהלוא דלא חסור והעשה קאי גם בגזירות ומקנות דרבנן, ובדר"מ לא מצינו דפליג בזה על ר"ש אלא בהא דר"מ סבר דהוק"מ אינו חייב כ"א על דבר המביא לכו"מ ויתכן אפילו ע"י מגין דרבנן כמו שפירש הרמב"ם ואפילו ר"י לא מצינו דפליג כ"א על ענין הוקן ממרא משום דמלריך תורה וירורך אבל בענין האוי לכלל צ"י ויתכן שהוא גם כן מודה לר' שמעון והרמב"ם והראב"ד הסכימו לפסק דר"מ משום דהגמרא שקיל וטרי גם לפרש בהרייתא אליב"י וא"כ נראה דראוי לנו לתפוס כדעת רשב"י לגבי אוי בני דהוא מלתא דאיתא ככו"ט:

ובן משמע בירושלמי צפ' הנחמקין דמביא שם על המשנה חומר בסופרי' מדב"ת האומר אין תפילין פטור וכו' חברייא בשם ר"י רודים דברי סופרים לד"ה וחביבים כד"ה וחבך ביין הטוב רודים וכו' וחביבים יותר סרברי תורה הרע לך שר' מרפון אלו לא קרא ק"ש לא הי' עובר כ"א בעשה וע"י שעבר על דברי ב"ה נתחייב מיתה ע"ש ופורץ גדר ישכנו נחש, ופירושו דלכ"ה אסור להטות בערב מדרבנן דכיון דהלכה היא שקורא כדרכו אסרו ב"ם לתייק ולשכז דהוי כפורץ גדר, ואמר שם עוד בחורה יש קולות וחומרות וברב"ם כולן חומרות, ושר"י מבוחר דאיידי בלויסורי דרבנן דאלו בהלכות בע"פ מצינו קולות ג"כ כדאי' בסוכ' מה"ם ד' מחילות ואיתא סלכתא וגרעה חדא וכן הא דר"ט דעבר אדב"ה הוא ג"כ מדרבנן, ואמר שם עוד הרע דאין תפילין פטור ה' טופפות חייב והרי שמדמה בגזירות להלכות ומיימי כל הני דרבנן כאן

והני מימרות הביא ג"כ בע"ז צפ"צ דמיידי במשנה בגזירה שאסרו גזירות עכו"ם והר"ז משמע כהרמב"ם וגם מדסייס שם חמורים דברי זקנים סרברי נביאים הנביא צריך אות ליתן ובל"ז אין מאמינים לו וגבי זקנים כתיב ע"פ התורה אשר יורוך. ועוד יומר מפורש בירוש' בע"ז פ"ב (הלכה ח') אשכח שמלאי הדרוסי יתיב ודריש רבי וביה דינו התירו שמן שמואל אבל רב לא קיבל עליו מיכול. א"ל שמואל אבול דלא כן אנא כתב עליך זקן טברא, אברח עליו ואכל. והרי כל אוסור דשמן אינו מה"ס כלל אלא גזירת חכמים ושם אמר דדניאל אסרו ואח"כ רבי זבית דינו הפירו ואע"ג דעיקרו דרבנן אמר שמואל שמי שחולק על רבי הרי זה זקן ממרא והרמב"ם הביא ירושלמי זה בהמ"א (פ"יז) וז"ל ופי שאסרו הרי זה עומד בחטא גדול ספני שססרה ע"ד בית דין שהתירוהו. והתוספות בע"ז (דף לו) הביא ג"כ את הירושלמי הזה. ונראה דנעלם זאת מעין הכדולת של הרמב"ן לפי שעה מדלא הביאו ואם הי' נזכר הי' חוזר בו והי' מודה להרמב"ם:

ובן נראהו הדברים בשבת (כ"ג) גבי נר חנוכה דאר"י שמברכין עליו אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר חנוכה ושאלו והיכן צונו. ולריך להבין מה תקשה זאת עתה להשאל היכן צונו ובמה הי' ניחא לו פלס המלוה של נר חנוכה אפילו בלא ברכה פלוי רריך לידע מי צונו. וכן על כמה גזירות ששינו עד כה בהמשניות שעד הנה והי"ח גזירות מפני מה אכנתו חייבים לשמור ולקיים, ואם שידע כפי בברות הרמב"ן שדבר זה הוא צווי עליו ממש בסיי בהלכה בע"פ, ואשר ע"כ לא שאל על עטס המלוה וכן על כל הגזירי' דרבנן א"כ מדוע שאל עתה והיכן צונו ישיב לעלמו שכן הלכה למשה מסיני, אלא צ"ל שהשאל כבר הגם שכן נמסר לו הדבר הלכה אשר ביד חכמים לגזור ולעשות הקנות. אבל כיון שאינם מפי הגבורה אלא שחכמים צונו לו והגם שהכח הזה מסר להם השי"ת שהרשות בידם לכל זה. אבל היאך שייך לנכך ולמנו השי"ת

השי"ת דמשמע שקבלנו מפי הגבור' ובאמת הוא מלות חכמים ודבר הזה הי' קשה לו על הברכה דווקא. ועד"ז באו לתרץ שכן הוא האמת כי מלות חכמים יש עליו זווי השי"ת, והגם דלפי הס"ד דמקשה שדבר זה בהלכה מפי גבורה הוא רק כנמינת רשות לחכמים ול"ש לברך על זה וזונו והגם שהעלנו לעיל שהרשות הוא גם כן זווי עליהם. מ"מ הא כחבנו לעיל שאי אפשר לומר כן דא"כ למה הקילו בכמה דברים ובספיקות. וע"כ ל"ל לדעה זו דגם ניתנה מפורש לחכמים שדין התקנות והגזירות יהיו משונים מדין התורה ולא יהיו נקראים רק דרבנן לענין כל הקולות וכמ"ש כ"ז לעיל, וא"כ עדיין אינו ראוי לברך עליו קדשנו במלותיו אבל התרנן משיב דהאמת אינו כן. כי יש על דבר זה זווי מפורש לא חסור ואם תקשה א"כ דאורייתא הוא כבר תירלנו בזה כי הכתוב אמר בפירוש מן הדבר אשר יגידו לך ר"ל כמו שהם יבינו יכולים להקל בו ובעונשו, ואם כן שפיר מברכינן ולונו, ור' נחמי' אמר כי חירון זה עדיין אינו מספיק כ"כ מפני שהזווי הוא לנו לבנ"י אבל על הזקנים אין כאן זווי שהם יזונו אותנו ועדיין היאך נאמר ולונו, לזה אמר מתאן שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך הרי לחיוב על הזקנים שהם יגידו ויאמרו תקנתם וגזירתם. וא"כ כמו בכל מלות של תורה מה שאומרים ולונו הלא השי"ת לא אמר לנו אלא משה ורק מפני שמה נלטה מהשם יתברך שהוא יזונו אותנו אנו אומרים ולונו ומשה אינו כי אם שליח כמו כן החכמים אינם אלא כשלוחים של הקב"ה, כי השי"ת זיה אותם שהם יאמרו לנו וע"כ אומרים שפיר ולונו. והדברים מוכיחים שדברי האמוראים בזה המה דרשות גמורות ולא בדרך אסמכתא. דאל"כ מה הועילו בתירולם, ויותר נכון הי' שיאמרו האמת שכן הלכה למשה שנשמע דברי חכמים ולא נשקר בברכותינו לפני השי"ת. אלא בודאי שהטעם בזה כי האמת אמרו ודרשות גמורות השיבו להשאל בטוב טעם. ע"כ העיקר כדעת הרמב"ם, וכן נראה מדאמר מר גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה ואם איתא

דאסמכתא הוא מאי רבותא בזה דאסמין הלא כמה מיילי דרבנן נמלא להם אסמכתא והל"ל עדיפא שדוחה את הלכה למשה מסיני אלא שאמת אמר כי לת"ם הוא דרשה גמורה. והשאלות והרמב"ן גורסים בזה דשבת (כ"ג) רנב"י אמר שאל אביך ואפ"ה בשבת (ל"ד) אמר רנב"י גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה, וכן מלינו סתמא דגמרא קאמר (סוכה מו) והיכן זונו מלת"ם:

כד) וז"ל דהרמב"ן הכריע לעלמו ולומר דקורש דרבנן א"י שיהיה מן לא חסור מדמלינו שמקלין בדרבנן וכבר העלינו טעם הדברים אל נכון שהענין הוא לפי ראות החכמים והמה ראו אשר די לבנ"י עם הסיני' הקלים כמאה"כ סוגה בשושים וכדחז"ל בזה, ועוד כדי שיקבלו הלכור וכמה שכתבתי לעיל, ולעומת סברתו המכריעו אחרי סילוק ראינו הן משתה נוכח בזה רוב הושיה לומר דאררבה מדמלינו שרבנן החמירו בכמה ענינים למאוד בדבריהם עד שפקרו כמה מלות חמורות שבתורה אשר עונשם כרת וכו"ז העמידו דבריהם במקום שהפקירה של מלות התורה אינה בקום ועשה כ"א בשב ואל תעשה, וכן יש צידם לעקור ענין חיוב מיתת ב"ד (*). וגם לשפוט מיתה לעובר על דבריהם כגון להכות למי שאינו רוצה לקיים מלות דרבנן עד שיתרלה או עד שתלא נפשו והגם שעי"ז עוברים על עון רליחה דאורייתא בקום ועשה כיון שכוונתם הוא למגדר מלחא ומאין מלאו להם החכמים אם הכח הגדול הזה אלא ש"מ שזכו מן הכתוב ועשו על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא ע"פ התורה אשר יורוך וכו' לא הסור וכו' ימין ושמאל ואמרו חז"ל אפילו יאמרו על ימין שלך שהוא שמאל וכן להיפוך, והתמורות אלו אשר כ"ז ביד חכמים המלאם ציבמום (דף ל) ובחוספות שם ד"ה מגדר מלחא שאני, כהבו דאפי" הנביא אין כחור לעבור על מלות התורה לפי שעה כ"א כשיש בזה מגדר מלחא וילשיין כח הזה להנביא ממה דמלינו שיש כח הזה לחכמים. ועשה נבוא בקילור שיסוד דברי חכמים ניתן להם ממה מסיני מפי הגבורה אשר

י' כעין שאמרו כל דפקי' ארעמי' דרבנן מקדש ופקרו כגון לקדושין מיני'.

אשר החכמים מחוייבים לעמוד ולהגדיר נגד כל מלוא מקום פירצה בדור בזויה ענין שיראו והדור מחוייבים להאמינם ולשמוע אליהם ולקיימם, ונחן שורש בתורה באלו ה' כחובי לחכמים, שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך, ולמען יקיימו, ועשית הישר והטוב בעיני ה', והלוי לבני הוא מן לא תכור. ובכלל אלו השני לווים נכלל גם התקנות כי ענין התקנות הוא כנוי יסוד הכלל וסייג של הדור בני ישראל שיכירו פועל ה' ויחזיקו בעבודתו וכמו שמלינו משה תיקן לבני ישראל ויקראו ה' חג בחגו. עזרא תיקן ב' וה' לקראו בהם וטבילה לבע"ק כדרי שיהי' עבודת חורתם ותפלתם בזימה ויבירה כדאיתא זאת בברכות פ' מש"מ. ושלמה תיקן נט"ו ועירובין. וגם נראה מהוס' שב"ד של שלמה תיקנו גם שניות. ודניאל אשר ניעולי עכו"ם בנישולי נכרי ושמשם.

ובזה נשוב לענינינו בענין התפלה דמה מאוד גדלו תקנת הכנה"ג במה שתיקנו את התפלה כי זוה גתקיים דת ישראל על מעמד האמת והאמונה שאלמלא התפלה כבר היו נתמוטטין רגלי שוגאי ישראל, והי' נשתכח ח"ו העבודה שבלב והיא כלל כל המצות שתלויות בלב מה שחשבונו לטיל (פ"ח) והיה נאבד ח"ו תכלית התורה שהיא אמונה ותשובה ומדות טובות ותורה לשמהו מפש"ט, ומלא שהם עשו פ"פ התורה דכתיב ועשית הישר והטוב בעיני ה', ומזה זאת היא תכלית התורה ומש"ט, וכמו שמלינו נבי אהרן שהשיב למשה אם תכלית תפלת היום הייטב בעיני ה' הרי זהו עיקר שורש עבודתו היתה שייטב בעיניו לפני ה' ולקך השיב במדה זו, דהל"ל הכתורה הייטי עושה. אלא שהשיב כפי מטרת לבנו הטוב והדבר הזה הטוב בעיני משה וישמע משה וייטב בעיניו תשובה היקרה הזאת של אהרן אשר מזה נראה שכל עבודתו לנחת דוח הוא לפני ה', והכנה"ג ראו עוד מה דכתיב ולעבדו בכל לבבכם. ובכלל העבודה זאת שהיא בכל לבבו נחפרשה בה תורה לשמה בזימה ויראה ואהבה ולגת"ר ללמוד וללמד ולעשות ושיהי' תורתו אומנתו כמבואר בספרי

ונחפרש בה שיהיו כל עשיית מלותיו בלב שלם ובכוונה רלוי לנחת רוח לפני ה' שאמר ונעשה רלוננו כמו שפירשו הרמב"ן ונחפרש, בה שיתפלל לפני השם יתברך כעבד נאמן הבא בהכנעה ובשמחה מתוך טוב לבבו ובאהבה ואימה ויראה ומספר בשבחים ועומד לפני ארוננו המלך וגם מבקש ממנו לרכיו וחזור ומודה לו על כל החסד אשר עשה עמו עד הגה, ומפני שכל אלה הדברים נקראים עבודה כי שורש העבודה מה שעי"ו ניכר לכל שהוא עבדו, ובספרי מפרש שחפלה נקראת עבודה מדניאל. כמו שהבאנו לעיל. וכן מלינו שחפלה נקראת עבודה מפני שהפלין הזה החזיקו בו כל עבדי ה' כמו שמלינו אלל האבות ומשה רבינו ובכלל ישראל במלרים ובעת בואם לפני הים ובכל נביאי ישראל אשר הם נקראו עבדי ה' וכתיב ברכו את ה' כל עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות ואין עמידה אלא תפלה וברכה הרי שאלו המדברים ומתפללים נקראים עבדי ה' וכן כתיב בללויה הללו עבדי ה' העומדים בבית ה' בחלרות אלהינו וכתיב עבדו את ה' ביראה ואחו"ל שזה תפלה ודוד עבד ה' אמר ערב ובקר ולהרים אשימה ואהמה, והרי שהמתפלל בכל לבו הר"ל עבודה ובה נתראה ונחוסף בעזר למאוס המחשבה ופועל הדיבור וליוד דעתו שהוא עומד לפני ה' היודע מחשבות לבו התעוררת בלבבו, ונעשה זאת חלל האדם הנלבב עבודה שבלב יותר מע"י זורה ומלות מפני הטעמים הנ"ל. וע"כ נקרא תפלה: פש כמאה"כ ואשפכה נפשי לפני ה'. וחשובה כאלו נוחן נפשו לקרנן וכמחז"ל בברכות (טו) על מאמה"כ לארמון בנקיון כפי ואשובבה את מזבחך ה'. ואשר ע"כ אפילו לאלו הפוסקים דס"ל דתפלה היא דרבנן היינו מפני שהאדם יכול לקיים מאה"כ ולעבדו בכל לבבכם עם למוד תורה לשמה ובאופן הניכר שהוא עבד ה' כי למודו יהיה בזהו"ר ותורתו יהיה כל אומנתו שאינו מפסיק ממנה אפילו ללרכי עלמו כדמוכח מדרי' יומן דאמר לא שנו אלא כגון רשב"י שהיתה תורתו אומנתו ופירש"י שלא הי' מפסיק ללרכי עלמו אבל כגון את שמפסיקין את ללרכיו מפסיקין

מפסיקין אפי' לתפלה. והיינו מפני שאינו מיכר
העבודות שבלב עם התורה כ"א לזה שחורטו
אומנתו ומניח כל לרכי עלמו ופרנסתו עבור
חיובו לימודו וכן יכול לקיים ע"י רוב השתדלות
תמיד במעש"ט. ע"כ לאיש הזה הוי התפלה
[רשות] שאינו חיוב עליו להשתלל מה"ת, כי הלא
הוא מקי" המלו' של לעבדו עם הורטו או מעש"ט
שלו, אמנם כשהוא חפץ בתפלה ומתפלל בכל
לבו עבודה שבלב בודאי הר"ז מקיים מצוה
גדולה שהיא מה"ת. כי זה וודאי שהתפלה נכללת
היטב ומבוארת שהיא היא עיקר העבודה שבלב,
כדאיתא בספרי איזוה עבודה שבלב הוי אומר
זו תפלה ורבים טעו בזה וסברו דמחז"ל תפלה
דרבנן היינו שכל ענינה אפי' המתפלל בכוונת
הלב אינו מקיים כ"א מצוה דרבנן. וזהו טעות
גמור דא"כ לא ה' אומר בספרי ד"א לעבדו
זו תפלה ואיזו עבודה וכו' כי אהה לריך לידע
שכל מה שאמרו חז"ל אמת אמרו ולא כיוצו
ח"ו בחורת ה' וכדא"י בגמרא שלנו וצירובלמי
והטעם על אלו שלא אמרו הגבור והטורא הוא
מפני שידעו רבו' אשר מרתו אמת לכך לא כונו
בו וכתיב תורה אמת היתה בפיהו והגם שאמרו
כמה אשמכתוהו אבל הענין בעלם באמת
אמרוהו. וטעם האשמכתוהו הוא ע"פ מחז"ל
במגילה (י"ט) ועליהם ככל הדברים שדרש ר"י
שאפילו דקדוקי סופרים הראהו הקב"ה למשה
בסיני ור"ל שכולם רמוזים בתורה כפי מאה"כ
ועליהם ככל הדברים והדבר הזה היה בידם
קבלה שכל דברי תקנות וגזירות לריכוס להיות
מלוי אליהם רמו בתורה, ואשר ע"כ שאלו
כ"פ מאי קרא. וביבמות אמר רבא רמו
לשניות מן התורה מנ"ל. ולכן בספרי כאשר
אמר ולעבדו זו תפלה ומפרש איזו עבודה שבלב
הוי אומר זו תפלה ואלו היה תפלה איננה
חשובה עבודה כשהיא בכוונת הלב לא היה
הספרי הכוז ולא היה הכנה"ג מתקנים את
התפלות ג"פ בכל יום ולבטל את הכל מחורה.
אלא מפני שבאמת המתפלל כראוי הוא קיום
מצות העבודה שבלב ומקיים מצות התורה ע"כ
תיקנו שפיר, ובלאו זה הלא מקיים בזה כמה
מצות אהבת את ה'. את ה' אלהיך הירא ואותו

תעבוד וכו מדבק. ומלית האמנת ה'. תמים
ההיה. ואהבה ישראל בקשור על הכלל ותשובה.
וידעת כי הוא הנותן יך כח לעשות חיל, ועוד
כמה וכמה מצות התלויות בלב ושיוכל לזכות
ע"י הכנה לבבו בתפלה לטהר נפשו על ידי
חקיקת לבבו כאמן לפני ה' אשר כל חיות נפשו
ופרנסתו הכל מיו' ה' השכיל עליו בהשגחה
פרטיות ובפרט לעמו ישראל. עי"ז מחיר מלבו
את הקנאה והחניפה והגאווה והעטבות וכל
לידי רחמנות ובטחון וזכר בוראו תמיד וכל
לתורה לשמה:

והנה לריך להבין מה הולרכו הכנה"ג לתקן
סדר התפלה ולקבוע בכל יום ג'
תפלות הלא כבר יוציא תפלות האבות הקטום
משמע שתיקנו לדורות ג"כ וכמש"כ כי ידעוהו
למען אשר יתוה את בניו ואת ביתו אחריו ועוד
למה לא תקטוהו החכמים ונביאים שקדמוס:
(כה) **הענין** שהאבות עיקר תיקונם היה
ע"ד שיהיה התפלה בגודל כונת
הלב ובאהוי"ר גדולה ועל ד"ז לוו לבניהם
אחריהם. וכמחז"ל ג"כ לעולם ימוד אדם א"פ
אם יכול לכוון ית"לל וכו'. ובפרט האבות
אשר אחז"ל יפה שיחתן של עבדי אבות
מתורתן של בנים. הוהירו על הכונה מאוד
והעיקר נוויו על העבודה ורק שיחדו את
התפלה לדבר זה, וכושר באו ב"י בכור הברזל
במזרים ולא יכלו לכוון לבם כלל ע"כ נעזב
התפלה מהם ולא נשאר כ"א ביד השרידים.
ואח"כ כאשר קבלו את התורה והיתה תורתם
אומנתם. ואלו שתומוס אומנתם גם הרמב"ם
מודה שהם פעורים מתפלה כדאיתא לעיל
במה דחניא חברים העוסקין בתורה כו' ואר"י
במה דברים אמורים ונון רשב"י וחבריו שחורטו
אומנתו. והיינו שבספרי מפרש ולעבדו זה הלמוד.
ד"א זו תפלה. ופירוש שיואל במצוה זו בתפלה
או בלימוד הניכר לעבודה כרשב"י שחורטו
אומנתו כדאיתא בשבת (דף יא). ומה שהרמב"ם
כתב סתם מצוה שיופלה בכל יום מה"ת היינו
למי שאין תורתו אונינתו או אפילו מי שחורטו
אומנתו ורואה בכ"ז להתפלל הר"ז מקיים מצוה
עשה זו. ומה שלא פירש זאת היינו מדאמר

ר"י בגין אלו שאין תורתנו אומנתו מפסיקים
 אפילו להפלה ומכ"כ בדורות אלו ע"כ סתם
 דבריו. וכשוב לדברינו הג"ל אשר כל הדורות
 הקדומים שהיו כמה וכמה לדיקים גדולים
 וחכמים הג"ה והיו שכחים בנסים ובנפלאות
 הנגלות והיתה תורתם אומנתם ע"כ לא תקנו
 את התפלה ולא היה נוהג ענין התפלה כ"א
 לשירידים. אלא אג"כ אג"כ ראו בימיהם
 שבער מהיומם יסוד בעולם והיתה אז כבר
 שיעור המלכות כמעט כל ימי אבות שני
 וגם נאמר רוב מנ"י במו"ל. והבית שני נחשב
 בו חמשה דברים ונתמטעו הלצבות ונפסק
 העבודה מנ"י ע"כ תקנו את התפלה אשר
 עיי"ו ושינו וניסעו לעבודה שבלב ויסוד האת
 והעבודה הפנימיות. והיתה תקנתם ע"ד החורה
 אשר מני שחורתו אומנתו ועובד את ה' בלימוד
 תורתו לשמה הר"ז עובד בזה והוא פטור
 מתפלה. ולכן תיקן עזרא עבילה לבט"ק מפני
 שראה שעי"ו תורתם ותפלתם בלא יראה וההבה
 ונחשב עיקר הכוונה וכדאיתא בברכות פ"ג
 על מאה"כ והודעתם לבניך שהתורה ניתנה
 באימה וזכרה. ואח"כ בימי הגנאים והאמוראים
 ראו שרוב העולם תפלתם אינו ע"ד העבודה
 שבלב כ"כ ע"כ אמרו שאם יכול לכוון בצרכה
 הראשונה די ובטלו גם את הטבילה. ונמלא
 רוב תפלת העולם הם רק מדרבנן ולימוד
 התורה בודאי רחוקה היא מעבודת שאין תורתם
 אומנתם ואיה איפוא הוא הלימוד לשמה. ועפ"ז

יבין המשכיל ומבין להרץ כל קושי הרמז"ן על
 הרמז"ס בספה"מ עמ"ש הרמז"ס התפלה היא
 מה"ת. וניחא הא דרשב"י שביטל התפלה כי
 הוא שחורתו היתה אומנתו וכל לימודו היה
 באהבה וזכרה גדולה בודאי אין עליו שום
 חיוב אפילו מדרבנן שיתפלל. וכן רב יהודה
 שהיתה תורתו אומנתו והי' חסיד גדול כמפורסם
 בש"ס. ע"כ לא התפלל כ"א פ"א בשלשים
 יום בעת שחזר על לימודו, ורב יהודה בעלמו
 אמר בשבת תיתי לי דקיימית עיון תפלה והרי
 שמאוד היה יקר התפלה בעיניו אלא מה
 שביטלו לפעמים מטעם הג"ל היתה :

טו) **הנה** בזהר הקדוש פ' תשא ויקהל
 פקודי הפליא מאד במעלות
 התפלה והודיע כי בתפלה יש בה סוד המרכבה
 וכל יסוד העבודה והקרבנות והריעוי נחת רוח
 לפני ה' הכל הוא ע"י התפלה וכחב גם כן
 מדברינו שתפלה היא כלליות כל המצות שחלוים
 בלב :

ובהקדמת ספר עה"מ כתב שבדורות
 אלו שהאזורים נחשמו
 ונחרבו ע"כ המינים אי אפשר לאדם לזכות
 ולהגלגל מינה"ר מפני שיש בזה נפש רוח
 ונשמה והנפש היא תחונה הטבועה בנוף ואי
 אפשר לטהר אותה כ"א ע"י התפלה בטובה.
 ומעתה הבין מעלת החסידים הראשונים שהיו
 שוכים בתפלה כ"כ. וברוך ה' אשר יצרני עד
 כה וזכני לעבדו באמת ובלב שלם א"ם :

פרק י

יבואר בו מעניני כללי העבודה שזכרו פה ואיוו דברים מהם יתבאר יותר
 מאשר בקודם במעט הכמות ורב האיכות ויסוד פרק זה הווי' כפודש בוותר
 הקדוש והתיקנים. וזה החלי' בס"ד :

ואית וותרנותא וליח אמונה בלא אמת. ע"כ
 מורף דבריו. וגראה לענין העבודה אשר בעת
 שהאדם מעורר בדעתו באמונת השי"ת והשגחתו
 ועובד בזה אליו והס בלא הכנעת הלב ורק
 ע"ד הכתוב מרחוק ה' נראה לי אי אפשר בזה
 שיהיה מתוך התעוררות רחמים והאהבה ע"כ
 נקרא

בפ' בלק בזה"ק (דף קצח) רבי חוקי'
 פתח כתיב והיה צדק אזור חתניו
 האמונה אזור חלציו צדק היינו אמונה אלא
 צדק דינא ממש דלית ביה וותרנותא ואתי
 מנבדה אמונה בשעתא דאיתחבר בה אמת
 לתורה וכל אנפין נהירין כדון אקרי אמונה

נקרא זה בלדס שטובד את ה' בלדק. אמנס
 אס לבבו נלמן ומרגש כמו שמכיר את כבוד
 ה' וגדולתו והר"ו בו הארת אמת ע"כ עבודתו
 נקרא אמונה. כי האמונה היא מקבלת מהאמת
 המאיר בלבו. ועפ"י יש לבאר מאה"כ בתהלים
 (י) אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ
 תמונתך. פי' דוד אמר על עלמו שהוא תמיד
 הולך באמונה בלא הפסק כלל שמאמין בהש"ת
 ובהשגחתו והגס שעדיין אינו מרגיש והוה מרת
 הידק את בלדק אחזה לשון תרגום. פניך
 נקראת המחשבה של אמונה שלמה אשר הש"ת
 הוא יחיד ואין לו השנה כלל וממשלתו בכל
 משלה ומשגיח על הכל ואלו הארי מדוהיו נקרא
 פניו מה שפונה לברואיו וכמה"כ יאר ה' פניו
 ואס אין פניך הולכים. ואח"כ אתי בא למדת
 האמונה הנובעת מאמת המורגש בלבי עד
 שפי"ו מאיר נגדו מאור שס הוי' ב"ה כד"א
 שויתי ה' לנגדי תמיד וזהו אשבעה בהקיץ
 תמונתך שזהו תמונת שמו העלם הוי' ב"ה.
 ולכן לריך האדם להיות באמונה שלמה כמה"כ
 תורה לוס לנו משה מורשה ולהשתדל בעבודה
 זו תמה עד שיזכה למוסן האמונה המורגשת
 ולאדם זה יש לו מדת שלום שאינו מהרהר
 ח"ו מחשבת חוץ וזהו מאה"כ וישס לך שלום.
 ועפ"י יבואר בתהלים (פה) חסד ואמת נפגשו
 לדק וכלום נסקו וכו' והבן :

ג) צריך האדם התפן לעבוד את הש"ת
 לשום את מחשבתו תמיד כאלו
 הוא עומד בפני השכינה והוא למעלה מראשו
 וכדליתא בזוהר בלק (קפז) וז"ל בקי"ור בתיב
 החכם עיניו בראשו. וכי באן אתר עיני דבר
 נש אלא בראשו. אלא כהא דתניא לא יהך
 ב"ג בגלויא דרישא ד' אמות מ"מ דשכינתא
 שריא על ראשו וכל חכים עיניו ומילוי
 בראשו אינון בההוא דשריא וקיימא על
 ראשו וליגדע דההוא נהודי' דארליק על ראשו
 אצטריך למשחא ואינון עובדין טבין דאיהו
 משחא ושלסח מלכא ע"ר צות ושמן על
 ראשך לא יחסר :

ג) צריך לראות שיהיה כל עבודותיו
 בזהבט הש"ת ולא ע"מ לקבל

פרס כדליתא סס בפ' קרח (קטע). וז"ל בתיב
 ע"פ ה' יחנו וע"פ ה' יסעו את משמרת ה'
 שפרו. שפרו דא שכנינתא דגמרי לאינון
 דשמרי שבת ויו"ט ובכל צלותא הוא עולה
 לה' ער דמטאת למרכבתא דאבהן עלאין
 דאינון חסד גבורה תפארת וכפוס דאיהו
 אוליפת זכות על אינון סארי צלותין וסארי
 זכוין ככל פקודין הדי יחנו והכי יסעו. זכוין
 שלא ע"מ לק"פ קב"ה נחית עליה במרכבתא
 דילי' ובר' חיון דילי'. זכוין דע"מ לק"פ נחית
 עלי' במרכבתא דעבר טט"ט ובארבע שומרין
 דליה ולרשיעייא נחית עליי' בעובדיי' דאינון
 שדין ומוקיין עון ומשחית אף וחמה לאתפרעא
 מנהון :

ד) שם בקדושים (פה) מבאר ברע"מ מעלת
 הסוכה וז"ל בקי"ור לא השנא את
 אחיך כו' הוכח תוכיח פקודא דא לאוכחא
 לההיא דחטא למחזיה ליה רחימו סגיא
 דרחים ליה בגין דלא יהעגש איהו דהא
 בקוב"ה כתיב כי את אשר יאהב ה' יוכיח
 וכמה דקוב"ה עביד ואוכח הכי יליף ב"ג
 מההוא אורחא ויוכח להברי'. קוב"ה אוכח
 לב"ג ברחימו בסתרא ואי אינו מקבל אוכח
 ליה באתגליא לעיני דכולא. ואי לא שרי' לי'
 ושביק ליה ייוול ויעביד רעותיה, בזמנא דבהנא
 רבא הוי בעלמא יהיב ליה טרעין בערס'
 ואתי רחימיה דקוב"ה ואודעין ליה אי אית
 ביה חובא דייתוב מניה ואי לאו באתגלייא
 בממונו ובבני וכו'. כנוונא דא אצטריך
 לאוכחא לחביריו ולא ייתי סיד לביישו
 בתוכחה, דקוב"ה חס על יקרא דב"ג ואפי'
 חייבוא :

ה) כ"י שרצה ללמוד לריך להכין את עלמו
 במורא וכישוב הדעת וידע אשר
 שכינה עמו. ע"כ לריך להכין ח"ע בנופו
 שיהא למודו בדרך כבוד ובהכנת הלב לפני
 הש"ת. כדליתא בפ' נח (עב) ר"י קם ליליא
 חדא למילעי באורייתא בפלגו ליליא באושפיזא
 והוה חמן חד יודאי וכו' ר' יהודא לא אסתר
 רישיה לגבוי פתח ואמר הכון לקראת אלהיך
 ישראל וכתוב הסכת ושמע ישראל מלין
 דאורייתא

דאורייתא בעיין כונה ומלין דאורייתא בעיין
לאחתקנא בגופא ורעותא כחדא :

(ס) צריך ארס להחזיק במדום השמחה
תמיד. ומי שהוא מלטער שכינה

מסתלקת ממנו. וזיאתר לריך ארס לזו בעת
התפלה והעבודה כדליתא צפ' ויחי (רמז) וז"ל
ח"ה כתיב ותחי רוח יעקב אחזיו דהא
בקדמיתא מית הוי ההוא רוחא דיליה דהא
רוחא דלעילא לא שריא בריקניא. א"ר יוסי
שכינתא לא שריא אלא באחר שלים ולא
באחר חסר או פגים ולא באחר עציב אלא
באחר דאתכוון בחידו. הנא א"ר אלעזר א"ר
אבא כתיב עברו את ה' בשמחה באו לפני
ברננה לאפקא דלית פולחנא דקוב"ה אלא
מנו חרוה דאמר ר"א ליה שכינתא שריא
מנו עצבות דכתיב ועתה קחו לי מנגן והיה
כנגן המנגן. מנגן מנגן נ' זימני למה בגין
לאהערא רוחא משלימותא דכולא דהיא רוח
שלימא, וצפ' תרומה (קס"ט) סולו לרובב
בערבות ועלו לפניו מאן דעייל לקמיה דהאי

רקיעא, אצמריך למיעל בחרוה ולא בעציבו
כלל בגין דהאי רקיעא גרים דתמן לא שריא
עציבו ורזוגא כלל דהא תמן איהו כולא
חרוה איהו דהאי אתרא גרים וע"ד כתיב
עברו את ה' בשמחה דהא אצמריך דלא
לאהחזואה בה עציבו. ומאן דאיהו בצערא
ודוחקא מפי ולא יכיל למחרי לבי' עלי'
הנינן דתרעין דרבעין לא ננעלו זכאה חולקי'
דההוא ב"נ ראשיר דמעין קמי קוב"ה בצלותא.
וצפ' ויקרא (ח) פתח ר' יהודה עברו את ה'
בשמחה הכי אוליפנא דכל פולחנא דבעי
ב"נ למפלח לקוב"ה בעי בחדותא ברעותא
דלבא בגין דישתבח פולחני' בשלימו. ואי
הימא פולחני' דקורבנא דאתי על חמאו
בסאן אנפין יקום קמיה הא ודאי ברוח תבירא
ואן הוא שמחה. אלא אתהקן בהני כהני
ולואי. שמחה בכהנא אתקיים. רננה בלואי
משהכחי על שיר לעלמין, השתא דלא
אשהבח קורבנא ומאן דחמא ותב לגביה ודאי
בסרירו דנפשא אתי והאיך אוקים שמהה
ורננה. אלא הכי אוקימנא דתושבחין דמאר' ו
וחרוה דאורייתא ורננה דאורייתא דא הוא
שמחה ורננה. ואית דמתני הכי שמחה דא כנ"י
בדבתיב

(ו) ובר' הדברים הנעשים בעולם הם כלולים
במדום, והמעש"ט הם ככללים בנ'
מדום חסד נבוכה תפארת של קדושה. ומעשים
הרעים חלילה ככללים בחג"ם של טומאה. וכאשר
מתפשטים יורדים ונחשבים במספר כ"ז מיני
שומאס וכדליתא צפ' נח (עג) א"ר אלעזר
תלת גוונין אילין בכל אינון דאתין מסטר
קדושה. ומחזיו דתלת גוונין אלין מתפרשין
לכל אינון דאתין מסטרא דרוחא אחרא וכד
תסתכל ברזא דדרגין תשבח היך מתפרשין
גוונין לכל סמיון אינון עד דעיילין לתתא
ברזא דאינון כ"ז צינורין דרשא דחפי לתהומא
וכולא ודיעא לחבימי עליונין :

(ז) עיקר התפלות מקנו אותם האבות על
שם התשכות אלו השלשה מדום
כנ"ל. ודוד סיקן תמיד אס מדום המלכות
שמיטרו ב"ה מפני גדול ממלת הקב"ה ועשו
ושמרו כל פקודיו וייראו מפני המונס. ויתאמלו
סמיד בקבלת עמ"ש שלמה. דליתא שס פ'
נח (עג) דוד מלכא חביבותא ורבקותא דילי'
בהאי אבן הוה דעלה אמר אבן פאסו הבונים
דיתח לראש פינה. וכד בעא לאסתכלא
ביקרא דמאריה לא אעיל אלא בהאי אבן
דכתיב בואת יבא אהרן אל הקדש ודוד
משבח גרמיה אני בצדק אחזה פניך,
הא חוי אברהם אתקין צלותא בצפרא
ואודע מיבו דמאריה בעלמא ואתקין האי
שעתא בהיקונה בדקא יאות. יצחק אתקין
צלותא דמנחה ואודע בעלמא דאית דין
זאית דיין דיכיל לשונא ולמידן עלמא.
יעקב אתקין צלותא דערבית ובגין צלותא
דא שבח גרמיה ואמר והאבן הוואת אשר שמתי
מצבה וכו' ומאי דכתיב והתוית תיו על
מצחות אנשים קאי על מדת המלכות כמה
דחייש ליקריה דמלכא ומסליך תמיד על
עצמו עול מלכותו. ואית דאמרי דא נמירת
ברית קדישא. [הלשן זה אינו שם כמש"כ
ורק שיערתי בדעמי פסטימוס כוננו כזה] :

כדבתיב כי בשמחה תצאו ובשלוש הובלון
וסינין לנפקא מגלותא בהאי שמחה שמחה
בלב ורננה בפה ודא היא תקונא דב"ג לקמי
מאריה כדן דעו כי ה' הוא האלהים :

ט) וצריך להכניע את דעתו ואת לבו לפני
הסי"ת תמיד ויהיה שפל בעיניו

גם לפני עיני בני אדם וכל אשר יקוסף בו
חזיה מעלה יותר כן יוסף צעמנו הכנעה
וזהו חזקת פ' משפטים (קח) קום סבא ואשפיל
גרמך קמי מארך פתח ההוא סבא ואמר ה'
לא גבה לבי ולא רמו עיני. דוד מלכא אמר
דא בנין דהוי מלכא עלאה ושליטא על כל
מלכין עלאין ושליטין דאית סמורח ועד מערב
ולא סליק על לביה לאסמאה מארחא ותדיר
שפיל לביה קמי מאריה וכד הוי לעי באורייתא
היה מתגבר כארי ועיניו מאיכין תדיר
בארעא מרחילו דמאריה. וכד אויל בין עמא
לא דגה ביה גמות רוחא כלל וע"ד כתיב
ה' לא גבה לבי אע"ג דאנא מלכא שליטא
על כל מלכין דעלמא. ולא רמו עיני בוסנא
דאנא קיימי קמך לעי באורייתא. ולא הלכתי
בגדולות ונפלאות ממני בוסנא דאנא אויל ביני
עמא ואי דוד מלכא אמר הכי שאר בני
עלמא עאבו"ב. ואנא כמה אנא שפיל ליבא
ומאיך עינא קמי מלכא קדישא וחם לי
דבמלין קדישין דאורייתא ירום לכאי בכה
ודמעין נפלין על דיקני'. וכדף (קח) אמר
ההוא סבא לב נשבר ונדכה אלהים לא הבוה
מכלל דאיכא לב דאיהו בוה אין היינו לב
דאיהו גאה לב בנסות רוחא היינו לב דאיהו
בוה אבל לב נשבר ונדכה לא הבוה. ומשמע
דאפילו אם זאת סביבות לבו היא בעלצות
מ"מ עדיפא חיבו מנסות רוחא דאמר סס
קורבנא דשם הויה בעי שמחה אבל עם שם
אלהים נחבל אע"פ דאיהו בעציבו והבירו
דלכא וזהו אלהים אתה לא תבוה :

י) גודל מעלת הכנסת חברי אשר יחדיו יודבקו
יודבקו מלב אל לב וכל אחד חובב
לחבירו כמו לנפשו היא נפלאה עד מאד וזאת
מציאם לתשובה בלחם ולהכנעה ושמחה
והטעם של מטה וחשבון הנפש והסגברות של

הילה"ר. וזוכים עי"ז לשני סולמות עוה"ו
ועוה"ב ולהתלהבות הלב בלבו"ר ולמדת האמת
והשלום ואין שכינה שורה אלא במקום השלום.
ועוד כמה וכמה מעלות מלינו זו בתורה
וזמחז"ל, ומפני אריכות הדברים אכתפק פה
עם מחז"ל אשר בזהר הקדוש (סוף פ' נח) ז"ל
ועתה לא יבצר מהם ולית מאן דיסנע עובדא
דלהון ומה בנין דהוי ברעותא ולבא חד
וממללי בלשון הקודש כתיב לא יבצר מהם
כל אשר יזמו לעשות ודינא דלעילא לא
יכול לשלמא עלייהו. אנן או חבריי דסתעסקין
באורייתא ואינון בלבא חד ורעותא חד
על אחת כמה וכמה. א"ר יוסי מבאן
לאינון מארי מחלוקת לית להון קיומא דהא
כל זמנא דכני עלמא אלין עם אלין ברעותא
ולבא חד אע"ג דמרדי בקוב"ה לא שלמא
בהו דינא דלעילא כיון דאתפלגו סיד ויפי
ה' אותם. אבל בוסנא דאתי כתיב או אהפך
אל עמים שבה ברורה לקרוא כולם בשם
ה' ולעבדו שכם אחד. ובפ' תרוסה (קבח)
כד חמינן דרעותא דההוא ב"ג למרדף
ולאשתדלא אבתרא דקוב"ה בלביה ובנפשיה
וברעותיה ודאי תמן ידעינן דשריא ביה
שכינתא כדן בעינן למקני ליה להתוא
ב"ג בכסף שלים ולאחברא בהדיה ולסילף
מניה. ועל דא קסאי הוי אמרי וקנה לך חבר
באנר שלים בעי למקני ליה כגין למוכי
בשכינתא כו' וכו' יעו"ש. ובפ' בת"ש (קז)
כד אתי לקסיה דר"ש חמא באנפוי' סיסן.
אמר עולו בנין קדישין עולו רחיסין דמלכא
עולו רחיסין דילי עולו רחיסין אלין באלין
דאמר ר' אבא כל אלין חבריא דלא רחיסין
אלין לאילין אסתלקו מעלמא עד לא כמי
זמנייהו, כל חבריא ביומי דרשב"י רחיסין
דנפשי ורוחא הוה בינייהו ובג"כ בדרא דר"ש
באתגלייא הוה דהוה אמר ר"ש כל חבריא
דלא רחיסין אלין לאלין גרסין דלא ליתך
באורח מישור ועוד דעברין פנימו בה דהא
אורייתא רחיסו ואחיה וקשוט אית בה אברהם
רחים ליצחק יצחק לאברהם מתחבין דא
דלא יעקב תרווייהו אחידין ביה ברחיסו
ובאחיה

ובאחזה יהבין רוחי' דא ברא . חברייא
 בההוא דוגמא אצטריכו ולא למעבר פנימו
 ביון דחמא סימן באנפיי' א"ל הכי :
וביובמא (ית) כשהשביעו הסנהדרין את הבה"ג
 הוא פורש ובכה והם פורשין ובובין .
 והטעם דכאשר חקרוהו הסנהדרין לכה"ג . הי'
 הכה"ג מקורא שמה ח"ו ע"י שחוששין עליו לבס
 גמרחק ממנו ואינם מתחברים עמו בלב שלם .
 ח"כ פן עי"ז ימלא הילה"ר פתח ח"ו להגרות
 עמו ולפתוח אותו . ועל ידי זה הכה"ג אינו
 שלם כי אין שלימות כ"א כאשר לבבות כלל
 ז"י הם ביחדיו בלב אחד ופן יכול הילה"ר
 עי"ז לבלבל את הכה"ג ולא יהיו מעשיו ח"ו
 רלוים לפני הקב"ה . וכן הסנהדרין מהאי טעמא
 נבו שמה נפרדו עי"ז מהתכללות שלהם
 בהכה"ג אשר על ידו כפרתם וכפרת כלל
 ישראל , ולכך אם חבר אחד נלךך להוכיח
 לחבירו על איזה דבר יקדים לפניו קודם דברי
 ריגו וחובה יתירה עד אשר יכיר חבירו את גודל
 אהבתו אליו ואח"כ יוכיחו כאח אל אח האוהבו
 ומדריכו על הדרך האמת ואות אהבה בסופו :

בחבורה' . ואמרו מרב על הבדים על אלו
 העוסקים בתורה בד צדד ואמרו ולא עוד אלא
 שאלו הלומדי' בפ"ע משכחין*) ומטפסין . והטעם
 בכ"ז מפני שהאדם הוא חכמתו צנח ולא
 בפועל והכח האלוהי הנפשי הוא בפועל ובטבע
 גמור . והמחשבה מה שאדם חושב איננה פועל
 גמור כ"א ליור דק כחתי כי המחשבה נחלפת
 והלכה לה כמו התעפות עין דרך המחשבה
 שהיא לובשת לורה ופושטת לורה ולובשת לורה
 אחרת והכל בהתעפות רגע צבת אחת ע"כ
 אחז"ל אין דברי הורה מחקיימי' אלא למוציאם
 בפה שמולאם דביבור בפועל , והנה אפילו
 הדיבור מה שמדבר אל עצמו עדיין איננה פועל
 גמור , ועיקר הפעולה ניכרת היא ונחקקה היא
 בלב ע"י פועל גמור וזה כשמדבר מלב אל לב
 חברו , וכמו בעניני טוה"ז אי אפשר לעולם
 בלא התחברות כי אדם אחד אי אפשר לו
 להשלים כל עניני הנטרותו ע"י עצמו לבד
 כ"א ע"י כמה חברים . וכמו דכתיב לא טוב
 היות האדם לבדו וכי אין האדם כי אם כמו
 חזי דבר , ואין השלמת העולם כי אם על ידי
 השלמת האומה עם בני" שהם הבאים מאור
 אחד האבות שהיו אוהבים זל"ז כמו נפש ורוח
 אחד להם כדאיתא בזוהר הג"ל . והאבות הם
 הג' שרשי המדות אשר הם שורש חילין האדם
 דקדושה והם חסד דין ורחמים אשר אי אפשר
 לעולם כי אם ע"י ג' מדות אלו . וכמו באדם
 הנשמה היא נקראת מהותו . והרוח שהם המדות
 נקרא איכותו . והנפש שהוא כח הפועל המשחק
 בגוף נקרא כמותו וע"י מהותו ואיכותו . וכמותו
 נקרא אדם . וכמו כן הם האבות שאברהם
 בחי' החכמה והנשמה שהמשיך לבני" כמש"כ
 כי ידעתי אשר יטה את בני וכו' . וילך בחי'
 הרוח ואיכות שהוא הוסיף והמשיך גם לרוח
 ואיכות בני" . ויעקב הוא הנפש השכלי הפועל
 והכמות שהוא הוסיף עוד בבניי המשכת כל
 השלימות בפועל ואשר ע"כ היה משהו שלמה
 ונמשך ממנו בעצם נפש ע"ד דוגמת השבטים
 אומות . ועיקר השלמת האומה הוא בהתפשטות
 לששים רבוא (ויש בו סוד אין כאן מקומו)
 ולכך לא נסתלק יעקב עד שראה זרעו ס"ר .

יא) ובברכות כשחלה רבי אליעזר
 נבנבו הלטידיו וא"ל
 לפרנו רבינו אורחות חיים שנוכה בהם
 לחיי עולם הבא , ואמר להם הוהרו בכבוד
 חבריכם ומנעו בניכם מן ההגיון וכשאהם
 סחפלים דעו לפני מי אתם מהפללים .
 ובניכם הושיבו בין ברכי ת"ח ועי"ז תוכו
 לחיי עוה"ב ע"ב . ולריך טעם מדוע צחר
 באלה דווקא לזכות להם ע"י לשו"ב . ונראה
 משום שהם ניקשו ממנו על עוה"ב העליון
 אשר עליו נאמר פין לא ראהה , דאלו עוה"ב
 התחתון תליא ברוב זכויות ותשובה . אבל עולם
 הבא העליון תליא בחליאת חן בעיני ה' . ומלינו
 שאלו הדברים שחושבם ר"א יקרים מאוד
 בעיני ה' . הגם ע"ד כבוד חזיריו שזהו ע"י
 אהבת חברים הסדרים על דבר ה' ונוהגים
 עטות ומיוק וגודל הסעוררות הנפש בעבודה
 ה' וכמאש"כ איש אם רעהו יסורו ולאחיו יאמר
 חוק . ועוד אמרו אין דברי תורה נקנית כ"א

(*) נדרסם (כ"ג) פתחים (ו) מנחם (י) לא נזכר כך דמשכחין וכן אמרו גם שמשכחין והשליח ע"כ ומפני

ומפני שזה הוא התפשטות הקדושה בפועל [על] עם המלך ה' בניי הבריכים לאחדות אחת ובכחם כשהם מתאחדים לקבל את התורה היחידית ורוח אחת לכל מלותיו ואותיותיו מתפשטים בצ"ר אותיות, ובשעת מעמד הר סיני עלו כל אותיות התורה לטורסם שהם י"ג מדות הנכללים בני שמות אשר גילה ה' למשה עם אק"ק הוי' לפני כמס"כ בסדר שמות והכולל הרי זה י"ג מדות שגימטריא אחד. וגם זה נכללו בשם עלם הוי' לפני כמס"כ זה שמי זה זכרי אחת דיבר א' שלבני הש"ת נכלל עם לפני בתוך עם הוי' ורק זה זכרי לאדם ע"כ אחת דיבר שמים זו שמעתי ונגרם הוא שמות בניי כד"א כה תאמר לבית יעקב והגד לבני ישראל. ובכ"ז עיקרם בניי, הרי שעלו בניי או לאחדות אחת לכן כתיב ויחן עם ישראל, ישראל דייקא בלב אחד כאיש אחד והיו ראויים לקבל את התורה אז. והנה לפני הילך הרע שנכנס לפניו בעוה"ר והתריב גם בית שני לפני שגאת חכם ועדיין מרקד בינינו, וזה לפני גודל התעורבות של מוח ותבן שעירב ערב רב בב"י ובפרט בעקבא דמשיחא ע"כ נסתר ונשכח סוד ה' ויראתו וההבנה, וכמס"כ כי לב האדם רע מנעריו וסגן נמלא בכל רוב ורוב בני אדם. ואי אפשר התחברות אחייתו כ"א לחברים המקשיבים דבר ה' או הלכה הליכות עולם החיים. אשר הם בהתאחדם יחד בלב ונפש ורוח ובדבור פועל זל"ז או ירד ה' בצבורים הנודרים את הטוב וזורקים את המון ותבן צוררים ונתחברים ע"י המאמץ את הרע וצוחרים בטוב והטוב מאחדם יחד ונעשים כלל גדול בעולם, כי הם הם באים ומתקרבים אל אותיות השמים של תורה שהם ה"ג מדות ושם ה' שוכן בקרבם, וזהו ע"ד מחולל די לעולם אני ואתה וכתיב אז נבראו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב בספר זכרון לפניו, על דרך משל המלך אשר כל עם מדינותיו טובדים אותו ושומרים כל פקודיו הנה המלך אינו כותב זאת בספר זכרון לפניו. אמנם כאשר אחר מבני העם עמד ודרש לפני העם גודל מעלות הטובות של מלך וכל חסדיו

הנפלאים אשר מפליא לעשות המיד למנו והעיר עם זה את לב הסומעים עד ששאו כתר להמלך, הלא האיש הזה מלא חן בעיני המלך כי ראה גודל לב ורזון החשק של עבדו הנאמן בכל הדבר הזה אשר עשה לרומם כבוד המלך בין עמו. ולזה יטו המלך שיכתבו את האיש הזה לזכרון טוב בספר הזכרונות שלו, וזהו מה"כ ויכתב בשמי זכרון לפניו. והרי אחת רואה בזה גודל מעלת אהבת חברים שדב"י מליאות חן בעיני ה'. וכן מלינו באברהם שלקח לעלמו חברים וירא אליו ה' באלוני ממרא. וכן במשה ואהרן ורָאָךּ ושמה בלבו וזה ע"י לאר"ם, וכן מלינו גבי מלכים שרבים בתרו בדרך הטוב ע"י חבריהם ורבים הטובים. וכן להיפוך ע"י ההדבקותם לרשעים, וכן כתב הרמב"ם שדרך בני אדם להיות נמשך אחר חבריו. ובכ"ב אמרו או חברי כחברי דאיוב וכו'. ובשענית אחו"ל היינו דאמרי אינשי או חברותא או וכו'. עוד מלינו מליאת חן מי שמשיגה על בניו ביותר כמס"כ אשר יטו את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה'. ואמר מקודם כי ידעתי. עוד מליאת חן בני שמכין עלמו ששהיה תפלתו כשומד לפני המלך, כי התפלה נקראת עבודה שכלב והיא ההכנעה גדולה אשר לא נשחצח משה כ"א בטובה והאיש משה עניו מאוד, וכתיב גביה כי מלאה חן בעיני. ע"כ ראה ר"א וגילה זאת לתלמידיו. והנה בכבוד חברים היינו שלא יפול ח"ו איזה פירוד לבבות עי"ו וחברים הם כאל"א כרב לחבירו ומקבלין דין חן דין וכמאחז"ל הרבה למדתי מרבותי ומחבירי יותר ומתלמידי יותר מכולם. וראב"ע שהפליג עלמו מחברים אחר החרש ה' לבס. והבן רמזות דבריהם בחכמה שנתחננה לבו עי"ו. והנה עיקר עלת הילך הרע הוא אז להגביה לב האדם בגדלות ולהמעיט ולהקל את העבירה. או להיפך להשפיל לבו ולהגדיל את העבירה עד שיתיישש בעלמו ויאמר לו לעלמו שכבר אין לו חלק לעוה"ב. ועד"ו אין עלם כעלת אהבת חברים וזהו איש את רעהו ויטורו שישיגו שפלות והחומר של עבירה, וכן בס"פ לחתו יאמר חוק. חוק ונתחזק: בתהלים

(ט) ברתהרים (קל"ב) מה עוב ומה נעים שבת אחים גם יחד. פירוש שבת אחים האהובים כאחים הגם שאינם מדברים ביראת ה'. כי האהבת הלבוש מתשיכס ומלרפס לאור אחד נר ה' נשמת אדם ואו ממילא יתפרדו מהם כל פועלי און. כי החילונים מהפרא דפרודא כקס נדף בורחים מאבוקת אש אור נשמתה אשר נשליבים יחד ונעשים כאבוקה ואור אבוקה כמה וכמה נרות עדם כאין נחשב ומכ"כ החילונים אשר במחשך דרכם, שהאור שלהם דומה את החשך ואת כל אנשי ההולכים בחשך ובמחשך מעשיהם, והאש שלמעלה אוכלת את התאווה והללון שבחרו להם ומכל שכן, גם יחד כשהדיבור של חיבה צניעה המיחדם יחד. כי הדיבור בעלמא הוא כמות וכלי ונפש. והרוח שמדבר על פי נביעת לבו הרי זה איכות ורוח, והשכל שבדבור הרי"ז נשמה ותהות. וכשמדבר באודנא לבא של חביון הרי"ז מתחברים רוחא ברומא וכן ננפש וגם הנשמות מקבלים בגלוי השכל והדעת שנחפס בהדיבור ועיקר הדבקות היא ברות שהם המדות והרי"ז נעשים גם יחד. ונמלא שהם נחפשים ברומא ונפפש וגם בגילוי נשמתם זה בזה ונעשים קליעה אחת כמשל מז"ל לחבורה של קניס כ"ז שהם נפרדי' בקל משברים אותם משא"כ כשהם נקלעים ואגודים והרי"ז נפפש כלי ורוחם פתילה ונשמתם שמן. וכאשר הכלי והפתילה והשמן נתרבים ונדרכים כחית למאור אז אור הקדושה שורה ואחוזת בהם כמו דמבואר בזוהר המובא לעיל (אות ב') ח"ט אח"כ כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן שזכו הארת המדות טובות והמטבת השפע שבאה פי"ג מיקוני דיקנא וזכו שיועד על מדותיו. והיינו דלמז"ל יחי כבוד חברך חביב עליך כשך דכייט שלך מחש הוא: **(י) ועיקר** הרע, ולשבת ולהלל את הטוב

ויהי זאת הכנסת' שלהם לשם שמים כמחז"ל כל כנסיה שהיא לשם שמים סופה להתקיים. וע"כ ראוי לעיין שלא יהי' צניעה עקש ופתלתול פן יתחברו עמו וילמדו ממנו, והגם שאדם זה מחיר בידו לקנות ולב אין וגם רוח אין בו כ"א הוא כמוך כמות הנפש אבל מדותיו ברע הוא ופן יכהה אורם של חבריו. וכמו שמליט אלל אברהם ויהי דבר ה' וכו' אחרי הפרד לוט מעמו. וגבי יוספטט נאמר בהתחברך לרשע פרך ה' את מעשיך. ע"כ מנקה הדעת היו יודעים וכו'. ורק אי אפשר לברוח מזה הרבה והחורה מגינא ומללא. וריב"ל ה' כמו גדול שהי' כורך א"ע עם בבלי ראתן ועוסק בחורה. ויש לעיין באיזה מדה מנונה מה שהיא מתגברת עם ומלוי הכתש בין פרלות הגדרים ולכן ישימו מלחמתם בזה. ברכו ה' מלאכיו גבורי כח. שנלחמים מלחמה ה' בעמלק, עושי דברי לשמוע, פי' עיקר המלחמה בכדי שיפשו ויתגברו היסך היליה"ר עד שיזכו לשמוע בקול דברו ויתהפך להם הנפש לעונג. וכתיב ויאמרו כל העם אמן והלל לה'. פי' שיתעוררו בדבור אמונה ועי"ז יבאו לגיר והלל לה'. וזאת אמונת ה'. וכשמירת ברית קדש שזהו מה שמתגבר הילר הרע בזה מאוד ובשפלות וענוה והתחזקות ושמתח מלוה ומשובה ובגדול אהבת ישראל ואהבת חברים ובמעלת העבודה שכלל באהבה ויראה והכולל של כולם במדת האמת שהוא עמוד ההיכון המברית מן הקלה אל הקלה ובמדת השלום. ואנא יברכנו ה' בשלום שאין כלי המחויק ברכה אלא בשלום. א"ס:

(יד) כתיב (תהלים קיט) פתח דבריך יארד מבין פתיים. וי"ל ע"פ מחז"ל אור שנברא ביום הראשון אדם סביט בו מסוף עולם ועד סופו. כיון שראה הקב"ה שיוציאים מפנו רשעים גינו את האור שנאמר ויבנע פרשעים אורם*) והיכן גנוז בתורה ע"ב. ולריך

(* המאמר הזה נזכר בדרז"ל בכתם מקומות אולם הסוים והיכן גנוז הנהיה דאמיר ז"ע לא נמא בדרז"ל, ובשמי"ר (פ"ט) ומתחמת המיני ונפתיחתא דאשת"ר (פי"א) מסיים והיכן גנוז בני"ע שנאמר אור זרוע ללדיק ובתדאין (פכ"א) כי עמך מקור חיים באורך נראה אור ואין מקור חיים אלא

ולריך בינה א' מהו הלשון בזה לומר מסוף
 עולם ע"ס. דהל"ל מראש ע"ס. ב' אם גינו
 את האור בחורה היה לו להאור להתגלות
 לכל הולמים את החורה והלא רואים אהנו
 שאינו כן. ג' האך קורא לאו"ר אורס דרשעים,
 ויתבאר בס"ד ע"פ מה דאיתא שבמאמר יהי
 אור כהיב חמשה פעמים אור נגד חמש בחינות
 שבאדם נפש רוח נשמה חיי יחידה. שבכל
 אדם נמצאים ה' בחינות אלו. ואפילו אלו שאין
 בהם רק נפש מעולם העשיה לבד שהוא מבחי'
 אופנים. בכל זה ידוע שכל בחי' ובחי' כלולה
 מן החמש בחי' אלו ע"ד נפש דנפש רונח"י
 דנפש. והגם דנפשו נמוכה מאוד כמו נפש
 מבחי' מלכות דעשי', דהיינו נפש פרטי דנפש
 כללי, גם בו חמש בחינות אלו, ומי שמטהר
 הנפש וזרות שלו שבהם רוב סיגים וכלולים מטו"ר
 מפני שאין בהם עלם הדעת. כי רוח הוא
 מרגיש. ונפש הוא טבע. ורק נשמת שד"י
 תבינה. ע"כ העיקר העבודות והעמל לטהרם
 ע"י מרי"ג פקודין וע"י לימוד תורה הקדושה
 ותפלה מלב. וא"א לזכות טהרתם כ"א ביגיעה
 רבה כמו דאיתא בזהר דבעי אשדלותא רבא
 ובני למלעי ברעותא דלכא ורוחא ונפשא
 ובדור"ר ולווי דיתקדש. ועי"ז זוכה לפתוח אליו
 אור מהנשמה שהיא מדת הבינה במחשבות
 קדושות ובינה לבא ובה אחמד הלכ מזין שעי"ז
 נמוסף בו דעת הקדושה ואח"כ יהל עליו אור
 החכמה. והגם שהוא בעלמו אינו זוכה בהארת
 הבינה והחכמה של נשמה ומי שלו הפרטיות.
 ככ"ז יתכן שיזכה ע"י הארות אלו שהם מאירים

בכלל ישראל. והעיקר מכולם שעי" כ"ז חכמה
 להארת יחידה שיגיעו לכה"פ ע"י הארת כלל
 ב"י. ומזה תראה איך שהאדם לריך לאהוב
 כאו"א מישראל בכדי שיגיע לו אורות אלו של
 ג' ראשונים. והנה הארת האמונה שלמה מה
 שהשי"ת מאיר בכלל שורש עמו ב"י הוא ע"י
 בחי' יחידה. וכמאה"כ והוא באחד ומי ישיבנו
 ונפשו אותה ויעש. פירוש השי"ת שורה במדע
 הרגון הנקראת אחד אשר ממדה זו באה בחי'
 הארת יחידה. ואין אדם יכול לזכות להארתה
 כ"א על ידי מדת הבינה שהיא בחי' ההבוננה
 ותשובה כי אלו ג' ראשונות הן בחינת אין.
 א'. זו יחידה. י' זה חכמה שנקראת י"ד
 גולמין י' זה בינה שיש בה גון שערים של הש'
 והיא נקראת מי, והו ומי ישיבנו. שממשך
 אור היחידה אליו ועי"ז מגיע אור גם אל הנפש
 שלו והו ונפשו אותה לעשות רגון קונו ויעש.
 והו ענין שאומרים במנחה בשבת אתה אחד
 כו' כי בשבת נתגלה אור הג' ראשונות עד
 שבמנחה נתפלים כל בחי' אלו ונתגלה בכלל
 בנ"י הארת היחידה. ולכן אומרים בה אתה אחד
 ושמך אחד ומי בעמך ישראל גוי אחד בארץ.
 והנה הרשעים הם מעלמא דפרודא כי לא
 יהל עליהם האור של ג' ראשונות אלו כלל.
 מפני שנפשם ורוחם טמאים ומס'א. ע"כ
 הם רחוקים מהאמונה ומתשובה. ורק שיש
 להם אור מן ג' אלו שהם בתמורתן כי זה
 לעומת זה עשה האלהים, וכנגד החכמה ובינה
 יש חכמות חילוניות ובינות חילוניות וחכמת מה
 להם שהח"ב שלהם מהתה אותם בכל הועבת
 העולם

תורה שנאמר פן חיים ומשו באורך כראה אור אלא זהו האור שברא הקב"ה ביום ראשון כו'. תבאר
 דעי' תורה ענין להאור ההוא, וכ"ס בזה"ק שנתן (קח"ט) דבכל אהר דלעין באורייתא בליליא חד
 תשאל נפיק מהאור אור גניח ואחמשיך על אינון דלעאן ביה ע"ש, וכן' הכהיר (הובא ג"כ בהשמות
 צה"ק ח"א סל"ז) אור הראשון אין כל ברירה יטולה להסכל בו ולקח מאורו טבוב וכלל ל"ב תבינות החכמה
 ונתנו לעו"ס, והייט דכהיב כי לקח טוב נתתי לכם תורהו אל תחטבו הוי לאמר אורם של תושב"ע"ס כו'
 ע"ש, ובתנ"ך שם טוב בשם ה"ק מוסדו"ב שאמר בשם רבו הכזש"ס שנין מאח"ל באור הנברא ביום
 הראשון הכוונת על החורה הקדושה שמתחלה ר"ה הקב"ה ליתן אור נגלה של התורה ואודותיה לעולם.
 ואח"כ נגזו הקב"ה והיכן נגזו בסיפורי משניות של התורה עיי"ש סיפב :

הנאולה הכללית איננה בזה כ"א ע"י בחינת
 כתר יחידה אשר מאיר באור גדול בכלל בני
 ישראל, ואהרן ע"י מרתו אהבן שלום ודודק
 שלום. וכתיב ביה וראך ושמה בלבו שה"י לו
 גדול אהבת חברים זכה עי"ו לכהונה מפני
 שאותיות כהן הם אותיות יחידים ע"ד זוני
 האותיות שחבונם עשרה א"ט צ"ח ג"ו ד"ו
 כולם עשרה נשאר ה', י"ל כ"פ ל"ע מ"ס
 ונשאר נ'. 'ק'ר'ש'ת'ס'ן'ף'ן הכפולים הם
 מהפרי מאות ואלף הוא אחד ובו נעשה גם כן
 מספר אלף. קן היא אלף וכן ר"ף ש"ן ת"ס
 ונשאר ר' (ע"י ח"א סוכה ג"ב). והר"י כהן
 רומז על יחידה לכך וזה לאורים ותומים
 שהמשכת רוק"ק שלו הוא מהארת יחידה.
 ובמקדש שני חסרה אר"ת ושמן מחסה מפני
 שנתמעט בעבור"ר בחינת אור יחידה. וע"כ
 נסתם קילס. וזולת דניאל שהוא בעלמו שזכה
 לבחי' יחידה עד שזכה לראות עתיק יומין ע"כ
 אליו נתגלה הקן. אולם נאמר לו כך וסתום
 הדברים. והנה החס"ל שלעמיד יהיה ג"כ ע"י
 הארת יחידה ולכן נבשר דניאל על החסיה
 שהוא יקום לגורלו, ואל"ל ואתה לך לקן ותגות
 ותעמוד לגורלך לקן הימין. יתכן לבאר ע"ד
 הזוני אותיות הכ"ל שאותיות קן הם בס"ס
 אלף ורומז שהוא מקבל מהאות הא' שהיא
 יחידה סוד החס"י וזהו קן הימין דקדושה.
 ויעקב קיבל בחינה זו ע"י שני אותיות ת"ס
 כמאה"כ ויעקב ח"ס ת"ס ע"כ יעקב אבינו לא
 מת. כי הופך עליו אותיות מ"מ לאותיות ת"ס,
 ות"ס הוא מספר אלף שהוא חי כי המ"ס מאותיות
 ד'ס'ן'ף'ן שבסופי מיבות. והרי שסוד החס"י
 וכוד כתר תורה וסוד הארת אמונה שלימה.
 כולם חלויים בזהב חמים לבני"ו וזיוהר ויותר
 לחברים מקשיבים ויעקב בעת הפגישו לכן קרא
 לבניו אחיו, בכדי שעי"ו יגלל ממנו כי לבן ה'י
 אחיותו נצוה מאוד בכת הכ"א שהיה אחו
 ביחידה דקליפה בבחי' חג חור הכ"ל אשר
 ע"כ נקרא לכן. ולכך הולך יעקב ליקח לו
 אז בחי' אהבת חברים למאוד בכדי שהוא יעורר
 בחי' יחידה דקדושה. כי על לכן נאמר ארמי
 ארוד אני ומחז"ל לכן ביקש לעקור את הכל
 שרלס

הפולס ונגד היחידה הם מחזיקים כל הגדולה
 לעלמם באמנם אני ואפסי עוד. וזה היה
 ענין פרעה שהוא אמר אני פרעה ואפסי עוד,
 ואמר מי ה' אשר אשמע בקולו. אמנם השי"ת
 שיבר את הכח שלו ומה שה' או מיעוט אור
 היחידה דקדושה שלא האירה בכלל צ"י כי אם
 ע"ד נקודה. אחר שנשבר פרעה נתגלה אורה
 ולכל בני"ו אור במושבותם. ויל"מ היתה ע"י
 הקב"ה בעלמו שנתלבש בבחינת יחידה הנ"ל
 כמאה"כ ועברתי בארץ מצרים וכו' אני ה'
 ואחז"ל אני ולא ע"י שליח כי אם ע"י מדה זו
 הנ"ל וע"כ זכו בני"ו לאמונה שלמה של הארה
 כללית. ובשעת חס"ת זכו לבחי' יחידה פרטית
 כאח"א וזהו אהה הראת ותרגומו הא' אתחיות
 לרפת כי ה' הוא אליהם אין עוד מלבדו שזהו
 ע"י שזכו לבחי' יחידה אשר בה נתגלה אור
 הפעם כבוד ה', וזכו זאת ע"י הסורה שהיא
 נמשכת מעתיק יומין ושערי' בתלג חור, דר"ל
 שזכו הארת יחידה נקראת בחי' זו עתיק יומין
 שהוא למעלה מהזמן והשערות הם נלוות
 הארת מקור החסד וזהו בתלג חור, והשערות
 הם רזין ראות וא"י גימטריא י"ג כמנין אחד
 וכשנתמלאים בחשבון מאות או אות ו' פשוט
 גימט' ת"ר. והר"י תרי"ג פקודין של תורה
 כך אח"א נכתארי". והרי שהתורה נמשכת
 ממקור האחדות ובחינת יחידה והיא נקראת
 כתר על ידי עוד שבע מאות דרבנן. וכן עולה
 מספר האותיות של עשה"ד שהם עד אשר
 לרעך גימטריא תרי"ג ותיבת אשר לרעך ז'
 אותיות ובס"ה בת"ר ור"ל אשר לרעך הם
 התכו"ל. וגם הפי' אשר מלשון יישר כחך אם
 תהווב לרעך. והרי שפ"י אהבת חברים זוכים
 להארת הכתר שהיא שורש האמונה האמיתית
 הנקראת יחידה ויחן ישראל כאיש אחד בלב
 אחד זכו ע"י הארת בחי' שורש מדה זו של
 יחידה והיא נקראת אין שמיאורה לאדם שהוא
 שפל בעיניו ועניו כי עי"ו הוא אהוב לחברו
 כי רואה חסרון עלמו ומעלה חברו. ודניאל
 חפני שהוא זכה לבחינת יחידה של עשי' שהיא
 במלכות ע"כ נקרא ע"ש אל ארמי המאיר
 בעש"י. וזכה לראות את הקן שלעמיד. כי

שרצה לפגוע ח"ו אמונת יעקב ובניו ע"כ קראם יעקב אחיו, והנה כח של הסט"א היא ע"י גניבה מה שגונבים מהקדושה ע"י חטאי הדור. ואפילו נביאים כתיב בהם ואלו דבר יגונב. והגנבה של בחי' זו דיחידה הם גנובים מן השלשה אלפין אשר נמלא ביחודי השמות הקדושה המבואר בסידור האר"י גבי נר שבת, הוי' אהי"ה, הוי' אלקים, הוי' ארנ"י, מפני שהם בג' שמות המורים על דין וע"י מלות נר שבת שגר גימטריא כמספר הג' יחודי שמות הג"ל על ידי זה בא הארה לנפש רוח של בניו וגם חוטפים מהס"א הגו"ר וגם הארת אלו הג' אלפין. והגרות הם שמים כי נכפל ענין כ"ר כמבואר שם ע"ד חשבון השמות, וכאשר חוזה"י גו"ר וג' אלפין מהשני גורות של סט"א נשאר בכל אחת רמה וזהו ה' רמה יודך כל יחיוון. ושני פ' רמה גימ' ת"ף פי' שהס"א יהי' נחלים על ידי השבת ולקחת כחם ממה שגונבים מהקדושה ובהחזר ושוב אל הקדושה, ומכבה נר שבת לנר סט"א, והעיקר קבלת הסט"א הוא משם אלקים המורה על רוב דין. אולם יעקב המחיק את שם זה, כמה שהחליף את האותיות האמצעיות על האותיות הקודמין. ונעשה משם אלקים שם של רחמים שזה אכדטס כדאיתא בגוונת הסיודור של פסח. והוא גימ' ע"ד ותיבת ע"ד מורה על בחינה זו דיחידה שהיא עדי עד המדה הראשונה. והכי לה"י כשהחליף על כד"ט הר"ו גימ' גל וזהו ויקרא לו ג"ל ע"ד. ורומז שיעקב המשך אליו אור יחידה והיא נקראת ארך אפים. ולכן קרא לו יגר סהדותא יגר לשון גרה לא יגר. שהבטחה המעלה גרה הוא כמו ספיוה האכילה שבבטנה כאשר נתעכלים מעט מעלים ריח וליחות המאכל צפיה ולכן היא גורה אותם, וכס"ג הוא האריך דקליפה קולטת אללה סגים ופסולת מבחי' יחידה, וזהו לכן קרא לו יגר סהדותא:

סו) ועתה נחזור לראשית דברינו. כי החמשה אור שבחורה מורה על בחי' אורות החמשה בחינות מה שמאירים אל האדם השלם והם כח"ב שהם יחידה ח' ונשמה

הפארת ומלכות שהם רוח ונפש. וזוכים בהם ע"י התורה לשמה וע"י קיומה באהבה רבה ויראה שלמה. והנה בהבחינה עליונה שהיא יחידה דארת דקדושה אין להסט"א שום אחיזה בהבחינה זו למעלה. ורק על ידי השתלשלותם וירידתם למטה גם הם יונקים ממנה. משא"כ בחיה שהוא נגד חכמה שם יש מעט דינים קדושים סמוכים ומה מוכל הסט"א לינק קצת ומהנשמה הם יונקים יותר ורק לא ממנה אלא מהשפעתה כי בינה הם הנשמה אע"ג דאיה רחמי דינין מתערין מינה. וביותר מכל יונקים הסט"א המה מהרוח והנפש והם כולם נשמרים ע"י בחי' אריך שהיא יחידה, וזהו ויאמר אלהי יחי אור שזהו הארת יחידה. ויהי אור זהו ח' חכמה שאינה דומה כ"כ ליחידה כחש"כ שבסביבותה נמלא דין ולכן לא כתיב ויהי קן. וירא אלהים את האור כי טוב ר"ל שטיקרו ועלמותו טוב שזהו נשמה דבינה. ויבדל אלהים בין האור וכו' זהו רוח שהוא לריך מאוד שמירה והבדל מן הרע. ויקרא אלהים לאור יום זהו הנפש שהיא אין לה אור מעלמה כי אם ע"י אור הג"ל. וזהו לאור יום. יומם גימטריא אל ארני בחי' נפש דעשי' אשר קיומה הוא ע"י אור הג"ל של יחידה. והנה מי הוא הזוכה לכל זה. זהו דווקא העובד מפינימות הלב והנחת ומשתדל בכל עוז ומס"ג וכל כוונתו היא לשמה. ומתוך אהבת חברים כחש"כ שעל ידי מדת האחדות מעורר ע"ע ג"כ כח האור הזה והנה האור הראשון מה שהאדם משיג הוא שנכנס בו יראה בלב ונפש עד שהוא מכיר ע"י ארך שהוא רחוק מאוד מעבודת הש"ת האמת והאמונה שלמה מאהו"י. והשני משיג אח"כ לבוא למדת אהבה ושני פעמי' אור גימ' ואהבת שזוכה לאהבה ותסוקה גדולה. והשלישי שזוכה אח"כ לתשובה שלמה והארת ג' ראשונות מתוך הארת יחידה שהיא בחי' בתר כי ג"פ אור גימט' בתר*) וכל אלו זוכה ע"י אהבת חברים שהיא המעלה את האדם ממדרגה למדרגה. כי בתר לריכה להיות כלולה מכו"מ גוויץ כדאיתא בזוה"ק צענין תפילה בלבור. ואדם אחר ט"ז יחידי וגוון אחד. ומשא"כ חברים מקשיבים

(*) פי' זה מה שג"ל:

מקשיבים שמתקשרים ונכללים מלב וכפש
 ציוד. ואז המשא עליהם בעול העבודה ג"כ
 נכפלות כמח"ל אינו דומה משא של אחד למשא
 של שנים שכפולם מרובה במדת כפולה כפלי
 כפלים הרבה. וכאשר הם מקבלים זמ"ל באהבה
 ועשה בנייהם הארת יחידה ממדת האחרות
 וזה בחינת כתר מן הכמה גוונים שמעוררים
 בנייהם המיד. והשי"ח מעלם תמיד טבור זה
 ממעלה למעלה. כמ"כ אז נדברו וכו' חושב
 הפסוק מעלותיו, אחת ויקשב שהשי"ח מקשיב
 ומשמוק אליהם. ב' וישמע שהוא שומע בניותם.
 ג' ויכתב. ד' שהכתיבה היא בספר זכרון. ה'
 באותו ספר אשר לפניו. ו' באותו ספר הדיקו'
 שליראי ה'. ז' ולחושבי שמו שזהו שם שמורה על
 יחודו ית"ש והיא בחינת כתר ויחידה. וזהו
 פתח דבריך יאיר שזהו בכדי להתעורר מזה
 האדם שידע התכלית הכוונה אשר העיקר
 להאדם היא הארת האמונה ודיקיות ופירת
 הנפש ורוח וקישוע המחשבות ודב"ז הוא מבין
 פתים. כי פתי גימטריא ת"ן וכמ"כ לעיל
 שהטמא הוא ניחץ מפני שהוא בגאווה ופי"ז
 מאבד את הני"ר דקדושה להארת ג' אלפין שהם
 אורות של המתקה ובאה מן ג' ראשונות
 דקדושה. וזהו מאמר הכתוב עדות ה' נאמנה
 מחכימת פתי. וקל להבין זאת מתוך דברינו
 ה"ל. והנה הזוכה לנרנח"י הרי זה נקרא
 עולם אחד שהנפש הוא סוף עולם שלו. והיחידה
 אם שהוא ראש עולם שלו בכ"ו הפנימית של
 יחידה היא בחי' נפש של עולם הגבוה ממנו,
 כי נפש סוף עליון נעשית ראש ויחידה בעולם
 שלמטה ממנו. וזהו מסוף עולם ועד סופו:

מקשיבים שמתקשרים ונכללים מלב וכפש
 ציוד. ואז המשא עליהם בעול העבודה ג"כ
 נכפלות כמח"ל אינו דומה משא של אחד למשא
 של שנים שכפולם מרובה במדת כפולה כפלי
 כפלים הרבה. וכאשר הם מקבלים זמ"ל באהבה
 ועשה בנייהם הארת יחידה ממדת האחרות
 וזה בחינת כתר מן הכמה גוונים שמעוררים
 בנייהם המיד. והשי"ח מעלם תמיד טבור זה
 ממעלה למעלה. כמ"כ אז נדברו וכו' חושב
 הפסוק מעלותיו, אחת ויקשב שהשי"ח מקשיב
 ומשמוק אליהם. ב' וישמע שהוא שומע בניותם.
 ג' ויכתב. ד' שהכתיבה היא בספר זכרון. ה'
 באותו ספר אשר לפניו. ו' באותו ספר הדיקו'
 שליראי ה'. ז' ולחושבי שמו שזהו שם שמורה על
 יחודו ית"ש והיא בחינת כתר ויחידה. וזהו
 פתח דבריך יאיר שזהו בכדי להתעורר מזה
 האדם שידע התכלית הכוונה אשר העיקר
 להאדם היא הארת האמונה ודיקיות ופירת
 הנפש ורוח וקישוע המחשבות ודב"ז הוא מבין
 פתים. כי פתי גימטריא ת"ן וכמ"כ לעיל
 שהטמא הוא ניחץ מפני שהוא בגאווה ופי"ז
 מאבד את הני"ר דקדושה להארת ג' אלפין שהם
 אורות של המתקה ובאה מן ג' ראשונות
 דקדושה. וזהו מאמר הכתוב עדות ה' נאמנה
 מחכימת פתי. וקל להבין זאת מתוך דברינו
 ה"ל. והנה הזוכה לנרנח"י הרי זה נקרא
 עולם אחד שהנפש הוא סוף עולם שלו. והיחידה
 אם שהוא ראש עולם שלו בכ"ו הפנימית של
 יחידה היא בחי' נפש של עולם הגבוה ממנו,
 כי נפש סוף עליון נעשית ראש ויחידה בעולם
 שלמטה ממנו. וזהו מסוף עולם ועד סופו:

(י) המעלות של אהבת חברים מהם
 נמנו בהמ"ח דברי' שהתור'
 נקיים בהם. בדיבוק חברים, המכיר את מקומו.
 והשמח בחלקו. ובעטו. מעמיד את חברו על
 האמת ועל השלום. ומודה על האמת. ואינו
 נושא סניגור לדבריו. ודן את חברו לקף זכות.
 מחזיק בעול עם חברו. בארך אפים. ואינו
 אף הכריות. אוהב את הסוכות. אוהב את

מחשבים. מתרחק מן הכבוד. ואינו מגיש לבו
 בחלמודו. ואינו שמח בהוראה. ומתיישב לבו
 בחלמודו. ובעריכות שפתים. הרי אלו כ"ב
 מדות מן המ"ח מדות שמתנו להם חז"ל אלא שחז"ל
 לא מנו מדת המורה על האמת וכללו אותה
 בהמדה שאינו שמח בהוראה ומעמיד את
 חברו על האמת ובייטו כיון שאינו שמח
 בהוראה דעתו ואינו רוצה רק להשמיד את
 חברו על האמת א"כ בודאי כשיבין שאין בדעתו
 נכונה הלא יודה על האמת. וכן כללו מדת שאינו
 עושה סניגור לדבריו מפני שזה גם כן נכלל
 בדבריהם ה"ל. ועוד הלא כבר מנו בעטו.
 אמנם כאשר אגתנו באים למספר המדות מה
 שאהבת חברים נקנה בהם חשבנו גם אלה
 למדות בפ"ע מפני שאינו דומה הקונה את
 הדבר ע"ד הכלל להקויה את הדבר על דרך
 הפרט. ואם ירצה לקנות אהבת חברים כראוי
 יראה שלריך לשום דעתו ולבו ביגיעת נפשו
 והשתדלות רב לקנות את כל מדת ומדה מאלו
 בפ"ע. ולא ישיג אהבת חברים כראוי באש
 : שיוחסר לו דבר אחד מאלו הכ"ב ה"ל:

(י) בהרב הכוונת של חיי אמת הן בעוה"ז
 והן בעוה"ב מה שיעקרם תלוים
 במעלות של אהבת חברים כבר ביארנו לעיל
 מזה. וכן מבוחר למעלה ג"כ גודל ההפסד
 בהעדר ענין זה מה שהלילה יורד ח"ו בפחיתות
 מי שמונע א"ע מאהבת חברים. ובכ"ז ראינו
 עוד להוסיף אומץ בזה. הנה כתב הרמב"ם
 ז"ל בה' דיעות ששבע האדם להיות נמשך
 אחר חבריו. פ"כ ישחול האדם להיות דבוק
 אל אנשי אמת וכו' יפ"ש. וכבר ביאר בכתובים
 במשלי וקהלת ענין זה וכש"ג למטן חלק בדרך
 טובים ואורחות לדיקים השמור. ומקודם הזכיר
 ואמר טובנה הנלרכה להילך מדרך רע מאיש
 מדבר ההפכות, להילך מאשה זרה העוזבת
 אלוף נעורים וברית אלהים שמה, הולך את
 חכמים יחכם ורעה כסילים ירוע. בז לרעהו
 חטא ומחוק עניים אשוריו. ברוב עם הדרת
 מלך ובאפס לאום מחתת רזון. כל באים לא
 ישובו וכו'. אוהב מוכר אוהב דעת ושיגא
 טובחת בער. דאנה בלב ישימנה. הפך
 מחשבות

מתחנות באין סוד וברוב יועלים תקום . פורע מוסר מואס נפשו ושומע תוכחת קונה לב . און שומעת תוכחת חיים בקרב חכמים תלין . בכל עת אהב הרע ואח ללרה יולד . טובה תוכחת מגולה מאהבה מסתרת . נאמנים פלגי אהב ונעמרות נשיקות שוגא . ונקהלת ולא' איך יחס . ואס יפול האחד ואין שני לו להקימו , וכבר אחז"ל אר"ע ואהבה לרעך כמוך זה כלל גדול בחורה . והלל אמר כשביקש ממנו הגר שיאמר לו דבר אחד שהיא כרגל אחד אשר כה"מ נכלל בזה אל דסני עלך לחברך לא תעביר . וכבר האריכו בעלי המוסר בספריהם בגודל מעלת אהבת חברים . ולהחכם יספיק הקיטור כי הכלל בכ"ז אין חכם כבעל הנסיון ומי שזוכה לטעום בלבו עריבות וטובות אמת של אהבת חברים הלא הוא בעלמו ירוף אח"ז כרוף אחר סמא דחי :

יח) ודנה יש בו אבני מלואים ע"ד המחקת הסוד במעלת אהבת חברים שעל יחיד אחז"ל עליו נאמר ישב בדר וידום . כי נטל עליו ולא נכתב בספר הזכרונות . פי' כי סיחוד הוא רק בחי' נפש בזהו בחינת יראת הסגש מדה אחת מהעשר ספירות וגם [העבוד] בשביל עוה"ב בכלל זה והוא ישב בדר וא"כ עמיד' אשר עמידה היא בחי' המדות השייכים לרות והוא רק במדת המלכות הנקרא דרכו בדר פי' בדר גימ' פשרה והוא אינו עולה כ"א במדה טחחונה של בדר . ושמו ארני עה"כ ס"ו . זכן עולה גימ' חיות וידום והטעם מפני שעבודתו אינה רק חמת המלכות שהם מה שחמתיו הם עלמא דפרודא ואינם נחשבים אלו האנשים רק ע"ד אות אחת מן התורה . ואות אחת איננה חובה לעולם . ע"כ אינו נכתב בספר זכרון , מפני שני פעמים כי ספר זכרון אינו כ"א במדת היסוד כי רק שם הוא כח הזכרון , והוא עדיין מבחין כי אין בו בחינת רוח כלל . והטעם השני כי אות אחת אי אפשר שירשם בספר מפני שאינו חובה . והאדם הוא חסר רוח והוא גם כן מבחין בעלמא דפרודא ועבודתו עדיין נקרא שלא לשמה משא"כ

נבי שנים אהובים יחד כתיב בהם ויכתב בס' זכרון ליראי ה' פי' יראים מפני גדלות שמו וזה ליראי ה' ולחושבי שמו . והם זוכים למדת יסוד הנקראת אל חי שזהו כללי המדות הנקראת רוח . ונקראים בני אל חי שש להם חיות ודבקות כמאה"כ ואחס הדבקים בה' אלהיכם חיים . ועבודהם מתעלה בקודש בעלמא דיתודא שענינם הוא עם מדה השלום שמו של הקב"ה . ושלום הוא יסוד שני שמות כדאיתא בפע"ח שעולה כן חשבון הכפל שם ארני עם שם הוי' [אפ"י דפ"ה נפ"ו יפ"ה] וכו' עולה ש"פ שזה נגד מדת יסוד ברית קודש ש"פ במדה זו ש"פ ליטורות וכן עולה שלום עם הדי' אותיות :

זוה"כ לנח והוד שהם מבהיקים במדת השושבינות ונקראו נו"ה סרין שושבינין דמלכא . וזוכים למדת תפ"א ר"ת שזהו מה שמפארים את כבוד ה' ואת הורתו ועבודתו ומפארים זה לזה ובאים לשמחה כמאה"כ איש את רעהו יעזרו ולאחיו יאמר חוק . וזוכים לגבורה מפני שכל אחד מחזק את חברו ושנים מגביהים ביחד משא כפולה ומכופלת ונעשים כחבל החזק להיות מחגברים בעבודתו ועד הינה"ר כמאה"כ ברכו ה' מלאכיו גבורי כח . וכאשר החברים הם מתרבים נעשים חיות מכמה לירופים כי בחיבה בת חמשה אותיות יש בו ק"כ לירופים . ובחיבה מששה אותיות יש בו חש"כ לירופים . וכבר פירש"י בחומש כח מעלת המרובים במלוא נגד המלחמה ושנים יניחו רבבה . וזוכים לחס"ד שהיא מדה האהבה פ"י אהבתם זה לזה . וזוכים לבינה כמשחז"ל אשר אחד הלמד יחידי מתפש משח"כ שנים אחז"ל מחבירי יותר מרבותי . ומתחדדים יחד כסכין על סכין . וזוכים לחכ"מה סקרא שמן . כמאה"כ שנת אחיס גם יחד כשמן הטוב . ושמן נקרא חכמה . וזוכים לכת"ר כמו שכתבנו לעיל . ולא עוד אלא שזוכים לייג מדות של רחמים . כמאה"כ כשמן הטוב כו' היורד על הזקן זקן אהרן שזהו ייג סקוני' דיקנ"א . ויש שהוא פגם בנפש ונמקן ע"י כללות חברו ומה שמבירו הוא שלם בבחינה של פגם חברו וחברו זה יש לו פגם רוח או שאין בו עדיין רוח

ח"ח כלל ונתקן ע"י חבריו ובחינות אלו יש בהם אלפים ורבעות במ"י. ע"כ מה שהחבורה של רע"י ידידים ללא מהפזשין יותר מרוב' לירופ' אהבה יותר מלואים בכל הכרכות בזה ובנא :

בעזרת הצור. בוראי וקוני. סריק פרק עשירי. וחלק שני. 'שלב"ע

וב"ה אשר עזרנו להתחיל ולגמור ולסיים החלק שני של דברי בירורי המדות סלח בלולה בשמן לרצון. ובן יעזרנו לקיים וישמרנו סבל מחשבת פיגול ופגע חיצון. ויעלה דברינו בעולה וכובח על סובח ה' לרצון. אמן ביה"ר.

וברוך ה' לעולם אמן ואמן

חלק ג'

עשרה פרקי התשובה

פרק ראשון

כח אחד אשר הוא יפעיל בכל כמו בכל הנפעל ממנו וכן בהנפעל כח זה הכלול ומקבל בו את כח המפעיל ונק' יסוד. וילמדך עוד כח אחד כח הכולל את הכל אשר ע"ז יגיע מהם הסכלית הטוב והמוטיל. והר"ז עשרה כחות אשר בהם נברא העולם :

ב) והנה כאשר האומן עושה בנין גדול ומפואר ובהבנין הזה נמלאו כמה וכמה אלפים ענינים וכולם הם בחכמה נפלאה ואנחנו רוצים להתודע את החלק המובחר ממנו. יכולים אנחנו להתודעות אחרי אשר נחקור בהם באלו העשרה מדות אשר בהם בנה את כל הבנין. איזהו החלק אשר בו נמלא חלק החכמה הגדולה הכלולה ביותר הרבה והיא נפלאה מאד מן כל אשר נמלא זולתו בכל שארי חלקי הבנין. וכאשר נמלאו בנין כי זהו אליו מבחר כוננו. וכאשר נסבוק עוד בזה החלק ע"י חקירתנו על דבר טעם הסכלית ונמלאו לאותו החלק שהוא זה חלק הסכלים

א) בראשית אחז"ל בשביל הסורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו ראשית. יתבאר כי בהורה יש בה חמשה בחינות הנקראים ראשית והם מורים על גדול מעלתה הנפלאה. א' ראשית במנין. ב' ראשית בזמן. ג' ראשית בכח. ד' ראשית ברעון. ה' ראשית בבנין. וביאורם. בראשית במנין כי השי"ת ברא את העולם עם עשרה מדות ברעון אשר רצה לברוא את העולם בכל תוארי בלגיה ופרטיה. ובראם בחכמה ותבונה. והר"ז רעון חכמה ותבונה ובנאו בחסד כפי הנדרך להעול' להתקיים ולהיות מניע חסדיו לכל הפרטים שבועל' לכא"ל לפי ערכו. והגבילים בדיו ומה שהחסד בהם הוא עם גבול מלומס. ומצום ברחמים כמה שיתקף בכל דבר את החסדים עם הדיו יחדיו וכאשר המוציג ראה שילמדך חלק אחד שיהיה הוא נוסע יותר לחסד ונקרא גח. ועוד ילמדך בו חלק אחד שיהיה טעם יותר לגבורה ונקרא הוד. וילמדך בעולם

ה
ח
ט
י
יא
יב
יג
יד
טו
טז
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט
י
יא
יב
יג
יד
טו
טז
טז
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט

התכלית מן כל הבנין. אז יהודע אלינו בבירור כי זה החלק הוא העיקר והמובחר מכל הבנין. וכאשר נחודע עוד שהחלק הזה הקדמו האומן ובנאו והשלטו זמן רב קודם שאר כל הבנין והשתעשע בו יוגדל אלינו ידיעת המובחר הזה עוד ביותר. וכאשר יהודע אלינו אשר האומן שם כל מחשבתו וחכמתו בזה החלק וע"פ סדר החכמה אשר שם בדעתו וחכמתו הנפלאה וכללם בזה החלק המובחר וע"י כללי ופרטי וסדרי זה החלק המליא אח"כ ממנו דוגמא לבנות בלידו ודוגמתו את כל שארי בניו. וכל החכמה אשר שם בכל שארי בניו אינם שכליות חדשים כ"א שהם בליד ע"פ חלק אחת מאלפי אלפים מה שכבר גילה אותם באותו החלק המובחר. אז יהודע אלינו ביותר ביאור הדעת הברור אשר חלק הזה הוא המובחר אלינו להאומן ועיקר רעונו בו. ואשר ע"כ הקדמו בזמן והקדמו בזמן, ר"ל אשר מכל המדות העשרה שהם יסודי הבנין הלא ראשית מנינם הוא מדת החכמה כי הרעון הכמוס לא נדע. וראשית התגלות השכל אלינו בזה הוא ע"י מדת החכמה אשר אהנו מכירים בכח הפעולה הנראית לעיני המשביל. והר"ז בהחלק המובחר מה שאהנו רואים בכל החכמה הנפלאה אשר בו מזה אהנו רואים שהוא ראשית המנין הכל. ומזה שודע אלינו אשר החלק הזה בו נמלא כל התכלית הטובות והמושליות אשר יושג אלינו מכל איכות הבנינים האלו ואין להם התכלית והשלמות שיהיו כפי כונת האומן כ"א על ידי החלק המובחר הזה. מכל זה נבין ונכיר, כי ראשית הרעון של האומן היה בו. מפני שהרעון מהייחס אל התכלית. ואין האומן החכם רוצה בדבר כ"א ע"י התכלית המכון הטוב. וכיון שבו נמלא התכלית מזה נודע שהוא ראשית הרעון שלו. וכיון שזה החלק עשאו האומן בראשית הזמן קודם להבנין ורצה בו ביותר שהוא קוטב התכלית והכנים בו ראשית המנין שהיא החכמה הנפלאה, ועשאו כלל גדול כולל בו בשלמו כל שארי חלקי הבנין עד ששאר חלקי הבנין אינם כ"א פראים קטנים. וכמו הלל

היולא מן האור. והרי זה יהייחס אליו לאמר שהוא ראשית כח נגד כל שארי הבנינים. והוא ראשית כל הבנין. מן המשל הזה נבין את המשל כי הסורה הקדושה אמרו חז"ל שהיא קדמה לעולם שני אלפים שנה. והב"ח השתעשע בה. ועליה כתיב והחכמה מאין תחמל. כי גנו בה סוד החכמה הכלולה וגדולה מן כל העולם והר"ז היא ראשית המנין וראשית הזמן, והוא האדרתילת האומנות כמאה"כ ואה"י אללו אמון. ואמרו חז"ל אמון זה אומן ש"י הסהבלות בחורה ברא את העולם. והר"ז הוא ראשית הבנין וראשית כח. וכיון שהתכלית הבריאה היחה בשביל שב"י ישמרו ויקיימו את הסורה. הר"ז הסורה ראשית הרעון והר"ז ביארנו כי הסורה היא ראשית המנין והזמן וראשית הרעון והבנין וראשית כח של כל יצירת העולם :

ג) ובודאי לא שייך איכות הסורה אלא הם הכל לזוים והדרכת אדם כ"א ע"י בני אדם המוכנים לבוא והם יקבלוהו כי הסורה היא שכל אלהי הניתנה להורות את המושכל בכל הנאמר בה. והיא באה להיות נפעל ע"י הפועל וא"כ בודאי כמו שהסורה קדמה בראשית מחשבת הב"ח. כמו כן קדמה מחשבת ישראל המושבלים והפועלים אותה ואין תכלית הסורה כ"א שתהיה היא מחברת הקודש להיות ב"י מחוברים על ידה להב"ח כאשר יקיימו אותה וישמרו אותה כמאה"כ ואתם הדבקים בה' אלהיכם ונקראו ב"י בניי לה' ע"י שששים רעונו ומקיימים את תורתו. והר"ז נראה שישראל קדמו ועלו במחשבת תהלה להורה כמו שיקדם במחשבת החלק איכות בננו לאיכות עבדו המורה המדרוך של בננו. אולם משני שסורה שבורשה למעלי אלוהם מאור השכל השופע מהב"ח ושם אורש ב"י כבהינת נשמה לנשמה. נמלא בהשורש תורה וב"י אחת. ע"כ יתארו בקדמה אחת בשורשם :

ובתדב"א אחר שדרך העולם לאמר שמתחבת הסורה קדמה לב"י ואזי אומר מחשבת ב"י קדמו לתורה. ויתכן בזה כי הסורה היא היחה כלי אומנותו של הקב"ה אשר

ולכן מלינו בשופטים אשר הגם שב"י חטאו
 מאד בפ"ג ובג"ע וכו' ועזבם ביד האומות
 אחר שזעקו לפניו מיד הושיעם כמאה"כ
 בשופטים (כו"י) ויאמרו ב"י אל ה' חטאתו וכו'
 ותקלר נפשו בעמל ישראל. והנה אחז"ל אשר
 הושע הוא היה הנביא ראשון שקרא על התשובה
 וכתיב בו ורחמתי את לא רוחמה ואמרתי
 ללא עמי עמי אתה והוא יאמר אלהי, והר"ז
 התגלות נפלא מהאבהה אשר הוא מודיע
 לב"י כי בעת שחס לא רוחמה ולא עמו בכ"ז
 רחמי ה' עוד לא כלו מהם וקוראם עמו ומושכם
 בעצמות האהבה אליו עד שהם ג"כ ישובו
 ויאמר כאו"א ה' הוא אלהי. ושם (סימן ג')
 מוסיף עוד ויאמר ה' אלי עוד לך אהב אש' אהבת
 רע ומנאפה כאהבת ה' את בני ישראל והם פונים
 אל אלהים אחרים ואוהבי אישי ענבים ומתרגס
 דחינו דמן לאתחא דרחימא על בעלה ומוציא
 עלוהי וכל דקין רחיס לה ולא לבי למפערה כן
 רחימת ה' על בני ישראל וכו' ברם אם יהובון
 ישתביק לון ויהון דמן לגבר דאשתלי ואמר
 מלא בחברי, ובסוף הושע כתיב ארפא משוכתם
 אוהבם נדבה כי שב אפי ממנו, והר"ז אהבת
 ה' היא נדבה בלא חיוב לישראל ואינה תלויה
 בשום דבר ולכך נקראה נדבה ורלון שאין
 קעם בעלם הרלון. והלכה כר' מאיר שאמר
 בין כך ובין כך נקראו בניס למקום. והענין
 הזה מפליא בדעת אדם דא"כ מפני מה
 השי"ת מדקדק מאד עם צ"י ומענשם ואינו
 מוותר להם והם סובלי' גלות וגיהנם ועוד כה"ג:
 (ה) **בפ'** נלצים סירך רש"י זאת על הכתוב
 למען הקים אותך וכו' כ"כ הוא
 נכנס לערוח למען קיים אותך לפני לעם והוא
 יהיה לך לאלהים לשי שדיבר לך וכשבע לאבותיך
 שלא להחליף את זרעם באומה אחרת לכך
 אובר אחכם בשבועות אלו שלא תקיפוהו אחר
 שהוא אינו יכול להבדל מכם. וכן אחז"ל על
 מאה"כ רק אחכם ידעתי מכל משפחות האדמה
 פ"כ אפקוד עליכם את כל עונתיכם. ופי'
 שלב"י מנקה עונם מעט מעט בכדי שיחיימו.
 והענין בזה נראה מפני שיש לאדם מישראל
 בערכו נשמתו חש' בחיט' שהם מעלי' פ"ג מעלי'

והם לקוחים מן פנימיות מדרגות העולמות שהם
 גבוה מעל גבוה ונקראים עולם האלילות
 אשר השי"ת מאיר בו והתגלה שם מעט מדותיו
 וכל מחשבת פעולותיו שכלל הבריאה שתחתיו.
 ואח"כ עולם הבריאה אשר שם כסא כבודו
 והחיות ושרפים והרע שם מעט ואינו מתערב.
 ואח"כ עולם היצירה ושם בחינת עין הדעת
 טו"ר שוים. ואח"כ עולם העשיה ושם הרע
 יותר מהטוב וגם מעורבים וכל עולם ועולם
 כלול מכל הד' בחינות הנ"ל. והכלל בזה כי הנפש
 היא מעשי' ורוח הוא מיצירה ונשמה מבריאה
 ונשמה לנשמה נקראת חי' ועוד יחידה הם שניהם
 מאור האלילות והם חמשה בחינות ונמלאים כולם
 אפי' בעשיה וכל בחינה הנמוכה מלבשת העליונה
 ממנה ומקבלת אורה ממנה והו מאה"כ כי
 גבוה מעל גבוה וגבוהים עליהם פי' הרוח הוא
 מן עולם היצירה שהיא גבוה מעל גבוה שהיא
 הנפש השכלית אשר באה מהאופנים שבעולם
 העשיה והוא גבוה לבני נפש הבהמיות שבה"ס
 ועוד גבוהים שהם הנשמה מבחינת הבריאה
 וחי' יחידה מבחינת אלילות ויניון אור מזה
 מאיר בנשמה שכלל הבריאה. ויניון מן
 הנשמה מאיר ומאירה ומתלבשת בנפש רעשיה
 והיניון מהנפש הכללי מתלבש ויורד לתוך נפש
 הבהמי ונמלא דשורש אור העליון שהוא מבחינת
 עליונה הוא אור נקודה פנימית שבפנימית
 היורד ומאיר ונוקב בהתוך של התוך
 הרוח והנפש. אשר ע"כ מהראוי ה' שהאדם
 לא יחטא כי החי"ת הם רחוקים מן החטא
 בתכלית. ואפילו הנשמה ג"כ רחוקה היא מן
 החטא, והלא הם נקודות פנימיות שרשים
 עליונים בתוכו המכריעים אותו לעזב והם
 כעלם המקור והשורש הפנימי שלו. ורק מפני
 שהאדם ירד ונתלבש בחיולויות שיהו נפש
 הבהמיות והגוף, והוא בתוך העולם הנשמי
 ג"כ ואשר כל חשמי' אדם וחיות הנפש עם
 הגוף הם הכל גשמיים. אכן כח החיה ויחידה
 אינם בו כ"א מן תכלית הרחוק מאירים.
 וע"י הרשימה הפנימית הלפניה וגנוזה כמותה
 בדקות גדול בתוך פנימית דפנימית נפשו וכוחו
 השכלית

הוא ג"כ ממחלצ הרע. והשורש דקק שיש להם
 בניגון החופף באילנות הוא דין קשה אשר עלול
 להשתנות בירדחו. וההלכות נשמה ברוח ונפש
 היא כהערובת עלם מפני שנשמת. ואין
 נשמת מהרחקה מהם בעשותם עבירות.
 ונפנס בהם החך חוכם. והדעת שלהם אינה
 כ"א מבינה חלק גבורה לבד העלול להשתנות
 ואין בהם אוחז כח המעוררם להשובה כי אין
 בהם דעת דחסיים. ורק כשמראים להם פונש
 של כליון והקריב לבוא עי"ו נחפעל בהם כח
 הגבורות וכח המרמה שלהם וחוזרים בתשובה
 לפי שעה לבדו כמעשה דינוה והנפש הבהמיות
 והנוף שלהם הם מחלק הרע והערלה ומלאים
 זוהמת הנפש ולא עמדו על הר סיני כי הם
 אינם תכלית הכריאה ורק ע"ד הקליפה החופפת
 על הפרי. וע"כ כשאח"ע חוטאים אין השי"ת
 חושש בהם כ"כ כי הם נפרדים ורחוקים ואינם
 התכלית כ"א ע"ד מקרה כמאה"כ הן איים
 דק יטול. וגם שהם רחוקים מהתשובה מפני
 רוב הפענוס ואין בהם תועלת ע"י הבאת
 היסורים עליהם. ע"כ ממתין השי"ת להם עד
 מלאה האחס. ואז השי"ת מוליח מהם הנילוני
 הסוב מה שנמלא בהם ואז הם כלים ונפסדים
 מאליהם. ומשא"כ בני ישראל כי הם חלק כי
 ועלמחס ופנימיותם ושורשם הכל בקדושה ורק

בחילונותם נתקלקלו ע"כ מייסרם חמס מעט כד
 לנקותם וחוזר עי"ו התגברות שורשם ופנימיותם
 לעבודת ה':
ז) מאמדה"ב (שה"א) אל תראוני שאני
 שחרחרת ששופתני השמש
 בני אמי נחרו בי וכו' פי' שאפילו על חסא
 ע"ו מועיל השובה לבני". והגם שזהו פנס
 בנשמה ג"כ. מ"מ כיון שאינו מעלמותה כ"א
 ע"י פחוי הערב רב ע"כ אינו מגיע הפנס
 כ"א בהחילונות שלה. וע"י אחיות החילוניות
 בהחלק הרע החילוני שבישראל. ולכן מועיל
 אליהם תשובה. כי התשובה באה להם משורשם
 הפנימי אשר אינו מתקלקל ומהעלם שלהם
 ומכא דעת דחסיים ואינם כ"א רק כמו היפה
 חואר שזופחו השמש. ע"כ מועיל לו הכיבוש
 והמרקה היטב. ואמר (שם ג) אם תבצאו
 את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני.
 ופי' שבני"י מלאים חרעות ותשובה מאהבה
 אליו וע"כ בא מאמר הנביא הושע (שהב"ה)
 לעיל באות ד') גדול אהבת השי"ת לישראל.
 ואמר עוד (הושע ג') כי ימים רבים ישבו
 בני ישראל אין מלך ואין שר וכו' אחר ישובו
 בני"י ובקשו את ה' אלהיהם וכו' ופחדו אל
 ה' ואל טובו בארציה הימים:

פרק ב

בדעתו לבד כ"ו שלא הגיעה לידו אוחז ענין
 בפועל ראות עיניו והוא עמד בתשובתו ולא
 עבר עוד. וכפירוש רש"י והר"ן בימי בתרואו
 שצדיין ילכו קשה כלאות עם שטמה העבירה.
 אלא דו"ל דתשובתו לעולם נתקבל. אלא
 מפני שלריך להיות החרטה מעומק הלב כמו
 שצוקר הדבר עבירה מעיקרא שאפילו אם
 היה ילכו מתגבר עליו עתה כמו אז ובכל
 סיבותיו הממשיכים לבו דהיינו באותה אשה
 ובאותו מקום ואעפ"כ לא הי' עושה והרי זה
 חרטה גמורה הכיכרת שהשיבתו יהיה קיימת
 ושלא ישוב עוד לאלוהו. והתשובה כזה אין
 הצע"ת בשלמו יכול להבין בלבבו אם תשובתו

ח) בקדושין (דף מ) רשב"י אומר ואפי'
 רשע גמור כל יסיו ועשה
 תשובה באחרונה אין מוזכרין לו שוב רשעו
 שנאמר ורשעת הרשע לא יכשל בה ביום
 שובו מרשעו. ומשמע מלשון דאפילו היתה
 תשובתו לבסוף ימיו כמפורש בהדיא באחרונה
 ולא הגיעו נסיון בצניני עבירותיו אעפ"כ אין
 מוזכרין לו עוד כי נמחל לו לגמרי, וקשה הא
 ביומא (פ"ו) אשר היכי דמי בעל התשובה
 אשר רב יהודה בגין שבאת לידו דבר עבירה
 פעם ראשונה ושניה וגיזול הימנה מחיי ר"י
 באוהה אשה באוהו פרק באותו מקום.
 ומשמע מזה דאינו חשוב תשובתו מה שמחמת

חוקה היא כ"כ ופרישת לבבו הוא באמת וגאון
 כזה. ואי"ז ידוע כ"א להיודע העלמות. ער"ז
 אמרו היכי דמי בע"מ שיהיה הוא בקוח
 בקבלת חסובתו היינו באותו אדם שבה לידו
 פעם ראשונה ושניה ובאותה אשה ופרק ומקום,
 אבל לעולם אפילו כשלא בא לידו כה"ג. לפני
 היודע העלמות הכל נגלה ואם זופה בו בהבטל
 חסובה שכל כך מחסרנו ומחוקק בלבנו אשר
 אפילו אם הי' באה לידו כה"ג בכל התדמות
 של אותו עת העבירה פ"ר ושני' היה עומד
 בדעתו ולא היה עושה הרי זה נקרא בע"מ
 גמור ולא מזכירין לו שוב רשעו:

ג) וראיה לדברינו שהעושה חסובה אפי'
 לא הגיעו נסיון נקרא גם כן
 חסובה מהא דליתא פרק נגמר הדין (מ"ג)
 במשנה היה רחוק וכו' אוסרים לו התורה
 שכן דרך כל המוסתין מתודין שכל התורה
 יש לו חלק לעוה"ב שכן סצינו בעבן וכו'
 ויאמר אמנה אנכי חסאתי וכזאת וכו' וכו'
 ויאמר יהושע יעכרך ה' ביום הזה ביום הזה
 אתה עבד ואין אתה עבד לעוה"ב. ובגמרא
 שם אמר שעבן עבר על חסשה חומשי תורה
 ובעל גערה המאורסה. והרי שטכן לא עמד
 בנסיון אח"כ והוא נתחייב על כמה וכמה
 ודברים אשר [חיובן כרת ומיתה] לצד הכרת
 שנתחייב ער"ז מיתת ב"ד ואעפ"כ אמר שיש
 לו חלק לעוה"ב, ובשבת (דף ל"ב) ה"ר סי
 שחלה ונסה לבות אוסרים לי התורה שכן כל
 המוסתין מתודין. והר"ז אפילו במת מיתת
 עלמו מוטיל לו חסובה:

ג) ומה שאמרו בזמא היכי דמי בע"מ
 הסס ר"ל שזוכה לחסובה גמורה
 דלכאיש הזה נמחל אליו חסוהו למתרי ומש"כ
 הסב ולא הגיעו נסיון וא"כ אי"ז חסובה גמורה
 לכן הסס שנמחל לו עוגותיו אין מחילתן מחילה
 גמורה ולריך עדיין כיזום בעוה"ב אלא שנוטו
 קל. וגם זוכה אח"כ לשכר עולם הבא. והא
 דחטיק נבי עקן דיש לו חלק לעוה"ב ודריש
 היום חסיה עבד ואי חסיה עבד לעולם הבא
 היינו דמ"ס יסכול עונש קל ואח"כ ינחל שכר
 עוה"ב, ואי עבד נקרא דליט כמו בעוה"ז

שהוא עבד ע"י מיתת ב"ד ומה דליק בקדושין
 דאם עשה חסובה באחרונה אין מזכירין לו
 שוב רשעו. וכמאה"כ ורשעת הרשע לא יכשל
 בה. היינו כששכ בהשובה גמורה בכל לבו
 עד שמעיד עליו היודע העלמות כי הי' עומד
 בזה בנסיון גמור ג"כ. ואלו נבי עקן אי אפשר
 לומר שהי' שב ג"כ בכל לבו דמנא ידע זה
 יהושע אחר שהומת בב"ד דבוודאי באופן הזה
 אפילו הרשע גמור ורק שמאמין בעונש עושה
 חסובה. ואם היו מניחים אותו לחיים אפשר
 דילרו הי' מתגבר עליו והי' חוטא בחלו חסתי'
 שזוכר בגמרא. אלא שזה כדברינו שטכן רק
 הוקל עונשו שם וזכה אח"כ לעוה"ב. ואם
 דמדיון יקשה הא קי"ל כל ישראל יש להם חלק
 לעוה"ב ואפילו אם לא היה עקן עושה חסובה
 היה לו חלפה"ב דהא ברי"ה (יו) אסר פושעי
 ישראל בגופן נדונים י"ב חדש בניהגם וכו'
 ומסיק שם דהוה אפילו ברוב עונות. אינו קושיא
 חדא דאלו אפילו אח"כ נשמתן נשדפת ונעשו
 אפר תחה כפות רגלי הצדיקים כדאמר התם
 ועוד שלא עקן הי' מאלו שאין להם חלק לעוה"ב
 דבכלל שחללי קדשים הי' וטקן אבות (פ"ג)
 סנהדרין (ל"ט) המחלל את הקדשים כו' והמפר
 ברייתו של אח"כ ע"פ כו' אין לו חלק עוה"ב ושם
 (מ"ד) אמרו שהי' מושך בעטלתו ג"כ והר"ז
 ג"כ מפר ברייתו של אברכה אבינו דטקן שאין
 להם חלק לעוה"ב. וער"ז מוטיל לו חסובתו,
 אחת שהוקל ענשו ושנית, שיש לו חלק לעוה"ב.
 ושלישית שאינו לריך להיות אפר תחת וכו':

ד) וכן נראה לשון הרמב"ם בהלכות חסובה
 (פרק שני ט"א) איוו חסובה גמורה
 זה יבא לידו דבר שעבר בו וכו' כיצד הרי
 שבא על אשה בעבירה ולאחר זמן נתייחד
 עמה והוא עוסד באהבתו בה ובכח נופו
 ובסדינה שעבר בה ופירש ולא עבר זה בעל
 חסובה גמורה הוא ששלמה אמר וזכור את
 בוראך בימי בחורותיך, ואם לא שב אלא
 בימי זקנותו ובעת שאי אפשר לו לעשות סה
 שהיה עושה אע"פ שאינה חסובה סעולה
 סועלת היא לו ובעד חסובה דא אפילו
 עבר כל ימיו ועשה חסובה ביזם סתוה וסת
 בהשובהו

חוקה היא כ"כ ופרישת לבבו הוא באמת וגאון
 כזה. ואי"ז ידוע כ"א להיודע העלמות. ער"ז
 אמרו היכי דמי בע"מ שיהיה הוא בקוח
 בקבלת חסובתו היינו באותו אדם שבה לידו
 פעם ראשונה ושניה ובאותה אשה ופרק ומקום,
 אבל לעולם אפילו כשלא בא לידו כה"ג. לפני
 היודע העלמות הכל נגלה ואם זופה בו בהבטל
 חסובה שכל כך מחסרנו ומחוקק בלבנו אשר
 אפילו אם הי' באה לידו כה"ג בכל התדמות
 של אותו עת העבירה פ"ר ושני' היה עומד
 בדעתו ולא היה עושה הרי זה נקרא בע"מ
 גמור ולא מזכירין לו שוב רשעו:

ג) וראיה לדברינו שהעושה חסובה אפי'
 לא הגיעו נסיון נקרא גם כן
 חסובה מהא דליתא פרק נגמר הדין (מ"ג)
 במשנה היה רחוק וכו' אוסרים לו התורה
 שכן דרך כל המוסתין מתודין שכל התורה
 יש לו חלק לעוה"ב שכן סצינו בעבן וכו'
 ויאמר אמנה אנכי חסאתי וכזאת וכו' וכו'
 ויאמר יהושע יעכרך ה' ביום הזה ביום הזה
 אתה עבד ואין אתה עבד לעוה"ב. ובגמרא
 שם אמר שעבן עבר על חסשה חומשי תורה
 ובעל גערה המאורסה. והרי שטכן לא עמד
 בנסיון אח"כ והוא נתחייב על כמה וכמה
 ודברים אשר [חיובן כרת ומיתה] לצד הכרת
 שנתחייב ער"ז מיתת ב"ד ואעפ"כ אמר שיש
 לו חלק לעוה"ב, ובשבת (דף ל"ב) ה"ר סי
 שחלה ונסה לבות אוסרים לי התורה שכן כל
 המוסתין מתודין. והר"ז אפילו במת מיתת
 עלמו מוטיל לו חסובה:

ג) ומה שאמרו בזמא היכי דמי בע"מ
 הסס ר"ל שזוכה לחסובה גמורה
 דלכאיש הזה נמחל אליו חסוהו למתרי ומש"כ
 הסב ולא הגיעו נסיון וא"כ אי"ז חסובה גמורה
 לכן הסס שנמחל לו עוגותיו אין מחילתן מחילה
 גמורה ולריך עדיין כיזום בעוה"ב אלא שנוטו
 קל. וגם זוכה אח"כ לשכר עולם הבא. והא
 דחטיק נבי עקן דיש לו חלק לעוה"ב ודריש
 היום חסיה עבד ואי חסיה עבד לעולם הבא
 היינו דמ"ס יסכול עונש קל ואח"כ ינחל שכר
 עוה"ב, ואי עבד נקרא דליט כמו בעוה"ז

ברשותו כל עונותיו נסחלין שנאמר עד שלא החשך השמש וכו' ושבו העבים אחרי הגשם שהוא יום המיתה סכלל שאם שב קודם שימות נסלח לו. ומה היא התשובה שיעווב החוטא חטאו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד ויהנחם על שעבר ויעיד עליו היודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם. שנאמר ולא נאמר עוד אלהינו למעשי ירינו וצריך להתודות בשפתיו ולומר ענינים אלו שנמר בלבו. ע"כ :

(ה) זנראה מלשון דהגם שמהני עליו תשובתו ביום מותו, אם שא"י צידו להיות תשובתו תשובה גמורה, מ"מ אינו חסיד תשובה עד שיגמור בלבו שלא ישוב עוד לעשות אם יתן לו ה' חיים, ויהיה בזה עדות היודע העלומות שלא ישוב לזה החטא מעתה ולעולם. והגם שאפשר אם היה שב לאימתו וה' מזדמן לו בצורה אשה ובאותו תאור לא היה עומד בנסיון. אבל כיון שבדעתו נקבע לשמור א"ע ומעשה כיון שזקן הוא ומתרחק מלהתייחד עמה בטוח ה' שלא יחטא עוד מהני דמוחלין לו. אלא שא"י תשובה גמורה, וא"כ מאי הכפ"מ בזה אלא כדברינו שפדיין יתכן שהיה לו איזה מירוק. וגם יומעט ענינו בחלקו לפיכ"כ :

(ו) וישוב ראיתי דבהך דקידושין לכאורה יש לפרש דלעולם מיירי בסתם תשובה שאיננה ע"ד נסיון. אלא דהכ"ק שאין מזכירין לו עונותיו ע"ד הרשעות והזדון כמו שהוא עשה, וכן י"ל בכתוב ורשעת הרשע וכו' לא יכשל בזה דייקא. אלא שנחשבים לו כשוגג או פחוס אבל מירוק לעולם הוא לריך. כן היה נראה לכאורה. ואכן מוכח ביומא (פ"ו) דהך קרא דיחוקאל שמביא בקידושין היינו שנמחל לו לגמרי והיינו דמיירי כשעושה תשובה מאהבה. דאיחא החס אר"ל גדולה התשובה שזדונות געשו לו שגגות דבתיב שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעוניך הא עין סויד הוא וקרי ליה מבשול. והא אמר ר"ל גדולה התשובה שזדונות געשו לו כזכחת שנאמר ובשוב רשע טרשעהו ועשה משפט וצדקה

עליהם הוא יחי' (ופירש"י עליהם ואפילו על העבירות) ומשני ל"ק כאן מאהבה כאן מיראה. והנה הפסוק דעליהם הוא בתוך ארסו ענין של פסוק דרשב"י שמביאו בקידושין דו"ל הפסוק ביהוקאל (פיכ"ג ל"ג) ואהה בן אדם אמור אל בני עמך צדקת הצדיק לא תצילנו ביום פשעו ורשעת הרשע לא יבשל בה ביום שובו טרשעו וכו' באמרי לצדיק וכו' ובאמרי לרשע מות תמות ושב סחמאתו וכו' ח"י יחי' וכו', ואמרו בני עמך לא יתכן וכו' והם דרכם לא יתכן בשוב צדיק מצדקתו ועשה עול ומת בהם ובשוב רשע טרשעהו ועשה משפט וצדקה עליהם הוא יחי'. והכ"ז מבואר דהנביא מבאר את ראשית דבריו בזה שאמר ורשעת הרשע לא יכשל בזה והאר"ך בזה וסיים והמה דרכם לא יתכן אלא האמת כדברי ובשוב רשע וכו' עליהם הוא יחי'. והכ"ז מבואר דהפסוק ראשון ורשעת הרשע לא יכשל בזה מיירי ג"כ בשב מאהבה ובה ניחא ג"כ מה דאמר לא יכשל דאלו מיראה הלא אמר ר"ל דנעשה שגגות דהיינו מכשול כי כשלת בעוניך. אלא ש"מ דכפסוק בזה הוא ברשע שב מאהבה והכ"ז דנמחל לו לגמרי משום דעוונות עלמם געשו זכויות. ואמר שזכינו לשיחת רשב"י לבאר דמיירי בעושה תשובה מאהבה. חזרין אנתנו לדברינו הראשונים דמיירי כשתמיד עליו השי"ת שהוא ה' עומד בנסיון גמור. והא דאמר רשב"י סתם ולא פירש היינו משום דזהו פשוט כיון דתשובתו היא מפני אהבת השי"ת וכתיב אוהבי ה' סגור רע בוודאי נודע הדבר שהוא היה עומד בנסיון גמור ונקרא בעל תשובה גמור הגם שלא נוסה. ועד כאן לא אמר ר"י דבעינן שיסתם הלא בשב מיראה כיון דבורש התאור פדיין היא חביבה אליו בעיניו אלא כשתירא מהטוב. אבל השב מאהבה דאי אפשר כ"א ע"י שהמאים התאוות ומכש"כ הטבירות לכך אפילו בלא נסיון נמחל לו לגמרי :

(ז) וישיב הכביא ראיה לזה מדברי הרמב"ם דבסוף פ"ג הביא סגנון של דברי רשב"י בקידושין ח"ל קס. בר"א שכל אחד באלי

סאלו אין לו חלק לעולם הבא כשמה בלא
 השובה אבל אם שב טרשעו ומת והוא בע"ה
 הר"י מבני עוה"ב שאין לך דבר שעומד
 בפני התשובה אפילו כפר בעיקר כל ימיו
 ובאחרונה שב יש לו חלק לעוה"ב שנאמר
 שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו
 ע"כ, וכתב הכס"מ שכן כתב הר"ף וראיה
 מהא דארשב"י בקידושין. ואם כפירוש של
 הכס"מ קשה דא"כ אמאי נייד הרמב"ם מהך
 קרא דרשב"י ולמה הביא הרמב"ם פסוק אחר
 ובי סני לוי הראיה דרשב"י. ולא עוד אלא
 שיש חילוק גדול דאלו לרשב"י כתיב שם לא
 יכשל בה דאינו חשוב עליה עוד אפילו לשינג.
 ואלו הפסוק של הרמב"ם כתיב ב' ורפאתיו
 שפדיין הוא לריך רפואה ומיהו הוא בעל מוס
 קלת כמו שכתובאר כן ביומא (פ"ו). ר' חמא
 דר' חייא רמי כתיב טובו בנים טובבי דמטיקרא
 טובבים אחס וכתב ארפא משבוחיכס ופירש"י
 ארפא משמע מכאן ואילך כבשל מוס שכתרפא
 שמקלט שמו עליו אלא ש"מ דרשב"י מיירי
 בשב מאהבה ולכך נמחל לו לגמרי ונעשים
 כזכות. ואלו הרמב"ם מיירי בבשל תשובה
 שמיראה ע"כ לריך לזה פסוק אחר דהיינו
 קרא דשלום שלום וכו' דכתיב ב' ורפאתיו
 ולריך פדיין מירוק. ובפ"א מהת"ש הביא
 הרמב"ם הך קרא דרשב"י משום דמיירי
 בשעשה תשובה באחרונה ומשמע ליה להרמב"ם

דאינו מפני יראה העונש אלא מאהבה ואל'
 בפ"ג מיירי כששב קודם מיתתו שזה מן יראה
 העונש ע"כ הביא קרא דורפאתיו:
 (ח) **ומצינו** למדים דאפילו כשמת הגם
 דמיתה ממרקה ומהני אז כששב
 אפילו לעבירות של כרת ומיתה ב"ד כדאיתא
 ביומא שם והביאו הרמב"ם בהלכות תשובה.
 מ"מ יש חילוק גדול בין השב מיראה להשב
 מאהבה, דהשב מיראה נמשך לו עדיין כשגנות
 ולריך רפואה ואינו בעת"ש גמור כ"א כאשר
 בא מעשה לידו כשעודנו באותו אופן היצר של
 עת העבירה, ואלו השב מאהבה אז נמחל לו
 לגמרי הגם שלא נוסה לעמוד בנסיון ולא עוד
 אלא שנתשבים לו העבירות כזכות ונמחל עולם
 הבא שלמה:

(ט) **ומפ"י** השב מיראה דאינו מהני ליה
 תשובתו כ"א כשמקבל עליו בקבלה
 גמורה שלא יעשה עוד כזאת בשום אופן שיה'
 ויעיד עליו יודע תעלומות שכן לא יעשנו עוד.
 והגם שאם יארע לו נסיון אינו בגדר זה שיה'
 יכול לעמוד בו. אלא שדעהו שיסמור א"ע
 להיות מעשה בורח מן העבירות אלו ולשמור
 א"ע שלא ילכד אז כי נלטן עתה תאוותו
 וע"כ הוא בטוח בזה נקרא ג"כ תשובה ועד"ז
 שאפילו השב בשעה שמוטה למות שמסתם
 היא מיראה הולך הרמב"ם לפסוק עד שלא
 תחשך וכו':

פ ר ק ג

(א) **אדרן** שעשו תשובה שלמה ואפילו היהם
 הזבוחים מאהב"ג וגם נחקבלה למעלה
 לפני הקב"ה. מצינו כמה וכמה אשר עדיין היו
 לריקים לבבול יסורים ועונש בעוה"ז ומלינו
 כמה יאשר קבלו עונשם בעוה"ב הגם שהיו
 בג"ע. וכמה שבניהם ובני בניהם עד אחר
 כמה מאות דורות הכלו עונש עבור אבות
 אבותם. וכמה שבאו ניטלי כשמתם בעוה"ז
 בסוד גלגול או בסוד העיבור או בסוד מתמרים
 אחרי רבין שבעוה"ז כדאי להנקות ולהטהר
 מחמתי עונתם. ויש הרבה שגרמו עניני עונתם

שלא נחקבלו תשובתם כלל. ויש הרבה שהם
 זכו לעלות בג"ע מיד אחר הסתלקותם בלא
 שום ביבום מפני ששבו ענין טוב לפני הסי"ת
 ועי"ז מלאו חן בעיניו ונמחל להם לגמרי כל
 עונותיהם החמורות מאוד. ויש הרבה לריקים
 שסבלו עונשם פ"י משפט הדיקים שבג"ע.
 ויש שמנינם ניגש לפני הקב"ה בעלמו ויש שזכו
 להיות בג"ע מיד אכן יסבלו שם אחי עונש
 ובזיון. ויש שהלמידים זכו לישב בג"ע למעלה
 מדבותיהם ויש שהם זוכים בג"ע אבל הם שם
 נסהרים בג"ע ויש מפורסמים יש פס חכמים
 ומלמדים

זתלמידים, ויש אשר אחר כמה דורות לריך לסבול פוגש והנשמה בעלמה מבקשת לקבל פוגשה בכדי שתזכה שם לעלי, ויש שעולים שם עליה אחר עלי' בר"ה ויוה"כ, ויש שמורידים אותם למטה ממדרגותם, ויש העולים בכל ר"ח ושבת, ולכל הענינים האלה יש בהם בכל ענין וענין כמה וכמה בחינות והם סודות עמוקים וכל אלו נעשה ע"י משקל תמים דעים. ויש מלוה אחת או הנעשה אחת המכריע את בעלי, והיודע את לבב האדם ושורש נשמתו וגופו וכל הרכבותיו ומזגיו וכל אשר עבר עליו מאדם ועד סוף כל הדורות על פיו נעשה כל משקלי מעשי בני אדם. וכל הדברים האלה מהבארים באגדות חז"ל וכוז"ק ובכתבי האר"י זלה"ה. ובענינים אלו הם נבוא לבאדם מכל אשר נמלא במאמרי חז"ל וגם בחנ"ך יתארכו הדברים ויעלו לחיבור ספר א' :

ב) דרוגמה

בעלמא נבאר משני פרטים ובתכלית הקיבור. אדה"ר יציר כפיו של הקב"ה וזכה לג"ע ועשה תשובה גדולה וכוודאי עשה מאהבה כי מי כמוהו אשר ה' נבוא והראשו ה' את כל הדורות היוצאים ממנו והוא ראה את כל המפעל וזכמה עולמות עליונות ונשמתו כיללה בה האבות וכל הנביאים ונשמת משיח והיה למעלה הרבה גבוה מן מט"ט מקודם והוא נחשב מחכמי עולם וכוודאי יסיה תשובתו מאהבה. וישב ק"ל שנה בנהר גיחון עד לוארו והעלה זרזים על בשרו ופירש מאשתו אותן הק"ל שנה. ובכ"ז נשאר הגזירה עליו שימות ולא השלים לאלף שנה. וכאשר נקבר לא יסיה לו זאת בדרך כבוד והיסה כן עד שבא אברהם והכיר במערת חברון אשר שם נקבר אדם ומהו ובזכותו נתגלה שמקום מנוחתו שם הוא ומהו אשתו. ולכן השתוקק אברהם אבינו להמערה עד שקנה אותה. ובעת דור הפלגה הם הזכיר ומטאו של אדם וקטורגו וכן דור המבול ונקראו בני אדם בני דאדם קדמאה. וראשית תקוט הותחל מהאבות. אברהם נקרא האדם הגדול. ויעקב ירד למצרים אחר ק"ל שנה מה שהוא חיון אותן ק"ל שנה של אדם. וכאשר חטאו בני ישראל נזכר אז אדם הראשון

לגנאי. והמה כאדם עברו ברית. ועל ידי יחזקאל נזכר לשבח שהי' נקרא בן אדם. ואחר כמה דורות בימי דוד נתעלה אדם הראשון למלאך וסוף השלמתו ומחילתו ותיקונו יהי' על ידי משיח האמת שיבוא במהרה בימינו. וזהו אד"ס 'אדם ידוד' משיח. ומש"ר חיון הרבה לאדם ע"י התורה הקדושה :

ג) דוד

המלך היסיה נשמתו מאילנות וחיין ספר תהלים ברוה"ק ונבואה ורויה להקב"ה בשירות ותשבחות והי' ראש הסנהדרין ולא הי' אדם שזיזה את עלמו על המזות ועל כבוד שמים כמוהו, ומסר עלמו כ"פ בשביל בני"ו והקים עול תשובה בעולם והיה מרבין תורה ברבים והי' בזהו את עלמו על דברי תורה בשביל להתברר האמת וזכה למלוכה עד סוף כל הדורות ותשובתו היסיה בגדול אהבה וכלות הנפש כמפורסם בתפלותיו למבין. והי' חיבבו מאוד וא"ל בני אשה וכל האומר דוד חטא אינו אלא טועה. וזוא וראה כמה תשובה עשה ואמר וחסאתי נגדי חמיר. פלגי מים ירדו עיני וכו'. וחיין תהלותיו לדורות להביאם לתשוב' ויסר מקום בזהמ"ק ועשה משפט ולדקה ובישר והי' ע"י הנביא ה' העביר חטאתך. ובכ"ז נכתבו חטאיו לדורות. ובחטאו נחלקה מלכות ב"ד לשנים ושונאיו רדפוהו ואבטלוט בנו טימא את פילגשיו ונגרש מארץ ישראל וסבל יסורים ע"י ר'ון עלמו י"ג שנה במכאובים ומכות בכל הלילות ואחר כ"ז לא זכה להתעלות למקומו הגבוה בג"ע עד עת כניסת הארון בימי שלמה בנו. ואחר כמה דורות נכלה זרעו ולא נשאר כ"א יואש. וכן בימי הגאונים היסיה כזאת ועד לבסוף נתעלה ונשא וגבוה מאד :

ד) בציני

בגדולי התנאים וכן אמוראים שסגפו א"ע בעשייתים מרובים ומהם שהושרו שיניהם מהתעניתים וכ"ז הי' מפני שהגיעם חטאים קטנים. בתגיגה (כ"ב) ר' יבושע שאמר בושני מדבריכם ב"ש וכו' הלך ונעפל על קברם. ואמר נעניתי לכם עלמות ב"ש והושרו שניו מפני התעניתים. ובנויר (כ"ב) אמר ר"ש אם משמת זר בו איני יודע הנא הושרו שיניו מפני התענית. ובבבליה

וירד ה' וגבי סדום ארדה נא ופירשו בו ירידת
 הזמנוס והענוה. וגבי מרים מצואר כפירוש
 ואביו ירק ירק בפני' הלא חכלס שבעת ימים,
 אבל לפי כבוד השי"ת אין סוף ואין תכלית,
 ע"כ החמירו על עצמם מאוד כי כל אילי נביות
 וימי מחושלה צהעניתים וסגופים אינם מספיקים
 וזהו מאה"כ אל הצא במשפט את עבדך כי
 וכו' כל חי:

ה) ומערתה יתבונן איש הנלבב איך שרריך
 לשמור את עצמו שלא לחטוא
 נגד השי"ת ולא יסמוך על מה שאח"כ ישוב,
 מכל הטעמים הנ"ל. ועוד כי מי יתדמה את
 עצמו לאלו הקדושים שהיו ממש כמלאכים
 כבר אחז"ל אם הראשוני' כצ"א אנו כחמוריו' ולא
 כחמורו של רפכ"י. ואם האמוראי' שהקטן שבהם
 היה יכול להמיות מחי' והי' אליהו הנביא מחנלה
 אליהם והי' מתרחש להם ניסים כמו לנביאי'ם
 הראשוני' ובכ"ז אמרו כך מה נעלי' אכן בתרייהו,
 ואם תאמר אדרבה אח"כ צטלו כמה טעמים
 מהנ"ל מפני נמיכת וקטנות גשמותיו. לא כן
 הוא הדבר. כי בכ"ז נמלא כל החשבון הנ"ל
 ודור ודורשו כי יש עדיין גבוה מעל גבוה
 ואלפי אלפים מדרגות גם בדורות אלו. והשי"ת
 מלמס שכינתו בין בני' בכל דור ודור. ואדרבה
 מפני גודל הססתר ועיבוי וערצוב האוריים
 והסתלקות רוח"ק איותותינו לא ראינו וכו' ע"כ
 חשוב, מאוד כל איש הישר הולך ויקר ומשוב לפני
 השי"ת כמו לדיק גדול בדורות הקודמים ומשרה
 שכינתו על כל לדיקי הדור. אלא שזהו בהסתר
 גדול ע"כ. שייך כל אלו הטעמים הקודמים.
 וכס אמר האר"י הקדוש לתלמידו הרמ"ו זללה"ה
 שתאמר חשוב בדורות אלו וכו' כמש"כ:

ו) ובציניו בדורותינו עוד טעמים המראים
 לנו גודל הספסד רח"ל מה שגורס
 החטא. כי המשל בזה כמו ליטור רחב שהיה
 מקלח בו המלך לעבדיו שבחלרו מים חיים
 טובים מרפא ומרננע לנפסם. ולפעמים היו
 מקלחים המים אבנים טובות ופנינים יקרים,
 ובהמשך ימים רבים גרס שנסתמו חללי הליטור
 ולא נשאר הלל כ"א כמו מוס דק אשר דרך
 בו מקלח המים. וגם המים אלו נמלא בזה
 עבירה

נבילה (פ"ב) פרתו של ראב"ע היתה יולאת
 גרועה שבין קרני' שלא צררון חכמים ולא
 שלו היתה אלא של שכנתו ופעם אחת יולאת
 והשחרו שינוי מן הלומות וההעניות על שלא
 מיחה בה כ"כ בירושלמי. ומר צריה דרבינא
 הוי יתיב כולא שהא צהעניתא לבד מעגרהא
 ועיוה"כ ופוריא בפסחים (פרק אלו דברים).
 ובוודאי כל אלו עשו תשובתם מאהבה ואעפ"כ
 החמירו על עצמם צהעניתים וסגופים והטעם
 בכל זה מפני עומק הדין וסביביו נשערה מאוד.
 ואם חלק שלו בג"ע גבוה הוא אי אפשר לו
 לעלות לשם עד שיטהר מכל כחם ויתדמה לפי
 ערך העולם וההיכל שלו. ועוד שנשמת הלדיקים
 כשה' למעל' קש' בעיניה' דבר קל כשער' מהחטא
 יותר מכל העושים המזככים. ורוזים להלרף
 צנהר דינור. ע"כ הלדיקים מזככים את עצמם
 ויותר טוב בעיניהם להיות מכנפים א"ע פה
 בעולם בעוה"ז. כי לער אחר קטן בעוה"ז
 שקול נגד אלפים לער בעולם הבא. ועוד
 שהלדיקים הם מהיראים פן תשובתם ומרטה
 שלהם אינה מתקבלת למעלה וכמו כמה שלא
 נתקבלו וכמו שנמלא בקין. על ק הם מרבים
 צהעניתים. והרי זה ג' טעמים. עה טעם ד'.
 כי הם חושבים את עצמם כאלו הם מחלה
 עונות ומחלה זכיות, כמש"כ הרמב"ם בהלכות
 תשובה שהחשבון איננו לפי הנראה לנו אלא
 לפי שיקול החמים דעות ויש חטא אחת שנחשב
 לפני ה' ככמה עונות. וא"כ הרי כמו שהכריעו
 א"ע לבק חוב וכמו הכריעו את כל העולם
 לבק חוב. ועוד טעם ה' כיון שהם עומדים
 בדעתם חמיד לפני ה' ושכינתו שורה עליהם
 והר"ז כמו מרד במלכות ע"כ החמירו עליהם
 כ"כ. עוד טעם ו' מפני שנשמתם יעלו למעלה
 ואשר למעלה אפילו הדקות מכה אור נשמתו,
 וככלל בזה כי הם היו מרנישים במחשבתם
 הטעורה ובדביקותם הנפלאה את גודל הפנס
 שנסבך בהם. ועוד טעם ז' כי כל החשבונות
 של משקלי המששים הם הכל לפי ענות חסד
 של כבוד השי"ת כפי כל מדותיו של רחמים
 אשר השי"ת מלמס ויורד בדין לפי ערך
 הדעת של בני אדם. וכמש"כ גבי דור הפלגה

עכירת פסולת מהנזרק בהליגור ולכך גם המים הם עזים ביותר. והלך אדם אחד וזרק בו אבן או קטנה לתוך הליגור ועיכב בזה עוד יותר להמים. הלא עונש אדם זה מובן שהוא יותר חמור מאדם שעשה כפלי כפלים כמעט כזה בימים הקודמים שהשליך אבן גדולה בהליגור הרחצ בעת שהיה נקי ועיכב מפת דמעט בהליך המים רבים. דאז מ"מ היו עדיין באים מים מרובים ונקיים ומש"כ זה השני שהשליך בעת סתימת הליגור כנ"ל. ואפשר שלכך כל הסעניתיים לא יועילו לו. ב' מי יכול לזכות לתשובה מאהבה כמו הראשונים. ובפרט לזה שממתין שאחר כך ישוב. ורחוק הדבר אליו שהיה בעת"ש גמור שדמתן לו בלואו פרק ובלואו מקום וכו'. ובפירוט אחו"ל ביומא האומר אחמא ואשוב אחמא ואשוב אין סספיקין בידו לעשות תשובה, וכמתין בתשובתו הר"ז כלאומר אחמא ואשוב ואם כן א' הלא קרוב הדבר מאוד שלא ישוב. כי אמרו חז"ל אלמלא הקב"ה עוזרו לא היה יכול לו. ומכש"כ החוטא הבא לשוב. שנית, שלשוב מאהב' בודאי אי אפשר לו, כי האהבה אין אדם זוכה כ"א על ידי רוב פרישות התשוקות והתאוות הגופניות ועד שישים כל מדורי מחשבתו ודעתו וכל מטעיו ותשוקותיו באהבה ה' ובמלותיו יחול עליו רוח דעת ויראת ה', ואם כן אין תשובתו כי אם מיראה ומי יאמר שיזכה אשר ימיד עליו היודע הטלמות שלא יעשה עוד, ומכש"כ שיזכה לתשוב' מטולה שאין זה אלא בעודו בכחו של אותו יצר הרע וע"י נסיון כנ"ל. שלישי פן יבולע עוד קודם שישוב. ד' פן לא יתקבל תשובתו. ה' הלא לפי כבוד ה' אין די בער ואין די עולה וכבר א"ר אליעזר הגדול שוב יום אחד לפני מיתתו ואמרו לו סלמדין וכי אדם יודע מתי ימות וא"ל מכש"כ כל ימיו יהיה בתשובה (שבת דף קננ). ו' חוץ מכל החשבוטת אלו פן ילכד בחטאים גדולים כמו שמן מינות ובזוי לדיקים ואחו"ל שאלו רחוקים בתכלית מתשובה. והרמב"ם בהלכות תשובה כתב בפירוט שאלו המלמיעים בלדיקים הקב"ם מכבד לבם בכדי שלא יזכו לתשובה

ומאן דאביק בעבירה כמינות דמי ואי אפשר שישוב, כי אם שימות ע"כ יחוס אדם על נפשו וישוב מיד, ובפרט כמו שכתבנו בחלק ב' (פ"י חוב ט"ז) שהאיש אשר חטא מחוייב מן הסודרה לשוב מיד ואם מדחה אלהבא עובר בכל יום בעשה. והחוטא לריך שישוב עד שיעקור אילן הרע עם שרשיו כולו ואם ימתין הלא האילן יתעבה והשרשים יתרכו ויתעבו, והלא בכל יום מכעים את יולדו ומאכד את ימיו וגם הפלתו והורחו נמסרים לחלוטים. ע"כ שעה אחת קודם עדיף ובעודו בכחו ויומו כבראשונה, ויעזרו נא ה' להיות מהשבים באמת לפני ה' באהוי"ר הממחרים לבוא להשתחוות ולהתוודות לפני ה' אלהים :

ז) ורמעי חרע גדול מעלת תשובה מאהבה וערכי העדפתו הנעלה שנענה במרחב ים מן השב מיראה אמתיק לך הקיגור משל"ה הקדוש (בהגהות שער בית עיר חומה) הנה זה לעומת זה עשה אלהים. נגד השתלשלות הקדושה בו' והאדם ההולך ומויך מלמטה למעלה דהיינו בבחינת הגוף ובמו שהוא חומר עכור וממילא כהדבק בציורי ורמזי הקליפות הרמזיים בנופו או פונם גם כן מקור נשמתו כי גורם להיות האור הפשוט המשתלשל דרך צינור נשמתו להיות מאיר נשמתו בקליפות שהם עצם העבירה ועצם העונש, ואקרים לך משל יש בכאן חדר גדול ארוך במאיר והוא של הרבה ב"א כל אחד יש לו בו זווית מיוחד והוא חשוך סגור מכל צד עד כי נצרך להם לפתוח חלון בכותל שלו. הפקח עשה נגד חלקו חלון גדול והי' נכנס בו אור החמה ויש מי שהוא ג"כ עשה חלקן אבן הקמינו וגם בו נכנס אור החמה אבל מועטה. ויש מי שהוא לא פתח בו חלון כלל והוא הכסיל בחושך הולך ואך נהנה ע"י חבירו בשחבירו פותח חלונו נכנס קצת אור המתפשט אליו ג"כ ומ"ם במל כמעט במיעוטו, ויש מי שבנה בוית שלו בית הכסא מקום מטונף וסרוח ושם עשה בבוהלו את חלון שלו ג"כ ועשה פתח בכותל החוצץ לחדר שהוא דר בתוכו ובאשר

וכאשר רוצה ליהנות מאור הנכנס דרך הלון בית הכסא פותח את הפתח משם לחדרו ודרי ריח הסרוח נכנס עם האור לחדרו שניהם ביחד והריח הרע קשה ומויק לו מאוד מאוד, וזהו מחו"ל בא למסא פותחין לו. והרי מזה הבין את מחו"ל כל ישראל ערבים זה בזה כי ע"י אחר הפותח נתפשט אור מעט גם לחביריו והמסגיר גורם חשך קצת. ובעל בית הכסא מדיף ריחו הקשה, ובענין הנמשל אם האדם עשה עבירה הר"ו משך את האור נשמתו דרך הקליפה והוא נגרע בזה מהתרומות להמשל אשר בהמשל הרוצה לישיב בחשך סוגר להפתח ואז נסתם הריח רע מסנו ומשא"כ כנמשל בעל כרחו האור יבוא אליו דרך מינופות הקליפות ועם גודל הסרחון כי האדם מאחר שהוא בעל דפוס הכל והוא קשור בכל בחינה שהוא מתעורר כמו כן משם נמשך אליו בע"כ כפי שהוא עשה והתעורר בעצמו. והר"ו שהשכר והעונש הוא עצמי ולא הסכמי וזהו מאה"כ ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו במ ופושעים יכשלו במ. ומה הבין החילוק שבין השב מיראה ובין השב מאהבה כי מי ששב מיראה העונש מ"מ אין זה כ"א מצד גופו שהוא זה יראת עצמו נכדי שינצל מעונש. והר"ו על ידי תשובתו שמתחרט ושומר עצמו אלהבא כמו שסגר את הפתח שטכהב"ס לחדרו והר"ו רק ניצול מהסרחון. אמנם עדיין יושב בחושך גדול. ע"כ זה האישי לא ראה מאורות ג"כ ואפילו אם נדר א"ע בגדרים וסניגים הרבה אין זה כ"א הועיל לסתום את החלון אור הנפתח לבהכ"ס בעבור שירא לנפשו פן מפני צער החשך יעלה ברעיוניו לפתוח את הפתח אשר סבית הכסא לחדרו אבל הוא כמו הכסיל בחשך הולך. אולםהשב מאהבה מצד מקור נשמתו מקור הקדושה שנפשו חשקה באלהיות וכל חשקו וחפצו המשך לו בדביקות נטרץ אל השי"ת ואליו הוא נושא את נפשו מהיום זהלאה הר"ו הוא כמו מי שהוא סתר את כל הכנין של בהכ"ס כולו והשליך את כל המינופת ונס עפרו. וכאשר רוצה לקבל אור

פותח נגרו את הפתח אשר לחדרו ונס הפתח הזה ה' גדול ורחב עתה לפי ערכו כן יוגדל האור הנקי הנכנס אליו לחדרו ואם בתחלה ה' הפתח מעט כן עתה ג"כ יומעט וזהו סוד זדונות נעשו לו זכויות כי נשמתו היתה בתחלה צנור רחב לקליפה בהשפעתו בה ועתה כששבר הקליפה נעשית נשמתו צנור רחב לקדושה. וזהו כי אותה החשוקה וחפיצה ודביקה שה' פועל בגודל הפלגת אהבתו בהעבירה והר"ו הוא הפתח רחב שעשה לו להשפיע בקליפה. עתה כשהופך מרכבו כפי העצם של מקור קדושת נשמתו הר"ו אותו החשק והחפץ ודביקות מפליג עתה באהבת נפשו נושאה ברשפי אש אהבה אל רצון השי"ת. ומהמורגש הקודם מה שמעם באור התאווה הר"ו עתה בוחנה ומאיר אותה באור צח העבודה אלקות וכמש"כ בר"ח ע"ש הר"ו דמן עכו מי שלא חשק לאשה דומה לחסור ופחות ממנו כי אינו יודע לצייר את ערך האהבה להשי"ת אחר שאין לו זה במורגש. והבעל תשובה זה הר"ו אחת שיובר את כל כח הקליפה. שנית הר"ו ממשיך לו לנשמתו אור יקר ממקור הקדושה מסדת בינה מלמעלה למטה. והצדיק נמוך ממנו, והנם שהוא ג"כ ממשיך ישר מלמעלה למטה אכן אינו כ"א מסדת יסוד שהוא לכמה הרבה מסדת הבינה. והשב מיראה אינו כי אם מלמטה למעלה עולה לבינה בסוד אור חוור. ע"כ תורף דבריו והוא ז"ל קילר כי יש ויש כמה חלוקים הרבה וגדולים ומרחקים רבים מזה על זכ. א' כדרכא שמיראת עונש נקרא שלא לשמה כמו שהוכחו למעלה (כמ"א וח"ב) ואינו כ"א עד שמים ומאבה' מעל השמים. ז' שעדיין יש בו ריח רע אלא דהוי כמו כרית שאין בו עיקר וזהו מאחז"ל נרדי נקן ריחו ועדיין נחציבותא לדין דלא כתיב הסרית, ג' עדיין שרשי המצירות הם אללו בשלמות. והרמז"ס כתב שהם הפסד יותר מן המצירות. ד' שנסמתו עדיין אינה מסוכרת ואינו ניצול מהרעורי עבירה. ה' כי אחת היא מן נדרי התשובה היא תשובת המסהל אשר

ככה יתענג בעשותו את מלות ה'. ואלת חסרה
 לו מאוד. כי אין לו לב נשבר ומה שמרבה
 בתשובה מאכה בדעתו אליו עולם הבא.
 ומש"כ השב מאהבה מה שהוא יותר שב הוא
 מתקרב יותר אל כבוד המלך השי"ת ומכיר
 יותר ויותר בחטאו. ז' כי השב מיראה עדיין
 אינו עובד ה' כלל כדאיתא בזה"ק על מאמר
 הכתוב את ה' אלהיך תירא. ומש"כ השב
 מאהבה. ח' מיראה אינו נקרא רק בינוני

כמש"כ בח"ב, ומש"כ מאהבה נקרא עובד
 ה' ולדיק גמור. ט' מיראה אינו בטל תשובה
 גמור כ"א כשהגיע לידי נסיון באותו פרק
 ומקום ואשה ומש"כ השב מאהבה. י' השב
 מאהבה יכול לזכות את העולם. כי אחד ששב
 מוחלין לו ולכל העולם ומביא גאולה ורפואה
 בעולם. ומש"כ מיראה. ודוד ששב מאהבה
 אמר אכן מאסו בנינו' היתה לראש פינה ויהודים
 שהודו בשביל קידוש השם זכה למלכות עולם:

פרק ד

שמבין ספק של הסוף מניח הוא הודאי של כח
 המדמה. ומש"כ אם נודע לו שהרואים הם
 תמיד וחס לא ינימוהו לשוב לביתו בשלום עד
 שיהרגוהו. בודאי יסיר את עצמו מלבוא לשם
 הגם שהוא רעב ומחוסר כל טוב. וא"כ לפ"ז
 קשה היאך הילך ביכלתו לפחות את האדם
 שהוא יעשה עבירה מפני החאה המורגשת
 והוא לא ימחה ציד הילך ע"פ הדעת המושג
 והוא הנבחר והשופט אותו למנוע את כח
 החאה הזאת. החשובה בזה שאין המשל דומה
 לגמשל כי בענין הרואים הגם שהדעת הוא
 מוטבע ונתלבש בחוץ כח המדמה שהוא המורגש
 לחושיו הלא גם המורגש מסייע להדעת ג"כ כי
 ידיעתו ברוחמי' הוא כמו שראה דבר שהוא בעול'
 בשעל וכמו שראה בעיני חוש המרגיש מפני
 גדול הפרסום בזה וגם שהחוק שלו הוא אינו
 בדיחוק הזמן כ"כ. מש"כ בעיני הנמשל שהוא
 מלות התורה אשר עונש העובר היא עיקרו
 בעוה"ב ואין דעת תפיסת שום חוש הרגשה
 בזה. והגם שהוא מאמין בהשי"ת ובהשגשג
 ואפילו אדם שהוא משכיל ויודע בודאי כל זה.
 ח"מ ענין הפחדו הוא ברחוק ורק בהדעת
 הבחירי לבדו ומורוף לזה עור שהדעת באדם
 אינו יולא לפועל תמיד כ"א שהוא דבר המורגש
 באדם בכחו. מש"כ שכל העצבי המדמה
 ומחאה הוא כדבר היואל לפועל תמיד ע"י
 חושי המרגישים בסמוך ובפועל נגלה. והר"ז
 הדעת בכח ומוטבע בתוך המדמה. והמדמה
 בשפול המלביש את הדע' הדעת הרחוק מההרגל
 והמדמה

(א) **בו** יבואר האיש אשר חקא בשאט נפשו
 ואח"כ התחרט ונתן אל לבו ושב על
 עונו אין תשובתו נקראת תשובה כ"א כשיהי'
 קבלתו חוקה על להבא שלא ישוב עוד לאולמו.
 ואין קבלתו תשובה קבלה כ"א שהיה קבלה
 קיימת עד שיער עליו הודע כל תעלומות
 שקבלתו יתקיים. והדבר קשה להבין להאיש אשר
 מקודם הי' ממויק לו בדעת הישר ג"כ שהענין
 של העבירה הוא דבר הרע לפניו וע"כ אינו
 רואה לעבור עליו. אך אח"כ נתגבר עליו
 יצרו ביותר וע"כ עבר. וא"כ איך בטוח עתה
 אחר שכבר עבר ונלכד במאודת הילך והעבירה
 מטמטט את הלב ג"כ. ומאין תבוא עזרו על
 להבא באם שיגבר יצרו עליו שנית אשר יהי'
 ביכלתו שלא לשמוע אליו ויהיה קבלתו אלהבא
 מתקיימת ויעמוד בנסיון:

(ב) **עד"ז** יש כמה תשובות אחת כי הלא
 הדעת של אדם הוא יש לו כח וגבורה
 הרבה מאוד יותר מן הילך שהוא בנפש החאה
 השוכנת בלב. כי החאה היא ע"י כח המדמה
 ושכל הטבעיות שאינו רואה כ"א בקרוב ובמורגש
 ע"י החושים המרגישים. אבל הדעת שהוא
 השכל הבחירי רואה למרחוק. והוא רואה
 הסוף והתכלית של ענין החאה הזאת שתכליתו
 וסופו רע הוא. והגם שהתכלית הרע אינו
 מורגש מפני שהוא אחר ריבוי הימים וכמשל
 אדם שנודע לו כי יש במקום אחד אולרות
 שובע וכל טוב. ואך שנמקום זה נמלאו בו
 לפעמים רואים ומיום המויקין הלא ע"י הדעת

והמדמה קרוב להרגל. הדעת אין החושים
 עוזרים לו והמדמה כל החושים עוזרים לו.
 ע"כ יתכן שכן התאווה והמדמה יכנה באשו
 לפי רגשו את הדעת המוטבע והכחני ויטעה
 אותו עד שיטעה את העבירה מפני תאוותו
 עם כח התאווה הפועלת בלא הדעת. אבל
 ע"י פתאומית התאווה הפועלת עדיין לא ילא
 הדעת שלו שהוא כוחני לפועל שיצטרפו להגלל
 מן העבירה והוא מאה"כ פחו כמים אל חומר.
 פי' שיתרון הבהונה והמלכות אינם נחשבים
 מעלות. כ"א לאדם שהוא עושה כל עניניו ע"פ
 הדעת דוקא. ואין הדעת פועל כי אם אחר המהון
 והמתעבב שלא לעשות עד שיולא דעתו לפועל
 נגלה ואתה שעשית פחו כמים על פי התאווה
 הפתאומית כמים ע"כ אל הותר:

ג) זכרון

שהדעת באדם הוא כחני. ע"כ
 אפילו אדם המתכוון בזה ורואה
 אשר יהיה כל עשיותיו במהון אחר התכוונו
 ויניח דעתו כמו לפועל. יתכן אליו ג"כ עלילת
 העבירה. והיינו משום דכ"ז אינו דומה דכח
 התאווה היא עלמותה בפועל. וכח הדעת
 עלמותו כוחני אלא שמתקף בו כח הפועל.
 ולכך אפי' מה שהבין ע"י טוב' המיתון איננו כ"א
 כוחני ולכך יקרה לו שיטבור. אבל אחר
 החטא כשמתחרט אז והרי ראה עשה בפועל
 בדעתו גודל הטעאת כח התאווה כי אחר
 העשיה נחקטן כח התאווה ונתגלה הדעת מן
 התאווה אשר הטביעה אותו מקודם ומתחרט
 בלבו ע"כ נחקק דבר חרטה שלו ויחד בהדעת
 וכמו שילא עי"ז הדעת לפועל, כי רואה בחוש
 דעת התאווה שבלב ואין חכם כבעל הנסיון.
 מלורך לזה כי האדם השכל הבחירי והכפטי
 והתאווי הכל נפש אחד הוא וכשפועל בבחינה
 אחת שבנפש הלא כל בחינות של נפשו ג"כ
 יולאים מכחם לפועל. אלא שבהדבר הפרטי
 מה שעשה בו ילא בחינת הנפש לפועל נגלה
 ואכן שאר כוחיו אשר בו אם שהם ג"כ ילא
 לפועל אבל הפועל שלהם הוא נסתר. ובעת
 שעבר עבירה שילא כח התאווה שלו לפועל
 הלא כמו כן ילא כח הדעת שלו ג"כ לפועל,
 אלא מפני שהוא כוחני ונסתר וילא כמו לפועל

והדאגת מוח שהוא בפועל וטבע:
טעים ג כי העבירה באה ע"י כח המפתה
 והמסית שהוא היל"ר השוקן בלב
 האדם והוא מזלבל את מחשבות אדם ומחלישו
 בשרשי הדעת עד שנתחטט דעתו ונתקטטה
 עד התאווה והתבזרות היל"ר. וכה"ג אפילו
 בעניינים המורגשים הקרובים כמו אלו. הפורשים
 צים וגונבי מחחרת נמלא מה שהילר מסית
 ומפתה ופועל אלל כמה וכמה אנשים. ומכש"כ
 בעניני רוחני ודברים שהם תלויים באמונה אבר
 האמונה נתגדלה ונתקוממה באדם מן הדעת.
 ואח"כ

ואח"כ הדעת השני להיות שומר א"ע מעבירה
 היא נולדת מהאמונה, וכיון שהילך מסיחו עם
 גודל התאוה מקרר הוא ומרחק ממנו את
 הדעת ועי"ז יכול לו ומביא את האדם לידי
 העבירה. וגם מראהו הילך טעמים לאיזה הצדדים
 לפי טעם וכמו נבי חוה ותרא האשה כי טוב
 העץ למאכל וכו' פי' שהעץ פוקח עיני הדעת
 להיות יודע טו"ר וחשבה אשר לכן צודאי
 ראו העץ לאדם בכדי שיטכיל. ומה שהגיע
 הלאו שלא לאכול אינה מבינה הטעם ואפשר
 שעי"ז יהיה לה איזה דבר הפסד. אבל ההפסד
 אשר הוא בידה להיות נשמר ממנו אינו כדאי
 לה עד אבידת והעדר השכל. וכי תאווה הוא
 לעינים. פי' שזה מחוק לה עתה במוחש
 הקרוב ובמורגש ואלו הטעם הוא ברחוק
 ובספק כי בעלה אמר לה בלשון ספק קל
 פן תמותן. ומלאה לה עוד היתר שהלאו לא
 היה כ"א שלא תאכל מהעץ עלמו אבל מהפרי
 אין איסור ולכן ותקח מפריו ותאכל. והנה
 הנחש כל כונתו היה בכדי שחיה התקרב בלבה
 אליו. ולכן אחר שהיא אכלה גילה לה מה
 שהיא חטאה ואבדה מטלתה. ואשר חטאה
 ודעתה קלה ונפלה בקלות יאוש ע"כ נשמעה
 אליו ובה עלי' כמחול' והטיל בה זוהמא
 ולכן הנרדף השי"ת לעשות איבה כמאה"כ
 ואיבה אשית בידך ובין האשה. ולכן כן גם
 עתה שאחר שאדם חוטא הילך הרע המסית
 מסתלק בכדי שהאדם יתחרט ויהיה נופל ביאוש
 ועי"ז יעזוב דרכו הטוב ויהיה עושה עוד ככל
 שיסיתו הילך, אבל באדם ג"כ הלא נולד
 שגאה ואיבה על הילכה"ר והוא מתחזק עם מה
 שמתחרט על העבר ומקבל על עלמו שלא
 לעשות עוד ואכן אם חשבונו רמיה שלא קבל
 על עלמו עתה כ"א מפני שהילכה"ר נסתלק
 עתה. הרי הילך בהמשך העת קלם בא ומסיתו
 שנית ולא כבדראשונה שהמליץ לו איזה תירושים
 דחויים, אלא שבא אליו בטענת היאוש ונפילה
 הכ"ל ואומר לו הרי אתה כבר איבדת עולמך
 העליון בוא וקבל עריבות עוב"ז ודבר זה
 הוא גרוע מאד הרבה מן פ"ר שבפ"ר לא
 היה כ"א עון ועתה בפ"ש הכ"ז דרך מרידה

בלא שום תירוץ של דחוי ע"כ נעשה זאת
 פשע שהוא לשון מרידה וכיון שעבר ושנה נעשה
 לו כהיתר. וא"כ בפעם שלישי הכ"ז חטאה
 שדינו כשוגג, ואם היה אדם משים על לבו
 בפ"ש את כל שפעה לו הילכה"ר, אחת שהסיתו
 בעון ושנית שהפילו להיות מורד היה מתחרט
 מאד והיה מתחזק ביתר שאת שלא לשמוע
 עוד לטענת הילך ובלא יתיאש כלל ויתכן שה'
 נשאר עומד וקיים בתשובתו. אכן אם האדם
 אינו משים כ"ז על לבו והכ"ז עושה בפעם
 שלישי ע"ד ההיתר והכ"ז חטאה וכשוגג רמי
 ואעפ"כ חטאו בשלישית חמור וגרוע יותר מן
 חטאו בפ"ש. כי בפ"ש הגם שהיה מרד מ"מ
 הילך הטעה עם הנפילה בלב והוא לא ידע
 שזהו הסתת הילך הלפון בלבו אבל אחר כך
 שגודע לו כי זהו מהילכה"ר הלא היה לרין
 להתגבר על שני העולות של הילכה"ר הכ"ל והוא
 לא כן התגבר ועבר עוד בפעם שלישית והכ"ז
 נפל במלודה הילך לעולם. ע"כ החטאה זאת
 גרוע מפשע הקודם. ועפ"ז נ"ל לתרץ מאה"כ
 נושא עון ופשע וחטאה ונקא, ואחול' ביזמא
 עון זה מויד פשע זה מרד וחטאה זו שוגג.
 והקשו שאחר כי השי"ת נושא לו עון ופשע
 מכש"כ שהוא נושא חטאה שהוא שוגג ותרלו
 שם ע"פ דרש. ועם דברינו הכ"ל יתורץ לפי
 פשוטו שחשב הכתוב הכל כסדר שבקודם
 בפ"ר הוא עון. ובפ"ש נעשה פשע. ובפ"ג
 נעשה חטאה היותר חמור. אלא מפני דמשמע
 דעון ופשע בענין אחד בפ"ר וכן חטאה
 בפ"ר ע"כ דריש דהשי"ת עושה לאדם כשהוא
 שב את העון ופשע לשוגג שהיא חטאה. ועפ"ז
 יבואר מחול' שם (דף פו) בגירסת הרי"ף
 דליחיד כשעושה שני פעמים מוחלין לו. פ"ג
 אין מוחלין לו. והכ"ז כדברינו דהגם דשנינו
 עשה אדם עבירה ושנה נעשה לו כהיתר.
 מ"מ פ"ג חמור עליו יותר. אלא דלתיבוב
 ממתינין לו עוד יעו"ש. ונמלא כשארם שב
 ומתחרט. הכ"ז נותן אל לבו להסיר ממנו
 את הסיבות אשר עי"ז הסיתו והטעוהו הילך.
 דהיינו אחת שהוא מתחזק באמונה תמיד ומשרים
 האמונה בלבו בפשימות גדול. שנית שהוא
 משיח

משיא ברעתו את תשוקת לבו מהעבירה הזאת ומשיא אותה ואת הילצה"ר שלו אחר כבודו לו כי הילצה"ר הוא שונאנו ג' ששומר א"ע שלא יפול בלבבו ולא יתייאש. מזורק לזה שלטעין השוכה בא להרולה בתשובה בלחם גדול העזר מן השי"ת כמאה"כ טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך. וכתיב בפי השוכה בסדר נלביס ושבח עד ה' אלהיך ומל ה' אלהיך את לבבך וכו' וכו' והר"י מבאר גדול העזר מהשי"ת להשב ע"כ יתכן שיתקיי" בתשובתו ומרומז דבריו זאת שם. אחת ושבח עד ה' אלהיך פירוש שתחזוק את עלמך תמיד בגדל האמונה בה' ובהשגחתו ומשפטו ג"כ וזהו אלהיך. ב' ושמעת בקולו ור"ל בקולו דייקא ולא בקול הילצה"ר. וכמו ע"ד שנה' גבי אדם ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך. ולכן אומר כאן ושמעת בקולו דייקא. ובש ה' כו' ורחמך ר"ל שיצוור לך במדת החחוקות שהאמין ורחמך ואפילו אם יהיה דחך בקלה השמים. שמעתי שענין שמירת ברי"ק יקרא בזוהר קלה השמים ואפילו משם יקבץ ה' אלהיך ומשם יקח :

טעם ד הוא מעין טעם ב' הנ"ל כי עיקר חטאו היה מפני שלא שם היראה

בלבו והגם שכל בני"ה הם מאמינים מ"מ שורש האמונה הבא בירושא איננה כ"א כמו רשימה. וכמוסה בפנימיות חבוי בחוק תוכניות נפשו. אבל מה שאדם חושב ומדבר באמונה כשאינה באה מתוך ההגשת הלב איננה מחגלית כ"א במוח אבל הלב הוא עם כל הרגשותיו הם ריקים ואינה נכנסת בלב כ"א כשש מחשבתו באמונה מורגשת דכשהאמונה מורגשת אז נכנסת בלב. והלב הוא עיקרו מדות מורגשות. וראשית ההרגש לאדם הוא מן מדה היראה שהיא יראת הפסד עלמו ויראה זו גולדת בלבבו כמו מסיבה ראשונה מפני שהאדם אהבתו לעלמו עזה היא מאד ע"כ ירא לנפשו פן ייע הפסד אליו עלמו. משא"כ אהבה לחברו היא כסיבה שניה מפני שאהב א"ע ורואה בחברו שהיא מטיב לו ע"כ מאהבת עלמו מהפסד גם אהבה לחברו. וע"כ היראה תחול אפילו כשאינו מיר את מי שירא ורק ששמע את גדול

ממשלתו והשגחתו לענוש בעושי מות להממרים את דברו מיד הוא מתיירא מלעבור על רצון האיש המושל הנ"ל. משא"כ אהבה מפני שהיא סיבה שנית בלב ע"כ לא תחול כ"א בלב המכירו ויודעו בצירור כמו שראוהו בעיניו. וכך איתא בזוהר שמיעה תמן דחילו ראהו תמן רחימו. ולכן הסימן מובהק ע"ד האמונה אם נכנסה בלבבו כשיש לו יראה שהיראה היא מדה מורגשת גולדת מהאמונה הנכנסת בלב וכדאיתא בזוהר מאן דאית ביה דחילו אית ביה מהימנותא ומאן דאית ביה דחילו לית ביה מהימנותא. ולכך בשמואל א (י) כתיב וילכו עמו החיל אשר נגע אלהים בלבם ור"ל יראת אלהים בלבם. ולכך מי שהוא משיח תמיד יראה אלהים בלבבו נעשה לו בלבבו כמו מדת הטבע המורגשת. כי ע"י ההרגל שמישים מחשבתו ודעתו באמונה ה' וביראתו תמיד נקבעו רעיונותיו והם נשרשים בלבבו, כי הלב היא כשרה המקבלת זרע מן דעת המוח החושב ונשרש בלבבו. ואחר שנשרש בלבבו נעשה בו כשכל טבע ודומתו נמלא בליש אשר השיך לו כלב שופט והוא עם רוב מחשבתו נחשורר בו פחד גדול בלב עד שכל המים מה שרולה לשתות או רועב המאכל הוא רואה בהם זרות כלבים וזהו מפני גדול הרגשותו. וזהו האיש המתירא תמיד רחוק הוא מלחטוא שאין הילצה"ר יכול להחלבש בו בהשכל הטבעי ובמורגשות תאוותו מפני היראה והחכמה שבלב. וזהו רגזו ואל החטאו. ואח"ל לעולם ירגזו אדם יר טוב על יצה"ר הלך לו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה וכו' ואם לאו יקרא ק"ש וכו' ואם לאו יזכיר לו יום המיתה שנה' אמרו בלבבכם זו תורה על משכבכם זו ק"ש ודומה בלה זו מיתה. פירוש רגזו שיכניס מחשבת האמונה שהשי"ת הוא המושל ושלט. והוא יעניש לעובר על מצותיו ויכניסה בהמקום אשר ישכון בו הילצה"ר דהיינו בהלב מורגש. הלך מוטב ואם לאו. דהיינו מפני שהרגשת התאוה הוא מלך החומר והכח המדמה היוצא לשועל תמיד. משא"כ המחשבה והדעת שהיא עיקרה כוחני. ואין הלב מחטל ממנו כפעם אחת

אחת כ"א ע"י רוב הרגל. כמאמר החכם
 ההרגל הוא שולט על כל מורגש. ואיש הזה
 שלא הורגל בו יתכן בו שהיה"ר לא זו מחקומו
 עתה מפני מחשבתו זאת הכוחני. העלה לדב"ז
 הוא שיעסוק בחזרה. מפני שהחזרה יש בה
 רוב קדושה. וע"י ד"ה שידבר ויוליאם דבדורו
 לפועל. הלא יבטל את ההרגש המוכן לילא
 בפועל. ובאם לאו מפני שעדיין אין דברי
 החזרה כ"כ יולא לפועל, כי אי"ז אלא פועל
 דיבור. ואינו דומה להחזרה המתעוררת חמיד
 לפועל מעשה. העלה שיקרא ק"ש. דכיון שמדבר
 בפירוש בענין קבלת מלכות שמים. וגם לריך
 לקבל עליו במס"ג. יתכן שק"ש יועיל לו.
 ואם לאו יזכור לו יום המיתה. שדב"ז הוא
 מה שהאדם רואה חמיד בחושיו והוא עניני
 פחדים שהם יולאום לפועל בודאי ע"י"ז יכנע
 הי"ר הרע שבקרבו. והרי מי שנפל בעגלה
 היתה"ר ועשה עבירה. הלא הניע לו זאת מפני
 שלא הרגיל א"ע להביא יראה ופחד בלבבו.
 וע"כ הדעת והאמונה שהם במוח השכל הבחירי
 והכוחני, לא ה"י ביכלתם שיכניעו את היתה"ר
 אשר הוא בלבו המורגש והטבעי היולא לפועל.
 ולכן אח"כ כשהוא עב בחשבה רואה ומסתכל
 על הסיבה. ומשים לבו ומוחו מעתה שיכניע
 חמיד את האמונה והיראה והפחד בתוך לבו,
 ולכן הוא נשמר מהיום והלילה ע"י"ז וגשאר
 קיים בחשבתו הטובה :

טעים ה כי השי"ת ברא עומק טוב ועומק

רע. וכמאה"כ את זה לעומת זה
 עשה אלהים. והנשמה של אדם מישראל היא
 חלוצה ממטל ונקראת נשמת אלהי על דרך
 מאה"כ ויפת באפיו נשמת חיים ואחז"ל כל
 הטופח בפיו מעלמותו הוא גופח. והדברים
 עמוקים. וכשהנשמה יורדת מתלבשת ברוח
 ונפש. וכשהיא יורדת יותר למטה מתערבת
 גם בעומק הרע שבהר"ג, וכל מה שהיא יורדת
 יותר למטה היא מתלבשת ברע יותר עבה
 עד שיורדת ומתלבשת בנפש הבהמית והגוף.
 ובנפש הבהמית והגוף נמלא תערובות הרע
 ביותר מכל הבחינות שלמעלה ממנו. ונמלא
 דהנשמה והחלק הרוחני של אדם כל מה שהיא
 למעלה גבוה יותר או יותר טוב וקדושה

נמלא בה. והנה"כ וחלק הרע כל מה
 שיורדת יותר יותר מתעבה ויותר מתערבה
 הרע בה. ולכן כשאדם מזוכך את נפשו הבהמיות
 ואת גופו. ומטהר ג"כ מדותיו הר"ז נפשו
 ורוחו מתעלים יותר גבוה מעל גבוה למעלה
 בקדושה. וכשזוכה גם במחשבות קדושות ודבקות
 וסוד ה' אז גם נשמתו מתעלית ביתר גבוה
 מעל גבוה בקדושה. ואדם כזה הוא רחוק מן
 העבירה. אמנם בכל זה לריך שמירה ועזר
 מהשי"ת. כי מה שהוא נכנס יותר בקדושה
 נקרא בחי' זו שהיא עולה בכלל האדם שבקדושה.
 כי כל העולמות ביחד הם כולם דוגמת אדם
 ע"ד משל. שכל אלהי. מדות קדושים. פועלי
 טוב שהם בבחי'ה יצירה עשיה. אופנים מלאכים
 וחיות ושרפים. ולעומת זה נמלא האדם הבלועל
 ג"כ באותם הג' בחינות. ואדם הבלועל מלביש
 וכובץ לאדם שבקדושה, והגם אשר כל שהעולם
 יותר גבוה שם הבלועל נתמעט. מ"מ אותו
 המעט אם פוגע באדם הנכבד ילרו קשה
 מאד יותר משל אדם נמוך. וזהו מאמר
 חכמינו ז"ל כל הגדול מחברו ילרו גדול
 ממנו. ורק שהאדם הנכבד מפני טהרתו
 וקדושתו כי נשמר ונטהר גם ברוחו ונפשו.
 ע"כ אין הרע יכול להתקרב אליו ועומד מרחוק
 ובכ"ז אינו ניזול כ"א ע"י עזר השי"ת.
 כמחז"ל עופה רשע ללדיק ומבקש להמיתו
 וזה היתה"ר שרונה להפיל את הלדיק ואלמלא
 שה' עוזרו לא יוכל לו שגא' ה' לא יעוצבו בידו.
 והנה מה שהיתה"ר רונה להפילו הוא בשני
 דברים או בחלוקה גופנית המותרת. או בגא'ה
 ורחב לבב. והטעם מפני שהאדם הבלועל יש
 לו ג"כ שורש בקדושה כי שורש אחד לכולם
 כמאה"כ ואתה מחיה את כולם, ורק שורש
 של אדם בליעל הוא בשורשו דין עבה ביותר
 נמשך ממדת הדין. וכשיורד ממנו אינו ניזון
 של אד"ב בבחי'ה אשר שם שרפים. האד"ב
 הוא אינו נטפל א"ע לקדושה וחושב א"ע
 לאיזה בחינה של גא'ה קלה. וכל מה שיורד
 הוא יש ונפטר יותר, והגם שיודעים כי השי"ת
 הוא שליט אחד בכל העולמות מ"מ מחזיקים
 במדת הגא'ה שהוא בחי' נשדד, ומשח"כ אד"ק
 כל מה שעולה יותר הוא יותר נכנע ויותר נחשב
 לא:

לאין כי נתבטל לאדון העולם ולרצונו, והנה הילך הרע שהוא מאד"ב קטרג בזה"ר מפני רוב הדין עבה שבו. והמעט השי"ת את חיותו ופקד חיותו שי"ת הוא המסית לאדם. ואז עי"ז הוא יזכה לקבל חיות מאדם ממ"ג אם אין האדם שומע לו הרי השי"ת מקבל נחת מזה מה שהאדם התגבר על יצרו. והר"ז שבח להילה"ר ג"כ כי ע"י הסתחו גרם נח"ר להשי"ת. ע"כ מגיע לו עי"ז חיות מווננו. ואם האדם שומע אליו אז נכנס חלק מנפשו של אדם בתוך האדה"ב וזכא"ר השי"ת משפיע חיות רוחני לאדם הזה. מטפו הילה"ר לעלמו ע"י החלק ששבה מנפשו וע"י אחיזתו בו וברו"ג. ולכן מה שהאדם יותר גבוה רולה הילה"ר יותר להחטיו. והנה אם האדם מקדש א"ע גם בעניני הגשמיות שעושה אותם ע"ד חשמישי קדושה ובהם הוא עושה בענין תמחי דאורייתא. ולמשל אברהם אבינו שאמר חו"ל שולחני היה יותר גדול משל שלמה אמנם היה מאכיל עוזרים ושבים והי' מגיירם. וכן התנהג בכל עניני גופו היה להילה"ר מוזן ממנו מן הבהמיות הנ"ל. ועי"ז אחו"ל שאברהם מיוג את הילה"ר ומלא את לבבו כאמן לפניו וכרות עמו הברית ונתקיים בו צרות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אמו. אבל דוד ראה שאי אפשר לו להתמוג ע"כ הרגו בעטניותם שנאמר ולבי חלל בקרב. ועפ"ז יש לומר שהשטן קטרג על איוב. ואחו"ל שהשטן כיון שבביל שלא יהיה כיבוי לאהבת השי"ת שהיה לו לאברהם. וג"ל דהטעם בזה מפני שמאברהם היה לו להשטן חוק מווננו משא"כ איוב כתיב והקריב עולות אשר בולו לגבוה שלקי. ואמר בזוהר משום דלא ה' מגיע להשטן מיון מאיוב לכן קטרג עליו. והנה ר"ע כשעלה לרקיע בקשו מלאכי השבת לדוחפו ג"כ. א"ל הקב"ה הניחו לזקן זה כדאי הוא שישהמש בכבודי, וזכא"ר א"ר מפני שרע"ק היה לו מעשים טובים מרובים משא"כ אחר. וג"ל דהטעם בזה מפני שהשטן כשזוהר להפיל אדם גדול העולה למעלה מקבץ אליו כל מעשי האיש הזה הרעים אשר ברוחו ונפשו ומאחכפס אל נשמתו שלמעלה ועי"ז יכול להפילו. ומשא"כ

לרע"ק מפני שהיה לו מעש"ט מרובים. ובהם נכנס בשלום ע"כ ילא בשלום. וגשז לעניננו אשר ע"כ בידי הילה"ר להחטיו אפי' לאדם גדול ר"ל מפני שמפילו מקודם בתאוה של היתר וכתיב לתאוה יבקש נפרד שנעשה עי"ז נפרד משורשו מעט או מפילו בגאוה שהוא ג"כ נפרד ויש, ואין השי"ת דר עמו במדור אחד. ועי"ז יכול הילה"ר ח"ו להכשילו וזה היה טעות דוד שאמר בחנני ה' וגנסי כי בטח בעלמו על שני הדברים הנ"ל. והוא באלו השנים נפל כי בשמואל ז' (וא) כתיב ויהי לעת הערב ויקס דוד מעל משכבו ויתהלך על גג בית המלך וירא אשה וכו' מעל משכבו אחו"ל שדוד היה מרבה בחשמים ואפילו ביום וכונחו כדרי שישיב א"ע ביהתר ועי"ז ינלל מנסיון הילה"ר וזהו מעל משכבו. אבל טעה משום דשינוי אבר קטן יש בזה משבישו רעב מרטיבו שבע והר"ו א' שנפל בתאוה. וז' ויתהלך על גג בית המלך שעלה במחשבתו למעלה בעולם הבריאה שהיא נקראת גג בית המלך. ועוד שנפל בגאוה שנקראת גג והגאוה שהיא לו בית המלך. ועי"ז יכול לו הילה"ר ועד"ז נחחרט אח"כ ואמר לרפחני כל תמלא זמותי כל יעבר פי. השפלות וההכנעה נקראת לירוק שמלך א"ע וע"י היתוך וספיכות נפשו כל תמלא. זמותי לשון זמה מה שהרבה בחשמים עם אשתו והלואי כל יעבר פי. ונמלא אין זה קושיא איך יש לדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים. שזהו על ידי אדם הבליעל המשיגו ע"י שהוא מקבץ את תערובות הרע שבאדם זה יחד. ועי"ז מפילו בתאוה ובגדלות ונעשה האדם הזה קלת נפרד משורשו ע"כ יכול לו. ואשר ע"כ אחו"ל כל מי שהוא בעל גאוה נפל בחטא אשת איש וכאלו בא על כל עריות כולן שנא' וא"ל נפש יקרה תלוד. אמנם אחר ששב הוא משפיל דעתו ביותר ונעשה בחי' אין ונתקרב אל שורש הקדושה שבחינתה אין ורחמים ומתקדש ופורש כח האוה ממט ביותר. עד שמגביה את כל המדות שלו בקדושה ואז אזהר להשיבה עלאה. וזכא"ר זאת יותר כי יש בכל אדם ג' בחי' ש

ג' מדות תחתונות אשר בהם מעורב מאד
 נפש הישראלי עם נפש הבהמות. ואלו הם ג'
 בחינות שבאדם המשתתפים בו אלו השני
 נפשות אכילה ושמה. משגל. כבוד וכסף.
 ובאלו ההשתתפות ניתנו כל המלות מעשיות.
 העשיות והל"ת. ואלו המדות התחתונות אי
 אפשר לאדם ליטטר בהם כ"א ע"י ג' מדות
 חג"ת השייכים וסמוכים לג' העליונות. והעליונות
 הם בחי' נשמה ומדות' הם חכמה ובינה
 ודעת. ואם האדם מקדש שכלו ומייחדם כולם
 להש"ת אז ע"ז מעלה ג"כ מדות האמלעיות
 שהם אהבה ויראה ותפארת. שאוהב מאוד
 להש"ת וכל חפצו למלאות רצונו וכל השוקותיו
 ומחשבותיו הם רק כפי רצון הש"ת. וירא
 מאד ובושה על פניו תמיד מפני שעומד לפני
 כבוד ה' אשר מלא כל הארץ. ואינו מתפאר
 כ"א עם שבת ותהלות ה'. ואלו הג' מדות אמלעיות
 הם מורגשות ושריים הם בלב והם בחי' רוח
 אדם ואז ע"י אלו הששה מדות שהם ג'
 שכליות וג' מורגשות והם כולם עדיין בחי'
 מחשבה ורצון הלב עי"ז יתכן לו שיזכך ויטהר
 גם אלו המדות הפחתונות הפועלים ואשר הם
 משתתפים. והיינו ע"י מדת הגלגול והגם שיש
 לי נפש החלוה בכ"ז עם גודל אהבתו והמשכתו
 לחפץ ה' ע"י אהבתו להש"ת עם זה מנלח
 את אהבת עלמו הבאה אליו מנפשו המהאווית
 והר"ז אהבה מנלחת אהבה. ונמלא אכילתו
 ושהיתו ובחי' משגל וחמדת כבוד ומזון ירים
 אותם ג"כ כתרומה לחטן כבוד הש"ת. ואם
 מתעורר בו איזה יראה בלב מנפש החלוה
 אשר אם יתנהג ע"פ התורה פן יעדר ויחסר
 לו מאלו הדברים הנוגעים אליו לנפשו ולחיותו
 ולהשלמתו אז על ידי גודל יראהו ופחדו מה'
 מנצל ומכניע כל היראות אשר הם זולמו.
 ואם נתעורר בו השוקה גדולה לאלו הדברים
 אז ע"י גודל השתעשעות שלו אשר כל מחמדיו
 הם בעיניו כלא נחשב נגד תפארתו ועונגו
 עם שבת אצטו מלכנו הש"ת עי"ז מנצל
 כל התשוקות שלו זולמו. והאיש הזוכה להיות
 עולה בשכלו ומורגשו ומדותיו הפועלים ככולם
 קשר אחד להש"ת. הר"ז השוכה שלמה. כי

השיב את כל שרשי נפשו ורוחו ונשמתו כולם
 להש"ת ואז אין החילונים יכולים ללחוץ בו.
 והאיש הזה הוא דבוק ומקושר להש"ת. ורק
 מפני כי הן בקדושו לא יאמין שהרי כל
 הבחינות שלו בעודם חיים לריך לבררם בבירור
 אחר בירור וכשהוא עולה בכל עליה היותר גבוה.
 נמלא בו מחדש פסולה וסיגים הגם שבהבחינה
 הקודמת ה' חשוב כסף נקי כשהוא עולה אז נמלא
 בו עדיין סיגים. עוד ע"י התפרצות שלו עם כל
 העולמות ונשמות ור"ג ע"כ לריך עזר גדול מן
 הש"ת. ונמלא דתשוב' אדם זה היא תשוב' עליג'.
 כי הוא החזיר את כל השרשים הפנימיות שלו
 להש"ת. וכל עניני מעשיו טופים. שדי טשא
 בחר עיקרא וגופא בחר רישא אויל. וכיון
 שאדם זה דבוק עם עבותות אהבה להש"ת
 והרי הוא תמיד בעיניו עניו ושפל לפניו.
 כאברהם שאמר ואנכי עפר ואשר וכל תאותיו
 ותשוקותיו בטלים אללו עד אהבתו וחפצו
 בעבודת הש"ת והרי שהוא העלה השני שרשי
 עבירות למעלה שהם הגאווה והחלוה. ע"כ
 כל עונותיו מתכפרים לו ולא עוד אלא שנחשבים
 לו כזכות. כי מה שחטא מקודם ועי"ז עירב
 חלקי נפשו בהאדם בליעל עתה עלה משם
 והוליא עוד כמה גיליות קדושות משם מפני
 שא"א להוליא חלקו כ"א בהתאמנות גדול וממילא
 מה שדבק עם בנפשו הר"ז מעלה אותם ג"כ.
 וכה"ג מלינו גבי אברהם שהוא על ידי גודל
 התאמנותו ומס"ג בגודל אהבה להש"ת עי"ז
 הוליא כמה גיליות קדושות ממשפחתו כמו
 לאביו תרח שעשה תשובה, וללוט שממנו ילא
 דוד וכל מלכי יהודה ומלך המשיח שיבוא
 במב"י ולאמהות הקדושות וע"ד בחינה השוכה
 כזו הן כל בית ישראל הם נכללים. כי מן
 חטא אדה"ר נעשה עירוב גדול בכל הנשמות
 עו"ר וירדו ונפלו כל העולמות לחטא ממקומן.
 ולכן לריך האדם להשתדל תמיד להשיב נדחום
 ולהעלות כל מעשיו ומדותיו ושכליותיו למעלה
 למעלה עד ה"א. ואשר כן ביארנו בחלק הב'
 אשר זה כל האדם שישתדל תמיד בעליות
 מדותיו ומחשבותיו ומעשיו להש"ת ע"י העבודה
 פנימיות שכלב וע"י יראה ואהבה ודבקות.
 והעיקר

ועיקר עלייה לכל הנשמות והעולמות שיתעלו למקומם הראשון כמו שהיו קודם חטא אדה"ר אי אפשר זאת כ"א בשבת כדאיתא בכאר"י ז"ל. ע"כ בזה יתיישב מחז"ל בשבת שהשומר שבת כהלכתה אפילו יש בו שמך מינות ואפי' עובד ע"ז כדור אנוס מוחלין לו דקשה במאי מיירי אם עשה תשובה על עשה הר"ז מיד מוחלין לו ואם ל"ם הלא ביומא (פה) אמר שצריך ליוה"כ עם תשובה דיקא, ואם בעון מיתה וברח הלא כ"ז לא מהני לו אלא לתלות ואינו מתכפר לו עד שימות ובפרט שאמר מינות וע"ז בודאי חייבי מיתה הם והאיך אומר דע"י שבת מוחלין לו. אולם בדברינו ינחא כי כתבנו לעיל בפרק ג' (אות א) אשר הגם שמת ונתכפר לו לריך שם לסבול יסורין וגם בג"ע מקומו נמוך אם לא שיהיה תשובתו

בבחי' המעולה ועד"ז אמר כאן שע"י שבת שנקראה עונג בדכתיב וקראת לשבת עונג ואין למעל' מעונג כי שור' כל האלו' וגדלות היא חפץ העונג ועיקר העונג הוא כשאר' שב' למקו' מנוחתו וכן כל העולמות שבים למקומם הראשון והשומר כהלכתה בודאי תשובתו מאהבה וע"ז בשבת מעלה את כל מעשיו למעלה והנגע אשר גרם בעונו הלא הוא מהפך את הנגע לפונג כדאי' ביוה"ק ע"כ מחילתו מחילה גמורה מלד השורש הפנימי אלא שמלד גופו ונה"ב לריך עדין למיתה ע"ד משל חז"ל בשבת משל הלדיק שהוא כולו בקדושה אלא שטף אחד שלו בצומתה נקלץ הטף נשאר כולו בקדושה. והר"ז חמשה טעמים על דרך מה שכתויים הכפל תשובה בתשובתו ובעבודתו וזוכה לחיות בנעם ה' בארץ החיים :

פ ר ק ה

(א) והנה לבד החמשה טעמים שכתבנו בפ' ד' הקודם מלאנו עוד שני טעמים נכונים והטעם אחד מן השנים הוא קוטב דברינו שכתבנו בפרק ראשון אשר ישראל והתורה ותשובה הם שורש אחד מושרשים צמדת הרצון הראשית של הש"ת והם התכלית העלם של בריאת כל העולמות וכיון שדב"ו הוא ראשית קודם להיול"ר. נמלא שהיול"ר נמו שהוא רק טיבה הנולדת מן הטיבה הראשית ברצון והעלם. שהעלם היא תכלית. ואשר ע"כ פנימית ישראל ופנימית בריאת היול"ר הכל ע"י התכלית הטוב הם נבראו. ולכן אי אפשר לפנימיות שהיא העלם התכלית שיתקלקל וא"כ ענין מלדת הילד אינו כ"א מלד חילוניות שהוא מה שנמלא בלדם כחות הגופניות. מה שהם מכמה סיבות הקרובות וסובבות אל התכלית, ומפני שהסיבות אלו הם אינם עלם הפנימי כי אם מרצון החילון והם נפרדים ילאו בעולם הזה הגשמי ונפרדו, הגם שאין דבר נבדל מהש"ת כי חיותו שופע בכל. אולם מלד המקבלים הם רחוקים ממנו. ע"כ פ"י כחות החילוניים יש כח ביול"ר להחשיאו

לאדם. וזהו רמז הכתוב ותתפסהו בצנודו לאמר שכבה עמי שבת החילוני הוא כבחינת לבוש ובגד וכן מלינו במחז"ל בשבת (קנו) שהמשילו למלך שנתן לעבדיו לבושים אלו שמרו ואלו לכלנו. והנה מלינו כשמתרחקים איזה חלק מבורשי אשר איכותם ומהותם אחד ואין ההתרחקות כי אם בכמות שאחר כך כשמתקרבים גם בכמות נתעורר ההתחברות של החלק עם הכל ושורשו הרבה יותר מקודם. וטעמו מפני שבעת התרחקות הכמות אז נתרבה בשניהם גודל התשוקה הפנימית. ולכך אח"כ כשבאים ומתקרבים יחד אז אחד אל אחד יודבקו ויתלכדו ביחד כאחד. וכמשל החינו' המתרחק מאלמו אנתו רואי' בעת יתפרדו מפני איזה מרחק ביניהם שאינו פירוד עלם במה שהחילוק הוא בנה חלק ממנה וממהותה ואיכותה הוא ואשר דבר זה לא יופרד כ"א ע"י הכמות המרחק. ואשר ע"כ אז בעת פירוד והעדר הראות זה לזה נתרבה מאוד תשוקתם מן זל"ז מכתות פנימיותם עד שאח"כ כששבים ונפגשים יחד נהווה ונתעורר רגוים אשר מעתה ישמרו זל"ז ולא יתפרדו לעולם מעתה

מצתה וכן מלינו במשל האש הדולק בעלים
 כאשר נופחים באש יבער האש אח"כ יותר .
 וזה מפני כשנפח הר"ז מרחיק חלק קלח
 מהאש הכחוף להאש הסבוך בגחלים או בעץ
 ולכן אח"כ מתעורר תשוק' הטבע לבערו להדליק
 יותר, וכחשלים אלו כך הם גמשים ב"י כ"י
 להקב"ה וכמאה"כ שימני כחותם על לבך כחותם
 על זרועך, פי' מי שאוהב לחברו ביותר הר"ז
 דיוקן חברו חקוק אלו בלבו. ועוד עושה
 ומלייר דיוקן חברו ונושאו על זרועו בכדי אשר
 בעת שפלו יסתכל בדיוקנו וישתפעע עם אהבתו
 החקוקה בפנימיות גפשו וכך בקשה כנס"י
 לדודה הקב"ה שימני שיהא דיוקני חקוק כחותם
 על לבך. ועוד כחותם על זרועך. ואחז"ל
 שהשיב השי"ת לה הן על כפים חקוקך דבר
 אהבה וחכרון הגראה תמיד. וזאת הרבה יותר
 טובה מבקשתך. ואמרה כנס"י כי עזה כמות
 אהבה וכו' רשפי אש כשנפחים בה ורולים
 להרחיקה או נעשה שלהבת יה ואשר ע"כ
 אחר שנתרחק ולכלך בגדיו כשנפח אל לבו
 מפני התעוררות פנימיותו להשי"ת וכן מהשי"ת
 נתעורר הרלון הראשית אל אדם הזה אשר
 נפשו כחלק ה' ע"י"ו מתאחד ומתקרב אל
 השי"ת ורלנו ביותר ושומר א"ע מעתה אשר
 לא יתפרד עוד מעתה ועד עולם:

ב) ד"ה הענין של ייסור מה שאדם השב
 מייסר א"ע בהעניות וסינופיים.
 אשר ע"י"ו מכניע את הכחות הגופניות שלו
 אשר הם בעוכריו כי החומר והנפש הבהמיות
 הם בתכלית הניגוד והסותר להנפש המשכלת
 כמאמר החכ' אין תיקון הנפש כ"א בחורבן הגוף.
 וכן אחז"ל הרולה שיחי' יחית א"ע. והרולה שימות
 יחי' א"ע ולכן כאשר מייסר א"ע הלא מחלים
 הוא את כחות הגופני אשר בהם מתלבש היל"ר
 ואחר שמחלישם והם כל עינים הוא בתחוות
 ובגאות אשר שניהם הם נכנעים ע"י סינופיי'. ואז
 ע"י הסרת כוחי היל"ר הסותר את האש של
 הנפש הקדושה המשכלת. אז כשלהבת אש המזבח
 עולית וכלפור גמלטה מפח יוקסים העושה
 למעלה ומתקרבת הנפש אל דודה ביהרון חכמה
 ויתרון אלה מקודם:

ג) והנה דרך זה השכינית מלינו שאותם
 בחרו בה נביאים ורז"ל והאחרוני'
 רבוה"ק והטעם בזה כי הששה טעמים הקודמי'
 הטעם הששי אינו שייך בזה השתדלות אדם.
 ואי"ו כ"א להודיע לבני אדם גבורתו כי כוחו
 מה נורא הוא, ואשר ע"כ הרולה לשוב יתחזק
 בנפשו וכאשר יבין וידע כ"ז או כגבור ילא
 יעיר מלחמות הילר הרע ויבטח בה' כי יבית
 ירדן אל פיהו ויישר חילו ויתאזר בגבורה גדול
 כמאמר כלב ויהם כלב וכו' עלה נעלה וירשנו
 אותה כי יכול נוכל לה אם חפץ ה' בנו וכו'.
 ולא נשאר לנו כ"א הטעמים חמשה. ומליט
 כן שגם בתנ"ך ובחז"ל הזכירו אותם אלא מפני
 שהם ענינים שאי"ז כ"כ בידי הכל הבא ליטור ע"כ
 לא האריכו בהם המענה כ"כ כי להחכם ומבין
 יספיקו דבריהם המזכירים במעט הכמות ורב
 האיכות משא"כ הענין השביעי הנלרך והמוטיל
 ונתחייב לכל אדם באלה האריוו דים:

ד) ז"ה פרטי בחינות של טעם השביעי אחת
 תשובת הגדר, ב' תשובת המשקל של
 תענוג העצירה, ג' תשובת המשקל נגד פונש
 עצירה, ד' תשובת הבאה כהמטשה הזה לידו
 בעורו בתקפו ובאותו חמימות של ילרו. ה' אש
 לא כהמטשה עלמו אבל היא כערך דוגמתו.
 ו' תשובת המדה. ז' תשובת נגד המדה:

ה) בעניני סינופיי'. א' העניות. ב' התנוודות
 השניה. ג' בגדרי האכילה.
 ד' בגדרי המשגל. ה' בגדרי כל תשיו .
 ו' בשברון תאוותיו. ז' ברבות המעש"ס .
 ח' ברבות לתוד התורה. ט' בהתביישות אש
 עלמו. י' במרירות לבו. י"א בכדי ודמש .
 י"ב בתיקון איזה מלות גדולות. י"ג בשירות
 ותשבות. י"ד בשינוי המעוררו. ט"ו בקבלת
 היסורים. ט"ז במזכה לרבים. י"ז בהתקרבות
 ללדיקים. י"ח בתפלתו עד"ז:

ו) ומעתה נבוא לבאר אותם כסדר
 ונתחיל מאותם שכתבו בפרק
 הקודם בטעם ה' החרטה גדולה שנעשה לו
 בלבו. הרי ע"י"ו נעשה לו חקיקה מדעתו בהלב
 כמו שהוא רואה בחוש את רעת התאוה ויולא
 לו

לו הדעת הזה כמו בפועל וכי אין חכם כמו בעל
הנסיין ומגורף לזה כי כאשר האדם מוליא לפועל
חשקו במדה אחת כיון שנפש אדם אחת היא
הלא כמו כן כל השאר כוחותיו יולאים גם כן
לפועל. וא"כ הדעת הכמוס צו שהי' מוסתר
בקודם ולכך עשה העבירה אח"כ ילא הדעת
הכמוס לפועל נגלה ובקודם הי' פועל נסתר
וכמוס כוחי אשר ע"כ קדמו התאוה צכה
הפועל שלה. וכאשר אח"כ ילא הדעת הסותר
את התאוה הר"ז כיליאת הדעת לפועל והדעת
כשהוא פועל הר"ז מתקיים יותר מהתאוה כי
הדעת הוא השופט את האדם. ויתבאר בזה
מאה"כ (בישטי" ג"ז) דרכו ראיתי וארפאהו
ואשלים ניחומים לו ולאצלו בודא ניב שפתיס
שלוס שלוס לרחוק ולקרוב אמר הי' ורפאתיו,
פי' ראיתי דרכיו מה שמתחרט מאוד והחרטה
היא מדעתו יולאת לפועל ע"כ ארפאהו ע"י
החרטה הזאת ואשלים ניחומים כי תשובתו
צמה שמתחרט מאוד יתנחם על הבא לו
ולמה שמהאבל עליו. והטעם כי הדעת הזה
היה לו גם כן בקודם ורק שהי' רחוק כוחי
ופועל נסתר. ועתה נעשה הדעת קרוב כי
יאל לפועל ובפרט אם מתודה בפיו כפי הלווי
והתודו על חטאתם [כי ע"י ניב שפתיס שלוס
לרחוק ונתקרב] ע"כ ורפאתים:

והטעם כב' אשר צכה הטבעי והתאונית
נחקק בה עתה ג"כ גודל החרטה
והמרירות ושפלות נפשו והכניעה והדאגה אשר
כל אלה הם נחקקים צכה המדמה והטבעית
ועי"ז נעשה לו כמו ענין המאכל וכס המות
סחוכו והלא כל אדם ימנע את עצמו מלאכלו
מפני שהכרת הרע בזה ג"כ כיולא נראה לחוש
הפועל, וזהו מאה"כ (ביולב צ) וגם עתה נאום
הי' שובו עדי בכל לבבכם ובלוס וככי ומספד
וקרעו לבבכם ואל בגדיכם ושובו אל הי' אלהיכם
כי חנון ורחום הוא מי יודע ישוב וניחם והשאר
אחריו צרכה:

והטעם כג' שאחר שהוא שב מסיר הוא
ממנו אח"כ את הסיבות אשר הם
גרמו לו לחטא ע"י הילה"ר המסית. א' שהוא
חוזר תמיד בדעתו ובפיו את האמונה האמיתית

מגודל השנחה וגמול אשר עיני הי' פקוחות על כל
דרכי צ"א. ב' שהוא משיג תמיד בלבו את
כח התאוה והעבירה. ג' שאומר א"ע מילואם
ונפילת הלב וגם משיס בטחוני בהשי"ת אשר
הוא עוזר לכל החפץ לשוב לפניו באלמח ותמים
עד"ז כבר ביארנו (לעיל בפ"ד) עם מאה"כ
בנלבים ושבת עד הי' אלהיך וכו' ושכ הי'
אלהיך ורחמך ומל את לבבך וכו':

והטעם הד' מפני שאחר כך לוקח ללבו
לעורר א"ע ביראה הי' תמיד ולהיות
חרד על דברי הי' ועי"ז יגול מהילה"ר וביארנו
טעמו למעלה. הנה זה בארנו למעלה שס
שזהו מאה"כ רגזו ואל תחטאו וכו' וטוד בירמי'
(ה) שמעו נא זאת עם סכל ואין לב עינים
להם ולא יראו וכו' האופי לא תיראו נאום הי'
אם מפני לא תחילו אשר שמתי חול גבול לים
וכו' ולעם הזה הי' לב סודר ומורה סרו וילכו
ולא אמרו בלבכם יירא נא את הי' אלהינו
עונותיכם הטו אלה, ופי' עם סכל ואין לב
אשר אינו מתקיים בתשובתו והוא דומה כשרוצה
לשוב כמו המסחכלים בעיניהם אבל מהך העורין
נמשכה עליהם ולא יראו, אזנים להם שרונים
לשמוע תוכחה ובכ"ז אטומה אזנס ולא ישמעו,
הסיבה לדב"ז מהפדר היראה, אכן אם היו
מעוררים דעתם ולבבם ליראה את הי' תמיד
בוודאי היתה תשובתם מתקיימת כי היראה
גודרת בעד הילה"ר אשר הוא כהיס וגליו.
והחול גבול הוא אל היס אשר יהמו גליו ולא
יעברנהו. וכן אם היו מתיראים היתה היראה
מגדיר ומגביל להם בעד גלי הילר הרע, וזהו
כאופי לא תיראו אם מפני לא תחילו אשר
שמתי חול גבול לים וכו' ולעם הזה היה לב
סודר זמורה וכאשר רוצה לשוב אינו יכול אלא
אדרבה סרו וילכו. והנה דעו הטעם בזה
מפני שהס אינם מעוררים צהס עצמם את
המורא ולא אמרו בלבבם יירא נא את הי':

והטעם הה' שזהו ע"י גודל ענוה ושפלות
דעתו אשר הוא נחשב בעיניו כאין
נגד כבוד השי"ת ומחויק בענוה ובקדושה.
ועוד שטל ירי זה מריס כל מדותיו ומחשבותיו
ומעשיו הכל להשי"ת וכ"ז ע"י גודל התחוקטו
בצבדס

בעבודה פנימית מאהבת השי"ת ועד שזוכה לתשובה עליונה. עד"ז כבר ביארנו חז"ל ביומא (פ"ו) והבאנוהו לעיל. וככ"ז נעורר עוד בזה וזו מאה"כ (בישעי"ו) כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי. איזה בית אשר הבנו לי ואיזה מקום מטמתי ואת כל אלה ידי עשתי ואל זה אביט אל עמי ונקה רוח וחרד אל דברי. ובירמיה (ל"א) שמוע שמעתי אפרים מתנודד יסרתני ולאסר השיבני ואשובה כי אתה ה' אלהי כי אחרי שובי נחמתי וכו' בושתי וגם נכלמתי כי נשאתי חרפת נעורי. פי' שמעתי אפרים מתנודד כי לבו אינו שוקט ואינו מתנחש מתשובתו אשר עשה על ידי היסורים והעונשים שהגיע לו כי מבין הוא שאין תשובה זו תשובה ורולה הוא שזוכה לתשובה מאהבה מפני גודל אהבת השי"ת לעמו אשר ייחד אלקותו על בני ישראל וזהו שמוע שמעתי אפרים מתנודד ע"ד התשובה שלו באמרו יסרתני בכדי שאשוב ואסר ר"ל וכן קיימתי שהקנתי מעשי מפני יראת המוסר, ואני בואה כעגל לא לומד שאין לו דעת וע"י שמייסרין אותו ע"י מקבל. אבל לבי מתנודד כי אי"ז תשובה שלמה ע"כ מחסיר אני לפניך השיבני ואשובה המשך עלי רחמים ופתח לי שערי תשובתך שאשוב מפני אהבתך אשר אתה ה' אלהי. ואמר הנביא ירמ' כה שמעתי מה שאפרים ביקש לפני ה' וטען עוד לפניו כי אחרי שובי נחמתי בהתשובה שעשיתי אבל אחרי שמעתי דעתי כי תשובתי אינה מאהבה ספקתי כף על ירך מרוב לערי וזהו מאה"כ כי אחרי שובי נחמתי ואחרי הודעתי ספקתי על ירך, ועד"ז בושתי וגם נכלמתי וכו'. ואחרי דברי אפרים אלו שמעתי מה שהשיבם השי"ת הבן יקר לי אפרים אם ילך שמשועים כי מדי דברי זו זכור אזכרנו עוד ע"כ המו מעי לו רחם ארחמנו גאום ה'.

ז) ועתה נבאר הענין השביעי שהיא להסיר חולי וכחתי העבירה. האחת תשובת הגדר וזהו ע"ד קדש עלמך במותר לך וכמו שהחכמים תקנו גזירות של הרחקה מן העבירות ואיסורי התורה ע"ד לך נזירא

אמרין אזיל לך סחור סחור ולכרמא לא חקר' כמו כן הבעת"ש בלוחה העביר' שנלכד בה ככל לריך לעשות לעצמו גדרים ציורם מכל העולם בכדי שלא ילכד בה שנית ח"ו:

(ב) תשובת המשקל כמו התענוג והשמחה והקשויים שעשה וקיבל בהנחת העבירה, כן יתנהג להיפוך אבל ויגון תמורת העונג והשמחה, וציוון לבושים תמורת הקשויים. ועניני לער שהם היפוך הנאסו בהעבירה ומליטו כה"ג בני סוטה כדאיחא בסוטה והביאו רש"י בסדר נשא:

(ג) תשובת המשקל בעניני העונשים כפי שמליטו בתורה עונשים דהיינו מלקות מיתה בידי שמים כרת מיתה ב"ד, מן אוחו הדבר אשר עונשו יותר חמור בלוחו עבירה לריך לסגף א"ע ביוהר. והשיעור בזה עד שיעלה סנפיו במשקל קרוב לאותו עונש הנזכר בתורה. כי כל העונשים שבתורה לכפרה ניתנו כמאה"כ וידעת עם לבדך כי כאשר ייבאר איש את בנו ה' אלהיך מיסרך, וע"כ יש ללמוד מזה שהאדם כאשר הוא מסגף בלוחו שיסור הוא לו לחובלת גדול בזה:

(ד) תשובת הבאה כהך שהבאנו לעיל מיומא מחוי ר"י כגון שבא לידו דבר עבירה בלוחה אשה ובאותו פרק שטויו ובאותו מקום וניטול ממנה וכיון שבד"ז אינו בידו יראה בענין הקרוב לזה שישבר ילרו ויהיה ניטול ממנה והיינו בענין היסור כי אסור לאדם להביא א"ע לידי נסיון:

(ה) תשובת המדה שאם חטאו ה' על ידי מדת אהבה רעה יראה מעתה שיגביה מדת אהבה שלו להקב"ה ולעשות רצונו בלוחו אהבה:

(ו) נגד המדה באם שהגיעו ע"י גלוה מעתה יראה להשפיל דעתו בכל היותו, ואם ע"י אהבה יראה מעתה להשניא את הרע כמאמר דוד הלא משנאוך ה' אשנא:

(ז) והנה בעניני הכינופים בחרו רז"ל בעניני תעניתים יותר מהכל מפני שכן מליטו בתורה שבוים התשובה יום הכפרה לזה ה' להסתעט בו. וכן מליטו ציואל שובו עדי ביום

גלוס. וברניאל (ט'). ואחז"ל שהתענית חשוב לקרבן ויותר שקרבן מקריב בו חלב ודם הבמה ונתענית מקריב חלב ודם עלמו. וכדאיתא (בברכות י"ז) דרב ששת הוי מללי כך בתעניתו, ועוד שהתענית נקרא עינוי נפש כמש"כ ועניתה את נפשתיכם :

גג עוד סינופים אחרים בלבושי שק והתפלשו' באפר הנזכר בדניאל וזרזים על נפשו כמו שאחז"ל גבי אהר"ר ובשנינו משכבו ובגלגולי שלג. והכלל של הסינופים הוא, אחת בכדי שיכנע עי"ו, ושנית בכדי שימקה עי"ו ויחייסר : **עוד** עיני גלות שהגולה נפשו עליו שפל והוא מתגורר בעני ומליט ענין זה גם בתורה אלל רוח בשובג :

כ התגוררות השניה כתב האר"ז"ל שעי' הקיפו לילה שלמה ועוסק בתורה ולומד בעיני אותו דבר עבירה וכדומה כמו במסכת כריתות נילול מכת אחד. ומליט אלל דוד המלך שלא ישן שתיין נשמי בפעם אחת לעולם ואחר קדמו עיני אשמורות קדמתי בנשף ואשופה :

ג בגדרי האכילה. כתב הראב"ד מי שמפסיק באמצע תאוותו באכילה ומינע א"פ עוד מאותו מאכל הערב לו נחשב לו כמו תענית. ובכלל זה שגורר עלמו באיזה מיניס שלא יאכלה כ"א בשבת ויו"ט וסעודה מזה. ובשנינו משקה המשכר כדאיתא בבבויגרב בן רבב. וגבי נזיר :

ד בגדרי משגל אחז"ל ר"א היה דומה עליו ככפאו שד מגלה טפח ומכסה טפחיים. ואל תרבה שיחה עם האשה באשתו אמרו. ואברהם לא הסתכל מעולם באשה אשתו. ועזרא חיקן טבילה בכדי שלא יהיו מלווין אלל נאופיסיס כתרעולין. וכתב האר"י שיתקדש איש מקודם עד שלא יכוין להנאחו : **ה** בגדרי כל תשויו איזהו פרשה קטנה שכל גופי תורה תלוין בה אחז"ל בכל

דרכיך דעה, ואחז"ל עין רואה לב תומד. ועל שומע ומדבר ניבול פה החמירו חז"ל מאד בעונשו. והכלל שהיה"ר מתגרה באדם עי' תושיו ע"כ ישמרם ויגדור עלמו בזה ע"ד

השמירה מצולה ושמת סכין בלטיף אם בעל נפש אחת. וכתיב ברית כרתי לטיני ומה אחזקו על צמולה, והנהנה בראיתו מן האיסור דבר ערוה חשוב כניאוף שנאמר ושין נואף שמרה נשף :

ו בשברון תאוותיו אשר יראה מהיום והלאה להיות כמו המגדד ושופה בהיפוך כל החשוקות העוליס על לבו ואפילו בדברים שאין בו שום עבירה. ורק בכדי שהוא ישלש על לבו כמאחז"ל לדיקים לבס בידם, ורשעים ידם בלבס. ובגמרא איהב לפרוק ושונא לטמון ושונא לטעון קודם והגם שפריקה הוא יותר מנז' והטעם דלכוף את ילדו עדיף, והסינוף הוא טוב מאוד שהוא חיקון כללי וגדר השמירה מצולה על להבא והלנע לכח מה שאין שום ברירה מכיר בה ודב"ו נכלל במחז"ל כל הזוכה ילדו ומתודה כאלו הקריב קרבן חודה :

ז ברבוי מעש"ט אמרו חכמינו ז"ל עשית עבירות חבילות חבילות עשה נדרם חבילות חבילות של מלות. עוד אחז"ל צבע"ת אם היה רגיל ללמוד דף אחד מטפה ילמוד שני דפים. פרק אחד מטפה שני פרקים. והטעם בזה אחת שזהו החיקון ע"ד מדה כנגד מדה, והשנית בכדי שיהיו זכויותו מרובים :

ח ברבוי הלמוד בארסו, ועוד נכלל בזה שילמוד בעיני הקרבנות ועושין

פי אחז"ל כל הלומד בתורה כאלו הקריב כל הקרבנות וביותר הלומד בעינים. ואחז"ל חורה מכפרת מגני ומללי ות"ח אין אש של גהינס שולט בו. והקובע לו ללמוד ערך ה' שעות בלא שום הפסק דיבור בענין אחר ובלא ענין טעמה בעלמא וע"ד תענית שעות נ"ל שדב"ז הוא ענין נפלא המושיל ומזכך ומכפר ומביא אותו ארס לתשובה וכפרה מצולה :

ט בהרתביישות א"ע אחז"ל המושה עבירה ומחבייש בה מחלין לו על כל

עונותיו, וראי' משאל המלך שלא הזכיר לשמואל את הא"מ מפני שהוא גרם עם הריגתו טב פיר הכסני' וא"ל שמואל מחר אהה עמי עמי במחילתי ורוד כשקילל לו שמעי ורוד נחבייש ושמש ושחק איתא באשר שדב"ז סי' לרוד לחובלת גדול

גדול. וכה"ג אמרו חז"ל שיש עניינים המותרים לפרסום או ראוי שיבייש א"ע בהם והיינו כשירוש הדבר לכל. ואמרו חז"ל מי שנחתיב מלקות אם נחזקה בשעת מעשה כגון שהטיל רעי נפטר מכל המלקות מיום דכתיב ונקלה אחך לשון בזיון:

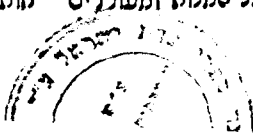
(י) במיררות לבו בוודאי זאת כל מה שמתמרמר לבו על חטאו יותר ביותר טועלת גדול אליו ודבר הזה אין לו שיפור. וכל אדם לפי ערכו ומחיו וזכותו יכול להטעה עם זאת ביותר. וכחצו בספ"מ כאשר יימר אדם על בנו בכורו. ולדיק אחד כתב שבעיריה אחת יהיה קשה צטיינו יותר חכמה וכמה מיתות. ומצינו כה"ג גבי רע"ק שאמר מוטב אמות מיתת עמאי ואל אעבור על דברי חבירי צטינו נט". וכתיב קומי רוני כלילה שפכי כמים לבך נכח פני ה'. ודוד אמר נפשי בכפי תמיד פי' שהי' מתמרמר בלבו עד שראה כי הוא קרוב כענין ר"א בן דודי' ומיד היה מפסיק וזהו נפשי בכפי תמיד, אבל תורתך דכתיב ונשמרתם מאוד לנפשותיכם לא שכחתי ומי יכול לעמוד במחיות של לריקים אלו: (יא) בבבוי דמט מצינו בכמה מקומות ודוד אמר אל דמטתי אל החרש, כלו בדמעות עיני על לא שמרו תורתך וכתיב צבתי יבאו ובהחטאים לזבילים. ואחז"ל כל השערים נטעלו תוץ משערי דמעות:

(יב) בברייתא חזיה מלות הכנסת אורחים מחז"ל כי עשן של פסל מיכה הי' מתערב עם עשן מוצת ה' ונקשו מלאה"ש לפגוע צו ח"ל הקצ"ה הניחוכו פחו מלוי לטוברים ושבים. ואחז"ל גדולה הכנסת אורחים שמערה נבואה על נביאי הבעל. ואברהם זכה הרבה מאוד ע"י מלות הכנסת אורחים. ואמרו חכמי האמת שזהו היקון גדול לפגם ברי"ק. שבת הוא תיקון כללי כמחז"ל השומר שבת כהלכתו מוחלין לו על כל עונותיו ואפילו שמך מינות ועבוי' מוחלין לו ותיקון גדול לפג"ב, והעיקר צו אהבת חברים יראי ה' שיזשכים ביחד ומתעוררים זל"י באהבה ויראת ה' ובחיובו השבת ומיטוב כל המלות ומעוררים

שמחה ועונג בשירות והשבתות כמו בהוללה דמלכא, ודבר דבר שלא ידבר בשבת שום דברי חול ודברים ימרים. וע"י עונג שבת יכול אדם לזכות לתשובה מאהבה, לדקה היא חוט"ג לתשובה, ונדבת המשכן הוציל לבני' לכפר להם על עון העגל והטושה לדקה כאלו קיים את כה"ח שנקראה לדקה כדכתיב ולדקה תהי' לנו וכו' ומעורר לדקה ה' אשר ימינו פשוטה לקבל שבים ושקולה לדקה נגד כמה וכמה מלות עד שאח"ל על אחאב מפני לדקותיו שהיה עושה עם ח"ח והיה מכבדם היה נחשב מחלה זכות ובינוני (בסנהדרין בפ' חלק) וכתיב והלך לפניך לדקך. המוצה את הרבים אחז"ל שכל המעש"ע שלהם יש לו ג"כ זכות בהם. וכמו שה"ש חמור יותר מכל עבירות כבעולם כל המקדש שמו יתברך צדיקים גדול מזוהו יותר מכל המלות שבעולם אמנם שלא יסוין לכבוד עלמו ואין חטא בא על ידו:

(יג) בשירות והשבתות אחז"ל ואלה דברי דוד האחרונים כי כשרוד אמר שירה לפני השי"ת מחלו לו כל עונותיו לכן נקרא אח"כ דברי דוד האחרונים אחר שנמתח חטאו, וכתיב צדננה נעלה וכל לבא השמים מקבלים חיות ע"י שירה והשירה היא חלק גדול בתשובה מאהבה ובטחון ושמחה שמודה להקב"ה על מדותיו של רחמים אשר מקבל אדם בתשובה ונעשה אהוב וחביב וקרא בן למקום ולא מזכיר לו עוד עונותיו הראשונים ויכול לזכות יותר מלדיקים וכחד המלך. [ואחז"ל גבי דבורה (שופטים ז) ויעשו בני" הרע. אבל הראשונות נחכפר על ידי שירה]: (יד) בשינוי המעוררו כגון מחז"ל שינוי מקום שינוי מעשה שינוי השם. ובכלל הזה שינוי ענינו בשבת בלבושין ובמקום ועם אשתו וב"ב ועם כל ריעיו להראות ולהרבות שני' וכדאי' בחקונים. ובכלל זה נשמות מלוי' והילוכם והעיקר השינוי בדעתו שיחדש דעתו ועלותיו כולם לכבוד השי"ת שמו.

(טו) בקבלת היסורין בי השי"ת נוחן זאת מחנה לאדם לנקות אוחו ולנוכח אוחו ושיזכה עי"ו לג"ע העליון ולתשובה על"ה

עלֵה וְאִמְתִּי כְשֶׁמִּקְבְּלָהּ בְּאֵהֶבָה כְּמִחוּ"ל אֵם
 שֵׁים אֵשׁ נִפְסוּ, וְאִחוּ"ל הַנֶּעֱלָמִים וְכו' שְׂוִי'
 מֵאֵהֶבָה וְשִׂמְחִים בְּיִסּוּרִים עֲלֵיהֶם הַכְּתוּב אֲחִיר
 וְאִהְיֶינָהּ כְּלֹאֵת הַשֶּׁמֶשׁ בְּנִבְרֹתָיו. וְאִחוּ"ל גּוֹדֵל
 מִעֲלָמוֹ שׂוֹכֵה עִי"ו שֶׁהִשְׂי"ת מִיחַד שְׁמוֹ עֲלֵיו
 בְּחַיּוֹ :

(פו) בְּמוֹכָה אֵת הַרְבִּים, כִּכֵּר כְּחֻצוֹ לְעֵיל
 וְיִוָּתֵר עוֹלָה וְזִכּוֹהוּ זֹה שְׂמוֹכָה אֵת
 הַרְבִּים בְּאוֹתוֹ עֵינָן אֲשֶׁר הוּא נִכְשֵׁל בָּהּ כִּכֵּר
 וְעֵתָה הוּא שׂוֹמֵר אֶ"ע וְמוֹהִיר אֵת הַרְבִּים זֹה :
 (יז) בְּרֵחַתְקָרְבוֹת לְדַרְיָקִים, כְּחֵז הַרְמַצ"ס ז"ל
 שֶׁזֶה מְלוֹת עֵשָׂה וְכוּ הַרְבֵּק
 שִׁתְקָרֵב לְדַרְיָקִים רֹפְאֵי הַנֶּפֶשׁוֹת, וְכִיוֹן דְּכַתִּיב
 וְלִדְיָק יִסּוּד עוֹלָם הַר"ז מִחֻקֵּן מַה שֶּׁנֶּפֶס בְּיִסּוּד
 וְעַל יְדֵי הַדְרִיקִים יִכּוֹל לִזְכּוֹת לְתַשׁוּבָה שְׁלֵמָה,
 וְלִדְרִיקִים יִכּוֹלִים לַעֲשׂוֹת טוֹבָה אֲלֵיו אִפִּי' אֲחִיר
 הַסְּתַלְקוּתָם כְּמַעֲשֵׂה דר' יוֹחָנָן שֶׁהוֹיָא לְאַחַר
 מְגִיהֵנָם וְהַכְּנִיחוֹ לִגְן עֵדֵן וְגַם בְּאֵלוֹ שְׂרׁוּבִים
 עֲשׂוּתָם שֶׁנִּשְׁמַחֵם נִשְׂרַפְתָּ וְנִעֲשָׂה אֲפֶר הַחַת כְּפֹת
 רְגְלֵי הַדְרִיקִים, פִּירַשׁ"י בְּכַדֵּי שֶׁהַדְרִיקֵי' יִבְקָשׁוּ
 רַחֲמִים עֲלֵיהֶם, וְהָרִי דָגַם שֶׁסּ מוֹעִיל מִלִּילָחֵם
 לְהֵייל אֲוֹתָם אֲבָל אֵלֹו הַמִּלְעֵיבִים בְּהֵם אֵין
 מְרֹפֵה לְמַכְתָּם. וְכַתֵּב הַרְמַצ"ס בְּהַלְכוֹת תַּשׁוּ'
 שֶׁהִשְׂי"ת מְכַבֵּד לְנֶסֶם בְּכַדֵּי שֶׁלֹא יִשׁוּבוּ וְגַדְחִים
 הֵם וְנִכְרַחֲתִים מֵאַרְצָה הַחַיִּים :

(יח) בְּתַפְלָה וְתַחֲנוּנִים, מְלִיטוֹ הַרְבֵּ' זֹה בְּחֹר'
 כְּתִיב וְהִתְוֹדוּ. וּבְמַלְכִים א' (סח)
 וְכֵן בְּכַתֵּב דְּרַבֵּי נְבִיאִים, וְרוּד הַמֶּלֶךְ בִּיקָשׁ כְּמַה
 וְכַתֵּב מִזְמוֹרֵי תְפִילָה וְהַזְכִּיר בְּקִשְׁתּוֹ עַל סְלִיחַת
 עוֹנָתוֹ, וְהַכֵּה"ג הִיָּה מַחֲדָה וּמִחֻפֵּל בְּעַדוֹ
 וְעַד הַכֵּהִיט וְעַד כֵּלל יִשְׂרָאֵל, וְגַבֵּי עֲגֵלָה
 מְרֹפֵה מְפֹרָשׁ בְּחֹרָה שִׁבְקָשׁוֹ הַזְקִיטָה כִּפֵּר כו'.
 וְכַתִּיבוּ בְּקִשְׁתָּם מִשֵּׁם אֵת ה' אֱלֹהֵיךְ וּמֵאֵלָת :
 (י) וְהִנֵּה הָאֲחֻרּוֹנִים הַרְקוּהָ וְכֵה"ג וְכַתִּיבוּ
 הָאֲרִיזִ"ל סִידְרוֹ כְּמַה וְכַתֵּב תִּיקוּנֵי'
 ע"י תַּעֲנִיּוֹת וְסִיגּוּפִים לְכָל עֵינָן עֲבִירָה כְּפִי
 סוּד תִּיקוּנֵי אֲשֶׁר שִׁיעְרוּ לְפִי מַה שֶּׁהִבִּינוּ חוֹמְרוֹ
 בְּשׁוֹנְשׁוֹ וְהֵם הַשִּׁיגוּ לְרֹאשׁוֹ גַם לְמַעֲלֵה ע"ד
 מֵאֵה"כ סוּד ה' לִירְאָיו וְאֵת יִשְׂרָיִם סוּדוֹ.
 אֲמַנֵם בְּאֵלוֹ הַדּוֹרוֹת אֲשֶׁר גִּבְרָה הַחֹלְשָׁה מֵאֲדוּ
 גְעוֹלָם. וְלִפְנֵי הַשֵּׁב בְּתַשׁוּבָה יֵשׁ כְּמַה וְכַתֵּב

דְּרַכִּים אֲשֶׁר יִכּוֹל לְחַקֵּנָם מֵהֵם מִמָּה שׁוֹכְרֵנו
 וּמֵהֵם מַה שֶׁלֹא הַזְכִּירוּ לְעֵיל כִּי הִיָּה דְבַרֵּיט
 ע"ד הַכֵּלל וְהַפְרָטִים אֵין לָהֶם שִׁיעוֹר. וְכַתֵּב
 הָאֲרִיכוּ בְּסַפְרֵי מוֹסֵר וְחִיקוּנִים לְמַעֲנִיחָם, וְאֵלוֹ
 הַדְּרַכִּים הַמְסוּרִים לְלֵב הֵם עֵיקֵר הַתִּיקוּן כְּמוֹ
 שֶׁבִיאָרְנוּ בְּעֵינָן הַחֲמָשָׁה טַעֲמִים אֲשֶׁר הֵעִיקֵר
 הַתַּשׁוּבָה הִיא מְרִירַת הַלֵּב וְהִירָאָה וְהַחֲרָטָה
 בְּלֵב וְכַפָּה וְאֲשֶׁר יִעוֹרֵר נִפְסוֹ בְּתַשׁוּבָה מִפְּנֵי
 שֶׁנֶּפֶס בְּכַזְבוֹ שֶׁל הַקֶּב"ה וְהַסְּפֹלוֹת שֶׁמִּשְׁפִּיל
 דַּעְמוֹ וּמַכְנִיעַ אֶ"ע. וְחִיקוּן הַשְּׂבִיעֵי מְלִיטוֹ כִּי
 ג"כ הַרְבֵּה אֲשֶׁר הֵם בְּיַד כָּל אִדָּם רִיבּוֹ לִימוּד
 הַחֹרָה מַעֲש"ט דְּקָרָה וְהַכִּסֵּס אֲוֹרָחִים מְלוֹת
 חֲבִילוֹת. לְכַבֵּד אֵת שַׁבַּת וְיו"ט בְּיִוָּתֵר, שִׂירָה
 בְּשִׂמְחָה, וְלַעֲחִים יִגּוֹן וְאִמְחָה עַל כְּמַה רַנְעִים,
 וְלִבְיִישׁ אֵת עֲלָמוֹ בְּדֶרֶךְ הַשְּׂכֵלָה וְכֵלָל חִיבוֹל
 הַשֵּׁם. גְּרִיִּים בְּאוֹתוֹ דְּבַר, עוֹד אִחוּ"ל הַמַּעֲבִיר
 עַל מְדוּתוֹ מַעֲבִירִין לוֹ עַל כָּל פְּשִׁיעוֹ. הַטּוֹבָה
 יֵהֵר"ר בְּכָל כְּמוֹ קוֹרְעִין לוֹ גו"ד. לְהַפְסִיק אֵת
 עֲלָמוֹ בְּכָל אֲמֵלֵעַ תְּאוּתוֹ. וְאֵם בְּאִילָה נַחֲשָׁה
 לְתַעֲנִית. לְכוּף אֵת יַרְדוֹ אִפִּי' בְּעֵינֵי הַרְבּוֹת,
 תַּעֲנִית לְשַׁעוֹת, וְלִלְמוּד בְּאוֹתָן הַשַּׁעוֹת. לִזְכּוֹת
 לְחִבְרֵיו. מַעֲשֵׂה הַדְּקָקָה וְהַחֲפֵלָה מִלֵּב. וְהַרְמַת
 מְדוּתוֹ בְּאֵהוּ"ר, וְעוֹנֵג מְלוֹה וְשַׁבַּת וְהַשְּׂמִירָה
 מְשׁוּלָה לְהַבֵּא וְהַבְּטָחוֹן בְּחֶסֶד ה'. וְכִיוֹן דְּעֵיקֵר
 הַתַּשׁוּבָה הִיא בְּדַעַת וְכֵלָל. וְיִדּוּעַ דְּהַמַּחֲטָאָה
 מִחֲלִישׁ מוֹחוֹ וְלִבּוֹ וְדַעְמוֹ נַחֲלָשׁ. וְהַר"ז מַפְסִיד
 אֵין כָּל הַבְּחִיטוֹת הַמַּעֲשׂוֹת אֲשֶׁר כָּל עֵיקֵרָם
 תְּלוּי' בְּאִמּוּנָה וְיִרְאָת ה' וְהַהֲבָתוֹ וְכָל הַמְדוּת
 טוֹבוֹת וּפְרִישַׁת לִבּוֹ מִעֵינֵי הַטּוֹה"ז אֲשֶׁר כ"ז
 תְּלוּיִם הֵם בְּהַדַּעַת הַנֶּכּוֹן. וְהַעֲלָבוֹת בְּפִרְעַת
 בַּעַת הַחֲפֵלָה וְאִרְסָה הִיא גְרוּעַ מֵאֲדוּ, וְאִמְרוּ
 הַחֲכָמִים כִּי עֲלָבוֹת הוּא דְפוּס שֶׁל כָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת
 פְּסוּלוֹת, וְכֵן א' בְּזוֹהַר דְּעֲלָבוֹת קִינָה דְּמַסְאֲבוֹתָא,
 וּמְלִיטוֹ בְּגַמְרָא ג"כ דְּעֵיקֵר הַתַּשׁוּבָה הוּא הַקֶּבֶלָה
 בְּלֵב גַּמּוּר עַל לְהַבֵּא עַד שִׁיעוֹד כִּי הַקֶּב"ה,
 וְחֲרָטָה גְדוּלָה עַל עַבֵּר, אֵלֹא שֶׁעֵינָן הַתַּעֲנִיטִים
 וְסִיגּוּפִים אֵינּוּ כ"א עַל דֶּרֶךְ כִּיבוֹם הַיֵּטֵב א"כ
 כִּיוֹן דִּיכּוֹל לְכַסֵּם א"ע בְּדְבָרִים הַקֵּלִים וְיִהִיָּה
 מוֹחוֹ וְלִבּוֹ ג"כ נִשְׁמַר בְּזוּדָאֵי רַחֵי לְמַעַם כָּל
 הַיּוֹמֵר א"ע מְדַרְכֵי הַתַּעֲנִיטִים וְסִיגּוּפֵי' שְׁאֵין
 הַרְיוּחַ מֵהֵם עוֹלָה בְּהַפְסָדוֹ שֶׁנְּעִיקֵר תִּיקוּנָם ,
 וְרֵאִיה

וראיה לדבר דליהא בקדושין (דף מט) הא דהניח המקדש את האשה ע"מ שאני לדיק אפילו הוא רשע גמור הר"ז מקודשת שמה הרהר תשובה בדעתו והר"ז ברנע אחת נכשה לדיק. וש"מ דהתעניתים אינם כי אם לטהר ולנקות את עלמו ע"ד הרב כבסני מעוני . זגראה עוד מכאן דאפילו אם תשובתו אינו מתקיים אחר כך והוא עושה אותם העבירות שפשאם מקודס וא"כ אין כאן דברי התנאי של הרמב"ם עד שייעד עליו השי"ת שכן להבא לא ישוב לאולתו עוד אשפ"כ כיון שאו הרהר בלב גמור ע"מ שלא יעשה עוד הר"ז נקרא לדיק אלא שאין זה תשובה מעולה . ומכאן חיווק גדול לבטל התשובה וד"ל . ואיחא במדרש רבה אדם אחד התמול ה' רשע ונתן אל לבו היום הר"ז נעשה לדיק . וכך איחא באבן העזר אלל עידי הגט שאומרים להם שיהרהרו בתשוב' , ונראה לי עוד דאדם שהוא חלוש ולא מלי לטעורי נפשיה הרי הוא אסור מה"ת לישב בתענית . דבתענית (דף י"א) אמר שמואל היושב בתענית נקרא חוטא מדר"א בן הקפר דאמר גזיר נק' . אטא מפני שליער עלמו מן היין שהוא דבר אחד מכש"כ המלצר עלמו מכל דבר . ור"א אמר נקרא קדוש ומקשה הא ר"א לעולם יראה אדם באלו קדוש שורה בתוך מעיו והר"ז מחליש ומכחיש קדשים (כן פירש"י) ומשני ל"ק הא דמלי מלצר נפשיה הא דלא מלי מלצר נפשיה והר"ז מי דלא מלי מלצר כו"ע מודו דאסור, ובהחובל (ג"א) ואין אדם רשאי לחבל בעלמו והתיחא להרע אביא נשבע להרע בעלמו ולא הרע אמר שמואל באשב בתענית ופריך דמוכח אפילו להרע בעלמו בהכאה גמי מותר ואמר אלא תנאי היא והרי משמע דנפל מחירון שמואל : כ"כ וא"כ י"ל דלמ"ד אסור גם תענית אסור ואמר שם מאן הוא דסבר שאין אדם רשאי לחבל בעלמו ומכ"א מדתיחא דקורע בגדיו וכו' עובר בכל תשמיש וכש"כ גופו ודמי דלמא בגדים שאני דפסידא דלא כדר הוא אלא האי תנא הוא ר"א בן הקפר וכיון דהגמרא חסיק דהאי תנא דאוסר לחבל בעלמו הוא ר"א בן הקפר ולרידיה מבוחר דתענית אסור מפני

שליער עלמו מכל דבר . נמלא דהתנא ששני דאין אדם רשאי לחבל בעלמו היינו אפילו בתענית נמלא דהאוסר אוסר אפילו בתענית והמתיר מתיר אפילו לחבל . והנה לפי שיטת החוספות נראה דהגם דק"ל כשמואל לגבי ר' אלעזר, דהא שמואל גדול ממנו דאלו שמואל סבר ר' יוחנן בתחלה דחברי' הוא ולבסוף קרי ליה רב ואלו ר"א תלמידו דר' יוחנן הוי , ועוד דר"ל גמי כשמואל ס"ל לפירוש החוס' שם בתענית , עס כל זה הרוצה להתענות רשאי משום שהתוס' הקשו דשמואל אדשמואל מהחובל שפירך באומר אשב בתענית הרי דקרי ליה התם הרעה דרשות, ותירלו דהה"ג דחוטא הוא בין בתענית ובין בגזיר אלא מכל מקום יש בזה מלוה ג"כ כדאיחא (בסוטה ב) הרואה סוטה בקלקולה יזיר עלמו מן היין, וכן יש בה"ג בתענית המלוה גדול יותר מהעבירה מה שמלצר א"ע, ומידי דהוי המתענה ה"ח בשבת דקורעין לו גז"ד ונפרעין ממנו עונג שבת וכו' וכ"כ החוספות בב"ק (לא) ד"ה אלא שליער עלמו והכריחו שם זאת מסתירת הסוגיא דבהחובל משמע דלראש"ק אפילו בגזיר טהור חוטא הוא ולהכי יליף שפיר ממנו דאינו רשאי לחבל בעלמו וכן איחא בהדיא בגזיר (י"ט) קסבר ר"א גזיר טהור גמי חוטא הוא והא דקרא בגזיר טמא כתיב משום ששנה בחטא, וכן בפ"ק דנדרים (דף י'), ואלו בפ"ק דגזיר (ד' ג') אהי' גאה בגזירי' קאמר ופריך הרי עבירה וגאה בתמי' ומשני דאפילו לראש"ק ה"מ גזיר טמא אכל גזיר טהור נאה הוא, ומירלו בשם ר"ת כהך חירון הנ"ל דהמטה בו היא יוצר גדולה מהעבירה ולכך נאה הוא ומ"מ לריך תיקון לחטאו, ולפ"ז לריך לזכר דהחירון בהחובל הך מ"ד דא"ל אינו רשאי לחבל בעלמו היינו כראש"ק , והגם דגזירות טהור ותענית רשאי משום דשאי התם שיש בהם גדר וחשיבי מלוה . אבל לחבל בעלמו שאין בו שום מלוה הוה חטא גמור ואינו רשאי לחבל בעלמו . ונמלא דלהחוספות מותר להתענות אפילו לשמואל ומה דאמר שמואל נקרא חוטא היינו דמיהא לריך לתקן חטא הוה מה שליער א"ע . או דאש יש צידו לתקן ענינו ע"י דבר אחר

אחר טוב יותר שיחקן ע"י דבר אחר ולא ע"י תענית :

(ו) אבר מדעת הרמב"ם מוכח דלא ס"ל כשיטת החוספות, שבהלכות דעות (פ"ג) כתב שמה יאמר אדם שואיל והקנאה והתאוה וכו' אפרוש עלמי מהן ביותר ואתרחק לקלה האחרון גם זו הדרך רעה הוא ואסור לילך בה וההולך בה נקרא חוטא שהרי אומר בנייר ופטר עליו מאשר חטא על הנפש וכו' ובכלל זה אלו שמתענין תמיד אינם הולכי' בדרך טובה ואסרו חכמים שיהא אדם מסבג עלמו בתענית וכו' ע"כ, והרי בהדיא דעת הרמב"ם דאסור להתענות ולא ס"ל כדעת החוספות הג"ל :

(ח) וצריך להבין דעת הרמב"ם דאם כן ישארו שני קושיית החוספות אי סתירת שמואל אדשמואל. ושנית סתירת הסוגיות הג"ל. ועוד תימא עליו דהנה בה"ט (פ"ה) כתב הנשבע להרע א"ע שיחבל בו בעלמו אע"פ שאינו רשאי שבועה חלה עליו ואם לא הרע לפלמו חייב משום שבועת ביטוי ע"כ. והר"י היפך מהך דהחובל דמסיק דהך ברייתא מה הטבה רשות כך הרעה רשות הנאי היא, ולראיה"ק הך הרעה אינה רשות וא"כ פטור הוא משום דנשבע לבטל את המלוה היא ולכן בעינן הרעה רשות דווקא. ואם כן הרמב"ם שכתב דאינו רשאי היאך פסק דמייב :

(ט) והנה הלח"מ בהלכות דעות עמד על כל הקושי' ותיירץ בעלמו דהרמב"ם סבר דאפילו לראיה"ק אינו אסור מן התורה לגזר א"ע והתורה לא קראה לגזיר חוטא אלא בטמא. ואלו גזיר טהור אינו אלא מדרבנן. ומה דבגמיר (י"ט) אמר דאפילו גזיר טהור גמי חוטא לראיה"ק ומה שכתבה התורה בגזיר טמא, משום שנהה בחטא אינו אלא משום אסמכתא בעלמא, והגם דמה"ט גזיר טהור אינו חוטא מ"מ משני טס רי"ט סבר כראיה"ק, היינו משום דר' ישמעאל הוא מייירי גם כן בגזיר טמא, והשתא ניחא דשמואל בהחובל כיון דמן התורה מותר. אלא דאכתי קשה טס דא"כ אחיא אפי' דר"א הקפד גמי. ועוד שמואל יקיים הברייתא דמה הרעה רשות אפילו לחבל א"ע דהא אמרי'

דלפינן מר"א הקפד וא"כ אינו כי אם מדרבנן ובבועה חלה על דרבנן. לכן ז"ל דלשון הבריי' מה הטבה רשות כך הרעה רשות משמע לי' לגמרא רשות ממש דומיא דהטבה קתני ולכך מסיק שפיר דהברייתא זו אינה כרבי אלעזר הקפד. והא דשמואל שתיירץ באשכז בתענית היינו דאחיא דלא כראיה"ק אלא כהך טמא דפליג עליה דנדרים (דף י') [ומש"כ הלח"מ דר"א בתעני' פליג עליה ז"ע דר"א אמורא הוא] וס"ל דרשאי אפילו מדרבנן, ואם דא"כ אפילו בחובל בעלמו גמי מותר לירידיה, ל"ק דשמואל סבר דחובל בעלמו אסור אפילו פה"ט כברייתא דכל תשמיט ולא סבר הדיחוי דגמרא ע"כ :

(י) וקשה דבגמיר (י"ט) אחיא אשה שגדרה בגזיר ונטמאה והפיר לה בעלה אריש"מ מביאה חטאת העוף ואינה מביאה עולה ופריך ממ"ג אי בעל מיגז גיז עולה גמי תביא ואי מיעקר עקיר חטאת גמי לא. ומשני רי"ט כראיה"ק סבר דגזיר טהור גמי חוטא הוא ולעולם מיעקר עקיר והא דכתב בגמיר טמא משום ששנה בחטא. ופירש הר"ן דהכ"ק לעולם מיעקר הנזירות מעיקרא וא"כ איננה חייבת משום טומאת הנזירות כיון דסקר ואיננה גזירה אלא דמ"מ יש לה חטא כמה שליטרה עלמה ואם דאינה שייכה עלי' חטא דטומאה מ"מ חטא שליטרה שייך אפילו בגזיר טהור. והגם דלפ"ז איננה אפילו גזירה טהורה ג"כ מ"מ כיון שחטאה קרבן חטאת העוף בא על הספק ובעלילה כל דהו גמי מחייבין לה אם היא חטאה מה"ט ועיין בהר"ן טס. והרי דהגמרא הוכרחה טס לפרש דראיה"ק ס"ל אפי' בגזיר טהור מה"ט קאמר דלכך שייך אללה קרבן חטאת. דאם מדרבנן כיון דהבטל עקר ואין בה משום חטא טומאה כלל לא הוית מייקית אפילו חטאת העוף ג"כ כיון דאין עלי' טס חטא של תורה כלל. עוד יקשה על דבריו דא"כ הברייתא דהני אינו רשאי לחבל א"ע מדרבנן קאמר. והברייתא דס"ל רשאי היינו אפילו מדרבנן מותר. א"כ ישאל פהה להיפוך מי הוא ההנא דס"ל דאפילו מדרבנן מותר. דפ"כ

לא פליג ר"י אלא גבי נזירות דיש בו מלוא משא"כ החובל בעלמו :

(יא) עוד הביא בשם הר"ן דליתו סבירא ליה דהנשבע על מלוא דלתי מדרשה מן הסורה. ואעפ"כ השבועה חלה עליו. וגם ז"א דהא שמאל תירץ באשכ בהענית והיינו אבל לא נשבע לחבל א"ע כקושי הלח"מ משום דאינו רשאי והלא הא דחובל בעלמו ג"כ אינו מפורש בחורה ואעפ"כ סבר שמאל דחובל הר"ז פטור. ואם תאמר דשמאל סבר דחובל בעלמו יש בו ק"ו מבל תשחית דברייתא והק"ו מדיפא לטו מדרשה. א"כ אשר חטא על הנפש לראה"ק דס"ל הטעם משום שיער את עלמו קראו חוטא וא"כ נזיר טהור ועמא שוין בזה כמו שפירש"י בזויר (יט) וא"כ הוה נמי כמבואר בחורה. ועוד הלא הכ"י הביא (בסימן רל"ט) הטובה הרשב"א שכתב דהרמב"ם פסק נשבע להטענות בשבת פטור משום דנשבע לבטל את המלוא וכחז בטעמו דס"ל דאסור להטענות בשבת מה"ת והר"ז ג"כ אינו מבואר ואפ"ה פסק דפטור :

(יב) ונרעד לתרץ את הרמב"ם דלעולם ראה"ק ס"ל דאפילו בזויר טהור קראו הסורה חוטא כדאיתא (בזויר י"ט) בפירוש וכדמוכח בנדרים ובהעניות. ומה דבריש נזיר אמר בגמרא דאפילו לראה"ק דאמר נזיר חוטא ה"מ בזויר עמא וכו' לאו מילתא דהגמ' בעלמיה ס"ל כן ברענא ראבה"ק דבוודאי זה אינו דהא מסיים שם בטמא כיון דימים ראשוני' פלו דלמא יעבור על נזירותו ודבריו אלו בודאי לא שייכי לראה"ק דהא אינו משום לער נפשי' קאמר. אלא מלהא דבני אדם דאינהו בדעתייהו הכי סבירי להו קא מפרש הגמרא ומשום דאין אזלין בתר לשון ב"א גבי נדרים ונזירות ולהכי כאשר אומר אתגאה שפיר חל עליו הנזירות דאינהו סברי אפילו מאן דמפרש ליה חטא על הנפש כמה שיער את עלמו לא הקפידה תורה בזה כ"א בני שיער בחנם משום דלמא יעבור על נזירותו. אבל מי שיטמור א"ע אינו חוטא והכי משמע להו לבני אדם אבל האמת אינו כן :

(יג) ובענין נשבע לחבל בעלמו. סברת הרמב"ם דשאי חטא זה של

חובל בעלמו, דבמקום שהתורה הודיענו שדב"ז הוא חטא באתו מקום עלמו הודיענו גם כן שהשבועה חלה עליו הגם דחטא היא, והרי דחטא זה שאני משארי מלות, שבפירוש גילתה לנו התורה כמה שהנזירות חלה עליו. והגם שאין הנזירות חל עליו לבטל מלוא כדאיתא בזויר דלאסור עליו יין מלוא כיון רשות מאי ניהו קדושא ואבדלתא מושבע ועומד מה"ם פיון שם ברש"י. אלא דחטא זה הולאה אומה הסורה מכלל הזה ושפיר חל עליו. ולזה ניתא הסוגיא דהחובל פשוט דשמאל תירץ באשכ בהענית וס"ל דכמו דחל נזירות ה"ג דחל שבועת הענית דאכתי יש בזה משום איזה גדר מלוא. אבל חובל בוודאי הר"ז נשבע לבטל את המלוא ומסיק דראה"ק הוא דס"ל אינו רשאי. וממנו ילפינן ג"כ חובל ומ"ד דחובל רשאי לא סבר כראה"ק אבל הברייתא דהרש"ה רשות י"ל דליתא ככו"ע ומאי רשות דלטנין שבועה כרשות שוויא ליה קרא וגם שא"כ מלוא כמה לכן נקרא רשות. או דליתא כמ"ד חבלה רשות אבל לריבא קי"ל כמסקנא דגם חובל לא ילפינן כ"א מנזירות ולכן אמרינן דכמו בנזירות חל ה"ג גבי חובל. והר"ז שפיר מתורץ הרמב"ם :

(יד) ודרי דהרמב"ם ס"ל דהלכה כראה"ק ולדידיה אסור להטענות, מיהו קשה הדבר מאוד דא"כ הוא היאך תקנו רבנן י"ג העניות, וכן אנשי המעמד מחטטים ד' ימים נשבע. וגם מלינו כמה הנאים שהטענו כמה וכמה העניות. ואפילו ר"ש דאיהו ס"ל בפירוש בנדרים כראה"ק איתא שהטענה כמה העניות עד שהשחרו שניו. אלא בודאי ל"ל דהיכא דאין כוונתו כ"א בשביל כבוד שמים ובשביל שיכתפר לו עונותיו או מפני גודל לערו ומחשבה וקורא ומתפלל לבעה"ד ככה"ג מותר. והראיה מרש"ק בסנהדרין (ס"ח) שהיה מוסרם בבשרו עד שילא דם שותה לארץ ודאג ולעק על מיתת ר"א רבו וכחזו בתוספות והיכי עביד הכי הלא כהיב לא ישרעו למת ותרנו דמשום

ומשום כבוד החורה עביר דמוחר* ולכך
הקד תעניתים דרביס דחסיבי לפני השי"ת ג"כ
מוחר וכן בזמיר גבי שמעון הלדיק (בגדרים י)
שראה כוונת הנויר לשמים אבל מאשמו ושיבחו
וימלא דאין דברי שמואל כ"א ביחיד וכאשר
אין לערו מרובה וגם אין כוונהו כ"כ לשמים
אבל אם כהג"ל מותר. והדריקן לדברינו דהנה
ר"א הוא הכל בדמלי להפענות ואעפ"כ לריך
גמה תנאים בדבר אבל מאן דלא מלי לעצורי
נפשו ויכול להיות שהתענית מויק לו הר"ז שפיר
גשמע בק"ו מברייתא דבל תשחית דבגדים .
איכ לדידיה אכור להפענות. וג"ל דאכתי
ל"א דאם יודע כבוד שכל כוונהו כ"א לשמים
אי"ב משום בל תשחית, דהא אוגקלוס הגר
גדף על מיתת ר"ג בגדים בעד שבעים מנה
יהי רבשביל כבוד שמים, מותר ואך יש לדחות
המוש' בהחובל שאי"ז יותר מדאי. וכן מלינו
גמה מעשיות בש"ס שהביאו את פלמס בחולי
ומיתה ע"ר תשובה ונתקבלו ג"כ לפני הקב"ה
ההך הכובס שלא הי' בהספידא דרבי בכחובות
(ק"ג) וב"ק יולאח כל מאן דהוי בהספידא דרבי
מוזמן לחיי עוה"ב ועלה הכובס לאגרא ונפל ומת
ילאח ב"ק אף ההוא כובס מוזמן לחיי עוה"ב.
וד' לדוק שהתענה ארבעים שנה על ירושלים
ככדי שלא תחרב עד שנעשה חולה גדול
בגטין (נו). ובקידושין (פא) גבי רב חייה בר
אשי במעשה שהי' עם אשתו ורק הוא לעבירה
בין והתענה כל ימיו עד שמת באתה מיתה.
ומשמע מלשון זה שהתעניתים גרמו לו שימות.
ור"א בן דורדייה שנתן ראשו בין ברכיו וגעה
בבכיה עד שמת וילאח ב"ק ר"א בן דורדייה
מוזמן לחיי עולם הבא. ועוד אחו"ל שעל לער
ת"ח לריך שחלה עלמו עליו. ומכל מקום הם
מהענינים שהיה עניני יחידים אשר העירו נפשם
למות על כבוד ה' ית"ש ולא כוונו בזה שום

פניות עלמס וכמו הוראת שעה שלבס אנהס
על דבר גדול לערס ומרירות לבס על
שחטאו והמרו לפני השי"ת. ור"ל הרי בשביל
כלל ישראל עשה יודע בעלמו שהוא ראוי לזה.
ואינו יכול כל אדם ללמוד מהם ולהביא א"ע
בסקנות כאלו דהא כתיב ואך את דמכס
לנפשוחיכס אדרוש. ותניא ר"א אומר מיד
נפשוחיכס אדרוש את דמכס (בב"ק לא) ואשר
ע"כ לריך אדם מאוד לשקול דעתו בענינים
כאלו שלא להתדמות א"ע ללמוד דרכו לעלמו
מאחרים שרלו בזה הדרך או שמע מהם אשר כן
התנהגו גם הם. ואינו דומה אדם לאדם כלל הן
בבריאות והן במרירות הלב. כי יש מהענה
ומקבל חיות מזה אשר חומלתו עולה בקווי
אשר עי"ז יבופר. ואלולא הי' מענה את עלמו
משער ברעתו שימות ח"ו מדאגת הלב וכאפי
דרחב"א דאיתא שם שקודס שחמודע דהך
מעשה הי' עם אשתו סליק באשחא דתגורא.
ושמעתי מרבתיי שאין להרבות בתעניתים כ"א
מי שגופו חזק מאוד בבריאות או שידע בעלמו
שיש לו נשמה גדולה וכל כוונתו בכל מעשיו
אינו כ"א לשם שמים. והרב הלדיק הגאון ר'
גרשון מקוטעב ז"ל היה מהענה כ"פ משבת
לשבת. וראה אחד ולמד ממנו והתענה גם כן
בכך עד שמת והלך הרר"ג ללוותו. ועל ביה"ק
הרים הרר"ג את רגלו ובעט בהמת ואמר לו
בפני כולם רשע רשע מפני מה הרגת א"ע
ומדוע השוית א"ע אלי ולמדתה ממני זאת
ריבוי התעניתים שאינם לפי כחך. והנה
בתענית ריש פרק שני במשנה הזקן שבהס
אומר לפניהם דברי כבושין אחינו לא נאמר
באגשי ינינו וירא אליהם את מעשיהם כי שבו
מדרכם הרעה ובקבלה הוא אומר קרעו לבבכם
ואל בגדיכם. וע"כ נראה כיון דעיקר התביבה
המקובלת ומועלת היא תשובה שכלב ועל ידי

כמה

(* וכמו לר"ם הלדיק דס"ל נזיר עמא חוטיא מ"ת לכבוד שמים משבת. ולכן פסק הרמב"ם
טובים צפ"י מהלכות נזירות שנקרא נאה ומשבת ושקלו הכתוב כנפיה. הנס דס"ל כר"א הקפר דאכור
להפענות. וכזה מיושב בפשיטות שחל שבעה היבא דכונתו לכבוד שמים ואי"ל לתירוץ כ"ל ולא
למירואים של הלחם משנה.

כמה וכמה מדות טובות אשר בלתי אפשר כי
 אִם ע"י יסוד הדעת ושקיטת הלב והסכונות
 נכון. ומאן דלא מני בדורות אלו אי אפשר לי
 לקיים את שניהם ע"כ יבחר את הטוב ואת
 שהוא טוב לפני ה' ולפני אדם ויקח לו עלות
 האלו שכתבו והתפלה. הנה ושקידת התורה
 בזונה מזככת יותר הרבה מתעניתים. ויהיה
 די לו עם חיזה תענית שעות ויהי נשמר ג"כ
 בזה שיהי ע"ד הלכע לכת. והתעניתים אינם
 כ"א הכנה להכנעת הלב ומי שהוא קצת חלוש
 בל"ז לבו נכנע ומוטב שיחד לו חיזה שעה
 ביומים או שבוע שאז ימרמז לבו על תפארו,
 ואח"כ יחזק את עלמו ויאמין בחסדי ה' ויראה
 להעיר לבו בשמחה ואהבת ה'. ואולי זכה
 יזכה ע"ז לתשובה מאהבה אשר רגע ממנה

גדולה ממאה תעניתים. ובשעת לר"י יראה
 איך שביח מאור את השמחה ואשר היא
 מיוחדת מאור לעבודת השי"ת ע"ש מתק לשוט
 הזכר. ובפרט כפי מה שבארנו בחלק ב' גדול
 החיוב וההועלת והמעלה בזה ובצא להמשיך
 מדותיו ומעלם לעבודת השי"ת לשם שמים ואשר
 זכו כל האדם ובלתי אפשר זאת כי אם על ידי
 שמחה נפש מתו"מ ושמח בחלקו כדאיתא
 בסד"א לעולם ישמח אדם בחלקו ואפי' בדברי
 תורה ע"כ יראה אדם שזוכה הוא להיות מאלו
 אשר דאגתם בלצם וזהלתם בפניהם. ואנא
 יזכו נא ה' להיות חלקנו תמיד עם לדיקים
 ובין אלו השבים באמת ובאהבה ובלב שלם
 אמן קן יהי רצון סג"ו וברוך ה' לעולם אמן
 ואמן:

פֶּרֶק ו

(א) **בְּסֵדֶר** נִצְבִים [ס' ל'] וּשְׁבַת עַד ה'
 אֱלֹהֶיךָ וּשְׁמַעַת בְּקוּלוֹ וְכוּ' וּשְׁב
 ה' א' את שבתך וכו' ומל ה' אלהיך את לבבך
 וכו' ונהן את כל האלות וכו' ואתה השוב
 ושמעת בקול ה' ועשי' כל מצותיו וכו' והותירך
 וכו' כי השמע בקול ה' אלהיך לשמור מצותיו
 וכו' כי השוב אל ה' אלהיך בכל לבבך
 ובכל נפשך. יש להעיר הרבה בפרשה זאת
 ה' בתחלה אומר ושבת עד ה' אלהיך ולבסוף
 אומר כי תשוב אל ה' אלהיך. ב' בהפסוק ב'
 ושבת סייס ושמעת בקולו ולא הזכיר עשית
 מלת ובפסוק ח' הוסיף ועשית את כל מצותיו
 ואח"כ בפסוק י' הוסיף עוד מצותיו וחקותיו.
 ג' אחר שאמר בפסוק ושבת עד ה' אלהיך
 ושב את שבתך והביאך ואח"כ ומל את לבבך
 א"כ מה צא לומר שנית בפסוק ח' ואתה
 תשוב. ד' עוד כפל שלישי בפ' י' כי השוב.
 ה' עניני המצוות אשר ישיגו ע"י תשובתה מדוע
 חילקם לחלקים בפסע ראשון ושב וקבץ והביאך
 ואח"כ ומל ה' וכו' ואח"כ ונתן את כל האלות
 האלי על אויבך ואח"כ ואת' תשו' ועי' וכו' וכו':

(ב) **וְלִדְרֹתֶיךָ** כִּי נִקְדִים מֵאֲמַר מו"ל בְּשֵׁבַת
 (דף פח) ויתיצבו בהתהיות

ההר א"ר אבדימי בר חמא בר חמא מלמד
 שכפה הקב"ה עליהם את ההר בניגית וא"ל
 אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לא
 שם תהא קבורתכם. א"ר אחא בר יעקב
 סכאן סודעה רבה לאורייתא. פירש"י שאם
 יזמינס לדין יש להם תשובה שקבלו בלונם.
 אמר רבא אעפ"כ הדר קבלוה בימי אחשורוש
 דכתיב קיימו וקבלו היהודים קיימו מה
 שקבלו כבר. בתוספות והא דאמר בגמרא
 (כה) שכרת משה ברית עם ישראל על הסורה
 ומות והשביעם על כך. ובפרק אלו נאמרין
 (לו) שקבלו את הסורה בהר גריזים ובהר
 עיבל אור"ס דע"פ הדבור ה' והוי כפול
 כרחם אבל בימי אחשורוש קבלו מדעתם
 מאהבת הנם:

(ג) **וַיֵּשׁ** לְהַפְלִיא בְּדַבְרֵיהֶם אֱלֹהֵי. חס דקשה
 טובא בהו. אם שדב"ז הוא טענה
 גמורי א"כ הלא מלינו בתורה כמה עונשי' שטנשו
 לאנשי דור המדבר כמו מקושש ומגדף. ואח"כ
 בימי השופטים ומלכים כמה וכמה דורות וכי
 חסיד קוב"ה למעבד דינא בלא דינא. ב' והלא
 התורה לותה כמה עונשים מה שג"ד יספוטו
 במלקות ומיתת ב"ד. וזי כביבוא אדם ויטעון
 טענת

שנת המודעה מי שמטיין לו בזה. ג' לא נבין
 אהנו מהו זה הכח של המודעה. הלא השי"ת
 הוא ברא את הכל וכולנו מעשי ידיו ועבדיו.
 והלוי יש להעולם שום טענה נגדו. והלא
 יליד בית מהפחד שיך לאדונו כל שהם מאו"ה
 נדבתיב וההנחלתם מה שאביו לא זכה בו כ"א
 פ"י קניית כסף וגם להיליד בית לא נתן בו
 אדונו את הנפש שלו כי נפשו הוא מהקב"ה
 ואפ"ה שייכים להארון כל הדורות מהעבד ק"ו
 הקב"ה שילך את האדם את גופו ואת נפשו.
 וגם אח"כ יולד רוח אדם בקרבנו ברלונו מעמידו
 בחיים וברלונו נוטל ממנו נפשו מכ"כ שיכול
 ללוות אותו על כל מה שרולה. ד' אם כה
 מאמר שהאדם לריך לקבל מדעתו דוקא ח"כ
 מפני מה העניש לאדם וקין ודור המבול והפלגה
 וסדום ולמלכים. ה' אם למה שכפה ההר יש
 ער"ז טענה נלחם ח"כ הויך שיך לומר שהקב"ה
 טעם דבר שהוא באמת באין תועלת ולמה כפה
 עליהם ההר. עוד יש להקשות כה"ג בפ' נזבים
 (פסוק יז יט) פן יש בכס שורש וכו' שפי' הנכון
 בהם הוא כפי מה שפי' הרמב"ן והאו"ח שר"ל
 כיון שהתוכחה מה' שהשי"ת מתרה לנו איננה
 כ"א ע"י שמצביע אותנו וע"י מה שאנחנו
 מקבלים עלינו דבריו באלות האלו. ח"כ פן
 ישוב מי איש או משפחה או שבט שהוא אינו
 מקבל את השבועה בלבו ולכך יהיה גילול מן
 כל האלות כיון שהוא אינו מקבל עליו את
 השבועה. ועד"ז מודיעים השי"ת כי לא יועילו
 לעצמם בזה כלום אלא אררבה לא יאבה ה'
 סלוח לו ורבה בו כל האלה וכו'. וקשה דח"כ
 למה נלך כלל השבועה וקבלת האלות. כיון
 דאפילו מי שאינו רולה לישבע יש עליו ג"כ
 משפט הזה וביותר משפט ורבה בו ומחה:
 ז) **ונבאר** בהקדם מה שחקרו רבנן
 הרמב"ם והרמב"ן והר"ן
 ועבדו"ק בענין השאלה מפני מה לא ביארה
 התורה את העונש של הנפש החוטא בעולם הבא
 אחרי מותו. וכן השכר הרוחני של העושה רגון
 השי"ת וכמו שהתורה ביארה את שכר השומע
 ועושה מצותיו ואת העונש של האיני שומע
 ועובר על מצות התורה בכל אשר ישיג את

האדם בעוה"ז הן לשכר עוה"ז והן לעונש
 עוה"ז והלא יותר היה ראוי שתבאר התורה
 השכר הנלמי והעונש הנלמי. וכי בעוה"ז מלינו
 כמה אלה רשעי' שליו פול' והסגנו חיל וכן לדיקים
 שהם נתייסרו. והכל כדי שהרשעים יקבלו
 שכרם בעוה"ז כמאה"כ ומשלם לשונאיו אל
 פניו להאבידו והם יקבלו עונשם בשלמות בעולם
 הבא. ומייסר לדיקים בעוה"ז על מיעוט עונם
 בכדי שירוו מלאים דשן ועונג בעוה"ב. וא"כ
 מהראוי היה שהתורה תבאר לנו את עיקר
 ההכלית המקוה. ותודיע לנו בזה עוד האמנת
 השארת הנפש והתחיה. והרבנים אלו כאו"ח
 חירנו למעניותם וכפי המבואר שבו באור
 בית אחרון של הספר של"ה והשל"ה שם ביאר
 דעתו בקודש ג"כ בתשובת חכם כפי שיראה
 הרואה בספרו:

ה) ואענה גם אני חלקי צם"ד ובהחלה
 נאמר דהקושיא זאת איננה
 כפולה לומר אחת מפני מה לא האריכה התורה
 בביאור שכר ועונש הנשמה. והשנית מפני מה
 עוד זאת שהאריכה בשכו"ע עוה"ז דאין אהנו
 לריבים להבין רק מפני מה האריכה בשכו"ע
 עוה"ז. וזה כי התורה ניתנה לנו כפולה אחת
 בכתב ואחת בע"פ. והתורה שכתב היא
 כשורש וכללים ושבע"פ הם כאילן המתפשט
 בענפיו היוצאים מחוך השורש הכללי. והתורה
 כולה היא נגזרת מן המדות של השי"ת כמאה"כ
 ואה"י אלנו אמון, ופירשו חז"ל אלנו לשון אלוה
 שנאללה מאור מדותיו. ולכך יש כמה מצות
 שרובן בכתב ומיעוטן בע"פ ויש כמה מצות
 חמורות וכן כמה מיעודות התורה והאמונה
 אשר מיעוטם בכתב ורובם בע"פ. והכל כפי
 שראה השי"ת בהמקור והשורש של אותו המדה
 כמו כן גילה אותה או בכתב או בע"פ. ולמשל
 שבת אמרו חז"ל שרובה בע"פ ובהרריים
 החלויים בשערה. כי בתורה אינו מבואר מכו
 מלאכה, ויש כמה מלאכות כבודות כמו לישא
 חיבה גדולה טעונה בחוכה משא רבה ואם
 רולה להשיאה מחדר אחד לחדר אחר ואפילו
 במצוי או מערה ארוכה מיל ויותר מוסר לו.
 ומלאכה קלה כמו הכשית קטן מרה"י לרה"ר
 ואפילו

ואפילו בשמות מד"א הר"ז מלאכה שחייב עליו
 מקילה. וכה"ג תמלא הרבה למאד ומה שבחורה
 אין בזה כ"א רמז מוטט. ויש מהם ג"כ הלכה
 בע"פ בלא רמז. וכן הפילין שמה"ת אין לנו
 משיגים אותה מאומה כמה פרשיות וכמה
 בתים ואיזו פרשה ואיזה לשון והיכן יניחם
 ומתי יניחם. וטעם אלו הדברים אין זה בידינו
 כ"א גלה סודו לעבדיו הנבויים ואת ישרים
 סודו. וכה"ג תמלא בכל המלות כגון סוכה
 כמה דפנות ומהו הסכך. וד' מינים של לולב
 ובה' קרבנות וקדושין ובגירושין וביבוס. וממש
 אין לנו יודעים שום מלה שבחורה כ"א ע"י
 שבע"פ. ולא עוד אלא שנמלא כמה תיבות
 שבהם קבלו רז"ל גורעין ומוסיפין ודורשין
 כגון מוס הפך דרשין דם מהפך היפוך
 הכחוש. ונבי נגשי בתים הלכותיו היפוך הפסוקי'
 וכן נבי כה"ג בעבודתו ביה"כ וענינים אלו
 הם מסודות החורה וכה"ג נמלא בעניני האמונה
 שהעיקר הגדול להאמין שהשי"ת אינו גוף ואין
 לו תוארי והשגי הגוף כלל ובחורה לא נזכר
 כ"א ברמז ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא
 ראייתם כל תמונה. והגם שרובי המקראות
 דברו בעניני תוארי פעולותיו ע"ד הגשמה
 כמו וירד ה'. וכבוד ה' עליה. את קרבני לחמי
 לריח ניחוח. וירח ה' וכה"ג. אלא שבאו אלו
 הבאורים לנו ובאור העיקר הזה הוא אשר השי"ת
 אין לו שום דמיון והחורה דברה בלשון בני
 אדם. ואשר לכן אין זה חידוש לנו כמה
 שהחורה לא ביארה בעניני הנפש ובמשפטי
 בעוה"ב ובתחיה. וכבר כתוב בה ברמז מאה"כ
 אלה המלות אשר יעשה האדם וחי בהם. ובאה
 לנו בקבלה פירושו וחי בהם לחיי עוה"ב חיי
 גלמי ועולם התחיה והרגם התרגום וחי בהם
 לחיי שלמה. וכן מאה"כ למען יאריכון ימך
 ליום שכולו ארוך ולמען ייעז לך ליום שכולו
 טוב. וכן מאה"כ ואתם הדבקים בזה' אלהיכם
 חיים שיהו דבקות הגשמה והחיים הנלחיים על
 האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם.
 לכם לא כתוב כ"א להם לרמז על החה"מ
 שהאבות בעלמם יירשו בקומם בתחיה את
 הארץ. ולענין שגשג הרוחני כתוב ונכרתה הנפש
 שהיא מלפני והאבדתי את הנפש שהיא ובה

נכלל כל עונשי הגיהנם כמש"כ הכ"מ בהלכות
 תשובה :
 (ו) ולפי פשטות הדברים יש ג"כ לתת טעם
 באלו הדברים אשר אי אפשר
 לבארהם על הכתב המוגבל והאיך צדק לשלול
 ויהיה הליור המושלל חקוק מקובל בלבנו כי
 קשה דעתם של ב"א בענינים כאלו אשר
 יסברו אותם מן התיבות הקלובים בלשון אחד
 די ביאור והעמדת האמת אחת לכל דיעות
 בני אדם. וכי בכמה אין הביאור מועיל לו
 בזה כ"א מויק כי יתפוס לו דברי הביאור
 אשר חוק הדיבור שבכל היותר מושלל בכ"ז מ"מ
 נשאר בו עדיין שמך גשמויות כי אין לנו מלה
 אשר יתואר בו בלא תואר כלל אחר שדעתנו
 אשר לנו היא בעלמה בתוארים כחוק הנצרה
 אשר הוא כולו תחת תוארים. ולאילו אשר אליו
 היה מספיק הביאור ג"כ אין כל דעתם שיה
 זה מקבל ע"י משל זה וזה ע"י משל אחר.
 ע"כ באתה החורה בעלת ה' להניח בלשון
 ע"ד דיבורי ב"א ולבאר במלות קצרות כי לא
 ראייתם כל תמונה. ויש חלק גדול בחורה שלא
 נכתב בכתוב כ"א מה שהחורה רמזה לזה
 מטט. וזהו סוד מעשי בראשית ומעשי מרכבה
 אשר ע"י סודות אלו יתבארו כל דברי התוארים
 שנכתבה בהם השי"ת. ובאלו הסודות נבארו
 ג"כ סודות הנפש איך שהוא גלמי והבנת
 קצת בעניני שכר העוה"ב ועונשי גיהנם.
 ובחורה רמז ע"ז ש' לימים ראשונים. ואחז"ל
 לימים ראשונים אתה ראשי לשאול ואין אתה
 ראשי לשאול מה למטה מה למעלה מה לפנים
 מה לאחור ועוד רמז הנסחרות לה' אלהינו.
 ועוד ע"ד הכלל הנה החורה נקראת משל
 הקדמוני כמאמר הכתוב כאשר יאמר במשל
 הקדמוני ואחז"ל זהו החורה שהיא משל של
 קדמוני של עולם. והטעם בזה מה שהחורה
 נקראת משל כי כל דברי החורה יש להם שורש
 גדול למעלה בעולם האליליות ואשר שם נגלה
 הדרי הנהגת השי"ת עם כל הנבראים ע"פ
 כוחו ומדותיו אשר האיר אותם המדות ע"ד
 קצת לחיים השפעתו בכדי שע"י אלו המדות
 המלומלמים יתקדשו כל נבראיו אליו כפי חוק
 כח המקבלים והאור השפע אליו יורד ומלמלם

ומתחלש בזמנא אחר למאוס הכל לפי כח המקבלים וכל עולם היותר קרוב להשי"ת שם האור יותר מזהיק והעולם יותר רוחני וכל עולם היורד יותר למטה והאור הג"ל יותר מולמאט וע"י מסכים ע"כ אותם העולמות יותר נגשמים. וכל כך ירדו עד שהגיע לעוה"ז הנשמי והנפרד ואשר בעוה"ז אור השפע המח' אותו הוא בהסתר גדול. ע"כ כל עניני עוה"ז הם ג"כ בהכלית הנשמיות:

(ו) והנה ע"ד הכלל כל העולמות כלולים זה מזה דהיינו כל מה שנמצא למטה כבר ישנם בעולמות שלמעלה וכן הוא בכל עולם ועולם אשר אין דבר למטה כ"א מה שיש דוגמתו למעלה. ורק שלמעלה הוא ענין דק רוחני ובעולם שלמטה מתעבית יותר. ואמנם יש דברים רוחניים למעלה מה שענינם אי אפשר להנגלות דוגמתם למטה כ"א בזיור דק ובסוד מחשבה והסגה דקה רוחניות ונעלמת והסורה היא דוגמת כל העולמות כי היא היתה הדפסתה אשר על ידה ילך וצבא והאילץ ועשה את כל העולמות כמו דאיתא בריש ב"ר ר' הושעיה רבה פתח ואהיה אצלו אבון אבון פרגוג אבון מכוסה אבון מוצנע בגובה שבעולם מלך בונה פליצין בונה טרעה אבון והאבון יש לו דפתראות ופנקסאות ויש לו מזה לדעת האיק עושה חררים ופשפשין כך היה הקב"ה סביב בתורה וברא את העולם. והרי זה שבתורה מדומה כל הבחינות של כל העולמות. ודבר זה אי אפשר כ"א ע"י גדל חכמתו של הקב"ה כי בלא כולם מדומים בתורה בסוד ראשי תיבות ותולפי אותיות ובסוד רל"א אותיות הנכללת בכל אות מן אותיות א"ב שהם רל"א פנים ורל"א אחור גדאיתא בספ"י ובסוד תנין ונקודות ועשמים. אמנם מה שהתורה נתלכזה בתיבות ופסוקים המובנים אלינו כי זה כדי שיגיע אלינו ממנה החכלית כוננה כדועת המלות אלינו ואשר זה האדם הוא העמוד התיכון ראשו באלילות יורד ומתלבש עד כאשר בא לעוה"ז יורד ומתלבש בנוף לבוש הנשמי. אשר ע"כ לריבה התורה ג"כ להתלבש בעניני העוה"ז ואשר

כל עניני האדם בעוה"ז הם הכל כמשל לגבי הנמשל וכמו הלל לגבי הנורה. אשר כמו שהאדם הוא מהנהג כאן כמו כן מעורר למעלה למעלה עד השורש העליון. ומפני שהאדם הוא כמשל הנושא את הנמשל עליו. ע"כ נקראה התורה משל. ועוד כמו עניני הדפסתאות אשר כל הרשום בו אינו כ"א משל לכל הבנינים. והחכם הגדול אשר הוא השיג בכל סודות הבנינים אם הוא יעשה הדפסתה אשר הדפסתה יהיה בה כלול כל סדרי הבנינים וכל סודות חכמתם הכמוס וגנוז בתוכם אם יבוא אחריי חכם גדול אשר הוא יודע ג"כ בסדרי הבנינים אך הוא אינו יודע כ"א ע"ד הכלל הנגלה בהם. כאשר יתבונן בהדפסתה הנה יראה שם הרבה דברים שאין שכלו מבינים הן סדרים והן היתרות והן הקיבורים הן הנגלות בהם והן הנסתרות רק בדרך רמו. וכאשר ישאל החכם להחכם בעל הדפסתה והוא ברלוטו יגלה לו ויודיענו מעט מן הסודות של הבנינים אזי יבין מעט מן הדברים אשר אי"ב חסר ויתיר ומסודר הכל ע"פ חכמתו הגדולה אשר כולל בה כל הסודות ע"כ הולרך לרשום באופנים אלו. ומן המעט אשר יודיענו יבין ויאמין כי הכל סודר בסדר נכון ועמוק ואין מבין בהם שום אדם כ"א הוא בעלמו אשר הוא האומן בכל בנינים האלו. וע"ד המשל הזה כתב השי"ת את התורה וכלל בה את כל פרטי יסודות וליוצי כל העולמות אשר כללם בדר' עולמות אלילות בריחה יערה ועשיה ורמוז במאה"ב אז ראה ויספרה הכינס וגם חקרה. ראה בענין אלילות שרמוזה בתורה ע"ד תואר הראיה המושגת בשכל אלהי. ויספרה. שמושגת קלת יותר בתואר הדיבור. הכינס. ביותר נגלה שמוכנת ללאות לפועל בזיורה. וגם חקרה. האיק לסדר אותה בזיור הנגלות בעולם העשיה עוה"ז וכיון שבתורה רמוזה כל סודות האלהיות. וכל פינותיה על סדר המדות נלכה. ע"כ כפי סוד המדות וסודות הנורות הרוחניות. הגיעה להתורה לבוא בדרכי התעלמות האלם בגורעין ומוסיפין ובהסתקת סדרי הכתיבים ובזיור כמה פינותיה בתורה שבע"פ. והנה כל המעשים האלו ישנם גם כן ע"ד הסוד כי התורה

התחלש בזמנא אחר למאוס הכל לפי כח המקבלים וכל עולם היותר קרוב להשי"ת שם האור יותר מזהיק והעולם יותר רוחני וכל עולם היורד יותר למטה והאור הג"ל יותר מולמאט וע"י מסכים ע"כ אותם העולמות יותר נגשמים. וכל כך ירדו עד שהגיע לעוה"ז הנשמי והנפרד ואשר בעוה"ז אור השפע המח' אותו הוא בהסתר גדול. ע"כ כל עניני עוה"ז הם ג"כ בהכלית הנשמיות:

(ו) והנה ע"ד הכלל כל העולמות כלולים זה מזה דהיינו כל מה שנמצא למטה כבר ישנם בעולמות שלמעלה וכן הוא בכל עולם ועולם אשר אין דבר למטה כ"א מה שיש דוגמתו למעלה. ורק שלמעלה הוא ענין דק רוחני ובעולם שלמטה מתעבית יותר. ואמנם יש דברים רוחניים למעלה מה שענינם אי אפשר להנגלות דוגמתם למטה כ"א בזיור דק ובסוד מחשבה והסגה דקה רוחניות ונעלמת והסורה היא דוגמת כל העולמות כי היא היתה הדפסתה אשר על ידה ילך וצבא והאילץ ועשה את כל העולמות כמו דאיתא בריש ב"ר ר' הושעיה רבה פתח ואהיה אצלו אבון אבון פרגוג אבון מכוסה אבון מוצנע בגובה שבעולם מלך בונה פליצין בונה טרעה אבון והאבון יש לו דפתראות ופנקסאות ויש לו מזה לדעת האיק עושה חררים ופשפשין כך היה הקב"ה סביב בתורה וברא את העולם. והרי זה שבתורה מדומה כל הבחינות של כל העולמות. ודבר זה אי אפשר כ"א ע"י גדל חכמתו של הקב"ה כי בלא כולם מדומים בתורה בסוד ראשי תיבות ותולפי אותיות ובסוד רל"א אותיות הנכללת בכל אות מן אותיות א"ב שהם רל"א פנים ורל"א אחור גדאיתא בספ"י ובסוד תנין ונקודות ועשמים. אמנם מה שהתורה נתלכזה בתיבות ופסוקים המובנים אלינו כי זה כדי שיגיע אלינו ממנה החכלית כוננה כדועת המלות אלינו ואשר זה האדם הוא העמוד התיכון ראשו באלילות יורד ומתלבש עד כאשר בא לעוה"ז יורד ומתלבש בנוף לבוש הנשמי. אשר ע"כ לריבה התורה ג"כ להתלבש בעניני העוה"ז ואשר

החורה שבכתב בזה ממדת הפארת כמחז"ל והתפארת זו מתן חורה שהם הדברים המובנים בלב. והם כללי החורה השייכים למדות שבלב שהם ג"כ כללי מחשבות אדם. והדבור המבארת בכל פרטיהם שיך להדבור בע"פ שהם בחי' מלכות. ויש בהם ענינים השייכים להדעת הנעלם מה שבלב אינו מבינם כ"א ע"י השגת האמונה והם בחינת זינה ואינה נתגלית כ"א בדבור פה מפני שהדבור הוא פרטי. ע"כ מחלש בזה זו ההשגה לכל אור"א כפי התגלות הדבור המיוחד אליו. וגמלא שהדבור באלה נשתנה בהלבשת הדבור לכל אחד לפי ערך זינתו. ואי אפשר לה להיות מהואר בכתב שהוא בחינת לב קלוב בדבור אחד השוב לפני הכל כמדת התפארת והמשכיל יבין. וכלל הדברים שכן הוא המדה שהחורה הכלולה מקורה ויסודה וכל אפיקותיה. הבינה וגם חקרה השי"ת בכתב ובע"פ. והוא ראה בסודותי' להיות כל דבר על מכוונה ראום בכתב וחלוב בע"פ כפי סגולה כל דבר ודבר שבחורה עד שיש רובה בכתב ויש רובה בע"פ. ע"כ דברי השאלה הזאת הוא מסגולות המדות שהם נסחרות לה' אלהינו וישרים דרכי ה'. ויש עוד לומר בזה אשר השכר עוה"ב שיך רק להנשמה דלכך נחסר בזה בחורה הבחי' של התגלות האותיות ותיבות השייכים להפשט. כי הפשט הנגלה אינו שיך רק בעוה"ז כמחז"ל סוד באיגלות דרוש בבריאה רמו בזיור' אותיות ופשט בעש"י ובעוה"ז ודוק :

ח) מצורף עוד לזה כי המסתכל בעין יפה יראה כי פיטות הדעת האמת בהשגחת הנפש שכרה ועונשה הרחמי בעולם הנשמות. וענין החמיה הלא נתבאר באר היטב כמה פעמים בחורה. וזה :

(א) כתיב ויאמר אלהים יהי אור כו' ויבדל וכו' וזיוס הרביעי ויתן לוחם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ. הרי השמש והירח וכוכבים ואור יו"ר כולם נבראו בשביל האדם וכיון שהם עומדים למד לעולם והכל בשביל האדם. א"כ בודאי ראוי שהאדם שהוא התכלית והסיבה לבריאותם שהוא יהיה

מכש"כ נלחי. כי לא יעשה החכם האומן דברים יקרים נלחים אם רזונו בהם ענזר דבר הנפסו וכלה בעלם :

(ב) כי ביום אבלך פטנו סות תמות. ואחר שחטא אדם כתיב ג"כ במאמר ה' אליו כי עפר אתה ואל עפר תשיב. והרי באם שלא חטא לא היה חט ולא היה שז לעפרו. והיינו מפני שנברא על אופן סגולתו שיחיה לעולם. והיינו מפני עלם הנשמה הנלחיות והגוף הנדבק להנשמה היה לה סגולתה שתקבל חיות נלחי ג"כ מהנשמה. אכן כאשר חטא נחלש סגולת הגוף. ועל הגוף גזר הקב"ה כי עפר אתה ואל עפר תשוב. אבל על הנשמה שאינה עפר כ"א נשמת אלהים אשר הפיח הקב"ה בו כמאה"כ ויפח באפו נשמת חיים. והנפח מרוחו הוא נופח. עליה לא נגזר מיחה והיא בקיומה ויסודה נשאת חיים לעולם :

(ג) ויבוע ה' אלהים גן בעדן מקדם וישם שם את האדם אשר יצר. והר"ז מבואר שתכלית כונת השי"ת מה שברא וגשע את הג"ע אינו כ"א בשביל האדם. וכיון שהוא יודע ומביט סוף דבר בקדמותו האריך עשה פעולה רקניות ונכזבת אשר לא שפה אדם שם כ"א ערך חיזה שעות שנים או שלשה בלבד. אלא שזה מפני שהוא עתיד לשוב בחמיה ואז הוא ישוב להיות בג"ע כמקדם קודם שחטא :

(ד) גבי חנוך כתיב ואיננו כי לקח אותה אלהי' וברי רוקח אלל הנשמה שיך בה לומר כן כי לקח אותה אי' ולא אלל הגוף. והרי דהנשמה נשאת :

(ה) גבי אברהם כתיב אל תירא אברהם אנכי ענין לך שכרך ררבה סאר. וכאשר נענין בו בהשכר מה שקיבל אברהם בעוה"ז אינו אפילו אחת תששים חמה שנותן ש"ה ותפנוג לאלה הרשעים ומלכי אוה"ע. ולא עוד אלא שכל ימיו היה נר מתגורר בעולם. וכל ימיו היה צעוני עפר בתחלה היה במאמר בארץ כותי. ואח"כ השליכו נמרוד לכבשן האש ואח"כ בא ונטרד לחרן. ושם טוהו האש למזוב כל משפתו וליקר אל ארץ לא ידעה ולא ידעו אותן האנשים אותו. ומיד ויהי רשע בארץ

בארץ ונלקחה שרה שני פעמים לפרעה ולאבימלך. ואח"כ מלחמת המלכים והיה עקר עד שהוליד לישמעאל ואברהם בן ל"ט שנה צהמלו צמר ערלתו וזכה ליזחק ואח"כ נלטה גרי' את האמ' ואת בני' ואח"כ העקד' וצבואו משם וחמת שרה והולך לקנות המערס המכפלה. וא"כ אי' איפוא שגר אברהם ומה שהשי"ת אהבו והבטיחו ואברכך וכו' וא"ל שכרך הרבה מאוד. אלא בודאי שזו בעולם הנשמות ובחיי'. וכה"ג תמצא ביזחק שצבל מישמעאל ואח"כ היה הוא עקר ורצקס ויתרוללו ואח"כ ויהי כי זקן יזחק ותכונה עיניו מראות וגם ככל מאבימלך שגרש ליזחק ויהי רעב בארץ. ויעקב סבל מצטו ומלבן ולרת דינה ויוסף ולבסוף ירד בגלות ואי' איפוא גודל הבטחת' והתקרבות' ושכרם אם לא בעולם הרוחני כנ"ל:

(ו) והנה אימה חשכה גדולה נופלת עליו וכו' כי גר יהיה ורעך וכו' ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. ואם ח"ו שהארס אחרי מוחו נפסד מהו ההתדבקות והיחוד של האדם עם זרעו חרע ורעו והאריך שייך להארס החכם לקבל זער או שמחה ממה שנודע לו ענינים שיניע לזרעו אחר כמה דורות וא"כ מהו החשכה והאימה. ומהו הלער אשר מאז הותחל חשבון ת"ל שנה ומהו הבשורה טובה אליו ואח"כ יאלו ברכוש גדול. והיכן הוא כל הבטחות השי"ת לאברהם על גחלת הארץ כמאה"כ לתת לך את הארץ הזאת לרשתה. אם לא ע"י השארס נפשו הנלחית והוא מתאחד עם בניו כאלין המתאחד בענפיו וגם לעולם התחיה. ועוד א"ל ואתה תבוא אל אבותיך בשלום. והר"ז מקרא מבוחר שהנשמה נשאת ושם בעולם הנשמות יש לה ימוש עם אוהביו וכן הוא אומר ויגוע ויאסף אל עטיו. הרי שאינו נאבד אלא נאסף למקומו שם בין הנשי עלתו:

(ז) וכן מליט גבי משה השליכו אותו ליאור ואח"כ כשנתגדל צבית פרעה היה עין מה שהניעו להיות כבד פה. ואח"כ ויברח מאת פרעה והיה אז כנן כ' שנה וסבל ששים שנה גלות ואח"כ ובשה היה רועה

צאן יתרו. והלך מ' שנה צמדבר וסבל ויגע ומסר נפשו כ"פ עבוד ישראל ולא זכה לכהונה לבניו ולא מלוכה כ"א ממנו ליהושע ומה צמדבר. והקב"ה אמר לו רב לך כפידש"י הרבה שגר לפון לך והיינו למעלה בעולם הרוחני. וא"ל הנך שובב עם אבותיך. שאי"ז כ"א כארס הסוכב בחייו. וא"ל וקם שיקום בתחיה:

(ח) כבורה שאמר ה' למשה אנכי אלהי אביך ואלהי אברהם יצחק ויעקב. והאריך שייך אשר השי"ת בחייו אינו מייחד שמו על לדיק. ואחרי הסתלקות ייחד שמו וקרא א"ע אלהי אברהם יזחק ויעקב אם ח"ו הם בהעדר. אלא בודאי כי הוא זה שנשמתם אשר הם העיקר באדם הם מרכבה שם לכבוד ה' ונתייחד שמו עליהם:

(ט) בש"ר בתפלתו עבוד צ"י אמר וכו' לאברהם יצחק וישראל עבדיך אשר נשבעת להם בך. ואי"ז שייך אלא כלאשר האבות הם קיימים ומגיע הלער אליהם ג"כ ע"כ אז שייך זאת היטב להזכיר זכותם. וכן אמר משה לצ"י הן לה' אלהיך השמים וכו' רק באבותיך חשק ה' לאהבה אותם ויבחר בורעם אחריהם. ואין אהבה כזה שייך כ"א מה שאל ירי זה יגיע להאבות ויתענגו על רוב שלום צניהם:

(י) ובמשלם לשונאיו פוקד עון אבות על בני' על שלשים ועל רבעים ועוש' חסד לאלפים. והרי שזו מעניני העונשים. וכן השכר הנשלם לבנים ובני בנים לאלפים דורות. והר"ז מעיד על נלחית הנפש:

(יא) וארבו הדבקים. המשכיל יבין כי אי"א דבר זה שיהיה לנברא דבקות להשי"ת אשר הוא חי נלחי וקדוש ברום מרום עד אין תכלית. אם לא ע"ד הופעת אורו בלמנוס לכל אשר הם מושרשים באורו הנלחי. ואשר אור הזה הוא אשר ממנו מגיע חיי נלחי למלאכים ונגלגלים ומש"כ להדבקים אליו עד שהם מתייחסים כחלק ממנו כמאה"כ ואתם הדבקים. כי חלק ה' עמו. ומפני חלקם הנלחי הדבוק באור ה' זכו הנביאים לנבואה וגבי משה פא"פ אדבר בו. ומפני זכות גופו של

של משה הגיע לו מזון הנשמה מהש"ת עד שירד לגופו וניזון מזיו זה ק"כ יום ונאמר וישלח מלאך ויוציאם סמצרים. וכי מלאך שלח להוליאם, אלא שזכו משה שנקר' מלאך מפני שהוא חי נלחי כמלאך. ונודע ממנו ג"כ גדול השכר הרוחני כי קרן אור פניו:

(יב) נאמר באלם פן ישלח ידו ואכל מעץ החיים והי לעולם. ולריך להבין דהאך עץ החיי' שהוא עץ גשמי הוא יועיל בענין המשכת קיום החיים הרוחני' והלא אין בהנשמה שום עירוב מזה ההתדמות של עץ הגשמי. אלא צדדי שהנשמה היא עלמה איננה לריכה לתרופת עה"ת כי היא חיותה מעלם עלמותה והגוף שהוא צל מעפר ובו כל מרכבי גשמיים מן יסודות החסונים. ואין בהם חיות עלמם כ"א ע"י חבור הנשמה אל הגוף המאיר בה. וכיון שאכל עץ הדעת החליש את כח החבור הזה. כי קיום הגוף וקיום הרכבתו מתקיימת על ידי חיות הנשמה המתחברת להגוף והיא מקיימת כח הגוף והרכבתו. ואחר שאכל מעה"ד נרנן מפריד אלוף שאח"כ נחלש זה התועלת מהנשמה להגוף ולכן עה"ז הי' צדק עה"ח שהיא יחזיק את כח החבור שהנשמת' תחזור ותאיר להגוף ותשמור את הרכבת הגוף משום הפסד וזהו פן ישלח ידו ואכל מעה"ח. ועי"ז יועיל אור הנשמה לגוף ויחיה וחי לעולם:

(יג) באה"ב גבי טענת הקב"ה עם קין ויאמר ה' אל קין אי הבל אחיך וכו' ויאמר מה עשית קול דמי אחיך צועקים אלי מן הארמה. והרי פסוק זה מבואר בו השארת הנפשי:

(יד) ענין אהבת אברהם להקב"ה היתה שלא ע"מ לקבל פרס כ"א אהבה עלמית כמו בן לאביו. וע"ד האהבה האמיתית שהיא אהבת הדבקות והחיבור כמו דרך החלק שמשתוקק להכל. וכל בחינת חלק יסוד ליסודו. ועד"ז לנטייתו ואהבת את ה' אלהיך. ובודאי מי שנפשו בקבלת הויה של הפסד כמו כן כל מדותיו שהם חלקי כחות נפשו הם ג"כ הויים נפסדים, וא"כ האך יתכן שיקנה האדם בנפשו אהבה עלומה עלמית בלי שום קווי שכר

שזכו ענין אהבת עולם. אם לא מפני שהנפש היא נלחית והיא נקראת חלק כביכול מאור הש"ת ע"כ תוכל להגביר החלק ממדותיו שהיא מדת האהבה שיהיה זאת ג"כ אהבה נלחית. וזהו בענין העקרה אשר הש"ת אמר לו קח נא את בנך וכו'. ואין נא אלא לשון בקשה שלא הכריתו לזה. ואך עמד אברהם בנסיון זה הלא בנו חלק ממנו אלא מפני שבנו הוא חלק קטן מאברהם כי נפש יחזק הלא מה' היא ואברהם שנפשו נקרא כחלק מה' ע"כ עמד בנסיון. ואם האמר שזהו מפני חלקו בצוה"ב. א"כ ממ"ג חרע מזה שהנפש נלחית והאמנם מאה"כ מעיד שאברהם עשה כי אם מאהבת המקום. וזהו ולא חשבת את בנך את יחידך ממני. ר"ל מפני רלוני ולא מפני רלוני בשכר והוא זה שאמר כי ירא אלהים אתה. ופירש שראית למלאות רלוני מפני שיראת שלא יופסד אהבתי לך וזהו יראה פנימית הגדולה ממדת האהבה. ואם לא חפרש כן ה"ל כי עתה ידעתי כי אוהב א' אתה:

(טו) כתב הר"י מינן דזהו ראייה ממאמר בלעם שאמר חסות נפשי מוח ישרים ותהי אחריתי כמותו. וזהו מקודם אמר שימות ואח"כ אמר שיהיו אחריתו בצוה"ב כמוהו. וכ"כ הסו' בחומש פ' בלק:

(טז) יעקב התאבק עם מלאך ויקרא ה' שמו ישראל כי שרית עם א' וכו' ותוכל והר"ז שיעקב גדול ממלאך:

(יז) נצטוו בני ישראל שלא ישאלו באוב וידעונו ודורש אל המתים. ובסנהדרין (סג) מפר' שזה המעל' את המה בין פרקי המכשף ואומר לו עתידות. והר"ז מבואר בתורה וכן היה דב"ז מבואר לב"י ממלרים שהנפש יש לה השארה. וגם שיש מהשארתה בעלמות המת:

(יח) בענין המבואר בתורה גבי אברהם שקנה מערס המכפלה על ידי רוב השתללות והון רב ארבע מאות שקלים ומבואר בתורה אשר שם נקבר אברהם ושרה ויעקב הפקיד ליוסף וגשאתני ממלרים וקברתני בקבורתם וכן עשו. ומהו החשיבות של ענין קבורה

קטורה. וכן התורה ג"כ לוחה קבור הקברנו
 עיוס ההוא. וכן עלמות יוסף העלה משה
 כמו דכתיב ויקח משה את עצמות יוסף כי
 השבע השביע וכו'. ומזה זה כל החרדה
 הזאת. אלא מפני שגם גופי צ"י יש בהם
 השארת הנפש ויש להם מנוחה כמחז"ל דובב
 שפתי ישיגים בקבר והנפש פוקד עליהם ומזומנים
 לקום בפניה ע"כ המלצה לקברים. והאבות
 ראו שיהיה מנוחתם יחד. ורמז לדבריו אשר
 צ"ח מקומות בחורה מבואר ענין השארת הנפש
 ומהם בענין החמיה וזהו ומי בהם. ולהדיע
 לבני את גדול התענוג אשר לדריקים שם כבר
 כתבנו שזהו מענינים אשר אין לנו בזה תואר
 עלמי וכ"א ע"ד המשל. ולכן ענין זה אינו
 שייך לכתב שהליור קלוב ואינו מבורר כ"א
 לתורה שצ"פ. וגם הנביאים אמרו עין לא
 ראתה אלהים וזולתך יעשה למחכה לו. ומ"מ
 הדבר מובן מעלמו כי כל תענוגי הגוף אינם
 כ"א מהגילולי הנפש המתפשטים ומתלבשים
 נפש הטבעי והרי הם תענוגי בהמיות
 ומורגשות החולפות. וא"כ מכש"כ כשהנשמה
 נפשית מהגוף והיא מתקרבת אל מקורה
 וניזונית מאור זיו השכינה אשר שם מקור
 התענוג העלמי מה מאד רב טוב הלפונה אשר
 כל משכיל יבין כי כל תענוגי עוה"ז ממש
 אדם ותוהו נחשבת עגד זה התענוג הרוחני
 הדבקות השכלי האלהי. וכ"י בודאי וכו' לטעום
 מזה צמת מתן חורה אשר נפשו ילאה בדברו.
 וישראל שעמדו על הר סיני נפסקה זוהמתן.
 וכתוב אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון
 כולכם. שנתהוו כאלים קודם החטא. אכן
 אשר שחטאו כתיב שם אבן כהרם הראשון
 שחטא ועי"ז נפסק חיי הגוף שלעולם ממנו.
 כמו קן הסותח. והרי צ"י טעמו אז מעונג
 מתן העליון. ולכן לא הולכה התורה להאריך
 ולבאר בעיני השארת הנפש ותחוויה והטעונג
 שם. כי הכל מבואר בהטעמים אלו הנכונים
 אשר ביארנו כנ"ל:

(ט) ומעתה לא נשאר לפנינו אלא לבאר
 מפני מה האריכה התורה
 בעונשי הגוף בעוה"ז. ואומר אני שיש בזה ב'

ענינים. א' מה שדבר זה הוא שייך לעניני
 האמונה ובקיום התורה. כי רולת ה' אשר
 צ"י ידעו לדורותם מכל אשר יעבור עליהם
 לדורותם בין על דרך הטובה שישיגו עליהם
 כל הברכות. ובין אם יחטאו וילכו בדרך לא
 טוב את כל הרעות אשר ישיגם. וזהו תועלת
 גדול אליהם אשר לא יתלו עיניהם בטבע ובמזל
 ובמקרים. כי אם שידעו בכל עניניהם אשר
 יד ה' עשמה זאת. וזהו רלון השי"ת וכפי
 המלצה וכל אשר לך ירבה ורם לבבך ושכחת
 וכו' וידעת כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל.
 ואשר ע"כ מודיעים כ"ז כדדי שיאמינו בהשגחת
 השי"ת וכמ"ש (דברים כט) ואמרו על אשר
 עזבו את ברית ה' וגם (ל) והיה כי יבואו
 עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה
 והשבות אל לבבך וכו'. ואשר עי"ז יהיו
 קרובים אל השי"ת ובעת שייטיב עמם ידעו
 שזהו מה' המטיב להם מפני זה שהם עושים
 רצונו. ובאם שיחטאו ותבוא עליהם הקללה
 ידעו כי יד ה' היא ומעניש אותם כדדי שישובו
 אליו. והר"ז ע"ד מאה"כ וידעת עה לבבך כי
 כאשר ייכר איש את בנו וכו'. וגמלא אשר
 בשביל דבר הזה ה' לריך לבארו. ואין הכונה אשר
 בשביל זה יתנו לב לשמור מלותיו אלא בשביל
 שסם יאמינו בהשגחה ויהיו קרובים תמיד
 לשמוע בקול ה' ולשוב בתשובה אם יטרכו.
 ודברים אלו אינם שייכים כלל בעולם הגשמות
 כי שם אינו מועיל תשובה וגם אין שייך שם
 מקרה ומזל כ"א בעוה"ז. ואין דברי השכר
 והטעונג המבוארים כ"א הודעה להם מקודם
 אשר קן יגיעם. ואשר לכן ידעו כי דבר ה' הוא
 אשר רולת בהם בהנהגה זו כדדי שיוסרו
 וישובו וילבו בדרכי התורה:

(י) השנית כפי מחז"ל שהאלות והסוכה
 הם הם השבועה מה שב"י
 קבלו עי"ז כל התורה וכל המצוות עליהם ועל
 דורותיהם לעולם באלה ובשבועה כפי המבואר
 זאת בנדרים (כה) ובשבועות (כט). והשבועה
 הזאת היתה מקודם בחורב סקן הברכות
 והקללות שצ"פ בחקותי. והשנית בארץ מואב.
 ודבר זה מבואר צ"פ תבוא אלה דברי הברית
 אשר

יתכן שישובו. משא"כ שייך בעושי העוה"ב כי כאשר ייגנס שם אין תועלת כי אין שם שום תשובה. וזו מה שאמר צפ"ל לנבוי וה' כי יבואו עליך וכו' ושבת והביאך וכו' :

יא) ובעתה נבוא לתרץ מה דהקשינו מהו התועלת ממה שכפה עליהם. הענין בזה י"ל דרמון השי"ת היתה בזה בשביל להטיב להם לבני"ו ועבור זה שב"י קיבלו עליהם עול חורה באלה ובשבושה כחאותה מדה כן נשבע השי"ת לבני"ו שלא יכלה אוהם כמו שמבאר בפסוק ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא באסתים ולא געלהים לבלוהם. ואחז"ל חז"י אכלה בם חז"י כלים והם אינם כלים. ופסוק זה הוא בסוף התוכחה דבחוקותי והיינו כדברינו זה משום דבני"ו בואוהם התוכחה קיבלו עליהם את חורת ה' באו"ש, לכן כמו כן נשבע השי"ת להם ג"כ אשר לא יכלה אוהם. וכמו כן אלל התוכחה שמו דכי תבוא אמר שם בפרשת נבוי לעברך בברית ה' ובאלחו למען הקים אוהך וכו' ופירש"י לפי שדבר לך וכשבע לאבדותך שלא להתליף את זרעם באומה אחרת לכן אוסר להכנס בשבועות הללו שלא תקניטוהו אחר שאינו יכול להבדל מכם. גמלא דבענין הכפ"י מה שכפה עליהם הבר וכן בזה נכלל מה שהשי"ת השביעם בחורב ובארץ מאוב הם הכל בשביל הטובה הזאת שלא ימחה את שם בני"ו ולא יתליפם באומה אחרת. ומשא"כ בכל האומות אחז"ל שאין ה' דן לכל אומה שבטולם עד שתתמלא סאתם ומטולם לא הכה באומה ושנה בה מפני שבעת שמכה אותם מתלה אותם לגמרי, ואיחא בע"ז דף ד' סאי דכהיב רק אהכם ידעתי מכל משפחות הארמה ע"ז אפקוד עליכם את כל עונותיכם, בשל לה"ד לאדם שנושה בשני בני אדם אחד אוהבו ואחד שונאו אוהבו נפרע ממנו מעט מעט שונאו נפרע ממנו בבת אחת. ומעתה לא קשה מכו התועלת ממה שכפה עליה' וממה שהשביעם בע"כ דהו מפני שדבר זה הוא זכות להם לבני ישראל ומוכין לאדם אפילו שלא מרשנו וכדרך שהאב מתנהג עם בנו שמיסרו בשביל טובם

אשר צוה ה' את משה לכרות את ב"י בארץ מאב מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב. וענין זאת השבושה היה בכדי שיע"י מה שב"י מקבלים עליהם בעלמם את הנכרות אם ישמעו והקללות אם לא ישמעו עי"ז יוחקק בלבבם ובדעתם חומר הדברים. אשר מעשה יראו עוד לנפשם מלעבור את מלות ה' כי הם בעלמם נשבעו וקיבלו על נפשם את כל העונשים ועי"ז יהיה ביכולתם כח וגבורה נגד הילה"ר המפתה אותם לעבור. וכיון שענין הילה"ר הוא זה שמתירו עם העניני האווה המורגשות אשר עד עיניו כמאה"כ ולא התורו אחרי לבבם ואחרי עיניהם. והגם שאדם יודע אשר מרה יהיה לו באחרונ' בעונש הנשמות מ"מ עונש הנשמות הוא ידיעה שלתת וידיעת האמונה אשר הם רק צדק הנפש המשכלת. ואלו התאוות הנשמיות האסורות הם קרובים אליו נגד עיניו המוחשות ונפש הבהמיות הפועלת. ואשר ע"כ האדם עלול לחטוא וכאשר כתבנו מזה (לעיל בפרק ד') ע"כ לא היה שייך להשביעם ע"ד עונש הנשמות. כי מה התועלת מזה אליו לעיניו המורגשות. והלא כבר ידעו מהעונש ומה יועיל עוד בזה שהוא יוסף לשבוע עליו כיון שהעונש מחליו בא אבל בעניני עונשים הקרובים גם אל נפש התאוה והמורגשת ואשר עליהם בעלמם יגיע העונש והיחורים בזה הוא תוע"ג עם התקשרות השבושה. כי עי"ז יתייראו יותר מפני שהם קרובים אליה והגוף והנפש צ"ב בעלמו יתיישר. ואל יבטחו לאמר שאיזה זכות יין עליהם בעודם בעוה"ז מפני שזידם לשוב לאחר זמן, מפני חומר הענין אשר הם בעלמם נשבעו עליהם. ואין הנפש הבהמיות נכנע כ"א בהעונשים הנוגעים אליה בעוה"ז וכמחז"ל ממה וביה אבא שדי ביה נרגא. ועוד אחרי שגייעם מקלת מהתוכחה יהיה להם דב"ז לאות בעיניהם כי אלצע אלהים הוא כאשר הודיעם והם נשבעו אשר ע"כ יתייראו שלא יגיעם יותר מן התוכחה. והנה כ"ז לא שייך רק בעניני בריות וקללות שבעוה"ז ועל כן האריך בהם להודיעם את כל אשר יגיע להם מדה כנגד מדה. וכאשר יגיע להם והם בעוה"ז

טובה בנו בע"כ של בנו וזהו מאה"כ כאשר ייסר איש את בנו וכו'. ונמצא שהענין הזה יש בו חכמה אחת לתכלית הטובה לכלל בניו. וצנינה אחת בו לרעה של"כ הי' ממתין להן עד שתתמלא בהן וקודם המלוו הי' להם שלווה במלוואו משא"כ עתה שפוקד עליהם מעט מעט, וזהו ענין המודעה שאם נמצא אדם שיטעון יהי' לו תועלת, דהיינו אם יטעון אדם לא מטובותיו ולא מרעותיו. אלא נהי' אהנו ככל הגוים וההי' משפטיך עמנו כהתנהגות שלך עמהם טענה זו יש בה ממשות. ואולם הטענה זו תועלתה מוטעת וגם נכזבת כי הדבר הזה הוא כמו שכתבנו לעיל, כי כיון שכל הגבראים הם מעשי ידיו יכול דין לכופם ככל אשר יחפוץ לשפוטם ולייסרם. אלא מה שהשי"ת כפה אותם אינו אלא כבדי שבני יקבלו יותר בכל לבדם ואם יקבלו עליהם אי אפשר שיכלה אותם ומשא"כ מי שלא יקבל הלא הוא בכלל היכולת של מחיו וכליון. אבל אם יראה הי' לרונ אותו עם השני משפטים הלא בידו דין להתנהג עמו כך כי כלם הם עבדיו וכמאה"כ לתשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך, ונמצא מי שהוא בא עם המודעה אין לו ריוח מפני שבכ"ז יסכן שיגיע לו הנוכחה וגם לכסוף ימחה שמו ולכך בא בנכון כל עונשי ב"ד וכן כל עונשי שמים. כי כל זמן שאין האדם עושה המודעה צודאי כיון שיש בזה טובה גדולה עלמית הרי הוא בכלל הקבלה. ואפי' אם יבוא מי יטעון. הלא ברשות ביד הי' בכ"ז לרונ עם אותם האלות. וכן הן הדברים שאמר בפ' נצבים פן יש בכם שורש פורה ראש כו' וההבדל בלבבו וכו' וכמו שפירש הרמב"ן ואור החיים הכוונה שהוא יאמר אני איני מקבל עלי את המצוה באלות האלו ובשבועה זאת וע"כ שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך. ועד"ו אומר דע שטעות הוא בידך כי בשביל משפטי איני לריך לקבלתך ולא יאבה הי' סלוח לו. ורביצה בו כל האלות האלה. פי' אינו אומר שיגיעו כל האלות האלה וינישו אותו כי יסכן ג"כ שלא ארצה בזה. אבל ירבוך אללו בקרוב שאם ארצה אענישו בכל האלות האלה כפי הדין. ועוד

אשנה בו צודאי לרעה שאמחה את שמו והבדילו הי' לרעה זאת של מחיו וכלי' מכל שבטי ישראל מפני שהם קבלו עליהם באו"ש ע"כ אינם נמח' משא"כ הוא. ומעתה לק"מ על כל העונשים של בני עד מרדכי. והנה בימי הגלות של נבוכדנצר כתיב יחזקאל (סימן כ') והעולה על רוחכם היה לא הדיה אשר אהם אומרי' נהיה כגוים כמשפחות הארץ. חי אני נאום הי' אם לא ביר חוקה וכו' אמלוד עליכם. איתא בחלק (דף קה) שמואל אמר באו עשרה בני אדם וישבו לפניו א"ל חזרו בתשובה אמרו לו עבר שבכ"ו רבו ואשה שגרשה בעלה כלום יש להם וע"ז כלום א"ל הקדוש ב"ה אמור להן איזה ספר כריתות אבבם וכו'. ובתד"ל הדבר זה מצויר יותר שהם א"ל עבר שרבו כהן טהור שייכל בהרוסה א"ל הר"ז מותר א"ל ואם מכרו לישראל מאי א"ל אסור א"ל אף בן אהנו כיון שמכרנו לאוה"ע אין אנו צריכים לשמור עוד מצותיו השיבם הנביא דבר זה אי אפשר מפני שכבר קבלתם על הר סיני ואמרתם כל אשר דבר הי' נעשה ונשמע. ונ"ל שנין טענתם היה עם טענת המודעה הנ"ל ועל כן אמרו נהיה כגוים וכו' ועד"ז השיבם א"כ כי על קבלת האו"ש יש לכם מודעה, אבל כבר קבלתם בעלמיתם ואמרתם כל אשר דבר הי' נעשה ונשמע. א"כ מי אנו וכו' מ"מ אותה המחשבה לקלקל בהם בכ"ז עד שגרמה להם שהשתחוו לאלים של נ"נ ונהנו מסעודת אשכנזים כי בניי אחזו במחשבת פורה ראש ואשר ע"כ נהקיים בהם גזירת התורה ורצנה זו. והבדילו הי' ומחה שמו שנגזר עליהם כלי' ומחית וכו' והיה בגזירה פי' מחיו זה המן מורע עלמק אשר כבר כתיב עליו מחה. ועל ידי ראש אחשורוש אחו"ל אח וראש. ועי' הגורל הנקרא פורה, ועל ידי ההטובה של בני ומרדכי חזרו וקבלו עליהם את כל דברי התורה באלה ובשבועה ברנונם השוב מאהבה על כן נגדה שנת המלך הקב"ה אשר מעשה ח"א למחוט: שם בני ונחפוך הדבר על עמלק שהמן וכל זרעו הם נמחו. וכ"ז גרם גורל קבלתם באו"ש

באו"ש מודעתם הטוב ובעלו אז כל המודעה הזאת לגמרי :

יב) ומעתה נבוא לבאור הכתובים דבפ' גלז' (סי' ל') בכלמה דהקשינו

בו לעיל, ובהקדם מה דאחז"ל ביומא (פ"ו) רב הונא אמר כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו הותרה לו ס"ד אלא נעשית לו בהיתר והר"ז מי שעבר ושנה כמו שהיפר ברית קבלת התורה אחר שמעתה הדבר זה עליו כהיתר. וזהו כי יבאו עליך כל הרברים האלה הברכה והקללה וכו' והשבות אל לבבך וכו'. פירוש שהעבוק כי כל מה שבאו עליך הם בהשגחת השי"ת והוא המבדק שברך מקודם והוא אשר העניש אותך אח"כ באתם היעודי אשר הודיעך עתה מקודם. וכיון שזה כפלת כ"פ בעוונותיך ונעשה לך כהיתר ע"כ קשה עליך שחשיב החשובה בשלימות. שיהיה כ"כ החשובה עד שיעיד עליך השי"ת אשר מעתה לא תעבור עוד לעולם וכחש"כ הרמב"ם בהל' חשובה. הנה בכ"ז חרע את מעלת החשובה אם אתה תשוב ותקבל עליך שלא תעשה עוד הגם שהשי"ת יודע שלא תוכל לעמוד ותהי' נכשל בה גם אחר כך. מ"מ באותה החשובה אתה מתקן אלך הקבלה מה שקבלת עתה עליך ונחשב עליך כאלו באת בבגדים אר"ש הנ"ל ומעתה אינה כהיתר עליך. ולכך אעשה עמך טובה מיד. כי מקודם אשר הי' לך כהיתר סלא רבנה עליך כל האלות האלה. ועתה א' ושב ה' אלהיך את שבותך וכו'. שנית

שיעזור אותך אחר שאתה קבלתה עליך את האו"ש ומל ה' אלהיך. וכיון שמעתה מוכן אתה לבוא לתשובה שלמה כי השי"ת עוזר ומל את לבבך ע"כ ונתן את כל האלות האלה על שונאיך. אמנם אתה תראה שחוזר ותשוב בתשובה שלמה. כי אינו די ומספיק הקבלה בלבד. אלא שחשוב באתם עד כשתגיע לנשיון העמוד לשמור ולעשות את כל מצוות ה' עד שיעיד עליך היודע תעלומות ואחר שחשוב הני' בתשובה שלמה אז ישוב להטיב עמך והותירך וכו'. ואכן עדיין תשובתך מיראה ועד"ז אי' מצטייך כי עוד תזכה לעבודה מאהבה והס"י שתייה זהיר בכל החוקים הדברים שאין בהם טעם כמו שאתה זהיר בהמלות שיש בהם טעם וכ"ז חשיב מפני שאז תעורר לבבך לתשובה מאהבה. ובתחלה שתשובתן היתה רק ע"ד קבלה באו"ש. נקרא ובשת עד הי' אלהיך ולא שייך עדיין אל ה' מפני שאפשר עדיין שתחזור ותעבור ולכך לא כתיב בהפסוק ובשת רק ובשת בקולו שהוא רק הקבלה בלבד, ואחר שייטיב לך ה' ועוד שימול לבך אז תשוב החשובה שלמה ורק שהיא היתה מיראה ותשיבות החשובה זאת כי ובשת בקול ה' ועשית את כל מצוותיו ואז ישוב ה' לשוש עליך. וזה מפני שצ"י כל זה תזכה לקבלת התורה ביתר שאם שתשמור הכל אפילו החוקים והיינו במה תזכה זהו ע"י כי תשוב אל ה' פי' אליו דייקא מפני אהבת הרוממות ותהיה תשובתך בכל לבבך וכל נפשך. וברוך ה' לעולם אמן ואמן :

פ ר ק ז

א) בתהלים (מזמור נא) למנצח סומור אחו"ל למו שמנצחין אותו ושם ונריך להבין איך שייך זאת הלל הקדוש ברוך הוא אשר אדם הנברא ילל להבורא. זאת במה שהוא עושה תשובה הלא השי"ת מכרח תמיד על התשובה ע"י צ"ק ועל ידי הנביאים ומפני שאיבד לבניו כמו האב לבנו. ה"ל רמפני כשארם חוטא הרי עולה מד"ה לפני הקב"ה כי חטא אדם מה שחוטא לפני הקב"ה

הר"ז כמו מרד שמורד בעיני ה' ולפי גדולתו של המלך מה"מ הקב"ה. והאדם הלא מקבל בכל רגש ורגש חיות ושכל ומחשבה ורלון וכן ממנו מהראוי הי' שלא יושל לו תשובה כלל. והיינו הגם שיהיה מדת רחמים שלא יעניש אותו. מ"מ ראוי הוא שיסיר וימנע טובו ממנו וממילא יהיה האדם נכלה. וזהו כמאמר אליהוא (באיוב ס' ל"ד) כי פועל אדם ישלם לו ובאורח איש ימליאנו מי פקד עליו ארצה ומי שם תבל כולם

אם יאסוף אליו לבו ורוחו וגשמתו אליו יאסוף יגוע כל בשר יחד ואדם על עפר ישוב, פירוש שאין הקב"ה מחדש בעלמו עונש על האדם החוטא, אלא פועל ואורח שלו ימלאנו. וזה כי השי"ת עשה כל פועל למענהו ואמרו חז"ל שביביל כבודו. נמצא דהחיות של אדם וכל עניניו שלמותו יורדים ע"י מדת הכבוד של כונת השי"ת וכיון שאדם חוטא נגדו והר"ז פוגם מאוד בכבודו. ממילא כשנתעטל הסיבה השפועלת נחבטלה הפעולה. והלא מי שם חבל עלה הלא ה' לבדו הוא עשה הכל ומי אוהו שהוא יחי' אותך חמיר הלא אין זולתו אלא שהוא בעלמו פוקד ושולט החיות עד לארצה וזה מי פקד עליו שיחי' חמיר ברעונו הארצה. וא"כ שהשי"ת הוא לבדו נושא וסובל וממשיך ימים בדרקתו ברעונו. ולכן כאשר אדם חוטא הם ימים אליו הקב"ה לבו ר"ל את השפעת רעונו שבלבו יחזיר את הרעון הזה אליו ממילא רוחו וגשמתו אליו יאסוף. וכל בשר יגוע באין חיות מגיע להם עוד וע"כ אדם על עפר ישוב. הנה המלך ב"ו שהיא מלך גדול מאוד אם בנו מורד בו בפני כל עמו. אם יהי' המלך אפי' רחמן לא ימית את בנו. מ"מ ימנע עוד הטובה ממנו שפני שהתנהג עמו מקודם. ועוד אפי' אם נכ"ז יתלא שמלך בשר ודם ירחם על בנו הגם שמרד עליו, הלא באמת אינו דומה ענינו ללל. כי אהבת האב לבנו אינו אלא מפני שבנו חלקו בענין הפרדות ההרכבה לבד כי השמחה אינה מן האב כ"א מהשי"ת אשר נוחן בו גשמה והגוף הוא מעפר הארץ. ורק ההרכבה שניהם צמוד ועד שהוא אדם הדומה אליו זהו חלק האב ולכן יתכן שיחוס עם השבעיות מה שהשי"ת פקד ונטע בלב האדם, אבל אלא הקב"ה שאין דומה אליו ואין טבע שלוש עליו, וכאשר האדם מת הלא אינו נאבד מן השי"ת כי רק שבו רוח וגשמת האדם אלא הקב"ה בעולם הנשמות והגוף שבו אל העפר, והלא השמים והארץ הכל מעשי ידיו. ומה נאבד מהשי"ת כ"א ההרכבה האדם וכיון שאין מה שייכות הטבע לגבי השי"ת וגם אינו דומה עליו. ובפרט שהחוטא הזה איבד בעלמו את

ההרכבה שלו. כי תכלית הרכבה האדם היא הרעם. והדעת הוא שזומע ברעון יולרו השם יתברך. ואחר שחטא הלא בעלמו איבד את ההרכבה תכליתית שלו וא"כ הרי הוא הוא עתה גרוע מן הבהמה שבהמה בתכליתה עומדת והוא קלקל מרכבתו באדם וכאשר השי"ת יסיר מעתה ממנו השגחתו לא יאבד מן האדם הזה כלום. כי הרוח וגשמה אליו יאסוף ולפניהם הלא טובה עושה להם שמוציאם ממאסר הבהמה המורדת. וגם הגוף הלא ישוב למעשי ידיו העפר והארץ א"כ בודאי היה ראוי שיהי' לאדם כמאה"כ והנפש החוטאת היא תמות. אלא שזהו מגודל רחמנות של השי"ת על ברוחיו ובפרט כנ"י ימלאם א"ע להנהיג עמו במדה שאדם מורד ימורד לו לרחם עליו. וזהו כי הוא ידע ילרנו כמאה"כ כי ילר לב האדם רע מנשוריו. וכיון שאדם שב הלא האדם הזה מגביר בעלמו מדת הנלחון שהוא נולח את ילרו הקשה אחרי התגברו ומפילו בהשוכתו שמתחרט מאוד ומקבל על עלמו שלא ישמע אל היל"ר עוד אפילו בנסיונות קשות. ע"כ ככה מעורר ברחמי השי"ת שמתעורר אלל השי"ת גם כן מדת הנלחון ואהבת בניו שנקראו ב"ו בניס למקום מדה זו מנלחת מדת הדין. ולא עוד אלא שהקב"ה שמח בזה וזהו שמנלחין אותו. ר"ל שמביאים מדותיו ורעונו במדת הנלחון והרחמים והשי"ת שמח בזה:

ז ויעתה (ב) מלאנו עוד פירוש יותר מדויק בהפסקים הנ"ל. כי זולת החילוק בין ענין רחמנות של ב"ו מה שאליה יש לו המשכת טבעיות וגם הפסד ומשא"כ אלל השם יתברך, נמצא לפנינו עוד חילוק. כי אפי' מעלת האדם המורכב הענין הזה ג"כ אינו נפסד כי השי"ת חשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח, ע"כ מביא להרו"ג האלו שחטאו בגלגול גוף אחר, ואינו בו כ"א ע"ד פושט לורה ראשונה ולבושנו בצורה אחרת. ואם היה דבר זה ציד ב"ד שיהיה יכול לתקן עד"ז לבנו המורד בודאי הי' עושה כן בלי הפק אלא באי"ז בידו. אמנם גודל רחמנות של הקב"ה שהוא רולה בהשבות רשעים אשר יתקנו בצורתו הגוף כי דבר זה היא טובה

טובה גדולה לפני האיש הזה מהטעמים
 הכמוסים בסוד כבשי דרחמנא וכמבואר ג"כ
 בכתיבי הארז"ל. וע"ד הפשט אחז"ל עיקר
 החשובה בואו פרק של ה"ה"ר ובואו מקום
 ובואו אשה ותשובה כזו אי אפשר כ"א בעודנו
 בואוה הגוף ממש. אכן אם האדם חטא ביותר
 ואי אפשר לו להטהר כי אם ע"י גלגולים אז
 מביאו בגלגול בכדי שלא יהי נדח הנר"ג הזה.
 ועד"ז אמר בכתיבי הארז"ל שזה הטעין של גלגול
 נמשך ממדת החכמ' של השי"ת והרמו ע"ז מאה"כ
 וחשב מחשבות שזו מחשבת החכמה לבדתי ידח
 והיינו ע"י שמיאזו בגלגולים בכדי שיטהר.
 ועפ"ז יש לפרש מחז"ל דליהא במדרש שאלו
 לחכמה חומא מה דינו והשיבה חטאים תרדף
 רעה. שאלו לגבואה השיבה הנפש החוטאת
 חסות שאלו לתורה השיבה יביא קרבן שאלו
 להקב"ה אמר קחו עכבם דברים ושובו אל ה'
 ע"כ. ויתבאר ע"פ דליהא ציומא (פו) ד'
 חלוקי כפרה הן, עבר על עשה ועשה תשובה
 פוחלין לו מיד, עבר על ל"ת השובה תולה
 זיוה"ב סכפר. עבר על ל"ה שיש בה כרת
 או מיתת ב"ד השובה זיוה"ב תולין ויטורים
 ספרקין. אבל מטי שיש בידו חה"ש כולם
 תולים ומיתה סמרת. והטעם בזה כתב
 הארז"ל. עבר על עשה פגם בפני שמורידה
 לקליפות וכדבר קל חוזר ומעלה אותה דהיינו
 ע"י תשובה בלבד. ואם עבר על ל"ת פגם
 ברוח ואינו נתקן כי אם ע"י תשובה זיוה"ב,
 ואם עבר על כריתות ומיתת ב"ד פגמו עולה
 עד הנשמה ואינו מתכפר כי אם ע"י תשובה
 זיוה"ב ויטורים. ומי שיש בידו חה"ש עולה
 פגמו עד בחי' חי' ואינו מתכפר עד שמת.
 וזהו שאלו לחכמה חומא מה דינו והיינו שהחטא
 הגיע פגמו עד לחכמה והשיבה חטאים תרדף
 רעה דהיינו שנלך למות ויתגלגל בגלגולים וזהו
 תרדף רעה מה שתרדף לבוא בגלגולים. אכן
 על ידי תשובה זיוה"ב ויטורים ממרקים יתכן
 שיתקפו לו פס המיתה בלבד ולא ילטרך
 לגלגולים אחר כך וזהו מחז"ל שהביאו על זה
 מאה"כ ונגלה באוני ה' צבאות אם יכופר
 העון הזה לכם עד תמותו, והרי שכתב בלשון

אם שהוא ספק ור"ל באם שתשובו תשובה
 גמורה אז יתכן שיכופר לכם כאשר תמותו,
 ובאם שאין התשובה כראוי אליו לפי גודל
 החטא אזו ילטרך עוד לגלגולים. ומה שאחז"ל
 מיתה ממרקת ר"ל מיתה או גם מה שאת"י.
 ושאלו לגבואה הוא האדם הזה שפגם בנשמה
 והנשמה היא מבינה שמשם הנבואה יולדת ומ'
 שפגם בכרת או מיתת ב"ד אמרו חז"ל אע"פ
 שפנההררין בטלו דין ד' מיהות ב"ד לא בטלו,
 וזהו שהשיבה הנפש החוטאת היא תמות אלא
 באם שעושה תשובה אז על ידי זיוה"ב ויטורים
 הממרקים אותו יתכפר לו, ואם עבר על ל"ת
 גרידא שפגמו ברוח והתורה נקדחת ג"כ רוח
 הי ע"כ נתכפר לו על ידי תשובה זיוה"ב וזה
 שהשיבה יביא קרבן ויתכפר לו שהכפרה זיוה"ב
 היתה על ידי קרבנות, ומתה היא ע"ד ונשלחה
 פרים שפחיתו, ואם עבר על עשה ופגם בנפש
 די לו בתשובה וידויו דברים וזהו תשובה הקב"ה
 קחו עמכם דברים. והרי שהטעין של גלגול
 נמשך מפגם החי' שבאדם שהיא נמשכת ממדת
 החכמה. והנה עוד בכתיבי הארז"ל שעל נפש
 לדיק נתרבה חמלת השם יתבדך אשר אחר
 הסתלקותו מתפשטים נילויי נשמתו בגלגול
 אחר גלגול בכדי שלא יאבד ממנו כלום ויתעלה
 בעילוי אחר עילוי למעלה וזהו ועושה חסד
 לאלפים ומשא"כ גבי רשעים שאינו מתחין להם
 כ"א ג' או ד' גלגולים וזהו ופוקד עון אבות על
 בנים על שלשים ועל רבעים, לכאורה קשה אך
 שיך לומר שהש"ת עושה טובה לזריקים באומו
 דבר שהוא נחשב לפגם קשה גבי מ' שיש בידו
 עון חה"ש אשר הוא הפושע ביותר, אמנם לק"מ
 שהגלגול של זריקים אינו בנשמתם עצמם כ"א
 מענפי נשמתם מתפשט נילון בגלגול והגלגול
 ג"כ אינו שיה כלל לגלגולי הרשעים שהרשעים
 גלגולם קשה ביותר כי הם מתגלגלים בעלמם
 ובדברים קשים מאוד כמבואר בכתיבי הארז"ל
 ולפעמים מתגלגלים בחיות עצמות משא"כ
 בנילון הלדיק שהוא בא בנפש ונוף טהור. ודי
 הקולור בזה. והנה ברמב"ן מבואר מה
 שאליהוא השטיק לאיוב זהו בסוד הגלגול שאיוב
 הי' בקודם בחרת וכה ע"י בנו אברהם שעתה

הטובה

השובה ומ"מ מפני הטאו הגדול שהי' כומר לע"ז והסית לרבים הולך לבוא בגלגול איוב אסכול יסורים. ואפשר די"ל בזה כי עוד זקל פשעי תרח מקודם ע"י האבות אברהם ויחזק כי שם תרח היה שבו מה שנשחקת בקליפה, כי ע"ז נקראת גבורה אלהים אחריו. ונקראת חסדי הצלים כמאה"כ ציונה משמרי הבלי שוא חסדם יעוובו, ומלינו באברהם שהוא חיקן במדת החסד ת' עלמין דכסופין כרמוז במאה"כ ארבע מאות שקל כסף וכדאיתא צוהר, וילחק בני' ר"ח שהם גבורות קדושות והר"ז חיקן תרח ומ"מ הולך לבוא בגלגול ואיוב אהיות אביו וידוע שאב הוא בחכמה שעי"ז בא להחקן וזהו מאמר אליהוא כי פועל אדם ישלם לו, מפני המעשים קשים שלו הולך להשתלם ע"י יסורים וכאורח איש, לדיק שנקרא איש ככה יציאנו, לאיוב שזכה לזאת לבלתי יהיה נדח, מי, הנה מדת הבינה נקראת מי פקד עליו, שיבוא לארץ ופקדו בשבט פשעו ומי אשר שם חבל כולה אם ישים אליו לבו לתקנו הלא רוחו ונשמתו אליו יאסוף. והנוף יבוע ועתה זה אהה לאהם נעשית על עפר העולם ישוב בגלגול למען חתייסר ותתכפר על כל עונית, וכדברים האלה א"ל לאיוב מקודם אם יש עליו מלאך וכו' מצאתי כופר היינו רושפש בשרו בנוער ר"ל שבא שנית ונתחדש בשרו כנוער ישוב לימי עלומיו וכו' פדה נפשו משחת ר"ל בכדי שתגלל נפשו מאכדון העולם וזהו שזכית ע"י מלאך מליך כי הלא הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר ולא יוטר וחסה זכית לכמה וכמה דורות: (ג) והשתתא נחזור לענינינו שדוד החזיק את עלמו שלא חטא שהרי לא מינו בו בקודם ענין השובה כלל. ואדרבה השתדל בקודם שלא יתודע ע"י שאוריו ילך לביתו. ואח"כ השתדל שיהרג במלחמה. ואח"כ לקח את ב"ש לביתו לאשה ובא נהן הנביא וכו' ויאל משפט דוד ע"י דבורו בעלמו שימות. והיינו כי הפגם שלו עלה עד מדת החכמה. אמנם דוד הי' בו גודל כח ההכנעה ולא חיפש תירוטים והשיב מיד חטאיו לה'. והרי בזה

גלח מאוד את יגרו כי הודם לדברי הנביא, ואשר ע"כ גרם בזה שהשיב לו הי' על ידי הנביא גם ה' העביר חטאתך, ר"ל שכן החזיק השי"ת ג"כ במדת הנלחון ונלח אהבתו אליך לאהבת הדין והעביר חטאתך ולא תמות. ע"כ אמר למנלח למי שמנלחין אותו ושמת:

(ד) **בבוא** אליו נהן הגביא אח"ל ציומא בחטא שהוא נהפרסם המלוה בזה להסודות ברבים בכדי שיקדם עי"ז ש"ש ויהיה לו לכפרה נגד חט"ש מה שגרם בקודם ולזה פירסם דוד חטאו, בבוא אליו נהן הגביא. הגם שדוד לא נחטורר בעלמו לתשובה כי אם עד שבא אליו נהן הנביא בגביאות מה' לדוד ע"ד עונשו, והחטא הוא חטא גדול כאשר בא אל בת שבע, ואמר צבוא אליו דהל"ל צבוא נהן הנביא אליו. אלא דנתן הסתיר ענין חטא דוד במשל ענין חטא אדם שחטא לחבירו ועו"ת שלהם הגישם לפני דוד שהוא מלך. ודוד שהוא מלך לא הרגיש בדברי נהן וסבר שכן מעשה הי' והסריץ את משפטו כי בן מות הוא. ונמלא שדוד פסק על עלמו את עונש המיתה, ואף עפ"כ כשדוד הודם והתודה מיד העביר חטאתו. והרי ראה דוד את גודל חסדי הי' עליו. ולכן פירש זאת דוד. אחת לפרסם גודל חרפתו שמבייש א"ע בפני הכל ומוזיע חטאו הגדול אשר פשה ומה שאיחר את עלמו בחטובתו. ושנית הודיע לכל העולם גודל חסדי הי' אשר ימינו פשוטה לקבל שבים וזהו הקדמת הענין אליו ואח"כ ענין נהן הנביא שדברך נביאות:

(ה) **אמר** חנני א' בחסדך ברוב רחמך מחה פשעי הרב בכסני מעיני יפחטאתי שהרני. להבין כוונתו בכללי לשונות וכשמות חלופים הן בשמות של חטאתו והן בנקיין שלהם. יחבאר ע"פ כחבי האר"י שנחנית נשמה דאלימות הנקרא חי' על ידי חטא גדול יורדת לבריאה, ונשמה דבריאה יורדת ליצירה, ורוח דליציר' יורדת לעשי', ונפש דעשי' יורדת לקליפות, ונמלא שיעקר הפגם מכולם היא בנפש מפני שכולם הגם שיוצרים ונשתקים מעולם עליון לעולם שלמטה ממנו. אך מ"מ עדיין הם בקדושה אלא

אלא שירדו מקדושה חמורה לקדושה קלה .
 אבל ירדה הנפש שהיא יורדת לקליפה זאת
 היא פנס גדול מאוד . ובוודאי נראה שכל
 עולם היותר גבוה שם יותר רחמים וחסדים .
 ע"כ יש לפרש שדוד בקש על ד' בחינות של
 חי' נשמה רוח ינפש שלו . מפני שראה גדול
 השפלה שבה' ע"י חטאו , שניזון נשמתו שבאילוף
 הורידה בצריחה וכשהאדם שב בחטובה יכול
 להמשיך חסדים מבחי' איליות שחטעלה בחינת
 חי' למעלה לאיליות . אבל נשמה דבריחה שם
 א"א בחסדים גמורים . אלא לריך להמשיך
 רחמים שזו המתקת הדין עם החסד שנקרא
 רחמים מצריחה ליצירה שחטעלה בחי' הנשמה
 מיצירה למעלה לבריחה . וכיון שאין שם חסד
 גמור ע"כ לריך תיקון וזהו מחייבת הפשע , ויש
 עוד טעם לזה כי בחטא האדם נשמים הם הרוח
 והנפש הרבה . הנפש על ידי המעשה שהעשיה
 הוא בנפש , והרוח ג"כ ע"י התאוקה ורלון הלב
 והדיבור . אכן הנשמה מיד כשחושב אדם
 לעבור עבירה מיד הנשמה תסתלק ובכ"ז
 רוחם שלה עוד נשאר ונפנס . אבל בחינת חי'
 סילוקה תיכף ומיד בהסתלת המחשבה ומ"מ
 כיון שהנשמה נפגמת מעט ויורדת ע"כ גורם
 ירדה ג"כ לבחי' חי' . ועל כן כשעושה חטובה
 יכול לתקן את החי' שתחזור למקומה באיליות
 בלא שום תיקון . אכן הנשמה לריכה תיקון
 מעט והרוח יותר והנפש יותר ויותר . וזהו
 חנני אלהים בחסדך , שחטעלה חייתי באיליות
 בלא שום תיקון ע"י חנינה שלך . כרוב רהמיך
 סחה פשעי . שהוא המרד השייך להנשמה שבמות
 שיוצע רצונו ומורד בו . ע"כ בקשתי שתמחה
 את הפשע כרוב רחמיך הרב בבסני מעוני .
 להרוח שלי שהורדתי אותה לעשים ומחשאתי ,
 שפגמתי בנפשי ועמאתי אותה בירידתה בין
 הקליפות בקשתי ומחשאתי שהרני . והנה עיקר
 הדאגה והמריכות לריך אדם על הבחינה עליונה
 שהיא קרובה לפני כסא כבוד ה' והוא פנס זה
 והרי זה כמבוזה בגדי מלך . וכן על הבחינה
 אחרונה שהיא הנפש הגם שהיא רחוקה הרבה
 אבל הפסדה יותר מאוד מרובה כי בחי' הנפש
 שהשליכה למקום הקליפות ניאץ אותה בזה מאוד

שפי"ז הקליפות הם יונקים מהקדושה . וזהו
 שאמר דוד כי פשעי מרידתי שגרמתי לנשמת
 שבאיליות וגם שבצריחה שיהא החס
 כסא כבוד ה' ואני הרחקתי אותם , אני ארע ,
 ומתמרמר עליהם [וזהו פשעי לשון רבים , ואמר
 ארע מפני שהם רחוקים למעלה ממנו] : אבל
 חטאתי שננפש שהשליכתי אותה למקום הטומאה
 נגדי המיד , דבר זה הוא חמיר לנגד עיני :

(ו) **אמר** עוד . הנה אחז"ל . הוי זהיר במצוה
 קלה כבחמורה וכו' ששכר עבירה
 עבירה וענין הזה גרמה לי שמקודם חטאתי
 בחטא קל כי דוד לקח יפ"ת במלחמה מה
 שהתורה התירה אותה בפירות , אמנם אחז"ל
 שאין זה רלון של השי"ת הגם שהתיר אותה
 בחורה לא התירה כ"א נגד היותה . ורז"ל
 למדוהו זאת מסמיכות הפרשיות דבפרשת כי
 תלך כחיב פ' יפ"ת ואחר כך בן סורר ומורה
 ואח"כ ותלית אותו על עץ , וזהו טענת דוד
 בוודאי הייתי יכול לעמוד נגד ילרי אלא מפני
 שמקודם לך לבדך חטאתי , עם ענין יפ"ת , והגם
 שהתירה התורה , אבל הרע בעיניך , עשיחי ,
 שלא הבנתי כי דבר זה רע הוא בעיניך וזה
 שהייתי לריך לדייק סמיכות פ' סו"מ ליפ"ת וזהו
 למען תצדק בדבריך והזכה בשפך , כמה שנת'
 אח"כ ותלית אותו על עץ , ועפ"י י"ל פירוש של
 סומור לרוד בברחו מפני אבשלום בנו , דהנה
 כשהאדם נשפט על חטאו יש לו לשמוח מזה
 כי זהו סימן גדול אליו אשר השי"ת רולה לנקות
 אותו מחטאו צעוה"ז ככדי שיוסתר לעוה"ב
 וכמאה"כ ופקדתי בשבט פשעם וכו' ומ"מ עדיין
 אינו סימן כיון שעבירה גוררת עבירה נמצא
 דעבירה ראשונה היא השורש . וכ"ז שאין מקבל
 עונש על העביר' ראשונה עדיין אינו סימן מובהק
 כי הלא השורש עודנו כנמצא . אכן כאשר רואה
 שהוא נשפט גם על הראשונה אז הוא בטוח
 בלבו אשר השי"ת מענישו ומנקוה במחיקת
 השורש הראשון ע"י העונש במדה נגד מדה , וזהו
 מזמור לדוד בצרחו מפני אבשלום שראה שנתקיים
 הסוף באבשלום שנתלה על העץ כי אבשלום
 בן יפ"ת היה וע"כ אמר מזמור :
 והמליץ

(ו) והמריץ דוד על עלמו הן בעון חוללתי
 ובחטא יחסתני אפי כמעשה
 דליתא בהגדה על ישי אביו. עוד המליץ עבור
 עלמו כי אח"ל כל האומר דוד חטא אינו
 אלא שועה, שכל היוצא למלחמה דוד כותב
 גם כריתות לאשתו, ומ"מ אחתי הגם דפנויה
 יסיה הלא מ"מ ענין מנוכה ה" דב"ז להם כמו
 שמלינו גבי בועז. ובפרט ׀דענין זה היה לה
 לב"ש באונס שהיא לא רצחה ורק מפני אימת
 המלך והמאנס קנפה התורה הרבה וגילתה
 התורה שאי"ז ברלון השי"ת. אלא דהענין ה"י
 שהיה"ר בא עליו באש החלוש שרוד שיער
 ועלמו שאם לא ימלא תאות הילר ימות וחישב
 דעתו כיון שסכנת נפשו הוא הלא לא גרע
 זאת מיפ"ת במלחמה שהתורה הסירה לו.
 ובטענת טעות היה הילה"ר מפתחו בזה. כי
 עיקר כח הילר הרע מה שהוא מחלבש בכח
 המדמה הוא. והכח הזה אינו אלא כשארס
 מחבל ומפחו, אולם כשמתישב בדעתו הוא
 מבין שזהו דרך הכח המדמה שהוא מכוב מה
 שהוא אינו אמת והוא באמת לא ימות. שנית
 שיש לו טלה כי אין הילה"ר שולט כי אם בלב
 של נסות רוח ואם ה"י מכניע דעתו ה"י הילר
 הרע שלו נחבטל. ג' אם ה"י מעורר את
 עלמו בתשובה לפני השי"ת היה ג"כ הילה"ר
 בעל ממו. ד' אם היה מעורר בלבו שמחה
 של מלה כי במקום שמחה נחבטל הכח המדמה
 שאין המדמה בא אלא בכח העלבות ולמלום
 הדעת וזהו החללנו הן אמת. הדבר שהוא נגד
 המדמה המכוב. הלא הכח הזה הוא בבוהות,
 ר"ל בהכליות שהם יועלות. וכיון שעיקר
 התעוררות תאות המשגל הם בכליות ולזה כח
 התאווה גברה על כח האמת ובסוהם חבמה
 תודיעני, ר"ל החכמה המבטלת את המדמה
 היא סתומה. ואיננה כ"א בכח ורק אחר ישוב
 הדעת הרבה היא באה, ורק בזה טענת הבע"ד
 טרקה עד אשר אין לי על זה שום תירוץ דה"י
 עלי חיוב לברוח להעלות הכל ואשר ע"כ
 אי מבקש מתך שכן מעשה ולהבא תחטאני
 באוב ואשר, על ידי פלות הלכ כמו חיוב
 תבכסני, ע"י תשובה שהיא יולאת ממדת בינה

הנקראת שלג כדליתא בכאר"י ז"ל עוד
 תשמיעני ששון ושמחה תגלנה עצמות דבית,
 עמי"ז אהיה מובטח אלהבא:
(ח) הסתר פניך מחטאי וכל עונותי מחה.
 דברים אלו נראים כסותר את
 עלמו שבדברי בקשות שביקש מחילה אמר
 הרב ככסני מעוני ומחטאתי טהרני דהיינו ע"י
 יסורים שהם הכיבוש והטהרה. וכאן אמר
 הסתר, משמע שמבקש אשר לא יסתכל בזה כלל,
 ועל עונות מחילה אמר בלשון כבוש וכאן אמר
 מחה. יתבאר ע"פ כחצי האר"י הנ"ל דענין
 חפאת הוא בנפש כמאה"כ ונפש כי חפאת
 שפיקר החסרון הוא בזה כי היא יורדת להוך
 עשר ספירות דקליפה. וכאשר פושט תשובה
 אם נרם שירדה המלכות והתפארת ובינה
 דעשי' לחוך הקליפה, היינו נפש רוח ונשמה
 דעשיה דקדושה לעוך עשיה דקליפה. אז ע"י
 התשובה שהיא קרחת בינה מפלה הבינה גם
 התפארת ומלכות דהיינו הרוח והנפש שלו לאורך
 העשי' דקדושה, ואם פגמו ה"י בענין כריתות
 שזהו פגם בנשמה דבריאה א"ל להעלות כ"א ע"י
 יסורים הבאים מחכ"ה ובינה כמאה"כ אשרי
 הגבר אשר תיטרונו י"ה ר"ל השני אותיות אלו
 הם נגד חו"ב ומהם באים היסורים. והנה
 היסורי' עיקר הרגשם הם בהנפש שהיא משותפת
 מאוד בהנוף. וגם הרוח שלבב מרגיש גם כן
 בהיסורים כמאה"כ ולא שמעו אל משה מקוצר
 רוח, וכתיב כי אשה קשת רוח אנכי, וכאשר
 נחבטסים מעט הרוח והנפש אז יש נקל להרוח
 להסתר יותר מהנפש כי הרוח הם המדות וע"י
 תשובה שלבב יכול להעלות את המדות דהיינו
 מה שבקודם נמשך אהבתו ויראתו ותפארתו
 בענין התאות האסורות והמחושבות עתה
 מגביהם להיות האהבה ויראה ותפארת בעבודת
 ה'. ומשנית בלבו את התאות שהם שקוטי
 מדותיו אשר אהבם בתחלה ועתה משניאם.
 ונמלא שעתה הרוח שהוא התפארת עולה. כי
 ע"י תשובתו נמחה עונה שהיא זדון התשויה
 מפני שעתה ממלא אותה תשויה ואז הרוח
 מעלה גם את הנפש הגם שהיא עדיין איננה
 טהורה כ"כ, אמנם הרוח הוא מעלה אותה
 אשר

בקדושה. וזהו בקשתו. אחר שמכבסני מעוני ומחטאתי מטעמי. אז אזכה נא ע"י התשובה אשר זהו האויזב והשלג והשמחה שהם ימתיקו את הפון שברוח ויעלה רוחי, כי המחה העון שבמדותי על ידי מה שאהקנס ע"י סמים אלו ואהפוך אותם להיות בקדושה. ואז הגם שנפשי עדין לא מטוהרה לגמרי בקשתי שהסחיר פניך מחטאי ועם הרוח שלי אמלה לנפשי ג"כ אל תוך הקדושה. וזהו הסתר פניך מחטאי, ואוכל להעלותה ע"י רוחי כי כל עונותי בקשתי אשר על ידי תשובה אותם מחה:

ע **ל**ב עהור וכו'. הנה חיות הרוח שגארת באה ממדת הבינה. ומי שלבו עהור נתפשט בלבו הארת הבינה, ששם הבינה הוא שם אק"ק המורה על התבוננות אמת, וממנה באה ג"כ כח התשובה. ובהשם הזה יש בו ג' מלואים א בודי"ן ב באלפי"ן ג בהי"ן והם כוללים בינה שברוח, הפארת שברוח, מלכות שברוח. ובהארת הבינה נתלבש בתוכה ארבע יודי"ן שבשם הוי' במילוי יודי"ן, והם בנימטריו חל"ה, ועל דבר זה התגפל דוד שאמר, הנה אני קלקלתי את לבי ורוחי בעוטמי, ועתה נא תרחם עלי והזכני בהמשכת הארת הבינה וכלולת אור החכמה בתוכה היולא מן הד' יודי"ן שבשם הוי' במילוי יודי"ן הרומז על חכמה ועי"ז יתחדש לבי כאלו נכרה לי לב עהור. וזהו ל"ב מהו"ד ברא"ל. בנימטריו חל"ה הג"ל. והנה מהרוח הטהור שנתחדש ע"י הבינה יולא אור למדת המלכות שהוא שם אדני ושם זה ברבובו כזה [א אד א דג אדני] עולה בנימטריו קכ"ו. והוא מאיר לתוך גפש האדם ועד"ז כיון דוד באמרזו. ל"י אלהי"ם שהוא גימט' קכ"ו, ומלא ריזן בעינת לי למעלה וגם למטה. ולכך שינה בדיבורו דהא כל"ל לב עהור ברא אלהים לי אלא בכדי שיהי נדרש חיות לי למעלה וגם למטה. עוד יש במלכות הארת התפארת שזהו מבחינת הרוח ע"י שם הוי' בהכלת האותיות דסייטו י"ק פעם י"ק, ו"ק פעם ו"ק, וכשהלרף מספר זה עם מספר קכ"ו הג"ל יעלה בני סמ"ו נכרין, ע"ש בגדלת מדת המלכות הנקראת שם כמס"כ וישש דוד שם חסו ורו"ח נבו"ן שהוא

עולה בנימטריו סמ"ו. חדש, פי' שיחוקן הפנס שפנמתי צמדת יסוד אשר שם היסוד הוא שדי, וזהו ע"י תיקון הרוח נכון, חדש בקרבי, חיות בקרבי גימ' שדי כל"ל, והיינו שבמדת יסוד נמלא שם הוי' עם י"ב לרופים שלו והם צימ' חד"ש כללפ"ד לבאר בזה כוונת הארזי"ל. ולפי פשוטו י"ל דהנה הלב של אדם הוא בחי' כלי פשוטו זיכר הכלי כן יש בה המשכת אור הרוח הטהור השורה בכלב, ואם כלי הלב נתעביט אי אפשר שישרה בה רוח עהור, והנה דוד בחטאו פגם בהכלי, ע"כ נגע זה הפגם גם ברוחו, ולכן ביקש לב עהור ברא לי מחדש אתה אלהים, ועי"ז אקוה ממך ורוח נכון חדש בקרבי. אל תשליבני וכו', הנה דוד קורט שחטא הי' עומד בדעתו תמיד לפני ה' כמח"כ שויתי ה' לגברי חסיד, ועי"ז היה מופיע עלי רוח הקודש. כי ה' בא אליו תמיד אור של מדת היסוד ומדה זו נקראת ששון כמס"כ שש אנבי על אשרתך, ופירשו חכמינו ז"ל על מלת מילה ובמדת זו יש בה ש"פ לנירות. וע"י מדה זו ה' מגיע לו רוח"ק מהמדות שלמעלה ממנה הנקראים נדיבים. וזהו אל השליבני מלפניך. שלא יושכת ממני אשר אני עומד תמיד לפניך. ועי"ז ורוח קרשך אל תקח מטנו. ומה שפנמתי צמדת יסוד הנקרא ששון ישטרך יש"ע גימט' ש"פ לנירות השיבה לי ששון ישערך. והשפס של רוח נדיבה ממדות נו"ם שלמעלה ממנו הסמבני, והנה אדם שלו נשמה קדושה כדוד כאשר חטא והוריד נפשו בשאל הקליפות שם התאחו בה כמה רבבות נלוזי קדושה מנשמות בני"א אשר גם הם נפלו בקליפה. ודוד עם השובתו העלה כולם למעלה וזהו מח"כ דוד הוקס על שהקי' שול של תשובה כך אחו"ל וזהו מאמרזו אלמתי פושעים דרכיך ומטאים אליך יסובו. והנה ע"י העצירה ופגם הנפש נולד באדם דמים משוכרי' ומזה באו לו מחשבות פכולות. ועל זה אמר הצילני ברמים א' אתה אלהי תשועתי. ואני מבטיחך אשר אחקן רוחי על ידי הדבור [ע"י לרוח ממללא] כי הרגן לשוני צדקותיך. והנה הקרבנות הם כולם תיקוני הנפש בעולם המשי, אכן כן יש תקנה זו ג"כ על ידי גולל שכירם הרוח

זו, הלא בני 'א החפזין זבח וכו' זבחי אלהי' רוח
 נשכר, שזכו אהבת ויראת הרוממות. ואפילו
 לב נשגב ונדבד, 'זכו מפני יראת העונש נ"כ
 לא תבזה. ומ'ממנע ז' אני המיבה וכו' תבנה
 חומות ירושלים תחפזין זבחי צדק עולה
 וכליל ואקיים אז יעלו על מוכחך פרים :

הרוח והלב אשר נחשב עליו כאלו הקריב כל
 בקרבנות. ובצירות הרוח בזה ע"י אהוי"ר
 הרוממות, ובצירת הלב הוא ע"י אהבת ויראת
 העונש, ותקוני הנפש והעשיה הם שייכים לשם
 ארזי וזכו ארזי שפתי תפתח ופי יגיד ההלתיך
 והגם שאיני מקריב קרבנות השייכים למדה

פרק ח

הרע וכחך נלאה אז הלא בכפו בלע יבלעך
 וכנחש שרף ישופך, אם כן איפוא חלל נא
 ממתשבה זו כי חזק הוא ממך ואל תתגרה עמו
 כי פן יטמס אותך ויפילך ביותר מ'ז. וזוא
 וראה כמה אנשים נבזרים גדולים וחכמים
 מופלאים איך נפלו בידי היל"ר וכן רבים
 מאוד בכל הדורות, וא"כ למה האבד לך את
 השני עולמות שלך. ולמה תפסיד את הקרוב
 אליך מפני הרחוק ממך ותעזוב את הודאי
 מפני ענין שהוא ספק אליך אם תוכל להשיגה,
 והגם שתשיגנה, בספק אליך אם תחקיים אל"ך,
 אחר שכן התעביות. שנית הלא כבר התרחקת
 מהשי"ת והוא מאס בך כי תטאיד הם כבדים
 ומאלו שאין להם חלק לעוה"ב הם. אם כן
 מדוע תקוה לתשובה, עוד אחר שכבר אבדת
 את כל חלקך וכשרשת מארץ החיים עם שורשי
 נפשך. ג' היל"ר כל כמות הסתחוויה הגה בזה
 שמתקף א"ע עם הכח המדמה שבקרב דעטו,
 וכמו שאחז"ל מהו לשון זמה זו מה היא. תועבה
 מה אהה טועה בה. וזהו הכל מכת המדמה
 שהוא מכוב מאוד בחדם ומטעמו. וע"כ כאשר
 האדם רוצה לשוב. אומר לו היל"ר אם תסיר
 א"ע מטעות זאת, הלא מפני גודל החשקה
 הנוספת כאש בקרבך, אם תמנע עמך הלא
 ממדוה לבך תמות ואיה תקיחך, האם תמנע
 א"ע להיות גוע ונוער מן העולם. ד' אחר שזה
 עבר ושנה כ"פ ונעשה לו כהיתר. ולכפ"ח
 הם לעצירות קלות בעיניו. וזכה היל"ר הרע
 מטעמו באלו השני טענות יחד. האם על
 עצירות קלות תמאור את נפשך להיות אבד
 ונאסף. ה' אם גם שהאדם יתן לאמן ונבדרי
 בפעולת נפשו שימנע את ידיו מטעות רע וישי

ח) **בישע"י** (סי' נ"ה) דרשו ה' בהמצאו
 וכו'. הכחוצים הם לריבים
 יצאור כי משוללים בינה בכפלי דברים בלשונות
 שונים ואינם מוכנים בטענת הדברים והמשכת
 השנינים אשר המה נזכרים הם. ויתבאר דהנה
 הספורות האדם כמה שיהיה לו סיבה נכונה
 שתביאנה לידי תשובה יש בה כמה בחינות,
 והנה בטע שחדם הולך בצרירות לבו נחמטט
 דעתו מאוד ולבו נחמטטם בקרבו ומכעיות
 סאחוויה אשר בו וגם כח ההרגל מתגברים
 עליו מאוד מאוד. ואם רוצה לשוב כי נזכר
 באחרימו ומתחרט מה שהניח חיי עולם ונדבק
 בצי"ט שפה בא אליו היל"ר עם טענות גדולות,
 אחת אומר לו אם מקודם שהרביית לפשוע
 וטרם שנתלככת בחטאך והיית עדיין נקי וחק
 מכל עון וחטא והי' אז לך רך ונקי וכל כמות
 האחוזיך לא משלו עדיין כך ומכש"כ ענין ההרגל
 לא שכנה עוד אל"ך, וככ"ז לא היה כך יכולת
 לכיות עומד ברשתך הטוב ולהתגבר על ילדך.
 ועתה אחר שאתה בעלמך אבדתה את כל
 מעלותיך ע"י שהרביית בחטאים ונחמטטם לבך
 ודעתך אי"כ איפוא היאך הבסן תסבין ועוד
 תקוה לך לעשות תשובה, האם תוכל עמוד
 בצורה נגד היל"ר הקשה, ואם גם תתגבר
 בכל שזו נפשך עליו כיון שדבר זה הוא נגד
 טבעך ונגד היל"ר הקשה הושב בלבך ואשר
 תתקצר נפשו בנפשך. האם תקוה ותתפאר לומר
 שהיה תשובתך ענין הנלכת לנלח ולהמדיח,
 האם תוכל להיות קום עם כל כמות של נבזרה
 פלומה נפלאה גדו. והלא צמוד עבור חייה
 ימים וחלש ותטרפה כחך, כי כח אגוש כחך
 ארומך הלא בשר בטה ובעט, התגברות היל"ר

מהיום נשמר מאוד מכל רע ויבחר במעשה הטוב. אין זה טלה כ"א צמה שיגלל מעניי עבירות שפועל. אבל עניי עבירות אשר הם במחשבה הבאים אליו תמיד כמים הנגרים וטובים בדעתו ולבו מעלמם, באיזה אופן יכול להוסיף שיגלל מהם, והגם שהאדם יגדיר את עצמו חלששות בפועל. הלא יר מחשבותיו מחגברים עליו ביותר. ואם שתיקן מעשיו שסם ענפי האילן הרע בלא שרשיו וגוף האילן עדיין קיים. הנה כל אלה טעטט בני קבורה היל"ר המתקשר לאדם בעצמות כוז, ועי"ז מפיל את לב האדם הנא לשוב ע"י מיומחוז אלו ועוד רבות:

ב) ודגה באמת כל טענותיו בכל יפלה פיהו. והטורה כבר קדמוהו צמה שאמר הסי"ח לקין למה חרה לך ולמה נפלו פניך וכו' וכו'. והקושיא בזה מבואר דלמה לא יחרה לו הלא אין הפסד ורע כמו עניו. שלא נתקבל מנחתו צניי חלק מלכי המלכים הקב"ה מקור החיים וארון כל העולם. וגם מאס"כ הלא אם תשיב לרך ביאור. ויחבאר ע"פ דרך משל. שלשה עבדים היו למלך אחד אשר סדר עבודתם היחה שזה ובענין אחד. אולם במחשבותם לא נשתוו. אחד מהם הכיר בגודל כבוד המלך יותר מחביריו והבין בעלמו שאינו מתנהג כראוי כ"כ. אכן בכ"ז טעה ולא ידע כי כעוד כבוד המלך נתשבים עניו לפשעים. והשני הכרתו למלך היחה במדרגה פחותה ממנו כי חשב שהוא מתנהג כראוי לפני המלך. אולם בכ"ז היה תמיד מתיירא פן הוא טועה ומוטא לפניו. ועכ"ז ה' בלבו תמיד מלא הנחמתין יטן כי ידע בהמלך שהוא רחמן ע"כ באם שהוא פעל און בלא יתקנה אחרי הודשו בתשובה. והשלישי ה' עוד במדרגה פחותה מהב' שנדמה לו כי מתנהג הכל כראוי. גם לא הכיר בהמלך ולא ידע כי מדתו רחמי להשב לפניו. והנה אלו הג' עבדים הביאו שלשן ג' מנחות לפני המלך. ומפני שחלמה ז"א היו מעשיהם כהוגן ומטאו לפני המלך ע"כ לא קיבל מהם את מנחתם. והנה אלו הג' לפי פרכי דעתם השונות כמ"כ נתראה

בפניהם, הראשון שהוא ידע אשר חטא ורק שבו צניו דומות לעניי קטנות וכאשר לא נתקבל מנחתו טלבה נפשו, ולא על מה שהמלך לא קיבל מנחתו. כ"א על הסיבה שהיא נרמה לו זאת. כי הבין מזה אשר טונחיו כבדים וגדולה חטאתו נגד כבוד המלך. ומידי טושבו בואת העלה חרופתו בלבו כי כמו קן יש לו ריוח ותקוה מהסיבה הנסבב לו מה שהמלך לא קיבל מנחתו. כי מעתה ישמור את עצמו מאוד יותר מקדם וינהיג מעשיו בשמירה גדולה אשר יהי' רלוי צניי המלך כפי אשר קודע לו עתה ביותר מגדל כבוד המלך. וגם יודע הוא גודל רחמיו אשר בודאי אם ישמור א"פ מכלן ולהבא גם המלך ישוב ויקרבוו ביותר. ולזה שב העלבו ממתו ולא נקט בלבו. ופניו לא נפלו לו. ואפילו באפיו לא חרה לו. כי ידע שענין העלבו כשהוא מוטט באדם והוא זה מפני שמכיר כי המלך טעה ביושר גדול. ואין הכונה כ"א ממנו עצמו ובידו לתקן ע"כ אינו כ"א בלבו. אכן כשהעלבוו בו מרובה, והיינו מפני שדומה לו במחשבתו כי המלך עוה משפטו והתאכזר עליו בדיט ורינו אז העלבוו יולאים לפועל מנחיו וחרה לו. ולכן הראשון המכיר ביותר נמלט משני דברים מחרה לו ומנפילת פניו. והשני מה שטרע לו טעה חרשות כי מקודם כבר שהתנהג כראוי וטעה ראש כי לא כן דעת המלך עמו. ולפי רען המלך נראה כי לא ישרו מעשיו צניו. ומה שהיה תקומו מרובה כי המלך יקבל מנחתו וטעה הלא המלך ריחק מנחתו. נעשה לו מזה מלצן גדול. כי הוא אינו מבין מה היה חטאתו. ולפי ברשום בדעתו נחראה אליו הקפדמ המלך שלא כשורה וע"כ חרה אפו. ובכ"ז מיד התנחם בעלמו צמה שיודע מדת המלך אשר חפץ בתשובה הוא וישוב וירחמו. אכן השלישי אשר אללו היחה דפתו פחותה ועשר באלו השני דברים. אחת לפי דעתו המלך עוה משפטו מאוד. והשנית כי אין מדת המלך ברחמים ולא יקוט אשר עוד ישוב וירחמוו הגם שהוא יתקן דרכיו לטוב מהקודם. ע"כ הגיעו העלבוו מרובה מאוד עד שילאה לפועל חרונ. ועוד שפלו

שנפלו פניו ע"י יאוש נפשו ודעתו. וזה מאמר ה' לקין למה חרה לך. בזה שילאה מצדו ללפועל חרה. והי' לך להבין כי הכסרון הגדול בזה הוא מן התנהגותך הרעות ולא היה חרה לך. והשגית ולמה נפלו פניך שזה מורה כי אחת מחייאש, ובאלו השני דברים אחת טועה למאוד. והנה קין כאשר שמע זאת והאמין שמשפיו עד הנה אינם טובים והוא אשר הרע בעלמו לעלמו, ומזה נפל בעלות הילר הרע הנ"ל אשר הם נכללים כולם בשני בחינות, האחת היאוש אשר חי אשפר לו לשוב ואם ישוב לא יתקיים בחשובו. וגם לא יתקבל השובו ע"כ מחייאש. והשנית שהעבירות שלו הם קטנים ואינו כדאי שימכור נפשו ער"ו, והגם שהאמין כי לא טוב פשה מ"מ כח הילר עדיין מכתשו ומסיתו באלה. ע"כ אמר לו ה' עוד הלא אם חטיב שאת, האמין לי שאת מכאן ולהבא חטיב דרך מיד התי' נישא למעלה. ופי' כיון ששורש נפשו של אדם הוא מלמעלה למטה של החק"ו שד יכה"ר שולט בו, כי הילר"ר אינו שולט כ"א במי שנפל תחת המורגשות וכחות המדמה הרמקיס מהשכל האמת והבינה המתבוננת אבל במי שמתנשא עליהם ולקח לפעמו כח השכל והבינה האמתיות אשר משם שורש נפש האד', הוא מנושא למטה גבוה הרחק מהילר"ר ואינו שולט בו וא"כ התי' עי"ו נשמר ומתקיים לעולם בהסובתך כי עי"ו נחבטלו כל טענות הילר"ר הבאים בכת טענות היאוש. ונכלל בתשובה מ עוד משאח"ל אלמלא הקב"ה עוזרו לא יכול לו שנאמר לופה רשע ללדיק וכו' ה' לא יעזבו בידו, וזהו שאת ע"ד וישא משאת מאת פניו שהבטיחו השי"ת שהוא ישא פניו אליו למצו וה' ילחם לו. ועוד נכלל בזה שיחיה ערך ע"י שאת פניך למעלה אלי אחר שלבך נשבר בקרבך ואתה מסתכל ונושא נפשך אלי. וכמאה"כ שמת נפש עברך כי אליך ה' נפשי אשא, והר"ז דבור השי"ת כולל הרבה תשובות טובות בחיבה אחת, אי שאת שאתרומם למעלה משיח"ר. ב' שאת פני אליך לעורך ולהלל נפשך מיד שוגא. ג' שאת ע"י מה שאתה המד עיניך אלי וכמח"ל

בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשפדין לבן לאביהם שבשמי' מיד מתרפאין ונכלל בזה עוד כי מיד שהאדם טתן לבו לתשוב' לשוב באמת מיד הקב"ה מגביה את משא העונות של האדם כאלו האד' הזה הוא בלא עונות. ועי"ו יכול האד' להרי' ראשו ולעוף במחשבתו למעלה בענינים הרקות והמאירות את מורשי לבבו ודעתו בתשובה. וכמאה"כ רבים אומרים לנפשי אין ישועתה לו באלהים סלה ואתה ה' סנן בעדי כבודי וטרים ראשי. ועי"ו מתלהט נפשו אל השי"ת עתה הרבה יותר מקודם החטא. וכמו שכתבנו לעיל (בפ"ה א) שזהו כמו הנופח באת שעי"ו האש מתלהט יותר מקודם וזהו שאת מלשון משאין משואת. והר"ז ד' שאת שאת פוניך. ה' שאת שתלהט נפשך אלי. והנה תשוב וחראה עוד כפלים לחושיה ע"ד מש"כ לעיל כי בודאי כח הדעת מאוד עלתה בכח ונוסגת רוב פו ונבורה בתענומות לבשלה המחזיק בה. עד שמושל ע"י הדעת בכל כוחי האהות והמדמה. וכמו שאדם הגטוע על הדעת רודה ומושל על מיני בהמות וחיות העלומים מפני שהם חסירי דעת. וכמו כן זה ביד האדם ע"י הדעת אשר בו לחשול בכל כחי הילר הרע הנמשכים מכחי הבהמיות החסירי דעת האמת. ואכן אחת היא מה שעי"ו נתנה הממשלה להילר הרע מפני שהאדם הרעט שלו טבועה בתוך כח המדומה וההואה. והמדמה המתאווה הרי כל ענינו בפועל מורגש לפינוי וכי עיני ראות העינים הם מורגש היוולא לפועל, כמש"כ וחרא האשה וכו' תאזה הוא לפינים כמש"כ ולא תמרו וכר ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריכם. ומה שא"כ כח הדעה בלדס אינו מורגש בפועל כי אם כח מוכן בו אחרי התבוננו ובכ"ז הוא רק עיני כוחי. ולכן על ידי זה כח ההואה מתגבר מאוד בלדס. ואמנם כ"ז הוא כשהאדם עוזב את הדעת שלו ואינו אומו בהדעת כראוי ונמלא שדעתו כגר בלרעות ההואה הגופניות היוולאים כאן לפועל ההואה מה שאין כן הדעת שהוא הנוכח מהגשמה, משום שזה הארת הנשמה אללו בעוה"ו איננה פועלת כ"א בכח נעלם מפני שאין כאן מקום הנשמה, והגם שבתקומה

שקם השבעה מדותיו מה שחשבונו למעלה
 (בפ' ד') ויסודם האהבה והיראה, והם הכל
 קשורים בכל חשקי הנפש לרצון השי"ת. ורק
 בבואה בעוה"ז תהפך ויולאם מדות' תמור'
 בכל פניו הנה"ב. והגורם לזה הוא היותה'
 אשר תכלית צריאתו הוא בשביל שהוא יפתה
 את האדם לעבור וכאשר האדם אינו שומע
 אליו עי"ז נחכד ונתייקר כבוד השי"ת למעלה
 ונמלא שהיה"ר גורם עם זה נתי"ר לפני השם
 יתברך. ונמלא דהיה"ר בעלמו רועה שהאדם
 לא ישמע אליו. והר"ז אלו השני בחי' שביארנו
 היינו שורש התאוות. והתכלית מהיער הרע.
 שיהיה הם כבאים אליו להמשיכו אל הדרך
 האמת וכמו האבנים המושכים הקראת מאגינעם,
 כמו כן הסיבות האלו שהם ראשית ואחרית
 השורש הראשון והתכלית של לבסוף הם הם
 המושכים אותו אל הטוב כאשר ירלה לשוב
 וזהו ואל"ך תשוקתו פי' כל תשוקתו הלא הם
 מקודם הם נמלאים אל"ך אלל הנשמה והרע
 שלך הרועים לעבוד את ה' עמהם. ורק בעיניך
 את העבודה הנכונה, אז נמשכים הם התשוק'
 אלו עי" תמורתם ביה"ר ואפילו גם אחרי זה
 עדיין השוקתו אשר אחת תמשול בו. כי זהו
 תכליתו ותכליתך. והרי זה הכלל בקיצור.
 החכמה העוה לחכם וחזבה עמוד' שבעה אחת
 שעי' צחירתו בהרעת האמת מעתיק את עלמו
 מהיעה"ר והנה"ב ועולה למעלה ומתקרב אל
 השי"ת ואשר אלל השי"ת כתיב לא יגורך רע
 ולא יתלבו הוללים לנגד עיניך. ורמז לדבר
 ויעתק משם וכו'. שנית שהשי"ת עוזרו לבעל
 תשובה כחש"כ עורה בלרות נמלא מאוד וכתיב
 ה' לא יצוטצ בידו, שליטת בנה שנושא לבו
 ועיניו אל השי"ת פי' שברון לבו כמאה"כ נשא
 לבבינו אל בנים אל אל בשמים, וכתיב
 והיה כאשר ירום ששה ידו וגבר ישראל.
 כמחול' שישראל התחילו עי"ז בלפי מעלה
 ושיעברו את לבם לאביהם שבשמים וסיד
 היו מחנבין. רביעית מיד כשארם טתן אל
 לבו שישוב מיד השי"ת נושא כל עונותיו למעלה
 כמאה"כ נושא עון, ועי"ז נודרך נשמתו ורעמו
 ומצביה את מליצו למעלה כמאה"כ מי אלה

שבתקומה למעלה דרך הנשמה הוא שכל
 פניו רענה הוא מוכנה ויולאם לפועל תמיד
 ככצפ האש לוכס שהיא פועלת תמיד מאחר
 שאין עם דבר המעכב ואין מנדיר בעדה אשר
 יחי' זאת סיבה המונע אותה מללאת כחותיה
 לפועל. אולם בעוה"ז שהנשמה כאן נתרחה
 ממקומה ורענה נעלמה מפני הגוף ונה"ב
 המנדיר ומעכב על ידה ואשר ע"כ באדם הזה
 התאוה גופניות פועלת והרעת נחלש ונעלם
 וכעשה רק ככה כוחני. אבל מיד כשארם
 מתחרט מאוד וכל לשוב ומחזיק בהרעת עי'
 הסובוטותיו באחריותו וגודע לו ברור שהאמת כי
 כאן בעוה"ז אינו נלחי ואינו אשילו תושב כ"א
 גר הוא בארץ הזאת בחוך הגוף ונה"ב. ושיקר
 דירתו עם לו להיות הוא קרוב לרצון השי"ת
 ומתקרב הוא תמיד לחיות בנועם ה' ולבקר
 בטיביו. הלא עי"ז שמתקרב תמיד להארת
 הנשמה ומתרחק מעניני הבחמיות ומתהפך
 אליו כחומר מוחם שנעשה פניו שהרעת שלו
 הם בפועל. והכח התאוה הוא רק כוחני. וכל
 מה שמתקרב יותר אל השי"ת וחוררתו נתחוק
 ונתגבר הרעת ונעשה יותר כח הפועל, והתאוה
 היא נתחטטת ונחסר כח פעולותי' עד שנעשית
 כוחני. ועתה ממילא מניע לו יתרון הרעת והכשר
 החכמ' שתחיה את בעלי' עד שהוא מושל גדול על
 הנה"ב כמו אדם שהוא מושל בבהמה, וזהו פי'
 ו' במאה"כ הלא אם תטיב שאת, שתחנשא
 במעלת הרעת ומדור הנשמה למעלה ופי"ז
 יהיה הרעת שלך בפועל נגלה, והתאוה כך
 תחי' נעלמה ותשוב מפועל לכח כוחני. ואם
 לא תטיב לפתח חטאת רובץ. פי' פתח נקרא
 ענין הבחירה שברצון האדם שהיא כמו פתח
 הזאת שפותח דעתו ורצונו ללכת בבחירתו כן
 לטוב וכן לרע. חכו לפתח, הזאת הלא החטאת
 שהוא היותה' והנפש הבהמיות הלא הוא רובץ,
 ר"ל שהוא פועל נגלה ומתפשט משא"כ כח
 הנשמה שהיא רק כוחני. ומעתה בא עם עוד
 קטנה שביעית והיא נפלאה, להודיעו כי השורש
 של כל המדות התאוה הגופניות וגם תכליתם
 הם הכל נמועים ונשרשים בהנשמה אשר כנפי'
 פרושות למעלה לרצון השי"ת עם כל מדותיו

עט טעופה וכונה אל ארובותיהם. חמישית
 אשר פ"י מה שמסירים ממנו את כובד עונות
 שלו המכבידים ומחלישים את כח הנשמה
 והדעת עמה כי חופשה ניתן לה ע"כ נר ה'
 נשמת אדם כאש ליהט וכובד בלבו אש אוכלת.
 ואת האש התאווה היא מאבדת עם רשפי רשפי
 אש שלבבת [וכמבואר בח"ב פ"ו מנר שבה רמה
 יך צו יחזיון ונר רשעים ידעך כו']. ששית
 יי מקדש ה' כח תאווה חזקה ויואלת לפועל
 ודעת נחלש ברפיון כוחני וכמאה"כ בפועל
 רפוי נוקש רשע, ומה כי שז מהספק והדעת
 שהוא המושל האמת נעשה יולא לפועל אמת,
 והתאווה נחלשה בקרבנו ונעשה רק ענין כוחני,
 ואשר פ"כ החכמה תעוז לחכם מעשרה שליטי'
 אשר בציר פ"י יותר מהכח הנופני התאווה
 המחפשת נעשרה האברים היואלים לפועל
 דע פד הנה. שביעית כי מגיע לאדם שזב
 עוז ותעלמות רב, אחת מהשורש של כח התאווה
 המורגשות. שהשורש שלהם הם המדות אשר
 נגשמה פירם התלבשות בהנוף ואחר השורש
 הענפים הולכים. ושנית התכלית של בריאת
 אדם. והתכלית של בריאת ינה"ר אשר לא נבראו
 כ"א שעי"י יתקדש כבוד ה' שיהיה עוזרים לו
 פ"ד קול ה' סובר ארוים ופ"י כ"ז וביטלו
 כולו אומר כבוד :

ג) והנה זולת כל אלו הטענות האמיתיות,
 יש עוד אחת יסוד האמת והאמונה
 יי מפי הפליון לא תלא הרעות והטוב, ופי'
 נחזו"ל מיום שאמר השי"ת ראה נחתי לפניך
 את החיים ואם הטוב זאת וכו' באה החיים
 והטוב להעושה הטוב והמות והרע להעושה
 רע. ונ"ל דהכונה בזה השורש שאין דבר בעולם
 אשר ילא מתחת רשות ורלון השי"ת כי הוא
 בורא ומחיה את הכל ואפילו עומק רע והילע"ר
 האדוניים, את הכל הוא מחיה אותם והם תחת
 רלוט. אלס כן יסד השי"ת את העולמות
 מדרגת תחת מדרגה. והמדרגות עליונות שם
 מריון פחו ומדות מקומו ונתגלה בהם רלוט
 הפנימי ואחריה' נתמס' רלוט הפנימי עד שנגיע
 למדרגת חלוטו' שם לא נתגל' רלוט הפנימי כ"א
 רלוט החלוטן, זה מה שרלה השי"ת שיהיו חלוטים

הנמשכי' אחר תאווי הנופניו' ואחר הרע הפסולת
 והסניגים. אשר בהם בהסניגים נמלא ג"כ חיזהו
 נילולי טוב כמו מאלכלי בהמות וסוסים שאוכלים
 את הקס ואת המוץ. וכמו כן אלו החלוטים
 שהם בעלמס סניגים כן מאלכלס ג"כ סניג אדם
 מהעבירות שלהם אשר נעשה ע"י חלקי נפשו,
 ומזה נשבה נילולי נפשו עליהם והם מקבלים
 מזונס עי"ו. והענין כי החלוטים ההם נבראו
 פ"י רלון החלוטני. ולכן האדם שהוא צבחייתו
 ג"כ נמשך אחר הרלון של השי"ת החלוטני, ור"ל
 כמה שרלה בזה שיהיה צחירה ציד האדם.
 פ"כ מן מפסוים הם נהנים. והנה החלוטים
 אלו נבראו עם כח הרין הקשה ע"כ החלוטים
 והילע"ר הם המסיתים והם המקטריגים והם
 המענישים והגוזבים את חובת האדם. והענין
 הזה הלוי באדם, כי אס הוא נמשך אחר רלון
 הפנימי של השי"ת אז אין החלוטים שולטים
 בו, וע"כ אס מביא קרבן הקרבן עולה בעולם
 האישים והמלאכים ונתקבל קרבנו אשה רית
 ניחוח לבי'. אכן אס הוא נמשך אחר רלון
 החלוטני ומתרחק מהרלון הפנימי והר"ו מדורו
 בין החלוטים אז קרבנו ג"כ איננה יכולה
 לעלות ונשארה בין החלוטים (* וזהו מפי
 עליון לא תלא כ"א שמגיע לאדם כמפסלו
 כמאה"כ כי אתה תשלם לאיש כמעשאו, וזהו
 למה חרס לך, דלא כן הדבר כמו שאהיה
 סובר שזהו פ"י חיזה סיבה שאיננה ממך, אלא
 הסיבה ממך עצמך היא, ולמה נפלו פינד, ומה
 שאהיה מתייחס ג"ו לא כן הוא אלא הכל תלוי
 בבחירתך, בלא אס חטיב שאת, שתתעלה בין
 האישים והמלאכים. ואס לא חטיב, הלא קרבנך
 נשאר בין המדרגות התחתונות השומרים את
 פתח חצר המלך שלא יכנס בו מי שאינו ראוי,
 וזה לפתח תפתח רוכן, ונשאר קרבנך בידם
 א"כ אתה בעלמך גרמת זאת. ומה שנפלו
 פינד מפני יואש גס זה אינו כי אליך תשוקתו.
 כמו שאהיה נמשך אחר הרלון החלוטני שלי. כמו
 כן הוא הילע"ה וע"כ תשוקתו אליך, אבל אס אתה
 תגביה עלמך ותמשוך רלוטך אחר הרלון
 הפנימי שלי אז עי"ו תחשול בו. ונמלא הכלל
 בזה כיון שהאדם החוטא מדין לא ילא מרשות
 ורלון

(*) ע"ד שאל"ל בלש יסוד רחוק כלל, וכענין שאמר דהענין מיד בלג יחדים

ורלון השי"ת. ורק שצבר על רלון השי"ת מה שרולה שהאדם ימשך אל"ע אחר הרלון הפנימי. והוא לא כן עשה ונמשך אחר הרלון החיצוני. אבל עדיין הוא תחת רלונו, ע"כ צטלה טענת הילכה"ר, ויכול להשיב נדחו ולכנוס למעלה אל המדרגות הפנימיות וימשך אחר הרלון הפנימי, וכתיב כי מולאי מלא חיים. ואין פרץ ואין יולאת ברחובותינו:

ד) יוֹד סוד נעלם כי כל זוויו החורה מה שזה השי"ת אין דבריו יולאים לצבלה ח"ו וכמו שבעשרה מאמרותיו נברא העולם כמו כן בכל התרי"ג מלות שזה את צ"י לדורות עולם מהראוי ההכרח שכן יתקיימו. אמנם מפני הבחירה באדם מה שהוא מעורב ברע אפשר לו לעבור מדד הרע. אבל בכ"ז את החלק הטוב אשר בו כתיב לא ידח ממנו נדח. והסוף שיתברר ע"י כיבוסים וגלגולים והכל מתוקן לשעודה. והכלל שהטוב העלם הוא אינו נפסד או שבעת העבירה נפרח ממנו או שהוא נתלבן אח"כ. ואשר ע"כ כאשר האדם שם לבו לתשובה הר"י מקבץ ילולי הטוב העלם שנכפשו יחד, והטעם מתגבר על המקרה ועל הסיגים וע"כ נתקבל בתשובה, זהו ואתה ר"ל העלם שלך תמשול בו שהילכה"ר אינו עלם רק כמקרה וסיגים הוא, ולכן בעת זואו לתשובה, המאמר ולווי ה' אשר הוא אינו לצבלה הוא הפועל. צו ומחירו למוטב. הן מדד מאמר ה', והן מדד עלם הטוב אשר בו: **ה) ב"י** אילולי התשובה לא היה השי"ת בורא את העולם. נמלא שכת התשובה היא הפנימית והעלם המחיה את כל דבר, וע"י כח התשובה נחפשו החיות אפילו בתאוות מורגשות ובחילונים ובילכה"ר. ואשר על כן כשהאדם מעורר את התשובה אין מוחה בידו. כי דב"ז הוא החיות ואם לא התשובה היו נבטלים מן העולם. ע"כ נתרפס מהתשובה כל החילונים שאין להם ממשלה בדבר זה למוטבו. וגם כח התשובה באדם שהוא עלם חיותו הפנימית כחה רב מאוד עד למרפא נפשו כמא"ס"כ רפאה נפשי כי מטאתי לך. והרי זה ד' דברים המסייעים מדד הקב"ה.

א' מה שהקב"ה שורר לצבל תשובה. וקורא חמיד על התשובה. שנית צמה שנושא שון האדם למעלה כשכא לשוב. ג' כח הזווי מהחורה מה שזה ודיבר ה' לעשות כן מסייעים אותו. ד' כי השי"ת עשה את התשובה ליתוד וחיות עלם של כל דבר. ע"כ ע"י כשכא לשוב נתרפו הילכה"ר וחילונים מלהכשילו לאדם, והאדם נחחזק כל כחותיו ע"י חיות עלם התשובה: **ו) ד' דברים** הם ביד האדם המסייעים אותו. אחת שפס הדעת שמתכוון בתשובה נחפלה הגבה למעלה מהילך והתמא. ב' שנושא לבו כלפי מעלה ומשעברו לאביו שבשמים. והדבר שברון לבו והתקשרותו להשי"ת מסייעתו. ג' ע"י מדת הקב"ה שנושא שון ע"י"ו נפשו מחלהט בפועל נגלה ועולה כעוף ומתקרב אל השי"ת ויתרמו. ד' ע"י העטמות ומפעלות לבו ביתרון כח מזה הדעת מתהפך והדעת נעשה בפועל והתאוה היא רק כוחי. ומלד הנשמה יש בו ב' דברים המסייעים, אחת מפני שבנפש הבכמים וכח הילך באים כל המדות רק כספחים וענפי אילן, אבל שורשם הם בנשמה טרם צואה בגוף ושם כל השוקיותו בזה להשי"ת, והגוף וכה"כ והילכה"ר הם צבלים עברי הנשמה ע"כ בשבו מתקיים. ב' שהנשמה נבראת ע"י רלון הפנימי, ובצלי התמא גם הם ע"י רשות השי"ת מה שנתן וברא אותם נקרא ע"י רלון החילוני. וכאשר שב צנקל לשוב מרלון החילון לרלון הפנימי כיון שעדיין לא ילא מרלון ה' בכלו. ועוד כששב ובא לרלון הפנימי נעשה מדורו בין בעלי רלון הפנימית וע"כ נחקים:

והנה יש עוד שני דברים שהם יסודות התשובה המתקיימת. אחת שיהרחק מאד מן העלכות, כי זאת המדה מביאה לאדם להיות נופל ביד הילכה"ר כדאיתא בזוהר דעלצוהא היא קינא דמבאצותא, ועצמו אחת מפני שכל עניני כוחי סתומה הם מינחים במדת העלכות כי העלצ אינו בישוב הדעת וכיון שנחסר הדעת מתגבר הנה"כ. וגם מקום העלכות הם מאבכים התאמונים המשמשים מאד לעבציות ותאוות אלו שהם הכבד ומרה וכחול ושם הדם מן הפסולת

הפסולת והם פקורים. וכוונה דכבוד משכן
הסם, ויותרת וסחול הם דטוקב'. והר"ו שורש
כל העבירות שמוצא הדעת ולוקח לו תאוות
הנה"ב. ב' שהרי פניני המה"ז הוא חסר
בנפשו חמיר כמאה"כ וגם הנפש לא תמלא,
וכיון שהוא חסר ע"כ נרחק מן השלמות
הנלתי ונמשך אחר אלו שהם השלמות המדומה
לפי אותה שעה בלבד, וכיון שכן רוח הטוב
והטהור בורח ממנו כי בקרושה כתיב עוז וחזקה
במקומו. וכמחז"ל אין השכינה בורה מחוך
עלבות, ע"כ העלה שיחיק א"ע בשמחה ביותר
והיינו שיהיה לו מדת הסתפקות ולא יתעלב
כלל מפניני עוה"ז, ויהיה סומלחו שפי"ז ישוב
לו דעתו הטוב והאמת כי יגלל מכה המדמה,
ואחר שאינו חסר יתמשך אחר השלמות הנלתי.
ועוד הלא כל פניני התאוות הם בשביל שישיג
לו מזה הטעם, וכיון שהוא ישמח בחלקו ע"ד
מאה"כ כי חלק ה' עמו, ופי"ז כמה שזוכה
לעורר שמחה וטעמו במה שנמלט מחאר שחם
ומגיחם והולך לאור בלור החיים הנלתי, מירי
יוס ויוס יצביה את הטעמו שלו בפניני רוחני
הנמשך מהדעת, ועם זה יכבה את אש גחלת
התאוה הגשמיות, ואם שהוא לריך ג"כ להתמרמר
לבו בתשובה ואניעות על החליו, הלא יכול לקבוע
לו עת מיוחד לכל זה בכל יום, ואיחא בספ"י
אין למלה טעמו ואין למטה מעט. וי"ל
דכוונת אמרו נפש פ"י עלבות שזבו תמורת
הטעם, כי בכל מדה יש בו דבר והפוכו וכומו
שטעם הוא שורש כל התאוות והמדות.
שמהטעם המורגש לו בצ המדה והתאוה. ללמדת
מזה בשפע טלה, שהוא נמשך אחרי' להיות
משמש בה ולטשוחה. כמו כן ההיפוך כמה
שהמדה והתאוה היא מאושה בפניני ע"י שהוא
מרגיש העלבון של נפש, עי"ז העלבות נחמט
ונרחק ממנה. ואז אין למטה מעט, מפני
ששני הדברים אלו השגג והעלב והמרירות
הם מסוג אחד, וזוה פעולת הסוג הזה או
שממשיכו ביותר או שמרחקו ביותר, ומפני
שכספ"י עם מיידי בפניני אופיות ולשון הקודש,
ע"כ אחז בלשון הזה שהוא נכלל בתיבה
אחת דבר טוב עליון, ותמורתו הרע התחתון.

וע"י שזה הרע בא לאדם מרוב עלבות ע"כ
כינהו במנין נפש. ונמלא מזה שבמנין התשובה
יש בו בחיות אלו השנים מהסוג אחד, שהם
בחי' סור מרע ועשה טוב, שע"י גדול המאיוס
את התאוות המביאות אותו לעבירה ומתמרמר
לבו על העבר. ואחר כך מיד מעורר
את הטוב שבסוג הזה להיות מעורר את
האבה והטעם במלת ה'. וכן פ"י שניהם
בא אלו עזר גדול בהתקיימות התשובה. כי
עם המרירות עוקר את השורש הרע. ועם
השמחה משריש בטלוח את השורש הטוב. וכיון
שנריך ליוזר מאוד מן נטיית כח המדמה אשר
נגדל ע"י העלבות. ע"כ יהיה כל רוב המשכחו
בשמחה הנפש בה' ובחורפו. והרי דוד
בהתנפלותו ובשפיותו נשפו לפני ה' בזמור
(גא) אמר כי פשעי אני ארע ומטאתי נגדי
חמיר. ואחז"ל ארע לשון מכות כד"א ויודע
בס אנשי סוכות, נגדי מלשון מגדחו שהיה לו
מרירות כמו הרגש כאב מכות ופלגי נפש,
וביקש הרב כבסני, פי' שהם היסורים והטעושים
שהגיע לדוד על חטאיו וביקש על היסורים
שיגבו ממנו כמחז"ל לעיל (בפ"ו) ואחר כ"ז
התפלל השמיעני ששון וששמחה תגלנה עצמות
דכית. השיבה לי ששון ישעך ורוח נריבה
הסמכני אלמדה פושעים דרכיך. פי' שאודיעם
טעותם במה שהם סוכרים כי אין הטעם כ"א
במעשי הטבירות. והאמת אינו כן כי מיקר
השמחה והטעמו הוא במדות ה' ובתשובה
אמיתית. כי אחז"ל מי שהוא כעסן סימן
שעונותיו הם מרובין סוכיותיו דכתיב ורב
חמה רב פשע. נעור אמרו סאן דספחד
סימן שהוא חוטא דכתיב פחדו בציון חסאים.
והרי מוכן מזה שהשב באמת ממילא נרחק
מכעס ועלבות ופחדים, נמלא דעיקר הטעמו
הוא במי ששג ושובד את כשי"ת :

והדבר השני בזה מפני שהאדם הוא משמי
חלקים חלק אחד הנשפה והתורה
ומלות, והחלק השני הנפש התאוה ומורגשות
האות עוה"ז, והם נראים כשני הפכים, כמאמר
החכם שהם כמו אש ומים אשר לא יסבלו
להיות יחד, כמו כן לא יתכן בלב השובד אהבם
עוה"ז

וחס לא חטיב, כ"א בעלכות הלא זה פסח
 לפניך אשר בו חטאת רובן, עוד חס חטיב,
 ר"ל חס אהה הולה להטיב מעשך, אישך שאת,
 ר"ל חטוביה כל פניני טוה"ז ג"כ לעבודתי וכו'.
 ופחה נטיב לביאורי הכתובים בישייה הנ"ל
 אמר דרשו את ה' בהמצאו. פי"ע שחביט
 כי אין דבר בעולם נבדל מרלוט, ומה שחטאתם
 זאת מפני הבחירה שהי"ת רלה שיהיה בידכם,
 ואך שזה רלוט חילוני שלו. ונמלא לפי זה
 שהגם שחטאתם עדיין הרלוט של השם יחנך
 ומיומו והשגחתו נמלא אלליכם, ע"כ על ידי
 זה תוכלו לשוב, שיותר טוב לפניכם שחטאתם
 את עצמכם לרלוט רלוט הפנימית והתכלית
 הטוב. ואם שהי"ת קשה, קראוהו בהיותו קרוב.
 אחת מפני מדת הש"ת שהוא עוזר ומסייע
 לכל הבא לשוב. שנית מפני ששערי חסובה
 נפתחים בכל פת וכל הרולה לנטום יכנום:
 יעזוב רשע דרכו. שלא יחטא עוד במעשיו.
 ואיש און מחשבותיו. שעי" מה שישוב את
 המחשבות הרעות ויגרשם מדעתו, עי"ו יתעלה
 הגבס למעלה למעלה מידי החיטנים ויהי'ה
 ודב"ו אי אפשר כי חס עי" מפני המחשבה
 הבאה מהדעת והגשמה. וישוב אל ה' וירחמהו.
 סנה שם הויה נקרא ע"ש שהוא הויה את העולם
 יש מאין וכן מהוהו תמיד. וכל יסודותם על
 יסוד החסובה הם. ולכן כאשר אדם משורר
 את יסוד של החסובה העולם ועלם חיותו
 אל הש"ת, ע"כ ורחמנו. ואמר עוד ואל אלהינו.
 אשר מדתו אל עם צ"י שהוא טשא פון, כשאל"ה
 נושא עון לשאריה נחלתו. ולזה שייך דבר
 זה ליתום שם אלהיט. שהוא אלהיט אשר
 ייחד שמו עלינו ביוצר. ועל פי הענין זה נראה לי
 לבאר מאה"כ כי רק אחי' ידעתו סכל משפחות
 האדמה ע"כ אפקוד עליכם את כל עונותיכם
 ואחז"ל שדחו מה שנובה את החוב מעם
 בעם. והענין בזה שצ"י הם מובדלים בזה כי בכל
 העמים עונותיהם של האומה מוטלים עליהם
 כמשא הענפים על האילן וכמשל חז"ל שהאילן
 אשר שרשיו מעצמן וענפיו מצובין הרחב בא
 והופכתו ועוקרתו על גניז. וכמו ק פסך
 טונטס שגממלא סאחס פד שצוקרס, ומשאל"ה
 צב"י

טוה"ז והכנה טוה"ב בידו. ואשר ע"כ האדם
 שמחלקם לשני פנינים הייט שדעתו שכפניני
 למוד התורה ושעיית המלות יהיה בזה לבו
 אל ה'. ואכן בעניני טוה"ז יהנה ויראה בהם
 טונג אליו כמו פריכות המורגש לפשאו. הנה
 זה האדם ח"א לו להמלט מעבירי. עי" שהאדם
 משכנו בגוף ובעוה"ז וענינו הם כולם בשועל
 מורגש. ועניני הגשמה ליננה כ"א כוחני, ע"כ
 בקל נופל ח"ו עי"ו באיוו דבר רע. וכל מדותיו
 נעשים מושרשים בו צמו"ר, אבל הבא לשוב
 באמת. ורולה שיתקיים בה. יראה להגביה
 גם כל פניני העריכות של טוה"ז ג"כ לעבודת
 ה'. וכמחז"ל איוו פרשה קטנה שכל גופי
 תורה הלויים בה. הוי אוטר בכל ררכיך
 דעתו והוא ישר אורחותיך. והטעם שפי"ו
 אין להיג"ר והחילונים אחיזה בו, ועוד שכל
 דבר יש בו נילונים של חיות, והגרנן מפריד
 אלף שעי" מה שמכונים להנחתו עי"ו משפיל
 את הניטלות ברע, ע"כ נעשים לפניו כמסך
 המבדיל אליו מהסתפח בנחלת ה' ומס"ע
 אחז"ל עם הארץ אכור לאכול גשר. ואשר ע"כ
 אין ע"כ כ"א בדבר הזה אשר יראה לשעבד את כל
 עניניו לעבודת ה' וכמש"כ הרמב"ם בסי' דמות:
והר"י זה בארט השני עלות כלליות מה
 שהעובד או הבע"ת שניהם לריכים
 לפסות אלו השני דברים כמו אכן פנת היסוד,
 וטוב מאד לפני הבא למטר ולשוב שיקח לו
 עוד עלה נכונה ע"ד החכמה כי אחז"ל כל
 השערים הם נגעלים חוץ משערי חסובה
 שהם פתוחים לעולם כמאה"כ מקוה ישראל
 ה' מה מקוה פתוחה לעולם וכו'. ע"כ יתחיל
 תמיד לטורר את לבבו ולפתחו במפתח החסובה,
 ומה מאוד יתעלה חס יעורר ח"ע לחסובה
 מאהבה. כי אחת בזהה שהם שני בחינות
 של הפותחים לבס בעבודת ה' אהבה או
 ססובה וא"כ מכש"כ כשיערבם שניהם בחד.
 ומעשה מליט כל הדברים עם הענות הנ"ל
 הם י"ג מדות אשר על ידם יהיה לבו אחד
 כמספר של אחד הנ"ל בחסובה המקיימת
 ומוסיק והולך אור עד נכון היום. ויש לרמוס
 אל הבעי עלות ג"כ במאמר ה' לקין הלא חס
 חטיב ר"ל שייט בלנך כשאהה לפני ה', שאת.

ב"ה הקב"ה נושא עונותם וחס כאלין ששרשו
 מצויים וענפיו מושמין. מפני שמעט מעט
 מוריד על האילן דהיינו שמשער שבכ"ז יהיו
 הפרטים מרובים, וגובה מב"י ע"י הגלות
 היסטוריים וכיון שמקבלים עונש ע"כ מחול וסולח
 למעט עונות. ומלא ששש"ת מרבה לסלות
 תמיד ע"י הניכוי וכ"ז הוא בא ע"י מדה טשא
 עין, והוא ואל א' כי ירבה לסלוח, ואמר עוד
 כי לא מחשבותי בחשבונותי ולא דרכיכם
 דרכי. פי' כי אלו הד' דברים שהם מלד
 האדם עיקר מעלתו מה שהאדם יציג אותם
 כדאורי' אי אפשר כ"א ע"י השוכה מאהבה מפני
 שזה השב מיראת העונש הר"ז הכניע את עלמו
 תחת רעוה העונש של החילונים והילר אשר
 הם המכתיים והם הרעוה. ועוד שהשוכה
 אהת הוא מפני אהבת עלמו. והר"ז עדיין לא
 יצא מאהבת כל מעוגי עוה"ו והרגלו משום
 ששם ג"כ נכללו בתוך אהבת עלמו. ועוד
 שהרי עלם מחשבתו עדיין קשורה בהם. אלא
 שהוא מוכרח לעזוב אותם מפני סיבה שהיא
 אליה מבחון. ועוד שעי"ז עדיין השוכה מחשבתו
 דחוקה ממחשבת הקב"ה, שזה מחשבת השי"ת
 על האדם הוא מה שאהבתו גדולה אליו
 מפני שב"י נקראו בניו וחלקו. ואלו אדם זה
 אינו במחשבתו כ"א ממה שמחירא מעונשו.
 וא"כ האין יציג תפלה הא' אשר יעלה
 גבוה גבוה ודעתו סעלה במדרגה שלמעלה
 מהחילונים והילר. אחר שנס עתה הוא נכנס
 תחת מה שהם הרעוה, והאין יציג תפלה הב'
 מה שינשא לבו למעלה ומשעברו לאביו שבשמים.
 והאין רוא' ששני הנאים יש בזה. אחת מה שאמרו
 לאביו שבשמים והר"ז השוכה מאהבה דייקא
 כגון המתחטא לפני אביו. ב' שזה זכו דוקא
 ע"י משה מפני שמה היה עובר את ה'
 באהבה עלוהה, ע"כ זכו בהסתכלם ג"כ מעין
 מדרגה זו, והיינו כי אז נפגשו מחשבת בני'
 עם מחשבת הקב"ה יחד. ועי"ז נקשרו אליו
 וחוששו. ומשא"כ מיראה, והאין יציג מעלה
 ג' שנפשו חתלקט לרצון השי"ת, אחר שבאמת
 גם עתה אובט את האותיות הקודמים ורק
 שמתפירא. והאז יציג תפלה ד' שיהיה רעמו

הקוב בעבודה ה' יולא לפועל עגלה ואח האותיות
 ישיבם אחור רק ככה נעלם. כיון שמדוחיו
 מדין במקומם הראשון עומדים וכן כל
 האותיות. והר"ז מבואר כי א"ל להשיג כ"א
 דבר מושג דהיינו שישוב מעשיו הקודמים מפני
 הטעמים של חסדי השי"ת כמו שביארנו. וגם
 מ"מ יש בו חופלת ג"כ שעכ"פ הר"ז מתקרב
 א"ע לאלו הד' מדרגות. ואמנם העיקר בזה
 שמחוק השוכה מיראה יפסם ועולה עד שיציג
 השוכה מאהבה. וזה מאמר שנכלל בו דבריו
 ג"כ באמרו ואל אלהינו ר"ל מפני גודל אהבתו
 עלינו עד שיחד שמו עלינו מפני אהבה זו
 ישובו כי עי"ז ירבה לסלוח פי' שהעבירות
 יתהפכו לזכויות, וא"כ הוא מרבה לסליחה גדולה
 כזו. ועד"ז אמר שזה אשר תשובתכם איננה
 מאהבה כ"א מיראה, עי"ז מגיע אליכם שני
 חסרוטת גדולת, אחת שאין מחשבותיכם פוליס
 להיות פוגעים ומתקשרים עם מחשבת
 הקדוש ברוך הוא עליכם האהב אחכם
 וחסרים אחס עיקר החשונה והסיקון. כי אמרו
 חז"ל ויפגע במקום אין פגיעה אלא תפלה
 ור"ל שיפגע מחשבתו להשי"ת עם מחשבת
 הקב"ה אליו להאדם. ושנית מה שראוי אליכם
 להיות שב עד שיהיו דרכיכם מעשה דרכי,
 ר"ל דרך נקרא מדה שהיא יולא לפועל.
 וכמו שדרכי אליכם יולא תמיד לפועל טוב,
 כמו קן הלא ראוי לכם שהשוכה עד שדרכיכם
 השוב יהי יולא לפועל עגלה. וכחות הרע
 ישיב אליכם לכה נעלם. ואחם לא ק, כי
 מחשבתו לא כמחשבותיכם, שמחשבותי מאהבה
 ומחשבותיכם מיראה, ואשר ע"כ, ולא דרכיכם
 בפועל עגלה להמציב, דרכי, בפועל הסוב
 אליכם. והודיענו עוד בדבריו. אשר הגם
 שאינם שבים מאהבה. מ"מ מחשבת הקב"ה
 באהבה לב"י אינה נשמית מפני שאהבתו היא
 נצחית ואיננה תלויה בדבר. אבל בענין דרך
 שהוא הנכנס הפעולה בפועל עגלה בזה נמלא
 השתטת, כי השי"ת משלם לאיש כמשאו, ע"כ
 אמר מקודם ולא דרכיכם דרכי, ור"ל מפני זה
 נלמד לפני ג"כ לשת דרכי אליכם, ורק שבכ"ז
 עדין אינם שים, כי השי"ת מטה כלפי חסד
 וטשא

השי"ת. עי"ז אין עוד לילה"ר שליטה אליו. כי
 פיקר אחיזתו הוא רק צמה שמנים את לב
 אדם. ט' ע"י שנקחו ה' משפט משפט על ידי
 חשבותיו ומרירות לבו, או ע"י איוה משפטים
 ואחר כך ישוב וירחמו. ובר"ז כל חשבות
 מהעבירות שלו יתמו ויכרתו ויכלו מחטו.
 י' ומי הוא זה שיטה חמיר העוסק להיחם
 ממריר את האדם עד רזון השי"ת וואו בשלש
 לעבד נקנה מלידתו אליו. וא"כ היאך היתה"ר
 חסית לאדם. אם לא שהיתה"ר בשלש טובן
 כונתו אשר האדם לא ישמע אליו ועי"ז יהיה
 נח"ר ליוגרו. ולזה כאשר אדם רוצה לשוב
 באמת אז גם איביו היתה"ר ישלום אתו ג"כ.
 י"א הלא כל פני העבירות הם כולם נכללים
 במדות. והלא המדות שורשם למעלה בקדושה.
 הלא שבועות בהמשכתם לפי"ז נפשים בטהרה
 תמורות. וא"כ כאשר האדם העלה מדותיו
 לשורשם בקדושה, הלא רב"ז בידו הוא באין
 מוחה, כי מפי העליון לא יאלו המדות כרע,
 ורק הילך הוא גורם החלישות, וכל פני
 התמורות אלה הלא ביד האדם הם. י"ב הלא
 הדעה היא המושלת, ורק עד עתה עזב לה
 להדעת האמת, ומעסה הלא יחזיק בה כבוד.
 ויזיל את מחשב' דעתו הטוב לפועל ובה יצטר
 על תפאיו. י"ג הלא באדם ישראלי בלבו חלק
 אחד שהוא מהחסדים שהוא חוט נפסם כ"כ וואו
 מתקרב אל שורש נשמתו אשר בשמים. והשי"ת
 נתן לשורש חמיר שפע אור הטוב וחיים ועי"ז
 בידו הוא להיות שב בהשוכה שלמה ומתקיים:
ג) הנה כל דבריו הנ"ל דאית סכנות
 ידמה כלל ורמזם במגלת אכה.
 בסיון ג' (פסוק יח) ואמר אבד נצחי
 ורוחלתי וט'. ובר עניי וסחדי לענה וראש,
 חלו פטפט הילך וכס ד'. עניי בדעת
 ובתפשי"ת. ומרדני שטשפי עבד כמורד
 בפועל גמור וכ"פ. לענה שהיתה"ר סוף
 באדם את התחוק האמת למד ולענה. ואם
 כלענה למסוק. וראש שהיתה"ר כבר לכד
 את סמלכה ומחל פלז בראש ובתפשי"ת,
 ואח אשיב אל לבי ע"כ אחיל. א' חסוד
 כי לא האמו ומדין לא נפרדו מהשורש
 ומכרי

ט טוב מטעמי הילה"ר ואינו טופס במלוח
 ר"א כדבר מר מפני גודל התרחקות מעבודת
 ה'. ד' הלא זה כבר המליך את הילה"ר עליו
 וטעו חלוק לראשו והאריך עוד יחיל מעתה לזכות
 להשוכה המתקיימת ולהפיל את הילך החת
 משלחו, ואיך עתה יחליף את חטטתו להשיב
 חזרו לעבדו ובפרט בעניי מחשבות שבראש.
 דע שבוה נכללים גם יתר הטענות של הילך
 הרע חשי"כ לעיל:
ובאה ההשוכה בקולור. א' כי בכ"ז
 לא נפרד ח"ו מהשורש. וחסדי
 ה' עדין לא חמו ממנו משורש נפשו הפנימית.
 כי חסד ה' הנמשך אל עלם ושורש נפשו חזקה
 מאד יותר מכללכוי נפשו ע"י ענותו. ורחמי
 ה' המה אשר בכ"ז הוא מקרב להשב לפניו.
 ב' הלא השי"ת מחדש את כל ברואיו חמיר
 והוא טתן להם בכל יום את חיזתם ופנעם
 ומכליתם. וכיון שהכלית האדם הוא בכדי
 שיעבוד להשי"ת כרי הוא העוזר לאדם שישוב
 לשורש חיותו כהתחדש עליו ובאה אליו בכל
 יום כלולה פס הטבע הסכליתי. ג' הלא חלק
 ה' עמו ונפש ישראל חובבה מתחת כסא הכבוד
 ואי אפשר לה שחאבר ברע כי כל דבר נמשך
 לשורשו ע"כ יש לאל ידו להיות שב ומתקיים
 בהשוכה. ד' הלא מה שבתחלה גרס לו לחסוד
 הוא זה מפני שהאדם לא דרש לה' בהתחלות
 הנפש ולא שם מבטתו בו. אמנם מעתה נפשו
 דרוש ידרשנו בכל מאויו ויחיל אליו ולתשובתו.
 ה' הלא כבר הבטיחנו השי"ת אשר הבא לטהר
 מסיפין ארטו. והשי"ת פורש כנפי רחמי
 עליו ושומרו ממלודת סילך אשר בלפי ישוב
 עוד לכסלו. ו' הלא מדת ההשוכה שהיא באה
 מבינת אדם המתבונן בסופו והכליתו והבחינה
 זו היא אשר בה אין להילה"ר והחי"טניס שליטה.
 והאדם הזה הוא כחדש את ילדת עלמו
 וכאשר זה עתה נולד וצא לעולם. ז' ע"י
 מרירות לב האדם אשר הוא מתחרט על העבר,
 עי"ז השי"ת נושא עונו משליו וסובל אותו
 ומגנים וחסיר מחטו ככדום הטעות של ער
 שהאדם זוכה עי"ז שנשרש בהשוכה שלמה לפניו.
 ח' ע"י שחשפיל נפשו ודעתו כעפר לפני כבוד

וחסדי ה' לא חמט כשורש ועלם נפשינו. והנס
 שלא שמענו אליו עד הנה נקוה אליו מעתה
 כי עדיין לא כלו רחמיו. ב' חדשים לבקרים
 דנה אמונתך בזה האדם מתחדש עם הרגלך
 הנעושה ובלה בכל יום לאדם עם כונת המיוח
 הסכליתי המתחדשת פ"י השי"ת. ג' חלקי ה'
 אמרה נפשי וכל דבר בהכרח לה שחשוב
 לשורשו פ"כ לחיל לו. ד' טוב ה' יקויו לנפש
 תדרשנו. ומעתה אדרשנו בכל נפשי ואקוה
 אליו. ה' טוב ויחיל ודומם להשועת ה' אשר
 הוא בעלמו תומך ועוזר להבא בתשובה בלחם
 אליו. ו' טוב לגבר כי ישא עול למעלה
 מסמדות במקום שאין סולר והחילונים סולמים
 בו, ועי"ז נחמד כנסר נעיריו. ז' ישב ברד
 וידום, פ"י גדול הסמדרמות לבנו עי"ז השי"ת
 מגניב חמט את העונות, וחוה כי נטל עליו
 כמו נטל מעליו. ח' יתן בעפר פיהו וכר
 עי"ז חין הילכ"ר שולט עוד עליו. ט' כי לא
 יונח לעולם ה', ואם ילמדך ח"ו ליסורים
 בכדי שיחקה ינקו מעט מעט כ"א הונה ורחם
 כרוב חסדיו. י' מי זה אמר ותהי ה' לא
 צוה. ומזה תבין כי גם הילכ"ר פיקר משוקמו
 אשר חמה לא תשמע אליו עוד. י"א הלא הרע
 חין לו שורש עלם מכון למעלה, כי למעלה
 שם כל המדות של ב"י הנמשך להם מן אור
 השי"ת הם כולם נקדושה, ורק בשו"ו בהנה"כ
 הם נעשי' ומשנה' להיפך וע"כ בדרך להשיב את
 כדחך למעלה, וחוה מפי עליון לא הלא הרעות
 והעוב כל עניני סמורות. י"ב הלא הרעת
 היא הנעלה והמושלט על כל הנה"כ ורק עד
 סנה סיחה נעלם, ומעסה מה יחאונן אדם חי
 יקום כגבור ועוב על כל חסאיו פ"י הנכרת
 דפטו כפופל. י"ג נחפשה דרכנו שיש בו
 חלק פנימי דחסדים נחפז בלבנו, פ"כ נשא
 לבבינו אל כמים. השמים ותולדותיו שהם
 הנשמות נקראו כמים שנחבר לבבינו פ"י
 החסדים אל שורש נשמחט שלמעלה ויחד
 לבנו ונשמותיו אל אביט אל אל שבשמים
 ועי"ז נחקיים בתשובה לעולם:

ד) והגני מסתק בכלן דברי הקדוש בעל
 ספר קול טובים ועם תוספת
 נסך כפי סדרת דמיו בס"ד. העולה נאראני

וחו מאה"כ, מה יחאונן אדם חי נבר, הוכיך
 ג' לשונות של צדיק. אדם כסאחול"ל אדם אלו
 ישראל הנקראי' אדם ולא בהם, חי נקרא צדיק
 נבר המתגבר על יצרו, כי כל מה שאדם
 יותר גדול יצרו מתגבר הימנו, ופנמו יותר
 גדול שכפי מחצב נשמרו כך היא הפנים.
 ובתקונים אדם קרמא באתר דאתנוד גשמתו
 המן חב, ולכן אפשר אשר אין מי שיבקש
 עליו רחמים, ואם אין אני לי מי לי, ולזה
 נחפשה דרכינו כי אחר שפנם ועלבון
 עונותיו הגיעו בכל העולמות, ועד למעלה
 ראש, ועד מקום שאין הפה יכול לדבר, כסה
 יחאונן ויבבה ויראג על עונותיו, ואם תרצה
 לידע עד היכן הגיעו נחפשה דרכינו וכו'
 ואח"כ ונשובה עד ה', שאם לא הרע עד
 היכן הגיע הפנס לא תהי' תשובתך שלמה
 ועוד שכמעט קט מהתשובה ע"י מענת יצה"ד
 הכסיל שאומר לך די במה שעשית תשובה
 כבר בפלים בכל חסאתיך, אמנם אחרי שתתקד
 תרע במה וכמה מעית בזה הרבה. דע שהעלבון
 הנעשה מחטא של ב"א מניע אליהם עי"ז
 רעה גדולה ביסורים ומיתת בנים קטנים,
 והוא עתיד ליתן את הרין כראיתא במחול"ל
 שאומרים עליו מפני מה גרמח רעה לעצמך
 ומיתה לבניך. ב' ויתכן שיוק גם לכל העולם
 כמאה"כ וחוטא אחד יאבר טובה הרבה.
 וכגון שהעולם בכף מאזנים שקול והוא
 הכריע כולם לכף חובה. ג' אחול"ל כל מי
 שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאלו נתרב בימיו,
 והר"ז מן הוא גרם בעונותיו כי פשתח
 הגנע בקורות הבית הקדוש הריפות המובחחח
 וכרובים והארון ומגורה וכלי הקדש ושפיכת
 דם החסידים וכלל ב"י, והגורות הנתהוות
 והגירושין ונליו' ועני הצריקי' ומיתתם ומיתת
 בנים קטנים שהם נחפסים על עון הדור, והלא
 יצעקו אלה עליו שהוא ג"כ זה שהביא
 עליהם הרעה במעשיו. ד' שכא רעב לעולם
 זונגע לכל בע"ח בהפסד החיים והם כולם
 תובעים סטנ כה שהוא גרם עליהם. ה' גם
 לצבא השמים הככבים ומסילותם גורם פנם
 כמעשיו במחול"ל על ענין קרה שמש ודח
 עמד וברזה ונס להו' כוכבי לכת ושריהם
 גורם

גורם שהם ישפיעו ברוב דין. ו' לשרי האוירים שהם עד הרקיע וכן למעלה אלו המסוגלים לקבל את התפלות הגונות ונמצאים הם בכל רקיע ורקיע, ובווהר בסטר מורה גורדי' וכמה סרכין מסוגים לקבל צלוחהון דב'י, וכר זכו אינהו מנסקן לההיא צלוחא, וכן חשיב שם בכל הסמרון, ואי לא וכי רחו אותה לבר. ולזמנין לכלבין וסמ"א אהמסר. תמצאו דאלו המלאכים תובעים עלבונם מסך שהפסדת אותם את תשוקת מלאכתם אשר ער'ו נבראו. ו' גם בעולם היצירה בפתח היכל ראשון לבנת הספיר שם מלאך מהריאל מסונה ועומד לקבל תפלת יחיד, למעלה ממנו שערי דמעה ושם אופן אחד הרוכב על ת"ר חיות גדולות, עוד שם חיה א' הנקראת בוק שמתקן את כל ההפלות המתעכבות שם בחד רקיע ומסתין עד שבא סנדל', והוא נופלה וקושר אותה עמרה ומשביעה שתעלה כראש צדיק. וכן כל התורה והמצות אם הם באדם שהוא זכאי והגון נעשה מהם ע"י המלאכים עמרה ועולה לנבנה ובאם לאו נרחים להחיצונים. יש אשר הם שם נשארים מתעכבים עד שהאדם הזה יעשה תשובה ואי יתעלו מעשיו כולם למעלה. ח' כאשר האדם הוא חוטא יכול לגרום כן ח"ו למעלה שבסה מלאכים נופלים למטה ונדחים סמחיצותם כסאה"כ ויראו בני הא' את בנות האדם חשבו להתקן ונתקלקלו ע"י האדם, וגם יש למעלה מלאך אחר וכו' שע"ח ניצוצי מאורות כמנין חשם"ל, ובר אסניאו זכאין האורות כולם מוהירים בו ונמשך ע"י רחמים, וסימן באור פני מלך חיים, וכר אסניאו חיבין אתחשכו כל המאורות והעולם ברין גרון. פ' יש למעלה ר' הנקרא אופנים ושם נמצא כח הרין מה שהם סגדין לכל הנתחייב נויפה ומכריוזים אודהרו בפלניא דגויפה דמאריה ביה אשתבח ונויף הוא. ועוד יש למעלה תאי הרצים מלאכים קדישין המסוגלים להילוך בשורות טובות ולהטיב לכל שלוח סיוה סארי ררגלין, ולעומתם נמצא במס"א תאי הרצים היוצאים בהיפוך

וסימנך הרצים יצאו דחופים והעיר שושן נבוכה. הרצים יצאו וכו' והעיר שושן צהלה ושמחה. והם כולם הלויים במעשה האדם. י' להמלאכים המלוים את האדם ולע"ב סנהדרין שהם דנין והם בהיכל הזכות נוגע מאוד כל עניני האדם וכל מעשיו איך שהם חשובים וטובים וכן כהיפוך, והם מחכים תמיד על תשובת האדם אשר ישוב באמת ויתקרע כל שמרי דיניו ויתחפכו עליו לטובה. וגם בהיכל אהבה שהיו באים שם הנשמות וכר נרמו עונות ואתחבר בהם"ק לא אעלו המן נשמתין אחרנין. וגם בהיכל זה יש כתות קדושים שנקראים גפנים רמונים ומגמת פניהם להכניס אהבה בין ישראל לאביהם שבשמים ויורדים בשעת יחוד ק"ש ועולים ומעידים וכשארם חוטא ובמקום היחוד עושה פירוד ח"ו, כמה עלבון הניעם שאין להם פרי להלין, וגם בהיכל הרצון אשר שם סרכבו של המלאכים הנקראים ארנמן והם שמות ר"ח של ארנמ"ן ושם מיכאל אפומרופסא רכה דישראל בא להלין מוב עבדם ובזמן שגרים עונות נצחו ס"ס ונהבר כח מיכאל לפני הסמ"א, וזהו סאה"כ השיב אחר ימינו מפני אויב. י"א גם בהיכל קרשי הקדשים ששם תרין כרובים ממ"מ וסגד"ל שעל ידם נעשה היחוד בימות החול וכשהעוני נורמים או אין פני הכרובים איש אל אחיו והעולם מתנהג אז ברין. וגם בעולם הבריאה שהוא סוד הכסא הכבוד אשר הגשמו' הצובות ששם סגיע ג"כ הפנס. והפנס נעשה גם בשור' נשמתו של החוטא דהיינו בכסא כביכול שאין הכסא שלם. וגם לבחינת מלכות שהוא דמיון הנביא כמה דכתיב וביד הנביאים ארבה, וראה כדמות אדם יושב ורוכב על הכסא. גם במדה זו כביכול נוגע הפנס וכסאה"כ ובפשעכם שולחה אמכם, ומיוסא דאתתרב בהם"ק חרוון לא הגעל קדמותי. והמלאכים המשוררים הם משוררים לבר, וכר סניאו זוכין נקראת שדה המוחים, וכר סניאו חובין נקראת שדה ענתות, ורגן מפריד אלוף פי' שני אותיות ראשונות מאלוף היא שם מ"ל

אל המורה חסד, והשם הזה הוא ממתיק את השם של דין הוא שם אלהי שניסמרו' פ"ו כמו אתיו' אחרונות של אלוף והגרנן מחלק ומפריד את שם אל שם הרין הג"ל. י"ב הנשמות שהם בקרבה באים ח"ו בעת הקשרונ להיות נפלים בסוד היום הרת עולם. יעמיד ההריון שלא תפיל כמו דפירש מורי ולה"ה בפי' תמלות של ר"ה, וגם אל היסוד מניע פנים בסוד נהד יחרב ויבש, וגם וינס יוסף, בסוד עקרב עקר ביתא, וגם אל נו"ה בסוד והדי נהפך למשחית והוד נהפך אליו בסוד כל היום דו"ה, שרקו ויחרקו שן ר"ל שורק שהוא הוד וחדיק שהוא נצח ונהפך השפעהם לאויבים. וגם התפארת נסתלק למעלה וגם דתורה נחשכה ונתלבשה בעון אדה"ר, וכשארם חומא פונם בכ"ב אותיות של הנשמה ולכך תקנו היודי בדרך כ"ב אותיות של אכ"ג וכו', וסה מאוד מניע הפגם אל הנבורה שהיא נשתרפת עם הנבורות חיצוניות, וכפרם במדת החסד פונם שהדין נוכר על החסד והחסד נכנע תחת הנבורה. י"ג גורם להאבות הקדושים שהם ישנים ואינם מקיצים את עצמן לעורר רחמים על ב"י וכש"כ לשאר צדיקים אשר דרכם הסיד להסליץ מוב על ישראל ועי'ז ישראל קייסין בעלמא. וגרם ג"כ אל סדת הבינה שהיא אם הבנים והיא ססתלקת מהם ח"ו, וכן גם אל החכמה בסוד ויהעצב אל לבו מקים המחשבה. הראית בן אדם עד היכן הניע עלבונך מה לך נרדם קום כשנהך ותחפש דרכיך הללו שפנסת ותחקור בררישה וחקירה ושוב עד ה"א מקום שפנסת, ווהו נחפשה דרכינו ונחקורה ונשיבה עד ה', שוהו מה שיתקן הכל עד סדות הראשונות, ומשם יריק מים לבורים ויוסחד כל הבתמים, ווהו תשובה השיב אות ה' לאות ו' ואת ה' לאות י' ויהיה אז השם שלם באותיותיו והכסא שלם. י"ד ודע שהתורה והאצילות האור והנשמה אולין כחדא ובכל ירדת הכחינות והעולמות שם נשאר רשימה מסדת המלכות. וכן מהתורה ונשמה הדבר זה הוא ג"כ בבריאה יצירה

ועשיה משתלשלה ונחתמת בכל דרכי ירדתה ובכל העולמות, וכשהאד' מטיב מעשיו ודרכיו אז כל השרשים של נשמתו נעשים צנורות להארה עליונה ווהו סוד ווההלכתי בחוכבם. אכן כשארם חומא פונם כל אותם שרשי נשמתו ונסתמים אותם הצנורות ואין מי' ההשפעה נוולים בהם. אכנס כשארם מטיב דרכיו אז אותם השרשים כולם נעשים לי נהיבות ומסילות אשר דרך בהם יעלה אל מקום הראשון, וכד"א ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בהם וכו'. ט"ו וכשארם שב בתשובה ומעורר מים בוכים שמוריד דמעות על עונותיו או מתעורר מים עליונים מהלכנון העליון ויורדים זרם ושטף מים רבים ומרחצים כל אותם הכתמים והפגמים מה שפגם בכל בחינה ובחינה שבהם, ווהו אם רחץ ה' את צואת בגות ציון. ודקתי עליכם מים מהזרים. ואותם אבני גנף וצורי מכשול אשר סתמו מקודם להצנורות, עתה כולם נדחפו משם ונפתחו כל המסגרותם של הצנורות. והם הם נשטפים ונשפכים ממקור הקדוש' ויורדים ומתגלגלים על ראש ס"ם שהוא השעיר בסוד ונשא השעיר עליו את כל עונותם עונות הם ואת כל הרשעה כולה בעשן התשובה תבלה ואין שום פגע רע בעולם. ואז ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר. ע"כ ודפח"ח :

ובזוהר פ' פנחס. דלא אצטרך ב"ב לתקנא נפשיה אלא בההוא אתר דהב לנביה ומאן דלא יעביד הבי לית ליה תקנא לעלמין כדקא יאות. והנה יש סוד כמה פנינים כמלהיבים את אים המובד וקרבת א' יחפון אקר יהמורר א"ע בתשובה ממור כי האדם בא מורכב ממז"ר והוא כמו הכסף והכוב הממורכב בסנינים. ולרין האדם לנקות עלמו מכל הסנינים שבו. כי הסנינים הם מביאים חוסו אל חמאים ואם לא לידי חמא ממש מ"ם מביאו לידי סרסורים רעים. ואם גם אין זה מ"ם כחן טובה על מחשבתו. והסנינים האלו הם נמלאים בכל הסלמות עד עולם האצילות לבדו. והכסף כמקור כממולס סמסיה מדין כמלאו

להשי"ת רואה יותר אשר עדיין הוא בחון ע"כ הוא כל ימיו בתשובה:

(ד) עיקר התשובה לתקן את עוונתו בזה הגלגול, ובכל מה שעוה בגלגולים

הקודמים, והנשמות כולם היו מקודם באדם הראשון וא"כ אפילו אלו הלידיקים שנשמותם חדשים לריכזם לתקן את פגמם מאדם ומחז"ל באיוב שא"ל השי"ת איפוא היית, באיזה אבר של אדה"ר היית. ואברהם מיקן ע"ז כי אדם השתחוו למה"ד והחטיא את כל הברואים שנמשכו אחריו. ולכן אברהם ציער כמה ע"ז ומיקן בזה ויקרא בשם ה' אל עולם, וכן התנהגו כל הלידיקים. ומשה מיקן את הכל כמה שהסתיר פניו. והיא הדעת הכולל העובד של אדה"ר, ורזה לטהר את כל גילוי הדעת שנשבו ע"י חטא אדם הראשון, וע"כ קרב את הערב רב גימטריא דעת, אכן הם היו מלאי סיגים, ע"כ גרם מה שגרם כנוצר בתורה ומחז"ל. והתשובה בשלמות הוא זה אשר ישיב לקדושה את כל גילוי נפשו ורומו ונשמתו מה שהם נתפזרו בכל העולם בין החיולוגים. ולריך לזה ג"כ לתקן כל גילוי נפשו אשר הגיע לו ומעורב בהטיפה שלו מכל כוחי אבותיו.

וכל הנשמות אשר אחר החורבן רוב דרוו הם מגולגלים ולריך לתקנם. מכל זה יבין שבחינת התשובה היא בלא גבול ובלא מדה והעיקר בה הוא רוב הכניעה וענוה ולבו דואג בקרבן ומתיירא תמיד מן חמת המליך שלא יכעיס עוד לפני כבוד השי"ת. ושלא יפגום ח"ו איזה פגם באהבת השי"ת אליו. וכמו שמלינו באברהם דכתיב בו כי עשה ידעתי כי ירא א' אתה, ופירשו בו כי תמי' ה' ירא פן ח"ו יגרו' פגם בהתקש"ו' האהבה ויופגם אהבת השי"ת אליו. ובחינה זו היא בחינת תשובה. וגם המלאכים מתייראים פן ישנו בכבוד המלך הקב"ה וכמו שגא' ויראה להם. והאדם לריך לראות שכל ימי חייו יחי' תמיד עולה ומתקרב להשי"ת יותר, ואחר שכבוד השי"ת הוא באי"ס, וכל הרואה לעלות אי אפשר לו עד שיבוא לבחינת און, ורמוז פנין זה בלבוש שאננה מתחדשת עד שהיא נתמטעת ונעשים נקודת קטנה. וטור כל בחינם

מלוא סיגים הוא בעולם שלמעלה ממנו שהוא היערה, וכן מהיערה לבריאה, ומזהביראה לאילנות, ובכל עולם ועולם יש בו כמה וכמה מדרגות לאלפים ולרבבות בסוד פנימיות וחיולוגיות וחד"ח ושורש ונוף ולבוש והיכל ומתות ואיכות וכמות ובמדות והמזגת המדות וע"ד האותיות ונקודות וטעמים, ואשר ע"כ הרואה לעבוד את ה' עבודה פנימית הרגויה אי אפשר לו כ"א ע"י בחינת תשובה כמחז"ל אין מוסרים ראשי פרקים כ"א לחכם ולבו דואג בקרבו. כי עיקר מיקון הפנימיות והויכוח העובד המטהר את האדם מסיגים אי אפשר כ"א ע"י בחינת התשובה. שפי"ז מעורר רחמי השי"ת וזורק עליו מים טהורים, כמאה"כ וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם:

(ג) בר מדה ומדה עולת בעילוי אחר עילוי עד שנתדבק ע"י אותו מדה במדת הקב"ה וכמאה"כ ובו תדבק וזהו ע"י מדותיו ואם יוכח אדם לזה אז נעשה בחינת מרכבה להשי"ת ע"י אותו המדה, והרי אז מדתו עולה בבחינת אי"ס, וזאת היחה בחינת האבות והשבעה רושים, ומכ"כ בחינת התשובה שהיא מדה אשר היא למעלה מהמדות ואי אפשר לזכות אליו כ"א ע"י מהגת חנם מהקב"ה כמאה"כ ותנתי את אשר אחון ע"כ בודאי פנינה בלא סוף כי כל המשתפה באה מאי"ס ואשר ע"כ לריך האדם להחזיק בה תמיד:

(ג) בר מה שאדם מתקרב יותר להשי"ת ונתגדל בו יותר הכרת הדעת ונחמרה בו היראה והאהבה. אז נתוסף בו בושא שהוא כמו איש הכפרי שבא אל היכל מלך כי נתבייש מאוד ממה שהבין כי עד עתה היה רחוק מאוד מלעבוד למלך גדול כזה והעושה עמו חסדים לרבבות. ואשר ע"כ האיש הזה בכל יום הוא בהשוכה על מה שקולר בעבודתו עד כנה ורואה בעלמו איך שפדיין לא היה ע יראה ואתה ודנקות כראוי וכפריע במדת האמת שהמדה הזאת היא חותמו של הקב"ה. וגי יפקד כתיב התן אמת ליעקב ולריך האדם כל ימיו להשתדל בזאת המדה ועדיין הוא יגלה של המדה הזאת וכל מה שמתקרב יותר

עלי לריך מקודם טהרת הכינים שלו מחדש, כי הכסף שבכאן למעלה ממנו הוא כינים, ע"כ אי אפשר שישיג חיזה עלי' עד שישוב מקודם ויבוא לבחינת און, והכחמה מאין חמלא, וגמלא שיכוד ההשונה היא התמידות. וכמלאמר החכם הפרוש להלחו בפניו ורחגו בלבו :

(ה) **ביארנו** לעיל שיעקר החשונה הפנימית והרלו' היא טהרת המדות שהם רשעי כל הפעולות שבטולם. ועיקר הדבקות הלוי' בהמדות. והנה שורש כל המדות היא מדת החשונה הזכה אשר בה נכלל כל המדות כיראה והאהבה והשמחה וגיל, כמאה"כ בה' סגיל גפשי, וגודל הכנעה ובושה והבעתון וההודאה והעבדות ומס"כ ובחינת יחוד הלב והאמונה החזקה בהש"ת ובצדיקים הרועים הנאמנים, כמאה"כ ויאמינו בה' ובמשה עבדו. ואהבת ישראל והשתוקקות התעלות נפשו בזיכור אהר זיכור לריח ניחוח להש"ת. ובזוהר זכאין לינין מארי דתיובתא רבשעתא חרף לינין קריבין קדם מלכא. ע"כ אי אפשר כ"א כאשר יבי' כל ימיו בכל בחינות השונה הזאת, והיא מלוח כוללת את כל התורה כולה :

(ו) **הנה** העבודה שכלב שזכו עיקר העבד עבדי מה שיש לו מדת הדבקות אהו"י להש"ת, אי אפשר שיזכה האדם לזה כ"א ע"י השרשת האמונה הנחקקת במוחו ולבו באמונה אמיתית בהש"ת ובמשה עבדו בתורה שבכתב ותורה שבע"פ וכיון שהאדם נתנסה בכל עת ומליט שעיני הכסיונות כולם הלויים באמונה. וגבי אברהם בענין העקדה אחו"ל (סנהדרין פט) שהיה"ר בא לאברהם לבלבל אותו עם טענות נלחיות. והשיבו אברהם ואני בחומי אלך שהחזיק במדת התמימות שהיא האמונה פשוטה בלא שכליות ולמעלה מהשנה, ואח"כ בא אל יחזק ונתיירא אברהם וגער בהיה"ר. והש"ת א"ל למכה בני בני בחווי בני מאמינים ואתה אין כושך להאמין. והטעם מאוס דבני ישראל מחזיקים במדת החכמה מה שקיבלו מאבותם שזכו תמימות. אמנם משה רבינו השיג מ"ש שערי צינה. ואם שעי"ו בודאי היה אמונתו באין והטעם

שיעור גדול מבני ישראל פה אל פה דיבר ה' עמו. אמנם בנאסין הסלע אם היה מחזיק בתמימות היה מקיים המלאמר ודברתם אל הסלע כפשוטו, ומפני שהתכוון נרמו שהכסה. והאלו בחיר ה' עבר על דברי נביא מפני שפי' הנאסין מה שהפליטים נחקרבו והעם נאספו נחלש אמונתו בדברי הנביא. ורוב הנסיונות הם הכל בעיני אמונה. ושם היה האמונה אללו בכל חוקף שלו כמו הרואה בעיניו ראי' והאית בודאי ה' עומד בכל הנסיונות. אלא שבעת הנסיון הוא פת הסתר, שהיה"ר סתם חור גשמחו, וע"כ אחו"ל שהנשתחק בלמלאי' מעמידים מיד אחר במקומו, דחיישין שחא מינות נזרקה בו. וגם כתיב הן בקדושי לא יאמין, ועל אהרן נאמר בתורה שבת אמונה וידום אהרן. ואחו"ל הקב"ה מנסה לצדיקים וכל אדם נתנסה. וא"כ כאשר רולה לעבור לבבו לעבודה ה' ולרבה בו. בודאי דרך ה' כרע להסתיר מחשבתו ובינת לבבו. וכמלאמר אלמלא הקב"ה עזרו לא יכול לו, ולא הפלה היותו מועילה לאדם הוא בחינת התשובה ה' התשובה היא הלכור שבא מחכמה לבינה נתיב לא ידעו עיט, כי תשובה בבינה היא הנק' עלמא דחירות, שע"י התשובה והתמימות הוא מנלח את היה"ר. ועוד שהיה"ר מקטרג על האדם בחטאו. וכשהוא שב עי"ז השם יתברך גופר בהשקן, וכמאה"כ יגער ה' כך השקן, הלא זה אוד מולל מאש ע"י תשובתו וגמלא הוי אשך להיות לאדם בלא הרהורי תשובה בכל עת התעוררות נפשו, ולכן נאמר בתורה על כל קרבנך הקריב מלח :

(ז) **הנה** מי שנחתיב מיתה וברת כר"י אין עונו נחזק ולא נעקר השורש של העבירה עד שימות, אם כן בודאי אי אפשר לו להיות בלי תשובה תמיד, וכמלאמר דוד וחסאלה נגדי תמיד. ורק בעת שמוסר בעבודת ה' ולך לכרעו בלבו שמחה של מלוח, או א"י להשיג חטאתו נגדו, כי גם זה השמחה והאהבה, תלך גדול הוא בכלל התשובה, וכאשר כסבנו למעלה שאין חזקון יוסר מזה במה שמעלה כל שורה מדותיו שזכו העונג ומגביהו בעבודת הש"ת והטעם

והטעמו כי ממדת הכחמה, אשר היא כולה חסדים ואין דינים מתערין מנה, וכתיב והכחמה חתי בפליו. ועי' שם במחצ' בעבודה ה' ומדינים הטעמו גדול וכוונתו בזה בכדי לעורר הטעמו גדול למעלה וישמח את אביו שבשמים. יתכן שיהיה זוכה אז למחילה גמורה מיד בחייו, וכמו שמתנו גבי שלמה ששמחו כל בני' על הטובה וכו'. ואחז"ל שיצאת בה קול ואמר להם שהשי"ת כחל להם במה שאכלו ביוה"כ. וכן נבי דוד ואלה דברי דוד האחרונים. ואחז"ל שזכה למחילה גמורה ע"י השירה שאמר בשבחה. וידוע שהשמחה והמרירות הם מסוג אחד, ואשר ע"כ בכ"ז עת לבכות ועת לשמות. ועוד טעולה במדרגה יותר וחס לרין מחדש לנקות את הסיגים ונמלא תמיד הוא בתשובה הנעלה. וגם עלה גדולה למחשבות להטבירם ע"י קבלת מס"ג, וכדלוי אי אפשר זאת כי אם ע"י בחינת תשובה, וסימן לדבר שמעתי פעם טובחי תקחנו למות. ועוד בתהלים הלא אלהים יחקר זאת וכו' כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו וכו' ופרנו לבוען חסרך, ובעת שהוא זוכה לשמחת מלוא ולבו מלא עונג ולהנהיג להשי"ת אז הנה מסוגל מאוד לעורר נפשו בתשובה מאהבה, וסימן לזה אם לא תעלה את ירושלים על ראש שמחתי:

ת) הברך כי נגד כבוד המה"מ הקב"ה אפי' עבירה קטנה שהיא רק במחשבה

כמו ולא ההורו אהרי לבבכם ואחרי עיניכם, ולא תשנא את אחיך, השמר לך פן השבח את ה"א, ורם לבבך ושבחה, וכנהנה רבות אשר הם מוכת הלבבות הנהונים תמיד בלא הפסק כמו אהבת השי"ת ויראתו. וכן מדבק. ובמדת האמת מדבר שקר תרחק. לך לך הדרוך ושלל להחניף לרשע. ומדת ענוה. ולא ירום לבבו מאחיו. ומדת התוכחה ולפרסם כבוד שם השי"ת ברבים, וליחד שמו הגדול בכל משאיו ושלל יכוין גם להגלות עלמו ולכבודו ואפילו לקווי שבר אסור שנקרא שלל לשמה. ואחרי ה' מלכו. מדבק במדותיו ומה הוא רחום. מה הוא מנון וכו'. והאיש המכיר מטעם בתשבון עלמו, יראה היאך על התשבון הזה מבוחר הוא כל

דברי רבא בזבחים (פ"א) שאמר אין לך אדם שאינו עובר בעשה בכל יום. והמעלים מינו מלדקה, והמחפרה בנשחטו ובוטח באלים ומסים בשר זרוטו, וכל העובר על דברי חז"ל, והמדבר אחד בפה ואחד בלב וכן המהפלל בפיו ולבו חושב מחשבות אחרות. והנביא כבר אמר ע"ז בפיו ובשפתיו כדדוני ולבם רחק ממני ותהי יראתם אוהי מלוא אנשים מלומדה. ורשב"י וחזיריו היו משתדלים עד שלא הסייראו משום דבר וזלמו בלתי מפני ה' לברו כדליתא בזה"ק, וחזקיה המלך שהיה רלוי להיות משיח נענש בעבור שהתפאר לפני שלוחי המלך הנכבדים והראש את בית נכומו. ומס"ר על שאמר והדבר אשר יקשה מכס וכו', ושמואל על שאמר אנכי הרוחה, ודוד על שאמר בחנני ה' ונסתי. וישע"י על מאמרו בחוך עם טמא שפחים. וכל הדברים האלו הם שבעיני אדם עיני בר"ד הם קלות, הלא לפני טמא"ת הקב"ה ועד כבודו הגדול בלין סוף ובלין חכלית הם גדולות וקשות מאוד. ובפרט מי שרואה בעלמו מפשים היותר קשים, וכמה שהוא עושה תשובה והתשובה מקרבת אותו להיות עולה ומתקרב לפני השי"ת, הלא העובר על רלון השי"ת אם יתערך החטא כפי הערך במשל דיבור ב"א אשר יתקן חטאו כפי ערך אשר לפי כבוד השי"ת, אפילו כל איני נביות לא יועילו לו, ואפילו יחי' ימים יומי מחושלת, ואפילו יסגף את עלמו בכל הסיגופים ומס"כ שבעולם, אלא שהשי"ת ברוב רחמיו מלמס כבודו לפי ערך שכל בר"ד הפחות והמורכב ולב יצרו מנמרו"ו. ועי' מוחל אליו באוהו ערך שהוא עתה. אבל אחרי הזדככו מעט הוא נתעלה בדעת ובמדרגה היותר גבוה ממה שהי' מקודם, וכיון שעלה שם יותר מהיר כבוד ה' אליו, ע"כ לרין יותר התשובה מחדש לפי ערך עליותו. וכן הוא בכל עלי' ועלי' מה שערך עלמו נתעלה, כן חטאו נתעורר עדין שם לנקותו בתשובה מחדש, ונמלא שתי אפשר לו כלל בלא תשובה תמיד:

ט) אהודל ויעתר א"ת ויעתר אלא ויתחר שהקב"ה חתר החירה סחתת

כסא הכבוד לקבל השוכחו. והיינו מפני המלאכים המקטרגים עליו מפני חטאיו. וענין החתירה יניח להצעת"ש ע"י הכנעתו והולאתו ושפיתת נפשו לפני בעל הרחמים, עם תשובה וחרטה גדולה אלעזר וקבלה אלהבא. וכמו שהצעת"מ מקוד' הלא כל המדו' שלו נסתמו. וכמה הוא משיג ענין התשובה אינו כי אם בהתבוננות ועי"ז פותח בלבו פתח של תשובה. ואשר ע"כ חטיבה מול חטיבה עושה לו השי"ת ופותח לו פתח חדש כמו כן למעלה. וגמלא שהפתח הראשון מה שעזרו בעבודת ה' הוא מדת התשובה, שעי"ז פתח למטה בלבו ולמעלה בכסא הכבוד, וא"כ האדם הזה לריך לראות שכן חמיד יבוא ויעלה דרך אותו פתח החקיה ואם ישנה פתחו פן יוסגר פתחו כאן. ועל שאר הפתחים לא יניחו לו המלאכים וישאר קרח מחאן ומכאן. ובפרט כמו שבענין עבירות שנה אחת בספיה"ק שעיקר העונש, הוא לאדם על העבירה הראשונה. כי אח"כ העבירה גוררת עבירה. וא"כ ה"ג במלוה שהמלוה ראשונה היא העיקר והיא היא הגוררת לו את כל המלות. והרי הצעת"ש עיקר הראשית שלו היא מלות תשובה. והיא ממות הגדולות שהיא כוללת ועומדת נגד כל העבירות שבעולם ואין עוד דוגמה. וכן המדה שלה ג"כ למעלה מכל, כי מדתה מן הארת חכמה שמאירה לבינה. ואחר שזכה עוד להיות לו נפתח פתח חדש בה למעלה ולמטה, ובמקום שאין משיג בו יד קטרוג, איך יניח אותה וכיון שהאדם לריך לעבוד חמיד את השי"ת, על כן לריך לראות שיבוא ויעלה ולא בדרך אורו הפתח, חמיד וזה מאמר ה' לקין הלא אם חטיב שאת, פירוש שתתנשא ותתקבל דרך הפתח החדש שאחחר לך. ואם לא חטיב ולא אפתח לך ואז תלסרך לפלות בדרך של הפתחים ככל הבאים שם והלא שם לפתח חטאת שלך רובן ומקטרג ע"כ תראה וחטיב ככ"ל:

י) איך התשובה ראויה שתקבל על ידי זה תשובתו לפני השי"ת, כי אם כשהוא עושה תשובתו קבע, והיא מדתו שהוא חמיד אותה אליו חמיד וכמה"כ בהתבנה השנה חמיד. וכל הדיקים האמיתים שנה כולם היו מחזיקים במדת התשובה, כי מלאו חמיד חסרון בעבודתם. ואליהם חטא נגוד מחשבה לא טובה נחשב בעיניהם כעבירה חמורה וסניביו נשערה מאוד, ולכן היו עטים וספלים בדעתם ביותר, כדמלנו בכל הדורות ככתב וצ"פ. ולאדם אמר השי"ת כי עפר אתה ואל עפר תשוב. פי' שעד כוף שלך ועד שתנוע. החזיק במדת התשובה. ועי"ז והרות תשוב אל הא' אשר נחנה, וכן מלינו במשה וימת שם משה עבר ה' שכן עד לכסוף החזיק בעבודתו להשם יתברך. וגבי יעקב ויאסוף רגליו אל המטה. מטה פירושו מ"ט שטרי בינה של תשובה הנכללים באות ה' פלאה. וכה"ג מלינו עוד אלל כמה לדיקים. והצעת"מ זכות אלה הליקין' ובע"ת מסייעים אותו. וע"כ יתבונן כל אלה וישמור חסדו ה' עליו עם פתח הרחמים שהם יתברך הוא בעלמו פתח לו להאירו ולהחשיך עליו חסדים של חמת ויוטעה ורחמים. ולא עוד אלא שכבר נאמר בקהלת בבקר ורע זרעך ולערב אל הנח ידך, כי לא ידעה איוה יבשר וכו', וה"כ בענין תשובה אשר עדיין האדם מחסוף את תשובתו נתקבלה לפני ה', וכמו שמלינו כמה שלא נתקבלה תשובתם. ואפילו אלו שנתקבלו לא הועילו בשלמות. ואפילו בכלל מלינו כמו ככה"ג ביה"כ שהוא אסור בבגדי זהב לפני ולפניהם. וכתיב בדברים ותשובו ותבנו וכו'. ועיין באו"ח. ואח"ל נקוד על לולא אמר דוד ידעתי שיש לצדיקים חלק לעוה"ב ואיני יודע אם יש לי חלק ביניהם. וע"כ לריך חמיד להתעורר את עלמו בהשיבה. וכן אח"ל במאה"כ קוה אל ה' ויושע לך ויש שטת שיטתו לך:

ואנא נזכה נא להיות חלקנו בין אלו הצדיקים ואשר הם בע"ה הג"ל חמיד והגם ש"א חטאו, וכמה"כ למען תהיה יראתי על פניכם לבלתי תחטאו, ושמעתיו סמורי ז"ל פירושו הגם שהשטרו ותהיו נקים מחטא ותהיו בגדר זה לבלתי תחטאו, אעפ"כ תהיה יראתי חמיד על פניכם. אמ"ו וברוך ה' לעולם או"א:

פרקי

דברי חכמים כדרבנות, אשר הם מעט הכמות ורב האיכות, ובהדרבן הזה שהוא מכניע את ההכמה ומורה לה בינה להביא חיים לעולם, והרי כמותו מעט ואיכותו רב. וכמסמרות נמועים שאינו נראה מהמסמר כ"א מעט ורובו גנוז ואדם יכול להלות בה כל הפציו של עניני חיים. וכך הם דברי חז"ל, בעלי אסופות, אשר ע"י אסיפתם יחד שרתה רוח"ק עליהם וכווננו סמה שקיבלו כאז"א חלקו במינו ע"י משה רבינו, וזהו מרועה אחד ניתנו. על כן אמרתי להביא מנחת אמרים מדברי חז"ל סבל הנקמץ ועולה לכאן, למען להלהיב לבות אחינו יראו ענינים וישמחו בכל עניני המדות טובות המזכרים כאן, וישמע חכם ויוסף לקח טוב כמאה"כ קחו מוסרי ואל כסף:

נחתי לפניכם וכו'. (יחזקאל קז) :
ש"ס (מזמור ד) רי"א בו"ד כשנצרך לפטרנו אינו בא אליו פתאום אלא הולך ועומד על פתח ביתו וקורא לעבדו ומבקש ממנו שיודיע לאדונו הנה פלוני עומד בחוץ ומבקש רשות סמך לבוא ולכנוס אליך. אבל הקב"ה אינו כן אדם בצרה אינו קורא למיכאל ולגבריאל אלא קורא מיד להקב"ה והוא עונה אורו שנאמר כל אשר יקרא בשם ה' ימלט. א"ר אלכסנדרו עובדא הוי בחד ארכין והוי דאין למסיס חד א"ל מה שמך א"ל אלכסנדרו וא"ל שמך כשמי אלכסנדרו ופנייה לאלכסנדריא. ומה מי ששמו כשם ב"ו כך הוא מי ששמו כשם הקב"ה על אחת כמה וכמה:

ש"ס ב"ו יש לו פטרון וכשהוא מטריחו ביותר מתרעם ועוובי אבל הקב"ה כל מה שישראל מטריחין עליו מקבל ברחון כד"א השלך על ה' יהבך. ב"ו באו עליו רוצחי והודיע לפטרנו עד שפטרנו בא וכבר חרבם בא ב"ו. אבל אצל הקב"ה ויצילו מתרב פרעה, שכבר היתה על צוארו וניצל מסנה, וכן נאמר ויועק יהושפט וגו' ויסיתם א' ממנו, מכאן שלא הו' חסר כ"א התות הראש. ב"ו אם הוא עני אין קרובו מודה בו. ואלו הקב"ה כשישראל בירידה וענייה קוראם אחי ורעי. בו"ד יש לו בן בית פעם ראשונה הוא נכנס אצלו ומושיבו על הסמה, שני' על הכסא, שלישית על הספסל, רביעית היא אוסר

הנה אהבת הקב"ה לישראל מצינו בחז"ל (שוח"ט מ"א) על מאה"כ (תסילים פד) כי שמש ומגן ה' אלהים, יכול אם כמו השמש והלא היא קופחת ג"כ, ת"ל ומגן שלא יקפחנו, אם כמו מגן והלא עדיין חסר בו רוח רביעית, ת"ל כצנה רצון העמרו. ד"א שמש ומגן נדרש על אברהם אנכי מגן לך וכה ספני שהלך בתמימות, וכמו כן הוא לכל ההולך בתמימות, שנאמר לא ימנע טוב להולכים בתמים:

ש"ס לעתיד יקמרונו עובדי גלולים על בני"ל לפני הקב"ה ויאמרו גם בב"י נמצאים עובדי עבודה כוכבים ומזלות ומגלי עריות וזפיכות דמים. ומשיב אליהן הקב"ה אלו ואלו ידרו לניהנם ויבאו לשם עם אליהן ועצביהן, שנאמר כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו, והאומות הע"ז שאלהיהן אילולים ישרפו באש עם עובדיהם. אבל בני"ל יבואי אלהיהם עמהם אשר הוא אש אוכלה ז"גן עליהם על בני"ל. ר' ראובן בשם ר"ח אלכסל מקרא כתוב אי אפשר לאומרו דכתיב כי באש ה' נשפט שופט לא נאמר כי אם נשפט וזהו שאמר דוד גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי:

ש"ס (מזמור ג) כתיב (דניאל ט) כי לה' אלהינו הרחמים והסליחות כי מרדנו בו. בעגל מדבר י"ג עגלים עשו בני"ל א' לכל שבט ושכט ועברום ואעפ"כ לא מנע הקב"ה את המן מהם, וכד"א ולחמי אשר

אומר כמה כפסל דחוק עלי פלוני מטריחני
 וכל מה שבנ"י דוחקין ומטריחים ובאים
 למקום הפלתו ומהפלים שמחה הוא לפניו
 שנאמר בה' א' בכל קראנו אליו (דברים ד') :
 ד) אומר ר' לוי מן הארץ עד הרקיע
 מהלך ח"ק שנה, ועביו של רקיע
 מהלך ח"ק שנה, וכן בין כל רקיע ורקיע,
 ולמעלה מרקיע העליונה שלפי החיות, וגם
 שלפי החיות כנגד כולן, שוקיין כנגד כולן,
 וכן עד ראשי החיות וכסא הכבוד עליהן
 נגד כל כולן, ואדם אחד, עומר בביהכנ"ס
 אחורי עמוד אחד ולוחש בתפלתו לפני
 הקב"ה והוא מאזין, שנאמר בכל קראנו
 אליו, ואיוו אומה שהיא מעכבת על אלהיה
 כישראל, יתברך שמו של מכה"מ הקב"ה
 שהוא משלים וגומר עם ישראל מה שהם
 עושים. מלך ב"ו אם רוצה לנזור דבר

ביום צרה אחלצך ותכבדני, ואומר יקראני
 ואענהו, ואומר והיה מרם יקראו ואני אענה.
 למנצח, זכרו למי שמנצח סברותיו עני
 אלהי צדקי. אומר ר' אחא אומר דוד הלא
 אלהי אתה ועליך לצדקני, ורבנן אמרו אמרו
 ישראל רבש"ע אם אין בנו זכות עשה אחת
 עמנו צדקה :

סנקלימיו מוחין בידו, ואם כבר גזר או
 סנקלימיו מוכרחין לקיימן, אבל הוא בעצמו
 אם רוצה סבטלו. אבל הקב"ה מה שכנהדרין
 נזדין הוא מקיים. סנהדרין אומרים אימתי
 יהי ר"ה יום ב' או ג', מיד אומר הקב"ה
 למלאכי השרת לכו ראו בין התחתונים
 סנהדרי אימתי קבעו, וכאשר הם משיבים כי
 ביום פלוני קבעו וגמרו, מיד הקב"ה נ"כ
 קובע ויושב לרון עולמו באותו יום שגמרו
 הסנהדרין, ולכה שנאמר כי הוק לישראל הוא
 משפט לאלהי יעקב, הוד"א אקרא לאלהים
 עליון לאל גומר עלי, שהוא מסכים לדעתן של
 ישראל, יום תרועה יהיה לכם ולא נאמר לי
 וכן נאמר אשר תקראו אהם, אתם כתיב בין
 בזמנו בין שלא בזמנו אין לי מועדים אלא
 אלו :

הנא בשם ר' אחא בר יעקב כתיב מקוה
 ישראל ה' הקב"ה משהר את ישראל
 כמו מקוה והלא הרוצה להטהר הוא צריך
 לילך למקוה. אבל הקב"ה אומר לך והתפלל
 בביהכנ"ס. ואם אינך יכול לילך, התפלל
 בביתך, ואם גם זה אינך יכול, התפלל על
 מטתך, ואם ג"ז אינך יכול הרהר בלבך.
 שנאמר אמרו בלבבכם על משכבכם והזמנו
 סלה :

סנהדרי אימתי קבעו, וכאשר הם משיבים כי
 ביום פלוני קבעו וגמרו, מיד הקב"ה נ"כ
 קובע ויושב לרון עולמו באותו יום שגמרו
 הסנהדרין, ולכה שנאמר כי הוק לישראל הוא
 משפט לאלהי יעקב, הוד"א אקרא לאלהים
 עליון לאל גומר עלי, שהוא מסכים לדעתן של
 ישראל, יום תרועה יהיה לכם ולא נאמר לי
 וכן נאמר אשר תקראו אהם, אתם כתיב בין
 בזמנו בין שלא בזמנו אין לי מועדים אלא
 אלו :

הנא בשם ר' אחא בר יעקב כתיב מקוה
 ישראל ה' הקב"ה משהר את ישראל
 כמו מקוה והלא הרוצה להטהר הוא צריך
 לילך למקוה. אבל הקב"ה אומר לך והתפלל
 בביהכנ"ס. ואם אינך יכול לילך, התפלל
 בביתך, ואם גם זה אינך יכול, התפלל על
 מטתך, ואם ג"ז אינך יכול הרהר בלבך.
 שנאמר אמרו בלבבכם על משכבכם והזמנו
 סלה :

סנהדרי אימתי קבעו, וכאשר הם משיבים כי
 ביום פלוני קבעו וגמרו, מיד הקב"ה נ"כ
 קובע ויושב לרון עולמו באותו יום שגמרו
 הסנהדרין, ולכה שנאמר כי הוק לישראל הוא
 משפט לאלהי יעקב, הוד"א אקרא לאלהים
 עליון לאל גומר עלי, שהוא מסכים לדעתן של
 ישראל, יום תרועה יהיה לכם ולא נאמר לי
 וכן נאמר אשר תקראו אהם, אתם כתיב בין
 בזמנו בין שלא בזמנו אין לי מועדים אלא
 אלו :

הנא בשם ר' אחא בר יעקב כתיב מקוה
 ישראל ה' הקב"ה משהר את ישראל
 כמו מקוה והלא הרוצה להטהר הוא צריך
 לילך למקוה. אבל הקב"ה אומר לך והתפלל
 בביהכנ"ס. ואם אינך יכול לילך, התפלל
 בביתך, ואם גם זה אינך יכול, התפלל על
 מטתך, ואם ג"ז אינך יכול הרהר בלבך.
 שנאמר אמרו בלבבכם על משכבכם והזמנו
 סלה :

סנהדרי אימתי קבעו, וכאשר הם משיבים כי
 ביום פלוני קבעו וגמרו, מיד הקב"ה נ"כ
 קובע ויושב לרון עולמו באותו יום שגמרו
 הסנהדרין, ולכה שנאמר כי הוק לישראל הוא
 משפט לאלהי יעקב, הוד"א אקרא לאלהים
 עליון לאל גומר עלי, שהוא מסכים לדעתן של
 ישראל, יום תרועה יהיה לכם ולא נאמר לי
 וכן נאמר אשר תקראו אהם, אתם כתיב בין
 בזמנו בין שלא בזמנו אין לי מועדים אלא
 אלו :

הנא בשם ר' אחא בר יעקב כתיב מקוה
 ישראל ה' הקב"ה משהר את ישראל
 כמו מקוה והלא הרוצה להטהר הוא צריך
 לילך למקוה. אבל הקב"ה אומר לך והתפלל
 בביהכנ"ס. ואם אינך יכול לילך, התפלל
 בביתך, ואם גם זה אינך יכול, התפלל על
 מטתך, ואם ג"ז אינך יכול הרהר בלבך.
 שנאמר אמרו בלבבכם על משכבכם והזמנו
 סלה :

סנהדרי אימתי קבעו, וכאשר הם משיבים כי
 ביום פלוני קבעו וגמרו, מיד הקב"ה נ"כ
 קובע ויושב לרון עולמו באותו יום שגמרו
 הסנהדרין, ולכה שנאמר כי הוק לישראל הוא
 משפט לאלהי יעקב, הוד"א אקרא לאלהים
 עליון לאל גומר עלי, שהוא מסכים לדעתן של
 ישראל, יום תרועה יהיה לכם ולא נאמר לי
 וכן נאמר אשר תקראו אהם, אתם כתיב בין
 בזמנו בין שלא בזמנו אין לי מועדים אלא
 אלו :

הנא בשם ר' אחא בר יעקב כתיב מקוה
 ישראל ה' הקב"ה משהר את ישראל
 כמו מקוה והלא הרוצה להטהר הוא צריך
 לילך למקוה. אבל הקב"ה אומר לך והתפלל
 בביהכנ"ס. ואם אינך יכול לילך, התפלל
 בביתך, ואם גם זה אינך יכול, התפלל על
 מטתך, ואם ג"ז אינך יכול הרהר בלבך.
 שנאמר אמרו בלבבכם על משכבכם והזמנו
 סלה :

נפשו כי הפץ בכת יעקב, ר' אבא בר אלישע
 מסיף עוד ריזין באהב' ובדיבור, זיהב' אהבה
 אהבם אמר ה', דיבור דברו על לב ירושלים,
 וכן אתה מוצא באותו רשע ויהב את
 הנערה וידבר על לב הנערה:

ז (מזמור כה) כתיב אלהי נך
 בטחתי מעשה באבסניא שבא
 לעיר המלך בלילה ולן בחוץ מצאוהו שומרי
 המלך והתחילו להכות אותו א"ל אל חבוני
 שמבני בית המלך אני, המהנינו לו עד הבוקר
 והוליכוהו לפני המלך, א"ל מכיר אתה אוהי,
 א"ל לאו א"ל והיאך אתה בן ביתי א"ל
 איני מב"ב אלא במחתי נך בחסדך, א"ל
 המלך הואיל וכי במח הניחו לו, כך אמר
 דוד אלהי נך במחתי ובשבול נך אל יעלצו
 אויבי לי וכו', ר"פ אמר אמר דוד רבש"ע
 בשעה שאני עומד בהפלה לפניך אל תהי
 הפלתי מאוסה לפניך מפני שענייהם של
 ישראל תלויות בי ועיני תלויות נך ואלו
 שמעת הפלתי כאלו שמעת הפלתם, וכן
 כשהציבור מתענין שליח ציבור יורד לפני
 התיבה עיני הציבור תלויות בו והוא עיני
 תלויות בהקב"ה והוא שומע הפלתם, לנך
 נאמר גם כל קויד לא יבושו.

ח **מכילתא פ' בא** (פיר' ד) כתי' מפני עסקך
 אשר פריה את מוצא כ"ו

שישראל מישועבדים שכינה כביכול משועבדת
 עמהם שנאמר ויראו את אלהי ישראל וכו'
 לבנת הספיר, וכשנגאלו ונגאל עמהם מהו
 אומר וכעצם השמים למהר. צרת יחיד
 בנין שנאמר יקראני ואענהו עמו אנכי בצרה,
 ואומר ויהי ה' את יוסף ויט אליו חסד.
 ואומר מפני עסקך אשר פדית ממצרים נוי
 ואלהיו :

ט (חולין ל"ח) חביבין ישראל יותר ממלאכי
 השרת שישדאל אומרים שירה
 בכל שעה ומלאכי השרת אין אומרים אלא
 פעם אחת ביום ואמרי לה פעם אחת בשבת
 ואמרי לה פעם אחת בחדש ואמרי לה פעם
 אחת בשנה ואמרי לה פעם אחת בשבוע

ואמרי לה פעם א' ביובל ואמרי לה פעם א'
 בעולם, וישראל מזכירין את השם אחר ב' חבו'
 שנא' שמע ישראל ה' ומלאה"ש אחר ג' חיבות
 ק' ק' ק' ה' צבאות ואין מלאה"ש אומרים שירה
 למעלה עד שיאמרו ישראל למטה שנאמר
 ברוך יחד כוכבי נקר אלו ישראל והרר ויריעו
 כל בני אלהים :

י (פרשת קדושים) למלאכים נחן
 קדושה אחת ובנאמר קדישין
 שאלתא ולישראל שתי קדושות. שנאמר
 והתקדשתם והייתם קדושים משל לבני
 המדינה שעשו שלש עמדות למלך, מה עשה
 נתן עמרה אחת בראשו, ושנים נתן בראש
 בניו, כך מלאכי השרת מכתירין שלש עמדות
 ק' ק' ק' מה הקב"ה עושה נותן אחת בראשו
 כי קדוש אני חרא ושתיים בראש בניו ישראל
 דכתיב והתקדשתם והייתם קדושים תרתי.

כ **במקתא** רבתי (הונא בילקום ישעי' כתי'
 ואומר אוי לי כי נדסתי ראה
 מלאה"ש מקלסין לפני הקדוש ב"ה והוא לא
 שיתף א"ע עמהם, התחיל מצייר על הדבר כי
 איש טמא שפתים אנכי שאלו שתפתי קלוסי
 עמהם הייתי חי וקיס לעולם כמותם ואיך
 היתה לי שרוממתי. ועד שעומד ומשתוכס
 על הרבר הוציא דבר יתר מפיו וכתוך עם
 טמא שפתים אנכי יושב. א"ל הקב"ה על
 שאמרת טמא שפתים אנכי שרא לך שאהה
 שליט בעצמך, טמא בבני היית שליט שאמרת
 וכתוך עם טמא שפתים אנכי יושב, מיד
 נפל את שלו ויעף אלי אחד מהשרפים
 ובידו רצפה, נחלת אינו כתיב אלא רצפה,
 אמר רשב"ג רצוף פה שאמר דלמורא על
 בני, וכן אומר אל גנת אגוז ירדתי, האגוז
 הוה הוא חלק, מי שאינו אומן לעלות בו
 מיד הוא נופל צריך לשמור שלא יפול
 טמא, כך הוא כל מי שמשרת את ישראל
 צריך ליהדר שלא יפול את שלו מהחח
 ידהם, וכגון משה וישעיה ואלהיו, משה אמר
 שמעו נא הכורים ונאמר לו לכן לא תביאו
 הקהל הזה. ישעיה אמר וכתוך עם טמא
 שפתים

שפתים נאמר לו ובירו רצפה רצון פה. ולבסוף ננסר ע"י מנשה וכיון שהניע לפיו מת. ואליהו אמר כי עובד בריחך ישראל נאמר לו ואת אלישע בן שפט המשח לנביא התחיתך. ובירו רצפה במלקחים לקח, להודיעך כחן של צדיקים, הקדוש ב"ה אמר למלאך ליקח גחלת מעל גבי המזבח וליתן ע"פ הנביא, ונטל המלאך להגחלת במלקחים ונכה והשליך אותה, ונטל עוד מלקחת אחרת ונטל הגחלת בשתייהם ונתנו לגחלת בשפתיו של ישעיה ולא נכוה, וכן הוא אומר כי רב מאוד מחנהו, אלו מלאכים, ועצום עישי דברו, אלו צדיקים שהם קשים ועצומים מהמלאכים, וכן משה גער באש ושקעה שנאמר ותשקע האש אמר הקב"ה לישעיה הנה ננע זה על שפתך ובר עונך והצאתך תכופר, כיון שראה ישעיה בן התחיל לצדיק את ישראל ובמלמד עליהם סניגוריא, וכה שנתנבא נחמות על ישראל יותר מכל הנביאים, ולא עוד אלא נחמות כפולות שוש איש, התעוררי התעוררי, עורי עורי, אנכי אנכי, נחמו נחמו עמי. ובתרא. אמרתו לו בני מפני שישעיה קיבל עליו תמיד עול מלכות שמים בשמחה לכך זכה להתנבאות ישועות ונחמות יותר מכל הנביאים:

(י) **ויקד** (פ"א) והנחומא תשא דבר אל בני ר' יודן בשם רשב"ג משל למלך שהיה לו מלבוש אפיקרוסין והיה מצוה את עבדו עליו תמיד וא"ל קפלו ונערו ותן רעתך עליו. א"ל עבדו אדוני המלך מכל מלבושך א"ל מצוה אותי כ"א על האפוקרוסין הוא א"ל מפני שהוא דבק בבשרי כך אמר משה לפני הקב"ה מהשבעים אומות שלך אי אתה מצוה אלא על בני ואל בני האמר, ואל בני הדבר. אמור אל בני. דבר אל בני, א"ל מפני שהם רכוקים כי, כי כאשר ידבק האזור אל מתני איש כן הרבתי אלי ונז' :

שם א"ר יודן בוא וראה כמה חיבב הקב"ה את ישראל שהוא מוכירם ה' פעמים במסוק אחד הה"ד ואתנה את הלויים נתונים ונז'. הני רשב"ג משל למלך שמסר

(ח) **כתוב** כי כאשר ידבק האזור וכו', אמר הקב"ה אינני כמלך בונה, מלך בונה אין רשות לאדם לקרוא א"ע בשמו של מלך וללבוש עמרה שלו ולרכוב על סוס ולהשתמש בשרביטו, ומשה נקרא בשם הקב"ה. נתחית אלהים לפרעה, ונשתמש בשרביטו ומטה האלהים בידו. וא"ל רכב על סוסו. נאמר דרכו בסופה וסערה, ונאמר ויעל אליהו בסערה השמימה. ואצל מלך המשיח כתיב ה' ראו עמרת פו, ובני שלמה כתיב וישב שלמה על כסא ה' למלך וכן הוא אומר גבי בני אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כולכם, נקרא הקב"ה קדוש וקראן קדושים קדושים תהיו כי קדוש אני ה', וכתיב אצל מלך המשיח וזה שמו אשר יקראו לו צדקנו, וכן טצינו בירושלים ושם העיר מיום ה' שמה, לבוש הקב"ה הוא עו שג' עוז התאזר, ונאמר בישראל עורי לבשי עוון:

(ז) **שם** כל שם חביב שנקרא להקב"ה. באורו השם קרא את ישראל. נקרא אלהים, וקרא לישראל אלהים אני אמרתי אלהים אתם, נקרא חכם חכם לב ואמין בת וקרא לישראל עם חכם ונבון, נקרא דוד דודי צח ואדום, וקרא לישראל דודים אכלו רעים שתו ושכרו דודים, נקרא בתור בחור כארזים, וקרא לישראל בתורים שנאמר וכן בחר ה' אלהיך, נקרא חסיד כי חסיד אני נאום ה', וקרא לישראל חסידים שנאמר אספו לי חסידים, נקרא קדוש, ונקראו ישראל קדושים קדושים תהיו כי קדוש אני ה', וכן לעתיד כל אחד

אחד ואחד יאמר לו קדוש, שנא' והיה הנשאר כציון כו' קדוש יאמר לו. מצילין הויק הספר עם הספר כשבת מפני השרפה, התיק למה וכו' ד"ת כתובים בתוכו, אלא מפני שנרבק לספר זכה להנצל עמו, אמר שלמה הולך את חכמים יחכם אוי להם לרשעים ולדובקיהם ואשריהם לצדיקים ולדובקיהם, דור המבול מה כתיב בהם וימח את כל היקום, אם אדם חטא בהמות וחיות ועופות למה, אלא אוי להם לרשעים ולדובקיהם, וכן אתה מוצא אצל קרח שרץ ראשי סנהדראות וגם ממנו, נאבדו מה כתיב בנח ויזכור אלהים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אם נח זכה בהמה וחיה מה זכו, ראה בחמו"ע מה כתיב וסרבליהון לא שנו, מפני מה אלא בשביל שנרבקו בהון, ומה המלבושים הדבוקים לצדיקים ירדו לאש ולא ניווקו, ישראל שהיו דבוקים להקב"ה צדיקו של עולם שהוא חי וקים שנאמר ואתם הדבקים בה' עמכו"כ שינצלו מדינה של גיהנם, ונאמר כי תעבור במים אתך אני וגו' כי תלך כמו אש לא תכוה :

ג) כתיב ע"כ המו מעי לו, כשישראל מוכרין להקב"ה מעיהם הומי' לו, שנאמר אוכרה אלהים ואהמיה, דרוי שלח ידו מן החור ומעי המו עליו, וכשהקב"ה מוכיר את ב"י מעיו הומים עליהם שנאמר כי מדי דברי בני זכור אזכרנו עוד ע"כ המו מעי לו (שוח"ט וילקוט ירמיה) :

ובוזה"ק אלו הוו ידעי בני נשא מגודל רחימותא דרחים מארייהו לבני ישראל הוו שאגין כארי' והוו טרימין לבושייהו והוו רדפי אבתרי' :

ובאשר שלחי' למשה ריימר לבני' א"ל הוי מדיע להו רחימותא דרחימנא להו ולאבהתי' ולבנין ובמלין אילין תהיה לי שליחא מהימנא לאמשבא לבהון אבהראי :

כתיב מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה אם יתן איש ואפילו יתן המשמין את כל הון דעלמא עבור מצוה א' של ב"י בוו יבוו לו (רע"מ פתח רני א) :

וכתיב גם אלה תשכחנה ואנכי מה שקבלו בני' בהר סיני לא אשכחך לעולם :

ואף ג"ו בהיותם וכו' לכלותם, לכלתם כתיב, משל למלך ממרוניהא בשוקי דבורסקי והמלך מגודל רחימותו אלי' אמ'דמי עלי בשוקי דבוסקי וזהו לכלתם ככלה חביבה היא עלי :

יד) ישהי' צאיני' וראיני' וכו' שעמרה לו אמר א"ר יצחק חורנו על כל המקרא ולא מצאנו שבת שבע עשהה עטרה לשלמה בנה. רשב"י שאל לר' ישמעאל בר' יוסי אפשר ששמעת מאביך מהו בעמרה וכו' א"ל כך אמר אבא משל למלך שהיה לו בת יחידה והיה אוהבה ביותר לא זו מחבבה עד שקרא איתה בתי שנאמר שמעי בת וראי ולא זו מחבבה עד שקרא אחותי שנא' אחותי רעיתי ולא זו מחבב' עד שקרא אותה אבי שנא' שמעו אלי עמי ולאמי כתיב עמד רשב"י על רגליו ונשקו על ראשו ואמר אלמלא באתי לעולם אלא לשמוע דבר זה דיי :

טו) ירושלמי (ר"ה פ"א ה"ג) א"ר סימון כתיב רבות עשית אתה ה' אלהי נפלאותיך ומחשבותיך, לשעבר רבות עשית מיכן ואילך נפלאותיך ומחשבותיך אלינו א"ר לוי למלך שהיה לו אירלוגין כיון שעמד בנו מסרה לו. והיה לו שומירה וטבעת וכלי נגרות ואצרות ונרחק של רפואות כיון שעמד בנו מסרה לו ופי' ארלוגין כלי מחזה המודיע את כל עמי השנה. ושומירה הוא הסוכה שעושה נוסח הכרס במקום גבוה, ופי"ו רואה ושומר את כל הכרס, וטבעת אשר בה חותם את כל גזירותיו ופיקודיו וכל הבטחותיו ועם הטבעת הזה הוא מנהיג כל מדינותיו, וכלי נגרותו אשר בהם צנה את כל מדינותיו, ונרחק של רפואות שכלל בו כל הרפואות שבגולם ואולרות המעשירות בכל מיני עושר שבגולם ואח כולם מסר הקב"ה לישראל מפני שהם בניו, האירלוגין וכו' קביעת המומדים והחדשי' וכלל צוה שיהיה בהם שנים טובות לברכה. ואפילו אם נגזרו לרעה ישראל מהספן אהון לטובה. שומירה שפי' ישראל נשמרו העולם וברחיו. וטבעת שהלדיקים יבני' ומגזר חומר

אומר ויקם לך. וכלי נגרות אלו הנסים שכ"י
 הם משנים את הטבעיות ונעשה להם נסים
 גדולים. ונרתק של רפואות שמעמורים לה'
 והוא שומע ועונה וזולח רפואה ע"י תפלתם.
 ואזירות המלך אלו לדיקים שבידם לזכות לב"א,
 כן בעשירות עוה"ז והן בעשירות עוה"ב.
 ובהטבעה הזה נכלל מה שנתן השי"ת את שמו
 בתוך עם ישראל, שזה טבעת חותמו אשר
 שיקף שמו בהם בכדי שתקיימו, ולעמיד יגאלו
 פ"י עם זה וחס"כ אשריך ישראל מי כבוד
 עם נושע בה'. ופ"י שגם עם הויה עם הד'
 אלויות ועם הכולל גימטריא א"ל, והוא אשריך
 ישראל מה שקרא ה' שמך ישראל וחתם שמו
 בשמך, ומי כבוד עם נושע בה' ר"ל פ"י השם
 הויה המרומז כך בשמך, אשר מנן עורך, כמו
 שאמר ה' לאברהם אנכי מנן לך, מנן גימטריא
 ג"פ א"ל שזה בעוה"ז, ובעולם המולות שמסנה
 מזלו, ובעולם הזה אשר עין לא ראתה, ואשר
 חרב גאותך. הנגלה והגדולה שנתן לך השי"ת
 הוא הליך לחרב. וכאשר יבוא העת על ידי
 המרח הזה ויכחשו אויבך לך ואתה על במוסמו
 תדרוך. והנה ע"ד טעם בני"ן אין עוד להאריך
 בזה. כי אחר הכודעה הזאת תרשום למעלה
 כן אלה קלות דברי חיבה יתורה נודעת לנו
 איך להקב"ה חובב ומחבב את עמו בני"י.
 ואם הקב"ה מקלסן מי מנגן. הוא משבחן מי
 יאמר עליהם דופי ח"ו אלא זאת נאמר כמו
 שנאמר כי האדם יראה לעינים וה' יראה
 ללבב. אשר על כן אין אמתו מבינים אמת
 מרבוף רבנות גדול יוקר עמו בני"י, והגם
 שנמלא ביניהם ג"כ חופאים. מ"מ השורש
 שלהם הפנימית קיימת ומוכינה לתשובה ולהס"ג,
 ועליהם נאמר לכל יפול צור ארץ ולכל ירח
 ממנו נדם. ובכל זה נביא עוד כהן איזה מחו"ל
 המעידים על כח הדיקים ובעלי תשובה וגדול
 אהבת בני"י למקום:

ה) בתיב סוגה בשישנים. אלו ישראל
 נושא אדם אשה בן עשרים או
 שלשים משמיצא כל יציאותיו אומרת לו
 כשושנה אדומה ראיתי והוא פורש סמנה
 מיד מי גרם לו ואיזה כותל ביניהם איזה

סייג ואיזה נחש נשכו ומי עקצו אלא אלו
 דברי תורה שהן רכין כששונה שכתוב בה
 ואל אשה בנדת מיטאתה לא הקרב. וכן
 כשהוא רעב והיה תמחוי בשר לפניו א"ל
 הרי חלב נפל בתוכי אינו איכלו ומי עקצו ומי
 נשכו אלא סוגה בשישנים (שה"ש פ"ז ס"ו):
ב) תדב"א יולאי מצרים נתקבצו וישבו
 מצו"א היתה ביניהם שהיו מלין
 את בניהם במצרים א"ל המצרים למה המולו
 והיו הם כפני מצרים ועי"ז הוקל העבודה
 כסם משיבין ישראל שמה שבהו אכותינו את
 אלהיהם שבשמים שישבחו בניהם אתריהם.
 א"ל והלא אחר שעה אנו מושליכים אותם
 לים, משיבין ישראל אנו עלינו לקיים מצות
 אלהינו ונימול אותם, ואח"כ עשו מה שאתם
 רוצים. אבל רעו של עשו אינו כן כיון שמת
 יצחק במלו את המילה, כשל למלך שצוה
 דבר לאוהבו וזהו שנתן לו כהרו שישים
 אוהבו בראשו וכו', והלך ומצא לבנו של אוהבו
 שהבחר מושלך באשפה הלך לאחוריו בקצפת
 גדול שנאמר ה' בצאתך משעיר. למה
 נמשלו האומות והרשעים לאחר שמצא כמות
 הכניסה לעיר והכריזו מי אבד, אמרו בני
 העיר אין צדיק כמותו, מה עשו המליכו
 אותו עליהם מה עשה הלך והפך את כל
 העיר ולכך נדמו הרשעים. עשו הוריד שתי
 דמעות לפני אביו ונתן לו הר שיעיר שאין
 גשמי ברכה נפסקת משם לעולם, וירבעם
 דיבר רחת דבר אחר טוב ניתן לו עשרת
 השבטים וכו', אליפו התמני בעת ששאלו
 עמלק וא"ל אבא מי יורש העוה"ז והעוה"ב
 היה לו לאמר הן הם בני ישראל אלא צא
 וחפור להם בארזה והתקן לפניהם הדרבים
 מה יהיה חלקך עם הפחותים שבהם והבוא
 לעוה"ב, הוא לא עשה כן אלא פקד עליו
 להחריב את כל העולם, שנא' ויבוא עמלק א"ל
 הקב"ה אני יצרתך אחר ע' לשונות ועכשיו
 תהיה ראש לפורענות לכל יורדי ינהם שב'
 ראשית ניום עמלק ואומר כי סחה אסחתה
ג) וירח את ריח בנדין ויברכהו, ריח בני:
 קרי ב"י ריח בוגרין, כגון יום משיח
 ויקום

לפיכך אמר בלעם בני אדם שעושים כמה מצות בעפר מי יכול לקללן הוי מי מנה כו': (ה) **יְהִי־עֲרֵךְ** (פ"א ס"ג) כתיב ע"כ עלמות אהבוך. אלו בעלי תשובה דבר

אחר אלו דורות של גזרות השמר שמסרו נפשם למיתה על קדושת שמו של הקב"ה מפני מה אתה יוצא ליהרג על שנמלתי לולב על שמלתי את בני על שלבשתי תפילין וזשה"כ כי עליך הורגנו כל היום: הביאני הסלך חריו, אמרו ישראל כך אנו שמחים מכל מתנות שנתת, לנו משל למלך שאמר לאשתו אי אפשרי כך הרי כל שלי לפניך מול כל מה שתרצי וכל כלי טוב שאתה יודעת קחי וצאי לבית אביך, מה עשתה האכילתו והשקתו ואמרה לעבדיה מלו אותו במטחו והולכיכוו לבית אבא, כיון שניער משנתו אמר מי הביאני לכאן אמרה לו אתה שכך אמרת לי ברור לך הטוב והיפה ולכי לבית אביך, נסתכלתי בכל קנייך ולא מצאתי כלי חסדה יפה מסך, כך אמרו ישראל טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף, וכה"א ה' מנת חלקי וגורלי ואימתי אנו שמחים כשיעלו הגלויות והשבינה כראשם, כד"א ויעבור מלכם לפניהם וה' כראשם:

(ו) **יְהִי־עֲרֵךְ** (סס סס"ג) הנך יפה רעייתו הנך יפה עיניך ויניג,

אלו סנהדרין שב"י הולכים אחריהם כמו שגזורים ואומרים סהור מותר מסא אסור כמו שכל הגוף הולך אחרי העינים. ד"א כל העופות כשהם נשחטים הם מפרכסין אבל היונה פושטת צוארה. כך אינם נותנים נפשם על הקב"ה אלא ישראל. ד"א מה יונה חסה אף ישראל הם תמימים להקב"ה שקבלו את כל התורה כולה ולא אמרו די לנו בפחות, אלא כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע, ומה היונה אפילו אדם נופל גזולי סתחתיה אינה מנחת שוככה, אף ישראל אף שחרב הבית עולים לשם, ומה היונה אינה מנחת לבן זונה כך ישראל אין מניחין להקב"ה (סס פ"ב) **בְּשׂוֹשְׁנָה** בין התוחים ר' חנינא פתר

קרא

יקום איש צרותו יוסי משיחה בשעה שאויביו בקשו לבנוס לביהמ"ק אמרו יכנוס מהם ובהם תחלה, אמרין ליוסי עול ומה דאת מפיק דירך הוא, נכנסם והוציא מנורת זהב, אמרו ליה אין דרכו של הדיוט להשתמש בזו, אלא עול תנינות ומה דאת מפיק דירך הוא ולא קיבל עליו, נתנו לו מכס שלש שנים ולא קיבל עליו אמר לא די שהבעתה לאלהי פעם א' אכעיסנו פעם ב' ומה עשו לו נחמהו בחסור של חרשים והיו מנסרים בו והי' צות וי וי שהבעתה לבוראן, יקום איש צרותו וכו' (הובא לעיל ח"ב), ד"א ריח זה בהמ"ק בניי, כריח השדה חרוב כד"א ציון שדה תחרש, אשר ברבו הר"ז בניי ומשובלל לע"ל כד"א כי שם צזה ה' את הברכה חיי' עד העול' (ב"ר פס"ה: ד) **יִרְקוּט** בלק כי מראש צורים אראנו. משל למלך שהיה מבקש לבנות היה

חופרויורד ומבקש ליתן יסודות והיה מוצא בו ביצים של מים וכן במקומות הרבה, לא עשה אלא חפר במקום אחד ומצא פמרא אמר כאן אני בונה ונותן המלוות (פי' יסודות) ובנה. כך הקב"ה היה יושב ומהבונן בדוד אנוש והמבול והפלגה אמר הרי אלו עומדין ומכעיסין אותי כיון שצפה באברהם שעתיד לעמוד אמר הרי מצאתי פמרא לבנות עליו ולייסד את העולם לכך קרא לאברהם צור שנאמר הביטו אל צור חוצבתם, וכן ישראל נקראו צורים.

סְנֵה־רֹד (לפ) א"ל הווא אפיקורוס לר"א מי כעמד ושראל נו' מאי רבותיכו, אתון נמי ערביהו בהדן, דכתיב כל העמים כאין נגדו א"ל סדידכו אסדידו עלן וכנוים לא יתחשב. **יִרְקוּט** שם מי מנה עפר כו'. אר"מ הפחות מישראל אינו עובר לו יום שאינו

עוש' את המצות ושלם' צוח כפלח הרטון רקתך שמלאים מצות כרטון כו', ההדיוט שבהדיוטים אינו טועם פרוסה עד שעושה עשר מצות כשרה וכשבא לאכול הוא פושט כידיו היסול לידים מה מעם אלא שהוא פושטן לפני הקב"ה והן מלמדין עליו סניגוריא אומר רבנו הרי עשר אצבעותי לפניך. אינם מועמות עד שיחקיימו עשר מצות בעפר

קרא כנלות מה שושנה זו שבין החוחים
 ארבע רוחות מנשבות אותה והחוחים עוקצין
 אותה אעפ"כ לבה סכוון למעלה, כך ישראל
 אף על פי שהם משועבדים בפיוס ובגולגוליות
 וויסיות לבן סכוון לשמים, שנאמר נכון לבי
 אלהים, ואמר עיני המיד אל ה' כי הוא
 יוציא מרשת רגלי :

ז) ילקוט חבקוק בשם מכילהא, האוה"ע
 עובדי האלילים כשהם בטובה הם
 מכבדין את אליליהם, וכשפורענות בא עליהם
 הם מקללין אותם, שנ' והיה כי ירעב והתקצף
 וקלל במלכו ובאלהיו, אבל אתם בני ישראל
 כשהבאתי עליכם טובה אתם נוהגים הודיה,
 וכשהבאתי עליכם יסורים אתם נוהגים הודיה,
 וכה"א כום ישועות אשא ובשם ה' אקרא

צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא :
 ח) תולדות (פס) לא מרוכסם מכל העמים ר"א
 בנו של ריהנ"א נתתי גדול' לאברה'
 ואמר ואנכי עפר ואפר. למשה ואהרן אמרו
 ונחנו מה לדור ואנכי תולעת ולא איש, אבל
 אומות הקדמונים נתתי גדולה לנמרוד אמר
 הבה נבנה לנו עיר, לפרעה מי ה' אשר
 אשמע בקולו, לסנחריב אמ' מי בכל אלהי וכו',
 לנבוכדנצר אמר אעלה על במתי עב, לחורם
 אמר אני מושב אלהים וכו' :

ט) יבמות (עח) והגבעוני' לא סבני ישראל
 המה. אמר דוד ג' סימנים
 באימה זו של ב"י, ביישנים, רחמנים, נומלי
 חסדים, ואלו גבעונים אין להם כלום מהג'
 סדות אלו ע"כ הרחיקם דוד :

שבת צדיקים

חללתם את נחלתי יכול לכל ת"ל על זקן
 הכבדת עולך :

ז) שוה"ט (מומור כו) ד' צדיקים לקו. איוב
 אברהם יהוה דוד. איוב לוקה
 וביעש אברהם לוקה ושחח עד שהשי"ת
 בעצמו א"ל די הכיתוך שנ' אני אל שדי
 די סיפוק הכיתוך. חזקיה לוקה וביקש לפני
 ה' שימור ממנו. דוד אמר הלא הרצועה
 תלויה הכני בה וכן הוא אומר אשרי הנבר
 אשר תיסרנו ית :

ז) שוה"ט (מומור כז) כתיב ויהי כשמעך
 את קול הצעדה בראשי הבכאים,
 א"י ברכיה בכאים אלו קוצים ע"ש עמו
 אנכי בצרה, פלשתים לא היו רחוקים מישראל
 כ"א ח' אמה, אמרו ב"י לדוד למה זה את
 שותקים, א"ל אם נעביר ונלך גם כן אנו
 מתחייבין למיתה, כבר נצטוונו מן השמים
 שלא לפשוט בהם יד עד שגראה ראשי
 האילנות מנענעים, ואם אנו מושימין יד בהם
 הורגין אותנו, מוטב שנמות זכאין ולא נמות
 חייבין, כיון שנתנו כפחונם בהקב"ה ותלו
 עיניהם למרום נדנדו כל האילנות, ומיד יך
 את

ח) שוה"ט (מומור א) אברהם לא היה לו
 אב שלמדו הכמה, תני רשב"י
 אושר וימן לו שתי כליותיו בשני מעינות, והיה
 נוהן לו הקב"ה על ידם מעינות נובעו' לו חכמ'
 כל הלילה, שנאמר אף לילות יסרוני כליותי,
 ונאמר עליו והיה כעץ שתול ששתלו בא"י.
 ד"א ששתלו בגן עדן. שם אמרין כרייתא
 על מאן קאים עלמא על תלהא עמודי, אמרי
 לה אלו האבות, ואמרי לה אלו חגניה מישאל
 ועזריה, וא"ל אילין תלתא בני קרח :

ש"ס (ממ"ז) אר"פ אם בקשו אבו' העול' שהתא
 דירתן למעל' יכולים היו ואעפ"כ לא נקראו
 קדושי' עד שניהנו בארץ ונסתם הגולל בפניה':
 לא נבראו צדיקים אלא בשביל גאולה של
 ישראל: ספרי (בהעלות') כתי' לך ואספ' את זקני
 ישראל בכל מקום אתה מוצא שהקב"ה חולק
 כבוד לזקנים רשב"י אומר מנין שלעתיד לבוא
 חולק כבוד לזקנים שנ' והפרה הלכנה ובושה
 החמה וגו' נגד מלכיו לא נאמר אלא ונגד
 זקניו כבוד והלא דברים אלו ק"ו לכו"ר
 שהוא צדיך לחלק כבוד לזקנים וכן אתה
 מוצא שהקב"ה מצטער על זקן אחד כנגד
 כל ישראל שנאמר הנה קצפתי על עמי

ישראל לפני הקב"ה לפניו צדיקים .
אכל עכשיו בעונינו נאספו ממנו וכל מה
שהדורות שלנו הולכים מחשבת היא לנו
הגלות ואומר עליהם הקב"ה הר"ו לכם מה
שאתם בוטחים בשמי ואני עומד עליכם
וזה"כ ישראל נושע בה' :

אה הפלשתים , ואמר הקב"ה למלאכי השרת
ראו מה בין שאול לדוד :
ג) שם (מומו'ל) א"ר חי' בר"י אין בין צדיקי'
חיים למתים כ"א הדיבור והקב"ה
שם אותם בצרור החיים והם מקלסים אותו
שנאמר ירננו על משכבותם , שם (מל"א) אמרו

אבני מלואים

בכחך זה והושעת את ישראל בכחך זה שלמדת
זכות וסנגוריא על ישראל :

תשובה (שוח"ט מומר מה ע"ש) רחש
לבי דבר טוב אלו בני קרח
שלא היו יכולין לדבר והרתרו תשובה בלבם
וקבלם הקב"ה באהבה וזהו ג' לשונות ניצוח
שיר ירידות כנגד ג' בני קרח א"ל הקב"ה כל
או"א מהם הוא ירידות לפני והיו משה ואהרן
וכל הגדולים באין לשמוע שירתן של בני קרח :

(שוח"ט מסי"ח) **לעתיד** יהיו ישראל
עומדין בדין
ויהיראו ויבאו המלאכים ויחוקו אותם ויאמרו
להם אל תחיראו הקב"ה בן עירכם הוא כמו
שנ' ישעי' מה הוא יבנ' עירי קרוב' הוא לבני
ישראל עם קרובו אחיכם הוא למען אחי
ורעי וביותר אחיכם הוא הלא הוא אביך קניך:
צדיק והוא רע . רשע והוא טוב . שניהם
שקולים .

הפלה (שוח"ט מומר צא) אמר ר' יהושע
בן לוי מפני מה ב"י מתפללין
ולא נענין מפני שאינם יודעין בסוד שם
המפורש . אבל לעתיד הקב"ה יודעים ואז
יהיו מתפללין ונענין שנאמר יקראני ואענהו
אשגבהו כי ידע שמי :

שוח"ט (מ"ו) דברים במלים לפני התפלה
מעכבים שנאמר (תהלים יו) האזינה
תפלתי בלא שפתי מרמה :
(שם מומר י"ח) **בל** מי שנעשה לנו גם ואמר
ע"ז שירה לפני הקב"ה
זוכה ומפחל לו כל עונותיו זהו שאה"כ ואלה
דברי רוד האחרונים : ילקוט (שופטים ו') לך

ג'שלם פרק שלישי . בעוד צור ישעי . יעבור נא על פשעי וינקני מרשעי . ולו נקוה דהי'שע

חלק ד

בעניני התעוררות האדם לתורה ועבודה ותשובה

פרק ראשון

א: במסכת אבות (פרק א משנה יד) הוא היה אומר אם אין אני לי מי לי וכשאני לעצמי מה אני ואם לא עבשתי איסתי. הנה דברי התנא ששנה הוא היה אומר מורה שדבר זה היה מרגלל בפומיה בכדי שיהיה עי"ז מחשורר א"ע תמיד לעבודת ה' הרלויה, ומפני שא"ל לאדם לבוא לתכלית הטוב בלתי שישים אליו דברי מוסר אשר יהיו נוקבים את לבו ויהיו יורדים חדרי בטנו ואשר עי"ז יבוא לזרוח מעשה הטוב והתכלית שלו. והיינו מפני שהאדם מורכב בנוף וילה"ר, והשכל אשר בו הוא אינו בפועל מעלמו כ"א כוחני, משא"כ החושים שבאדם הנה דרכם להשתמש תמיד בעינינו גופני והנאות השייכים להילה"ר. וכן לב האדם שהוא ענינו מרגיש הלא יודע שענינו ההרגש שייכים ביותר להנאת הגופני והלא אשר ענינם בפועל להנאותיו הסמוכים אליו מאוד ונהנה בהרגשתו, ואולם דרכי העבודה הם רחוקים מכל הנאותיו וחשויו ולבו בהרחק גדול מאוד. ולא עוד אלא שהם סותרים ונגדיים. כי אין תורה והעבודה מושגת לאדם כי אם עי"ז כמעט לבדו והתרחקותו מכל מיטב הנאותיו שבמורגשותיו, מלורף לזה עוד כי טבע האדם מושכו להיות שובת מיניעה. ורובה מאוד במטותה. ומפני כל הטעמים הנ"ל על כן כולרך האדם מאוד שישים אליו איזו דברים מיוחדים אשר יחזיר א"ע בהם ועי"ז יקין משיגה תרומתו ההכלי וישים את כל משטרו לשבועת ה' ולתורתו, ובעבור שיש באדם כח השכחה ועי"ז יכול שגם המוסר ישכח ולא יזכר ארוחו בעת שדעתו משוקע בתאוות העולם והוא כשיכור. ע"כ עלתו בזה שיקבע בדעתו

דברים אחרים מיוחדים מאלה הטובים לפניו להזכירו תמיד בלא שינוי, ולא יבקש ענות שונות מפעם לפעם בחליפות עיניו מוסר ובהתחדשות העלות. כי פן עי"ז יבוא ויפול בכח השכחה והתרחמה ויחטט ממנו ענת מוסרו. ולכן היו דרכי התנאים והאמוראים שהיה כל אחד מיוחד וקובע אליו דברי מוסרו בפרט אחת תמיד בכדי שעי"ז לא ישכחם ויזכרם תמיד, ולזה חנן הוא היה אומר, והגם דענן המוסר אינו שייך כ"א בלב מ"מ מה שאדם אומר בפיו ומוציא לפועל על ידי זה נתעורר דעתו ולבבו ביותר. ולמדנו מה שני דברים אחת שלריך האדם להוכיח א"ע בדברים מיוחדים וקבועים כפי הכנתו בעלמו אשר הם מועילים לו ומסוגלים אליו, אשר עי"ז יתעורר דעתו ולבבו בעבודת ה'. והגם שבדלתי כל דברי מוסר מועילים. ומכל דבר פרטי יולא תועלת חדש המבואר בו ביותר מן הדברים שהם זולתו. בכל זה יש חוצ"ג בדבר מוסר מיוחד הקבוע לו בתמידות. שמפני מעלת הקביעות משיג בו כמה תועלות מה שאינו נעזר בדברי מוסר שהם זולתו שאינם קבועים בדעתו בתדירות, והתועלת שהם מדברי הקביעות אלו הן, אחת שעי"ז ניטול מן הילך המשכחה וכפי מה שביארנו לפיל. ב' כיון שכבר נפתח לבו עי"ז אלו הדברים יתכן שהם מוכנים בנקל יותר לפתוח אח"כ ג"כ את לבו בהם. ג' מה שהאדם לריך ליתר אליו איזה מדה וענין פרטי אשר בה ישחלל תמיד לקנותה ביותר, ועי"ז מדה זו הטובה יכול להוושע בכל שאר המדות שלו, כי אם ישים עינו והשתדלותו על כל המדות ביחד יכבדו הדברים אליו ביותר וחלילה שעי"ז לא ישיג מאומה

חלומה. וכמו דמין (באבות פ"ב משנה ט) יע"ש בחו"ט בשם רבינו יונה. וזהו ע"ד מאה"כ (משלי טו) טוב מעש ביראה ה' מאוצר רב ומדומה בו. ושם (טו) טוב מעש בצדקה מרוב חבואות בלא משפט. והמעלה השנית מה שלמדנו היא זאת, שהאדם לריך לפרש דברי מוסריו בפיו ואינו נעזר עם מחשבתו בלבד. כי מה שהוא מוליח אותו בפיו וכמאה"כ דברתי אל לבי הוא חו"ג מאוד אשר על ידי זה נחקקים ונוכחים בלבו ובדעתו תמיד :

ויעתה

נבוא לדברי הסנה הלל הנשיא שהיה בזמן ביהמ"ק, ידוע אלינו גדול מעלתו בחכמה ולדקות למעלה. ומעלות תלמידיו שהיו מהם כמה הראוים שיהיו נביאים וחסידים. הטיבנה עליהם כמס"ר ומהם כיהושע גדליהא ב"ב ובסוכה, ואשר ע"כ בודאי דבריו כמוסר הכללי והקבוצ אליו שהוא היה חומרס תמיד הם במעט הכמות ורב האיכות וכוללים דבריו כמה וכמה עניני מוסר היוחסים אליו ולפי דורותיו ולכל השומעים אותם ע"כ כפי שכלי הדל האחרם כמ"ד כמו דמפלי העלא מברבי. והנה עניני הזירוח והתפוררות המעיר ביותר בעת שהאדם רוצה לעסוק בענין טובת עצמו מה שמשיג אשר ע"י דבר זה כאשר ישתדל בו וישליטנו לתכליתו יגיעו עי"ז טובה גדולה, יש בזה ג' עניני זירוח. אחת במה שיראה דעתו שהוא לריך בעצמו להשתדל בזה, ואם יתרפה בעצמו וישתדל שיהיה העסק הלו ע"י זולתו יחמטט מאוד העסק והתועלת אליו, ע"כ לריך הוא בעצמו לעסוק בזה. ומכש"כ כשיראה אשר מבלגרו יתבטל העסק הטוב שלו לגמרי אזי מוכרח בודאי בעצמו לעסוק בזה. ב' כשיראה שהעסק שלו המשובלל בחכלית הטובה אליו הוא עסק שאין לו שיעור ואין לדברי העסק סוף ותכלית, אמנם כל מה שירבה לעסוק בזה בחמידות ובזרירות וחריפות גדול אזי יגיע לו יותר ויותר הטובה הנעימה בפולה ומכופלת בכל עניני הטובה הנפלאה. וסר"ז הבחינה כז' היא מעוררת אותו עוד ביותר הרבה. כי לפ"ז הגם שהיה יכול להתעורר

בעסקו ע"י כמה וכמה חכמים ריעים, כז"ו מהראוי ומחוייב עליו שהוא בעצמו לא יתרפה במלאכתו וישתדל בכל עוז כמו תמיד מפני רבת התועלת מהטובה הנדולה בהעסק החיים אשר ענינו בלא קץ וגבול, ואם יבטל ח"ע חייה שעות הלא הוא עוזב את הטובה והחיים אשר לפניו. ומכש"כ אם ילערפו שני הדברים אלו ביחד מה שבולתו אין בזה שום עור. ומה שה' בעצמו יעש' בכל אפשרותו ועדיין העסק הו' בלא סוף וגבול. ג' כשיראה אשר אותו העת אשר הוא עתה לפניו היא השעה המוללת בהשתדלות העסק הלו ביותר, ובאם שיפעל בה עתה אינו יודע אם יגיע אליו עוד עת כזאת המוללת, וגם אפשר שאח"כ לא יהיה לו עת הראוי אליו לעשות בהעסק החיים הלו כלל, וחלילה ישאר נעדר מכל העסק הלו ויתרחק עי"ז מכל החיים וכל הטוב. והסתובגות הג' היא לו לחו"ג אשר לא יסיתנו ילרו האובד את המנוחה והבטלות אשר לא ידמנו ולא ירפנו מן עסקו עתה, ובאם ילערפו כל אלה הג' ענינים בעסק אחד ידוע אליו בזירור אשר אותו העת אשר כל חייו וכל הטובות שבטולם הם תלוים בו בהעסק הנ"ל. ובאם שיבטל העסק הלא ח"ו מתקרב אליו המות וכל הרע שבטולם אזי בודאי האדם המתבונן בכל אלה עם כל כמו ישתדל ויתאמץ תמיד להיות עוסק בחידיות בכל עניני טעות ויגיעת בשר בעצמו בעסק החיים הנפלא אשר תועלתו ומלאכתו הם הכל באין סוף וקץ וגבול, ותועלתם אליו בעסקו בזה הם כ"כ חיי עונג וטובות גדולות בלא סוף, ובהתבטלו יסתפק עליו ההיפוך ח"ו בהעדר החיים והטובות ממנו ושיגיעו ההפכס, ואשר ע"כ בלי ספק ימליחשו שכלו ודעתו אשר יכריחו אותו לעסוק בזה העסק בעצמו תמיד ולא יתן לעצמו שום רפיון לנפשו בלא ספק כלום. וזהו דברי הלל אם אין אני לי מי לי. שעניני הטובה ולימוד ידיעת התורה אי אפשר שיזכה האדם בה ע"י מה שבחידיו הם יעסקו בחורס ועבודה עבורו כי הוא בעצמו מחוייב באלה ולפי מעשיו בעצמו הוא גידון חזקה. ובשאינו לעצמו. כפירוש הרע"ב שאפילו אם אעסוק בעלמי במה נחשב

נחשב הוא כנגד מה שאני מחוייב לעשות כי
 הסורה והעבודה ארוכה מארץ מדה ורחבה
 מני ים ואם לא עכשיו אימתי. כמאמר החכם
 אין איבוד בעולם כמו אבדות הזמן אשר ד"ו
 אי אפשר בחזרה. והרב פי' אם לא בימי
 בחרות אימתי שמא בימי הזקנה לא יעלה בירי.
 עוד יש לפרש ע"ד מאמר החכם. שגוי המלך
 הניהיגת על האדם והיא ניהיגה בלא זמן ידוע
 שזמנה היא תמיד בלא הפסק שאם האמר שיש
 לפטור א"ע על שעה זו א"כ תוכל לאמר תמיד
 בכל עת שעדיין יש לך שעות וזמן ותדחה עד
 לזכות יודע שהזמן מתאריך עד אחר עבור האר'
 מן העולם וא"כ לעולם לא תפטור ולא תקיים.
 אלא בודאי שכונת המלך בנאומו בלא זמן אשר
 לעולם העש' ולא תפטור ממנו אפי' שע' א'. ד'
 כיון שאפי' כשאני לעלמי מה אני מפני שהסורה
 והעבוד' הם בלא גבול. א"כ אם לא עכשיו אימתי
 שהרי בודאי קריתי בביטול שעה זו אחר
 שענין זה אינו בגבול. ה' ידוע שיש פחים
 מסוגלים ביותר. אשר באלו העמים נתקבלים
 עבודת האדם לפני ה' ביותר מצחים אחרים,
 ויש שעה מסוגלת אשר ילליח אז באותה שעה
 יותר מהמשה בכמה וכמה שנים, וע"ד
 מחז"ל כל הפסוק קוב אל ה' ויושע לך אמרו
 דפי' ויש שעה שיהיו לך. ויתכן לבאר עד"ו
 ג"כ גבי ר"א בן דורדייא שנתקבלה תשובתו
 בשעה אחת. ובכה רבי ואמר יש קונה עולמו
 בשעה אחת. והפעם בזה מה שרבי זכה מפני
 שראב"ד אחר רוב פשעיו שטעה כל ימי
 חייו לא היה כראי שיתקבל בתשובתו בשעה
 אחת. אלא מה שזכה היה מפני ששלה זכוהו
 שיזכה לשבב באותו עת רצון ולולי זאת היה
 לריך להיות נזרק כמה שנים ועד"ו זכה רבי
 שהנה לא כל אדם זוכה לזאת ודברים אלו
 הם מסודי כבשי דרחמנא. וכה"ג היה ענין
 פנחס שכיון את השעה המוגלת אליה מה
 שע"ו נתקדש שם שמים ע"י מאד ועוד
 שהכריע במעשיו שהרג לזמרי ואת כל ב"י
 הכריע לכף זכות, וע"כ נחמלה ע"ז מאד
 כמאה"כ הנני עתן לו את בריתו שלום. החת
 אשר קנא לאלהיו ויכפר על ב"י. ולכך ביקש

דוד ואני תפלתי לך ה' עת רצון. וכתיב בעת
 רצון פניתיך. ויתכן לפרש בזה מאה"כ על זאת
 יתפלל כל חסיד אל"ך לעת מנוח, וזהו מאמר
 הלל ואם לא עכשיו אימתי שמא עתה הוא
 העת רצון לפני ואוכל לזכות עתה בזה שלא
 אזכה עוד אח"כ בכמה שנים. ו' ע"ד מאה"כ
 בבקר ודע זרעך ולערב אל תנח ירך ב'
 לא תדע איזו יבשר בעיני ה'. ואפשר עתה
 יהיו מעשיך רצוים במחשבה נקיה וטהורה
 יותר מכל אשר תשיג אח"כ בכל ימי חייך.
 כי עיקר התכלית ישיג האדם כאשר יזכה
 לעשות עבודתו זך ונקי מכל שום פניות
 והנאות עלמו ולא ישנה כ"א מפני אהבתו
 להקב"ה בלבד, וכמו שהבאתו זאת בדברי
 הרמב"ם בפ"י על משניות בסוף מכות תמלאנו
 בחלק ב' סג"ל וזהו ואם לא עכשיו אימתי.
 ז' הנה עיקר העבודה נשהיה בזה ממנו בעבודת
 הלב בכל לבבו ובכל נפשו כמש"כ הרמב"ן
 בספר המטות והביאנוהו ג"כ לעיל (בח"ב).
 ועד"ז שייך ג"כ לומר ואם לא עכשיו אימתי,
 כי אינני יודע בעלמי. אם עתה רצוני בלב
 שלם ועם הארת הנפש פן אח"כ אאביר אם
 המעלה הזאת לגמרי ח"ו ואפילו אם אשיג מה
 יהיה חלילה בלא לב כלל. ח' הנה האר"
 כתב שכל יום ויום ושעה ושעה אינו דומה
 כל אחת ואחת לחברתה מיום בריאת עולם
 והלאה וכן אינו דומה אדם לאדם מיום בריאת
 אדם והלאה, ואין אדם אחד יכול לתקן מה
 שחזירו מתקן כי כל עבודת האדם הם לתקן
 יעלה ברורין ונילוות קדושות הנפולות.
 והנילוותים הם מלרופי ומוצי המדות ושייכים
 בכל הבריאה והאדם מתקן לפי שרש עולמו
 אשר הוא עומד בו. ושייך הבירור לפי השנה
 ולפי היום ולפי השעה ולפי היובל והשמטה
 כפי לירופי השם הויה המושל בו וכפי הסדרות
 אותו האדם העשאו באותה השעה המיוחדת
 לו ואשר על כן אינו דומה שעה לשעה
 בכל אדם ואדם וזהו שפיר ואם לא עכשיו אימתי:
 (ג) **וזהו** עד"ו נראה לפרש את כל המאמר
 של הלל. ובהקדש מה שכתב עוד
 הארית"ל בזה אשר בשם הוי' ב"ה יש בו ששים
 רבוא

רצוא לרופים בסוד חליפות הא"צ וגימטריא
 וכן יש ג"כ בחורה ששים רצוא אותיות וכן
 בכלל ישראל הם ששים רצוא. וא"כ כל אחד
 מישראל הוא נגד לירוף אחד מהשם ונגד אות
 מהתורה והוא נפש אחת בישראל. ולכך כרי
 שושלם האדם לרין הוא לכלול א"ע תמיד
 בכל עבודותיו עם כלל ישראל שפי"ו יהי' זוכה
 אליו המשכת האור מהשם הוי' ומהתורה כולה
 המאירים בכלל כל ישראל שהם נחשבים ששים
 רצוא, והוא מאמר הלל אם אין אני לי מי לי
 שאין אדם אחד בעולם שיהי' הוא יכול להקין
 את כל המבצות השייכים עלי לחקם. ובכ"ז
 שאני לעמי ואיני כולל א"ע בכלל ישראל
 מה אני. ואם לא עכשוו בשעה זו המניע אלי
 עתה אימתי מפני שאין עתה אחת דומה
 לחברתה:

ד) תבאר

מאמריו הקדומים. הלל אומר
 היו אהב שלום ורחק שלום וכו'
 מפני שהלל בחר לו את המדה לזכות את הרבים
 שהיו עבודה כלליות וזכות כל הרבים תלוי בו.
 ועוד שאין מטא בא על ידו ומשובה היא מאוד
 לפני השי"ת כאשר מלינו בתורה נבי אברהם
 כתיב כי ידעתי אשר יצוה את בני ואת ביתו
 אחריו ושכרו דרך ה', וגבי משה אמר
 שבאשר את נאמר עליו לשבח צדקת ה'
 עשה ומשפטיו עם ישראל. ועל אהרן כתיב
 (מלאכי ה') תורת אמת היתה בפיהו, בשלום
 ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון ותורה
 יבקשו ספיהו כי מלאך ה' צבאות הוא,
 ומש"ר לא זכה לנבואה עם בחינת דיבור של
 חיבה כ"א בשביל כלל ישראל, ואין הקב"ה
 משרה שכינתו על ישראל כ"א בעת אשר שלום
 ביניהם ואחז"ל בעת ששלום ביניהם אפילו
 חבור עצבים אפרים אעפ"כ אומר השי"ת
 ביון שהם שלום הנח לו. אבל באשר מחלוקת
 מ"ו ביניהם כתיב חלק לבם עתה יאשמו.
 כי השי"ת הוא אחד ומשרה שכינתו במקום
 האחדות, והרי שורש פנימיות של כלל ישראל
 מתאחדים בהארט אחת שכן מדת האמת היא
 ג"כ א' כי האמת הוא דבר א' והשקר הם רבים.
 וכהנה אמת ואמונה הם א' והרי שורשם הוא אמת

ואמונה. אלא שמלך השתתפותם בנזק ע"י בחי'
 חילוניות רוחם ונפשם ובכ"ז הם מוטאים.
 קרובים לתשובה. ע"י שהם מתקרבים אל בעלי
 האמת שבדורם. וזהו תורת אמת היתה בפיהו
 שהיה אהרן איש אמת. בשלום ובמישור הלך
 אתי ועי"ז הו' להם התקרבות אליו וע"כ ורבים
 השיב מעון וכו' ועי"ז זכה כי מלאך ה' צבאות
 הוא, והרי שהמדה הזאת לפסוק שלום ולהביאם
 לתורה ומשובה היא המעלה הגדולה המשובה
 לפני הקב"ה יותר מהכל. ובפרט בימי הלל
 שהי' בבית שני ואחז"ל שנתרבה על עון שנאת
 חנם, ועוד אחז"ל על מלא"כ על מה אברהם
 הארץ ויאמר ה' על עזבם את תורתו וכו',
 ופירשו הר"ן בנדרים בשם רבינו יונה שזהו
 על שלמדו את התורה שלא לשמה. והלל שהי'
 צדיק הדור עמד להיות מאנשי הגדרות לעמוד
 בפרץ הדור שזהו עיקר העבודה הכלליות
 והנעלה אשר עליו נאמר ועשית הישר והטוב
 בעיני ה' אלהים. והנה ע"פ רוב בא המחלוקת
 מלך קנאת הכבוד ומלך בטיולות לימוד התורה
 לשמה ולא ניהנה התורה לבני"כ כ"א על ידי
 אהבה זל"ז כמאחז"ל וימן ישראל בלב אחד
 כאיש אחד, ואם והב בסופה אהבה בסופה
 כחז"ל על הפסוק הזה וע"כ שהתהלל לזכות
 לאנשי דורו בדבר הגדול הזה, וע"כ הוא
 היה אומר שהי' תמיד מרגלל בפומיה, נגד שמייה
 אבד שמייה וכפירוש הרב שם שפירסום הכבוד
 והגדלות היא סיבה המאבדת. ואשר עי"ז
 השליכו מהם את כוונת הלימוד שבשביל הגדלות
 והכבוד. ומשם הלל דא"כ רבים ימנעו א"ע
 מללמוד כי יחששו פן הוא שלא לשמה. על כן
 כזכיר ואמר את הפאש מדיקול תורה, דלא
 מוסיף יוסף ודלא יליף קטלא חייב כי האדם
 מחוייב ללמוד ואם שנתעורר בו מחשבת הכבוד
 אז יזכר מלקבל את המחשבה הזאת לרצונו ולא
 עליו עון בזה. והעיקר שלא יהי' מחווסם
 הרוים ומשתמש' בתורתו שלא לשמה וזהו שאמר
 ודאשתמש בתגא חלק. והנה הלל לעצמו היה
 מדקדק מאוד כי כביצו נשמרה מאוד ורלה
 בעצמו שלא יהי' לו שום מחשבת פני' מהאמת
 עצמו כלום ושלא יעבור מחשבה זאת עליו כלל
 ע"כ

ע"כ אמר תמיד המוסר לעלמו בזה. והמוסר המטורר לאדם ביוחר הוא כאשר משיב ללבו את השני הפכים הנמצא בהדבר ע"ד שמלינו בתורה ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב וכו'. והנה אמרו חז"ל ורדו דגנת הים זכה רודה לא זכה נעשה ירוד. אחר וקדם לרתני זכה קודם למעשי בראשית פי' מלך נשמתו, אחר שאפילו יהוש קרמו פירוש מלך הנוף. ובזוהר ורדו דגנת וכו' זכה מושל אפילו על מלאכים. עוד אחז"ל אמר הקב"ה אני מושל באדם, ומי מושל בי לדיק, שאני נזר גזירה והלדיק מצטלו. והדבר הזה תלוי בגודל כוונת הדיק אשר הוא מייחד את כל רגונו וכל מחשבותיו להשי"ת ומעשיו אינם כ"א לעשות רצון השי"ת ולמטן שמו באהבה, וכל מה שהוא מהגבר ומתעלי במד' זאת יותר הוא יותר מחטל'. ואחז"ל שלפתיך פתידים לדיקים שיהיו נקראים בשם הוי' שנאמר כל הנקרא בשם ה' ימלט, ופי' נ"ל מו' שהלדיק שמו הוא כפי הליך הנכלל בשם אחד משמות השי"ת, ויש מהם שנכללים בשם ה' ע"י גימטריא או תמורת האותיות, ויש מהם נקראים בשם אחד משמותיו ורק שהאותיות של האדם זה הם שלא כסדר השם של השי"ת והם הם הלדיקים הגדולים אשר נשמתם מבחינת מרכבה. וכמו משה והלל שהם שני שמות אשר באו בשם ע"כ שם משה רבינו שם הוא מה"ש. והלל ל"ס. וחו שזואלים לאדם אחר מוטו מה שמך ר"ל שזואלים אותו אמור היאך שמך אחוז בשם א' שבשורש הקדושה. והרשעים אינם יודעים כי הם נסבכים בשמו' הספ"א ומשה הית' כל כוונתו בשביל השי"ת אותו' משה ולעתיק יודעו הלדיקי' במדת החכמ"ה והבינ"ה והת"ת וקבלת מלכו"ת שמים שהם עגד ד' אותיות הוי' לכן יקראו אותם בשם הוי"ה שנגלה אור של שם זה עליהם. והרי שהלדיק יכול לזכות שיהיו מושל בכל השולמות ואין שום דבר בעולם השולט עליו. ומש"כ הרשע כל העול' מושל עליו. והרי האדם העולה שבגולם אם זכה, והיורד שבגולם אם יתחייב, וזכו ראה נתתי וכו' את החיים וכו'. ועד"ו היה כלל אומר אם אין אני לי, פירוש

שאיני מחיין בעבודתי בשביל עצמי כי אם לעשות נח"ד לקוני, אז מי לי, ר"ל מי דומה לי בכל הברואים כי אני למעלה מגולם. וכשאיני לעלמי, שאני נהנה ומחיין להנאתי, אז מה אני כי עי"ז נעשיתי למטה מטה. ועוד נכלל בזה אם אני רוצה לזכות את כל הדור בתשובה, וזהו אם אין אני לי פי' הגם שבאותו עת אני מהצטל מעבודת עלמי, ובכ"ז איני חושש כי רוצה אני בזה מה שהשי"ת יתגדל שמו ברבים, אז מי לי, מפני שיש לי זכות הרבים, וכשאיני לעלמי, ואיני חושש לדור, אז מה אני, אדם אחד ומעשי כמה נחשב וכאין הוא. ושני הפירושים מתאחדים כי אי אפשר לזכות את הרבים כ"א ע"י טהרת המחשבה לפני קונו. ומפני שהדבר הזה קשה מאור לפני האדם שיזכר שלא יכוין להנאתו ולכבודו. דלכך חיבבו חז"ל הנגט לכת, וא"כ יש לתשוב שהיה"ר יסות אותו אשר אראה מקודם לקנות אללי טהרת המחשבה בתכלית ואח"כ אלך לזכות את הרבים, ע"ז אמר שהאמת אינו כן, כי אם לא עכשו אימתו, ואיני יודע אם אחי' אח"כ ואם אעבר את לבבי מכל וכל, ע"כ עלי לעשות מעשי ולשמור לבבי הכל ביחד וה' יגמור עלי לטוב. עוד נכלל בו שהלל קרא לכל חיי עוה"ז עכשו מפני מאחז"ל בפירושם על מה"כ כי ימינו כלל על הארץ כלל העוף הפורה. וזכו ואם לא עכשו אימתו. כי אין מעשה ומשכון אח"כ בשולם הנשמות:

ה) ויזכר בו. שהלל דבר לעלמו לפי המדרגות מה שהלדיקים זוכים בדבקותם, היא המדה הנקראת בטילות, שכאשר מחבוק בהרגשת נפשו הטבורה איך שהוא עומד לפני ה' ואת כל חיות שלו בכל פניו מחשבותיו שבכה ושבטועל וכל מורגשותיו וכל מעשיו וחושיו ותנועותיו הם הכל ע"י שפע של השי"ת המחי' אותו בכל רגע ורגע תמיד ומאיר בו ע"י רגונו ומדותיו הקדושים, עי"ז הם נהפכים בכל נפשם ומיחס אליו ולרגונו. וזאת היתה מרתו של א"א דכתיב בו אל המקום אשר עמד ואמרו חז"ל אין עמידה אלא הפילה וכו' שצק

ש'טן עמידה הוא שנתעכב כאן שלא לעלות עוד
 בתחשבותי*) כי הוא נחבטל לפני כבוד השי"ת,
 וזהו חפלה אשר בשמ"ע עומד לפני השי"ת,
 ועמידתו של אברהם אבינו היה בהתקשרות
 מדתו של חסד והאבה, וכן יחזק לשון צדקה
 ושיחה לבון שפלות ובעלות, ויעקב נאמר בו
 ייפגע מלשון אל הפגע בו, שזהו הדבקות של
 בעילות לגמרי כחש"כ וייפגע בכהנים בשמואל
 (ח' כ"ב) ומפני שרות ביטלה את עצמה לנעמי
 באומרה בהגר תמותי תמות ע"כ אמרה אל
 חפנני בו, פירוש אל הנבטל את הבעילות שלי
 מה שאני מתבטל להיות דבוק בחלוקיך כמו
 שהמרה עמך עמי וחלוקיך אלהי. ועפ"ז יש
 לבאר בשמואל ב' (סימן כ"ג) ואלה דברי דוד
 האחרונים וכו' רוח ה' דיבר בי ובלתו על
 לשוני, פי' אחרונים שהשיג לבחינת הבעילות
 שנתבטל עם כל כוחותיו לגבי כבוד השי"ת
 ויעבר עם זה את כח הדיבור שלו ואת רוחו
 להשי"ת, ועי"ז רוח ה' דיבר בו ומלתו על לשוני,
 וזהו אחרונים שאין עוד מעלה לרדו מה שיעלה
 על מעלתו זאת האחרונה, ואלו הדיבורים
 נקראים אחרונים, מושל באדם לדיק מושל יראת
 אלהים, ואמרו חז"ל שהלדיק מושל כביכול בו
 בהקב"ה, ועי"ז מה עי' יראת אלהים, שזהו ענין
 הבעילות והיא היראה פנימית שהיא למעלה
 ממדת האהבה, ואשר בה נשתבח אברהם
 דכתיב בו עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה.
 וכשם שהאדם הלדיק הזה מבטל את כל רעונו
 להשי"ת כך השי"ת מבטל רעונו במה שגור נגד
 רצון הלדיק הזה. וכן כחות המזלות והטבעיות
 והשרים שהם עושים עי' רצון השי"ת בסופו
 בהם, כולם הם ציבולת הבעילות לפני האיש
 הזה, וזהו מחו"ל בטל רעונו מפני רעונו כדי
 שיבטל רצון אחרים מפני רעונו. והבן. והנה
 אלו הלדיקים דרכם להשתמש בקודש עם זאת
 הבחינה בכל עת מלוא אליהם. וזהו מהה"כ
 עי' יחפלה כל חסיד אליך לעת מצוא,
 ואחז"ל מצוא זו יציאת הנפש, רעונו ז"ל ג"כ
 ע"ד הכוונה הזאת, ורק שאין הבעילות שוים
 בכל הלדיקים. כי אם כאו"א כפי מדרגות
 גשמתו ועבודתו ונקיות נפשו וזכותו. והמשל

בזה הוא ע"ד נתלי אש השוממות, ובאם
 שאדם רוצה נופח בהם עד שהם לוחשות
 ונעשים כאבוקות אש. וזהו מאמר הלל אם
 אין אני לי, פי' שאיני מרגיש בעלמי כלל מפני
 רוב הבעילות שלי, אז מי לי, שכל כחות השמים
 ומשמריהם נבטלים לפני. אבל כשאי לעלמי
 שאני מרגיש בי בעלמי כדבר הים, אז הגם שי
 לי דבקות בהשי"ת, מה אני חשוב בעבודתי.
 הלא בציני זאת לא נחשב מאומה. וכן האמר
 הלא אי אפשר לאדם שיהיה תמיד באותה
 מדרגה, כי אם יארזך ביותר בזאת יחבטל, ורמוז
 חז"ל זאת גבי משה וכאשר יניח ידו וגבר
 עמלק ולמה הניח ידו מכאן שאין אדם ראוי
 להרים ידו יותר מג' שעות בחפלה, ואפשר
 הגם דמשה לא פסיק טעמו והיה צבטילות
 הזה תמיד וכאשר אמר ונחת מה. אבל בענין
 כרמת היר המורה עדי' של ביטול בפועל
 עי"ז יכול ח"ו לעזור את השפעת מוח העולם,
 כי מש"ר הביא את הבעילות בהשרים ומזלות
 ונתבטל עי"ז כל כוחי הכיבוץ של עמלק, ומפני
 הטעם הזה הוצרך להניח ידיו בכל הני שעות,
 ונמצא שלא הי' אפשר להלל להשתמש באותה
 מדה תמיד כ"א לפרקים. מ"מ אמר הלל
 ואם לא עכשו אימתי. ר"ל אם שאין אני
 מתנהג בפועל כן תמיד. מ"מ אבל בכח לדיק אני
 להיות אוחז במדה זו תמיד כמשל הגללים ה"ל,
 וזהו ואם לא עכשו אימתי. ועוד נכלל בזה
 באמרו ואם לא עכשו אימתי, ע"ד מה שי
 לדיקים שהם עוסקים בעבודת ה' ובחירתו
 ואינם מפסיקים מעבודתם גם לאורך אכלה עד
 שרואים כי כלם כל כחם מהם, ומתהכרת
 עליהם אז שואכלו מפני שאין להם ברירה.
 וע"ד מהה"כ לדיק אוכל לשופע נפשו, ומיני
 בהלל שאמרו עליו כאשר היה הולך לביתו לאכול
 אמר להלמדיו יש לי אכסנאי בביתו אי"ל כל
 יום ויום יש לך המיד אכסנאים, והשיבם הלא
 נפשי אכסנאי שלי כמאה"כ גומל נפשו איש
 חסד. ונ"ל משום דהלל לא הי' הולך לאכול
 עד שראה כי נפשו משתוממת בקרבו. וזהו
 שהשיבם הלא נפשי אורחתי ואכסנאי בביתא.
 וזהו שהי' אומר לעלמי ואם לא עכשו אימתי.

וק

ע"ד ברט"א (1) כל הקונע מקום לפאטרו אלהי אברהם כעבודתה כקב מקום ע"ד ויבין.

וכך מלינו בצמרא גבי אבי דהוה לו חולי
 הדרוקן ואמר רבא ידענא בו בנחמני דמכפין
 נפשי. והגם שכתבנו לעיל דאסור לארס לסבף
 א"ע ביותר. מ"מ העלינו סם דאלו הלדיקים
 שאינם מחכמים כ"א בשביל שיגיע עי"ז עליהם
 סברה וקדושה ויתקרבו עי"ז לכבוד השי"ת
 הם מותרים ועבודה גדולה הם עושים, ועליהם
 נאמר וקוי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים
 וכו'. ואמר במשל כנשרים, שאחז"ל יש מין נשר
 שהוא רואה וטף למעלה מאוד עד שנשרפים
 גלות כנפיו ונופל למטה ואחר כך חוזרים
 ומתגדלים כנפיהם והם עולים שוב למעלה
 למעלה :

ז) יתבאר כי כל אדם יכול להחטות
 ולזכות בחטובה ע"י התקשרות
 שלו בארס לדיק, כי הלדיק הוא הדור כמחז"ל
 השופט לפי הדור והדור לפי השופט. דור דור
 חורשי ומנהיגיו, והכה"ג היה סובל מעיני
 הרואים שהיו בערי מקלט מפני שהוא לא
 התפלל עליהם שהם יגללו מעבירות כאלו.
 וכן הטרה הכה"ג ביה"כ על עונות כל בניו.
 וגבי דוד כתיב הוקם על ואחז"ל שהוא הקים
 בעולם עולה של חטובה. ובסוטה חתיב מה
 שנחטטל בעולם כמה מדות טובות צעת
 הסתלקות הלדיקים. והכי שהלדיק צכחו להרים
 את אנשי דורו בחטובה ועבודה. והענין בזה
 הוא מפני שהלדיק עם אנשי דורו הם כמו
 קומת ארס השלם, והלדיק הוא כמשל ראש או
 לב שבארס, שכל האיברים והגידים שבארס
 כולם הם בשלום ואחדות אחת. והכו מפני
 שהם כולם מיוחדים וקשורים אל הלב שבארס,
 וכאשר יש חסרון או כאב באבר אחד כמו
 באיבס של רגלו הרי הלב וכל איברי האדם
 מרגישים בו בהכאב הזה, והכו מפני שהלב הוא
 השורש של כל האיברים. ומפני שהמוח שבראש
 אין בו כח ההרגשות, ורק הלב הוא המרגיש,
 ע"כ ע"י הלב כל האיברים מרגישים. ולכך
 כל האיברים שלום ציניהם ורוצים כולם
 בצריאות של כאו"א, כי כאב אבר אחד גונע ללב
 שורשם, ומהלכ מגיע כעצר אליהם, ואימתי
 האיברים אינם מרגישים בכאב אבר אחד הוא

זה, צעת שהאבר נקטע או אפילו נחכולו
 גידיו ונסחלק ממנו כח הדם והחיות. או
 הלב והאיברים אינם מרגישים בו. ורק הלב
 דואג על חסרון האבר לבד, אבל אינו מרגיש
 עוד בכאב האבר הזה ובמיחת האבר הזה
 כלום. וגמלא מזה שכן הדבר ג"כ באנשי הדור
 בזמן שהם קשורים אל הלדיק שהוא הלב, או
 הם בשלום יחדיו כי כל איש מרגיש בכאב
 חבירו, משא"כ כאשר ח"ו אין שלום ציניהם הדבר
 הזה הוא לשון לסימן להם שמאכו בלדיק הדור
 ונתרחקו מהשורש שלהם וע"כ הם כבחינת מתיס
 וע"כ שונאים זה"ז, ועפ"ז יתורץ מחז"ל שאמרו
 בית ראשון שנחלה עונם נחלה קינם בית
 שני שלא נחלה עונם לא נחלה קינם. והדבר
 חמוה, וכי בשביל שלא חטאו צפרהסיא ולא
 קלקלו בעבירות חמורות כמו בני צ"ר נגרע
 משפטן ונכפל עונסם. אמנם י"ל דאמרו חז"ל
 בית שני ה' בו שנאת חנם, וכן היתה חורמם
 שלא לשמה. ומשא"כ צ"ר לא ה' להם שנאת
 חנם. והענין בזה מפני שבבית ראשון היתה
 עדיין מדת האמת יותר ציניהם והגם שהיו רשעו'
 צ"ז היה מחבבים את התלמידי חכמים
 שציניהם כדאיהא בחלק גבי אחאב. והגם
 דכתיב וילעזבו במלאכי א' ואמרו צעת שנחרבה
 ירושלים עבור זה, מ"מ היתה זאת מיוסו, וע"פ
 הרוב היו מכבדים לראשיהם ולנביאייהם
 והלדיקים שדור, משא"כ בבית שני. וכיון
 שאנשי הדור הלעזבו ציוהר בהלדיקים שציניהם
 כמו בני צריוני דמרדו צריוב"ז ובן כוזיבא
 שהרג לר"א המודעי, והיו כמה לדיקי' ציניהם,
 והכה"ג היו רובם שלא ברצון חכמים, ואמרו
 חז"ל עליהם ושנות רשעים תקלרנה. ואמר
 ע"י שנרחקו הדור מהלדיקים שציניהם ע"כ
 נולד בהם שנאת חנם מאחד לחבירו. והנה
 כל השפעת הדור לריך להיות על ידי הלדיק
 כמאה"כ ברכות לראש לדיק ולדיק, יסוד עולה,
 וגם כתיב ורק בצבוחיך חשק ה' לאהבה אותם,
 ויבחר בצרעם אחריהם וכו' והייט מפני שכן
 בכל דור נמלא מעין דוגמתן כמחז"ל ואברהם
 היה יהיה צנימטריו שלשים שהבטיח השי"ת
 לאברהם שיהיו בכל דור שלשים לדיקים כמוה
 וע"ז

וע"ז זוכר זכות האבות. אכן אחר שהדורות
 יש בהם שנאת אדם הר"ז סימן שהם נחרתקו
 מהלדויקים שהם הלב שבדור והקב"ה כ"י
 שורה בלבות הלדויקים וכיון שהכלל נחרתקו מהם
 ואין הקב"ה מהגלה אפילו ללדויקים אלא בשביל
 כלל עמו בנ"י, ולכן היו ההסתדר ביותר, כמאמר
 הכתוב ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא,
 ואשר ע"כ רחוקה הגאולה, כי אי אפשר להיות
 הגאולה כ"א או שיבוא דור כשר והם יאהבו
 את ה"ה הלומדים את החזרה לשמה וע"ז
 הם הלב שבקומת האדם הכולל. והעם שהם
 האברים ויאהבו אותם, ע"ז יתכן שיגלה הלדויק
 שהוא הראש הגואל לזק האמת. או שהיה
 ע"ד מאה"כ למעני למעני אעשה שהקב"ה
 יעורר רחמי המרובים. ועתה מפני כ"ז
 נסתם קולם. כי ענין התגלות מורה על דבר
 הראוי ורק שהוא בכח קרוב לפועל, וזה אינו
 כ"א כאשר קומת האדם הכללי עדיין לא
 נפרדו, אבל בעוה"ר אחר שנפרדו ע"י ש"ח
 והלדויקים הם שפלים ונרחקים ונתמעט קומת
 האדם הכללי פ"כ הכח הגאולה היא בכח
 געלם עד שירחם ה'. וע"כ נסתם קולם:
 (ו) והנה הנמשל שהם בני ישראל עדיין
 אינם דומים להמשל לגמרי. כי
 באדם אחר שנחתכו וגפלו איבריו אין להם
 עוד שום תקנה משא"כ בעם ישראל שאחדותם
 הוא רוחני ואין הפירוד והשכ"ח שביניהם פירוד
 גמור ורק שהענין על דרך משל באדם כאשר
 אחרו חכמי הפכע ע"ד שמליט באדם שהוא
 ה' בימי נעוריו גבור גדול ואיש בריא ולעת
 זקנותו נולד בו חולשות וחלואות גדולות אשר
 לא נרע כלל חיזהו הם הסיבות של אלו הדברים,
 ואמרו הענין בזה שכן גם בהולדו ה' בו
 חיזה חלישות ואיילות כח באותם האברים, או
 ריבוי חיזהו יסוד מהד' יסודות שבו, ורק בנעוריו
 מפני רוב החיות והדם והנפש שבו התגבר
 כח החיות והגין על כל רשימי החלישות
 והחולואות שבו. אכן לפת אקנתו שהדם נחקר
 והכח והחיות נתמעט בו והיבשות נתרבה בו
 על כן נתעורר בו כל מלאוטי חולואות
 וחולשת האיברים נתגלים בו, וכמו כן הוא

בנמשל שבנ"י בעת שהם עושים רלון קולם
 והם נמשכים אחרי הלדויקים עיני וראשי העדה,
 והלדויקים הם המושלים בעם כהמלך וכמו הלב
 שהוא מושל בכל האיברים. אז מופיע עליהם
 אור שפע רוחני עוז אמת ואמונה אהבת שלום
 בחורה ועבודה, וכמאה"כ שאמר השי"ת מי
 יתן והי' לבכם זה להם ליראה אותי כל הימים
 ואחז"ל שעל דבר זה נחתרע משה מה שלא
 ביקש מהשי"ת אשר הוא יתן, כי באמת הכל
 בידי שמים וכמחז"ל הבא לטהר מביישין אורו,
 אם שמוע מעט חמט הרבה וכתיב ומל ה'
 את לבבך וכו' וכתיב ונחה עליו רוח ה' וכו'
 דעת ויראת ה' ורק שהחלח העבודות חלייה
 באדם, ומפני זה נתרבה האהבה והשלום
 ביותר. ואפילו האנשים שיש בהם חסרונות
 גדולות וקרובים להיות נפרדים על דרך משל
 כוויילת הנידק שבהם מ"מ מפני רוב השפע.
 שבכלל ישראל ומן הארת הנשמה כוללת
 שבדויק, ומהארת השכינה שבכלל בנ"י, גם הם
 נכללו והי' להם אהבה להלב שהוא הלדויק
 שבדור. ומשא"כ בתורבן בית שני מה שגרמו
 העונות שנסתלק השפע כלליות ונסתלקה אור
 השכינה למאוד. וגם הנביאים לא מלאו חזון,
 וגאבד מישראל כל חזון וגם אור הלדויקים
 נתמעט למאוד, ע"כ אברה האמונה ונעשה רח"ל
 כוילה וחלישות ועייפות בהמון העם שהם
 האברים. והיינו הגם שרובם עושים ומקיימים
 את כל החורה בכ"ז הם ע"ד האברים והידיים
 שיש בהם סמימה קלת בהגידים וידיהם נכדות
 עליהם הגם שהם עושים. וכן הוא בזה על דרך
 מאה"כ ותבי יראתם אותי מותם אנשים מלומדה,
 וכתיב ותופשי החורה לא ידעוני, והיינו הגם
 שערין בנ"י נפש אחת, אבל הלב גם הוא
 נהמעט חיותו, והאברים לא נשמרו וסגיפ להם
 מהלב מיטוט אחר מיטוט. ובאופנים כאלו יש
 בנמשל עינים היותר גרועים מפני שנתגבר
 השקר ונשדר מהעם ידיעת מקום הלב שהוא
 הלדויק ודי הקיטור בזה:

(ח) ובפ"י הסמל נמלא האדם שיש לו רפיון
 ידיים ורפיון רגלים. וחלישות הלב
 מפני פנים, פן האחת מפני חלישות הלב לא
 פנים

הגיע רוב חיות להידים ורגלים . פן השני מפני
 אחת מקרים או חלישות הגוף נתרפו ידיו
 ורגליו, ועל ידי זה הגיע מהם חלישות ללב, כי
 הדמים הולכים מהלב אל האיברים ומשם
 שבים אל הלב ע"כ נחלש הלב, ולפי פן השני
 נלרך הרפואה מקודם להאברים הידו"ר, ועי"ז
 אח"כ ממילא יתרפא הלב ג"כ. והנה יש בזה עוד
 בחינה שלישיה שגולד בתחלה איזה מיחוש קלה
 בהלב. והיינו בחיוליות הלב שאם ח"ו יהי'
 חולי בתוך פנימיות הלב אזי לא יתקיים האדם,
 ורק שבחיוליות בשר הלב ודמו קרה מיחוש,
 וכל האברים החיוליים שדמם עזה עיקר
 חיותם הוא מן חיוליות הלב, וע"כ הגיע
 רפיון מעט לידו ורגליו, וכיון שהם נרפו מעט
 ע"כ בקל פגמם איזה מקרה אשר עי"ז נחלשו
 והודל חכם למאור. וכאשר בא האדם זה
 לרופא מומחה. א"ל אם אתן לך מקודם רפואה
 לחיוליות הלב. עדיין איברך אינם מתרפאים.
 מפני שלהם קרה מקרה הלינה. ובכל יד יש בו
 כמה אברים ופרקים ומפני המקרה אין הדם
 שבהם הולכים בתוכם מאבר לאבר. ועוד
 שבמיחוש חיוליות הלב קשה מאוד לרפאותו
 שהוא לריך לרפאות דקות. וגם הדמים השבי'
 לבוא לתוך הלב מפני הלינה שבידים ורגלים
 הרי הדם נתעבה ונצטנן ביותר ולכך קשה
 לרפאות את חיוליות הלב. אלא ארפא בקודם
 את האברים מה שיתחממו וילך הדם בתוכן
 מאבר לאבר ויזדככו עי"ז מעט ואח"כ אתן
 רפואה לחיוליות שבלב. ואחר שהדמים השבים
 להלב הם יתרו עובים. ע"כ בקל יתרפא גם
 חיוליות הלב. ואחר כ"ז אתן עוד רפואה
 שהדמים שבפנימיות הלב ג"כ יעזרו להחיוליות
 הלב ולהאברים :

ועתה

נבוא להנמשל שהנה עם בני"ה הם
 ע"ד משל אופן הג' שבתחלה נתקללו
 לומדים מה שהם לומדים שלא לשמה כבגמרא
 דגורים וכפידוש רבינו יונה על עובם את
 תורתו שלא למדו אותה לשמה, ואלה הת"ח
 הם במשל חיוליות הלב ועי"ז נתרחקו הת"ח
 מאלו הלומדים לשמה שהם הלדיקים. וכדאי'
 בברכות פ"ר דר' חייא הו' מלגי שיהיה שלום

בין אלו הלומדים שלא לשמה ובין אלו הלומדים
 לשמה. ומה שהיו חולקים אין מהלורך לבאר
 כי המבין יבין זאת מדעשו. והנה כל המון
 העם שהם כמו בחינת ידים ורגלים כמה
 נגזרים אחר אלו הלומדים שלא לשמה. כדרך
 האברים שיעיקרם מקבלים מהת"ח אלו שהם
 חיוליות הלב. ואחר שההמון חיותם מוטב.
 וגם מה שמקבלים מהת"ח שלומדים שלא
 לשמה נתמעט פסה עוד יותר חיותם מפני
 שהחיוליות אינה מתערבת עם דמי פנימיות
 הלב, ע"כ קרה להמון שהם ג"כ נתרחקו ע"י
 סיבות הקנאה וחדת ממון וכבוד. עי"ז גם
 הם ביניהם נתרחקו זה מזה. ונמלא התברכות
 מתפשטים מהעם להת"ח החיל' ומהם להעם
 ובא מסכן חכם ומילט את העיר בחכמתו :
 (ט) וזרזו עיני של הלל הנשיא שהיה כל חפלו
 להרים את דורו, וממה שראה את
 השני חברות הנ"ל מה שנחבזר אז. אחת
 אלו הת"ח שלמידתם שלל"ש. ב' מה שהמון
 העם נמלא ביניהם רוב שנאת חנם. ע"כ ראה
 אותו חכם הרופא הנפשות והי' מזה מאור
 לתלמידיו שיהיו כתלמידי אהרן הכהן, אוהב שלום
 ורודף שלום, ועי"ז יסיר מהעם מקרה מחלה
 הקנאה והחמדה והכבוד, ולזה עוד כוי אוהב
 את הבריות ומקרבן לתורה, בכדי שיתקרבו
 עי"ז ביותר לבחינת הלב. ואח"כ בא והיה
 אומר תמיד ומוהיר על הת"ח שיזכרו להיות
 לומדים את התורה לשמה, והכפיל את אזכרתו
 כמה שסיים ודאשתמש בתנא חלק, ואשר ע"י
 אלו ה' דברים יתקומם עם בני ישראל לקומה
 שלמה, שהי' עי"ז השפעת הלדיק שהוא פנימיות
 הלב יתערב עם הת"ח מפני שגם הם יהיו
 לומדים לשמה ועי"ז יהי' הלב בריא, ויתפשטו
 בתוך העם אשר מעתה שלום הם ביניהם
 ומקרנן לתורה. ונמלאו כולם באים בבריות
 אדם אחד, וכמאח"כ ואלו"ך אתכם קוממיות
 בקומה וקופה :

(י) ועתה

נבוא למאמר בג' של הלל דהנה
 מאמר הכתוב הן בקדשויו לא
 יאמין, שיך אפילו גבי לדיק הדור שהוא ראש
 הדור וכבוד ה' חופף עליו. ואפ"כ הי' הלל
 מחירא

מתירא והטעם בזה כמו דליתא בכתבי האר"י
 כי כהאיש כן גבורתו וכל הגדול מחבירו ילרו
 גדול ממנו כי הלדיק שהוא עולה בחוך האדם
 הרוחני דקדושה כן לעומתו נגדו מתעורר
 באותו בחינה האדם הבליעל שכנגדו והענין
 הוא מפני שתכלית ברית האדם הוא שיוציא
 את הטובה הרע ממנו וגם יוציא את הנילוות
 השייכים מה שהם נפלו בחוך האדם הבליעל
 שכנגדו ועי"ז יכניע את האדם הבליעל החסיו.
 וזהו מה שנשפחה בו יעקב כי הוא הוציא את
 כל הנילוות שלו של קדושה מה שנפלו לתוך
 האדם הבליעל וירדו בטוה"ז בחוך לבן ועשו
 שמתשו לקח וחטף ממנו את הזכורה ואת
 הזכרות של אביו. ומפני שעדיין נשאר עוד
 כמה נילוות קדושות בעשו. על כן הולרך
 להשתחות לפני עשו עד שעשו בעלמו הודה
 ליעקב על הזכורה והזכרות וא"ל אחי יהי לך
 אשר לך ומלבן לקח בטחיו וקיבץ הון רב ועם
 שר עשו אבק ג"כ עד"ז וזהו כי שרית עם
 אלהים ועם אנשים ותוכל. והנה דורו של
 לדיק השופט הם גם כן נילוות מנפש הלדיק
 כמשא"כ גבי משה וכל העם אשר ברגלי. כי
 הם חסובים נגד לדיק כבחינת רגל ולפי
 שהאר"ב עומד תמיד ומתאבק עם הלדיק ע"כ
 הוא בסכנה, משא"כ הדור בעלמו כי אחר שהם
 בחי' רגליו הם הם מתאחדים עמו הוא עוזר
 להם בדקויותיו שהוא הלב הנשפע באור האמת
 והאמונה ואהו"י והוא מאיר בהם כמו הרגון
 הפשוט מהלב המתפשט לרגליו. משא"כ הלדיק
 הוא לריך לעזר ה' לבדו. אמנם יש עלה אמת
 גדולה אליו כי ידוע שהשי"ת מהנהג עם האדם
 מדה במדה. וכאשר הלדיק מכניע את עלמו
 אל הדור להדריכס בחורה ועבודה לשמה הלא
 כמו כן השי"ת מוריד הארתו לאותו לדיק ג"כ
 וכמו"ל ה' לא יעזבו בידו. וזהו מחו"ל
 הרבה למדתי מרבתי ומתלמידי יותר מכולם.
 והנה בחינת הדור נשתנה בכל שפע מפני
 שהדור נידון אחר רובו. וכמו"ל עשה אדם
 מלוא אמת אשריו שהכריע את עלמו ואת כל
 העולם לבק זכות. והכף זכות לו שיטור
 במדרגותיו לאלפי אלפים בחינות טויות ע"כ

שיך תמיד רב"ז של אשריו שהכריע לכ"ו.
 והבין:

(יא) **וידן** מאמר הלל אם אין אני לי שאשתדל
 בכל כחי להיות עומד בזכורה נגד
 האדה"ב מי לי ר"ל מי בדור שיעזור לי, ואשר
 ע"כ עלתי לזכות את הדור אשר עי"ז מדה
 במדה ה' ועזור לי, וזהו וכשאתי בעלמי ואינו
 מלמד להדור מה אני ואינו יכול להשתלל בזה
 כי אם לא עכשו אימתי מפני שבכל שעה הוא
 בחינת ברירת הנילוותין באופן אחרת. ומכאן
 למדנו מעלת החמיוה בהלדיק ואך גם הלדיק
 לריך להדור ג"כ. ואך ענין לימוד הסורה
 לשמה ומעלת השלום גדולה מאוד. וכמה
 גדולה היא מה שהאדם מתקשר את עלמו
 עם הלדיקים שכדור שעי"ז כשישתדל בעלמו
 ג"כ יכול להשתך עלי' ע"י הלדיק שבדור אור
 אמת ואמונה ואהו"י לשמו ותשובה ואכי"ר
 שמוכה להיות חלקטו עמהם א"ס:

(יב) **וידנה** עניני הלדיקים שהם מקיימים
 הרשימה של בני' אשר הם
 רשומים בשמו של הקב"ה ועי"ז הם שתולים
 במד' אמת ומדת אמונה ומגיע להם השפעה זאת
 ע"י שני בחינות לדיק שהלדיק הוא יסוד עולם
 ויסוד הוא ברית מילה שע"י מגיע שפע לבחי'
 נוקבא המקבלת וכמשל הזה הוא ע"י הלדיק
 השומר את דברי"ק יורד שפע אמונה לכלל
 כנסת ישראל. והחומס השני של השי"ת הוא
 צפס אדם הדובר אמת ודבר ה' בפיבו אמת
 ושני בחינות אלו הם סודי הגאולה. ולכן
 הולרך יוסף ויעקב שירדו מלרימה כי יעקב
 סוד חומס אמת ויוסף סוד חומס אמונה וע"י
 שניהם הכניעו את מלרים שהי' ערות הארץ
 ולבונם מעם לנפש שהם שקר, וצ"י שטרו
 ברית שניהם. וגאלם השי"ת ע"י משה שהוא
 אמת בחי' יעקב, כי יעקב בסוד מלכר בחינת
 שפע ודושות ומשה בסוד מלגאו שמקבל משפע
 פנימי שכלב ומה שיעקב זכה בהסתלקותו זכה
 משה בחייו. ומשה לקח עלמות יוסף לדיק
 דברי"ק. והנה הס"ת שהוא לומד את הסורה
 לשמה זוכה לבחינת הלב בסוד חילוניות דפנימיו!
 הלב. והלדיק הנמור שבו יש שורש האמת הוא
 בבחינת

בבחינת משה מלגאו בחינת לב פנימי. והנה החילוניות רפנימית הלב מתפשט בזרועות, והר"ז לכך שיך חותם ג"כ על הזרוע. וזהו שמי בחותם על לבך, אלו הרדיקי, שהם בסוד לב פנימי, כחותם על זרועך, המקבל מחילוניות רפנימיות הלב בתורה לשמה. והשיב הקב"ה הן על כפיים חקוּתך. שאפילו הכפיים שקבלתם מחילוניות הלב שהם בחינת אמונה הנחפשת אליהם ע"י הלב והזרוע, גם שם נמלא חותמי, וחומותיך, שאחה חוק באמונה, נגדי תמיד, וכן ה' הגאולה לעמיד ע"י משיח בן יוסף סוד

לריק דברי"ק. ומשיח בן דוד שהוא חותם אמת, ואמת הוא חיי נלחים אכי"ר. ובגמרא ר"י ר"א אומר בתשרי עתידין ליגאל ורי"א בניסן ג"ל דיתכן שניהם שבניסן יתגלה משיח בן יוסף, שניסן ופסח הוא בסוד יסוד לריק המשפיע לכנס"י הנקראת בחי' אשה, שעבודתם להשי"ת כאשה לבעלה, וכמאה"כ וארשתוך וכו' וארשתוך לי באמונה הנשפעת ע"י יסוד. ומשרי ר"ה בחי' קול שופר שזכו בחי' פה דובר אמת, בו יתגלה משיח בן דוד, וכמח"ל שלח אורח ואמתך. אמתך זה משיח ב"ד שיבוא בב"א א"ס:

פרק ב

(א) **הנה** דרך האדם להפצור ממה שרואה את העונש אשר הגיע לאנשים, וכן אנחנו רואים דרך זה בתנ"ך שמוכיחים לאדם בזאת, וכמאה"כ וכל העם ישמעו ויראו ואלל אהרן בהתחלת אחרי מות וכפירש"י שם, ע"כ אמרתי אבוא בקלרים ללקט מעט מזה בכדי שיפצור עי"ז לבביו לתשובה ולשמירה יתירה ע"י מה שנתבונן מגודל העונשים מה שהגיע לאנשים הרבה הן לכלל והן לפרטים. הן לאנשי גדולים והן לאנשים פשוטים, הן שנענשו ולא נדחו והן שנענשו וגדחו רח"ל. והמשכיל יבין שכל פרט מזה הוא מוסר לעמו. וגם יבוא השכר מאלו שקנו במעשיהם הנרעה לפני ה' ית', מעט מתלקט ועיר שם זעיר שם בחוך יד העולה לפי הנזכר וניטף צטטי לשעתו:

ובאו אליו להשתחות ואמר להם אני איני כ"א צברא שבראני אלהים ואנחנו כולנו באו נשתחות ונכרעה לפני ה' עושנו. והיה יכול לעלות עד שמי ערבות ותחת כסא הכבוד כי הנוף שלו ה' זך ובהיר והיה בכחו להתפשט ממנו כדרך אליהו הנביא והיה ממשלחו על כל החיות ושרפים ומזלות וטבעים והם כולם לא נבראו אלא בשבילו. והראהו ה' את הג"ע וניהגס וראה את כל הנשמות היוולדות ממנו והיה נביא שהשי"ת דיבר עמו ויזוהו על עה"ד מזה אחת וזה היה כלול כל השבע מלות והזהירו בעונש מיתה ובאם שיקיים יהיה חי לעולם והיה גופו מוזדך וחוזר לבחינת נשמה ועד שהיה עולה בחייו לג"ע העליון והיה זוכה לקבלת התורה הרוחניות שהוא מבחינת אור דאילנות אשר היא נוף חכמה של מעלה והתורה היא רק נובלת חכמה שנתלכשה כמו שנפשה אדם אחר חטאו שנחנשם ולבסוף הכשילו אשתו שהיא חלק קטן ממנו ונגררה אחריו וע"י בריה של שרצים שהוא הנחש שלא היה לו רשות לכוּנס לג"ע ורק מזה יאח לפסח ג"ע ואז פיתה הנחש אותה ובא עליה והטיל וזה זיהמת שרצים ואשר לכך נאמר בתורה נבי אזהרת שרצים אני ה' המעלך מארץ מלרים ומדרי"ש אלמלא לא הוליד אחכם כ"א בשביל אזהרת מניעת אכילת שרצים די לפניכם. חטאו אדם ומוס ועברו לוי השי"ת באותן היום

היום שנלמדה. והגם דהלוי לא היה כ"א על
 אוחו היום לבדו, ועבר עי"ז על כל השבע
 מלות הכלולים בפה"ד ושכד עכו"ם, ונגרש מן
 עין וקנס מיתה עליו ועל כל הדורות, ונהקלר
 קומתו ואבד זיו פניו ונמנע ממנו אור יוה"ר
 מה שהיה מביע בו מסוף העולם ועד סופו.
 והגשם שם מאוד בכתנות עור בשר ודם וחסר
 ממנו חמשה דברים טובים ונגזר עליו בזיעת
 אפיך תאכל לחם וכו', וכן חוה נחקללה והגשם
 ששם בם"ה ל"ט קללות. ולכן נשאר פוגש זה
 בעובר על לאו של מלקות שמלקין אותו ל"ט
 מלקות ונחקללה הארמה בעבורו. ונלקח מאדם
 חלק החכמה שהיה לו. ומקודם הועיל בהפלתו
 להשחקף בגמר יליאת העולם ע"י הפלתו, שכל
 שיה השדה ערס ילמח עד שזא אדם והתפלל על
 גשם ותיקן מקודם את כל העולמות והעלם
 י"ד מדרגות. ובשבת אס לא חטא ה' מעלם
 בכשלי כפלים גבוה והגבה למעלה, והיה אור
 החמה שבעמים והלכנה כאור החמה, ואחר
 חטאו חשכו כל האורות וגרם פגם גדול בכל
 העולמות. ובכמה וכמה עולמות נחרבה כח
 השטנות ותירבוז רב טוב ברע ורע בטוב, וירדו
 כל העולמות י"ד מדרגות אחורנית, ואין
 העולמות טובים עתה כ"א בשבת, וככ"ז יש בו
 עדיין כמה שינויים, וגם חילוניות העולמות
 אינם טובים כלל וכשארם במקומן. והולרך
 אדם שיחברר ע"י ענפי גשמתו מה שיחגלגלו
 בעולם, וכאשר חטא נפלו ממנו כמה אלפים
 ורבעות נשמות בקליפה ולא יורפו לגמרי כ"א
 עד שיבוא משיח הנואל אחת, ואח"כ ישב אדם
 בנהר נחמן ק"ל שנים עד לוארו והעלה זרעים
 על בשרו ועשה פסוקה גדולה למאור, וככ"ז
 לא הועיל למחות את חטאו, וראה אח"כ איך
 נגרם עי"ז שילאו מצני קין דורות רשעים
 גדולים וגרם הזוהמא והחטא לקן עי"ז ה'
 בו הרבה רע והרג את הבל, והבל שהי' לדיק
 חטא כמה שהלך בשנייה ועי"ז נחתיבו כל
 דורותיו שיהיו נהרגים. ותחול' הבל ראשון
 לנהרגים וקין ראשון לרוחמים. והרי לאדם
 חטאו שלכד בהאות אכילה וחווה שנלקדה
 במיטע של נחש שאמר שקר כי יודע אלהים

וכו', והר"ז ג"כ קטנות המונה לאדם שחשב
 כי ה' יוותר לו. וקין קנאת איש מערהו גרם
 לו ונפל בחטא רציחה וחשב שהשי"ת אינו
 משגיח בעוה"ז והבל חטא בקטנות האמונה
 שהי' לו להאמין כי טורח אלהים הוא :

ג) **דווררת** אלו נמשכו עד זימי אנוש אז הוחל
 לקרוא וכו' ורבה רפת האדם
 בארץ, והשי"ת המחין להם והם חשבו כי כאשר
 הם משמשים במדת ריבוי חסדים רעים
 שממלאים העולם בחאוות עריות כי חסד הוא,
 כמו כן יגרמו מדה במדה שהשי"ת יתנהג עמהם
 ברוב חסדים. וטעו כי כולם שורשם רע ודין
 ענה למעלה, והמשיכו כזה פליסם גם כן
 חסדים שהם דין ענה שזה המבול, ובאלו הדורו'
 הקשים היה חנוך, וייתהלך מנוך את האלהים,
 ומפני שהי' הדור מופרעים ברשע והוא לא למד
 מהם אררבה היה עובר את ה' מאהבה והי'
 מלמד דרך ה' לרבים, ע"כ זכה שמלה למעלה
 ונעשה שם מלאך מט"ע והוא קיבל ולקח את
 הזיכרא מלאה של אדם מה שאבדו בעת שחטא,
 ועלה לראש יערה וראש מט"ט עולה לכריאה,
 והוא בעת שבג"י אינם כתיקונם אז השי"ת
 משרה את בג"י ע"י השליח הזה שהוא גם כן
 מעלה את כל החפלות של בג"י ועושה ממנו
 עטרה ומשביעה שהעלה בעלמה להיות עולה
 בראש ה' לבאות, וכל מלאכי מעלה נרשעים
 לפניו, והשי"ת מגלה לו תמיד סודות ונפלאות
 וכל החכמות וחדרי חורה ה' ואלי מעלה כל
 הזכויות של ישראל מלמטה עד שטולים אל דרך
 מט"ט וממט"ט להקב"ה :

ד) **ואחריו** הי' משולח לדיק גדול, והי' לו
 מלאך שהיה מגלה לו סודות
 ושמות הקדושים והיה עבודתו גדולה מאוד
 שהתקין לו בתפלתו חרב הרוחני והי' כורת
 את הקליפות ומשכיחם. ואדס"ר באותן ק"ל
 שנה היחה פלונית מתחמת אליו והוליד אלפי
 אלפים וכו' רומין ומזיקין והיו מסשעשין בעולם,
 עד שזא מחושלח והוא התעיסם לרוב, ורק אחד
 הבכור בלחם מאדם השחטח לפניו והשאירו,
 וזכה שפיכב ה' את המבול עבור כבודו בששם
 ימים שהתאבלו עליו :

ה) ובה נח ה' לדיק אשר השי"ת העיד בתורה עליו נח איש לדיק תמים את האלהי' התהלך נח והי' נביא והי' מזהיר בדורו ק"ך שנה אשר יהי' מבול בכל העולם וכשם את מפייטו שלא הוליד זרע עד ח"ק שנה ועסק ק"כ שנה בבנין התיבה, ובכ"ז אחז"ל עליו שהי' מקטני אמנה שלא נכנס לתיבה עד שבא המבול כבר, והי' הווי' עליו ועל זרעיו שלא ישמשו בתיבה ובני נח ראו בעיניהם את כל גבורו ה' וגוראותיו אשר עשה אשר איבד את כל ברוחי הארץ וגמחו כל הי"ט אשר ע"פ האדמה ולא נשארו כ"א הם וככל אשר נביא לביהם נח, והשמש והירח אהבו אורם ולא שמשו המזלות בעולם. ובכ"ז חס לא עלר כח נגד היגיה"ר. והוא שמש בתיבה וכן העורב, ואחר כל זה כשילא נח הוא וכל אשר אתו מהתיבה. וראה את כל העונש של כל העולם, ואיך שהשם יב' הפליא עמו רוב חסד והשחיר ממנו ברכה שתייסד העולם מחדש ממנו, ובכ"ז ויחל נח איש האדמה, ולא התחיל בשום דברי מזון כ"א ויטע כרם, מפני שהתאוה ליי' גפן וישכר ויתגל ועי"ז חס רבשו או סרסו. והר"ז תרי תמימי נח איך לא הוציר א"ע וישכר, ותם איך מלאו לבו בקנאה מחשש פן יוליד אביו בן רביעי ויתמעט עי"ז ירושחו. ועדיין לא האמין בגודל השנחת השי"ת כי הוא המוריש והמעשיר. וגם לא הסתפק בחלקו בהעולם בחלק רביעי ממנו. ועונשו בעוה"ז אחת שהושחר פניו ופני זרעיו מפני שימושו בתיבה. ושמים. בנו כנטן נחלקל לעבד עבדים. מלבד עונשו בגיהנם:

ו) וישבר נח ה' לדיק אין בנו לשעה, ששבחיו בתורה נשאר נכב עליו לזכות עולם. ובגביאים כתיב (יחזקאל יד) והיו כו' נח דניאל ואיובו וכו', וכתיב כי מי נח וכו', והוא יחיד בתורה אשר נאמר עליו תואר ושבח לדיק מה שלא נזכר בתורה עוד על אדם. זולת מה דכתיב ה' ה' לדיק, והרי שהשווה ה' כ"י אליו את כבוד נח בתואר שם לדיק, ושם בנו זכה שהוא היה מלכי לדיק מלך שלם שהוא שיבת והכיר בשבח פיר הקודש ירושלים כמו אנברה, ואנברה קראה יראה, ואמר השי"ת לדיק שם

קראה שלם, ולדיק אנברה קראה יראה, ע"כ יהי' שמה כשם שניהם ירושלים. וחטא אדם שעבר בשבע מלות נזכר בעת שמזכיר את חטאו דור המבול בסוף פרשת בראשית שמזכיר חייבת אדם שבע פעמים, ומה שאומר מאדם ועד בהמה וכו' אינו בחשבון כי אינו אלא שחוסר אשר כל המינים וסוגיהם נמחו. וכן נזכר אדם בחטא דור הפלגה בני האדם. אמנם כאשר קיבלו בגי' את התורה אז נזכר אדם לשבח. היום הזה ראינו כי ידבר אלהים את האדם וחי. אדם כי יקריב מכם וכו', והנה נח זכה עוד מה שהתקין ה' את הקשת בענן לדורות עולם לזכירת השבועה שלא יהי' מבול. ובזוהר קודם הגאולה יתראה הקשת במראה זו אור מבטיק מאוד לסימן על הגאולה. ושם זכה שילא ממנו אנברה:

ז) אנברה אבינו, מה שזכה הוא ויחזק ויעקב אין הפה יכול לדבר ואין מחשבת אדם בעולם משיג, ואפי' מלאכי עליון אינם משיגים מפלה, ובגמרא הנה להאבות דלאו בני איניש עינהו, והם המרכבה. אחר היה אנברה כתיב, וממנו הותל עולם כתיקון והתמלת התורה שקיימום האבות ונתנה לו הארץ הק' עשרה עממים. וג' עמים מהם יתקיים לעמיד ארום עמון ומואב שיירשוו ב"י. וניתן לו ולזרעו אחריו מלות ברית מילה ב"ג כריתות ברית, ומלות מילה בזמנה דוחה שבת ויוה"כ, וכהן ערל אסור בעבודה ובתרומה, וגר אינו נעשה עד שימול, וכריתת הערלה היא תוחם המלך והשלמת הגפס והיא אות המבדיל בין ישראל לאוה"ע, והשי"ת נשבע אליו שלא יחליף את אהבתו אליו ולזרעו ב"י לעולם. ואפילו ישמור אחד ויפליא מספיו הגונים יותר ממנו. כי אין שום חליפות דבר אליו. והוא היה הראשון אשר הקריא שם ה' בעולם, ועשרה נסיונות נתנסה א"י ועמד בזכות עם גודל אמונתו וגודל אהבתו שאהב להשי"ת יותר מכל חיי עלמו וחיי בניו, ולא נתיירא משום ברית בעולם. ונלחם עבור לוש משום כבוד שמי' שלא יתחלל בעול' אחי אלך ואפול על קדוש' שמו יסבךך. וכתיב כי ידעתי לתפן אשר יטע

יורה את בניו ואת ביתו אחריו ושמתו דרך ה' וסוף החיל להקין את ארבע"ר כי ה' בו חלק גדול כולל ממנו שהוא יסוד מדת החסד אשר נמצא בעולם שנה נפש. והוריד את השכינה יותר מהקרב א להעולם. וכמו כן תיקנו יחזק ויעקב והלויקים שאחריהם לוי קהה עמרם, כל אחד הוריד והמשיך לאורה עד ר'קיע החתחון, עד שבא משה עבד ה' והורידה לארץ במשכן ה'. ואלל אברהם היו מלוים מלאכים כאנשים, והגד שפחתו זכה צעם שנגרשה ממנו אל ג' מלאכים. ובכ"ז בהעקדה לא נלח את היצה"ר כ"א ע"י תמימות גדולה ואמונה פשוטה וירא את המקום ר"ל מה שהשי"ת הנקרא מקום הברייתו על זרע יחזק שהוא יעקב הנאמר בו ויפגע במקום, דבר זה ראה וסילק זאת ממחשבתו למרחוק לאחר צער אנו ולא ארע כי אין נברא יכול להשיג מחשבת בוראו ית"ש, וארה"ר לא היה לו מחוזה שלמה בקברו עד שבא אברהם וקנה את המערה שאדם ה' קבור שם כלפת בארץ, ובשביל אברהם נתגלה בתוך המערה בכבוד, ופחה שם אברהם דרך כל הנשמות למעלה אליהם עד לגן עדן וגם לעתיד צעת התמיה. ויחזק מבטן נתקדש ומדתו פחד ה' היה, ופשת לוירו פ"ג המזבח ואפרו מונח פ"ג המזבח שלמעלה, והוא היה קודש זכה למילה בשמיני, והיה חשוב עולה תמימה, זכה שהשי"ת ייחד שמו עליו בחייו ונקרא קדוש, ויעקב נקרא בני בכורי ישראל. ויעקב קרא*) בעלמו עליו שם ה' כמ"ש ויקרא בשם אל אלהי ישראל, והוא בחיר שבאבו, ויעקב אבינו לא מת, וזכה לשם שני בקודש ישראל, ומדתו תפארת ואמת ורחמים, ובזכותו נקבע הים והירדן, וירד ה' ביום השלישי בזכות יעקב שהוא שלישי לאבות, והנאולה העתידה תהיה בזכותו, ועם ה' נקראים מפי ה' בני ישראל. ומטעו היתה שלמה שלא נמצא פסול בורשו, ודיוקנו של יעקב חקוקה בכסא הכבוד, ומש"ר בהפלתו עבוד צ"י פ"ד מטאם החמור לא פפל כ"א בהזכירו זכות אבות, ובמחנה טורה רק באבותיך חשק ה' לאהבה אותם פי' שחשק ה' צהם לעורר את אהבתו עליהם

תמיד ויבחר בזרעם וכו', וגם לעתיד כתיב ואף גם זאת וכו'. ובכ"ז מלינו שאברהם נגזר עליו וגר יהיה זרעך וכו' והראה ה' גלויות מפני מטא קטן שאמר במה ארע וסביבו נשערה מאוד, ויחזק במה שאהב את עשו ואהבינה עיניו, ויעקב במה שאמר נסחרה דרכי מה' וסבל לעד מיוסף על מטא פגם שמנע א"ע מכיבוד אב, והגם שזה היה מפני יראת עשו. ואח"כ נתיירא מלבן ובמה שאיחר את נדו סבל מדינה, וכמה סבל כל ימי חייו עד בואו למצרים, ומכל זה יראה האדם וישמור א"ע מאוד ולא יאמין בעלמו וישים דעתו ע"ד השובה וחיווק אמונה כי המעיין היטב יראה שכל הנ"ל היו כולם צעניני חיווק והתאמת מדת האמונה, בזה נחתי וזכה סלקי. ואם הם כך מה נאמר אהנו. אמנם כל אחד חשבונו לפי ערכו. ורחמי ה' מרובים על דלי אנשים כמונו. וע"כ נקוה לתקן ולשמור עם חסדיו עלינו. והוא הפתח שער לדופקי בהשובה, וגם מליצות רחמים נמצא עלינו, ולתשובה באמת אהנו מייחלים, וכמאה"כ יחל ישראל אל ה' כי עמו פדות והוא יפדה את ישראל מכל עוונותיו :

(ח) **והנה** עד"ז יכול כל איש נלבב להתבונן בכל הנמצא כתוב בחנ"ך ובמחז"ל כפי שנמצא בהנה ובהנה בכלל ובפרט בכל הענינים כאלו, וגם בימי התנאים והאמוראים ואחריהם בכל הדורות, ואם אומר שנעלה אותם על ספר יתאריך עינים מאוד ע"כ אמרתי די לחכם הקיטור ישמע ויוסף לקח בינה מעלמו עד"ז, וישעין בשער הגלגולים וימצא להרוות צמאנו ע"ד תשובה וחיווק עבודה נחפשה דרכינו ונחוקרה ונשובה וכל נשוב לסכלנו ולכסלנו עוד, וכל עיקר משען עבודה הפנימיות הלויים במנוחת הנפש והארכת הרפת, ואשר עי"ז יהיה בידו לפתוח את לבו באהבה וחיבה בחיבת הקודש בעבודת ה' בתורה לשמה ועבודה זו חפלה, ואפילו התשובה ידוע שהעלבות היא המסתמת את הלב מפני הסערבו' עלבות הגדלות שלו וגם חמדת עוה"ז הלפונה בלבו וזהו יצה"ר הנקרא לפוני, וכמו שמלינו

ימאים בלבו את הגאווה והקנאה והתאווה,
ואח"כ יכול להתמרמר על חטאיו ולשוב מיראה
מוצת באהבה ביחד לפני השי"ת הרולה בתשובה
והוא ידע ירנו, ואח"כ יתחזק ע"י הקבלה
בשמה עליו וישוב לעבודתו נמרח באהבה
מוספת אור שפלות ואהבה ובעתון אהבה ואהבה
ושלום עלינו ועכ"י ח"ס כיר"א :

בקין ויחר לקין מאד, והגם שהשי"ת הוכיחו
עד"ז הוא חזר וחטא יוסר בעריגתו להבל
ולפונה היטה בלבו יצר הלפני מקנאת חלומתו
של הכל. והר"ז שהטורה מזוירה לנו על כל
מה שכתבנו. אמנם הראשית לעורר בעלמו
אהבת המקום וכל חסדיו עמנו וגודל אהבתו
לצ"י, ואיך שב"י נקראים בניו למקום ואחר
שירחיב את לבו במדות אלה פי"ז מקורס

פרק ג

ה' ודיבורו שהשי"ת למלס רלנוי אשר אין לו
סוף בלמלס הדיבור, וכמלס דהפנימיות של
הדיבור הוא הרלון המלומלס שכתוכו הוא
המחיה כנשמה לנוף, והרלון המלומלס הוא
מלד המקבל, אבל אלל השי"ת הרלון הזה
הולך ועולה ביחוד הרלון האי"ס ובלל חללית
וגבול. ועל ידי זה גס אחר שברלס הגס
ססידר אוחס ע"ד מדרגות רבות בלון מספר
וכל היותר גבוה ודק רוחניות יותר הוא יותר
קרוב ונתקרר ללור הנערב וכבוד ה' זורח
בו ביותר עליו נהעלה ונתגלה שס כבוד ה'.
הנה כ"ז הוא הכל מלד המקבלים אשר ירדו
ונתרחקו בלמלומיס ע"ד מכל כלור השמש
והשאר והלבנה והכר והלחן הטוב, חס כי לכולס
אור אחס מהופעת השמש, והשמש מהופעת
אור של מעלה, בכ"ז מפני ריבוי ועובי
הלמלומיס נחמטסיס ויורדים במהותס ואיכותס
כי מלשר נחטבים ונתרחקים קבלתס מתמטטת
אבל לפני השי"ת אשר לפני כחשכה כלורה
שוק ומשוק צידו להעלות את הנמוך והעב
סירוד ורחוק ציוסר. ולהעתיקו ברנע אחס
מן הלמלום והיס שלו ללון, ולחדש מהוטו
בלופן אשר יתעסק לפניו הנעלה קרוב ורס
ודק ורוחני והקרוב ציוסר, וכן עד"ז להעתיקו
מגשס זה לגשס אחר והכל במטופס ורגע אחס,
והכלל הזה הוא בכל הברוואיס אשר הם
מהנהגיס ע"י הטבע הנטופס בקרבס כפי
חוק אשר השי"ת שס בטובס ע"י הדיבור
המלומלס. וכל דיבור הוא ע"י אוחיות שסס
מוריס של שורס הדבר של אוחו נברל כפי
שחל

בירקנות ואתחנן שמע ישראל משל
לחכם שהיה לו בן והיה מעלה
לאביו בכל יום שני סעודות אחת בבקר
ואחת בערב והיה ערב לו ביוחר, אח"כ
העני בנו ולא היה יכול עוד להעלות לאביו
אותן הסעודות, א"ל אביו הרי אחה אין כך
בח לאותן שתי סעודות שהיית מעלה לי
איני מבקש סמך אלא שתהיה שומע לי
שני דרשות שאני דורש בביהב"ג שני פעמים
בכל יום והוא ערב לי באותן שני סעודות
שהיית מעלן לי, כך אמר הקב"ה לישראל
לשעבר הייתם מקריבים לי שתי פעמים ביום
את הכבש אחד בבקר ואת הכבש השני בין
הערבים, גלוי וידוע לפני שביהמ"ק עתיד
ליהרב ומבאן ואילך אי אחס יכולים להקריב
קרבנות אלא מבקש אני חסורתן של קרבנות
שמע ישראל בבקר ושמע ישראל בערב ועולה
לפני יותר מכל הקרבנות עכ"ל :

המדרש הזה לריך ציוסר כי מה ענין
קבלת מלכות שמים לקרבנות
ואיך עולה דמיון הנמשל למשל מה שנה
החכם לבנו אשר ישמע שני דרשות של אביו
במה שדורש בכל יום והלא ק"ש שאלחנו קוראין
הלא זה דרשס הבן הוא ולון כלן דרשס
הקב"ה. ואיך עולה הק"ש כענין הקרבנות
ועד יוסר. ויתכן לבאר בס"ד. דהנה כתיב
עץ לא ראתה א' וזולתך יעשה למחכה לו.
ואח"ל זהו עוה"ב שלא השינו אותו אפילו
הנביאים. והטעם משום דכל הפולמוס וכל
הנבראים כולס נבראו יש מלון וע"פ רלון

שהוא מושרש בסוד המרכבה והיוצאים משמותיו של הקב"ה ע"ד המורה האותיות ולירופים רבים הנחשפים כולם משמו בסוד כ"ב אותיות ולירופי רל"א שערים כדאיתא בספ"י, וכאשר ראה השי"ת לשנות איזה דבר עשה צוה שהעלה אותיות הדבר לשורש שמוחיו של הקב"ה, ובכח שמו שינה הרגע אחת לירוף אחר. ועי"ז עשה ג"כ ע"פ הנבואים. כי האדם הוא כגול מכל הברואים שבעולם. ויש בו מעלה נפלאה שקבע בפיו כל הכ"ב אותיות כולם ונתן בו דעת המלאכים. ולא עוד אלא שהאדם הוא בעל בחירה יומר מן המלאכים. וע"כ הוא בעל הרצון שהנביא כאשר זיכך רוחו ונפשו ונפשו עי"ז עלה בנשמתו למעלה ולמעלה מהמלאכים. כי נשמת אדם כתיב בו ויפת באפיו נשמת חיים, ואחז"ל כל הנפח מרוחו נופח שכביכול כניוץ אור נתן אליו ומפיע ממנו מרצונו. ע"כ היה ביכולת הנביא ע"י הדיבור והרצון שלו להעיר צוה את הדיבור והרצון של הקב"ה, ועד שהפך והעתיק ושינה את הדבר המזומל בטבעו להיות בו טבע וכן אחר מזומלם כפי הרצון הנביא אשר על פי כח רצון השי"ת השורה על הנביא, כמאה"כ רוח ה' דיבר בי ומלחתי על לשוני. ועי"ז עשה משרע"ה את כל הנסים והאותות ומופתים במלרים ובמדבר וכן כל הנביאים. ועי"ז יבואר מאה"כ הן לה' אליהן השמים ושמי השמים והארץ וכל אשר בה רק באבותיך חשק ה' וכו', כי שמים תכין אמונהך בהם כי הרצון הפנימי נקרא אמונה. כי האמונה השורש שלה היא הרצון אחת מעט הכמות ורב האיכות אשר הוא למעלה מן השכל והרעיון ורק כי כך גור אומר השי"ת ונעשה רצונו. ולא נתגלה בכל הברואים שום טעם כ"א הרצון של השי"ת לבד, על פי זה יחטו ועל פי זה ימשכו וימשכו בלשון באורחותם ונטיעות הטבע אשר תקע בהם השי"ת היתר הגאחן. ואין הגלגלים זוכרים ומזלות וכן כל ברואי מעה והבצ"ח בטבעם השור מורש והחמוד נושא משא אינם יודעים בו שכל כ"א כן נטעם ה' במטע נאמן, גמלא דשורש הרצון של השי"ת מחובר בכלל

כל העולמות וכל פרטיהם, אבל כל זה מלד השי"ת המשפיע חיות וקיום לכולם כאמר ואתה מחיה את כולם. אולם מלד המקבלים צוה יש דרגות בעולם הרוחניות בעלי דעה אשר הם מכירים את בעל הרצון כאו"א לפי התעלות זכותו ורוחניותו. ובדאי אי אפשר להם להכיר מתוך הרצון הנעלה הזה אשר הוא גבוה מכל המדות כ"א ע"י הופעת אור חסד השי"ת המשפיע להם נילולי רצון צוה שיכירו בו ע"י אור המדות שלו המשפיעים ומאירים בכחם כבודו שזו היא מדת המלכות. ועי"ז הלכשת הרצון במדת המלכות כי אין מלך בלא עם. והן הן כל הנבואות של מעלה שהם מקבלים מן הרצון הזה שגדע להם הרצון החקוצה בהם שיהיו מוכנים לרצונו לכל אשר ישלח המלך והאור הזה הולך ויורד ומתמעט וכח"ש בברכת יולד וכולם מקבלים עליהם עול מלכות שמים זה מזה ונותנים בזהבה רשות זל"ז וכו'. ובכחבי האר"י ז"ל רשות גימ' שם אחרון של אנה בכח שיהו ש'ק'ו'ל'ת', ור"ל שזהו מדת המלכות שנותנת שפע זה לאלו שלמעלה ממנה. והנה בשבת נעמלה מדת המלכות הרחק וגבוה למעלה ולמעלה מהם. וזה מפני שהקב"ה מעורר את מדת התפארת שלו במה שמתפאר עם ב"י עבדיו ועמו. עד שמעלה אליו את מדת המלכות מה שב"י שורשם ג"כ נקוט בה במדת המלכות. ולהם שורש עוד גבוה במדת התפארת שלו כמאה"כ ישראל אשר כך התפאר. והראיה ער"ז שהקב"ה נקרא אלהי ישראל ולא אלהי המלאכים ולא אלהי הגלגלים. ואשר על ידי זה נתמעט האור מהמלאכים ע"כ שואלים זל"ז איך מקום כבודו להעריכו. והנה האדם נשמתו שורשו למעלה וכאשר יורד למטה מוך הנוק מתלבש בכל עולם בתוך אור של אותו עולם וממילא יורד ומתמעט אורו והכרתו ולא נשאר בו כ"א בחינת האמונה שהיא הרצון שלו שיהיה עובד להשי"ת. ועד שנתלבש, הנשמה בתוך הרוח המדבר. ואח"כ בתוך הנפש המוכן לפעולת המעשים, ואח"כ בתוך נפש הבהמיות. והנה"כ היא אינה מכירה גם זאת, אלא שיש בה כח הרצון של השי"ת המשפיע בה את

כצפיות ומדות שלה הבהמות. ואשר ע"כ נעשה ארס מרוחק ביותר מן השי"ת וצפרט צ"י הנמש שהט"ל זוהמא בחוה. כי הנמש היה בו התמעטות האור ביותר. וקבל בעלמו פירוד גדול וגרם מה שגרם. ולזה חיקן השי"ת את העולם כמה שירה חבן פינת העולם התיקון ע"י האבות הקדושים. והם בגודל נשמתם זיכרו א"ע עד שנתקשרו לרלון השי"ת בקשר נפלא. וזה היה ע"י גודל אור הדעת של נשמתם זיכרו את הר"ג שלהם והכניעו את החומר שלהם וכבשו את היל"ר שלהם, וכשאחז"ל האבות לא שלט בהם היל"ר, עד שחזרו ועלו עם נשמתם עד הארס שלהם שהם מושרשים ברלון השי"ת המתלבש במדות חסד גבורה תפארת, וכ"ו היתה ע"י עובדות ודיבורים ומחשבות קדושים ונתקשרו בשורשם והכירו את השי"ת ע"י התלבשות המדות האלו המואשרים ברלון השי"ת, ומדע להם ג"כ הרלון התקוע בהם והכירו את רלון השי"ת מה שראה בהם. וכמו שהשי"ת ראה בהם כמו כן נחגלה הרלון הזה בהם ג"כ, וכמו אור השמש על המראה הלעושה שחזור ומבטיק, ואחז"ל שכל האבות נקראו ישראל, ור"ל שהיה תכלית עבודתם בזה שעי" מדותם הם יתפארו בכבוד השי"ת והשי"ת יתפאר בהם. ובדואי לא זכו כ"א ע"י מדת הגבורה שנתיראו מאוד מהשי"ת, כי א"א לכבוש את היל"ר אשר שורשו מהגבורה המלמלמים את האור העליון. ולכן מזה המלמל גמחה הנפש הבהמית שאין לו שום היכר ברלון השי"ת כ"א הולך אחר הרלון הנטוע בקרבו. והאבות ע"י מדת התפארת שהביעו גודל מעלת העושה רלון השי"ת, ואת חסרון הפסד הגרוע יותר מכל הפסד ההולך אחר רלון עלמו הטובות בנה"ב, וגמלא דשורש עבודתם הי"ת אחת במדת תפארת ושמתה שהכניעו בלבם לרלון השי"ת, שנית גבורה שנתיראו מפני ה' וכבשו עי"ז הגבורות קשות של היל"ר, שליטת שעלו עד שהכירו את הרלון הטוב הרלון של השי"ת המופיע בהם. והנה עי"ז האבות עשו סימן טוב לבנים ובני בנים עד אף כל הדורות שהורישו את הרלון הכמות

שהיא האמונה שלמה אשר היא מטע הכמות ורוב האיותה. ובשורשי הנשמות יש לכל בנייה הכרה ופלאה מהלבשה בשורשי מדותם שלמעלה. והגם כי כאשר יורדים לענפיהם ובאים לחון הגוף נתעבים מדותיהם באין מכיר, בכ"ז שורש הרלון שהיא האמונה הנשרשה במדת המלכות היא נשרשה בכל זרע ישראל חסו מאה"כ כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' וכו'. וזהו ביאור מאה"כ הן לה' אלהיך השמים וכו'. ור"ל שכולם מוכנים לעשות כפי אשר שתלם בטבעותם וכן להשתנות מענין לענין אחר הכל כפי הרלון המלמלם אשר עשה בהם. ורק באבותיך חשק ה' בהם לאהבה אותם שיש לו עמם התקשרות נפלא כי הם ג"כ הכירו אותו ע"י רלונם אשר העלו לרלונם ועלו לשורש נשמתם אשר שם חביון עון ה' מתגלה עליהם ברלון וקשר נפלא. וזכו ע"י חש"ק ר"ת 'חולם' שבא 'קמץ', שאלו הנקודות הם נגד תפארת גבורה וכתר רלון. ועי"ז המשיבו נקודת האמונה בזרעם אחריהם להיות לו לעם נחלה שימתשכו אחר הרלון השי"ת כנחל ויהי נחלתו לעולם כיום הזה שאמר להם ואתם הדבקים בה'. אמנם כאשר האדם נולד ויואל לפועל בעולם הזה הגשמי אשר כל עניני העוה"ז הם נראים לעיני הגשמי. ולכך הם יולאים לפועל. וגם העוה"ז כל עניניו הם ע"ד הפעולה הגשמיות. משא"כ אלל עניני הגשמה שאין הגשמה רואית כ"א ע"י הדעת, והדעת באדם איננו בפועל בעי"ז כ"א רק ע"ד הכח. שיש בכח הגשמה אחר שחינע ותלמוד ותכניע את עביות ותאות הגשמי אז ילא מטע מטע כחות הגשמה אשר גנוח בהדעת השלמות פועל עגלה קלת. כי הגשמה מקומה אלל שורשה בעולם הרוחני. ושם כל ענינה בדעת שלמה יולאת לפועל מהני ששם אין לה שום דבר גופני בגודל ומסתיר בעדה הן מלד עלמותה והן מלד העולם שלה הרוחני, וכאשר יורדת לעוה"ז בכל ירידה נחמטע לה עניני הדעת וענין יליאתה לפועל רוחני. ורק בעודנו בזמן אמו אשר מדיון

עדיין כל עניני הגוף הם תחת הסגר העונתי,
 ע"כ נכתב בהלו נרו עלי ראשי. אכן כאשר
 ולא לאויר אז מיד עניני הגוף יולאים לפועל
 העצמי והמורגש. והנשמה נסתמת ובאין דעת
 נעיר פרא ארס יולד, ע"כ נאשר האדם רק
 מוסתר ומוסגר מכל עניני הדעת וכל כחות
 הנשמה אינם משמשים בו, רק ע"ד חיוני וחיי
 הנהמה מה שאינו משיג כי אם ע"ד הרלון
 המורגש בו מן השי"ת שהוא שורש העצמי
 הנשמי הבהמיות. ואפילו שורש זה של הבהמיות
 אינו בו כערך הבע"ת, שהבע"ת הם נבראים
 וטלדים עם כל כוחותיהם ועם כל שכלם
 העצמיות בשלמות שומרים א"ע מכל ענין
 המיוק ורעה לפניהם, כמאה"כ שור או כשב
 עז כי יולד. משא"כ האדם נולד באין מבחין
 כלל. ומלא בתחלה נמשך אחר הערב למנו, ו
 ואח"כ כשנתגדל ומבין מעט נמשך אחר הטוב
 שהוא צורך בעניני ערב שלא יאכל כל ערב
 ר"ח מה שהוא טוב לבריאותו, וכאשר נתגדל
 יותר צורך גם בטוב שמבין על דברים שהם
 יותר טובים לפניו כי העריבות הם חיי רגע
 ונותר במוטיל כמו עניני מחון וכבוד המדומה.
 ואח"כ כשהוא מתבונן בתכלית חייו ורואה במה
 שהוא נערך נגד בע"ת ונפחת ערכו בעניני
 עוב"ז שהבע"ת אינם מבינים במה שאופס הוא
 להיות נערך וכלה מן העולם וע"כ משיגים
 תאוותם בשלמות, ולא כן האדם שהוא מכיר
 בהעדרו מה שבטו כלה ולא נאשר בו כי אם
 נשמתו. ומלא שאין לו השגת העטנוג בעוב"ז
 כי יירב סופו. ואשר עי"כ מבין ומשכיל כי דב"ז
 לא יתכן שיהי נברא על האופן הפחיתות הזה,
 והוא ממה שרואה את גודל היתרון מעלה
 שלו על הבע"ת שלהם אין בהם דעה ושכל
 ר"ח שכל עצמי לבד, ולא כן האדם שהוא
 בחייו ומוכשר לדעת כמלאך, וכל הושת תחת
 רגליו, ואי"כ אי אפשר שיהי בו במבחר היצור
 בעוב"ז ר"ח ע"ד מה שנברא לשמות רליו יולדו
 יח"ש, ויזכה עי"ז חיי נלחי בעוב"ז והיינו ע"י
 מה שמקבל עליו עול תורה ושומע לעצות שלה
 ומקבל עליו עול מלכות שמים שלמה ושומר
 את כל תרי"ג מצוות שלה. ועי"ז הרי אינו מוכן

להפסד וכליון ח"ו, אלא שהוא מוכן כשיראה
 וישתדל בהשלמת הדעת הטוב כפי רלון השם
 יחברך מה שרעה בו באדם מעניני הנשמה
 המתנהגת ע"פ דעת התורה הר"ז אחר כך
 נעחק מחיי שעה לחיי עולם, והנשמה שבה
 למקומה הראשון ביתר שאת ויתר עוז מעלתה
 במה שכבשה כל מדינות המלך הכסיל הוא היצר
 הרע השורה ומוטל בחוף הנפש הבהמיות.
 ומלא כשבא אדם לשכלו האמת הר"ז מחיל
 בחורה בעניני מוטיל התועלת הנלחי לעד.
 והגם שאין לו עדיין העריבות והרגשת הטוב.
 אבל נמלא בו השגת המוטיל כי יודע את הטוב
 והשכר שלו לבסוף. והר"ז דרכי הנשמה באין
 להיפוך מן עניני הגוף, שבנוף באים בו מה
 שמורגש ומוטבע בו והיותר רחוק הוא מן השכל
 תחילה שבראשיתו רואה בכל ערב, ואח"כ כמוב
 מן הערב, ואח"כ במוטיל, שבטוב והר"ז ערב
 טוב ומוטיל ולא כן בעניני הנשמה. שהוא מבין
 בתחלה במוטיל האמת והנלחי, אכן עדיין חסר
 בו טוב. שענין טוב בא מעניני ההתדמות
 הרלון. כמו למשל באדם שרואה במתיקות
 הטעם ורולה ג"כ בחייו, ע"כ משליך דברי
 מתיקות המפסידים לחייו ונותר בדבר שיהי
 בו השלמת דעתו מחוק וגם חיים. ולזה האדם
 שהוא שקוע בתענוגי הגוף הרי אין דרכי התורה
 לפניו טוב, שהרי הוא נאשר בכמה וכמה דברי
 העריבים וטובים ומוטילים בכל עניני מעלת
 הגופני ערב טוב ומוטיל אכן התורה אשרתהו
 וטוב מפני המוטיל האמת. אולם אחר כך
 כשדעתו נזדככת ומכניע כל עניני נפשו הבהמ"י,
 כמאמר הכתוב שמו רעים לפני טובים, ומתבונן
 בגודל מעלת הנשמה ובגודל גדלות השי"ת,
 וטובע טעם העבודה הרוחניות והשגת טעמין
 המלות, אז אם יזכה יתקיים בו מאה"כ טעמו
 ורלו כי טוב ה'. ומאה"כ כי לקח טוב נתתי
 לכם. וזה כשמבחין במעלת הדבקות. כי אין
 מתיקות בעולם כמו ענין התחברות העלול
 לעילתו ובפרט בכ"י כי הם חלק ה' והחלק
 מתקרב אל הכל. וכל מדותיו יולאים מן גלות
 התרחק ומן המורוטיהן שהם עתה נתקרבים
 אל השורש שזהו אהבה ויראת הרוממות. אז

מרגיש בעלם עניני המלות והחורה שהם בגולה
 חלקות להקריב את כל חלקי הנפש רוח הן
 וכל מדותיהן וכל ענפיהם לשורש כל השרשי
 השי"ת ואין טוב יותר מזה. כי עניני העריבות
 נמשך לאדם המה שדבר פרטי זה מוסיף שלמות
 הדם חלק המתיקות שבגוף האדם, כי הדם
 הוא הנפש הבהמיות, והדם טבעה מחוקה, ע"כ
 יאהב את המתיקות. והרי אי"ז אלא פרט אהב
 ולפי הרגע, שלימות רגע. ורק לחלק הדם
 שהיא חלק הגוף והנפש בהמיות מוטבע בו.
 והרי ע"י השלמת חלק מיעוט דמעוטי פרט
 קטן ולפי רגע קטנה הגונע זאת הטפל
 להשלמת נחת קלה הנפש בהמיות טועם בו
 טעם ערב. ומכש"כ בק"ו כשטועם השלמת
 הנשמה העיקרית בדרם והגלמיות על ידי
 החחברותה והשלמותה המעלה שלמה בכל עלם
 שלה כולה, ושהיא עתה נגרשת מבית אבי' החת
 עבד ושפחה הגוף הגנוף המנוגע ומרחיקה חוץ
 לשלש מחנותי' בעולם החמורות. ועתה שזכתה
 ללאת מטע חפשי ממנו וטועמת במאכלי אבי'
 ומתקרבת כמו כחלק שמתקרב אל הכל ומדומי'
 אל שורש שלה עאכ"כ מה רב טוב טעם
 מניעה. ואז מבחנת את החורה ואת רגון
 השי"ת כי טוב הוא. והנה בדרם הדעת הוא
 אינו פועל בשלמות בו בפעם אחת. מפני
 שכוחות הגופניות והעריבות הגופני ואשר הם
 כולם מוכנים לפועל נגלה חמיד והאדם אפילו
 השלם בע"כ משתמש בהם כי אי אפשר לו
 באופן אחר מפני התלבשות הגוף הנגרך לחיו,
 ולא כן הוא עניני הדעת שאינו כי אם בכח
 הנשמה ואי"ז כ"א אחר רוב השתדלות וגיעת
 בשר ורוח הרבה. ובכ"ז הוא עדיין רק כוחני
 ועניני מחשבות אשר טבעיות המחשבה במוח
 פושט לורה ולובש לורה. ואשר ע"כ אינו
 נחלק בלבבו כ"א ע"י רוב השתדלות והתנהגות
 כהדעת הזה כמה וכמה פעמים ויחין בגיחין
 שילאו עי"ז מן הכח לפועל, ואעפ"כ הרי הן
 בקדושו לא יחמין, לכן אין הדעת פועל כ"א
 ע"ד השגת עיני השכל שעכ"פ מבחין ע"י הדעת
 את האמת שהוא כן שאין טוב אלא תורה, ולכן
 עי"ז הוא מהחמץ חמיד לעסוק בעבודת ה'

מעומק לבבו כאמן לפניו ובאה"י כפי כחו
 ומוחו ויכלתו. והר"ז עתה נעמק מטע מטע
 מן המושיל להטוב. ועד שבהמשך העת אם
 חפץ בו ה' בא לטבע שני שנעמק מן עניני
 גופני, ועוזב כל עריבותיו ובא לעריבות התו"מ,
 שמרגיש בהם עריבות ומתיקות גדול. והר"ז
 אלל עניני הנשמה הדברים באים מושיל וטוב
 וערב, וזהו בקשת דוד ערוב טבדך לטוב.
 וכאשר ישכיל אדם בזה יבין שבענין הנשמה
 אינם כ"א דבר אחת ובו שני דברים, בתחלה
 חיי נצר אלא שהוא מושיל האמת. ואח"כ חיי נחת
 ועונג שזהו טוב וערב. ועפ"ז יבואר מאה"כ
 ראה נחתי לפניך את החיים ואת הטוב וכו'
 ובחרת בחיים, ור"ל החיים שמושיל הנלמי הוא
 והטוב שהוא טוב מאוד אלל בעל הנשמה.
 ובחרת בדבר אחד שיש בו השנים וזהו בחיים
 שתחפש חמיד אחר החיים הנלמים ואם שבתחלה
 יהיו לך חיי נצר אח"כ תזכה לחיי נחת ועונג.
 וגמלא שהאדם ישראלי הגם כאשר בא לעולם
 נמלא בגשמיות כל עניני כוחני הטוב ושורש
 האמונה הרגון המושרש בו מהאבות. להיות
 מאמין בה' אחד ומיוחד לבדו אשר הוא ברא
 את הכל כאשר עלה ברעונו הפשוט והשי"ת
 נדע מליאותו ולא מהותו כי אינו נודע מהותו
 כ"א לבדו ולא זולתו. והוא למלס רעונו וברא
 את הכל בשביל האדם והחורה והעבודה ולמטן
 הטיב לאדם באחריותו. אכן כי כל זה מושרש
 כוחני דכוחני פנימים לפונה מאוד בהדעת
 הנמלא בכח הנשמה אחר רוב השתדלותו
 בתמימות. ולא נשאר כ"א אחר שנתגדל אחר
 מדת התמימות שהוא הכלי של האמונה וכמש"כ
 אלל אברהם הסתלק לפני והי' תמים וזכה בו
 ע"י ברית מילה שהיא כריתת הערלה ומנתח
 את חזקת כח הרע והחומר והיכל"ר ונמן לו
 זאת ברית עולם ולזרעו אחריו. וכן כתיב גבי
 יפקד, ויעקב איש חס, ויחמק מעלה יסירה
 סיהס בו, שהוא זכה להיות נשמתו קשורה
 להשי"ת בפועל ממש כמו ענין נשמתו בהשורש
 הרוחני שהיא שם בפועל וע"כ יחמק לא נלרך
 אליו זכירה כי אפרו מוגת על המזבח חמיד
 משת בעקרה ואשר ע"כ יחד השי"ת עליו

שמו בחייו, וזה שהוא ילא מן מעלת התמימות
 לאמונה שלמה ע"י אביו, ואח"כ ילא מהאמונה
 לראיה חושיות והתקשרות נפלא כטבע הנשמה
 הטבעה בעולם הנשמות שהיא נמשכת אחר
 רצון השי"ת בטבע הרצון, כי החיות מה שהשי"ת
 מופיע בה שם הוא בזה אל הנשמה חיות
 ורצון השי"ת וכמשל המראה הטובה שמקבלת
 אור השמש עד שהיא מבהיקה ג"כ וזהו זה
 טבע שנית נפלאה בהתדבקות החלק אל הכל
 וכל מדותיו נמשכים אל שורשם. ורביז' אין
 זיכות הנביא לראות כי בחינה זו היא למעלה
 מכל השגה. כמחול' אין טעם ברצון. ומעין
 בחינה זו זכה ילמך בחייו, ויהי כי זקן ילמך
 ומהינה עיניו מראות פי' שעלה בעונג הרוחני
 אשר הוא למעלה מהשגת עיני השכל:
ונבצא בחדם ראשית ענינו להחזיק במדת
 התמימות ולהאמין בכל המקובל
 צדינו נחלת אבות כמאה"כ שאל אביך ויבדך
 וקניך ויאמרו לך, והם זכו מפני האבות אשר
 שלח ה' את משה רבינו רפיא מהימנא ויוליאנו
 ממלרים ביד חזקה ע"י אוחיותיו הנוראים,
 ובמאה"כ אשר עשה אהך את הגדולות ואת
 הנוראות אשר ראו עיניך והתורה מספרת לנו
 מה שאבותינו האמינו בה', ויאמן העם וישמעו
 שזו היא ע"י השרשת אמונה מהאבות ובקרי"ם
 ויאמינו בה' ובמשה עבדו ובמעמד הר סיני
 וגם כך יאמינו לעולם כי עינינו ראו ולא זר,
 וכי נפסקה זוהמת הנחש מכלל ישראל ונתיחדו
 ענפי נשמות שהם בגוף עם כל עליות של דרך
 הליכות נפש רוח ונשמה עד שורשן של מעלה.
 וכמו דאיתא בזה"ק דלית לך עלמא ועלמא
 עד לעילא ולעילא דלא איתגלי שם יקרא
 דקודשא ב"ה עליוהן וכמחול' על מאה"כ אתה
 הראת לרעת, שפתח להם כל הרקיעים והארצות
 וראו יותר מכל נביא אשר אין עוד מלבדו. וע"ד
 האמונה פשוטה הזאת האמיתית. ואחר כן
 התמדו להם כל הנסים הנכבדים בחורה
 נבדו ועמודים וכל הנסים הנכבדים בחורה
 וניתנה לכל עדת ישראל דור דעה והם מסרו
 נפשם על דברי תורה וילאו במדבר ולרשת ז'
 עממים מפני גודל האמונה שראו ושמעו והלכו
 וגם

בתמימות, ואשר ע"כ זכו לכל זה, וכתיב אעשה
 נפלאו' אשר לא נבראו בכל הארץ ובכל הגוי' וכו'
 אשר אני עושה עמך והאמונה זאת היא יסוד
 מוסד ומלווים אנהו עד"ו' עם כמה מלות,
 בכדי שע"י המלות נוצר בי"מ כמו כל עניני
 פסח וסוכות ושבת ושומר ושבועות ושבועות
 ויובל בחירות עבדים, כולם ניתן הטעם בשביל
 יל"מ, וחמשים פ' נזכר בחורה יל"מ נגד כ'
 שערי בינה. והר"ז שכל החבונות וכל השכליות
 גדולות והשגות נפלאות כולם נלמדים ויולאים
 ושורים ומועילים אם הם שורשן עולה ונגדל
 על היסוד המוסד של האמת יל"מ, ואם אין
 יסוד אין בנין וכי עיני האמת יל"מ היא המלצה
 המסוגלת שהיא מלצה ורצון השי"ת בה מפני
 שסגולתה היא סגולה חלקית אשר אי אפשר
 לאדם שיפי' חיש אמונה כ"א ע"י אותה מלצה,
 וכמו סגולת היליות שהיא מסוגלת לאדם לבלתי
 יסור אחרי לבבו ועיניו. ואם יעשה אדם לו
 טלית שכולה חללת כמו קרח לסימן וזכרון לא
 יועילו לו כלל והר"ז יותר מה שגרס לו הפסד
 גדול כמה שביטל עשה דלית וטעמו מפני
 שכל מלצה נתן הקב"ה מפיו ואחול' כמו האב
 שלוקח הפסטיון מפיו וטעמו לבט, ור"ל שכן
 המלצה מושרשת ומעולפת בספירותיו. וכל
 מלצה היא ליטור ברכה ושמירה והארה רוחניות
 מן אור הקב"ה המופיע וזורח בכל המשכת
 הנשמות משורשם עד לתוך האדם שבגוף,
 וכן היתה ענין יל"מ ג"כ בכל העולמות. כי
 היו כל הנפשות והרוחות ואפילו הנשמות
 מעורבים ומכוסים בתוך צרות הקליפות
 הנקראת מלרים והיא הערלה הרוחניות שהיתה
 חופפת על הים הקדוש ומנעה ולקחה בשבי את
 כל השפע הקודש היודר לגרו"ג של ישראל.
 וע"י הנסים וגם האמונה של בני' ילאו כל
 לזאות ה' הן למעלה והן למטה מתחת סבלות
 גלות מלרים, ולכן אפילו בשעת מתן תורה
 אחר אנכי וכו' אשר הולאמך מארץ מלרים, כי
 ענינה היא חזולה לפני ה' כענין בריאת עולם
 וגם הרכה יותר היא לבני' שהוא יסוד העבודה
 ובאשר אדם משים מחשבתו באמונה זו היא
 מסוגלת להסיר ממנו כל המסכים המבדילים

וגם ע"ז נשפע לו שפע אמונה והשגת סגן
 בהרגשת הדעת ונפקחו עיני השורשים והיו עיניך
 רואים את מוריד אש ואש לפי מעשיו ועבודתו
 הפנימיות. ומבלטרי האמונה זאת כל השכליות
 וכל השגות שבעולם לא יועילו לו ות"ז נפול
 יפול כי כן ייסד המלך הקב"ה. ואשר ע"כ
 יש לזרם להתהלך בתמימות. והגם שנוודאי
 אש, לפי שכלו יכול, וכתיב חכמה ודעת י"א
 ה' היא אולנו, והחכמה ח"י' את בעל'י ואש
 אין חכמה אין יראה. אבל זה הוא היסוד אשר
 הוא אבן פינה המורה, וכתיב והמאמין לא
 יחוש, ובוהר שכנגד כל המשכות הקדושה יש
 לה סמוך ק"כ לרופי שם אלהים המורים על
 רוב דין והסתר והסתלתם הוא מן מדת חכמה.
 אבל נגד כתר שהוא רגון פשוט שם אין בו
 שום דין והסתר והר"ז שדעת האמונה פשוטה
 אין עלי' דין והמחזיק בה הגם שמעין זה נקראת
 דלה אחר שאין זה כ"א בחינת ביטול רגונו
 מפני רגון הש"ת ומפני שהוא ירא יראת העונש.
 אבל אין בו אור המדות עדיין מפני שכל
 המדות באים ע"י שורש הדעת. ככ"ז הרי זה
 לא ימוש לפולם, והבא לטטר מסייעין אותו אם
 יתכה על חסדי ה' אם יתפוז בו ה' יאיר ה'
 פניו אליו, ואם לא יאיר לו יאמין שג"ז הוא
 כבוד ה' ורולה בעמלו כמה שנוצר אותו בחשך
 כי גם זה הוא חסד נפלא באין שיפור ויהי'
 שמה בחלקו ע"ד המלות הסגולות, ואם הוא
 אינו מרגיש הלא נשמחו ופנימיות טובו מרגיש'.
 ועתה נבוא בקיטור האמרים. כי האמונה הוא
 אור פנימי הנשרש בחור פנימיות נשמות ורוח
 ונפש של כל זרע ישראל. אכן כתיב סביב
 רשעים יתהלכו, וירושלים הרים סביב לה
 שהחילוטים ויה"כ רונים לבלבל את האדם
 ועיקר אחיזתם הוא בנפש ישראל הנטבע בחור
 נה"ב, וכן יש להם אחיזה גם ברוח ומעט
 דמתעלן גם בהנשמה לבלבל אותה. ובפרט
 לרובי דרובי עלמא אשר גם נשמתם היא מעולם
 האופנים עולם הנפש ואפילו אותם שהם מעולם
 היליירס בח' רוח הכללי נמלא מאוד בהם
 אחיזה הילי"ר והחילוטים, ע"כ נתן הקב"ה לעמו
 בני סרי"ג פקודין שהם תרי"ג עיטין אשר

השומרים ומקיימם לילול ע"ז מירס. והנה ל"ה
 הש"ת מזה כלליות הגורמת לבני אור מקיף
 המקיף אותם ושומרים מן הרע הנ"ל, כי ע"י
 אור המקיף הם מחייראים ובורחים ממנו
 כמאה"כ וה' סביב לעמו. וכתיב גם כן ויראו
 כל עמי הארץ וכו' ויראו ממך. וזו היא
 המלה של הקרבת החמיר. כי הקרבנות שהם
 נפש הבהמיות ע"ז נזדכך נה"ב שבישראל.
 והחמיר הוא: כבש גימטריא הוא שני פעמים
 שם אק"ק במילואו עם מילוי יודין. והשם
 הזה מורה על מידת הבינה שנקראת תשובה
 וחירות. ומאור הבינה הם מחייראין כל החילוטים
 ונכפל נגד נפש הבהמיות ונפש האופנים. וכיון
 שהנפש נטרה, ממילא גם הרוח ומכ"ש הנשמה
 הם נמלטים מהרע, והאור המקיף מתקרב
 עם האור הפנימי, ע"כ נשמר האדם, וזהו וס'
 סביב לעמו משה, תשובה נקראת עתה
 כחז"ל ועד עולם עולם נקרא מלכות שהוא
 אור פנימי והנה עיקר תיקון הקרבן חמיר ה'
 ע"י מה דבני' טושין אתערותא דלתתא, כך
 אתער לעילא מקוב"ה והוא הבטיח למשה על
 הגאולה בשם זה אק"ק שאהי' עמהם כאשר
 הם מתעוררים כך אהי' מתעורר רחמי. והנה
 חסד ה' מעולם המה, ר"ל שהקב"ה משפיע
 חמיר בשורש נשמות ישראל אלא שנחשכב
 למעלה על ידי איזה קצרוג וטון. אכן כאשר
 בני' הקריבו לתת אתער לעילא וירד ההשפעה
 זאת לבני' והקיפס. וזהו כבש שני פעמים
 אק"ק אחת כנגד אתערותא דלתתא ואחת
 כנגד אתערותא דלעילא. והנה עתה שבעו"כ
 המקדש נחב עדיין יש עלה אליו ע"י ק"ש,
 כי הדיבור הקדושה ובפרט דקבלת מלכות
 שמים והיא קבלה בחס"ג, נעשה מהדיבור אור
 מקיף על האדם, והגם שהאור"מ זה הוא מבחי'
 רוח והיאך מועיל לנפש השייך לנפש דעשי'.
 ח"מ ע"י קבלת מס"ג הקב"ה מושב אליו כתי'
 שחם נפשו על קדושת הש"ת בפועל חמ"ס.
 כדאיתא בזוהר ע"כ מועיל אפילו להנפש. והנה
 ענין שמע ישראל הוא קבלת מלכות שמים
 בשמחה ואמונה ויראת ה' כי שמע איתא בזוהר
 שמיצה חמון דחילו ישראל נקרא תפארה ושמחה
 ואמונה

ואמונה כי אלהינו ה' אחד, שהוא אמונה משורש
 רצון פשוט שהיא כהר, והר"ז מדת האבות מה
 שכתבנו למיל רק באבותיך חשק, שזהו הפארת
 גבורה ורצון כהר. ודרך הפארת והשמה
 להשיך אור מקיף, ע"כ על ידי הק"ש נמשך
 מהאחצרות ה' אלסחא כמו בן מלמלה, ודרשות
 השי"ת מה שדורש למעלה בשורש נשמות ב"י
 החקוקה בכסא הכבוד ע"י דיוקנו של יעקב
 יגל יעקב וישמה ישראל בעת קוראם את הק"ש
 והקב"ה מקבלו כמו ענין הקרבנות וביותר
 חביבות, שהר"ז כאלו מסרו נפשם על קדושת
 שמו, ועוד שזהו יחוד מדת המלכות עם מדת
 הפארת ע"י שמקבלים עליהם עול מלכות
 וכדאיחא במסכת ר"ה שמש מלכות הוא,
 וישראל הפארת, ועי"ז הקב"ה מפארת גם כן
 עם בניו, וכמלא שב"י נחשלים ביותר מענין
 הקרבנות שהוא רק במדת המלכות, וזהו ג"כ
 דברי הילקוט שם עוד שאמר יחי שם ה' מבורך

ישראל מקלסין להקב"ה והקב"ה מקלס אותן
 וכן הוא אומר דודי לי ואני לו, משל לחכם שהי'
 כשר וסי' לו אשה כשרה סיסה אשתו אומרת
 לגשים אין כמו אישי בעולם והוא אומר לחבריו
 אין כמות אשתי בעולם, הוא מקלס לאשתו
 ואשתו מקלסהו, כך יהי שמו הגדול מבורך
 משבח לישראל בפני מלאכי השרת ואומר להם
 אין לי בעולם אלא ישראל שגאמר אחת היא
 יונתי חמתי, וישראל אומרים אין לנו אלא
 הקב"ה שגאמר ה' אלהינו ה' אחד. ועוד ע"י
 שמיחדים את שמו יסבך במס"ג נפשטים
 מהגוף ונתקרב אחד ישראל גוי אחד אל ה'
 אחד דיבורו ורצונו מעורר את דיבורו של
 השי"ת והרצון אשר בו ודיבורו עם הרצון של
 השי"ת הרי הוא בו נכלל שורש החיים והרצון
 האמת והאמונה אשר כמו בעת הכריאה
 שחידש עולמו והרי האדם עי"ז נחחדש עם
 אמונה שלמה:

תושלבי"ע

תקוני הטעויות מיסוד העבודה היא

דף	עמוד	שורה	טעות	תקון
א	ד	ח מלמטה .	ולמעלה ואת כל	ולמעלה מכל
ד	ד	ח מלמעלה	נודמה	נודמנה
		ז מלמטה	אותה	אותו
ה	א	האחרונה	לדבוק	לדבוקי
ו	ב	יג מלמטה	כמ"ש שם בחום' הר"ז ל"ג	הר"ז לדיק גמור כמ"ש שם בחום'
ז	ב	ב מליון ח	ומוליא	ומלא
ח	א	יב	לעמוד	להעמיד
	ד	יד מלמטה	במורכבים	כמורכבים
ט	א	ט"ז	(ו)	(ח)
יג	ב	יז מלמטה	ממני	ממנו
		י	בטניו	בטניו
יד	א	התחלת ליון ח'	אפילו שהם	אפילו אותם שהם
טו	ג	יד	חתימות	תקיימות
		יח	חז"ל	חזל
יז	ב	כ	האמר כן א"כ	האמר א"כ
	ד	יב מלמטה	דאדר"ג	באדר"ג
יח	ג	האחרונה	בר"ן פי"א כו'	בר"ן נדרים דף פ"א בד"ה
יט	א	ח	לא	ולא
	ב	יג	מדרוך	לדרוך
	ג	י	דבוק	דבוקה
כ	א	יז	המכה	המוכה
כא	ד	ד	מהותו לה	מהות ותיבת לה מיוסר
כב	ב	ח	באות זה	באות שאמר זה
	ג	ט	לחודו	לחודיה
	ד	ג מלמטה	בראיות	בראיות
כג	ד	האחרונה	כו'	דף כו
כו	ד	כד	וגם	גם
כט	א	כ	מתיבת אורב	מתיבתא ורב
		כח	וידעו	וידעיה
	ד	ד מלמטה	וליורו	וליורו
ל	ב	יב	שנאי	שנואי
		טז	הדורו	הדרו
לא	א	האחרונה	כוינת	כוונת
	ב	ו מלמטה	הרעות	הרעות
לב	א	כ	באמרי	באמרו
לג	ג	טז	ההפעלות	ההפעלות
	ד	ב מלמטה	ושש שם	וששש
לה	א	טז	הא	הא
	ג	ז מלמטה	וכמו המלות	וכמו כן המלות